

**T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ABD
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI**

**BAHRİ'NİN LETÂİFNAMESİ
(İnceleme-Tenkitli Metin-Sözlük)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Yusuf VURAN

DANIŞMAN

Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK

VAN - 2019

KABUL VE ONAY SAYFASI (EK-3)

<p>Yusuf VURAN tarafından hazırlanan Bahri'nin Letafnamesi; Giriş- Tenkitli Metin- Sözlük" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında <u>YÜKSEK LİSANS TEZİ</u> olarak kabul edilmiştir.</p>	
<p>Danışman: Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK Van Yüzüncü Yıl Üniv. Türk Dili ve Edebiyatı</p>	<p>.....</p>
<p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Başkan: Unvanı Prof. Dr. Muhsin MACİT Anadolu Üni. Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı</p>	<p>.....</p>
<p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Üye: Unvanı Doç. Dr. Recep DEMİR Van Yüzüncü Yıl Üniv. Türk Dili ve Edebiyatı ABD</p>	<p>.....</p>
<p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Yedek Üye: Unvanı Dr. Öğr. Üyesi İhsan ŞEHİTOĞLU</p>	<p>.....</p>
<p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Yedek Üye: Unvanı Dr. Öğr. Üyesi Ömer DEMİRBAĞ</p>	<p>.....</p>
<p>Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</p>	
<p>Tez Savunma Tarihi:</p>	<p>22/07/2019</p>
<p>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.</p>	<p>.....</p>
<p>.....08/08/2019..... Doç. Dr. Bekir KOÇLAR Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</p>	<p>.....</p>

(Yüksek Lisans Tezi)

Yusuf VURAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Temmuz, 2019

(Bahrî'nin Letâifnâmesi

İnceleme- Tenkitli Metin-Sözlük)

ÖZET

Sözlüklerde “insanları güldüren, neşelendiren hoş ve güzel söz, özellikle şaka, espri” olarak ifade edilen letaifnamelerin yapılan tanımlamalarında genel olarak hikmet yönü ön plana çıkarılmış, “ince anlam” vasfı vurgulanmıştır. Letaif mecmuaları ise bu türden hikayelerin toplandığı kitaplara verilen genel isimdir. Letaifnameler, oldukça zengin muhtevasıyla sadece klasik edebiyatın pek çok tür ve şekline örneklik oluşturmamakta aynı zamanda halk edebiyatı, Türk dili, halk bilimi, sosyoloji, tarih gibi alanlarda çalışanlar için kaynaklık oluşturmaktadır.

Bu çalışmamızın başlıca amacı *Bahrî'nin Letâifnâmesi'nin*, elimizde bulunan Milli Kütüphane, Topkapı Sarayı, İstanbul Üniversitesi I ve İstanbul Üniversitesi II yazmalarını karşılaştırarak edisyon kritiğini yapmak ve eseri müstensihlerin yapmış olduğu muhtemel hatalardan arındırmaktır.

Çalışmamızın giriş olarak adlandırdığımız birinci bölümünde, klasik edebiyatımızda mizah ve letaif konusu irdelenmiş, ikinci bölüm olan inceleme kısmında *Bahrî'nin Letâifnâmesi* çok yönlü olarak ele alınmıştır. Çalışmamızın asıl kısmını oluşturan üçüncü bölümde ise eser, dönemin dil özelliklerine sadık kalınarak, çeviriyazı ve tenkitli metin kuralları çerçevesinde, Latin harflerine çevrilmiş ve nüshalar arasındaki farklılıklar, dipnotlarla belirtilmiştir. İlgililerin çalışmamızdan istifadesini kolaylaştırmak amacı ile tezimizin sonunda eserde geçen kelimelerin çoğunluğunu içeren bir sözlüğe yer verilmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmamızla Osmanlı dönemi eserlerinden biri gün ışığına çıkarılmış, incelenmiş, eserin en kapsamlı ve orijinal metni ortaya konulmaya çalışılmış ve ortaya çıkan metinle sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında çalışan araştırmacılara kaynak oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler : Mizah, Nükte, Letaif, Bahrî, Hikâyet.

Sayfa Sayısı : 510

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK

(M.Sc. Thesis)

Yusuf VURAN

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

July, 2019

(Bahrî's *Letâifnâme*
Review-Text-Glossary)

ABSTRACT

In the definitions of Letaifnames, which are expressed in dictionaries as pleasant and beautiful words that make people laugh and cheer especially jokes and humour, the aspect of wisdom is highlighted in general and the “subtle meaning ‘is emphasized. Letaif mecmuas are the general names given to books where such stories are collected. Letaifnames, quite rich with its content, are not only creating examples of many genres and forms of Classical Literature, but also is a resource for both those who work within the fields such as folk literature, Turkish language and those who work the outside the field such as folklore, sociology, history.

The main purpose of this study is to make the critical edition of Bahrî's *Letâifnâme* by comparing the existing manuscripts of the National Library, Topkapı Palace, Istanbul University I and Istanbul University II and to purify the work from possible mistakes made by scribal or hand writer.

In the first part of our study, which we call introduction, the subject of humour and letaif in our Classical Literature is examined and the second part in the review section, *Bahrî's Letâifnâme* is discussed in many ways. In the third part, which constitutes the main part of our study, the work has been translated into Latin letters within the framework of transcription and edition critical text rules while remaining faithful to the language characteristics of the period and the differences between the copies are indicated by footnotes. At the end of our thesis, a dictionary containing the majority of the words in the work has been added in order to facilitate to benefit from the study for those concerned.

As a result, one of the works of the Ottoman period is brought to light with our study, the most comprehensive and original text of the work has been tried to be revealed and with the resulting text resources have been created for researchers working in various fields of social sciences.

Key Words : Humour, Joke, Letaif, Bahrî, Hikayet
Quantity of Page : 510
Supervisor : Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR.....	x
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ VE KARŞILIKLARI	xi
ÖN SÖZ	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Klasik Türk Edebiyatında Genel Hatlarıyla Mizah.....	1
1.1.1. Letaif.....	4
1.1.1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Letaif Geleneğinin Oluşumu ve Gelişimi.....	4
1.1.1.2. Letaiflerin Şekil, Dil ve İçerik Özellikleri	9
1.1.1.3. Letaiflerin Günümüz Araştırmacılarına Sunduğu İmkanlar.....	11
2. İNCELEME	13
2.1. Bahrî'nin Hayatı.....	13
2.2. Bahrî'nin Letaifnamesi'nin Genel Hatları	17
2.2.1. Eserin İsmi	17
2.2.2. Eserin Kuruluşu	18
2.2.3. Eserin Yazılış Amacı	19
2.2.4. Hikayelerin Konusu	19
2.2.4.1. Ahlaki ve Toplumsal Konular	20
2.2.4.2. Tarihi Konular	20
2.2.4.3. Din ve Mezheblerle İlgili Konular	21
2.2.4.4. Evlilik, Kadın, Kadın- Erkek ve Aile İlişkileri, Müstehcenlik.....	22
2.2.4.5. Aşk, İlahi Aşk ve Tasavvuf.....	22
2.2.5. Hikayelerin Karakter ve Tipleri	24
2.2.5.1. Tarihi Karakterler.....	24
2.2.5.2. Sıradan Karakter ve Tipler.....	28
2.2.5.3. Hayvanlar.....	28
2.2.6. Hikayelerin Mekanı	28
2.2.7. Eserin Dili ve Üslubu.....	29

2.2.7.1. Seci.....	33
2.2.7.1.1. Metinde Bulunan Yapısına Göre Seci Örnekleri.....	34
a. Mutarraf Seci	34
b. Mütevazi Seci.....	35
c. Murassa Seci	35
d. İç Seci.....	35
2.2.7.1.2. Metinde Bulunan Yer ve İşlevine Göre Seci Örnekleri.....	36
a. Mutlak Seci	36
b. Mukayyed Seci.....	37
2.2.7.2. Mecazlar.....	37
2.2.7.3. Atasözü ve Deyimler.....	38
2.2.7.4. Arapça Değişler.....	40
2.2.7.5. İktibas ve Alıntılama.....	42
a. Ayetler.....	42
b. Hadisler	44
c. Alıntılama	45
2.2.8. Manzum Kısımların İncelenmesi	48
2.2.8.1. Şekil	48
2.2.8.2. Dil	49
2.2.8.3. Vezin	50
2.2.8.4. Nazım Türleri.....	50
2.2.9. Bahrî'nin Letâifnâmesi'nin Kaynakları	52
2.2.9.1. Letaifnameler	52
2.2.9.2. Tarih.....	58
2.2.9.3. Yazarın Kendi Yaşamı	59
2.10. Milli Kütüphane Nüshası'nın Sonunda Bulunan Münazara ve Letayifler	60
3. METİN	61
3.1. Bahrî'nin Letâifnâmesi'nin Nüshaları	61
3.1.1. İstanbul Üniversitesi Nüshası I (İ1)	61
3.1.2. Milli Kütüphane Nüshası (M)	61
3.1.3. İstanbul Üniversitesi Nüshası II (İ2)	63
3.1.4. Topkapı Sarayı Nüshası (T)	63
3.2. Tenkitli Metin Oluşturulurken Dikkat Edilen Hususlar	64

3.2.1. Nüsha Hususiyetleri	64
3.2.2. Eklerin Yazımı	64
3.2.3. Tenkitli Metin İle İlgili Diğer Açıklamalar	66
3.3. Bahrî'nin Letâifnâmesi'nin Tenkitli Metni	68
Faşl-ı Evvel Der-Mekâtib	74
Faşl-ı Dûvüm Maḥbûb Dostlara Mûte' allîḳ Leṭâyifdür	275
Faşl-ı Sîyüm Zen-Perestlere Mûte' allîḳ Laṭîfedür	360
Faşl-ı Çihârüm Ḥayvânîyâta Mûte' allîḳdür	431
Sadece Milli Kütüphane Nüshasında Yer Alan Hikayeler	461
4. SÖZLÜK	482
5. SONUÇ	503
KAYNAKLAR	505
ÖZ GEÇMİŞ
ORİJİNALLİK RAPORU

KISALTMALAR

A.	: Anlam
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
H.	: Hicri
İ1	: İstanbul Üniversitesi I Nüshası
İ2	: İstanbul Üniversitesi II Nüshası
M	: Milli Kütüphane Nüshası
M.	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
Mil	: Milli
Ö.	: Ölüm
S.	: Sayfa
T	: Topkapı Sarayı Nüshası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türk Diyanet Vakfı
Yay.	: Yayınları
Yaz.	: Yazma

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ VE KARŞILIKLARI

Sessiz Harfler

Arap-Fars Alfabetesi
Büyük Harf
Küçük Harf

- خوا- ق غ ع ظ ط ض ص ذ خ ح ث ء
ˆ Ş Ĥ Ĥ Z Ş Đ T Z ˆ Ğ K ˆ
ˆ ş ĥ ĥ z ş đ t z ˆ ğ k

Sesli Harfler

Arap-Fars Alfabetesi
Türkçe

(ا)Uzun (و)Uzun (ي)Uzun
Ā / ā Ū / ū Ī / ī

ÖN SÖZ

Matbaanın yaygınlaşmasından önce eserler elle yazılarak çoğaltılırdı. Bu işi yapan kişilere ise müstensih adı verilirdi. El yazması bu eserlerde, dönemin şartları göz önünde bulundurulduğunda, hata olması sık yaşanan bir durumdu. Müstensihler, yazmak istedikleri eserlerin her zaman orijinaline ulaşamadığından önceki nüshalarda yapılan hatalar, diğer nüshalarda da aynen tekrarlanabilmekteydi. Bununla birlikte kimi müstensihler, ellerinde bulunan eseri kopya ettikleri esnada, kendi bilgi ve tecrübeleri ile ilişkili olarak eserin aslına aykırı bir biçimde “birtakım tasarruflarda” bulunabilmekteydi. Dahası, çoğu zaman iki nüsha arasında yüzyıllar geçmekte dolayısıyla zaman içerisinde değişen dil de nüshalar arasında farklılık oluşmasına sebep olabilmekteydi (Özçelik, 2017:92).

Bu çalışmanın temel amacı, Bahrî tarafından 16. yy’da, Arap harf sistemine uygun olarak Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan letaifnamenin Latin harflerine transkriptli çevirisini yapmak ve eserin elimizde bulunan yazmaları arasında edisyon kritiğini yapmak böylece nüshalar arasındaki farklılıkları ortaya koymak ve müstensihlerin yapmış olduğu muhtemel hataları tespit edip orijinal metni ortaya koymaktır. Ayrıca çalışmamızda söz konusu eserin tanıtım ve incelemesi yapılarak akademik çalışmaların farklı alanlarına kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

Araştırmamızın temel amacı olarak belirlediğimiz, *Bahrî’nin Letâifnâme’sinin* Latin harflerine çevirisini ve tenkitli metnini yapmak, mensur ve manzum Osmanlı Edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturan letaifnamelerin bir örneğinin tanıtılması, çeşitli çalışmalarda faydanılmak üzere akademik dünyaya kazandırılması, dönemin kaybolmaya ve unutulmaya yüz tutan eserlerinden birinin fark edilmesinin sağlanması açısından önemli olduğu kanatindeyiz.

Çalışmamız, başlıca beş bölüme ayrılmıştır. Giriş bölümünde mizahla ilintili bazı tanımlamalar aktarılmış, Edebiyatımızda bu türden yazılmış eserler hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme bölümünde Letaifnamenin yazarı Bahrî hakkında bilgi verilmiş ve metin, mensur ve manzum iki kısımda incelenmiştir. Çalışmamızın asıl kısmını oluşturan üçüncü bölümde eser, tenkitli metin kurallarına uygun olarak ortaya konmuştur. Araştırmamızın dördüncü bölümü, kitapta geçen kelimelerin

çoğunluğundan oluşan sözlüğü ihtiva etmektedir. Son Bölüm olan sonuç kısmında ise bulgularımız özetlenmiştir.

Başta, bu çalışmanın her aşamasında, bana yol gösteren, benimle bilgisini ve vaktini paylaşan danışmanım, Doç. Dr. Murat ÖZTÜRK'e; Arapça ve İngilizce kısımların hazırlanmasında yardımcı olan Muhammed Mustafa ABUSAK ve Neşe ERAY'a; çalışmam boyunca gösterdikleri anlayış için mesai arkadaşlarıma ve aileme teşekkür ederim.

Yusuf VURAN

2019

1. GİRİŞ

1.1. Klasik Türk Edebiyatında Genel Hatlarıyla Mizah

Mizah; güldürüye dayalı ve her türlü görsel veya metinsel sanatların içerisinde yer alabilen bir unsurdur. “Komik veya eğlendiren hareket veya ifade, kişinin hoşça vakit geçirmesine katkıda bulunan her şey, gülmeyi oluşturan nesne, yapılan mizah tanımlamalarındandır” (Yardımcı, 2010:1).

Çoğu insana mizahın ne olduğu sorulduğunda, muhtemelen kendilerini güldüren bir şey olarak anlatırlar. Mizah, genel olarak komik bir dürtüyle başlayan, gülümseme veya gülme gibi bir tavırla biten, genelde hoşnutluk veren bir deneyim olarak görülmektedir (Susa, 2002: 45).

Klasik Türk edebiyatında çoğunlukla aşık, maşuk ve rakip konulu gazeller, övgü amacıyla yazılan kasideler, tasavvufi içerikli eserler, özellikle şehzadelerin düşünlerini anlatan surnameler, şehri tanıtan şehrengizler, içki meclislerini anlatan işretname veya sakinameler, ölen bir kişinin arkasından yazılan mersiyeler, kıyafetname, lugaz, hilye vb... türlerde yazılan eserlerin dışında önemli bir konu olarak da mizahın olduğu görülmektedir. Klasik Türk Edebiyatında yer alan mizahi eserler, genelde bu türün en bilinen şairlerinden olan Nef'i'de olduğu gibi, hiciv ile birlikte görülerek devlet büyüklerini veya şairlerin kendi çevresindeki kişileri güldürücü bir şekilde eleştirmek gayesiyle yazılmıştır. Fakat bu şekilde yazılan eserlerin dışında toplumsal eleştiri amacıyla yazılan, “eğlendirirken düşündürmeyi” hedefleyen, günümüz fıkra türüne yakın eserler de bulunmaktadır. İkinci amaçla yazılan eserler, bazen yazarları tarafından bile önemsenmese de türün hikmet yönü göz ardı edilmemiştir. Mesela Bursalı Lami'î Çelebi'nin yazmış olduğu Letayifname ile ilgili TDV İslam Ansiklopedisinde yer alan bir anekdot şu şekildedir:

Lami'î Çelebi, derlediği latifeleri oğlu Abdullah Çelebi'ye verirken onu insana bir şey kazandırmayan ve boş şakalardan ibaret olan bu sözlere karşı uyarır. Latifelerin bir söz oyunu olma özelliğine de işaret eden Lami'î, bunları değerli kılan şeyin içlerinde taşıdıkları hikmetler olduğunu belirtir (Altunel, 2003:109)

Nevzade Atayî de aşağıdaki mısralarla latifelerin hikmet yönüne dikkat çeken diğer bir şairdir.

Laṭîfe ṭavr-ı selefdir ço ṭa'nı iy zâhid

Dili güşâde ider başka hikmeti vardur (Donuk, 2015:82).

Kimi yazarlar ise letaifnamelerini değerli göstermek veya boş işlerle uğraşmadıklarını kanıtlamaya çalışmak amacıyla eserlerini gerektiğinde hadis ve rivayetlerle savunmaya gayret ederler. Bahrî'nin eserinin giriş kısmında yer alan şu ifadeler bu durumu kanıtlar niteliktedir:

...mîzâc-ı şerifleri ekşeriyyâ mizâḥa mâ'il ḥâṭır-ı münîfleri laṭîfeye ḳâ'il idi. Nitekim haberde vârid olmuşdur. Ḥ'âce-i her dü-cihân 'acâyiz-i nisvândan birine muṭâyibe ṭarîḳiyle "el-'acâyizu lâyedḥuluhenne el-cennete" buyurdu. Ya'ni ḳarılar bâḡ-ı Cinâne giremezler ve ol gülşende reyḥân temettu' dirmezler. Pîre-zen âh itdi ve eyitdi: Yâ resulallah hergiz 'acâyize merḥâmet olmaz mı? Buyurdu ki İzîd Te'âlâ anları cîvân idüb Behište idḥâl idiserdür (M: 20b-21-a).

Aynı pasaj hemen hemen birbiriyle aynı şekilde Lami'î Çelebi'nin Letayifnamesinde de bulunmaktadır. Ayrıca Lami'î Çelebi başka dini temellere de yer vermiştir. Örneğin:

... ve yine mervîdür ki ol Resûl u muḥṭârı ezvâc ensârdan birine rıdvânullahi 'aleyhim ecme'în buyurdu ki senin zevcinin gözünde aḡ vardır. Ol hatun muhkem ızdırab ve kavî şitâble zevcine geldi ve tiz tiz gözlerine nazar saldı ve eyitdi ki: Resûl-i sâdik'ul ḳavl senin gözünde aḡ vardır. Ol ensâri güldü Resûl-i Hakkın amennâ ve saddaknâ râst buyurmuşdur. Dedi kim benim gözümde semm-i ak var. Benim kara amma ayb u şeyn u münakkasat yüzünden deḡildir (Savran, 1989: 65).

Lami'î Çelebi'nin bu türün dikkat çektiği yönü olan hikmetin dışında letaifnameler, dönemin mizahi anlayışı, sosyal hayatı, insan ilişkileri, şahsiyetleri vb... başlıklar hakkında bilgi vermesi açısından oldukça önemlidir.

Klasik Edebiyatımızın ürünleri içerisinde mizah unsurlarının bulunduğu türler için Dağlar'ın (2011:196) Levend'e (1989: 37-45) dayandırarak belirttiği gibi farklı terimler kullanılmıştır.

Divan edebiyatında gülmece ve yerginin, latife (şaka) ile şetm ü kadh (sövme) arasındaki yelpazede hezl-mizah (alay ve gülmece), mutayebe-mülatafa (şakalaşma), hicv (yergi), ta'riz (sataşma ve taşlama), tehzil (alaya alma, gülünç hale getirme), şathiyyat (deli saçması sözler), zemm (yerme ve kınama) gibi isimlerle ve bazı nüanslarla yer almaktadır.

Yukarıda bahsedilen kavramların başlıcalarını kısaca şu şekilde açıklayabiliriz:

Mutayebe: “şakalaşma, birbirine fıkra anlatma” (Sami, 2007:1362) anlamına gelen mutayebe, aşağıda detaylıca inceleyeceğimiz letaifle oldukça yakın özelliklere sahiptir.

Hezl: “Şaka, alay, latife, kaba mizah ve hezeyan” anlamlarında kullanılmaktadır. Hezl, ciddi bir konunun gayri ciddi bir şekilde anlatılması anlamına gelmektedir (Pala, 1998: 305).

Türk edebiyatında hezl, birini yermek ve ona hak etmediği bir şeyi yakıştırmak üzere genel ahlak kurallarını zorlayıcı tarzda söylenmiş sözlere denir. Bu bakımdan latife ile hiciv arasında bir konumda bulunur. Belli bir amaca yönelik olması ve kişileri hedef alarak onları gülünç duruma düşürmesi açısından latifeden daha ağır, sövme ve müstehcenlikten arınmış olduğu için de hicivden daha hafif bir mizah türüdür (Pala, 1998: 305).

Hiciv: Divan edebiyatında hiciv, mizahın sınırları içinde görülmüştür. Genellikle dönemin tanınmış kişileri için yazılan ve eleştirinin sınırlarını zorlayacak şekilde sataşmaya varan eserlerin konusunu oluşturmaktadır.

...Bu yönüyle sözlü saldırı demek olan müşahhas hicivde insan onurunu inciten mübalağalı ifadeler ve gerçeklerin ters yüz edilmesi söz konusudur. Bununla birlikte bu tür hicivler sayesinde halk çeşitli dertlerini, sıkıntılarını, öfke ve isyanlarını dile getirmek suretiyle rahatlar. Toplumun reaksiyonlarına uygun olarak birtakım sıkıntılardan akisler taşıyan, yazılmasa da söz halinde ağızdan ağıza dolaşan hicivler, çok defa mazlum halkın zalimden intikam alma arzusunu da tatmin eder (Albayrak: 1998, 452).

Nükte: “ince manalı, zarif ve şakalı” (Devellioğlu, 1993:991) anlamına gelmektedir. Arapça kökenli bir kelime olan nükte;

İnce bir manası olan, ilk bakışta kolayca anlaşılamayan, mizahi unsurları içersinde barındıran, sanatlı, insanı gülümseten ancak kaba bir mizahı ortaya dökmektense güldürürken düşündüren sözlerdir. İnce manası olması nedeniyle nükteyi kolayca yazabilen ve yazılan nükteyi kolayca anlayabilen kişiler takdir

edilmiş ve çeşitli isimlerle anılmışlardır. “Eskiden, bu tür sözleri söyleyebilme ustalığını gösteren kimselere, “nekre-gu” veya “nükte-perdaz” yahut, daha geniş kullanımıyla “nüktedan” adı verilmiştir. Bunun halk arasındaki en yaygın ifadesi, “nükteci”dir. Nükte’deki inceliği, derin anlamı derhal kavrayıp, anlayanlara da, “nükte-bin” ya da, “nükte-şinas”, kısacası “nükte bilen” denilmiştir. Çoğunlukla letaifle yakın anlamda kullanılan nükte ise daha çok letaiflerde bulunması gereken temel bir niteliktir (Göçgün, 2009:173).

1.1.1. Letaif

Çalışmamızın giriş kısmının asıl konusu olan latife veya çoğulu **letaif** ise, kelime anlamı olarak “insanları güldüren, neşelendiren hoş ve güzel söz, özellikle şaka, espri” (Sami 2007:1240) anlamlarına gelmektedir. Kelimenin terim anlamı ise sözle ifade edilmesi güç ince mana, kalbe doğan duygu; güldürecek tuhaf söz ve hikayeyi ifade eder. Latifeler için Kaşgarlı Mahmut’un *Divan-ı Lügai’t-Türk* adlı eserinde “Küg”, “Külüt” kelimeleri kullanılır. “Latife” kelimesi diğer Türki Edebiyatlarından Kırım, Kazan, Türkmenistan, Özbekistan ve Uygurlar’da aynı adla; Azerbaycan Türkçesi’nde zarafat, Başkıt Türkçesi’nde şayartıv, Kazakça’da kaljin, Kırgızca’da tamaşa, azil, Özbekçe’de hazil, Tatarca’da şayartı, Türkmence’de değışme, oyun etme ve Uygur Türkçesi’nde hazil, çakçak kelimeleriyle karşılaşılır.” (Altunel, 2003:109).

Eski edebiyatımızda latifeyle ilgili olarak “latife-perdaz”, “latife-gu”, “latife etmek”, “latife ber taraf”, “mülatafa” vb. kelimeler de kullanılmıştır. Bunların günümüzdeki karşılıkları ise sırasıyla: “Latife söylemeyi seven”, “latife söyleyici”, “şaka yapmak”, “şaka bir yana” ve “şakalaşmaktır”. Ayrıca eskiler şaka yaparken bile nezaketten uzaklaşılmasında gerektiğini “Latife latif gerek” sözleriyle ifade ederken, şaka kaldırmayı ya da şakadan anlamayı da “latifeden anlamak” sözleriyle ifade etmişlerdir (Batislam, 1997: 16).

1.1.1.1. Tarihsel Süreç İçerisinde Letaif Geleneğinin Oluşumu ve Gelişimi

Mizah, bir toplumun kendi yaşayışlarından, anlayışlarından, görgülerinden, ahlakından, inanışlarından vb... kaynaklanmaktadır. Nitekim her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da mizah ve mizahı oluşturan unsurlar bulunmaktadır. Dolayısıyla mizah geleneğinin bir toplumdan başka bir topluma geçtiğini söylemek yanlış bir tespit olacaktır. Veren, (2018: 123) “IX. Yüzyıl Öncesi Türk Kültürel Belleğinde Mizahın İzleri” adlı çalışmasında en eski Türk metinlerinde veya Türkleri konu edinen farklı dillerde yazılan metinlerde bulunan mizah unsurlarını ortaya

koymuş ve sonuç olarak “İrdelenen on üç örnek metin bağlamında ileri sürülebilir ki, IX. yüzyıl ve öncesinde Türkler mizahı keyif almak/vermek, eğlenmek/eğlendirmek, hatayı cezalandırmak, suçu önlemek ve sosyalleşmek için; aykırılık zemininde, dilbilimsel ve üstünlüğe dayalı saldırı öğeleriyle oluşturdukları hareket komiği öncelikli ve pozitif ağırlıkta kullanmışlardır.” ifadesine yer vermiştir. Aynı şekilde Kaşgarlı Mahmut’un Divanı Lügai’t Türk adlı eserinde (Ercilasun, 2009) ve özellikle Dede Korkut Hikayelerinde mizah unsurlarını görebiliriz. Söz gelimi *Dede Korkut Hikayelerinde*;

mizahi yönden en dikkat çekici olan ise kadınlar üzerine olanıdır. Nasihatte kadınlar evin dayağı, solduran sop, dolduran top ve ne kadar desen bayağı şeklinde dört gruba ayrılmıştır. Evin dayağı hariç diğer üç tanımın mizahi birer ifade ile dile getirildiğini görürüz. Bunun sebebi bu üç örneğin olumsuz olmasıdır. Olumsuz tipler, küçük düşürülerek mizahi bir anlatım yoluyla aktarılmıştır. Sabah kalkar kalkmaz dokuz bazlama ile bir tahta kova yoğurdu yedikten sonra memnuniyetsiz bir şekilde yakaran ve daha varlıklı bir erkekle evlenmek için kocasının ölmesini isteyen kadın tipi solduran soptur. Yerinden zorla kaldırılan, elini yüzünü yıkamadan dışarı çıkarak bütün gününü dışarda geçiren ve öğleden sonra eve geldiğinde eve köpeğin, dananın girmiş olduğunu görünce komşularına, “neden evime göz kulak olmadınız?” diye söylenen kadın ise dolduran toptur. Kocasının sözünü dinlemeyen, memnuniyetsiz ve saygısız kadına bayağı tanımlaması yapılarak onun Nuh Peygamber’in eşiği asıllı olduğu söylenir (Ergin 2007’den aktaran Güvenç 2011: 163).

Benzer şekilde *Kutadgu Bilig’de* de aşağıdaki gibi mizah unsuru bulunmaktadır:

Mini emgetür til idi ök telim “Bana dilim pek çok eziyet çektiriyor” başım kesmesüni keseyim tilim “Başımı kesmesinler de ben keseyim dilim” sözünni küdezigil başın barماسun “Sözüne dikkat et, başın gitmesin” tilinni küdezigil tişin sınıماسun “Dilini tut, dişin kırılmasın (Arat 1991’den aktaran Veren 2018: 123).

Yukarıda belirtildiği gibi öncelikli olarak Kaşgarlı Mahmut’un *Divan-ı Lügai’t-Türk* adlı eserinde kavram olarak “Küg, Külüg” sözcükleriyle karşılaştığımız letaif, Kutadgu Bilig ve Dede Korkut hikayeleri gibi İslamiyet sonrası ilk eserleri süslemiş, Mevlana Celaleddin-i Rumi (Ö.1273), Mesnevisinde; İdris-i Bitlisi (Ö.1520), Heşt Behişt adlı eserinde mana ve hikmet ifade eden çeşitli latifelere yer

vermiş; Ahmed-i Dai, “Divanından seçilmiş 12 mizahi kıtadan ibaret” (Batislam, 1997:22) olan mutayebatını yazmıştır.

Fakat, müstakil letaif mecmuaları oluşturma söz konusu olduğunda bu türle ilgili ilk örnekleri de Arap Edebiyatında gördüğümüzü söyleyebiliriz.

Nitekim H. II. yüzyıldan itibaren bu adda bazı Arapça kitapların yazıldığını görmekteyiz. Ebu Zeyd el-Ensari/Said b. Evs b. Sabit (öl. 215/830), yazmış olduğu Kitabu'n-Nevadir adıyla meşhur en-Nevadir fi'l-Luga adlı hem nesir hem de nazım şeklinde yazılan eserinde, bedevilerden duyduğu bazı recezleri, garip lafızları ve el Mufaddal ed-Dabbi'den (ö. 178/794) öğrendiği nadir şiirleri toplamıştır (Avadallah, Uylaş, 2010: 152).

Yine Ebu- Ubeyde Zekani Dil-güşa adlı letaifnamesini yazmış bu eseri Müneccim Başî Derviş Ahmet Dede ve çok sonraları Faik Reşad tercüme etmiştir. Ebu- Ubeyde Zekani, Ebu Nuvas, Cahız gibi Arap şahsiyetler, nüktedanlığı veya hazırcıvahlıkları ile Bahrî'nin Letaifnamesinde de birer karakter olarak yer almıştır.

Çeşitli kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre; Edebiyatımızda mizah kategorisi içerisinde sayabileceğimiz başlıca letaif mecmuaları şunlardır:

Abdalcabbaroğlu Ahmet Tuhfetü'l-Letaif: 1516 yılında kaleme alınmıştır. ahlaki, dini ve didaktik hikayelerden oluşur (Levend, 1964: 112).

Lami'î - Mecmau'l-letaif: Bursalı Lamii Çelebi'nin (ö. 938/1532) başladığı ve oğlu Abdullah Çelebi'nin tamamladığı letaifnamedir. Beş bölümden oluşmaktadır. Özellikle Nasrettin Hoca fıkralarının bulunduğu en eski kaynak olması eserin değerini arttırmaktadır (Özkırımlı 1983: 794).

Basîrî -Letayif: “... bu eserin tamamı henüz ele geçmemiştir. Şairin derlenmiş latifelerinin yer aldığı eksik bir nüsha, Konya Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndedir...Letaif'te yer alan latifelerin bir kısmı ise Basiri'nin çağdaşı şairlerle diğer sanat ve fikir adamlarını iğnelediği fıkraları ihtiva eder.” (Çavuşoğlu, 1992: 305).

Zatî - Letaif: Zati'nin letaifi iki bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde, devrin önde gelen şairlerini (Coşkun, 2013: 151) ikinci bölümde ise “Keşfi, Çakırcı Şeyhi,

Feridi, Visali, Mihri, Ferruhi, Ahi gibi edebi ve Hadım Ali Paşa, İsa Paşa, Mehmed Şah Çelebi gibi tarihi kişilerle Zati arasındaki nükteleri içerir.” (Batislam, 2013: 232) Zati'nin Meslek erbabı ve İstanbul hakkında canlı tasvirleri olduğu *Letayif-i Esnaf* adlı başka bir eseri daha bulunmaktadır.

Bursalı Cinanî - Bedayiu'l-Asar: III.Murad'ın emriyle yazılan bu eserde daha önce hiç duyulmamış hikayelere yer verilmek istenmiştir. Genel olarak yerli kaynaklardan beslenmiştir. Arap ve Fars kaynaklara çok az yer verilmiştir. 72 adet hikaye ve “Acibe ve Garibe” adlı bir bölümden oluşmaktadır (Okuyucu, 1992: 196).

Hüsam Şahraviyyü'l-Cülüğî-Harname: Hayvanlar hakkında yazılan hikayeleri ihtiva eder.

Müneccimbaşı Derviş Ahmet Dede- Letaifname: Ebu Ubeyde Zekani Dilgüşa adlı letaifnamesinin tercümesidir.

Bahrî-Letaifname: Manzum-mensur karışık bir eserdir. Müstehcen ve kaba ifadeler geniş yer tutar. Her mensur parçayı destekleyen aynı anlamda bir kıta yer alır.

Tokatlı Ebubekir Kanî -Letaif: Manzum ve mensur iki ayrı bölümde yazılmıştır. İçersinde farklı türler bir arada bulunmaktadır. Eserde şiir şerhlerine de yer verilmiştir. Manzum kısmında kaside, gazel, müstezat, tahmis, kıt'a ve çeşitli beyitlerden oluşan 276 manzume yer almıştır. Yeğen Mehmed Paşa'nın yanında görevli Dadi ve Badi mahlaslı iki şairin birbirlerine nazire olarak şaka yollu sözlerini konu alan manzum Letaifname, sosyal sorunları mizah ve hezle varan boyutlarda konu alan bir eserdir. Mensur kısmında ise latife, fıkra, tezkere, mektup, berat, beyit şerhi, vakfiye gibi çeşitli türden yazılar yer almaktadır (Batislam, 1997: 39-41).

Mahremî-Mecmau'l-Letayif: “Kaynaklarda zikredilmeyen bu eserin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi'nde kayıtlıdır Mensur-manzum karışık olan eserde Mahremi dost meclislerinde okunması için Acem büyüklerinin latifelerini topladığını belirtir...” (Aynur; aktaran Özdemir: 2013, 109).

Fehim-i Kadim- Tercüme-i Letayif-i Kibar-ı Kümmelin: “Fehim’in mensur eserlerinden olan bu letayifname, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY. 2932 numarada kayıtlı divan nüshasının sonunda 66b-73a varakları arasında bulunmaktadır. Eser mensur bir mukaddimeyle başlar; bunu takip eden yetmiş iki latife ve Nasreddin Hoca’ya ait on üç fıkra ile sona erer.” (Ekinçi, 2013: 753).

Fakirî -Letaif: “... Fakiri külliyyatı içinde Letaif adlı bir eser bulunmaktadır. Eserdeki otuz dört latifenin yirmi ikisi insanlarla, sekizi hayvanlar, dördü de diğer şeylerle ilgilidir. İnsanlarla ilgili olanların içinde on ikisi Ahmed Paşa, Necati Bey, Hayali, Figani gibi meşhur şahsiyetlere dairdir.” (Yılmaz; aktaran Özdemir: 2013, 92).

Bu eserlerin dışında, Şeyhulislam Feyzullah Efendi’nin Letaifnamesi, yazarı bilinmeyen bir Razname, Nasuhi ve Azmi’nin letaifnameleri de çeşitli kaynaklarda bildirilen letayifnamelerdendir.

Edirneli Abdurrahman Hıbrî Efendi’nin Hadayıku’l Cinan, ve Nuh bin Mustafa’nın Büstan-ı Kuds ve Gülistan-ı Üns adlı letaif-nameleri vardır... Bunların yanı sıra kaynaklarda adı geçen ancak yazmaları kütüphanelerde bulunmayan eserler de mevcuttur. Abdülcabbaroğlu Ahmed tarafından Tire’de kaleme alınan diniahlaki konularda yazılmış “*Tuhfet’ül-letaiif*” ve Ahmed bin Muhammed el-Esamm-ı Karamani tarafından dini-ahlaki konularda kaleme alınmış olan “*Letaif-name*” örnek olarak gösterilebilir (Tılfarlıoğlu: 2017, 31).

Letaifler, sadece müstakil eserler olarak hazırlanmamış, ayrıca mesnevilerde, divanlarda veya tezkirelerde anlatıma çeşitlilik kazandırmak amacıyla yer verilmiştir. Bu şekilde yazılan bazı eserler aşağıda sıralanmıştır:

Ahmedi Daî - *Divanında* bulunan 12 adet mutayebe

Behiştî’nin Heşt Behişt Mesnevisindeki “*Hikaye-i Latife*” (Yeniterzi, 2001’den aktaran Batislam, 2013:233),

Şeyh-i Sanan Mesnevisindeki “*Latife*” (Gürgendereli, 2007’den aktaran Batislam, 2013:233),

Aşık Çelebi’nin *Meaşirü’ş-Şuarasında* yer alan latifeler (Sona, 2017:418-428),

Aynî' nin Sakinamesi' ndeki *Hikaye-i Latife Der-Tenfir-i Şarab-ı Şuri* (Arslan 2003'den aktaran Batıslam, 2013:233).

Letaif, 19. Yy'da nükte, fıkra vb... isimlerle tanımlanarak daha çok doğduğu yer olan sözlü edebiyatın içinde kalmış ve halk edebiyatının kapsamı içinde değerlendirilmiştir. bu tür için bir süre latife ve fıkra kelimeleri birlikte kullanılmış, daha sonra yaygın olarak fıkra türün adını karşılamıştır.

1.1.1.2. Letaiflerin Şekil, Dil ve İçerik Özellikleri

Divan Edebiyatında letaifnameler, genel olarak manzum veya mensur şeklinde yazılmakla birlikte manzum ve mensur parçaların bir arada bulunduğu eserler de bulunmaktadır. Sözelimi Hatipoğlu *Letaifname* adlı eserini mesnevi nazım şekliyle manzum olarak yazarken Kani ise eserinin birinci bölümünü manzum ikinci bölümünü ise mensur olarak kaleme almıştır. Bahrî ve Lami'î Çelebi'nin eserleri ise asıl olarak mensur olmakla birlikte mensur hikayelerden sonra konuyla ilgili birer kıtaya ve çok sayıda manzum latifeye yer verilmiştir.

Levend, (1984: 522, 531-533) letaifnameleri aşağıdaki şekilde tasnif etmektedir.

- a) *Manzum Latifeler*
- b) *Mensur Latifeler*
- c) *Mektuplar*
- d) *Münazaralar*

Üslup ve dil açısından letaifnamelere yaklaşıldığında, bu tip eserlerde, ağır, süslü, secili, söz sanatlarına dayalı ve yabancı kelimelerin bol olduğu hikayelerle birlikte sade, basit ve günlük konuşma dili ile yazılmış hikayelerin bir arada olduğu görülür. Bu nedenle bu eserlerde atasözü, deyim gibi dil hazineleri bolca yer alır. Atasözü ve deyimler sadece Türk dünyasından değil aynı zamanda Arap ve Fars dünyasından da seçilebilir. Ayrıca ayet ve hadisler de letaifnamelerin üslubuna katkıda bulunur. Letaifnamerin bir kısmında müstehcen ifadeler, argo deyimler, küfürleşmeler geniş yer tutar. Letaifnameler, ayrıca çeşitli meslek gruplarının terimlerini, kavramlarını da barındırırlar.

Meslek grupları ve bunların sosyal ilişkilerini Zati, Letaifnamesinde şu şekilde aktarmaktadır.

... deftardarlar mal arttırmak isteyeler, kapucubaşllar kapuyu tutalar, devletin eşigini gökyüzüne (bile) vermeyeler, sipahi oğlanları ağası sakalları ağarsa da adları oğlanlıktan kurtulmaz bir bölük kimseye ağalana, hazinedarlar mal sahibi ola, subaşllar suyu pınar başından avlayalar, naibleri, yani temsilcileri onların iti ola ama “hoşt” diyene uyalar. Kadılar kazayla çok iş edeler, işleri güçleri şahid istemek ola, şairlerde hayal çoğala, hanendeler dilberlere karşı “Ah yar-i men” diye feryat ideler, tesbih çeviren sofılar, yüz çevireler, dindar hanımlar “Estağfurullah! Estağfurullah!” diyeler. Tabipler ellerin illetin bilüp şerbetler içireler, çılgınlara başlar başlayalar, hastayı yastıkta avlayalar. Galata’da Frenk dilberlerini sevenler Frenk uyuzu olalar. Bal tutanlar parmakların yalayalar, sanatlarında elleri tatlı ola, turşucuların yüzü gözü turşu sata, halka aksi suret göstereler. Yağmurlu günde yola çıkan sırlıklam deli ola. Hammalların çekdiğin kimseler çekmeye... (Çavuşoğlu, 1970)

Letaifnamelerde, kelimeler genelde cinaslı olarak kullanılarak birden fazla anlam verilmek istenir. Böylece anlatılan eserlerde güldürü unsurunun etkisi artar. Eserlerde çekirdek konu etrafında verilmek istenen bir mesaj vardır ve bu mesaj fıkralarda olduğu gibi çarpıcı ve güldürücü bir sonla tamamlanır. Özellikle mensur şeklinde yazılanlar bir sohbet havası içerisinde anlatılır. Letaifnamelerin çoğu giriş, gelişme ve sonuç kısımlarına sahiptir.

Yine bu eserlerde kahraman genelde belirtilmezken kimi zaman da tanınmış bir kişinin başından geçen olaylar anlatılır. Söz gelimi Lami’i Çelebi Letaifnamesinde Nasreddin Hoca, Saruca Paşa, Kazasker Müeyyidzade vb.. gibi Türk Dünyasından tanınmış kişilere; Bahrî Efendi, Ebu Nuvas, Cahez, Haccac-ı Yusuf gibi yabancı milletten tanınmış şahsiyetlere; Zati ise devrinin şairlerine atfedilen hikayelere yer vermiştir.

Letaifnamelerin konusunu, öncelikli olarak sosyal hayat, örf ve adetler olmak üzere günlük hayatta karşılaştığımız her türlü olay veya olgu oluşturmaktadır.

Sonuç olarak ifade etmek gerekirse;

Letayifnameler ibret verici, düşündürücü ve eğlendirici hikaye ve fıkra ihtiva eden kitapçıklardır. Bunlarda anlatılan hikayeler sadece okuyucuyu eğlendirmek için değil, aynı zamanda ona bilgi, görüş ve anlayış

kazandırmak için seçilmekteydi. Bu kitaplarda bazen de açık saçık hikayelere rastlanmaktadır. Eskiden meclislere kadınlar dahil olmadığından o tür hikayeler anlatmak ayıp sayılmazdı. Maksat, anlayışlı kişilere ibretlik birer ders vermektir. Letayif-namelerde nakledilen hikayelerin çoğu tanınmış sultanlara, vezir, kazasker, kadı vb. devlet ve idare adamlarına, meşhur bilginlere ve şairlere atfolunur (*Çavuşoğlu, 1995:23-25; aktaran Ekinci, 2013:751*).

1.1.1.3. Letaiflerin Günümüz Araştırmacılarına Sunduğu İmkanlar

Letaifler, çeşitli sosyal alanlarda çalışan günümüz araştırmacılarına oldukça geniş imkanlar sunmaktadır. Bu imkanlardan birkaçını şu şekilde sıralayabiliriz:

Letaifnameler, döneminin sosyal yapısı hakkında bilgi verir; yazıldığı dönemin esnafını, giyim kuşamlarını, komşuluk ilişkilerini, kadın erkek veya aile ilişkileri gibi aklımıza gelebilecek her konu hakkında okurlara ve araştırmacılara bilgi verir.

Letaifnameler, yazıldığı dönemin dili, deyimleri, atasözleri ve argo ifadeleri hakkında bilgi verir. Bu anlamda özellikle halk edebiyatı alanına geniş kaynaklar sunar.

Letaifnameler, yazıldığı dönemin coğrafi mekanları hakkında bilgi verir; bu coğrafyaların özelliklerinin, halkının yaşayışı ve kültürünün ne ile özdeşleştiğini bildirir.

Letaifnameler, yazıldığı dönemin veya önceki dönemlerin siyasi durumu ve tarihi şahsiyetleri hakkında bilgi verir; letaifnameler aracılığıyla saray hayatı hakkında bilgi edinilmesi, sarayın toplum ile ilişkisinin gözlemlenmesi, dönemin hükümetlerinin diğer devletlerle olan ilişkisi ve tarihe katkı sağlayacak çeşitli ayrıntıları öğrenmemiz mümkün olabilmektedir. Tabii latifeler, genel olarak sözlü kültür içerisinde doğan ve gelişen bir türdür dolayısıyla içerisinde bulunan bilgilerin doğruluğunun test edilmesi gerekmektedir. Buna rağmen en azından bu eserler, bize yukarıda belirttiğimiz konular hakkında halkın algısını göstermektedir. Örnek vermek gerekirse Yusuf el Haccac'ın zalim, Süleyman B. Abdülmelik'in obur, Yezid Bin Muhalleb'in kibirli olarak algılandığı bilgisi nesnel tarihle de uyuşan halkın algısını yansıtmaktadır. Benzer şekilde Yavuz Sultan Selim'in Kızılbaş devleti

Safevilerle rekabeti, Bosnalıların Müslüman olma serüveni gibi tarihi konular hakkında *Bahrî'nin Letaifname'sinde* önemli bilgiler bulunmaktadır

Letaifnameler, içinde barındırdığı şiirlerle dönemin okuyucu zevkini yansıtır; bu şiirlerin konusu tasavvufun en derin konularından biri olan vahdet-i vücud algısından, en adi, müstehcen konulara kadar her alanda yazılabilmektedir. Sadece Bahrî'nin eserinde gazelden, kasideye, kıtadan, nazma pek çok şekilde ve münacaatdan, işretnameye; mersiye den hicviyeye değin her türde manzum örneklerini bulabiliriz.

Letaifnamelerin günümüz okurları ve araştırmalarına sunduğu en önemli katkılardan biri de yazıldığı dönemin mizahi anlayışı hakkında bilgi vermesi ve eski dönemlerin mizah anlayışının gelişiminin gözlenerek günümüz mizahıyla karşılaştırılmasına imkan sağlamasıdır.

İnsanları diğer canlılardan ayırt eden en önemli özelliklerinden olan gülmek ve düşünmek yeteneklerini kapsayan mizah, hayatın her alanına temas eden edebiyatın da konularından biri olmuştur. 15 yy'dan itibaren yaygın olarak mecmualarda müstakil bir şekilde yazılmaya başlanan bu eserler, yukarıda belirtildiği gibi çok daha öncesinden itibaren divanlarda, mesnevilerde yer tutmaya başlamıştı. Mizah edebiyatının türlerinden olan letaifnameler, hezliyatlar, hicviyeler, muteyebatlar genel olarak benzer özelliklere sahiptirler ve aralarında ufak anlam farklılıkları bulunmaktadır ve sözünü ettiğimiz bu eserler, başta mizah olmak üzere eski insanların kültürü hakkında bilgi sağlaması açısından sosyal bilimlerin pek çok alanına önemli kaynaklıklar oluşturmaktadır.

2. İNCELEME

2.1. Bahrî'nin Hayatı

Bahrî'nin hayatı hakkında bilgiler kısıtlıdır. Yaygın kanaat, *Letaif-i Bahrî* adlı eserin yazarı olarak ele alınan şahsın Hasan Kavruk'un ileri sürdüğü ve Tunca Kortantamer'in de desteklediği şekilde Gelibolulu Bahrî Paşa olduğunu göstermektedir. Ayrıca *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*'nde (turkedebiyat isimler sozlugu.com (Erişim Tarihi: 05.07.2019) ilgili maddeyi hazırlayan İsmail Hakkı Akasoyak tarafından çeşitli tezkirelere dayanılarak verilen bilgiye göre söz konusu eserin yazarı Bahrî Mehmet Paşa olarak gösterilmiştir.

Letaif-i Bahrî adlı eserin yazarı olarak Hasan Kavruk, Tunca Kortantamer ve İsmail Hakkı Akasoyak'ın üzerinde ittifak ettiği Bahrî Efendi hakkında elde bulunan bilgiler şu şekildedir:

Bahrî Efendi Paşa, Kilidbahir (Çanakkale) doğmuştur. Paşa, küçük yaşlarda Enderun'a çırak olarak alınmış ve Sultan IV. Mehmet devrinde hassa ağaları zümresine dahil olmuş, hattatlıkta hayli tanınmış ve bu sebeple de saray çevresinde kıymet bulmuş ve başkatiplik vazifesine kadar getirilmiştir. Bir müddet Şam civarında kalan Bahrî Paşa daha sonra beylerbeyi olarak atanır. Kastamonu ve daha sonra Van valiliği yaptıktan sonra bu makamdan azledilir. Bahrî Mehmed Paşa daha sonra Şarki Karahisar, Çardak, Seddülbahir'de mutasarrıflık ve tevkii muhafızlığı görevlerine getirilir. İsmail Beliğ, Bahrî Mehmed Paşa'yı Nişancı Mehmed Paşa olarak tanıtır. Bu, onun kitabet sanatındaki başarısından ileri gelir. Paşa'nın sonraları divan hocalığı ve cizye kalemi muhasebeciliği görevlerine getirildiği ve İstanbul'da görev yaptığı nakledilir. Paşa, H. 1112 (1700) tarihinde vefat eder. Üsküdar'a defnedilir Bahrî Paşa II. Mustafa devrinde tuğrakeşlik görevine getirilir. Tezkireci Salim, babası Mustafa Efendi'nin Rumeli sadareti esnasında Edirne'de Bahrî Paşa'dan hat ve kitabete dair dersler aldığını belirtir. Bahrî Mehmed Paşa'nın ayrıca bir Divançesi olduğu belirtilir. Mahlası Bahrî'dir

Yukarıda verilen tüm bu bilgilerin *Letaif-i Bahrî* adlı eserin yazarına ait olduğu genel kabulüne rağmen eser, dikkatli bir şekilde incelendiğinde farklı bulgular ortaya çıkmaktadır. Nitekim Öztürk (2017:75-97) yaptığı çalışmalarda konu hakkındaki tespitlerini şu şekilde belirtmektedir.

Tezkireler ve diğer biyografik eserler birbirlerinden kopyalamış gibi Bahrî Mehmed Paşa'nın Kilibahir'li olduğunu ifade ederler. Ancak *Letaifname* müellifi Bahrî Efendi'nin eserinin Milli kütüphane nüshasında “*Ḥazā Kitāb-ı Letā'if-i Merḥūm Baḥrī Efendi Ṭīmāşvārī Raḥmetu'llahī 'aleyh*” ifadesi geçer ki buna göre bugün Batı Romanya'da daha çok Macarların yaşadığı Timaşvar vilayetinden olması kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca yazar, eserinde naklettiği bir mutayebede Üngürüs'te (Macaristan) kaldığını ifade eder. Bir başka mutayebede de Timaşvarda Kadı Ömer Efendi namında birinden duyduğu bir hikayeyi nakleder (M: 98-b). Bu da onun Timaşvarlı olması ihtimalini kuvvetlendirmektedir.

Yine aynı araştırmacı eserde geçen, “Ve bu ḥaḳir daḥi hicret-i Nebevinūn **toḳuz yüz seksan bir** tarihinde diyar-ı Üngürüs'de bir ḳaryede bir Macar kızında yigirmi beş yaşından sonra zeker ü ḥaya bitdigin müşahede ḳıldım.” (İ1:53-b) İfadesinden yola çıkarak Bahrî Paşa'nın H. 981 (1573-1574) yılında hayatta olduğunu dolayısıyla ölüm tarihi H. 1112 (1700) olarak belirtilen Mehmet Bahrî Paşa'nın söz konusu *letaifnamenin* yazarıyla aynı kişi olamayacağını ileri sürer.

Bahrî Efendi'nin eserinde XVII. asırda yaşamış kişilere, sultanlara ve olaylara dair herhangi bir bilgi bulunmaması ve eserinde naklettiği hikayelerde Kanuni Sultan Süleyman, Yavuz Sultan Selim gibi sultanları, Rüstem Paşa, Ebu Suud Efendi gibi XVI. asırda yaşamış şahısları zikretmesi onun on altıncı asırda yaşamış olduğu ihtimalini güçlendirmektedir. Ayrıca Bahrî Mehmed Paşa'nın biyografisinde görev yaptığı belirtilen Kastamonu, Van, Edirne, Çardak gibi şehirlere dair hikayelere veya izlere de rastlanmamaktadır (Öztürk, 2017:75-97).

Öztürk'ün (2017:75-97) de çalışmasında belirttiği gibi Bahrî Mehmed Paşa'nın biyografisinde görev yaptığı belirtilen Kastamonu, Van, Edirne, Çardak gibi şehirlere dair hikayelere veya izlere rastlanmadığı gibi aksine eserde, Macar (Üngürüs) bölgesinden ve Boşnaklardan bahsetmesi onun Doğu Avrupa coğrafyasında bulunduğunu göstermektedir.

Tüm bunların ötesinde eserin Topkapı ve İstanbul Üniversitesi 2 nüshalarının sonlarında yer alan Hatimetü'l- Kitap kısmında yazar, eserini hangi tarihte yazdığını açıkça belirtmiştir.

Şorarsañ hicretüñ yazdum nesinde

Toğuz yüz toğsan üçünci senede (İ2: 69-b; T: 95-a).

Hicri dokuz yüz doksan üç miladi takvime göre 1585 yılına tekabül etmektedir. Oysa ki yukarıda ölüm tarihi belirtilen hatta ölümü için “Zevrāk-ı cismini çekdürdi fenādan Bahrî” (turkedebiyatilisimlersozlugu.com (Erişim Tarihi: 05.07.2019)) tarihi düşülen Bahrî Efendi'nin ölüm tarihi 1700 olarak gösterilmiştir. Dolayısıyla elimizde bulunan Letaifin yazarı ile kaynaklarda tanıtılan Bahrî arasında bulunan zaman ve coğrafya farkı nedeniyle bu iki Bahrî'nin aynı kişiler olmadığını söyleyebiliriz

Bahrî hakkında eserinden yola çıkarak elde ettiğimiz bilgileri şu şekilde toparlayabiliriz:

Aşağıdaki iki alıntidan anlaşıldığı üzere, Bugün Romanya'nın sınırları içerisinde kalan fakat daha önce Macaristan'a bağlı olan Temaşvar şehrendendir:

-I-

Haḫā Kitāb-ı Letā'if-i Merḫūm Baḫrî Efendi **Ṭımāşvārî** Raḫmetu'llahi 'aleyh (M: 1-b).

-II-

Timeşvārda ḫazî efendiden istimā' eyledüm. Anlar didiler ki bir kimesne bizüm maḫzarumuzda biñ 'aded ṫāvūḫ-ı yumurda ekl eyledi ve biz ve nice kimesneler dāḫî müşāhede eylediler egerçi muḫālatdan bir nesnedür lakin şeḫā ilḫbāriyle şābit olmışdur (M: 74-b, 75-a).

Doğum ve ölüm tarihi bilinmemekle birlikte 1585 yılında hayattadır.

Neyleyüm kim ben zā' ifi mūr-veş ḫabl-ı māsivā
Ayağı altına aldı atdı Baḫrî-yi pāy-māl (İ1:2-b).

Nev-‘ arus-ı dehre virürsün Bahriyâ kat kat talâk
Âlem- i ıtlâka düşdise külli-mâdan fâriğüz (İl:10-b).

Hudâ ola meger Bahrî ğarîmî
Dögünmez bir tumar ancak Poturlar (İl:40-a).

Yüzin sürdi ayagun toprağına
Visâlündür bu Bahrînün şafası (İl:74-a).

Ümîdüm var velî luğf-ı Hudâya
Terağhum eyleye Bahrî gedâya (İ2:69-b).

Bulurlar ‘aşk ile her dü-cihânı
Virür Bahrî anuñçün ‘aşka cânı (İl: 79-a).

Ne hâletdür fenâ bezminde Bahrî
Ki iller mest-[i] mey sen mest-i sâkî (İl: 75-a).

Yukarıda verildiği şekilde yazar, eserinde 7 defa “Bahrî” mahlasını kullanmıştır. Bu durumda Yazarın adının “Bahrî” olması ve herhangi bir unvana bağlanmaması mümkündür. Yazmaların üzerinde de genelde “Bahrî” ismi kullanılmıştır. Fakat Osmanlı Devleti’nde unvanların kullanımıyla ilgili Yörük’ün (2011:291) yapmış olduğu aşağıdaki tespite, Milli Kütüphane Nüshasının “*Merhûm Bahrî Efendi Tımâşvârî*” ibaresine ve eserden yola çıkarak, yazarın eğitim seviyesinin yüksek olmasına bakılırsa yazardan “efendi” diye bahsedilmesi de hatalı olmayacaktır. Ancak yukarıda belirtildiği şekilde yazar için kullanılan “Paşa” tabiri ile ilgili herhangi bir veri elde bulunmamaktadır.

Ağa, Bey, Beşe, Çavuş, Sipah, Emir gibi lakap ve unvanları kullananlar ehl-i örf mensubu iken Efendi, Halife, Şeyh, Molla gibi lakap ve unvanları kullananlar ise ilmiye zümresindedir. Yani lakap ve unvanlar, Osmanlı toplumunda bireylerin icra etmiş oldukları meslekleri ve görevleri hakkında bilgi vermekte olduğu gibi aynı zamanda devlet katında ve toplum içindeki statülerini de ifade etmektedir.

Yazarın elimizde bulunan eseri incelendiğinde Arapça, Farsça hatta Boşnakça'ya en azından uzak olmadığını, Divan Edebiyatı zevkine hakim olduğunu söyleyebiliriz.

2.2. Bahrî'nin Letaifnamesi'nin Genel Hatları

2.2.1. Eserin İsmi

Bahrî'nin letaiflerden oluşan eserinin İstanbul Üniversitesi (İ1) nüshasının ilk sayfasında, katalog bilgisi ile uyumlu olacak şekilde “*Mütayebat*” başlığı yer almaktadır ancak bu isimlendirmenin müstensih tarafından mı yapıldığı yoksa sonradan mı yazıldığı belli değildir. Topkapı Nüshasının (T) ilk sayfasında da benzer şekilde “*Letâ'if-i Bahrî Hatt-ı Revânî*” ibaresi bulunmaktadır. İstanbul Üniversitesi (İ2) nüshasında da tıpkı İstanbul Üniversitesi (İ1) nüshasında olduğu gibi katalog kaydında “*Mutayebat*” başlığı yazılmış ve ilk sayfaya da böyle bir ibare yazılmıştır. Fakat bu ibarenin de yine müstensih tarafından mı yazıldığı yoksa sonradan mı yazıldığı belli değildir ancak iç sayfada müstensih yazdığından şüphe olmayacak şekilde “*Mecmu'atü'l- Hikâyet*” ibaresi başlık olarak bulunmaktadır. Milli Kütüphane Nüshasında (M) bulunan “*Hazâ Kitâb-ı Letâ'if-i Merhûm Bahrî Efendi Temaşvârî Raḥmetu'llahi 'Aleyh*” ibaresinden yola çıkarak eserin isminin “*Letâ'if-i Bahrî*” olabileceği çıkarımının yapılması mümkündür.

Eserin iç başlıklandırmasında da hikayeler için İ1, İ2, M nüshalarında çoğunlukla “*Mutâyebat*” başlığı kullanılmakla birlikte “*letâif*”, “*hikâyet*”, *Mutâyebe-i Manzûme*, *Letâif-i Manzûme vb.*” başlıklar da yer yer kullanılmıştır. Topkapı Nüshasında başlarda mutayebe ve kıta başlıkları bulunurken eserin büyük bölümünde başlık kullanılmamış, sadece hikayeleri birbirinden ayırmak için paragraf yapılmıştır.

Eser, yazarının da “*ihvân u yarân mâ-beyninde vuḳû' u şuyû' bulan ba'zı aḥbâr u hikâyât ve letâyif ü muṭâyibât îrâd u dercîdür.*” (İ1:2-b). İfadesi ile belirttiği gibi bir mecmua olmakla birlikte çeşitli letaif, mutayebe ve hikayelerin toplanmasından oluşmakta ve nitelik olarak letaifname özelliği göstermektedir Bu

nedenle biz, eserin isimlendirilmesinde “*Bahrî'nin Letaifnâmesi*” ibaresini tercih etmekteyiz.

2.2.2. Eserin Kuruluşu

Ele aldığımız eser, müstensihleri tarafından üç yazmada dört bölüme ayrılmıştır. İl nüshasında eserin bölümlere ayrıldığı ile ilgili bir ifade bulunmamaktadır.

Faşl-ı evvel hikâyât-i mekâtib u muṭāyibâta mütē'allikdür. Faşl-ı şānī maḥbūb u maḥbūb dostlara mütē'allikdür. Faşl-ı şālīs zen ü zen-perestlere mütē'allikdür. Faşl-ı rābi' ḥayvānâta mütē'allik mutāyebatdur (T: 2-b).

Eserde en geniş bölüm, birinci fasıla en kısa bölüm ise hayvanlara ait fasıla ayrılmıştır. Bununla birlikte, ayrıca bir başlıkla belirtilmemekle birlikte bir mukaddimat bir de münacaat kısımları bulunmaktadır. Mukaddimat kısmında Allahın birliğini ve kudretini anlatan bir gazele yer verilmiş, eserin yazılış amacı hadislere dayandırılarak açıklanmış, okuyanlardan dua istenmiş ve eserin hangi bölümlere ayrıldığı belirtmiştir. Münacaat kısmında yer alan üç adet mesnevide ise ise yazar, Allaktan merhamet ve bağışlanmasını talep ederken okuyuculardan da hatalarının hoşgörülmesini istemiştir.

Hikayeler, M nüshası dışında diğer nüshalarda fasıllara uygun sıralanırken M nüshasında hikayeler, kısmen konularına uygun sıralanmıştır. Eserde ayrıca aynı konuların da birbirini takip etmesine özen gösterilmiştir. Örneğin cimrilikle ilgili konular art arda sıralanmış, özellikle M nüshasında bazen hikayeler, “yine buna münasib bir hikayet ki”, “tahkik” vb... gibi geçiş ifadeleriyle birbirine bağlanmıştır.

Eser, genellikle nesir niteliğine sahiptir. Tüm nüshalardaki hikayeler birleştirildiğinde toplam 251 nesir hikaye bulunmaktadır. Bu hikayelerin her birinin sonuna konu ile ilgili, içerisinde hikmet veya nasihat barındıran, kıta veya nazm başlığı altında, 4 ila 8 mısradan oluşan, aruz ölçüsüyle yazılmış şiirler yer almaktadır. Eserde yine, mütayebe, mütayebe-i manzum, hikayet-i manzum isimlerinde veya “*Hicv-i Manzūm-ı Der-Ḥaḫḫ-ı Potur, Der-Beyān-ı Aşk-ı Mecazi*” gibi özel isimlerle mesnevi veya gazel şeklinde kafiyelenmiş, aruz ölçüsüyle yazılmış, manzum

hikayeler bulunmaktadır. Konu ile ilgili kıtalar, bu manzumelerden sonra da yazılmıştır.

2.2.3. Eserin Yazılış Amacı

Bahrî, eserinin yazılış amacını, kitabın mukaddimat kısmında belirtmiştir. Buna göre Bahrî, mukaddimatta belirttiği “Bu muḳaddemâtdan ğaraż ihvân u yarân mâ-beyninde vuḳû‘ vü şuyû‘ bulan ba‘zî aḥbâr u ḥikâyât ve leṭâyif ü muṭâyibât îrâd u dercîdür.” (İ1:2-b). ifadesinden anlaşıldığı üzere bazı dost meclislerinde duyduğu ve hoşuna giden hikayeleri “El-mîzâhe’l-merġûb yaṣaffe’l ḳulûb” muḳtezâsınca “ref’-i ğam ve def’-i henn için” (İ1:2-b) insanları eğlendirmek ve dertlerini unutturarak ve bu şekilde “sebeb-i zîkr-i müsteḥâb ve bâ’ iş-i du‘â-yı ḳarîn müstecâb” (İ1:2-b) yani beġenilmek ve aṣaġıdaki mısralarda belirttiği gibi duayla anılmak amacıyla yazmıştır.

Ġaraż izhâr-ı fażl itmek degüldür
Bulunmaḳdur hemân ancak du‘âda (İ1:2-b).

Bahrî dua ile anılmak isteġini eserin sonunda bulunan “*Hatimetü’l Kitâb*” kısmında da dile getirmiştir. Yazarın bu bölümde dikkati çektiği diġer bir husus da eserin hikmet yönüdür. Buna göre yazar, çoġunlukla gerçek olmayan eserinin pek çok hisse barındırdığını ve arif olan kişilerin bundan pay alması gerektiğini manzum olarak şöyle ifade eder:

Ġalatdur ekṣerî gerçi bu ḳıṣṣâ
Çıḳar ala ṣaḥîce nice ḥaṣṣâ

Alur her ḳıṣṣadan bir ḥaṣṣa ‘ârif
Görüb dimez ğalatdur ḳıṣṣa ‘ârif (İ2: 66-b).

2.2.4. Hikayelerin Konusu

Eserin konusu, oldukça çeşitlilik göstermektedir. Yukarıda belirttiğimiz üzere, eser konularına göre dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm, çeşitli hikayelere; ikinci bölüm, mahbub ve mahbub dostlara; üçüncü bölüm, kadınlara ve kadın dostlarına ve dördüncü bölüm ise hayvanlara ilişkindir.

Eser, her ne kadar genelde bu şekilde sınıflandırılmışsa da özelde konular çok daha çeşitlidir. Eseri, konularına göre başlıca aşağıdaki şekilde sınıflandırabiliriz. Aşağıdaki sınıflandırmayı yaparken bir hikayeden yalnızca bir konu çıkarmak hedeflenmemiştir. Zira tek bir hikaye, hem müstehcenlik kategorisinde değerlendirilebilirken hem de ahlaki bir durumu ifade edebilmektedir. Aynı şekilde, hiciv konulu bir hikayenin aynı zamanda tarihle de ilişkilendirilmesi mümkündür.

2.2.4.1. Ahlaki ve Toplumsal Konular

Eserin en önemli fonksiyonu, merkeze aldığı toplumsal veya ahlaki bir konuyu, çoğunlukla negatif özelliğe sahip bir karakter etrafında, mizahi bir dille işleyerek, olumsuz davranışları hicvetmektir. Bu bağlamda Yazarın temele aldığı başlıca ahlaki ve toplumsal konular şunlardır:

Aldatma, kurnazlık, yalancılık, iki yüzlülük, kadınlığa özenilmemesi gerekliliği, maldan çok aklın önemli olduğu, kibir, bencillik, kendini bilmek, kanaat, nankörlük, şerefini maldan öne tutma, açgözlülük, inatçılık, rüşvet, adalet, tekfir etmek, ev sahipliği ve misafirlilik adabı, işi ehline verme, taklitçilik, gösteriş, şekilcilik, özentilik, işini doğru yapmak, kötü evlat yetiştirme, babanın huyunu almak, tevekkül, nezaket ve tatlı dil, malın geçiciliği, mirası ölmeden önce dağıtıp rezil olma, alaylamak, samimiyetsizlik, samimiyetsiz nezaket, boş konuşma, cömertlik, sıla-i rahm, sihir, dünya sevgisi, tamahkarlık, akıllılık, zeka, ahmaklık, cimrilik, müsriflik makama değer vermemek, ertelemek, rekabet, doğruluktan maraz doğması, hasetlik, kıskançlık, na-cinsle yapılan muhabbetler, oburluk, yoksulluk, gelir adaletsizliği, esrarkeşlik, iki eşlilik...

2.2.4.2. Tarihi Konular

Eserde, ahlaki, toplumsal vb.. ile ilgili konular anlatılırken yer yer önemli tarihi bilgiler de verilmektedir. Bunlardan en göze çarpanı, Bosna tarihine ilişkin anlatılan uzun bir hikayedir. Hikayenin asıl amacı, “Potur” olarak tabir edilen Boşnakları hicvetmektir. Fakat hikayenin içeriğinde, Osmanlı Devletinin vergi ve vergi toplama sistemi, Boşnakların vergiden muaf olmak amacıyla nasıl Müslüman

oldukları, Potur kelimesinin kökeni gibi önemli tarihi bilgiler verilmektedir (İl:37-b,39-b).

Aşağıdaki hikaye de tarih anlamında ilgi çekici bilgiler içermektedir:

Tevârihde meşhurdur ki Me'mûn hâlıfe zamânında 'Arab beglerinden birinûn on beş yaşında bir kızında zeker u hâya zâhir olub hatta babası mezbûr-ı hâlıfe-i mûma-ileyhûn dîvânına ihzâr itdi. Ehl-i dîvân müşâhide kıldılar ve bu hâkîri daği hicret-i Nebevî'nûn toquzyüz seksan bir tarihinde diyâr-ı Üngerüs'de bir kıyede bir Macar kızında yigirmi beş yaşından sonra zeker u hâya bitdügin müşâhide kıldum ve Cemm-i gâfîrden bir cemâ'at dâđi müşâhide kıldılar. Şoñra İslâma gelüb sünnet oldı ve tee'hhül idüb evlâdı dâđi oldı ve kendüsi ricâle kıarışub nice bir zamân şağ oldı (M: 20-b,21-a).

Eser'de ayrıca Haccac-ı Yusuf'un zalimliği, 'Abdurahman Bin 'Avf'ın dindeki samimiyeti ve cömertliği, Ebu's-Su'ud Efendi'nin zekası, Hz. Musa'nın alçakgönüllüğü, Muhalleb B. Yezid'in kibri, Sultan Gavri'nin Rum sultanıyla mektuplaşması, Süleyman B. Abdülmelik'in oburluğu ve bu yüzden öldüğü ile ilgili doğruluğu şüpheli hikayeler bulunmaktadır.

2.2.4.3. Din ve Mezheblerle İlgili Konular

Özellikle din konusundaki samimiyet, Letâifnâme'de en çok işlenen konulardandır. Bu hikayelerin kahramanı genellikle Yörükler, Boşnaklar, Türkmenler veya Türklerdir. Bu kişiler, dinde samimi olmadıklarından dini emirleri yerine getirmemek için hep bir hinlik düşünmektedirler. Sözelimi namazı ancak para karşılığı kılmaları (T:18-a), namazdan muaf olmak için Mekke'ye adam göndermeleri (İl:11-b), namazlarında tadil-i erkana uymamaları (T:12-b) mizahi bir dille eleştirilmiştir.

Tarikatların yanlış inanışları eserde hicvedilen diğer bir konudur. Bu bağlamda eleştirilen bazı mezhebler ve bu mezheblerin inançları şu şekildedir:

Cebri mezhebine sahip kişiler, kadercilik anlayışları, (İl: 30-b, 31-a), Rafizi inancına sahip olanlar, Cebraîl'in hata yaparak peygamberliği Hz. Muhammed yerine Hz. Ali'ye verdiğini iddia etmeleri ve Allah'a şirk koşmaları (İl: 31-a,31-b), Semavi mezheb ve mebahî meşreb olan Erzincanlılar, kadın erkek bir arada eğlenmeleri

(İ2:50-b), Kızılbaşlar, mezhebcilik yapmaları (İ2:52-a) ve ışıklar, suya saygılarından dolayı abdest almamaları nedeniyle hicvedilmiştir (İ1:38-b).

2.2.4.4. Evlilik, Kadın, Kadın- Erkek ve Aile İlişkileri, Müstehcenlik

Eserde yoğun olarak işlenen bir diğer konu da evliliktir. Evlilik, mecbur kalınmadığı sürece yapılmaması gereken, insanları Allah yolundan ve dinden uzaklaştıran, kısa süreli mutluluk veren ancak uzun vadede sıkıntılı olan bir durum olduğu hadislerle anlatılmıştır (İ1: 64-b, 65-a, 65-b).

Kadınlar, fitne sebebi, çokça hileleri olan ve bu hilelerle erkeklere tuzaklar kuran, akli ve dini kısaca, cahil varlıklar olarak ele alınmıştır.

Müstehcenlik, eserin üçüncü bölümüne tamamen hakimdir. İkinci bölümde az sayıda olan müstehcen hikayeler, birinci bölümde birkaç hikaye ile sınırlıdır. Müstehcen hikayeler, kadın- erkek arasında olduğu gibi gulam olarak ifade edilen genç erkekler arasında da geçmektedir.

2.2.4.5. Aşk, İlahi Aşk ve Tasavvuf

Eser, aşkla ilgili uzun bir hikaye ile başlamaktadır, aşk konusu çoğunlukla saray çevresine ilişkindir.

İlahi aşk da yine oldukça fazla işlenen konulardandır, örneğin bu konu ile ilgili Mevlana'nın Mesnevi'sinde işlenen bir hikayeye yer verilmiştir. Bu hikayede, Mevlana mecazi aşkı bilmeyen kişileri merkeplerle bir tutmuştur (İ1:79-b). Eserde, İlahi aşk daha çok manzum olarak işlenmiştir ve bu manzumelerin yan teması, İlahi aşkın muhakkak tadılması gerekliliği, bu aşkın tam olarak yaşanmasına imkan olmaması halinde bile en azından buna yeltenilmesi gerektiği ve İlahi aşkı tatmayan zahidlere yönelik kınamalardır (İ1:80-a).

Eserde, Tasavvuf konusu farklı şekillerde işlenmiştir, mesela Şeyh Tavus-ı Mekî ile Emevilerin kibirli Halifesi, Muhalleb B. Yezid arasında geçen bir öyküyle insanın bir meniden geldiği, sonunun yine pislik olacağı vurgulanarak kibirlenilmemesi gerekliliği anlatılmıştır (İ1: 35a, 35b, 36a). Yine Hz. Musa ile Allah arasında geçtiği belirtilen bir hikayede de Allah'ın Hz Musa'ya kendisinden daha

hakir bir mahluk göstermesini istediği, Hz Musa'nın bütün yeryüzünü dolaşmasına rağmen kendisinden daha hakir bir mahluk göremediği, en sonunda cılız bir köpeği kendisinden daha hakir görme konusunda tereddüde kaldığı ancak köpeğin de bir yönüyle kendisinden üstün olduğunu anladığı ve Allah'tan bu yüzden takdir gördüğü, şayet bu tavırda bulunmasaydı köpekten de zelil olarak cezalandırılacağı anlatılarak kibirlenmeme ve benliği hiçe sayma hususu vurgulanmıştır (M:66-b). Kısaca anlattığımız bu hikayeden sonra yapılan açıklamada ve öykünün kıtasında Yazar, vahdet-i vücud anlayışını dile getirmektedir.

..Te'ālī Allah ki bir avuç āb u hāke isti'dād virüb kendünüñ nūr-ı cemāline mutahhara lāyık ve teşrīf-i nazm-i şerīf *velākad kerremnā* ile 'ulüvv mertebesin cümle maḥlūkatdan fāyız u fā'ik eyler. Nitekim şāh-ı mülk-i ğam vālih ü ḥayrān ḥayreti-i bī-şabr u sāmān bir beytinde dimiş

Beyt

Asitānuñdur bizüm ey dost beytullahumuz
Anda gösterdi cemāli yüzün Allahumuz

Ve Fi'l-ḥaḳīka nūr-ı cemāl-i Ḥaḳ ve feyz-i feyyāz-ı muṭlaḳ zāhir u nümāyān olmuş bir mest-i nār u ḥakūñ ve bir ḳabza-i āb-ı pākūñ *izāhalle ve taba'* letāfet u ṭarāveti müşāhede vü melḥūzdur

Ḳıṭ'a

Ḥudānuñ nūrıdur cümle vücūdāt
İhāṭa eylemişdür her cihātı
Vücūda gelmese mir'āt-ı 'ālem
Görinmezdi Ḥaḳḳuñ rüy-ı şıfātı” (İl:35-b, 36a).

Yazarın mukaddimat kısmında yer verdiği ve kendisine ait bir gazelde de yine tasavvufi izleri görebiliriz.

“El yuduḳ mihr-i cihāndan her hevādan fāriğüz
Ṭālib-i didār-ı Ḥaḳḳuz mā-sivādan fāriğüz (İl:10-b).

Aşağıda yer verdiğimiz kıtada da yine tasavvufun önemli mesajlarından biri olan “ölmeden önce ölme” konusuna vurgu yapılmaktadır.

Cihānda ölmedin ölmek gerek merde
Halāş olmak dilerse nefsin elinden
Vücūdın meskenet hāk itmeyince
Açılmaz göncalar bāğça dilinden (İ1: 30-b).

2.2.5. Hikayelerin Karakter ve Tipleri

Eserde yer alan karakterleri, başlıca tarihi karakterler, sıradan karakterler ve hayvanlar olmak üzere üç gruba; sıradan karakterleri ise bir millete veya mezhebe ait olan karakterler, bir toplumun bir kesimine ait olan veya bir eksikliği olan karakterler, dini eksenli karakterler olmak üzere üç gruba ayırabiliriz.

2.2.5.1. Tarihi Karakterler

Eserde, tarihi karakterler, peygamberlerden, hükümdarlardan, din büyüklerinden veya çeşitli devletlerin vezirlerinden seçilmişlerdir. Bu karakterlere yönelik anlatılan hikayeler, aynı zamanda anlatılan hikayelerin zamanını da ortaya koyarak latifelerin inandırıcılıklarına katkıda bulunmuştur.

Letâifnâme’de adı geçen başlıca tarihi karakterler şunlardır:

Arslan Paşa: Yahyapaşazade Arslan Paşa, Kanuni Sultan Süleyman zamanında Budin beylerbeyliği yapmıştır. 1566 yılında Osmanlının Habsburglulara savaş açmasından sonra izin almadan Palota Kalesini kuştamış ve başarısız olunca bazı toprakların elden çıkmasına neden olmuş ve Sokullu Mehmed Paşanın gayretiyle boğdurulmuştur. Belgrad’a defnedilmiştir (Altaylı, 2005: 26-45). Çalıştığımız Eserde de “sabıkan maktul olan” tabiri ile kendisinin katl edildiği bildirilir.

Haccac-ı Yusuf: Zulmüyle meşhur Emevi Valisi. Asıl ismi Ebu Muhammed el-Haccac b. Yusuf b. el-Hakem es-Sekafi (ö. 95/714), Basra valisi.

Semiz Ali Paşa: “Hersekli olup Praçe (Praća) kasabasından Poturoğulları’ndandır. 30 Zilkade 972’de (29 Haziran 1565) vefat eden Semiz Ali Paşa, Eyüp Sultan Türbesi’nin büyük kapısının yanındaki cüzhanenin bahçesine defnedildi. ... Kaynaklarda çok iri yarı, şişman ve uzun boylu olduğu için kendisini

taşıyacak at bulunamadığı kaydedilen Ali Paşa şişmanlığından dolayı “Semiz”, “Kalın” gibi lakaplarla anılmıştır.... Ali Paşa'nın nükteleri tarihe geçmiş, şakaları letaifnamelerde yer almıştır” (Afyoncu: 2009, 495-496).

Hebenneka: Zeki olmadığı halde kendisini zeki sanan kişi (TDK) bir Arap karakteri.

Timurlenk: Timurlu hanedanının kurucusu ve ilk hükümdarı (1370-1405).

Rüstem Paşa: (1500 - 10 Temmuz 1561). Kanuni Sultan Süleyman saltanatı döneminde 28 Kasım 1544-6 Ekim 1553 ve 29 Eylül 1555-10 Temmuz 1561 tarihleri arasında sadrazamlık yapmış Osmanlı devlet adamıdır.1500'lü yılların başında Saraybosna yakınlarında Butomir veya Sarajevsko Polje'nin batısındaki bir köyde doğduğu rivayet edilir (Afyoncu, 2008: 288).

Şemsi Efendi: (1492 - 28 Nisan 1580). III. Murad saltanatında 1579-1580 yıllarında sadrazamlık yapmış bir Osmanlı devlet adamıdır, Arnavut kökenli olup Enderunda yetişmiştir, Yavuz Sultan Selim'in hizmetinde Çaldıran Savaşı'na (1514) Avcıbaşı, Mercidabık (1516) ve Ridaniye savaşlarına (1517) bölükağası olarak katıldı (Afyoncu, 2010: 288).

Celal Çelebi: “Koca Nişancı lakabı ile şöhret bulmuştur. Meslek hayatı Rumeli'nin çeşitli kazalarında geçen Tosyalı Kadı Celaleddin'in (ö. 935/1528). üç oğlunun en büyüğüdür.... 895-896 (1490-1491) yıllarında doğduğu kabul edilebilir. Yavuz Sultan Selim'in nişancısıdır ve reisülküttaplık yapmıştır.” (Kerslake, 1993:260).

Ebusuud Efendi: (1490, İskilip -23 1574, İstanbul), Osmanlı şeyhülislami.

Ahmed Çelebi: Ebusuud Efendinin İkinci oğlu Şemseddin Ahmed Çelebi, Taşköprüzade Ahmed Efendi'den ve babasından ilim öğrendi. Babasına mürid (yardımcı, asistan) oldu. Daha onyediy yaşında iken, Rüstem Paşa Medresesi'ne müderris oldu. Sahn-ı seman ve Şehzade Medresesi'nde de müderrislik yaptı otuz yaşlarında vefat etti (Akgündüz, 1994: 366).

Abdurrahman Bin Avf: Hz. Peygamber'e ilk iman eden ve cennetle müjdelenen on sahabiden biri (Önkal, 1988: 157).

Muhalleb Bin Yezid: Yezid bin Muhalleb, Emevilerin Horasan valisi idi ve halife olan Ömer bin Abdulaziz tarafından bu valilik görevinden atılarak tutuklanmıştır.

Mesih Paşa: "Rum asıllı olup Paleologos hanedanına mensuptur. Angiolello'ya göre son Bizans İmparatoru IX. Konstantinos'un kardeşinin oğludur... tarihli iki belgede Mesih Paşa ikinci vezir olarak geçer." (Kiel: 2004:309).

Bakuli: Arap şairi

Memun Halife: Ebu Cafer (Ebü'l-Abbas) Abdullah el-Me'mun b. Harun er-Reşid b. Muhammed el-Mehdi b. Abdillah el-Mansur el-Abbasi (ö. 218/833) Abbasi halifesi (813-833).

Sultan Gavri: (Kansu Gavri d. 1440 - ö. 1516), Memlük Sultanı. Burci Hanedani'ndan olup 1501-1516 yılları arasında Memlük hükümdarlığı yapmıştır.

Ebu Nuvas: "Ebu Nüvas el-Hasen b. Hani' b. Abdilevvel el-Hakemi (ö. 198/813?) Abbasiler'in ilk döneminde Arap şiirine yeni bir üslup getiren şair... Arap folklorunda efsanevi bir şahsiyet haline gelen Ebu Nüvas daha yaşadığı devirden itibaren müstakil eserlere konu olmuştur." (Karaaslan, 1994:205).

Süleyman bin 'Abdülmelik : Ebu Eyyub Süleyman b. Abdilmelik b. Mervan b. el-Hakem el-Ümevi (ö. 99/717) Emevi halifesi (715-717). "Mağrur bir halife olduğu söylenen Süleyman nakışlı ve süslü elbiseler giymeyi severdi. Hatta nakışlı bir kefen içinde defnedilmeyi vasiyet ettiği, nakışlı elbise giymeyen görevlileri huzuruna kabul etmediği zikredilir. Kaynaklarda yeme içmeye düşkünlüğü ve darbimesel haline gelen oburluğu hakkında birçok rivayet nakledilmektedir." (Yiğit, 2010:81).

Sultan Süleyman: Osmanlı padişahı (1520-1566).

Cahez: Ebu Osman Amr b. Bahr b. Mahbub el-Cahiz el-Kinani (ö. 255/869). Arap edebiyatının en büyük nesir yazarlarından ve Mutezile kelimcilerinden biri.

Zati: Divan şairi, Balıkesir’de doğdu. Sehi ve Latifi’ye göre asıl adı Bahşi, Kınalızade’ye göre İvaz, Ali Mustafa Efendi’ye göre Satı, Zati veya Satılmış’tır. Ancak Uzunçarşılı, Aşık Çelebi’nin bizzat şairden naklettiği İvaz isminin doğru olduğunu kabul eder. Doğum tarihi “İvaz”ın ebced hesabıyla karşılığı olan 876’dır (1471), Letaifnamesi bulunmaktadır (Coşkun: 2013:151).

Hz. Musa: Hem Yahudilik ve Hıristiyanlığa hem de İslam’a göre büyük bir peygamber ve İsrailoğulları’nı Firavun’un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir.

Hz. Süleyman: “Yahudilik’te ve Hıristiyanlık’ta sadece kral, İslam’da ise hükümdar-peygamber kabul edilir. Süleyman isminin İbranice’deki karşılığı olan Şelomoh’nun (Şlomo) “barış, selamet, sükunet” manasındaki şalom kelimesinden geldiği ve “barışsever, barışçı” anlamını taşıdığı belirtilir.” (Harman, 2006: 56).

Mevlana Celaleddin-i Rumi (ö. 1273): 672 yılında Belh’te dünyaya gelen, mutasavvıf, alim (Öngören, 2006: 56).

İmam Ebu Hanife (ö.767): Hanifi Mezhebinin kurucusu

İmam Yusuf (ö.798): “Ebu Hanife’nin önde gelen talebesi, müctehid hukukçu ve ilk kādılıkudat” (Öğüt: 1994:260).

Letaifname’de isimleri geçen ancak hakkında bilgi bulamadığımız diğer kişiler şunlardır:

Ani Efendi Hazretleri Karakaş, Muhammed Ali Paşa, Sultan Mahmud, Hamid Çelebi, Şeyh Tavus El Mekkî, Tilki Sinan Bey, Hacı Muhammed.

2.2.5.2. Sıradan Karakter ve Tipler

Eserde yer alan sıradan karakterlerin büyük bir çoğunluğu olumsuz özelliklere sahiptirler ve olumsuz bir durumu eleştirmek, bu noktadan hareketle her okurun kendisine pay çıkarmasını sağlamak amacıyla merkeze alınmışlardır. Bu yönüyle bu karakterler, aslında birer tiptirler ve toplumsal boyutlarıyla karşımıza çıkarlar. Amaç, bu kişilerden çok bu kişilerin yaptıkları fiilleri eleştirmektir. Eserde bu açıdan ele alınan kişileri aşağıdaki şekilde sıralayabiliriz:

Bir millete veya mezhebe dahil olanlar: Türkmenler, Yörükler, Acemler, Araplar, Boşnaklar, Nasaralar, Rafiziler, Mebahiler, Kızılbaşlar...

Bir mesleğe veya bir gruba ait olanlar: terziler, tüccarlar, sihirbazlar, ulemalar, dervişler, danişmendler, dilenciler, uğrular, dellaklar...

Toplumun bir kesimine veya bir eksikliği olan kişilere ait olanlar: kamburlar, şaşılar, tufeyliler, deliler, mütezarrifler, kadınlar, gulampareler, kara yüzlüler, cahiller, ahmaklar, esrarkeşler, seçkin kimseler, yaşlılar, kehleler...

Dini Eksenli Karakterler: Şeytan, cin..

2.2.5.3. Hayvanlar

Eserin son bölümünün ayrıldığı hayvanlar ile ilgili hikayelerin karakterleri doğal olarak başlı başına hayvanlardır. Topluma örneklik oluşturacak şekilde ele alınan sinek, köpek, yılan, yengeç, tilki, arslan, kurbağa vb.. hayvanlar, teşhis ve intak sanatları ile canlandırılmış ve okura belli başlı öğütler verilmek istenmiştir. Bu yönüyle eserin son bölümü, hayvanların başrolünde olduğu, öğretici özelliğe sahip hikayelere verilen isim olan “Fabl” niteliği taşımaktadır.

2.2.6. Hikayelerin Mekanı

Hikayeler, genel olarak; Dış Mekan olarak Mısır, Diyar-ı Bosna, Rum, Vilayet-i Üngürüs, Haleb, Diyar-ı Arab ve İstanbul’da geçerken iç mekan olarak da hamam, dükkan, saray, ev, bahçede geçmektedir.

2.2.7. Eserin Dili ve Üslubu

Yazarın dil ve üslup özelliklerini belirtmeden önce, açıklamalarımızın bir kısmını temellendireceğimiz Klasik Türk Edebiyatında nesir kavramının genel hatlarıyla açıklanmasının faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Klasik Türk Edebiyatında nesir, yazarın kullandığı dilin ağırlığına bağlı olarak oluşturulan üsluba göre dört kategoriye ayrılmıştır.

a) Sade Nesir: Geniş halk kitlelerine hitap eden, secinin bulunmadığı, Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin az olduğu nesirdir.

b) Orta Nesir: Geniş halk kitlelerine hitap etmekle beraber sanatsal gayesinin de bulunduğu, secilerin yer aldığı, Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin Türkçe kelimelere göre fazla olduğu nesirdir.

c) Süslü Nesir: Secinin ağırlıkta olduğu, sanatsal gaye güdüldüğü, Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin çokça bulunduğu nesirdir.

d) Ağdalı Nesir: Esas amacın sanat olduğu, Arapça, Farsça kelime ve terkiplerin aşırı seviyesinde olduğu nesirdir (Köksal, 2009:17-19).

Klasik Türk Edebiyatında genel olarak nesir ikinci plandadır. Asıl olan manzumdur ve nesir ve nasirler adeta küçümsenmiştir. Padişahlar dahi yer yer mektuplarını şiirlerle süslemiş, nesre daha uygun türlerde bile (Tezkire, letayifname vb..) sık sık manzum parçalara yer verilmiş, yazılan eseri şiire yaklaştırmak gayesiyle şiire özgü söz sanatlarının hemen hepsi kullanılmış, seciler ve alliterasyonlarla ahenk sağlanmaya çalışılmıştır.

XV. yüzyıl şairlerinden Ahi, adeta devrin hakim sanat telakkisine işaret ederek, nesirden ziyade şiirin öncelikli olduğunu dile getirmiş ve şöyle demiştir:

Yazaruz la'l-i lebün yadına rengin gazeli
Diyicek şi'r dirüz biz begüm inşâ dimezüz

Yine XVI. yüzyılın gerek nazım ve gerekse nesir alanında birçok eser vücuda getiren yazar ve şairi Lamii , Divanı'nın önsözünde:

Nesrdür gerçi dehre sermaye
Dürr-i nazmun durur veli paye (Okumuş, 2011: 87).

Bahrî, eserinde dili, oldukça süslü, secili, benzetme vb... söz sanatlarıyla birlikte Arapça, Farsça kelime ve terkiplerle ağır bir şekilde kullandığı gibi oldukça sade, günümüz diline çok yakın olacak şekilde de kullanmıştır. Aşağıda verilen iki örnekten birincisinde bağlaçlarla birlikte 85 sözcükten sadece 16 adedi Türkçedir ki oransal olarak Türkçe kelimeler, verdiğimiz metin içinde yaklaşık yüzde 20'sine tekabül etmektedir. Kullanılan Arapça ve Farsça terkiplere de bakılınca Köksal (2011:16) tarafından yapılan tasnife göre birinci örneğimizi, süslü üsluba dahil etmek mümkünken verdiğimiz ikinci örnek ise içeriğinde yer alan 39 sözcüğün 35'i Türkçe veya Türkçeleşmiş kelimedenden ibaret olduğu için bahsettiğimiz tasnife göre basit üsluba dahil edilebilir.

Örnek 1

Tertîb-i muḫaddimâtdan netîce-i murâd ve başt-ı maḳâlatdan mâfi-hü'l- fu'âd oldur ki a' yân u ekâbir ve sâyir edânî vü aşâgîr her maddenün kemâl-i sıhḫatine vuḳuf u şu'ûr kesb itmege üzerlerine farz-ı ' ayn ve ḫilâfını ' ayb u şeyn añlayub ve her çend ki bir emirde ' ala'l- memmer eş-şehûr ve 'd-duhûr (على ممر الشهور والدهور) taḫsîl-i vuḳûf u şu'ûr u iz'ân u îḳânında ğayr-ı ḳusûr üzre olub ve nefsi-i emri kemâ-hû ḫaḳḳâ bilüb sıhḫat-ı tām ile ma'lûm u mersûm idenseler bile ki ḫüddâm-ı zü'l- ihtirâm mâlâ-keḫâm ḳalb u taḫḫîf ve selb-i taḫḫîf ile nefsi-i emri taḳlîb u tevcîh idüb dil-i meyyâli bir ḫarafa dâḫi taḫrîf idüb döndürürler ve men yesma' neḫîl (من يسمع نحيل) medlûlınca her kelâmuñ ḫilâfını inandururlar (T: 10-a).

Örnek 2

Bir aḫvel ile ya' nî Bir şaşî ile bir ḫerîf muşâḫabet iderler imiş. Ol ḫerif eyitmiş şaşî olanlar elbette biri iki görürmiş. Meger anlaruñ öninde bir ḫorûs dururmuş. Şaşî eyitmiş ki subḫännallah ya bu iki ḫorusı ben niçün dört görmezem dimiş (İ1:15-b, 16a).

İlk örnekte yer alan secili cümleler, Arapça ve Farsça kelimeler ve Arapça alıntı ile ağırlaştırılmış dil ile ikinci örnekteki tamamen sade dil arasındaki fark, ilk bakışta dikkati çekmektedir. İkinci örnekte, Yazarın bilinmeyen kelimenin bile anlamını açıklaması ilgi çekicidir.

Bahrî, özellikle saray çevresini anlattığı hikayelerde ve kendi görüşünü beyan ettiği tahkik kısımlarında dili ağır, secili ve çeşitli söz sanatlarıyla bezeli olarak kullanmaya özen göstermiştir. Eserde yer alan hikayelerden Bağdad halifelerinin

çevresinde dönen hikaye ile Kanuni Sultan Süleyman'a yönelik anlatılan hikayeyi (M:48-a,b; 49-a,b; 50-a) bu önermemize örnek olarak gösterebiliriz. Yazar, özellikle bu tür uzun hikayelerde anlatımını süslemek, söze güç katmak, anlattığı durumu kanıtlamak amacıyla sık sık Farsça, Arapça veya Türkçe telif veya alıntı şiirlere, ayet ve hadislere, Arapça kelam-ı kibarlara, Türkçe ve Arapça atasözlerine yer verir.

Yazar, gazel veya mesnevi şeklinde yazdığı mutayebelerinde de dili benzer şekilde kullanmakla birlikte, hikayelerden sonra gelen kıtaların çoğunluğu için dili biraz daha sade kullandığını söyleyebiliriz.

Günlük dilin kullanımı, argo ve küfür sözcüklerinin çekinmeden kullanılması, Bahrî'nin üslubunda dikkat çeken diğer bir yöndür.

Dil incelemesinde söylenmesi gereken diğer bir husus da Yazarın Arap, Fars veya Boşnak kahramanları kendi dilinde konuşturmasıdır. Bu hikayeler, tamamen Türkçe anlatılmasına rağmen Arap, Fars veya Boşnak karakter, kendi dili ile konuşmaktadır. Sözgelimi bir mutayebede, birkaç kimsenin sohbet ettiği bir köyde herkes kendisinin ne pişirdiğini birbirlerine söylemektedir, orada bulunan bir Acem, kendisini diğer kişilerden eksik görmeyerek “*buğra pezem ne‘üzebillāh*” (buğra pişiriyorum) demiştir (İ2:14-b). Benzer şekilde başka bir mutayebede dinden dönen bir Acem'e savaş meydanında nereye gittiğini soran birisi, Acem'den “*be-kilisā mī-revem*” (Kilise'ye gidiyorum) cevabını almıştır (İ1:22-b). Yine nahv ve sarf bilmeden hatiplik eden ve Türkçe bilmeyen bir hatibi eleştiren Bosna hocalarına bu hatibin cevabı Bosna dilinde olmuştur (İ1:53-a). Aşağıya aldığımız hikayede ise diyaloglar Arapça gerçekleşmiştir. Belirtilen şekilde yazılan latifelerin sayısı arttırılabilir.

Bir tabbaḥuñ ‘ādeti idi ki her-gāh güşt-ı ḥurd-ı baḳara tabḥ idüb ḥalka bey‘ iderdi. Birgün bir a‘lā-ferbih ḳatır cīfesi bulub ve ol cīfeden alub ḳıyma çeküb fülful-i beyaz ve sīr u piyāz ile tabḥ itdi. Meger bir dervīş-i ac ekl-i gıdāya muḥtāc ol demde dükkānına mülāzimet itdi. Tabbah dāḥı ‘ādeti üzre ḳıyma-yı baḡaldan vāfirce getirüb dervīşüñ öñine tertīb itdi. Dervīş çün birkaç loḳma yutdı cīfe-i baḡal idüḡin nūr-ı ferāsetle bildi. Ketmeñ şadr-ı nemeddeçıḳarub aşıcıya bir ḳızıl aḳçe virdi. Tabbāḥ aḳçeye baḳub *hazīhi ed-dirhemuke dirhemen ve ḡülen* (هذه الدرهمك درهماً و

(هذه اللحمك لحمًا بغولاً) didi. Derviş dâhî aña *hazihi el-lehmuke lehmen bugūlen* (غولاً) didi. Tabbaḥ diñmedi (T:55-a).

Bahrî, Eserini 16. Yy’ın sonlarına doğru yazmıştır. Türkçe, bu dönemde Eski Anadolu Türkçesinin etkisinden çıkarak bugünkü haline yaklaştırmaya başlamakla birlikte eserde, henüz Eski Anadolu Türkçesinin bazı dil özellikleri bulunmaktadır. Eseri, bu bakış açısıyla incelediğimizde, dikkat çeken özellikler olarak, kelime başlarındaki “-t” ve “-d” ile yine kelime başlarındaki “-b” ve “-p” kelimelerinin bir arada kullanıldığını, gelecek zaman eki olarak “-acak, ecek” ekinin yerleştiğini ancak sadece bir yerde “-ısar” ekinin kullanıldığını, emir ikinci şahıs ekinin bugünkü gibi eksiz olmakla birlikte az sayıda örneklerde “-gıl,- gil” ekinin kullanıldığını, şimdiki zaman ekinin çoğunlukla “kancaru gidersin”, “kande gidersin ve ne fitne vü fesād peydâ idersin” şeklinde geniş zaman ekiyle karşılandığı ancak “-yor” ekinin de kullanıma girdiğini, ikinci tekil şahıs ekinin “-sın,-sin” şeklinde olduğunu, henüz bu eklerin “-sıñ,-siñ” şeklinde nazallaşmadığını, genel olarak istek ve şart ikinci çoğul şahıs eki ile kullanılan “-vuz,-vüz” ekinin yine sadece irevüz, gidevüz, idevüz şeklinde birkaç defa kullanıldığını, bu ekin genelde “-uz,-üz” şeklinde yer aldığını, “ol” ve “dahi” kelimelerinin sadece vezin gereği “o” ve “da, de” şeklinde kullanıldığını ve “-ub, -üb” zarf fiil ekinin duyulan geçmiş zaman eki yerine kullanımının örneklerinin bulunduğunu söyleyebiliriz.

Eserde, arkaik kelimeler de kullanılmıştır. Kullanılan arkaik kelimeler ve anlamları aşağıda gösterilmiştir.

Añaru: Öte; ileriye doğru, o bir taraf	Çırpaq: Çok ince değnek veya sopa
Çoqa: Kumaş	Yavuz: Kötü, kötüleşmek
Yime: Yine	Arık: Zayıf
Ölçüm: kendini usta, gösteren kimse	Kanğı: Hangi
Ayrıq: Ayrı	Gögermek: Yüz üstü durmak
Yumak: Yıkamak	Yegrek: Daha da fazla tercih edilen,
Işşı: Sahibi olan	Aşşı: Gam

Güm: Kaybetmek, gizlemek

Kiçi: Kaşınmak

Sormak: Emmek

Koculmak: Kucaklamak, sarılmak

Sıamak: Kabul etmek, kırmamak

Öküş: Çok

Çirmenmek: Paçaları sıvamak

Çut: Şans

İrgürmek: Ulaştırmak

Yazarın manzum kısımlarda üslubundaki gücünü ortaya koyan aruz ölçüsünü başarılı olarak kullanmasıyken nesirdeki üslubunun gücünü ortaya koyan ise seciler ve başta benzetme olmak üzere çeşitli sanatların yer aldığı mecaz ifadelerdir. Aşağıda, seci ve sözünü ettiğimiz mecaz ifadeler başlıklar altında sıralanmıştır.

2.2.7.1. Seci

“Klasik Osmanlı edebî nesrinin en önemli üslup özelliği secidir. Fıkra adı verilen, bugün cümlecik şeklinde tanımlayabileceğimiz ibarelerin sonunda yer alan kelimeler arasındaki ses uyumuna seci adı verilmiştir.” (Kılıç, Yıldız: 2006: 236).

Türk Edebiyatında seci, yapısına göre üç gruba ayrılmıştır. Buna göre, Mutarraf seci, kelimelerin sadece son ses benzerliğine dayanır, mütevazi seci hem son ses hem de vezin açısından benzerliğe dayanırken; murassa seci ise, birbirine paralel olan ana cümle içerisindeki birden fazla cümlecikteki her kelimenin simetriği olan kelimeyle hem son ses hem de vezin açısından uyumlu olmasını gerekli kılar (Kılıç ve Yıldız, 2006: 207). Genellikle “u” bağlacıyla bir birine bağlanan, zıt veya yakın anlamlı iki kelime ile yapılan seci türüne ise iç seci adı verilmiştir.

Recaizade Mahmut Ekrem ise secileri, yer ve işlevine göre incelemiştir. Bu tasnife göre seci ikiye ayrılmıştır;

Birincisi cümle ve fıkraların arasında olup bir kelime ile birbirine bağlanmayan mutlak secidir. Buna Namık Kemal’in şu sözleri örnek verilebilir: “Sevk-i rüzgar ecza-yı vücudunu tarumar ettiğinden.” Burada secii meydana getiren “rüzgar” ve “tarumar” kelimelerinin son heceleridir. Bunlardan ikincisinin ardından gelen “ettiğinden” kelimesini rüzgara bağlamak imkansız olduğundan seci burada mutlaktır. Mukayyed veya rabti seci denilen ikincisi cümle ve fıkraların sonunda bulunup aralarında bir kelime ile bağ kurulan şekillerdir. “İlahi, vakıf-ı keyfiyyet-i hal ve alim-i dekâ-yık-ı ef’alsin” cümlesinde “hal” ile “ef’al” kelimeleriyle biten cümleler “ve” ile birbirine bağlanmaktadır (Uzun: 2009, 275).

Çalıştığımız metinde, bahsettiğimiz tüm secilerle ilgili bolca örnek bulunmaktadır. Biz burada sadece Yazarın sanatının en süslü kısmı olarak gördüğümüz, Mukaddimat ve birinci hikayedeki secilerin bir kısmını göstermekle yetineceğiz.¹

2.2.7.1.1. Metinde Bulunan Yapısına Göre Seci Örnekleri

a. Mutarraf Seci

“minnet-i **firāvān** ve ḥamd-i bī-pāyān”

“sebeb-i zıkr-i **müstehāb** ve bā‘ iş-i du‘ ā-yı qarīn **müstecāb**”

“fāriḡü’l-bāl ve müteḥavvīle’l-ḥāl”

“tezerv-i **şīrinkār** ve sebük-reftār”

“rübāh-ı pür-**intibāh** ol ḡidā-yı efvāha ‘ ayn-ı ṭamā‘ ile **nigāh** itdi.”

“loḡma-i cürb ü **şīrīn** ve bu ṭu‘ me -i şehd ü **şekerin**”

“muvāḥḥiše-i **ezelī** ve muḥāriše-i **cibilli**”

“fāriḡü’l-bāl pīr-i şad-sāl”

“egerçi naḡḡāşḡāne-yi **ezel** ve üstād-ı kār-bend-i lem-**yezel**”

“naḡş-ı **şūretde** ve başt-ı **hey’ettde**”

Mutarraf seci sadece yabancı kelimelerle yapılmamış Türkçe kelimelerle de sağlanmıştır.

“gerçi ḡacı oldum **dırsin** amma kırça keçüyi kıyruḡından **yırsin**.”

“Ya‘nī qarılar bāḡ-ı cināna **girmezler** ve ol ḡülşende reyḡān temettü‘ **virmezler**.”

“Bu kışsa-i pür-ḡuşşadan ḡaberdār **olub** ve oḡlānla vāḡi‘ olan mu‘āmelesine zafer **bulub**”

¹ Örneklerde bir birine secili olan kelimeler, aynı işaretlerle gösterilmiştir: italik, kalın veya altı çizgili

b. Mütevazi Seci

“Bu ‘illete **nişân** ve bu hastalığımı **beyân** itdi”

“Lâ-cerem tezâyüd ü **tekeşşür** inçivâ-ı **tekessür**”

“Heyâkil-i **cismânî** ve şüver-i **hayvânî**dedür”

“Ol bed-ğū vü **huşūnet** ve ol tündî vü **ru‘ūnet**”

“Vezîr-i **nâmdârı** ve bir düstür-ı hikmet-**şi‘ârı**”

“Erbâb-ı **dîvân** ve şanâdîd-i **erkân**”

“Şadr-ı **vezârete** ve serîr-i **imârete**”

“Āşîk-ı **şürîde** vü muhabbet-i **ğam-dîde**”

c. Murassa Seci

“*mîzâc-ı şerîfleri* ekşeriyâ **latîfeye mâ’il** ve *hâtır-ı münîfleri* **mutâyebeye kâ’il**”

“ref‘-i **ğam** ve def‘-i **hemm**”

“bu eşyâ-yı **fâni** taqdîr-i **subhânî** meşiyet-i **rabbânî**”

“mertebe-i **ittihād** ve derece-i **vedād**”

“nedâmet-**encâmına** ve iltimâs-ı **fezâhât-fercâmına**”

“benüm her **hünerüm** aña ‘ayb u **şeyn** ve her **şadâkatum** kez b u **hîn**”

“bâde-i **kanâ‘at** ile ‘iyş u **nüş** ve şahbâ-yı **riyâzet** ile ser-**ğūş**”

d. İç Seci

“iğvân u yarân”

“**vukū‘** vü şuyū‘”

“mülevveş ü mürevveş”

“muşahabat u muvâşalat”

“kîl u kâl”

Bir cümlede birden fazla seci türüne uyan 2’den fazla secinin bulunduğu örnekler de bulunmaktadır:

“sende ol bed-**hū** ve ol rüy u **mū** ve ol fuād-ı pulād **mevcūd** ve mirāt-ı cibillet u hilkatünde shevāt-ı hırş-ı fāsıde mu‘āyene vü **meşhūddur**. Felācerem her ‘amel-i pūr- emel ki mu‘rız-ı vücūda gele ta‘zīb-i hayvān bilā-fā’ide kıtar ne **meşdūddur**”

“ol düzd-**şüret** hācı-**şıfat** tezerv-i tehī-**dile** ve ol miskīn-i **gāfile** ‘arz-ı **kāme**”

“İşüm gücüm ‘**ibādet** ve fi‘lüm ‘amelüm **kanā’at** ehl-i **şefkat** şāhib-i ma‘rifet t̄alib-i **şohbet**-i yārān rāgib-i **muşāhabet**”

“Yaḥyā nām bir maḥbūb-ı **şivekār** ve bir dil-firīb-i ‘**ayyāruñ** kemend-i zūlfine **giriftār** ve sürūr-ı fütārına **hevādār**”

“remz ü **imā** ile **mükāleme** ve birbiriyle ḥafiyeten **mu‘āmele**”

“Çün kâdi-i **kazā** bir ḥükmi **imzā** ve bir emri **ıktizā** kıla elbetde anda dīde-i tedbīr nā-**bīnā** ve çeşm-i ferāset zamīr-i **a‘mā** olur.”

“Çünkü vezīr-i med-**hūş** bāde-i ‘aşk-ı dil-berle ser-**hūş** oturub ḥayāl-i vaşl-ı cānān ile ‘ıyş u **nūş** idüb ‘āleminde iken şāh-ı cihān-penāhuñ kendü kışşā-i pūr-guşşasından ittilā‘ ve vukūfın **gūş** itdi. Cān u cihāndan el yuyub derd-i deryası **hurūş** itdüğü”

“ḡayr bir mezbūreden **himmət** ve ḥālin **merḥamet** ricāsıyla vezir-i ‘āşık kendü ḥālin devlet-i mün‘aqid olan melālin **hikāyet** idüb isti‘dā-yı du‘ā itdi. ‘Azīz çün bai‘ş-i **melālet** ve sebep-i **melāmet** olan”

2.2.7.1.2. Metinde Bulunan Yer ve İşlevine Göre Seci Örnekleri

a. Mutlak Seci

“bir şahş-ı laṭife-**cūy** ki etrāf-ı ‘ālemi gūy-be-**gūy** ... gezmiş”

“vezīr-i med-**hūş** bāde-i ‘aşk-ı dil-berle ser-**hūş** oturub”

Görüldüğü üzere yukarıda verilen koyu harflerle yazılan ve secili olan kelimeler, aynı yükleme bağlanamadığından mutlak seciye örnek oluşturmaktadırlar.

b. Mukayyed Seci

Aşağıda verilen cümlelerde ise koyu harflerle yazılan ve secili olan kelimeler, aynı yüklemle bağlandığından mukayyed seciye örnek oluşturmaktadır.

“.. ‘azîz-i şâhib-i temîz ki kendünün kerem-dîde ve mürüvvet-i **verzîdelerinden** ve ehl-i ‘irfānuñ **güzîdelerinden** idi.”

“vezir-i ‘aşîk kendü **hâlin** devlet-i mün‘aqid olan **melâlin** hikâyet idüb istid‘â-yı du‘â itdi.”

“hekîmâne suâl u **cevâb** ve ‘aqlâne hitâb u ‘**ikâb** buyurdılar”

2.2.7.2. Mecazlar

Yazarın üslubundaki gücünü ortaya koyan diğer bir yönü ise başta teşbih olmak üzere çeşitli sanatların desteğiyle yapılmış olan mecazi söyleyişlerdir. Bu mecazi söyleyişlerin bir kısmı aşağıda örneklendirilmiştir:

“Câm-ı ‘azl içmiş”

“Esb-i şabâ”

“Nuqûd-ı ‘anâşırı pûte-i imtihândan niçe niçe yanub kıal olmuş idi ve cevher-i vücûdı nâr-ı şedîde-i tecrübeden zer gibi hâliş çıkmış idi”

“Tîr-i du‘âsı muşâdif-i hedef kabûl ola”

“Esb-i şenâ vü du‘âdan nüzûl idüb oturdu”

“‘Azîz-i vezîrûñ leheb-i ıztırâbına su serpdî”

“Hünerde bahr u berde ehl-i târih gibi sikke’i mermerde kızmış idi”

“Şamût-ı ke’l-hût”

“Raht-ı kararı esb-i firâra yükledüb..”

“Şanduka-i dehân”

“Şedâid-i rûzgâr ve elem-i cefâ-yı hizmetkâr cânına kâr ve ‘amelin zâr eylemiş idi”

“Şerāre-i ʃamʻ mın āb-ı menʻ ile inʃifā ve dīde-i hırsını bend-i tünd ile imtilā idemedi.”

“Dāmen-i hıżmeti ve Őefkati der-meyān idüb...”

“Harāret u tābından dūd-ı āhum bir burūc-ı felege ʻ urūc...”

“Aʻ zāy-ı vüçüdü derece-i dest-pāy-ı ʻ ankebūta vardı.”

“Şemʻ -i hıdāyet-ı Hakk hādi olub zalām-ı zulmet-i küfürden rehā buldı.”

“Hengām-ı rebīʻ de berg-i nev-bahār gibi dökilüb Őaçulurdu sürür u neŐāt ile ğonca gibi huñla ʃolmuş ğönüller gül gibi açılurdu.”

“Püserleri hıżmetinde ol cevher recāsiyle Őemʻ -i ʻ asel gibi bezm olub öñinde pār pār yanarlardı.”

“Ol hümā-yı nāz pervāz-ı vīrāne-i büm-hānesine sāye Şalaydı.”

“Hevā-yı ʻ aşķında zerreveŐ ğalğan olan haķırūñ...”

“Şahrā-yı dilinde nesīm-i viŐāl u zevķ eserdi.”

“Meger bir Şeb āteŐ-i ʻ aşķ-ı nigār ʻ aşķ u dil-dāriyle Şabr u ķararın yandırub ve ʻ Asker-i hayāl-i viŐāl Şeb-hün idüb hʻ āb-ı sükünından uyandırub...”

“Hatab-i vüçüdü leheb-i ğazāb-ı pādiŐāhī ile sūzān olacağın ve itdüği hıyānetūñ mükāfatın bulacağın bildi. Zevrak-ı fikrin deryā-yı tedbīre vü tedārike Őaldı ve ol kāsrdā bu dürr-i maʻ nāyı buldı.”

“raħt u vüçüdü berg ü bārdan ķalkmıŐ idi ve bāğ-bān-ı rüzğār kıtʻ a iķün eline teber ālmıŐ idi”

2.2.7.3. Atasözü ve Deyimler

Yazar, eserinde sık sık atasözlerine, deyimlere ve “mefhumunca, muktezasınca, fehvasınca vb.” ibarelerle cümleye bağlanan Arapça özlü sözlere yer vermiştir. Atasözleri, mensur kısımlarda da manzum kısımlarda da sıkça kullanılmıştır. Manzum kısımlarda atasözleri, genel olarak “Meseldür söylenür bu hoşca nükte, meseldür söylenür ilden ile vb..” bağlama ibareleriyle belirtilir. Metinde geķen atasözleri ve deyimlerin parçalarda yer alış Şekilleri Şu Şekildedir:

“Toñuzuñ kıyruğın kesseñ girü toñuzdur”

“Toyın kıoyup kızın kıomazsın”

“Kırça keçüyi kıyruğında yirsün”

“İş kıolayın ıssı bilür”

“Papuş bahäludur”

“Penez gibi bākıruñ çıkır”

“Aylak çalana aylak virür”

“Taş başuña kıarındâş”

“Ye hınzıra arık diseñ meşeldür
Niçe batmān çıkır ānuñ da yağı”

“Meşeldür bu cihān bağında dirler
Üzüm üzüme göredür kıararur”

“Güç olur tok ağırlamak meşeldür”

“Yol üstinde bulursañ da meşeldür
Şakın alma kıara kıise ile aqça”

“Meşeldür söylenür bu hoşca nükte
Tecārüb ehline olmaz nühöfte”

“Kenārın başma ğırbāluñ meşeldür
Öbür ucu döner urur ayağıñ”

“Hoşdur söylenür bu hoş laṭife
Kıoma inşāfi olursañ kıarāmi”

“Saña yıtmez mi cānā bu naşıḥat
Ne severseñ anuñla kıaşır olursın”

“Eger ğılmān eger zenler meşeldür
Fevāḥişden olur mı ‘aқıl olursa”

“Meşeldür söylenür devr-i zamānda
Yiyin için öğünmişdür cihānda”

“Ki kurdūñ ādı var ɗarb-ı meşeldür
Velī başlar keser dilkü çağaldur”

“Meşeldür söylenür ilde ɗadimi
Kimi kızın sever kimi anası”

“Atalar her ziyān bir fen dimişler”

“Dügündür iller ile gelse mātem”

“Keçinüñ keçisi g.i meşeldür
Kaşınurmuş ağacına çobanuñ”

2.2.7.4.Arapça Deyişler

Eserde, Kalam-ı kibar olarak adlandırılan Arapça özlü sözlerin kullanımı da oldukça yoğundur, Aşağıdaki tabloda, eserde geçen Arapça sözlerin, Arap harf sistemi ile yazımı, transkripsiyonlu yazımı ve anlamları gösterilmektedir.

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı
المزاح المرغوب يصفنا القلوب	El-mizāhi ʾl-merğüb yuşaffi ʾl ɗulüb	İstenen mizah, kalplerin saflığı
العارض كالمعدوم	el ʿarız kel meaʿdüm	Arizi (sonradan gelen) olan yok gibidir.
كلّ شيء يرجع الى اصله	külli şeyʾin yerciʿu iʿle ʾl-aşlih	Her şey aslına dönecektir.
كلب غضوب مصداق لا مروءة للكنوب	kelb-i ğazüb mişdāɗ lā- mürüvvetun li ʾl- kezüb	Gazaplı ama dürüst köpek yalancıdan daha iyidir
انّ في جبهة الغلمان حطوط يقرؤها المغلمون و في جبهة المغلمون حطوط يقرؤها الغلمان	inne fī cebheti el ğilmān ħuṭūṭun yaɗrauhe ʾl muğallemūn ve fī cebheti el muğallemūn ħuṭūṭun yekreʾühā el ğilmān	Genç erkeklerin yüzünde yetişkinler, tecrübelerini (çizgiler) okurken; genç erkekler, yetişkinlerin yüzünde farklı tecrübeler (çizgiler) görebilir.
لا تجلسو مع ابناء الاغنياء فان لها شهوة كشهوت النساء	Lā teclisū maʿ ebnāʾi el- ağniyāʾi Feinne lehā şehvetun ke- şehveti ʾn-nisāʾi	Zengin insanların çocuklarıyla oturmayın, kadınlarla şehvetlendiğiniz gibi şehvetlenirsiniz.

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı
جاء اذا البصر عمى القضى	izā cā'e el қаzā 'amiye'l başar	Allahın takdiri gelince gözler görmez
الماء ينام و لا ينام العدو	El-māu niyāmu ve-lā yenamu el-'aduvv	Su uyur düşman uyumaz
قدّم الخروج قبل الخروج	Қaddeme'l-ħurūc қable'l-ulūc	Girmeden önce çıkmayı düşün.
واتقوا مواضع التّهم	ve't-teķū mevāz'ie't- tühem	Sui-zan olan şeylerden sakınınız.
الخابين خائف	El-ħayın ħa'if	Hain korkaktır
على ممرّ الشهور والدهور	'ala'l- memmer eş-şehūr ve'd-duhūr	Aylar ve ömürler boyunca
كلّ آت قريب	küllī ātin қarib	Her gelen yakındır
والدنیا جيفته و طالبها كلاب	v'ed-dunya cıfetuhum ve tālibuhe kilāb	Dünya pisliktir köpekler taliptir.
و من قنع شبع	men қane' şeb'i	Kim kanaat ederse doyar
موتوا قبل ان تموتو	mevtū қable entemūtu	Ölmeden önce ölünüz.
الضدّان لا يجتمعان	e'z-ziddān lā-yectemi'ān	Zıtlar bir arada bulunmaz.
لا وفاء لعظم الأنسان	lā-vefā'e lī-'azmi el- insāni	İnsanın kemiğinde vefa yoktur
لا تنكر الباطل في طوره فائه بعض ظهوراته	lā-tenkirū el bātil fī tūreh feinnehu ba'ḍu zuhūrāti	Batılı tavrında inkar etme zira o da bazı esma-i ilahiyyenin zuhuratındandır
دنياك يبعد عن مولاك	dünyāke yeb'udu 'an mevlāk	Dünyan Mevlandan uzaklaştırıyor
ومن عرف نفسه	men 'arefe nefsehu	Kim nefsinin bilirse Allah'ı bilir.
اولك نطفة من بذر و آخرك جيفة من قدر و انت بينهما حامل العذر	evvelūke nuṭfe min bizrin ve āħiruke cıfetun men қazrin ve ente beynehumā ħāmilū'l-'izrī	Evvelin menidir tohumdan ve ahirin cifedir murdardur ve sen ikisi arasında necaset getiricisin
ولا يدركه الشعر في الشعر	Ve-lā yudrikū eş-şe'iri fi'ş-şe'ir	Arpa ile şiiiri fark edememek
الجاهل كالحنفسا إذا تنفس فسّا	El cāhilu ke'l-ħunfeşā İzā teneffese fesā	Cahil, uğurböceği gibidir, nefes alırsa, yellenir gibidir (Kötü koku çıkarır)
ال عصا لمن عصا	el 'aşā limen 'aşā	İtaat etmeyene sopa kullanılır.
التزوّج فرح شهر و تزوّج دهر	E't-tezevvūcu feraħu şehrin ve taraħu dehrin	Tezevvüc bir aylık bir ferahdır ve bir yıllık bir derttir

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı
لكل جديد لذة	li-küllü cedidîn lezzet	Her yeni şey lezzetlidir
عجباً للمحب كيف ينام	li'l muhibbi keyfe yenāmu	Acaba sevenler hiç uyuyabilirler mi
و ظن العاقل كهانة	ẓannü 'l- 'aqli kehāne	Bilge kişi rahip gibi (sinsice) düşünür
إذا جاوزا لا مرحده انعكس ضد	iza- cāveza lā- merhedah in- 'akesa zıddah	Benim yanımda kalmazsan zıddım olursun
الغريب كالاعمي	el-ğarīb kel- 'ama	Yabancı adam kör gibidir
الامور مرهونة باوقاتها	el-umuru merhunetün bi evkatiha	İşler zamanlarına bağlı
نصيبك بصيبك	naşibuke yuşibuke	Nasibin seni bulacak
التاخير افات	et-taħiru afāt	Gecikmek afettir
السيف الأعز لا يقطعه الفز	es'seyf'ül 'eaz lā-yakṭa' hu 'l- fezz	Büyük kılıç korkuyu kesmez
والقسام في النار	ve' l-ğassām fi' n-nār	Paylaştıran ateştedir
ذا عمت نعم طابت بليه:	İzā ' ammet ni' me ṭābet belīyye	Toplulukla gelen nimet belayı iyileştirir.
الانصاف نصف الدين	El inşāf nişfi' d-dīn	İnsaf dinin yarısıdır.
اهل الخبته بله	ehlü 'l-ħubbete belhu	Kadınların çoğu, güzellikleri ile kibirlenirler

2.2.7.5. İktibas ve Alıntılama

Bir metinde söylenen ifadeyi güçlendirmek amacıyla ayet ve hadislerin kullanılmasına iktibas adı verilmektedir. Çalışmamızda yer alan ayet ve hadisler aşağıda sıralanmıştır:

a. Ayetler

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı	Ayet Numarası
رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّنْ لِّسَانِي يُقَفِّهُوا قَوْلِي	Rabbi işrah lî şadri ve yessir li-emri vehlu 'l- 'uğdeten min-lisāni yefkahuvā ğavli	O Rab ki kalemle (yazmayı) öğretti, İnsana bilmedikleri şeyi öğretti.	Alak 96/4-5

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı	Ayet Numarası
بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ	Bismillahillezi bi'l- qalem 'alleme'l- insān mālem ya'lem	Göğsümü aç, genişlet. İşimi kolaylaştır. Dilimde bulunan düğümü çöz de, anlasınlar beni.	Taha 20/25-28
أَنَا خَلَقْنَاكُمْ أَطْوَارًا	innā ḥaleḳnākum eṭvārā	O sizi aşama aşama yarattı.	Nuh 71/14
يَعْرِفُ الْمَجْرُمُونَ بِسِيمَاهُمْ	yu'refu'l- mucrimūne bi- sīmāhum	Günahkarlar yüzlerinden belli olur.	Rahman55/41
لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ	lā-telḳū eydīkum ile't-tehlūke	Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın	Bakara 2/195
وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ	men yeteveḳkel āl allahi fehūve ḥasbuh	Kim Allaha tevekkül ederse Allah ona yeter.	Talak 65/3
يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ	yevme tuble's- serā'ir femā-lehū min ḳuvvetin velā nāşır	Bütün sırların ortaya dökülüp de insanın ne bir gücü ne de yardımcısının bulunacağı gün	Tarık 86/9-10
أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ (أَصْلُ)	ulāike kel-en'āmi bel hum eḳall	Hayvanlar gibidir bunlar. Belki daha da şaşkın	Araf 7/179
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا	fezūkū'l-'azābe bimā kuntum teḳfurūn	Kafir olmanıza karşılık tadın bakalım bu azabı	Enfal 8/35
رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ	ricālüm lā-tulhihim ticāretüm velā bey'un 'an zikrillah	Öyle kimseler vardır ki ne mal ne de alışveriş onları Allahı zikretmekten alıkoyar.	Nur 24/37
وَلَا تَمْشِي فِي الْأَرْضِ مَرْحًا	ve lā temşī fi'l arzi merḥen	Yeryüzünde büyüklenecek yürüme:	İsra 17/37
وَلَقَدْ كَرَّمْنَا	velaḳad kerremnā	Andolsun ki kerem sahibi kıldık	İsra 17/70
إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ	innā vecednā ābāenā 'alā ummetin	Biz atalarımızı bir inanç üzere bulduk	Zuhruf 43/22
لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَٰ دِينِ	Lekum dīnikum veliye'd-dīn	Sizin dininiz size, bizim dinim banadır.	Kafirun 109/6
إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ	İzā's-semāu inşaqḳat	Gökyüzü bölündüğünde	Tekvir 81/11
وَالنَّارُ عَاتِقًا	ve'n-neziā'ti ḡarḳen	Andolsun batarken çıkanlara	Neziat 79/1

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı	Ayet Numarası
وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ	nehÿü 'n-nefes 'ani 'l-heve	Nefsini arzularından alıkoyarsa,	Neziat 79/41
إِنَّمَا أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ فَتَنَّا لَكُمْ	innemā emvālikum ve evlādikum fitneten lekūm	Çocuklarınız ve mallarınız sizin için fitne sebebidir	Enfal 8/28
إِنَّمَا أَمْوَالِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ فَتَنَّا لَكُمْ	innemā emvālikum ve evlādikum fitneten lekūm	Çocuklarınız ve mallarınız sizin için fitne sebebidir	Enfal 8/28
لَمْ يَطْمِشْ كِهْ اِنْسْ وَلَا جَانْ	lem yaṭmişke insün ve-lā cān	Onlara ne cin ne şeytan dokunmuştur.	Rahman 55/56
إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ	inne keydekünne- 'azīm	Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür.	Yusuf 12/28
نَحْنُ قَسَمْنَا	naḥnu ḳasemnā	Biz kısımlara ayırdık:	Zuhruf 43/32
رَبِّعُهُمْ كَلْبُهُمْ	rābi'uhüm kelbühüm	Dördüncüsü köpekleridir	Kehf 18/22
ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ	sümme radednahu esfele safilin	Sonra onları esfeli safiline indirdik	Tin 95/5
وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ يَعْظُهُ يَا بُنَيَّ لَا	Ve iz kale lukmanu libnihi ve huve ye' izīhu ya buneyye lā	Lokman oğluna öğüt verirken şunu demişti: 'Sevgili oğlum sakın...	Lokman 31/13
تَفَصَّصْتُ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ	taḳḳaşuş rü'yāyek 'ala ihvātike	Gördüğün rüyayı kardeşlerine anlatma	Yusuf 12/5
فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا	fe yekidu leke keyden	Yoksa sana tuzak kurarlar	Yusuf 12/5
فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهَلُهُمْ رُؤْيَا	Femehhili-l kafirine emhilhum ruveydan	Artık sen inkarcılara mühlet ver; onlara biraz zaman tanı	Tarık 17/17

b. Hadisler

Eserde, Hadisler, Arapça veya Türkçe olarak mensur veya manzum şeklinde ifade edilmiştir.

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı
لعجائز لا يدخلهنَّ الجنة	El 'acāyiz lā yudḥilhenne cennete	Yaşlılar Cennete giremez
الشَّقِيَّ شَقِيًّا فِي بَطْنِ ام	El Şakiyyü şaḳıyyan fi batni ümmihi	Yaramaz olan anne karnında da yaramazdır

Arap Harfleriyle Yazımı	Çeviriyazımı	Anlamı
و الامارة ندامة يوم القيامة	Ve 'l-imāretu nedāme yevme 'l-ḳiyame	Dünyadaki makam ahirette pişmanlıktır
لَفَنَاعَةٌ كَنْزٌ لَا يَفْنَا	El-kana' atü kenzün lâ-yefnā	Kanaat bitmez tükenmez bir hazinedir.
حب الدنيا رأس كل خطيئه	Hıbb-ı dünyā re 'su külli ḥaṭī 'a	Dünyayı sevmek, tüm hataların başıdır.
ومن تكبر و ضعه الله	Men tekebbera veḍe' aallahu	Kibirileneni Allah tepe taklak yapar
بشر مال البخيل كحادث أو يوارث	Beşşirin mâli 'l-baḥîlin ke- ḥadiş ev biveriş	Pinti malını ya bir hadise ya da bir varisler götürür
البخيل لا يدخل الجنة	El-bāhîlu lâ- yedḥulü 'l- cennete	Pintiler cennete giremez
خير امتي في آخر الزمان الحث و البت	Hayru ümmeti fî ahîrü 'z- zamāni el-ḥassü ve' l beşş	Ahir zamanda ümmetin hayırlısı eşi ve evladı olmayandır
تنكحوا اتناسلوا	Tenākehüva ve tenāsalüvā	Nikahlanın, çoğalın.
يوم البقاء الرجال بالرجال والنساء بالنساء	Yevmü 'l- bakayi er-ricāli bi 'r-ricāl ve 'n-nisāi ' bi 'n- nisāi '	Dünyanın son günlerinde erkekler erkelerle, kadınlarla kadınlarla (yetinir)
و من خالف هواه كانت الجنة مشواه	Men ḥalefe hevāhu kānate 'l- cennetu meşveh	Kim şehvetinin arkasından gitmezse onun nasibi cennettir.
ارحموا من في الأرض	Er-ḥemuvā min fi 'l el- ' arz	Yeryüzünde gökten sana merhamet edecek olanlara merhamet et
ناقصا العقل والتدين	Nāḳıṣāt 'ül- ' aklı ve ' d-ḍin	(Kadınların) dini ve akli kısadır.
اطلبوا الخير عند حسان الوجوه	İṭlābü 'l-ḥayr 'inde ḥüssāni 'l- vücūh	Kimin yüzü güzelse ondan iste.

c. Alıntılama

Alıntılama, eski edebiyatımızın mensur eserlerinde anlatımı zenginleştirmek, söze güç katmak, anlatılan görüşü desteklemek amacıyla uygulanmış bir üslubdur. Bahrî, Letâifnâmesi'nde genel olarak beyit alıntı yapmıştır. Bizim bu çalışmamızda tespit edebildiğimiz, başka şairlerden alıntılanan Türkçe beyitler aşağıda

açıklanmıştır ancak alıntılanan şiirlerin bizim tespitimizden fazla olduğu, alıntılanan şiirlerin önemli bir kısmının da Arapça veya Farsça olduğu açıktır. Yaptığımız internet taramalarında Farça şiirlerin çoğunluğunun, Said-i Şirazi'nin *Bostan-ı Gülistan*'ından alındığı bunun dışında Hakim'e ait bir şiirin de alıntılındığı görülmüştür (İ1:48-b).

Yazar, genel olarak alıntı yaptığı şairin ismini eserinde belirtmemiştir, aşağıda alıntılanan beyitlerden ilk iki beyit, Necati Bey'e, üçüncü beyit, Gelibolulu Ali'ye, dördüncü beyit, Mesihî'ye, beşinci beyit, İshak Çelebi'ye aittir. Altıncı beyit Kitabı Mesalih'te yer almakta, yedinci beytin ise şairi belli değildir.

-I-

“Dünyâyı bir yaña kosalar bir yaña seni
Baña seni gerek ey bî-vefâ seni” (M:7-b), (Tarlan, 1963: 595).

-II-

“Gel berü ey ‘aşk-ı dil-berden kerâmet isteyen
Az mıdur bu kim kişiyê ölmegi âsan ider” (M:49-a), (Tarlan, 1963: 141).

-III-

“Sinân Paşa âmed be-poğlı deñiz
Ne poğlı deñiz belki âb-ı lezîz” (İ1:51-a).

-IV-

“Murâdı ger zer ise yüzüm üzre
Dürr ü güher dilerse gözüm üzre” (M:34-a). (
<http://brahms.emu.edu.tr/cderdiyok/metinler.htm>; Erişim Tarihi
05.07.2019)

-V-

Yâre yalvarmasa kıalsa hicâb altında ‘ aşık
Bir kıadeğ mey cümle kişinüñ cümle hicâbın götürür (M:41-b).

-VI-

“Şaķın mazlũmuñ āhından seĥergāh
Ki āña perde ųomamıřdur Allah” (M:10-b), (Kitabu Mesalih,
1981’den aktaran Keskintaş, 2017).

-VII-

‘Āķil ne řād olur cihānda ne ğam ųeker
Cāhil-i hemĩře řād olam diyũ elem ųeker.

Çalıřtıĥımız Eserde yer alan ařaĥıdaki beyit ile hemen altında bulunan Usuli’nin beyiti birbirine oldukça benzemektedir:

“Yaraşur saña gũl aĥyārla gel yār olma sultānum
Gũl-i bāĥ-ı cinānsın sen hem-demi ĥār olma sultānum” (M:34a).
(Bahrĩ)

“Yaraşmaz sana aĥyar ile gel yār olma sultānım
Gũl-i bāĥ-ı cinānsın hemdem-i ĥār olma sultānım” (Usulĩ) (Gũl, 2008:
146).

Eserde, Yazarın alıntı yaptığını söylediĥi ama kimden alıntı yaptığını söylemediĥi bir beyit de bulunmaktadır. Bu beyit, eserde bu şekilde yer almıştır.

“Nitekim řāh-ı mũlk-i ğam vālih ü ĥayrān ĥayreti-i bĩ-şabr u
sāmān bir beytinde dimiş

Asitānuñdur bizũm ey dost beytullahumuz
Anda gũsterdi cemāli yũzin Allahumuz” (M:67-b).

Yazarın ayrıca şeyh Sadi şirazi ve şeyhi Efendi’den alıntı yaptığını beyan ettiĥi, ikişer adet beyit vardır. Ancak bu beyitler, Yazarın beyan ettiĥi kişilere ait ise bile tercũme edilmiştir:

-I-

“Nitekim meřāyĩĥ-ı kibāruñ mũmtāzı şeyh Sa‘id-i řirāzi buyurur
Žāyi‘ itme ‘ũmrũni itme le’ime terbiyet
Āhen-ĩ bedden olur mı tĩĥ-i ĥoř ile kıyās
Cāhil u nā-ehl olanda terbiyyet kılmaz şarar

Bu meşeldür kıbbe üzre girdigān tutmaz esās” (İ1:39-a).

-II-

Kitāb-ı Husrev Şirinde kendi
Yazar bu nükte 'i Şeyhī Efendi
Mecāzide olursa kıoma ' aşkı
Olur kıara demür çünkü Dımışkī
Dımış başa tarīk-i ' aşkı ilten
Ki ' aşık olımazañ bāri yelten (İ1:80-a).

2.2.8. Manzum Kısımların İncelenmesi

Bahrī'nin Letāifnāmesi, manzum açıdan incelendiğinde gerek şekil gerekse tür açısından oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Çalışmamızda, eserde bulunan manzum parçalar, şekil, dil, vezin ve nazım türleri başlıkları etrafında işlenmiştir.

2.2.8.1. Şekil

Nüshalarda bulunan manzum kısımların şekil bilgisi aşağıdaki şekildedir:

Eserin Milli Kütüphane nüshasında; 2 gazel şeklinde, 16 mesnevi şeklinde hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, tahkik başlığı altında (veya başlıksız) 5 açıklama ve bunlara bağlı 6 kıta bulunmaktadır. Ayrıca 2 adet müstakil gazel bulunmaktadır. Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 17, Türkçe 56 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır.

Topkapı nüshasında; 3 gazel şeklinde, 19 mesnevi şeklinde hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, birkaç hikayeye bağlı tahkik başlığı altında (veya başlıksız) açıklamalar ve bunlara bağlı kıtalar, 1'i Allah'a övgü konulu 2 müstakil gazel ve münacaat konulu 3 mesnevi, 1 Farsça, 1 Arapça manzum mütayebe bulunmaktadır. Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 13, Türkçe 31 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi I Nüshasında; 3 gazel şeklinde, 18 mesnevi şeklinde hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, birkaç hikayeye bağlı tahkik başlığı altında (veya başlıksız) açıklamalar ve bunlara bağlı kıtalar, 1'i Allah'a övgü konulu 3 müstakil gazel ve 1 Farsça, 1 Arapça manzum mütayebe bulunmaktadır. Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 13, Türkçe 36 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi 2 Nüshasında; 3 gazel şeklinde, 21 mesnevi şeklinde hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, birkaç hikayeye bağlı tahkik başlığı altında (veya başlıksız) açıklamalar ve bunlara bağlı kıtalar, 1' i Allah'a övgü konulu 2 müstakil gazel ve münacaat konulu 3 mesnevi, 1 Farsça, 1 Arapça manzum mütayebe bulunmaktadır. Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 12, Türkçe 30 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır.

2.2.8.2. Dil

Manzum mensur her hikayenin sonunda bir adet, birkaç hikayenin sonunda ise iki adet kıta yazılmıştır. Bu kıtalar, nesir kısımlara göre daha sade bir dille yazılmıştır. Yazar aşağıdaki örneklerde de görüldüğü üzere, bazı kıtaların bir veya iki mısrasını tamamen Türkçe dışında bir dille yazmıştır.

Örnek1:

“Muḳtezāsın bulımaz çünki ḳuşum
Yatur epsem yuvasında ebedī
Degülem zāhid-i zerrāk velī
Ve mine'l a'şmeti en lā tecdī” (İ1:11-b).

Örnek2:

“Çe düzd bī-naẓar nāzikest isen
Açar ḳuflını velīkin mühri bozmaz
Çe gūn bāzı gulāmpāre-i ḥabīş est
Düzer oğlanı ṭumanı çıkarırmaz” (İ1:76-a).

2.2.8.3. Vezin

Şair, kıtalarda sade bir dil kullanmasına rağmen aruzu başarılı bir şekilde şiirlerine uygulamıştır. Hikayelerden sonra gelen kıtalar ile gazel veya mesnevi nazım şekli ile yazılan manzum mutayebelerin çok büyük bir kısmında aruzun 11’li kalıplarından “Mefā’ilün/ Mefā’ilün/ Fe’ülün” kalıbı kullanılırken birkaç kıtada Fā’îlātün/ Fā’îlātün/ Fā’îlün” kalıbını kullanmıştır. Eserin başında yer alan 2 adet gazelde ise Aruzun 15’li kalıplarından “Fā’îlātün/ Fa’îlātün/ Fā’îlātün/ Fā’îlün” kalıbı kullanılmıştır. Bir hikaye içerisinde anlatımı zenginleştirmek amacıyla kullanılan ve bir kısmı farklı şairlerden alıntı olan beyit veya dörtlüklerde ise çeşitli kalıplar kullanılmıştır.

2.2.8.4. Nazım Türleri

Metinde farklı nazım türleri de kullanılmıştır. Bunların arasında en çok kullanılan hicviyelerdir “*Hicv-i Manzûm-ı Der-ḥaḳḳ-ı Potur*” (İ2:42a) başlığı altında Poturları hicvedildiği bir şiirin yanı sıra, genel olarak yapılmaması gereken fiilleri yapan kişiler veya bu fiillerin kendileri hicvedilir. Bu yönüyle eserin nesir kısımları olduğu gibi manzum kısımları da hicviye olarak anılabilir.

Mensur hikayelerden sonra gelen kıtalar, mensur kısımlarla ilişkili olduğu için kıtaların konusu, en az mensur kısımlar kadar zengindir. Bu konuları incelememizin mensur kısmında ele aldığımız için bu bölümde ayrıca değerlendirmek yersiz olacaktır ancak kıtalarla ilgili ifade edilmesi gereken önemli özelliklerinden birisi de Şairin, sık sık “ala ey isti’ mā eyleyen, ala ey vā’ z- dehr iden” vb.. ifadeler kullanarak okuyuculara öğüt vermesidir. Bu da eseri bir yönüyle nasihatname yapmaktadır. Aşağıda verilen iki şiir, belirtilen önermeyi örnekler niteliktedir.

Örnek 1:

Ey gönül bir yahşi pendüm var saña
Güşuñı benden yaña tut diñle pek
Māl u mülki sa’y idüb cem’ eyleyüb
Pekçe şaḳla her ne zaḫmet ise çek

Düşmene kalursa kalsun öliceğ
Şağluğunda dosta muhtâç olma tek (M:23-b).

Örnek 2:

Ala ey eyleyen kaşd-ı te'ehhül
Meger yokdur levâzımdan âgâhuñ
Ketân ve on odun şabun ve kaftan
İşitdikde çıkar eflâka âhuñ (M:17-b).

Ele aldığımız eserde, yer alan ve ilgi çekici olduğu için aşağıya almayı uygun bulduğumuz şiirlerden birincisi mersiye (aşağıda bir kısmı alıntılanmıştır); ikincisi Harname üçüncüsü ise işretname özelliği taşımaktadır.

-I-

Mersiye

Ta' aşşuk eyleyüb dilden nihânı
Civân iken severdüm bir civânı
Lebi kevşer boyı tûbâ visâli
Virürdi bağ-ı cennetden mişâli
Melâhat burcuñ bir mâhi idi
Güzeller dil-rübâlar şâhı idi
' Aceb bilsem ne burcuñ ahteriydi
Ki ' âlem halkı cümle müşteriydi
Olurken pisteri gülde turâğı
Yatur hâk içre şimdi gül yanağı
Şaçından büy alurken büy-ı ezfer
Yatur sünbülleri hâke ber-â-ber
Cemâli zeyn iderken bostânı
Kara yir içredür şimdi mekânı
Miyânı incinürken pîrehenden
Kara toprak içinde tutdı mesken
Oturmazken haşır üstinde ' üryân
Kara toprak döşinmiş şimdi pinhân
Gözüm yaşı nice olmaz revâne
Ayurdi böyle dil-berden zamâne
İlâhî ravzasın pür-rahmet eyle
Mağâm-ı dil-güşâsın cennet eyle
Ne ehdâş eyledi bu çerh-ı gerdân
Ki sonra itmedi hâk ile yeksân(İl:66-a,66-b).

-II-

Harnâme

Meger kim yoğ idi bir harda düm
Bu gayretten iderdi kendüye kem
Çü kuyruksuzluğundan 'âr iderdi
Figân u nâlesin tekrâr iderdi
Bu 'ârından çıkub gitdi kenâre
Dönüb aramağa gayrı diyâre
Giderken bir ekin tarlasına irdi
Acıkub mezra' a içine girdi
İrağdan gördi ânı geldi nâtür
Kulağına kovarken urdı sâtur
Başına bir iki ser-deste başdı
Tutub iki kulaqlarını kesdi
Kaçub bî-çâre har derdile gamgîn
Düm ararken kulağdan çıkdı miskîn

Kıt' a

Ĥudânuñ virdüğine kıl kanâ' at
Ziyâde isteme itme denâyet
Tama' eyle dönerseñ râh-ı Ĥağdan
Çıkarsın sen daħi gözden kulağdan
(M:70-b).

-III-

İşretname

Bahâr eyyâmı gül devri gelüpdür
Ele al sâkiyâ ıurma âyâğun
Hudânuñ şun'ımı eyle temâşâ
Teferrüc kı l cemâlin bâğ u râğın
Şaçub berg-i bahâr zer u sîm
Bugünlerde geçer 'işretle çâğun
Tumâr-ı 'ömrünü devrân idüb tayy
Mezâr olur şahâ birgün otağun (İ1:43-a).

2.2.9. Bahrî'nin Letâifnâmesi'nin Kaynakları

2.2.9.1. Letaifnameler

Bahrî'nin Letâifnâmesin'de yer alan bazı hikayeler, başta Lami'î Çelebi'nin Letaifnamesi olmak üzere başka letaifnamelerde de yer almaktadır.. Örneğın Ebu-Nuvâs ile Halife Süleyman B. Abdülmelik ve cariyesi Halisa arasında geçen aşğıdaki hikaye, şu gibi ufak farklılıklarla Lamii Çelebide'de de yer almıştır. Lamii Çelebi'ye göre olay, Mısır'da, Mısır Sultanlarının birinin başından geçmiştir. Sultanın cariyesinin ismi Safiye'dir. Bahrî'ye göre ise olay, Emevi hükümdarlarından Süleyman B. Abdülmelik zamanında olmuştur, Halifenin cariyesinin adı ise Halisa'dır.

Rivâyetdür ki Ebû Nuvâs nâm şâir işbu beyti diyüb

Şi'r

lağad za' a ş'iri 'ala bâbikum
kemâ zâ' a dürrun 'alâ hâlişâten

ve hammâm kapusunda yapışdurmış. Meger ol zamanda Süleymân bin 'Abdülmelik halîfe idi ve anuñ Hâlişa adlu bir zarîfe cāriyesi var idi ki muşahibesı idi. Birgün hammâm kapusunda ol ş'i'ri görüb kendüye taħfif añlayub ğazaba gelüb yemin ider ki halîfeye söyleyüb şâi're 'ikâb u 'azâb itdire. Pes halîfe-i bu hâlden agâh idüb halîfe dâhı Ebu Nuvâs'ın bu vaz'ından müte'llim olub şâ'iri 'itab u 'ikâb kaçdıyla huzurına da'vet eyleyüb bu ş'i'rden suâl itdi. Şâ'ir dâhı sözün tevcih idüb eyitmiş benüm bundan haberüm yoğdur. Benüm didüğüm ş'i'r işbudur ki

Şi'r

Laḳad zā' i şî' ri 'ala bâbikum
kemâ zâ' i dürrun 'alâ ḥâlîşâ

Diyüb şî' rin bu vecḥle te'dîb idincek Ḥâlîşâ ser-â-perde ardından gûş idüb ğâyet neşâṭ u sürürından ol gün üzerinde olan kevâhir u cevâhirin Ebü Nuvâs'a bahşîş eyledi ve eyitdi." (İ1: 50-a,50-b).

Bir diğ̃er benzer hikaye de bir Rafizi ile bir oduncu arasında geçen hikayedir:

Bir Râfîzî odun almağ̃a gitdi ve yemîn itdi ki nâmı 'Alî olmayınca ve 'Alî isimlü kimseye râst gelmeyince odun almaya. Pes şehr ucında her ḥaṭṭâbı ki görür idi ismin şorub yürürdi. Aşla 'Alî isimlüye râst gelmedi ve ğayr isimlüden dâḥı odun almadı tâ meger eñ soñra 'Alî nâm bir ḥaṭṭâba dūş oldı ve anuñ ḥaṭabını alub ḥâṭrı ḥoş oldı ve eyitdi. ya 'Alî ḥilâfetden soñra ḥiṭâbetden soñra ḥaṭâbetden soñra bu senüñ ḥâlün nedür didi (T:54-b).

Fakat bu hikayenin sonu Lami'î Çelebi'de farklı tamamlanmıştır. Buna göre Lamii Çelebi'de Rafizi, oduncuya odunlarını kime vereceğini sorar. Oduncu ortağına diyince Rafizi, hilafette de odunculukta da ortak edindiği için oduncuyu azarlar.

Lamiizade'nin eserinde şair Ahmedîyle Timur arasında geçtiği iddia edilen bir hikaye de Bahrî Efendi'nin eserinde bazı farklılıklarla anlatılır. Fehim-i Kadim'in eserinde ise bu hikayenin Nasreddin Hoca'yla Timur arasında geçtiği nakledilir Bahrî Efendi'nin eserinde nedimin (Ahmedi veya Nasreddin Hoca) ismi zikredilmez (.Öztürk, 2017:75-97).

Bahrî, aşağıda bulunan hikayenin de Mevlana'nın Mesnevisinde geçtiğini belirtmektedir. Öztürk'ün (2017:75-97) tespitine göre bu hikaye de Taşlıcalı Yahya'nın Gencine-i Raz'ında geçmektedir.

Ḥazret-i Mevlânānuñ Mesnevi-i Şerîfi'nde meşurdur ki bir vâ'iz bir cem'iyet içre va'z iderken meger bir Türk destinde bir meḥâr ve cem'iyet üzere râst gelüb ol ḳavmi temâşâ idüb onlardan istifsâr iyledi ki bu gice bir ḥımâr zayı' iyledim hiç görmişiniz var mı? Añlar dâḥi cevâba müteşaddi olmayup birbirine baḳub kimi gülüb kimi süküt üzere iken şeyḥ ol ḳavme ḥiṭâb iyledi ki hiç arañızda 'aşḳ-ı mecâziye giriftâr u nâḥin-i ğamla dil-efğâr olmamış ve derd-i firâḳ-ı cānānı bilmemiş görmemiş kimesne var mıdır. Aradan bir uzun şaḳallu ḥar-ı nādān uşta ben deyü kendüsine işâret iyledi ve ḥâlet-i 'aşḳdan bî-ḥaber oldığın söyledi. Pes şeyḥ Türki ilerü da'vet idüb uşta ḥımârūñ götür. Meḥaruñ başına ve târ u baruñ döşine ur didi (İ1:79-b).

Yine Mevlana'nın Mesnevi-i Şerifinde geçen hikaye ile Bahrî'de geçen benzer hikaye ise şu şekildedir:

Mesnevî-i Şerif'te Yer Alan Hikaye	Bahrî'nin Letâifnâmesi
<p>Bir halayık şehvetin çokluğundan, hırsının fazlalığından bir eşeği kendisine alıştırmıştı. O eşek, kendisine yakınlaşmayı adet edinmiş, insana yakın olmayı öğrenmişti. O hilebaz halayığın bir kabağı vardı. Eşek kendisine ölçülü yaklaşım diye kabağı, eşeğin aletine takardı. Yakınlaşma zamanında aletin yarısı girsin diye bu işi yapmaktaydı. Çünkü, eşeğin aleti tamamı ile girse rahmi de parçalanırdı, damarları da. Eşek boyuna zayıflayıp durmaktaydı. Eşeğin sahibi olan kadın da neden bu eşek böyle zayıflıyor, neden böyle kıl gibi inceliyor deyip dururdu. Fakat işin ne olduğunu anlamakta acizdi. Nalbantlara iletir nedir, neden zayıflamakta diye gösterdiyse de, Onda hiçbir illet görünmedi, kimse bunun iç yüzünü haber veremedi. Kadın bu işin aslını adamakıllı araştırmaya başladı. Her an eşeğin haline dikkat etmekte, neden böyle zayıfladığını bulmaya çalışmaktaydı. İnsanın adamakıllı çalışmaya kul olması gerekir. Çünkü her şeyi iyice arayan nihayet bulur. Eşeğin haline dikkat edip dururken bir de ne görsün? O halayık eşeğin altına yatmıyor mu? Bunu kapının yarığından gördü bu hale pek şaşıtı. Eşek, erkekler kadınlara nasıl yakınlaşırsa aynen onun gibi halayığa yakınlaşmış, işini becermekteydi. Kadın hasede düştü. Dedi ki, bu eşek, benim</p>	<p>Bânū-yı 'Acemden bir kadıncağız ki kimsenün silk-i 'ağdine muntazam olmayub ve zîbağdan çendân behre almayub iktîza-yı nefsi ammâre silsile-i iştihâsını tahriğe ağâz ve ibtigâ-yı nefsi levvâm üzre şafâ-güşti murğ gözleri önünde pervâz itdükce merkeb âhurına gidüb ve bir kabağ peydâ idüb vaqt-i cimâ' da ol kabağı zibbū' l hūmāruñ nişfina degin geçürüb ve nişfını kendü ferce yerleşdirürmiş. Ne pervâ-yı ferc ve ne gavgâ-yı zevc diyü bir hūmāra düzilürmiş.</p> <p style="text-align: center;"> Kıt' a</p> <p> Koyub olma nefisinden takazâ Degüldür böyle işler ihtiyârî Zebûndur nefsi elinde cümle insân Olur lâzım bu işler ıztırârî</p> <p>Meger bunı bir cārîye-i miskîne görüb ve birgün tenhâda merkeb yanına gelüb kabağı görmeyüb ve 'aklı o hîleye ırmeyüb gâyet iştihâsından ve bir yaña kadıncağız havfından 'acele idüb hūmaruñ önüne çirmendi. Pes ol hayvân 'adet-i me'lûfesi üzre bandurdı. Nişfina degül tâ dibine degin indürdi. Cariye-i miskîne fi'l-hâl can virdi. Kadıncağız ağâh olub ahûra varub cārîye'î görüb hey orıspı کیر آید اجون نديسی dimiş (T:86-a,87-b).</p>

eşğim, nasıl olur bu iş? Bu işin bana olması lazım ben işe daha ehlim. Eşek işi öğrenmiş, alışmış. Adeta sofraya yayılmış, mum da yanmış. Görmemezlikten gelip ahırın kapısını vurdu. A kız ne vakte dek ahırını süpürüp duracaksın? dedi. Bu sözü işi gizlemek için söylüyor, ben geldim kapıyı aç diyordu. Sustu, halayığa hiçbir şey söylemedi. Bu işe tamah ettiği için işi gizledi. Halayık bütün fesat aletlerini gizleyip kapıyı açtı. Yüzünü ekşitip gözlerini yaşartarak dudaklarını oynatmaya başladı, güya oruçluyum demek istiyordu. Eline sapı yıpranmış bir süpürge aldı, develerin yatması için ahırını süpürüyor göründü. Elinde süpürge kapıyı açınca kadın, dudak altından seni usta seni, dedi. Yüzünü ekşittin, eline süpürgeyi aldın, iyi. Fakat yemeden içmeden kesilmiş eşeğin hali ne? İşin yarıda kalmış, öfkeli, aleti oynayıp durmada. Gözleri kapıda seni beklemede. Bunu dudağı altından söyledi, halayıktan gizledi... (Çeviren:veled çelebi (İzbudak 1320-1420).
(http://dosyalar.semazen.net/MESNEVI-I_SERIF_1.cilt.pdf; erişim tarihi 05.07.2019)

Bahrî'nin Letâifnâmesin'de yer alan hikayelerin bir kısmı farklı letaifnamelerde de yazılmıştır. Ramazan Ekinci'nin çalışmasına göre Fehim-i Kadim ile *Bahrî'nin Letâifnâmesin'de* eşleşen hikayeler şu şekildedir:

Fehim-i Kadim'in Tercüme-i Letayif-i Kibar-ı Kümmelini	Bahrî'nin Letâifnâmesi
<p>“Bir hekim mezaristana varup aglar idi. Sırrın sual eylediler cevap virdi ki: “Ekser bu mevt benüm ilacumdan fevt olmuşlardır. Acaba ahiretde benüm halüm neye müncer olur ki?” didi.” (Ekinci, 2010: 760).</p>	<p>“Bir tabîb her-gâh ki mezâristana uğrarmış iki ellerini yüzine ve dest-mâlin gözine tutub geçermiş. Sebebi nedür diyü şormışlar. Cevâb virmiş ki bu görinen mevtânuñ ekşeri benüm şerbetümden nüş idüb dünyâdan gitmişlerdür ve anlardan hicâb iderin.” (İl:51-b).</p>
<p>“Bir ‘avret Câhız-ı zavalluyı eline yapışub reca idüp bir demirci dükkanına götürüp didi ki: “Ey üstâd! Bana bir demirden şeytan yap” didükde, demirci hatuna didi ki: “A hatun! Ne şekilde yapayın? Numune isterüm” didükde, ‘avret Cahız’ı gösterüp “İşte bundan eyü nümune olmaz” didükde, Cahız hayretde kalup ‘avret gitdi (Ekinci, 2010: 757).”</p>	<p>“Câhez ki kıssâ-i ‘Arab ve büleğâ-i düyü’l-Edeb zümresinden bir şahış idi. Ammâ vecâhetden meni^c ve maħrûm ve gâyetde kerih-manzar u kabîh-rüy ve kabîh-ħurṭum idi. Kendüsi naql idermiş ki gün şehr içinde ben bir ‘avrat görüb ve elümden yapışub bir naqqâş dükkanına beni getürdi ve ol üstâda ħiṭâb idüb hem-cenîñ didi ve andan gitdi. Ben müteħayyîr oldum ki bundan ne ola pes ol üstâda bunuñ sebebin şordum. Eyitdi dünki gün bu ‘avrat baña gelüb şeyṭânı taşvîr ile ve buña vir didi. Ben dâħî eyitdüm. Şeyṭân ne şekilde olur. Saña nice taşvîr ideyin pes gidüb uş seni getürdi hem-cenîñ didi.” (M:74-b,75-a).</p>

Pertev Naili BORATAV'ın *Nasrettin Hoca* adlı kitabında Nasrettin Hoca'ya atfen anlatılan şu hikayeler de yine *Bahrî'nin Letâifnâmesin'de* herhangi bir isme bağlanmadan anlatılmıştır.

Nasrettin Hoca Fıkraları	Bahrî'nin Letâifnâmesi
<p>Hoca'ya, çocuk iken: "Sen mi büyüksün, kardeşin mi?" demişler. "Validem geçen sene: 'Biraderin senden bir yaş büyük' demişti. Bu hesapça bu sene ikimiz bir yaş olmamız lazım gelir." demiştir (Boratav, 2006:279).</p>	<p>Naql olunur ki evlād-ı ‘Arab’da bülehe ile meşhūr ve sefāhetle mezkūr iki birāzer var imiş. Hadd-ı sefāhatleri ol mertebede idi ki birgün birine tefeħħuş itdiler ki siz mi ulucasız yoħsa ol birādeñüz. Eytmiş ki ħālā ol birāderüm benden ulucadır lakin iki yıldan şöıra ben āndan uluca oluram. Ğāyet bülhundan ħarındaşı üzerinden dāħi ol miqđār zamān gečecegin bilmez (İ1:14-a).</p>
<p>Hoca'nın softalığı zamanında bir aralık silah taşınması şediden men‘ edilmiş imiş. Nasılsa o aralık Hoca medreseye giderken cübbesinin altında kocaman kulaklı bir yatağan bıçağı zuhur eder. Hoca'yı çal-yaka subaşının huzuruna götürürler. Subaşı gazubane: "Efendi! Sen hükümetin yasağını işitmedin mi de böyle güpe gündüz bu koca 'alameti taşıyorsun?" demekle Hoca merhum: "Efendim! Ben bununla ders bakarken kitabın yanlışlarını düzeltiyorum." demiş. Subaşı daha ziyade gazaba gelerek: "Benimle eğleniyor musun? Hiç bu kadar ‘alametle yanlış düzeltilir mi?" diyince Hoca demiş ki: "Ah, Ağa hazretleri! Ba‘zen öyle yanlışlar oluyor ki bu bile az geliyor." (Boratav, 2006:304).</p>	<p>Bir suhte bir medresede ders oħurken müderris suhtenüñ yanında şoluğ bıçağın görüb mevlānā bu nedür dimiş. Suhte sultānum yañlış ħazıyacaħdur dimiş. Müderris hay mevlānā hiç bunuñla yañlış ħazınur mı dimiş suhte hey şultānum ne yañlışlar var ki bunuñla dāħi ħazınmaz dimiş (İ1:47-b).</p>

Nasrattin Hoca Fıkraları	Bahrî'nin Letâifnâmesi
<p>Haşîş serhoş eder, diye işidüp merak ederek 'attardan bir mıkdar aldı. İsti' mal edüp 'akabında hamama girmişti. Yıkanırken 'aklına geldi; kendi kendine: "Adam sen de! Ne sekr verdiği var, ne de 'akla dakunduğu var. Laf Onu bahane ederek masharalık ediyorlar. Yahud 'attar beni aldattı. Gideyim şunu 'attardan tahkik edeyim." diyerek çırıl çıplak sokağa uğradı. Rast gelenler: "Hoca nedir bu hal?" dedikçe macerayı ber-tafsil anlatırdı. İşidenler gülrnekten katılırlardı (Boratav, 2006:274).</p>	<p>Meger bir bengî ma'cūncı dükkânına varub eydür ki baña bir kıttâl ot vir ki gâyet ile kör bengî olayın. Ma'cūncı herîf dâhi hoş diyüb bengî-i zarîfe tâtüle ile mülemma' bir ot virür kineşâf-ver çalınmış gibi ol gün harârat-ı keyfden bir yirde karar itmeyüb hammâma düşer. Meger hammâm içinde mîzerin çözüb tıraş-ğânedev nevre tutunurken 'aqlın zâyi' idüb hatırına gelür ki Be şu gidinün virdüğü otdan nesne yoğmuş ancak varayın dükkânı önünde ellere karşı rüsvây-ı 'âm ideyin diyüb hemân nevesiyle 'üryân hammâmdan taşra olub tâ ma'cūncı dükkânına varub baña nice hayranlık virmişsin ki henüz eşeri zâhir olmadı diyüb. Ma'cūncı baqub eydür. Müslümânlar nazâr eyleñ eger hayrân degülse dâhi vireyin dir. Herîf çün kendüye nazâr eyledi. Ne görse ki kirügin meydânda rüsvây-ı 'âm iken derîde ve bed-nâm-ı 'âmm olmuş (İl:20-a, 20-b).</p>

2.2.9.2. Tarih

Yazarın temel aldığı kaynakların önemli bir kısmı da tarihe ilişkindir. Çalışmamızın tarihi konular ve tarihi karakterler kısmında açıklandığı üzere, bu karakterler genel olarak Osmanlı Devleti, Gazneli Devleti, Abbasi ve Emevi Devleti hükümdarı ve devlet adamları, bazı sahabe ve Şeyh Tavus-ı Mekki, Mevlana gibi önemli din adamlarının etrafında dönen hikayeler ile Bosna, Erzincan, Üngürüs gibi bölgelerin tarihine ilişkin hikayelerdir.

Hz. Musa ile Allah arasında geçen bir hikaye, Hz. Adem ile Hz. Havva kıssasına ilişkin anlatılan bir anektod (M:66-b) ve Hz Süleyman ile sinek

arasında geçen bir manzumede (İ1:29-b) olduğu gibi Peygamberler tarihine ilişkin anlatılan öyküler de Letâifnâme’de önemli yer tutmaktadır. Manzum kısımlarda da Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Süleyman, Hz. Eyüp gibi peygamberlere telmihlerde bulunulmuştur.

2.2.9.3. Yazarın Kendi Yaşamı

Yazar, eserinde şahit olarak anlattığı ve aşağıda yer verdiğimiz dört adet öykü bulunmaktadır. Bunlardan sadece biri- Üngürüs’te şahit olduğu bir olayı anlattığı öykü- tüm nüshalarda bulunmaktadır. Diğer üç öykü ise sadece Milli Kütüphane nüshasının son kısımlarında geçmektedir. Bu öykülerin dışında yazar belli başlı kişilerden duyduğu hikayelere de sık sık yer vermiştir.

-I-

“ve bu hakîr dahî hicret-i Nebevînün toquzyüz seksan bir tarihinde diyâr-ı Üngürüsde bir kıyede bir Macar kızında yigirmi beş yaşından soñra zeker u haya bitdügin müşâhede kıldum ve cemm-i gâfirnden bir cemâ’at dâhi müşâhede kıldılar. Soñra İslâma gelüb sünnet oldı ve te’ehhül idüb evlâdı dâhi oldı ve kendüsi ricâle qarışub nice bir zamân şağ oldı.” (M:2-8b).

-II-

Timeşvârda kazı efendiden istimâ’ eyledüm. Anlar didiler ki bir kimesne bizüm maḥzarumuzda biñ ‘aded tâvuḡ-ı yumurda ekl eyledi ve biz ve nice kimesneler dâhî müşâhede eylediler egerçi muḥâlatdan bir nesnedür lakin şekâ ihbâriyle şâbit olmışdur (M: 74-b, 75-a).

-III-

Ve bu hakîr müşâhede eyledüm ki bir tiryâkî yüz on bir dirhem bir berş yidi ve andan nice kimesneler var idi ihvândan gördiler (M:75-a).

-IV-

Bir tâvîlü’l- hamîyye-i mu’ allîm koñşum şâbiyân okudurken suhte erüb bre oglancuḡlar kaḡnuñuz oşurdı dimiş. Biri eyitmiş ušte benüm qarındaşum oşurdı eyitmiş yalan söyleme sen oşurduñ ben sizün ḡod osurduḡın bilürem nitekim âvazuñuz bilürem (M:76-b).

2.10. Milli Kütüphane Nüshası'nın Sonunda Bulunan Münazara ve Letayifler

Eserin Milli Kütüphane Nüshasının sonunda Letāyif-i Mükeyyifāt olarak isimlendirilen; afyon, şarap, berş, bal gibi içeceklerin konuşulduğu , bu içeceklerin herbirinin bir birine karşı üstünlüklerini anlattıkları ve sonunda da tüm içeceklerin ittifakıyla balın üstünlüğünün onaylanmasıyla ilgili bir münazara bulunmaktadır. Yaptığımız inceleme sonucunda bu münazaranın Nidāi'ye ait *Mubāhasāt-Mükeyyifāt* adlı eserin yeni bir nüshası olduğunu tespit ettik (Sevindik: 2013: 326-351). Ve bu münazaranın kesin olarak *Bahrî'nin Letāifnāmesinde* olmadığını bildiğimiz için bu çalışmaya dahil etmemeyi uygun gördük.

Milli Kütüphane Nüshasında ayrıca yukarıda zikredilen münazaradan sonra, 30 adet mutayebe daha bulunmaktadır. Bu mutayebeler de diğer nüshaların hiçbirinde yer almamaktadır. Ayrıca bahsettiğimiz nüshada tüm mutayebeler, numaralandırılmışken sonradan gelen bu mutayebelere numara verilmemiştir dahası bu hikayelerin kıtaları diğer kıtalara göre daha uzundur ve diğer mutayebelere tarihi kişiler dışında isimler çok fazla geçmezken bu mutayebelere sıradan kişi isimleri daha çok geçmektedir.

Belirttiğimiz farklılıklara rağmen anlatılan hikayelerden birinin yazarın yaşadığı şehir olan Temaşvar ile ilgili olması ve bu hikayelerin üslubunun da diğer hikayelere oldukça benzemesinden dolayı bu hikayelere de ayrı bir başlık altında tezimizde yer vermeyi tercih ettik.

3. METİN

3.1. Bahrî'nin Letâifnâmesi 'nin Nüshaları

Mensur ve manzum bölümlerden oluşan Letaifname'nin elimizde dört nüshası vardır.

3.1.1. İstanbul Üniversitesi Nüshası I (İ1)

Nüsha katalog kaydında “Mutayebat” başlığı taşır. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi 894.35-1 yer numarası ve NEKTY03013 barkod numarasıyla kayıtlıdır. Hikayet, mutayebe ve latife başlıkları altında toplam 196 mensur; 3 gazel şeklinde, 18 mesnevi şeklinde manzum hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, birkaç hikayeye bağlı tahkik başlığı altında (veya başlıksız) açıklamalar ve bunlara bağlı kıtalar, 1'i Allah'a övgü konulu 3 müstakil gazel ve 1 Farsça, 1 Arapça manzum mütayebe bulunmaktadır.

Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 13, Türkçe 36 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır. Nüshanın istinsah tarihi ve müstensihisi belli değildir. Talik hatla yazılmış olup 98 varaktan oluşur ve her sayfada 17 satır bulunur. Nüsha katalog bilgisine göre 213-143 mm ölçülerindedir. Arapça kısımların üstü çizilmiştir. Nüshanın içeriğinde fasillara ayrıldığı ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hayvanlarla ilgili kısım nüshada yoktur. Nüshanın sonlarına bozuk yazıyla sonradan yazıldığını düşündüğümüz mütayebeler eklenmiştir.

3.1.2. Milli Kütüphane Nüshası (M)

MK. A 1701/2 kayıt no'lu nüshanın başında “*Hazā Kitāb-ı Letā'if-i merhūm Bahrī Efendi Tīmaşvārī Raḥmetu 'llahi 'aleyh*” ifadesi bulunmaktadır ve Nüshanın baş tarafında ilk sayfada farklı bir metin vardır. Sonda bulunan “*Temmet Bahrī Tahrīmen Fī-Cemāziy'el Aḥir sene 1194*” ibaresinden anlaşıldığı üzere haziran, 1780 yılında istinsahı tamamlanmıştır. 13-b, 21-b, 44-b, 67-b sayfalarından sonra bazı parçalar reddadelerden anlaşıldığı üzere koparak kaybolmuştur. Bu nedenle tam bir nüsha değildir. Eserin üstünde Latin numaralandırma sistemine göre sayfa sayıları

yazılmıştır. Bu numaralandırma “21” ile başlatılmış ve numaralandırmada eksik sayfalar dikkate alınmamıştır bu da bu numaralandırmanın sonradan uygulandığını göstermektedir. Bu nüsha 79 varaktır. Nüshanın elimizde var olan kısımlarında hikayet, mutayebe ve latife başlıkları altında toplam 189 mensur; 2 gazel şeklinde, 16 mesnevi şeklinde hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, tahkik başlığı altında (veya başlıksız) 5 açıklama ve bunlara bağlı 6 kıta bulunmaktadır. Ayrıca 3 adet müstakil gazel bulunmaktadır. Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 17, Türkçe 56 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır. Diğer nüshalarda bulunan hikayelerin önemli bir kısmı bu nüshada bulunmazken özellikle son sayfalarda yer alan çeşitli içeceklerin konuşturulduğu *Letayif-i Mükeyyifat* adında bir adet münazara ve takip eden 30 hikaye diğer nüshalarda bulunmamaktadır. -Çeşitli içeceklerin konuşturulduğu bu münazara, Nidai mahlaslı Mehmed Çelebi Ankaravî’ye ait *Mübahasat-ı Mükeyyifat* adlı eserin yeni bir nüshasıdır.- Nüshadaki hikayeler numaralandırılmıştır. Buna göre nüshada 218 adet hikaye yazılmıştır (kayıp sayfalar dahil) Bu hikayeleri takiben yukarıda sözünü ettiğimiz münazara gelmesine rağmen bu hikayeye ve takip eden 30 hikayeye sayı verilmemiştir. Bu durum bu hikayelerin asıl eserde olmadığını düşündürmektedir. Nüshada eserin konularına göre dört fasıla ayrılmış olduğu söylenmesine rağmen içerikte, “Fasl-ı Evvel” dışında bir ayrıma gidilmemiş ve hikayeler konuya uygun sıralanmamıştır. Diğer nüshalarla arasında hikayelerin sıralanışı ve hikayelerin anlatımlarında kullanılan ifade farkı en çok olan nüshadır. Nüshanın dikkat çeken diğer bir özelliği “Pes” ve “Eyitmiş” kelimelerinin üstünün çizilmiş olmasıdır. Bu durum günümüzde kullanılan iki nokta işareti (:) için basit bir noktalama işaretinin kullanıldığını düşündürmektedir. Ayrıca şiirlerdeki mısraları birbirinden ayırt etmek için ve nesir kısımlarda da sık sık özel bir simge kullanılmıştır. Nüshada, Arapça kısımlar başta olmak üzere yer yer harekeler kullanılmıştır. Bu yazmada, hatalı yazılan bazı kısımlar ya kazınmış ya da üstü çizilmiştir. Bu nüshadaki sayfaların satır sayısı 19 ila 27 arasında değişmektedir. Başlıklar kırmızıdır. Manzum kısımların yazılışı şiir düzeninde değildir. Nestalik hatla yazılmıştır. Katalog bilgisinde eserin içeriğine dair verilen bilgilerin çoğu hatalıdır. Eserin Son cümlesi “*Temmet Bahrî Tahrîmen Fî-Cemâziy’el Aşir sene 1194*”tür.

3.1.3. İstanbul Üniversitesi Nüshası II (İ2)

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nadir Eserler Kitaplığında 894.35-1 yer numarası ve NEKTY03049 barkod numarasıyla kayıtlı olan olan nüsha Mutayebat başlığı taşır. Fakat nüshanın ilk varlığında *Mecmu'atü'l-Hikayat* başlığı vardır. İlk cümlesi “*Bismillahillezi bi'l-ğalem*” son cümlesi “*Haṭā merfū' degüldür cins-i beşerden*” ibaresidir. Şiirlerdeki mısraları birbirinden ayırt etmek için ve nesir kısımlarda da sık sık özel bir simge kullanılmıştır. Manzum kısımlar şiir görünümünde yazılmıştır. Nüshanın ilk varlığında çeşitli yazı, tarih, karalamalar ve eserin fasıllarının isimleri ve fasıllarının başlangıç sayfaları, “... Devlet nüsha” ibaresi ve iki beyit bulunmaktadır. Müstensihî ve istinsah tarihi belli değildir. İlk varakta 17 satır, daha sonra gelen her sayfada 23 satır yer alır. Talik hatla yazılmıştır. 66 varaktan oluşur. Hikayet, mutayebe ve latife başlıkları altında toplam 189 mensur; 3 gazel şeklinde, 21 mesnevi şeklinde hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, birkaç hikayeye bağlı tahkik başlığı altında (veya başlıksız) açıklamalar ve bunlara bağlı kıtalar, 1' i Allah'a övgü konulu 3 müstakil gazel ve münacaat konulu 3 mesnevi, 1 Farsça, 1 Arapça manzum mütayebe bulunmaktadır. Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 12, Türkçe 30 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır. Nüsha katalog bilgisine göre 201x107 mm ölçülerindedir.

3.1.4. Topkapı Sarayı Nüshası (T)

Topkapı Sarayı Revan 1082 numarada *Letaif-i Bahrî* adıyla kayıtlıdır. 145 varaklık el yazması kitabın ilk bölümü (95 varak) Bahrî'nin eseridir. Hikayet, mutayebe ve latife başlıkları altında toplam 179 mensur; 3 gazel şeklinde, 19 mesnevi şeklinde hikaye ve bunların her birine bağlı birer kıta/nazm, birkaç hikayeye bağlı tahkik başlığı altında (veya başlıksız) açıklamalar ve bunlara bağlı kıtalar, 1' i Allah'a övgü konulu 2 müstakil gazel ve münacaat konulu 3 mesnevi, 1 Farsça, 1 Arapça manzum mütayebe bulunmaktadır. Bunlarla birlikte mensur hikayelerin içerisinde anlamı zenginleştirmek amacıyla Arapça 7, Farsça 13, Türkçe 31 adet kıta/nazm/beyit bulunmaktadır. Divani hatla yazılan nüshada sayfalardaki satır sayıları 13 ile 17 arasında değişmektedir. Başlıklar yer yer kırmızıdır. Arapça kısımlar harekeli ve belirginleştirmek amaçlı üstü çizgildir. Nüsha Besmele ile

başlatılmış ve “*Haṭā merfū‘ degüldür cins-i beşerden*” ibaresiyle sonlandırılmıştır. 60b’den sonra reddadeden anlaşıldığı üzere 12 adet kopmuş varak vardır. Varaklar numaralandırılmıştır.

3.2. Tenkitli Metin Oluşturulurken Dikkat Edilen Hususlar

3.2.1. Nüsha Hususiyetleri

Bahrî'nin Letâifnâmesi'nin elimizde bulunan dört nüshasından üçünün kim tarafından ve hangi tarihte istinsah edildiği ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Biz çeşitli nedenlerden dolayı bu dört nüshanın da orijinal nüsha olmadığını düşünmekteyiz. M nüshası, Cemaziye'l Ahir 1180 (M. Haziran 1780) yılında ismi belli olmayan bir müstensih tarafından yazılmıştır. Diğer nüshaların da birbirlerine göre eksikliklerinin bulunması da elimizdeki nüshaların hiçbirinin orijinal nüsha olmadığını göstermektedir.

Nüshalarda sağlam bir yargıya götürecek spesifik bir dil farklılığının da bulunmaması yazmaları kronolojik olarak sıralamayı güçleştirmektedir. Bu konuda kelime başlarındaki “-t” ve “d” değişikliklerinde İ1 ve M nüshalarının “-d”li yazımlarının nispeten daha sık olduğunu görmekteyiz. Bu durum, bu nüshaların günümüze daha yakın bir dönemde oluşturulmuş olabileceğini düşündürse de kelime başlarındaki “-t” ve “d” lerin bulunduğu kelimelerin aynı yazma içinde bile farklı yazımlarının tüm nüshalarda bulunması bu konuda kesin bir yargı oluşturmamızı engellemektedir.

Elimizde bulunan yazmalardan T ve M nüshalarında kopuk sayfaların bulunması, İ2 nüshasında da bazı hikayelerin, hikayelere ait kıtaların veya kıtaların bazı mısralarının eksik olması, İ1 nüshasının ise son kısımlarının bulunmayışı gibi sebeplerle hiçbir nüsha tam olarak esas alınmamış, yazım, anlam vezin gibi özellikler dikkate alınarak tenkitli metin oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.2.2. Eklerin Yazımı

Türkçe eklerin yazılmasında döneme ait bazı çalışmalar incelenmiş, çoğu çalışmada bu konuda bir birlik olmadığı görülmekle birlikte bu konuda uygulanan

genel kurallar ve Muharrem ERGİN'in Türk Dil Bilgisi (2009) adlı eseri göz önüne alınmıştır. Bu kapsamda, kullandığımız bazı ses özellikleri şu şekildedir:

1. Görülen geçmiş zaman “- miş, miş” düz şekilleri kullanılmıştır.
2. Duyulan Geçmiş zaman 1. ve 2. tekil/ çoğul şahıs eklerinde dar-yuvarlak şekiller kullanılırken 3. tekil/ çoğul şahıs eklerinde düz-dar şekiller tercih edilmiştir. Örnek: geldüm, geldün, geldi; geldük, geldünüz, geldiler.
3. Bidirme eki “-dur, -dür” sadece dar- yuvarlak olarak kullanılmıştır.
4. İyelik tekil eklerde, birinci şahıs “-um, üm”; ikinci şahıs “-uñ, -üñ” üçüncü şahıs “-sı, sı, ı, i” kullanılmıştır.
5. İyelik çoğul eklerde, birinci şahıs “-umuz, ümüz”; ikinci şahıs “-uñuz, -üñüz” üçüncü şahıs “-ları, leri” kullanılmıştır.
6. Kelime başlarındaki “-b”, “-p” yazımları nüshalarında eğer nüshalarda farklı yazımlar varsa günümüz Türkçesine uygun olan kelime tercih edilmiştir. Nüshalar arasında farklılık yoksa veya tüm nüshalarda aynı ise eserin aslına sadık kalınmıştır. Örnek: parmak<barmak, pire<büre
7. Kelime başlarındaki “-t”, “-d”, “-t” nüshalarında eğer nüshalarda farklı yazımlar varsa “-t” tercih edilmiştir. Nüshalar arasında farklılık yoksa veya tüm nüshalarda aynı ise eserin aslına sadık kalınmıştır. Örnek: tağ< dağ, tar<dar, turur<durur
8. Zarf fiil eki “-ub, -üb” eki kullanılmıştır. Örnek: idüb, gelüb...
9. Bildirme hal ekiyle birleşen “-ub, -üb” geçmiş zaman eki “-updur, -üpdür” şeklinde yazılmıştır. Örnek: “gelüpdür”
10. İlgi eki sadece “-nuñ,- nüñ” dar yuvarlak hali ile kullanılmıştır. Örnek: Senüñ...
11. Bazı kelimeler aynı nüshada bile farklı yazılmıştır. Bu kelimelerde de yine günümüz Türkçesine uygun olan kelime tercih edilmiştir. Nüshalar arasında farklılık yoksa veya tüm nüshalarda aynı ise eserin aslına sadık kalınmıştır. Örnek: ırak<ırağ, ama< amma

Çalışmamızda, Arapça ve Farsça eklerin yazımında Prof. Dr. İsmail ÜNVER'in “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler” (1992) adlı makalesi göz önüne alınmıştır.

3.2.3. Tenkitli Metin İle İlgili Diğer Açıklamalar

Nüshalardaki farklılıklar gösterilirken şu hususlar göz önüne alınmıştır:

Çalışmamızda, tenkitli metnin kurallarına uygun olarak nüsha farklılıklarında en doğru kelimeler esas alınmıştır. Bir nüshada bulunan fakat diğer nüshaların herhangi birinde bulunmayan ifadeler, metne dahil edilerek en geniş ve doğru nüsha oluşturulmaya gayret edilmiştir. Bulunmayan ifade ”-“ karakterinin ardına Nüshanın kısaltması getirilerek dipnotlarda gösterilmiştir. Farklı nüshada, metne alındığı takdirde cümlenin akışına uymayan ifadeler, dipnotlar kısmına alınarak bu durum dipnotlarda açıklanmıştır. Müstensihlerin ihmali veya hatasıyla yazılmadığını düşündüğümüz ibareler, köşeli parantez ([]) içerisinde yazılarak metin onarılmıştır. Silik yerler üç nokta (...) işareti ile gösterilmiştir.

Farklılıklar dipnotlarla gösterilmiştir. Bir nüshada sadece başlık yoksa başlık yok ibaresi yazılmış ardından nüsha kısaltması belirtilmiştir. Herhangi bir nüshada, kıta, hikaye, beyit veya mısranın tamamı yoksa eksik olan unsur, “-“ karakterinin ardına nüshanın kısaltması getirilerek dipnotlarda gösterilmiştir. Örnek: kıta: -İ2, mutayebe: -T

Vezin kusuru, sayfa kopukluğu vb.. açıklamalar dipnotlarda belirtilmiştir. Nokta dışında herhangi bir noktalama işareti kullanılmamıştır. Müstehecn kelimelerden sadece “sin-kaf”lı olarak tabir edilenlerinin yazımı kısıtlanmıştır. Metnin içerisinde bulunan Türkçe şiirlerin aruz vezinleri yazılmıştır.

Arapça ve Farsça şiir veya ifadeler, Latin harflerle yazılmış dipnotlarda anlamı ve orijinal yazımı gösterilmiştir. Yazmalara göre, sayfa numaraları çalışmamızda gösterilmiştir ancak kayıp sayfalar bu numaralandırmada dikkate alınmamıştır. M nüshası, diğer nüshalara göre çoğunlukla farklı sıralandığından sıralamaların değiştiği kısımlardan sonra gelen ilk hikayenin başında sayfa numarası

gösterilmiştir. M Nüshasının sonunda bulunan, ancak diğer nüshalarda bulunmayan hikayeler, çalışmamızın en son kısmına ayrıca eklenmiştir.

Çalışmamızın en son kısmına, okurların metni anlamasında kolaylık olması amacıyla sözlük eklenmiştir.

3.3. Bahrî'nin Letâifnâmesi'nin Tenkitli Metni

[M/1b] Hazā- Kitābetü' l Letā 'if-i Merḥūm Bahrī Efendi- i

Timeşvārī Raḥmetü' İlahi ' Aleyh²

[İ2/1b] Mecmu' atü 'l-Ḥikayāt³

[İ1/1b] Bismillahi 'r-rahmani 'r-rahīm⁴

Rabbi işraḥ lī şadri ve yessir lī-emri veḥlu 'l- ' uqdeten min-lisānī yefkahuvā kavli.⁵⁶
(رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي) *Bismillahillezi*
*bi 'l-ḳalem 'alleme 'l-insān mālem ya 'lem*⁷ ve 'ş-şalavete 'alā nebiyyinü 'l- muḥterem
ve 'alā 'ālihi ve aşḥābihi el-mūkerremūne 'l-muşerrefūn bi-şerefi şoḥbetihi şallallahu
'aleyhi ve sellem (بسم الله الذي بالقلم علم الانسان مالم يعلم و الصلوة على نبيه المحترم و)
minnet-i (على آله و اصحابها لمكرمون المشرفون بشرف صحبتته صلى الله عليه و سلم
firāvān ve ḥamd-i bī-pāyān ol ḥalıḳa ki nuṭḳ u beyānı beyne 'l mā' ve 't-ṭiyn müdi' vü
rehīn ve feraḥ u şādīyehu merkez ḳavīde⁸ ḳarār u teskīn virdi.

Şi' r⁹

Ḥaleḳe 'l insāne li-nuṭḳineh ve beyānih

Lā-Li 'l-sükūn ve zālik ḥattā el-aḥras

Fe-innā celeset fekūn mucībeh sāi 'len

Fe-inne 'l kelāmi¹⁰ yūzeyyinu rabbu el- mecālisi¹¹

2 Hezā- Kitābetü' l Letā 'if-i Merḥūm Bahrī Efendi- i Timeşvārī Raḥmetü' İlahi ' Aleyh: -İ1, İ2, T

3 mecmu' uatü 'l-ḥikāyet: -İ1, M, T

4 Bismillahir-rahmanir-rahīm: -İ2

5 Rabbi işraḥ lī şadri ve yessir lī emri veḥlu 'l- ' uqdeten min- lisānī yefkahuvā kavli: - İ1, İ2, T

6 A. Göğsümü aç, genişlet. İşimi kolaylaştır. Dilimde bulunan düğümü çöz de, anlaşılar beni. Taha 20 /25-28

7 A. O Rab ki kalemle (yazmayı) öğretti, İnsana bilmedikleri şeyi öğretti. Alak 96/4-5

8 ḳavīde: ḳavā M

9 şi' r: ḳıt' a M

10 kelāmi: kelāme M

خلق الانسان لنطقنه و بيانه
لا للسكون و ذلك حطه الا حرس
فانا جلست فكن مجيبة سائلن
فان الكلام يزيين رب المجالس

Vaşıla-i şalavāt ol ḥāce-i kâbil¹² kelām-ı belîğ ictima‘ ū ‘ale’l- muşāhibeti li-enne’l- firqati vâkı‘ atu ḥazretleri üzerine olsun ki mizāc-ı şerīfleri ekseriyā laṭīfeye¹³ mā’il¹⁴ ve ḥaṭır-ı münifleri muṭāyebeye¹⁵ kâ’il¹⁶ idi.¹⁷ Nitekim ḥaberde vārid olmuştur.¹⁸ Ḥāce-i her dü-cihān [M/2a] ‘acāyiz-i nisvāndan¹⁹ birine muṭāyebe tarīkiyle *el ‘acāyiz lā yudḥilhenne cennete* (العجايز لا يدخلهنّ الجنّة)²⁰ buyurdu. Ya‘nī qarılar bāğ²¹-ı cināna girmezler [T/2a] ve ol gülşende reyḥān temettü‘ virmezler.²² Pire-zen āh itdi ve eyitdi. Yā Resūlallah şallahu‘aleyhe ve sellem²³ hergiz ‘acāyize merḥamet olmaz mı buyurdu ki²⁴ İzīd Te‘ālā anları cīvān idüb Behište idḥāl idiserdür ve çār-yār-ı bā-şafā şümūs-ı sipihr-i kibriyā²⁵ ḥuşūşa şīr-i Ḥudā şeh-süvār ‘arşa-i şehā mişdāk-ı mefhūm-ı lā-fetā ser-çeşme-i ille’l-²⁶ ‘aliyye’l murtażā ve aşḥābı güzīn riḍvānallahu Te‘āla ‘aleyhim ecma‘īn ve be nefsehe²⁷

¹¹ A. İnsanı yarattı konuşmak beyan etmek için/ Susmak için değil ifade etmek için/ Oturduğun yerde soran olursa icabet et/ Konuştuğun kelimeler, oturduğun yeri süsler.

¹² kâbil: kâbilül M

¹³ laṭīfeye: mizāḥa M

¹⁴ mā’il: māyil T

¹⁵ muṭāyebeye: laṭīfeye M

¹⁶ kâ’il: kâyil T

¹⁷ idi: olmuştur İ2, M

¹⁸ nitekim ḥaberde vārid olmuştur: -İ2

¹⁹ ‘acāyiz-i nisvāndan: ‘acāyiz-i ‘acāyiz-i nisvāndan M

²⁰ A. Yaşlılar Cennete giremez

²¹ bāğ: - M, İ2

²² virmezler: dirmezler M

²³ ve sellem: -M

²⁴ ki: -İ1, İ2, T

²⁵ şümūs-ı sipihr-i kibriyā: -M

²⁶ ille’l-: evliyā M, T

²⁷ ve be nefsehe: İ1, İ2, M

Fî- Tevhîd-Bârî Te'âlî 'İzze İsme²⁸

(Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün)

- [İ1/2a] Ey kemâl-i kudretüñden naqş-ı gerdün bir hayâl
Ve 'y riyâz-ı hikmetüñden bâğ-ı 'âlem bir²⁹ nihâl

Nâr-ı düzâh bir şerer-i kahr celâlüñden senüñ
Vaşf-ı bâğ-ı cennetüñden³⁰ şemme-i hüsn ü cemâl
- [İ2-2a] Bir nefesde yoğ idersin var idersin 'âlemi
Gösterür sun' -ı vücūduñ kāmile her-dem kemâl

Kudretüñ deryâsı kılmaz dürc³¹ -i noqsân-ı kubûl
Yoğ olursa cümle 'âlem şanuña³² gelmez zevâl

Gösterür şun' uñ kadīm olduğunu naqş-ı felek
Her habâb olmışdurur 'âlem fenâsında mişâl

Pertev-i luţf-ı cemâlüñle müzeyyendür³³ cihân
Ser-te-ser oda yanardı eyleseñ 'arz-ı cemâl³⁴

Baş-ı 'ilmüñde 'âcizdür 'uqûl-ı zû-fünûn
Midhat-ı şanuñda kaşırdur lisân-ı kıl u kâl

²⁸ Fî-tevhîd-bârî Te'âlî 'izze isme: başlık: -İ1: -M

²⁹ bir: pür T

³⁰ cennetüñden: cennetüñdür İ1, İ2

³¹ dürc: zerrece T

³² şanuña: neylese T

³³ müzeyyendür: mürettebdür M

³⁴ cemâl: mişâl T

Fazl-ı şun³⁵ uñla³⁵ durur dāyim felekler bī-sütūn
Feyz-i cūduñla bulur gökde şevābet-i işti³⁶ āl³⁶

Evvelisin evvelün hīç sırruña irmez ³⁶ uqūl
Gine zātuñ vaşfına irmek muḥāl-ender-muḥāl

[İ1/2b] Zāt-ı kudretüñ kimse taḥkīk eyleyüb virmez nişān
Ṭāyir-i ³⁶ aql açamaz ol yirde aşla³⁷ per ü bāl

Luṭfuña yoḡdur nihāyet faẓluña olmaz ³⁶ aded
Baḡş-i vaşfuñda³⁸ zebān-ı nātıka her³⁹ demde lāl

[T/2b] Bī-beḡā olduḡun añladur cihānuñ şeş-cihāt
³⁶ Ömrinüñ eksildüḡini gösterür ḡalka hilāl

Neyleyüm kim ben zā³⁶ īfi mūr-veş ḡabl⁴⁰-ı māsivā
Ayaḡı altına aldı atdı⁴¹ Baḡriyi pāy-māl

Keff-i mizānum me³⁶ āşıyle ṭolıdur⁴² şöyle kim
Aḡmıya hergiz hevāya ṭolsa bir keff-i cibāl

Vāy eger luṭf-ı ³⁶ amimüñ destḡiri olmazsa⁴³ ben
Ḳādir olmam bir cevāba luṭfila yevmu ³⁶ s-su ³⁶ āl

³⁵ faẓl: faşl İ2

³⁶ işti³⁶ āl: iştiḡāl İ2

³⁷ aşla: ḡat³⁶ a İ2, T

³⁸ vaşfuñda: vaşfuñdan T

³⁹ her: pür İ2

⁴⁰ ḡabl: ḡayl İ2

⁴¹ atdı: itdi İ1

⁴² ṭolıdur: doludur İ2

⁴³ olmarsa: olmazsa İ2, T

Bu muḳaddimâtdan ğaraż ihvân u yarân mâ-beyninde vuḳû‘ u şuyû‘ bulan ba‘zî aḥbâr u ḥikâyât⁴⁴ ve leṭâyif⁴⁵ ü muṭâyibât îrâd u dercîdür kim⁴⁶ *El-mizâhi’l-mergûb yuşaffi’l ḳulûb* (المزاح المرغوب يصفنا القلوب)⁴⁷ muḳteżâsınca ref‘-i ğam ve def‘-i hemm için ‘ala’s-sebile’l- iḥtişâr ve el iḳtişâr⁴⁸ neḥce’l- iḳtişâr fûşûl-i erba‘⁴⁹ üzre [M/2b] tertîb ve iḥtiyâr idüb⁵⁰ sebeb-i zîkr-i⁵¹ müsteḥâb ve bâ‘ iş-i du‘â-yı ḳarîn müstecâb ola İn-şâ ‘allahu Te‘âla celle celâluhu ve keremehu⁵²

[İ1/3a] Ḳıṭ‘a

(Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/Fe’ûlün)

Ḳuşûr u sehvümüz ma‘zûr ṭutsunlar⁵³

Şolar kim ide bundan istifâde

Ğaraż izhâr-ı fażl itmek degüldür

Bulunmaḳdur hemân ancaḳ du‘âda

Faşl-ı evvel⁵⁴ ḥikâyât-i mekâtib⁵⁵ u muṭâyibâta müte‘allıḳdür.⁵⁶ Faşl-ı şânî⁵⁷ maḥbûb u maḥbûb dostlara müte‘allıḳdür.⁵⁸ Faşl-ı şâlis⁵⁹ zen ü zen-perestlere müte‘allıḳdür.⁶⁰ Faşl-ı râbi‘⁶¹ ḥayvânâta⁶² müte‘allıḳ⁶³ mutâyebatdur.⁶⁴

⁴⁴ ihbâr ve: -M

⁴⁵ ve leṭâyif: - M

⁴⁶ kim: ki T

⁴⁷ A. İstemen mizah, kalplerin saflığı

⁴⁸ ve el-iḳtişâr: -İ1, İ2, T

⁴⁹ erba‘: râbi‘ İ2

⁵⁰ idüb: olundı: İ2, T

⁵¹ zîkr-i: dige M

⁵² te‘âla celle celâlehu keremehu: vallahu a‘lem biş-şavâb-ı ni‘amel-merci‘ İ2

⁵³ ṭutsunlar: ṭutsun İ1

⁵⁴ faşl-ı evvel: -İ1

⁵⁵ ḥikâyât-i mekâtib: -İ1: ḥikâyât İ2, T

⁵⁶ müte‘allıḳdür: -İ1: müte‘allıḳ laṭîfedür İ2: müte‘allıḳ laṭâyifdür T

⁵⁷ şânî: -İ1: düm İ2, T

⁵⁸ müte‘allıḳdür: -İ1: müte‘allıḳ laṭîfedür İ2: müte‘allıḳ laṭâyifdür T

⁵⁹ şâlis: -İ1: siyûm İ2, T

⁶⁰ müte‘allıḳdür: -İ1: müte‘allıḳ laṭîfedür İ2: Müte‘allıḳ laṭâyifdür T

⁶¹ râbi‘: cihârum -İ1: İ2, T

Ꞑıı' a-i iltimās-ı du' ā⁶⁵

(Fā'ılātün/ Fā'ılātün/ Fā'ılātün/ Fā'ılātün)

Ey bu⁶⁶ elfāzum görenler luıfile yād ide beni⁶⁷

[İ2/2b] Yatduğum yirde du' ā-yı ħayrile⁶⁸ yād⁶⁹ ide⁷⁰ beni

Cān u dilden Fātiĥa iĥsān idüb ben⁷¹ bendeye

[T/3a] Ꞑayd-ı bend-i āteş-i düzaĥdan āzād ide⁷² beni

Faşl-ı Evvel Der-Mekātib⁷³

Muıāyebe⁷⁴

Rüz-ı rüşen-i ma' rifetde ħuffāş ve şanāyi' -i bāb-ı ma' āşda ħullāb u ħallāş 'Ani⁷⁵
[M/3a] Efendi ĥazretleri Ꞑarakaş⁷⁶ bu cānibde şöyle istimā' u fāş olundı ki ĥırfet-i
nebbāş ve şan' at-ı cemmāşlıĥdan vāz gelüb ħalem-tırāş-ı tevekkül ile nuĥūş-perĥāş-ı
māsivāyı şaĥıfe-i 'aĥl-ı ma' āşdan külli⁷⁷ tırāş idüb ĥātır-herrāş ve rāh-ı ĥalka ĥār-
ferrāşlıĥdan fāriğü' l-bāl ve⁷⁸ müteĥavvile' l-ĥāl olub maĥşaduñuz ĥavāf-ı beytullahe' l

⁶² ĥayvānāta: -İ1: cihār-pāre M: çār-yāredelik İ2:

⁶³ müte' allıĥ: -İ1: müte' allıĥdır İ2, T:

⁶⁴ müıāyibedür: -İ1: laııfedür İ2: laıāyifdür T

⁶⁵ Ꞑıı' a-i iltimās du' ā: Ꞑıı' a: -M,İ2,T

⁶⁶ bu: -İ2

⁶⁷ ey bu elfāzum görenler luıfiyle yād ide beni: ey bu elfāzum görenler dilden geçür yād it beni M

⁶⁸ ĥayrile: ĥayriyle İ2

⁶⁹ yād: şād İ2

⁷⁰ ide: it M

⁷¹ bu: ben İ2

⁷² ide: it M

⁷³ faşl-ı evvel der mekātib: faşl-ı evvel İ2, T

⁷⁴ muıāyebe: -M, İ2, T

⁷⁵ 'ani: ya' nı M, İ2

⁷⁶ Efendi ĥazretleri Ꞑarakaş: Ꞑarakaş Efendi ĥazretleri M: Ꞑarabaş Efendi ĥazretleri İ2

⁷⁷ küll: ĥakk M

⁷⁸ ve: -İ1, İ2, T

mülkü'l müte'āl⁷⁹ olmuş ve hācerü'l-esvede rüyü'l-māl⁸⁰ vāki' olmuş. Taş başuña qarındāş.

Beyt⁸¹

Har-ı İsi gereş be-Mekke berend

Çün beyāyed henüz har bāşed⁸²

خر عیسی کرش به مکه برند

جون بیاید، هنوز خراباشد

Mādāmki sende ol bed-hū [İ1/3b] ve ol rüy u mü ve ol fuād-ı pulād mevcūd ve mīrāt-ı cibillet u hilkatünde⁸³ shevāt-ı hırş-ı fāsıde⁸⁴ mu'āyene vü meşhūddur. Felā-cerem⁸⁵ her 'amel-i pür- emel ki mu'riz-ı vücūda gele ta'zīb-i hayvān bilā-fā'ide kıtar ne meşdüddur.⁸⁶ 'Anāşır-ı bed- siriştüñüzde olan hālāt u sükūn emr-i 'arziür. Elbette *el 'ariz kel mea'dūm* (العارض كالمعدوم)⁸⁷ maşdākına mazhar düşer. Meşel-i Oğuz'dur. Toñuzuñ kıyruğın⁸⁸ kesseñ girü toñuzdur. [M/3b] Sen toyın kor kızin⁸⁹ kıomazsın. Ka'beye varub gerçi hacı⁹⁰ oldum dirsın amma kırça⁹¹ keçüyi kıyruğından yırsın. Senüñ şalāhuñ birader [T/3b] ihtiyarı degüldür.⁹² Belki ğabn-ı hālāyık için bir emr-i iztirāridür. Neylesüñ gerek papuş bahāludur gördüñ şüret-i abdallığa urduñ ve'l-hāşıl sözüñ toğrusı⁹³ senüñ hālün⁹⁴ ol bir rubāh-şüret uğrısı hāliline münāsibdür⁹⁵

⁷⁹ müte'āl: mün'āl İ1, T

⁸⁰ i'āl: māl İ2, M, T

⁸¹ beyt: başlık -İ2

⁸² A. İsa'nın eşeği Mekke'ye geldikten sonra da eşektir.

⁸³ hilkatünde: haşletünde M

⁸⁴ hırş-ı fāsıde: hırş u şereh M, İ2

⁸⁵ felā-cerem: lā-cerem M

⁸⁶ meşdüddur: mesrūddur İ2

⁸⁷ A. Arizi (sonradan gelen) olan yok gibidir.

⁸⁸ kıyruğın: kıyruğuñ M

⁸⁹ kızin: huyun İ2, M

⁹⁰ hacı: hacı M: -İ2

⁹¹ kırca: qaraca M

⁹² degüldür: degül M

⁹³ toğrusı: doğrusı M

⁹⁴ hālün: hālün M

ki **hikāyet** olunur ki⁹⁶ meger bir rübāh-ı hīlekār şayd u şikār için şahraya çıkar ve dīde-i hırşla her yaña bakar. Meger ol murğzārda bir tezerv-i şīrinkār u⁹⁷ sebük-reftār postīn-i zerrīn ile iftiḥār-günān-ı ḥurşīd-i tābdāne⁹⁸ karşı şahn-ı çemende çemān u ṭāvus-ı zerrīn-per gibi ol vādī-i⁹⁹ behişt-i āşārda¹⁰⁰ cevelān iderdi. Çün rübāh-ı pür-intibāh ol ğidā-yı efvāha ‘ayn-ı tamā‘ ile nigāh itdi. Görmezlige urub kendü kendüye eyitdi. Hālā bu loḡma-i cürb ü şīrīn ve bu ṭu‘me¹⁰¹ -i şehd ü şekerin

Mısrā¹⁰²

[İ1/4-a] Bugün kendü ayağıyla ele girmiş¹⁰³

Şikār ancak hemān bunu ele getürmege bir hīle vü tedbīr peydā ide¹⁰⁴ [İ2/3a] ve bir dām-ı tezvīr-i hüveydā kılayın [M/4a] diyü¹⁰⁵ ṭurduğı¹⁰⁶ yirde sağ¹⁰⁷ eline bir ‘aşā ve kuyruğından boynına ridā¹⁰⁸ şalub ve kulağından başına ṭaylasān aşub¹⁰⁹ ve yabyab kuyruğın kışub ol düzd-şüret¹¹⁰ ḥācı-şıfat¹¹¹ tezerv-i tehī-dile ve ol miskīn-i ğāfile ‘arz-ı kāmē itdi. Tezerv dāḥi mā-beynlerinde vāki‘¹¹² olan muvāḥḥiše-i ezeli ve muḥāriše-i cibilli sebebiyle rübāh-ı gümrāhdan i‘rāz u ikrāh¹¹³ idüb rāh-ı firārı [T/4a] gözetdi ve uçmağa boynın uzatdı. Rübāh-ı ṭālib-menāh ırāqdan āh idüb āvāz-ı ḥazīn

⁹⁵ münāsibdür: beñzer M

⁹⁶ hikāyet olunur ki: - M, İ2

⁹⁷ u: -İ1, M, T

⁹⁸ tabdāne: tabdāre – M, İ2

⁹⁹ vādī-i: vādī-yi M

¹⁰⁰ āşārda: azāde İ2

¹⁰¹ ṭa‘ame: tama‘ a M

¹⁰² mısrā‘: başlık -İ1, İ2, T

¹⁰³ girmiş: gelmiş İ2

¹⁰⁴ ide: -İ2

¹⁰⁵ diyü: diyüb M

¹⁰⁶ ṭurduğı: durduğı M, İ1, T

¹⁰⁷ sağ: -İ1, İ2, T

¹⁰⁸ ridā: adā İ2

¹⁰⁹ kuyruğından boynına ridā şalub ve kulağından başına ṭaylasān aşub: kuyruğunuñ boğazından boynına ridā ve boğazından başına ṭaylasan aşub M

¹¹⁰ düzd: derd: İ1, T

¹¹¹ ḥācı: halī İ2

¹¹² vāki‘: -İ1, T

¹¹³ ü ikrāh: -İ1, İ2, T

u şadā-yı enīn¹¹⁴ ile çağurub¹¹⁵ didi¹¹⁶ ki ey merhem-i yārehā-yı iştihā ve ey dārū-yı zahmhā-yı gürisnehā benden ne kaçarsın ve bu vādi-yi cennet-i cināndan ne göçersin ki Ka‘be-yi şerīfeden gelmiş ve şeyh-i Necidden el almış bir fāriğü’l-bāl pīr-i şad-sāl hācı kişiyem belki cemī‘¹¹⁷ hācı dilküler¹¹⁸ başıyam. İşüm gücüm ‘ibadet ve fi‘lüm¹¹⁹ ‘amelüm kanā‘at ehl-i şefkat¹²⁰ şāhib-i ma‘rifet t̄alib-i şöhet-i yārān rāgīb-i muşāhabet¹²¹ ehl-i ‘irfān bir şahşam. Egerçi naqqāş-hāne-yi¹²² ezēl ve üstād-ı kār-bend-i lem-yezel naqqāş-ı şüretde ve bast-ı hey’etde bizi *innā haleknākum etvārā* (أنا خلقناكم اطوارا)¹²³ mışdāq-ı bī-bedeline mazhār düşürmişdür. Lākin iktizā-yı elvān-ı ‘anāşır cemī‘ [M/4b] eşkāl-i şüver-i¹²⁴ muhtelifede hāzırdu ve hāl-ı māsivā vü mevcūdāt birdür. Çünkü bu eşyā-yı fāni taqdīr-i subhānī [İ1/4b] ve meşiyet-i rabbānī üzre *küllü şey’in yerci‘u i‘le’l-aşlih* (كلّ شيء يرجع إلى أصله)¹²⁵ medārında qarār bula. Lā-cerem tezāyüd ü tekeşşür intivā-ı tekessür¹²⁶ bulub ‘adādü’l-ālāf hāne-i ahadde şümār ola. İ‘tibār-ı tefriqa’ heyākil-i cismānī ve şüver-i hayvānīdedür muvāneset-i ehl-i ‘irfān ‘ālem-i rühānīdür diyü dūrc-ı dehāndan¹²⁷ ol kadar¹²⁸ gevher-i ma‘rifet hārc¹²⁹ itdi ki tezerv-i vaḥşī- dili¹³⁰ kendüye velī rām itdi. Çün tezerv-i vaḥşī hırām¹³¹ menzilinden yüzbiñ¹³² nāz ile teveccüh ü kıyām gösterüb pür-gaflet ol düzd-şüret [T/4b] huzūrına geldi. Fi’l-hāl ānı ol kelb-i gāzūb *mişdāq lā-*

¹¹⁴ şadā-yı enīn: cān-gāh M

¹¹⁵ çağurub: çağurdu İ1, M, T

¹¹⁶ didi: -İ1, M, T

¹¹⁷ cemī‘: cümle M

¹¹⁸ dilküler: dilkü İ1

¹¹⁹ fi‘lüm: mu‘allim İ2

¹²⁰ ehl-i şefkat: -İ1, İ2, T

¹²¹ rāgīb-i muşāhabet: -İ1, İ2, T

¹²² naqqāş-hāne-yi: naqqāş M

¹²³ O sizi aşama aşama yarattı. Nuh71/14

¹²⁴ -: ü İ2

¹²⁵ Her şey aslına dönecektir.

¹²⁶ tekessür: -İ2, T

¹²⁷ derc -i dehāndan: derc u dehāndan M

¹²⁸ kadar: miqdār M

¹²⁹ hārc: -İ1, M, T

¹³⁰ dili: -İ1, M, T

¹³¹ vaḥşī: vaḥşī M

¹³² yüzbiñ: biñ İ2

mürüvvetun li'l- kezûb (كلب غضوب مصداق لا مروءة للكذوب)¹³³ maḥleb-i hırş u āz ile şûret açmazdan rübûde kıldı ve emrin tamām ve ‘ömrin itmām idüb nā-buda iriştürdi.¹³⁴ Sen dāhi egerçi ol vilāyetlere¹³⁵ gidersin ve ol beyābānda emel toḥmin ekersin ṭabī‘ nā-hem-vārında¹³⁶ şemere’-i fāyide-i ‘āide¹³⁷ [İ2/3b] zuhūra gelmez. *El Şakiyyü şakıyyan fi batni ümmihi* (الشقي شقيا في بطن امه)¹³⁸ ḥadīşinüñ mefhüm-ı şerīfi şānūnda maşhüb ve *yu‘refu’l- mucrimüne bi-sīmāhum* (يعرف المجرمون بسميهم)¹³⁹ [M/5a] āyet-i kerīmesinüñ mazmün-ı laṭīfi elüñde mektübdir. Ka‘be¹⁴⁰ ādeme mehekk didükleri şek yokdur¹⁴¹ gerçektür. İn-şā’allah yüz sürdükde penez gibi bākıruñ çıkar kullāb-ı dīvāndan dāhi qovarlar. Ol taqđırce hemān ol rāh-ı pür-serābda bī-ğidā vü bī-āb mürekkeb nefsiñe ‘azāb itmiş olursın zīrā ki aḥlāk-ı bed-sirişt maḥv u izāle ve ḥaṭṭa¹⁴² ser-nüviştini küll¹⁴³ ve amāle-i¹⁴⁴ Ḥudā-yı müteḥavvilü’l- ḥāle [İ1/5a] celle celālehe ve ‘amm-i nevāle ḥevāle olınmışdur.

Beyt¹⁴⁵

Ḥüy-i bed der ṭabī‘ ati ki neşast

Naravad coz be vaḳte marg az dast¹⁴⁶

خوی بد در طبیعتی که نشست

نرود جز به وقت مرگ از دست

¹³³ A. Gazaplı ama dürüst köpek yalancıdan daha iyidir.

¹³⁴ iriştürdi: buluşdurdı M, İ2

¹³⁵ vilāyetlere: devrīnüñ T

¹³⁶ nā-hem-vārında: nā-hem-vāruñda T

¹³⁷ ‘āide: gāyet T

¹³⁸ A. Eşkiya olan anne karnında da eşkiyadır.

¹³⁹ A. Günahkarlar yüzlerinden belli olur. Rahman 55 /41

¹⁴⁰ Ka‘be: kışa İ2

¹⁴¹ yokdur: yok İ2

¹⁴² ḥaṭṭa: ḥaṭṭa T

¹⁴³ küll: ḥaḳḳ M: -İ2

¹⁴⁴ amāle-i: -İ2

¹⁴⁵ beyt: başlık -İ2

¹⁴⁶ A. Kötü huy birine bulaşırsa/Ancak ölümle ondan ayrılır

Nesr¹⁴⁷ ve¹⁴⁸ madāmki sende ol bed-hū vü huşūnet ve ol tündī vü ru‘ūnet vardur her kıanda gitseñ otur oturduğıñ yiri¹⁴⁹ yirūñ¹⁵⁰ mülevveş ve envā‘-ı levş-i müttehem ile eteklerūñ mülevveş ü¹⁵¹ mürevveş idersin. Nitekim **naql olunur ki**¹⁵² kuşlardan birkaç laqlaql-ı delq-puş yuvalarına şıçub ve bu¹⁵³ fazāhat ile¹⁵⁴ vilāyetlerinden geçüb giderken eşnā-yı rāhda ihvāndan **[T/5a]** bir bölük¹⁵⁵ ehl-i ‘irfāna uğrarlar. Anlar dāhi yārānuñ sebep-i celāllerin istikşāf iderler¹⁵⁶ ve isti‘lām¹⁵⁷ buyurduklarında ol hinde¹⁵⁸ ne yalān söyleyelüm āşiyānumuza¹⁵⁹ şıçub¹⁶⁰ giderüz ve bu fazāhatdan¹⁶¹ terk-i diyār iderüz diyü¹⁶² cevāba müteşaddī olduklarında yārānı¹⁶³ eyitmiş. Mādemki ol göt sizdedür **[M/5b]** varduğıñuz yirlerde¹⁶⁴ girü şıçarsız ve¹⁶⁵ andan dāhi bu kabāhatle¹⁶⁶ girü¹⁶⁷ göçersiz. İmdi şavāb oldur ki vilāyetüñde epsem oturub şovuq¹⁶⁸ şuların içersin ve babāñ baştinelerin eküb biçesiz.

¹⁴⁷ nesr: -İ1, M, İ2

¹⁴⁸ ve: -İ1, İ2, T

¹⁴⁹ otur oturduğıñ yiri: -İ1, İ2, T

¹⁵⁰ yirūñ: -M

¹⁵¹ vü: -M

¹⁵² nitekim naql olunur ki: laṭif nitekim M: hikāyet nitekim İ2: laṭife nitekim T

¹⁵³ bu: -İ1, İ2, M

¹⁵⁴ fazāhat ile: fazāhatla T,M

¹⁵⁵ bölük: zümre M

¹⁵⁶ istikşāf iderler: - M, İ2, T

¹⁵⁷ isti‘lām: istikşāf M, İ2, T

¹⁵⁸ ol: -M: hinde İ2, T

¹⁵⁹ āşiyānumuza: yuvamuza M

¹⁶⁰ şıçub: şıçduk İ2, T, M

¹⁶¹ fazāhatdan: fazāhatla M

¹⁶² diyü: diyü diyü M

¹⁶³ yārānı: -İ1, M, T

¹⁶⁴ yirlerde: yirlere M, T

¹⁶⁵ ve: -İ1, İ2, T

¹⁶⁶ kabāhatle: fazāhatla M

¹⁶⁷ girü: -İ1, M, T

¹⁶⁸ şovuq: şovuq şovuq M

Ꞑıı' a¹⁶⁹

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Bu ma' nīden alımaduñsa ħıŝŝe¹⁷⁰

Yazılmışdur ŝuverde dāħi kıŝŝā¹⁷¹

Yürı seyr eyle bir bir ħānelerde

Bu ma' nī anda rüŝendür ŝuverde

[İ1/5b] İnānsın¹⁷² ħalb u göñlüñ gör gözünle

Naŝıħat almaz iseñ ger sözümlle

Cihān deyrinde yazmış çok temāŝıl

ŝanāyi' ħarc idüb üstād-ı kāmıl

Velī deyr içre yok ehl-i baŝıret

Ki seyrān eyleyüb ala bir 'ıbet

Nuħūŝ-ı māsivā cümle 'ıberdür

Alur 'ıbet her ol ŝāħıb-naẓardur

Ĥıkāyet

[M/7a] Rivāyet olınur ki¹⁷³ ħulefā-i Bağdāddan bir pādıŝāħ-ı cabbār ve bir ŝāħ-ı sa' ādet-iŝtiharūñ Necm nām¹⁷⁴ bir¹⁷⁵ vezır-i nāmdarı ve bir düstūr-ı ħıket-ŝı'arı

[İ2/4a] var idi ki pādıŝāħuñ¹⁷⁶ peyk-i¹⁷⁷ ħafadarlarından Yaħyā nām bir maħbüb-ı ŝıvekār ve bir dil-fırıb-i 'ıyyāruñ kemend-i zülfine giriftār ve sürür-ı fütārına hevādār

¹⁶⁹ kıı' a: -İ2, nazm M

¹⁷⁰ ħıŝŝe: ħaŝŝa M, İ2,

¹⁷¹ kıŝŝā: ħaŝŝa İ2

¹⁷² inānsın: inanmazsañ M

¹⁷³ rivāyet olınur ki: rivāyetdür ki -M, İ2, T

¹⁷⁴ nām: adlu M

¹⁷⁵ bir: -İ1, M, T

¹⁷⁶ pādıŝāħuñ: pādıŝāħlar T

¹⁷⁷ peyk: -İ1, M, T

olub niçe rüzgār keyfiyyet-i ‘aşkı ile mest ve o kār u metā‘-ı vaşlına [T/5b] cān-ı dilden¹⁷⁸ ḥarīdār olub¹⁷⁹ ammā izhār-ı esrār itmeyüb leyl ü nehār yā Settār ismine meşgūl idi ‘ākıbet

Beyt¹⁸⁰

‘Aşq-ı sırriyyet ki goftan natavan

Be du şad parde nahoftan natavan¹⁸¹

عشق سرّیت که کفتن نتوان

بد و صد پرده نهفتن نتوان

Bu ‘illete nişān ve bu ḥastalığını beyān itdi.¹⁸² Ġulām dāḥi *inne fī cebheti el ġilmān ḥuṭūṭun yaḳrauhe’l muğallemūn ve fī cebheti el muğallemūn ḥuṭūṭun yeḳre’ūhā el ġilmān*¹⁸³ (انّ في جبهة الغلمان حطوط يقرؤها المغمون و في جبهة المغمون حطوط يقرؤها الغلمان)¹⁸⁴ mefḥūminca bir ḳarīū’l- ḥaṭṭ¹⁸⁵ u lāle-ḥad u serv-ḳad ve nūktedān u ḳābil-i şān imiş¹⁸⁶ [Ī1/6a] sır-ı vezīrden ḥaberdār olub envā‘-i ‘aşk u mülātefet ve niçe dürlü delāl u ġunc¹⁸⁷ ü mülāyemet idüb mā-beynlerinde muşāḥabat [M/7b] u muvāşalat¹⁸⁸ günden güne ziyāde oldı.¹⁸⁹ Ve ‘aşk u muḥabbet teraḳḳī buldı.¹⁹⁰ her-gāḥ ki¹⁹¹ pādişāh nazarında

¹⁷⁸ cān-ı dilden: cān u dilden M

¹⁷⁹ olub: olur İ2, T

¹⁸⁰ beyt: nazm M: başlık -İ2

¹⁸¹ A. Gizli aşkı hiçbir yerde söyleyemezsin ki/İki yüz perde arkasına gizleyemezsin ki

¹⁸² itdi: ider M

¹⁸³ *ve fī cebheti el muğallimūne ḥuṭūṭa yeḳre’ūhā el ġilmān: -T*

¹⁸⁴ Genç erkeklerin yüzünde yetişkinler, tecrübelerini (çizgiler) okurken; genç erkekler, yetişkinlerin yüzünde farklı tecrübeler (çizgiler) görebilir.

¹⁸⁵ ḥaṭṭ: ḥaṭṭ İ1, İ2, T

¹⁸⁶ ve ḳābil-şān imiş: -İ2

¹⁸⁷ ġunc: gonca T

¹⁸⁸ muşāḥabat ve muvāşalat: muvāşalat ve muşāḥabat M

¹⁸⁹ oldı: olur M

¹⁹⁰ buldı: bulur M

¹⁹¹ ki: - M, T

Nazm¹⁹²

Hevâcînâ yağdı'l-hevâyi 'ce beynene ve

*Neĥnû sükûtun ve 'l heve yetekellemu*¹⁹³

حواجينا يقضى الحوائج بيننا و
نحن سكوت و الهوى يتكلم

medlûlınca remz ü imâ ile mükâleme ve birbiriyle ĥafiyeten mu'âmele idüb vezîr dâĥi civâne 'arz-ı ĥâl u beyân-ı mâ-fi'l-bâl eyler ve derd-i derûnını bi't-tamâm söyler giderek mâ-beynlerinde mertebe-i ittiĥâd ve derece-i vedâd bir dâ'i'reye irtifâ¹⁹⁴ ve bir maĥâma iltikâ eyler ki vezîr-i civân-ı bî-naẓîrûñ sözinden aşla çıkmaz ve ĥâtır-ı 'atırın¹⁹⁵ bir vechle yıkmaz olur ve liĥâ-yı rızâ-yı ĥabîsinden ĥayrıya bakmaz olur.

Beyt¹⁹⁶

(Mefûlü/Fâilâtü/Mef'âilü/Fâ'îlün)

Dünyâyı bir yaña ĥosalar bir yaña seni

[T/6a] Baña seni gerek ey bî-vefâ seni

Diyüb¹⁹⁷ giderdi ve la' l-i¹⁹⁸ dil-berden cezâgâĥ gibi ĥan yudardı ve ma'şûĥı her ne ki¹⁹⁹ dirdi bî-iĥtiyâr ânı iderdi.²⁰⁰

Şi'r²⁰¹

¹⁹² nazm: -İ1, İ2, T

¹⁹³ A. Kalplarımız aramızdaki iletişimi kontrol ediyor, biz susuyoruz ve aşk konuşuyor

¹⁹⁴ irtifâ: irtikâ M

¹⁹⁵ 'atırın: 'atırûñ M: 'atırını İ2, T:

¹⁹⁶ beyt: - İ2, T: nazm M

¹⁹⁷ diyüb: diyü M

¹⁹⁸ leb-i: -T,M

¹⁹⁹ ne ki: ne ye İ1, İ2, T

²⁰⁰ bî-iĥtiyâr ânı iderdi: ânı bî-iĥtiyâr iderdi M

²⁰¹ şi'r: başlık -İ2

Lā teclisū ma‘ ebnā’i el-ağniyā’i

Feinne lehā şehvetun ke-şehveti’n-nisā’i²⁰²

لا تجلسو مع ابناء الاغنياء

فان لها شهوة كشهوت النساء

mışdāqınca²⁰³ şehvāt-ı muḥabbet-i *beser izā cā’ e el ḳazā’ amiye’l başar*²⁰⁴ (إذا جاء)
(القضى عمى البصر) muḳtezāsınca vezīr-i ‘āşıḳuñ dīde-i başıretini a‘ mihā ve çeşm-i
cihān-bīni nā-beynā itmiş idi²⁰⁵ ve ‘aqlı dā’ire-i taşarrufdan taşra²⁰⁶ gitmiş idi. Bārī
civān-ı dil-pezir ‘āşıḳı olan vezīre [İ1-6b; İ2/4b] zebān-ı niyāz u lisān-ı nāziyle bu
ricāsını taḳazā ve bu mültemisin iddi‘ ā eyler ve eydür²⁰⁷ ki eger sen benüm gerçek
[M/8a] ‘āşıḳum ve tarīḳ-i muḥabbetde²⁰⁸ şadıḳum iseñ gerekdür ki şahīfe-i mühründe
Necm-i ‘aşḳ-ı Yaḫya terkībini²⁰⁹ yazdurasın ve bu nemaḫ²¹⁰ üzre benüm²¹¹ nām-i
şerīfüm kendü ḫātemünde²¹² ḳazdurasın didi. ‘Āşıḳ-ı bī-çāre-i nā-çār civān-i perī-
ruḫsāruñ bu bār-ı nedāmet-encāmına ve²¹³ iltimās-ı fezāḫāt-fercāmına taḫammül idüb
bu mültemisini ḫüsn-i ḳabül ile taḳabbül itdi.

Beyt²¹⁴

Her kucā sultān-i ‘aşḳ āmed namāned

Ḳuvvet-i bazūye taḳva rā maḫāl²¹⁵

هر کجا سلطان عشق آمد نماند

²⁰² A. Zengin insanların çocuklarıyla oturmayın, kadınlarla şehvetlendiğiniz gibi şehvetlenirsiniz.

²⁰³ mışdāqınca: medlūlınca M

²⁰⁴ Allahın takdiri gelince gözler görmez.

²⁰⁵ itmiş idi: itdi T

²⁰⁶ taşra: -İ1, İ2

²⁰⁷ ve eydür: -M

²⁰⁸ muḥabbetde: muḥabbet T

²⁰⁹ terkībini: elfāzını M

²¹⁰ nemaḫ: şart T

²¹¹ benüm: -İ1

²¹² ḫātemünde: mühründe M

²¹³ ve: -İ2

²¹⁴ beyt: başlık -İ2, T

²¹⁵ A. Aşk sultanının olduğu yerde/Dindarlıktan eser kalmaz

قوت بازوي تقوي را محل

Çün kâdi-i kâzâ bir hükmi imzâ ve bir emri iktizâ kıla elbetde anda dîde-i tedbîr nâ-
binâ ve çeşm-i ferâset zamîr-i a' mâ²¹⁶ olur. Pes vezîr-i dil-rîşe²¹⁷ bu emrûn ' âkıbeti
endîşe idügüñi²¹⁸ [T/6b] bîkr-i fikri el virmedi. Bî-ih̄tiyâr ol nigâr-ı dil-ber-i tarrâr ve
şüh-ı şivekârûñ²¹⁹ ismini zîkr itdüğü üslûb üzre mührinde naqş u mektûb itdürüb²²⁰ her
mekâteb-i mürâselât²²¹ ki mühürlese²²² eṭrâf u eknâfa irsâl için keteb u merkûm
olinurdı hemân ol hâtem ile²²³ imzâ vü maḥtûm kılınurdı. Vezîrûñ bu kışşası²²⁴ erbâb-
ı dîvân u şanâdîd-i erkân huzurlarında şuyû' u şöret buldı ve bu mührinde menkûş
olan ḥaṭṭuñ sayt u şadâsı şimâ'-ı sem'-i a' yâna ṭoldı.²²⁵ Meger vezîr-i pür-ğaflet-
²²⁶pezîrûñ ebnâ-yı cinsinden bir ḥâsid-i fikr-i²²⁷ fâsid ki şadr-ı vezârete ve serîr-i
imârete bu ânuñ yirine geçmiş idi [İ1/7a] ve ol bunuñ²²⁸ sebebiyle câm-ı ' azl içmiş
idi. Vezîr-i ḥâşşuñ²²⁹ zıddı idi. *El-mâu niyâmu ve-lâ yenamü el- ' aduvv* (الماء ينام و لا
العدو)²³⁰ mefhûminca vezîr-i nevîn²³¹ dâyim zarar u gezend ve teccüs-i [M/8b]
ahvâl-i nâ-pesendinde idi. Bu kışşa-i pür-ğuşşadan ḥaberdâr olub ve oğlânla²³² vâki'
olan mu' âmelesine²³³ zafer bulub²³⁴ ol ' âşîk-ı şürîde vü muḥabbet-i ğam-dîde-i ahvâl-
i perîşânından pâdişâh-ı ' âli-mîkḍâr ve şâh-ı cihândâra ğamz u hemz idüb naqş-ı

²¹⁶ çeşm-i ferâset ve zamîr-i a' mâ: çeşm-i ferâset-i a' mâ M

²¹⁷ vezîr-i dil-rîşe: vezîr M

²¹⁸ idügüñi: / Bu emrûn ' âkıbeti endîşe idügüñi bîkr-i fikri el virmedi –M: idinmege İ2

²¹⁹ ol dil-ber-i tarrâr-ı şüh-ı şivekârûñ: ol nigâr-ı ' ayyâr ve dil-ber-i şivekârûñ M

²²⁰ itdürüb: itdi İ2

²²¹ mekâteb-i mürâselât: mekâteb -İ1, M

²²² ki mühürlese: mühürlese ki M: -T, İ2

²²³ hâtem ile: mühriyle M

²²⁴ kışşası: kıssa-i pür ḥaşşası M

²²⁵ ṭoldı: doldı İ1

²²⁶ pür: -İ1, İ2, T

²²⁷ fikr-i: -İ1, İ2, T

²²⁸ bunuñ: bu M, T

²²⁹ ḥâşşuñ: ḥaşşuñ T

²³⁰ A. Su uyur düşman uyumaz

²³¹ vezîr-i nevîn: bûnuñ M: vezîrûñ İ2

²³² oğlânla: oğlaniyle M, İ2

²³³ mu' âmelesine: mu' âmelâtına M, İ2

²³⁴ bulub: -İ1, İ2, T

mühri²³⁵ ve dilde olan hubb u mihri bi't-tamām söyledi.²³⁶ Şāh-ı cihān²³⁷ çünkü istimāc eyledi derūnı nār-ı ğayret ü leheb-i ḥamiyyet ile ḥarīḳ u sūzān²³⁸ olub [T/7a] pür-²³⁹ āteş ve dūd-ı rengi vü²⁴⁰ rüyı gāh zerd ve geh kebūd muḥaşşıl-ı kelām²⁴¹ ğayretinden bir pāre od oldı ve derūn u bīrūnı²⁴² [İ2/5a] şerār-ı ıztırābla ṭoldı.²⁴³ Pes bu esrāruñ istikşāfına meyl ü raġbet gösterüb buyurdı ki fi'l-ḥāl²⁴⁴ vezīri da'vet ü ihzārına sür'at olunub serhengān-ı peleng-ḥüy u bevvābān-ı zişt-rüy²⁴⁵ birkaç kimesneler irsāl olına.²⁴⁶ Çünkim vezīr-i med-hüş bāde-i 'aşḳ-ı dil-berle²⁴⁷ ser-ḥuş oturub ḥayāl-i vaşl-ı cānān ile 'ıyş u nüş idüb 'āleminde iken²⁴⁸ şāh-ı cihān-penāhuñ kendü kışşā-i pür-ġuşşasından ittilāc ve vuḳūfın²⁴⁹ ğüş itdi²⁵⁰ cān u cihāndan²⁵¹ el yuyub derd-i deryāsı²⁵² ḥurūş itdüġi²⁵³

Beyt

Ḥoş meşeldür bulsan Türkide

Ya' nî ġāfil baş dirler Türkide²⁵⁴

Bī-çāre vezīr hevl u ters u bīm-i sulṫān ile figāna²⁵⁵ ve²⁵⁶ itdüġi kāra peşimān olub eyitdi.²⁵⁷

²³⁵ naḳş-ı mühri: naḳş olan mühri İ1

²³⁶ söyledi: söyler M

²³⁷ şāh-ı cihān: şāh İ1, İ2

²³⁸ ḥarīḳ u sūzān: ḥarīḳ-i sūzān T

²³⁹ pür: bir İ1, T

²⁴⁰ vü: -İ1, M, İ2

²⁴¹ kelām: kemāl İ2, T

²⁴² derūn u bīrūnı T: derūn u bīrūn İ1, M, İ2

²⁴³ ṭoldı: doldı İ1, M

²⁴⁴ fil-ḥāl: elbetde M

²⁴⁵ zişt-rüy: zişt-rüyān T

²⁴⁶ olına: olub İ2

²⁴⁷ 'aşḳ-ı dil-berle: 'aşḳ-ı dil-berle T

²⁴⁸ 'āleminde iken: iderken M

²⁴⁹ vuḳūfın: vuḳūfını M

²⁵⁰ itdi: ider M

²⁵¹ cān u cihāndan: cāndan M

²⁵² derd-i deryāsı: derdiyle İ1, M, T

²⁵³ itdüġi: ider M

²⁵⁴ beyt: -İ1, İ2, T

Ꞗıı' a²⁵⁸

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Kişi gāhi ne eyler kendüsine

[İ1/7b] Dirilüb²⁵⁹ ānı idemezdi²⁶⁰ biñ er

Ḥurūc emrini taqđīm it velūce²⁶¹

Mücerreb nüktedür zīrā birāzer²⁶²

Ꞗaddeme'l-ḥurūc ḳable'l-ulūc (قَدَمَ الخَروج قبل الولوج)²⁶³ emrinden²⁶⁴ gāfil [M/9a]

ve't-teḳū mevāz'ie't-tühem (وَاتَّقُوا مواضع التَّهم)²⁶⁵ hükminden cāhil oldı.²⁶⁶ Mey-i

'aşḳ ile²⁶⁷ lā-ya' ḳıl bir elde baş²⁶⁸ bir elde cān böyledür ṭarīḳ-i 'aşḳ²⁶⁹ -ı cānān

Beyt²⁷⁰

Ya marū bā yār-i azraḳ pirehan

Ya bekeş bar ḥān ū mān engüşte ser²⁷¹

يا مرو با يار ازرق پيرهن

يا بکش بر خانمان انکشت سر

²⁵⁵ bī-çāre vezīr hevl u ters u bīm-i sulṭān ile figāna gelüb: İ1, İ2, T

²⁵⁶ ve: -M

²⁵⁷ olub eyitdi: -M

²⁵⁸ Ꞗıı' a: beyt M: -İ2, T

²⁵⁹ dirilüb: dirilüb dirilübİ1

²⁶⁰ idemezdi: itmezdi T

²⁶¹ ḥurūc-ı emrini taqđīm it velūce: velūc emrini taqđīm it ḥurūca M

²⁶² zīrā birāzer: cānā muḳarrer M / zīrā: -İ2

²⁶³ A. Daha girmeden çıkmayı düşünmek gerekir

²⁶⁴ emrinden: emrinde M

²⁶⁵ A. Suizan olan şeylerden sakınınız.

²⁶⁶ oldı: -İ1, İ2, T

²⁶⁷ 'aşḳ ile: 'aşḳıyla M: 'aşḳla T

²⁶⁸ bir elde baş: -T

²⁶⁹ 'aşḳ: -İ2

²⁷⁰ beyt: nazm M: başlık -T, İ2

²⁷¹ A. Ya, sim elbiseli yar ile gitme/Ya da hayatını parmak ucunla bir kenara bırak

Veẓîr-i ‘aşîk-ı zârî bî-ihtiyâr hân u mânından belki baş u cānāndan geçüb²⁷² dil-i perîşānı vālih ü hayrān²⁷³ şāh-ı²⁷⁴ cihān-bāne²⁷⁵ cür’et itdi.²⁷⁶

Nazm²⁷⁷

(Fā’ilātün/ Fā’ilātün/ Fā’ilün)

Geh şafāda vaşlıyle gāhi belāda hicriyle

Lā-cerem ‘aşîklarūñ havf u recā üstindedür

Ol vālih ü mübtelā²⁷⁸ çünki²⁷⁹ [T/7b] havf u recā ile yola düşüb esb-i şabā gibi aşub revān u²⁸⁰ devān tek ve pūyān eşnā-yı rāhda muşādife itdügi zümre-i²⁸¹ ihvān²⁸² u fırça-i dostān ile bīm-i hışm-ı sulţān ile helālleşub ve dilleşüb giderken

Şi‘r²⁸³

Ala lā-tehzen ihvāne’l- beliyye

Fe-li’r-rahmeni el-ţāfūn hafıyye²⁸⁴

الا لا تحزن اخوان البليّة

فللرحمن الطاف خفيّة

Fehvā-yı şerīfiyle kendüye tesliyyet hâtır iderken nā-gāh eşnā-yı rāhda bir ‘azîz-i şāhib-i temîz ki kendünūñ kerem-dîde ve mürüvvet-i verzîdelerinden ve ehl-i ‘irfānūñ güzîdelerinden idi. Bir ‘arîf-i şāhib-i hülûs idi ki nuķūd-ı ‘anāşırı püte-i

²⁷² vezîr-i ‘aşîk-ı zârî bî-ihtiyâr hân u mânından belki baş u cānāndan geçüb: -İ1, İ2, T

²⁷³ hayrān: hayrān M

²⁷⁴ şāh: eyvān İ1

²⁷⁵ cihān-bāne: ruy-ı mâle M

²⁷⁶ itdi: ider M

²⁷⁷ nazm: -İ1, İ2, T

²⁷⁸ ol vālih ü mübtelā: -İ1, İ2, T

²⁷⁹ çünki: çünkim M: -T

²⁸⁰ u: -İ1, M T

²⁸¹ zümre-i: -M

²⁸² ihvān: ihvān-ı ‘azîzān M

²⁸³ şi‘r: - İ2, T

²⁸⁴ A. Ey bela arkadaşları üzölmeyin, Rahmanın gizli lütüfları vardır.

imtihāndan²⁸⁵ niçe niçe yanub k̄āl olmuş idi ve cevher-i vücūdī nār-ı şedīde-i tecrübeden zer gibi h̄ālīş çıkmış idi²⁸⁶ Mücāhede-i iksīr-i riyāzetde ve muṭāla‘-ı kimyā-yı sa‘ ādetde şıfat-ı²⁸⁷ nekāveti ol derecede idi ki her ma‘ āniden²⁸⁸ nāķışaya ki²⁸⁹ ‘ayn-ı h̄ikmet²⁹⁰ ile nazār kılaydı sebab-i naķş-ı feyzlerin taķdīre cūr’et ve tekml̄-i isti‘ dāda ruḫşāt [İ1/8a; M/9b] virmege ķādir olaydı. Çün mā-beynlerinde rābīta-i vedād ve silsile-i ittihād muḫkem u mübrem idi ve biri birinüñ aḫvālinden ve vezīrün melāl u infī‘ ālinden istifsār u istiḫbār idüb [İ2/5b] ḫīn-i mükālemede²⁹¹ ğayr bir mezbūreden himmet ve ḫālīn merḫamet ricāsıyla vezīr-i ‘āşīķ kendü ḫālīn devlet-i mün‘ aķid olan melālīn ḫikāyet idüb istid‘ ā-yı du‘ ā itdi. ‘Azīz çün bai‘ ş-i melālet ve sebab-i melāmet olan nigīni ki necm-i ‘aşķ-ı Yaḫyādur [T/8a] istimā‘ itdi²⁹² hemān-dem nuķūd-ı elfāzı meḫekk-i ķalb u taşḫīfe urdı²⁹³ ve zevrāķ-ı fikrin²⁹⁵ deryā-yı elfāz-ı Tāzī-i deryāya şaldı.²⁹⁶ Esmā-ı selāmetden eṣer ve mu‘ammā-yı necātdan ḫaber buldı.²⁹⁷ hemān-dem²⁹⁸ himmet-i evliyā gibi irüb vezīre müjde ḫaberin²⁹⁹ virüb telķīn itdi ki³⁰⁰ Çün şāh saña ḫışmla³⁰¹ nigāh idüb ve³⁰² su’āl buyurub naķş-ı nigīni ve anda ķazılan elfāz-ı ḫemgīni³⁰³ ortaya gele ve ketmiyet ü māḫiyetten su’āl u ḫıṭab

²⁸⁵ imtihāndan: imtihānda T

²⁸⁶ ve cevher-i vücūdī nār-ı şedīde-i tecrübeden zer gibi h̄ālīş çıkmış idi: -İ1, İ2, T

²⁸⁷ şıfat: -İ2

²⁸⁸ ma‘ āniden: m‘ ādīn T

²⁸⁹ ki: -İ1, T

²⁹⁰ h̄ikmet: himmet İ2

²⁹¹ itdi: eyler M

²⁹² ğayr bir mezbūreden himmet u ḫālīn merḫamet ricāsıyla vezīr-i ‘āşīķ kendü ḫālīn devlet-i mün‘ aķid olan melālīn ḫikāyet idüb istid‘ ā-yı du‘ ā itdi. ‘Azīz çün bai‘ ş-i melālet ve sebab-i melāmet olan nigīni ki necm-i ‘aşķ-ı Yaḫyādur istimā‘ itdi: İ1, İ2, T

²⁹³ urdı: urub M

²⁹⁴ Metnin devamında: baḫār-ı elfāz ve ta‘mīyeye girüb: -İ1, İ2, T

²⁹⁵ fikrin: fikri T

²⁹⁶ deryā-yı elfāz Tāzī-yı deryāya şaldı: deryā-yı ķalb-i deryāya şalub ve ķa‘riyyem? Tāzī ve taķlībe ṭalub çün M

²⁹⁷ buldı: bulur M

²⁹⁸ hemān-dem: -M

²⁹⁹ ḫaberin: ḫaberinlerin M, T

³⁰⁰ itdi ki: eyler ki M

³⁰¹ ḫışmla: ḫışmiyle M

³⁰² ve: - İ1, M, İ2

³⁰³ ḫem-gīni: müḫmīlini M

ola. Sen daḥi³⁰⁴ mühründe³⁰⁵ naqş olan elfāzı ‘āle’ṭ-ṭarīku’l ṭaṣḥīf ve uslūbü’t-taṣrīf tevcīh idüb benüm ḥātemümde³⁰⁶ naqş olan necm-i ‘aşk-ı Nebiyyini elfāzdur. Ḥasūd-ı ağmaz eyüdügi nām-ı ğulām benüm mührümde kızılmamışdur ve bu ma‘ḳūle³⁰⁷-i elfāza ki söylenür benüm ḥātemümde yazılmamışdur.³⁰⁸ Ḥasid-i fāsīdūñ yañlış ḥayālī ve güc maḳālīdür ki kemāl-i cehāletinden³⁰⁹ ve nihāyet-i ḥubbāşatından³¹⁰ [İ1/8b] benüm her³¹¹ hūnerüm añā ‘ayb u şeyn [M/10a] ve her şadāḳatum kezḅ u hīn görünür.

Beyt³¹²

Eger sad hūner u yek ‘ayb dāri

Nabīned ḥasūdān be coz an yek³¹³

اكر صد هنر و يك عيبدارى
نبيند حسودن بجزان يك

Çünkü ‘azīz-i vezīrūñ leheb-i ızṭrābına³¹⁴ su serpdī.³¹⁵ Āteş-i ızṭrābdan kırtardı güşāde-i rüy-i şenā-ḥ’ān³¹⁶ elvedā‘ diyüb şāh-ı cihān ḳaşrına yitdi ve eyitdi.³¹⁷

³⁰⁴ sen daḥi: sende M

³⁰⁵ mühründe: -İ1, M

³⁰⁶ ḥātemümde: İ1, M, İ2

³⁰⁷ ma‘ḳūle: maḳūle –İ1, İ2, T

³⁰⁸ ve bu maḳūle-i elfāza ki söylenür benüm ḥātemümde yazılmamışdur: -T

³⁰⁹ cehāletinden: cehāletūñden M

³¹⁰ ḥubbāşatından: ḥubbāşatındandır M,T

³¹¹ her: -M

³¹² beyt: nāẓm M, İ2: -T

³¹³ A. Eğer ki yüz hūnerin ve bir ayıbın varsa/Seni kıskananlar o bir ayıptan başkasını görmezler

³¹⁴ ızṭrābına: bīm u tersine M

³¹⁵ serpdī: serpüb M:sebdi T

³¹⁶ āteş-i ızṭrābdan kırtardı güşāde-i rüy şenā-ḥ’ān: -İ1, İ2, T

³¹⁷ ve eyitdi: -İ2

Ḳıṭ' a³¹⁸

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Gerekdür ma' rifet elbet³¹⁹ kişide
Ki olmaz³²⁰ ma' rifetsüz ādem insān
Mühimdür merde şahib-fenn olana

[T/8b] Başına ħal gelse ide dermān

Çünkü³²¹ saray-ı ħāşşa duĥūl idüb³²² ve esb-i şenā³²³ vü du' ādan nüzūl idüb oturdı
şāh-ı cihānā³²⁴ ħışmla³²⁵ şerāit-i tefāĥĥusı³²⁶ ve merāsim-i tehabbüssi³²⁷ yirine götürdi.
Vezīr daĥi hemān ol 'azizüñ naşīĥatiyle ki³²⁸ gūş itmiş idi³²⁹ mütenaşşıĥ u
mütenebbih³³⁰ olub cevāba³³¹ müteşaddī oldı ve eyitdi.

Ḳıṭ' a³³²

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Ĥudā yāver feleg pā-bendüñ olsun³³³
Ḳapuñda mihr ü meh efeñdüñ³³⁴ olsun

³¹⁸ ḳıṭ' a: nazm M

³¹⁹ elbet: elbetde M

³²⁰ ki olmaz: kolmaz İ2, T

³²¹ çünkü: çünkü M

³²² idüb: İ1, İ2, T

³²³ şenā: selām M

³²⁴ cihānā: cihān İ2, T

³²⁵ ħışmla: ħışmiyle M

³²⁶ tefāĥĥusı: tefāĥĥuzı M

³²⁷ tehabbüssi: teccessüsi T

³²⁸ ki: -İ1

³²⁹ gūş itmiş idi: -M

³³⁰ ve mütenebbih: -İ1, İ2, T

³³¹ cevāba: cevāb-ı bā-şavāba M

³³² ḳıṭ' a: beyt T

³³³ Ĥudā yāver feleg pā-bendüñ olsun: feleg yāver Ĥudā pā-bendüñ olsun M: -İ2, T

³³⁴ efeñdüñ: efendün M

Sa' ādet dest-gīrūñ haqq mu' ayyenūñ
Cihān halkı kamu heb bendūñ olsun
Unudub haqq-ı nān-ı hizmetūñde³³⁵
Hiyānet eyleyen şer-mendūñ³³⁶ olsun

Ey şāh-ı cihān-ı mücerred zann-ı vaḥşiyatla³³⁷ ve ğarāz-ı ḥasūdan-ı [İ2/6a] bed³³⁸-
gūyān ile şiddīk u hullān u aḥbā vü ihvān ile bed-kemānlık³³⁹ mūcib-i nedāmet ve
bā' iş-i hacāletdür. Çün ḥavvāşş-ı ḥidemā³⁴⁰ ve eşref-i nūdemā³⁴¹ haqqına ve³⁴²
mecālis-i me' ālī ve maḥāfil-i eyālilerinde³⁴³ dehān-ı aĝraz ile mekāleme ve ' uyūn-ı
aĝmāz ile mu' āmele olunub rumūz-ı elfāz ve ĩmā'-ı aĝmaz ortaya gele lā-cerem
' uluvve 'ş-şān-ı ' āli şāne [İ1/9a] lāyıkdur ki³⁴⁴ mehekk-i imtiḥān ve imtiyāza [M/10b]
ura ve göre ki herbirinūñ māhiyyet-i cibillī ve keyfiyyāt-i ṭabī' atlarına ne şıf' at üzre
mecbūr³⁴⁵ [T/9a] ve ne şan' at üzre maḥsūrdur.³⁴⁶ Aña göre ḥekīmāne su'āl u cevāb ve
' aqılāne ḥiṭāb u ' ikāb buyurdılar ki nā-gāh bir bī-günāh leheb-i ğāzab-ı pādīşāhī ve
vuḫūd-ı ḥışm-ı nāmūs-ı³⁴⁷ şehen-şāhī sebebiyle mazlūm u melūm³⁴⁸ ola ve tīr-i du' āsı
muşādif-i hedef qabūl ola ve cenāb-ı ceberrūte vüşūl bula.³⁴⁹

³³⁵ hizmetūñde: meclisinde M

³³⁶ şer-mendūñ: şīr-mendūñ M

³³⁷ zann-ı vaḥşiyatla: -T

³³⁸ bed: be M: u İ1

³³⁹ ihvān ile kemānlık: ihvān-ı bed-kemānlık İ1: ihvān-ı haqqına bed-kemānlık M

³⁴⁰ ḥidemā: ḥidemā İ2

³⁴¹ eşref-i nūdemā: eşref ü nedāmā T

³⁴² ve: -İ1, İ2, T

³⁴³ eyālilerinde: ' āliyelerine M

³⁴⁴ ki: İ1, İ2

³⁴⁵ ne şıf' at üzre mecbūr: mecbūr ne şıf' at üzre M

³⁴⁶ maḥsūrdur: maḥzūrdur M

³⁴⁷ nāmūs-ı : -İ1

³⁴⁸ melūm: melūl M

³⁴⁹ ve cenāb-ı ceberrūte vüşūl bula: -İ1, İ2, T

Beyt³⁵⁰

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Şaķın mazlūmuñ āhından seĥergāh

Ki āña perde ķomamıřdur Allah

Neřr³⁵¹ Şāh ķünkü vezīrūñ bu ķadar cūr'etiyle kelimātın gōrdi engüř-i ĥayreti dehān-ı fikrete urdı ve hemān³⁵² ol ĥātem ile maĥtūm bir ĥaĥta ki āña virilmiř idi ve elfāz-ı mezbūre ānda gōrilmiř idi. Fi'l-ĥāl buyurdı.³⁵³ İĥzār itdiler.³⁵⁴³⁵⁵ getürdiler.³⁵⁶ Ale'l-fevr meclis-i řerīfine yaturdılar. Pes vezīrūñ eline virüb nażar ile diyüb buyurdı.³⁵⁷ Vezīr dāĥi *El-ĥaym ĥa'if* (الڤاين ڤائف)³⁵⁸ muĥtażāsınca lertzān u hirāsān destine ālub nażar idicek mūcib-i kīl u ķāl olan³⁵⁹ ve bā' iř-i melāl olan civān-ı řīrīn maķāl-ı ferĥādına³⁶⁰ olan su'āl u cevābı³⁶¹ iřgā için gelmiř idi³⁶² verā-ı perdede serv gibi dikilmiř ĥurmiř³⁶³ idi ve ĥavf-ı bīm-i³⁶⁴ [T/9a] cān ile eyledügi kāra peřimān olmiř idi. Lākin³⁶⁵

Mıřrā'³⁶⁶

Başdandur perde-i bahā-i pinhān-ı ġāmm-ı miĥver³⁶⁷

³⁵⁰ beyt: -İ2: nazm T

³⁵¹ neşr: -İ1, İ2, T

³⁵² hemān: hemān-dem M

³⁵³ ki: -İ1, İ2, T

³⁵⁴ iĥzār itdiler: -M

³⁵⁵ Metnin devamında/ pes vezīrūñ eline virüb ve: -M, İ2, T

³⁵⁶ getürdiler: -İ1, İ2, T

³⁵⁷ buyurdı: emritdi M

³⁵⁸ A. Hain korkaktır.

³⁵⁹ olan: -M, T

³⁶⁰ ferĥādına: ferĥāle İ2

³⁶¹ su'āl ve cevābı: cevāb ve su'āl M, İ2, T

³⁶² gelmiş idi: gelmişdi M

³⁶³ ĥurmiř: durmiş İ1

³⁶⁴ bīm-i: -İ1, İ2, T

³⁶⁵ lakin: -İ1, İ2

³⁶⁶ mıřrā': başlık -İ2: nazm T

³⁶⁷ miĥver: müĥver T

diyü kendüye tesliyet haţır idüb³⁶⁸ [İ1/9b] ve kemâl-i izţırâbından gâh gelür gâh giderdi. Çünkim vezîr-i emre imtişâl gösterüb naķş-ı nigîne nazâr ve³⁶⁹ şihhati üzre kırâ'atden hażer kıldı. Pes 'alâ nehce't taşhîf ve 't-teķallîb³⁷⁰ Necm-i 'aşķ-ı Yaħya elfâzını tevcîh idüb³⁷¹ Necm-i 'aşķ-ı Nebîyyi okuyub [M/11a] pençe-i ķahr-ı şâhdan³⁷² emân buldı ve³⁷³ ğâyet neşâtından biraz³⁷⁴ güldi ve eyitdi.³⁷⁵

Ķıt' a³⁷⁶

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ûlün)

[İ2/6b] Şehâ lutfuñ³⁷⁷ dirâz olsun hemîşe
Haşûduñ 'ömri az olsun hemîşe³⁷⁸
Sa'âdet dest-gîrûñ hem mu'ayinûñ
Hudâ-yı bî-niyâz olsun hemîşe
'Adûnuñ ķadri yanuñda³⁷⁹ olub post
Şadıķuñ ser-firâz olsun hemîşe

Nesr³⁸⁰ Tertîb-i muķaddimâtdan netîce-i murâd ve başt-ı maķâlatdan mâfi-hü'l- fu'âd oldur ki a'yan u ekâbir ve sâyr³⁸¹ edânî vü aşâĝîr³⁸² her maddenüñ kemâl-i sıhhatine vuķuf u şu'ur kesb itmege üzerlerine farz-ı 'ayn ve ĥilâfını 'ayb u şeyn añlayub ve her çend ki bir emirde 'ala'l- memmer eş-şehûr ve 'd-duhûr (على ممر الشهر)

³⁶⁸ idüb: iderdi M, T

³⁶⁹ ve: -M, İ1

³⁷⁰ taşhîf ve 't-t taĝlîb: taşhîf ve teķallüb taĝlîb M

³⁷¹ tevcîh idüb: -İ1, İ2, T

³⁷² şâhdan: şâhidan M

³⁷³ ve: pes M

³⁷⁴ biraz: -İ1, İ2, T

³⁷⁵ eyitdi: gerindi İ2

³⁷⁶ ķıt' a: nazm T, M

³⁷⁷ lutfuñ: 'ömrüñ M

³⁷⁸ haşûduñ 'ömri az olsun hemîşe: -T

³⁷⁹ yanuñda: yanında M

³⁸⁰ nesr: -İ1, İ2, T

³⁸¹ sâyr: -T

³⁸² edânî: - M

والدهور³⁸³ taḥsīl-i vuḳūf u ṣu'ūr u iz'ān u īḳānında³⁸⁴ ğayr-ı ḳusūr üzre [T/10a] olub ve nefs-i emri kemā-hū ḥaḳḳā bilüb sıḥḥat-ı tām ile ma'lūm u mersūm idenseler bile ki³⁸⁵ ḥüddām-ı zü'l- iḥtirām mālā-keḷām ḳalb u taṣḥīf ve selb-i taṣḥīf³⁸⁶ ile nefs-i emri taḳlīb u tevcīh idüb dil-i meyyālī³⁸⁷ bir ṭarafa dāḥi tahrīf idüb döndürürler ve³⁸⁸ *men yesma' neḥīl* (من يسمع نحيل)³⁸⁹ medlūlınca her kelāmuñ ḥılāfını inandururlar. Pes elyaḳ u ulı olan oldurur ki asdaḳ-ı ḥüddām³⁹⁰ ve eşfāḳ³⁹¹-ı enām ki dīn u diyānet³⁹² [İ1/10a] bilüb ve sünen u ferāyız ḳılıb münker u³⁹³ menāḥīden ictināb ve ḥaṣyetullah ile ızṭırāb üzre olub³⁹⁴ ve va'd u i'ydin³⁹⁵ ḥāzır ve her maḳamda³⁹⁶ cenāb-ı 'izzeti nāzır³⁹⁷ bileler

Ḳıṭ' a³⁹⁸

(Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün)

Olmaya her kimde kim ḥavf-ı Ḥudā

Anuñ ile³⁹⁹ olma ey dil āşinā

Ḥavf-ı Ḥaḳdan ğāfil olana yeter

[M/11b] Fe't-teḳün yā evvele'l- bāb āña

³⁸³ Aylar ve devirler boyunca

³⁸⁴ iz'ān ve īḳānında: iz'āne M

³⁸⁵ bile ki: ki İ2: bileler kim T

³⁸⁶ taṣḥīf: taṣdīf M: taṣrīf İ2, T

³⁸⁷ meyyālī: mişālını M

³⁸⁸ ve: -İ1, M, T

³⁸⁹ A. Hastanın inleyişini kim duyarsa

³⁹⁰ ḥüddām: ḥüddām M

³⁹¹ eşfāḳ: eşfāḳ İ1

³⁹² diyānet: dināyet İ1, M, İ2

³⁹³ münker u: -İ1, İ2, T

³⁹⁴ olub: olalar M, T

³⁹⁵ i'ydin: i'ydi T

³⁹⁶ maḳamda: maḳam M

³⁹⁷ her maḳamda cenāb-ı 'izzeti nāzır: M

³⁹⁸ ḳıṭ' a: -T

³⁹⁹ anuñ ile: anuñla M, T

Pes⁴⁰⁰ Bu ma'küle-i evşâf-ı hamîde⁴⁰¹ ile mevşûf⁴⁰² ve müteyyin u 'adl u insâf ile meşhûr u mütea'yyin kimesneler olub⁴⁰³ ve nefesine şandüğün ğayra sancağ⁴⁰⁴ elbette maḥdûma⁴⁰⁵ kaçd-ı ḥıyanet ve sebep-i melâmet olacağ kârdan ihtirâz idüb ve⁴⁰⁶ dest-i tenâvül u yedd-i teṭâvül⁴⁰⁷ her kâr-ı bed-encâma⁴⁰⁸ dirâz itmezler ve maḥdûminuñ 'arzına⁴⁰⁹ zarar u ḥalel⁴¹⁰ gelecek⁴¹¹ yire⁴¹² ğitmezler. Ammâ zıkr olıduğı üzre ziver-i şalâḥ ve ḥaliyye-i ḥaşyetullah⁴¹³ ile⁴¹⁴ müzeyyen ü muhalla⁴¹⁵ olanlar ve şehristân-ı taḫvâya yol bulanlar⁴¹⁶ ve 'l-imâretu nedâme yevme 'l-ḳıyame (و الامارة ندامة يوم)⁴¹⁸ ḥadîş-i şerîfinuñ mefhûm-ı va'îd-i fercâmını küllî âtin ḳarib (كلّ آت قريب)⁴¹⁸ medlûlinca ḥazır bilenler ve lâ-telḳû eydîkum ile 't-tehlûke (لا تُلْفُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى)⁴¹⁹ girdâbına iḥtiyârlarıyla⁴²⁰ düşerler mi ve 'd-dunya cîfetuhum ve ṭâlibuhe kilâb (والدنيا جيفته و طالبيها كلاب)⁴²¹ fehvâsından ğâfil [İ2/7a] olub seg ü meges gibi cîfeye üşerler mi.

⁴⁰⁰ pes: -İ1, İ2, T

⁴⁰¹ ma'küle-i evşâf-ı hamîde: m' aḳûle-i evşâf M: m' aḳûle-i evşâf-ı hamîyet İ2

⁴⁰² mevşûf: ma' rûf M, İ2, T

⁴⁰³ olub: olıcağ İ2, T: oliceğ M

⁴⁰⁴ sancağ: sancağ M

⁴⁰⁵ maḥdûma: maḥrûmına İ2: maḥdûmına M, T

⁴⁰⁶ ve: -İ1, M, T

⁴⁰⁷ dest-i tenâvül ve yedd-i teṭâvül: dest-i teṭâvüli İ2: dest-i tenâvül ve yedd-i teṭâvüli T

⁴⁰⁸ bed: bu T

⁴⁰⁹ maḥdûminuñ 'arzına: ' arz-ı maḥdûmına M

⁴¹⁰ zarar u ḥalel: ḥalel u zarar M: zarar İ2: zarar u ḥalel T

⁴¹¹ gelecek: geliceğ M, T

⁴¹² yire: ṭarîḳa M

⁴¹³ ḥaşyetullah: ğaşyetullah M, İ1

⁴¹⁴ ile: - İ1, İ2, T

⁴¹⁵ muhalla: mücellâ T, M

⁴¹⁶ bulanlar: bulalar M

⁴¹⁷ A. Dünyadaki makam kıyamet gününde pişmanlıktır.

⁴¹⁸ A. Her gelen yakındır.

⁴¹⁹ A. Kendinizi elinizle tehlikeye atmayın Bakara 2/195

⁴²⁰ iḥtiyârlarıyla: iḥtiyârları ile M, T

⁴²¹ A. Dünya pisliktir köpekler taliptir.

Nazm⁴²²

(Fā'īlātün/ Fā'īlātün/ Fā'īlātün/Fā'īlün)

‘Ālemün zevk u şafāsın bir gedā sürer hemān

Pādişāh-ı dehr olan ancak kıru ğavgā geçer

diyü bezm-i ferāğatda bāde-i ķanā‘ at ile ‘iyş u nüş ve şāhbā-yı riyāzet ile ser-ħuş olub ğüft u ğüy-ı beyhüdeden penbedür ğüş idüb ve rāh-ı tevekküle gidüb⁴²³ *El-ķana‘atū kenzūn lā-yefnā (كَنْزٌ لَا يَفْنَا)*⁴²⁴ genciyle dilleri mesrūr ve *men ķane‘şeb‘i (وَمِنْ قَنَعِ شَبْعِ)*⁴²⁵ kuvvetiyle şikemleri⁴²⁶ ber-sürürına ğavgāy-ı ħayat⁴²⁷ ve⁴²⁸ ne pervā-yı memāt ve *men yetevekkel āl allahi fehūve ħasbuh (وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ)*⁴²⁹ emr-i şerīfine intimā vü imtişāl ve *ni‘me ‘l- Mevlā [M/12a]* ve *ni‘me ‘l-veķil* fermān-ı şerīfine ittikā ve kemāl⁴³⁰ gösterüb [İ1/10b]

Kıtā‘⁴³¹

Çü āhenge raftan konad cāne paķ

Çü bār taht mordan çe bār rüye ħaķ

Pardedārī mikonad dar taķe Kirsā ‘Ankebūt

Büm nobat mizanad dar ķaleye Afrasiyab⁴³²

چو اهنك رفتن كند جان پاك

⁴²² nazm: -İ1, İ2, T

⁴²³ diyü bezm-i ferāğatda bāde-i ķanā‘ at ile ‘iyş u nüş ve şāhbā-yı riyāzet ile ser-ħuş olub ğüft u ğüy-ı beyhüdeden penbedür ğüş idüb ve rāh-ı tevekküle gidüb: -İ1, İ2, T

⁴²⁴ A. Kanaat bitmez tükenmez bir hazinedir.

⁴²⁵ A. Kim kannat ederse doyar.

⁴²⁶ şikemleri: şikem-ārāyı İ2, T

⁴²⁷ ħayat: ħayvān M, T

⁴²⁸ ve: -İ1, İ2, T

⁴²⁹ A. Kim Allaha tevekkül ederse Allah ona yeter. Talak 65/3

⁴³⁰ ve ni‘mel- Mevlā ve ni‘mel-veķil fermān-ı şerīfine ittikā ve kemāl: -İ1

⁴³¹ kıtā‘a: nazm İ2, T, M / Şiir şekil olarak nazma da kıtaya da uymuyor.

⁴³² A. Temiz ruhumuz bizden ayrılmak istediğinde/Ya yatak üzerindeyken ve ya toprak üzerindeyken/Örümcek Tag-i-Kesra da perde yapmakla meşgul/Baykuş ise Efrasiyab kalesinde nöbet tutmaktadır

چه بر تحت مردن چه بروی خك
پردهداری میکند در طاق کسری عنكبوت
بوم نوبد میزند در قلعهء افراسیاب

Nesr⁴³³ Ma‘ nā-yı ‘ibret-nümālarına iştiğāl ve *yevme tube’s-serā’ir femā-lehū min kuvvetin velā nāşır* (يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ)⁴³⁴ fehvā-yı hayret fezālarıyla taḥayyür ü infi‘âlde olurlar.

Қıт‘a⁴³⁵

Ni‘ met-i dünyā ser-ā-ser ḥurde-gīr
Her temāşā ki negerdi gerde-gīr
Mülk-i dünyā çün nemāned pāyidār
Mağrīb u Maşrıķ be-dest āverdegīr⁴³⁶

نعمت دنیا سراسر خورده کیر
هر تماشا که نکردی کرده کیر
ملک دنیا چون نماند پایدار
مشرف و معزب بدست آورده کیر

İḥvānuñ ‘ārif-i deryā-dilleri kendülerin baḥr-i ‘uzlete şalub

Nazm⁴³⁷

Güncā vü kitābī kef benak u nehī nān
Der-nezd-i ḥiredmend be ez-mülk-i Süleymān⁴³⁸

کنجی و کتابی کف بنک و نهی نان

⁴³³ nesr: -İ1, İ2, T

⁴³⁴ A. Bütün sırların ortaya dökülüp de insanın ne bir gücü ne de yardımcısının bulunacağı gün: Tarık 86/9-10

⁴³⁵ kıt‘a: beyt İ1

⁴³⁶ A. Dünyanın tüm nimetlerinden faydalan/Bakmadığın görmediğin tüm yerleri git gör/Dünyanın mülkü sonsuza kadar kalmaz/Doğu ve batıyı bir araya getirmeye çalış

⁴³⁷ nazm: kıt‘a İ1/ Milli kütüphane nüshasında bu şiir, bir üstteki şiirden önce gelmektedir.

⁴³⁸ A. Bir köşe, bir kitap ve bir avuç içi ekmek/Akıllı insan için mülkü Süleyman’dan daha değerlidir

در نزد خرد مند به از ملك سليمان

beytinũn fā' illeri keşf gibi serārīr ceyb-i ferāgatına⁴³⁹ alub nehengvār yemm-i ğayrete
ṭalub bu ebyāt-ı şīrīn-⁴⁴⁰ nikātı ve ruzbān u çeşm-i ḥalāyıkdan ve dīde-i ' avāyıkdan⁴⁴¹
nihān u pinhān⁴⁴² belki *mevtū ḳable entemūtu*⁴⁴³ (موتوا قبل ان تموتوا)⁴⁴⁴ medlūlınca bī-
cān olurlar.

Ġazel⁴⁴⁵

(Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilātün/Fā' ilün)

El yuduḳ mihr-i cihāndan her hevādan fāriḡüz

Ṭālib-i dīdār-ı Ḥaḳḳuz mā-sivādan fāriḡüz

Ḳılmaduḳ deyr-i cihānuñ şūretine bir nazār

Baḳmazuz ārāyişe aḡu ḳaradan fāriḡüz

Baḥtumuz yoḳ itmezüz nā-dān ile ceng u cidāl

Bir bölük ' ariflerüz çün ü çirādan fāriḡüz

Ḳıssa-i ' aşḳ ile başḳa okunur dīvānumuz

Bir ' aceb sulṭānlaruz⁴⁴⁶ şāh u gedādan fāriḡüz

⁴³⁹ ferāgatına: ferāgata M, T

⁴⁴⁰ şīrīn: -İ1, İ2, T

⁴⁴¹ dīde-i ' avāyıkdan: -İ1, İ2, T

⁴⁴² u pinhān: -İ1, İ2, T

⁴⁴³ entel mevt: ḳable en temūte M

⁴⁴⁴ A. Ölmeden önce ölün.

⁴⁴⁵ ğazel: ḳıt' a İ1: ğazelü-l mulāfa İ2: başlık -T

⁴⁴⁶ bir ' aceb sulṭānlaruz: bir özge sulṭānuz begüm M

[T/11a] Nev-^c arus-ı dehre virürsün⁴⁴⁷ Bahriyâ kat kat talâk⁴⁴⁸
Âlem⁴⁴⁹- i iqlâka düşdise⁴⁵⁰ külli-mâdan fâriğüz

Muṭayebe⁴⁵¹

Mervîdür ki sâbıkan maḳtûl olan Arslan Paşa merhûm⁴⁵² [M/6a] zarîf ü nüktedân⁴⁵³
ve muḥıbb u ehl-i ^c irfân olmak⁴⁵⁴ ile meşhûr olub⁴⁵⁵ ekşeriyâ tâ'ife-i dervişân ve
zümre-i rindân⁴⁵⁶[İ1/11a] ile muşâhebât ve bu gürûhuñ muḥâvere vü mubâḥaşesine
meyl ü rağbet gösterür bir ḥerîf-i zarîf⁴⁵⁷ idi. İttifâken şeyyâḥân-ı Rûmdan bir merd-i
nükte-güy ve bir⁴⁵⁸ şahş-ı laṭife-cüy ki eṭrâf-ı ^c âlemi güy-be-güy ve⁴⁵⁹ eknâf-ı
cevâbım cüy-be-cüy gezmiş muḥaşşıl hünerde⁴⁶⁰ bahr u berde ehl-i târiḥ gibi sikke'î
mermerde ḳazmış idi. Meclis-i ^c âliyelerine dâḥil ve mihfer-i sâmîlerine⁴⁶¹ [İ2/7b]
vâşıl olub niçe zaman taşavvuf u ^c ârifâne ve ^c alemdâriyâne⁴⁶² ^c ilm-i edyâne ve⁴⁶³
iḥsân u istihsâne vü ^c ârifâne⁴⁶⁴ vü şüfiyâne⁴⁶⁵ ve aḥvâl-i müğlim u muğlimâne vü
ğılmana mütea^c lliḳ hevâ vü heves⁴⁶⁶ ü tecerrüd ü te'ehhül ü tevellüd ü tenessül ve
nefs-i ammâre ve ḥ[~]âb u ḥâra⁴⁶⁷ münâsib ve mülâyim-i⁴⁶⁸ taa^c şşuḳ-ı ḥübân u ḥüb-

⁴⁴⁷ virürsün: virdün T

⁴⁴⁸ beyit: -İ1

⁴⁴⁹ âlem: ^c âlem T

⁴⁵⁰ düşdüse: düşdün T

⁴⁵¹ müṭayebe: ḥikâyet İ1, M

⁴⁵² merhûm: merhûmuñ M

⁴⁵³ zarîf ü nüktedân: zarîf-i nüktedân M

⁴⁵⁴ olmak: olmağ M

⁴⁵⁵ meşhûr olub: İ1, M, T

⁴⁵⁶ vü zümre-i rindân: İ1, İ2, T

⁴⁵⁷ ḥerîf-i zarîf: ḥerîf İ1, T: zarîf İ2

⁴⁵⁸ bir: -İ1, M, İ2

⁴⁵⁹ ve: -İ1, M

⁴⁶⁰ hünerde: -İ2

⁴⁶¹ sâmîlerine: sâkîlerine T

⁴⁶² ve ^c alemdâriyâne: -M

⁴⁶³ ^c ilm-i edyâne ve: -M

⁴⁶⁴ ^c ilm-i edyâne ve iḥsân u istihsâne vü ^c ârifâne: -İ1, M

⁴⁶⁵ vü şüfiyâne: -M

⁴⁶⁶ vü ğılmana mütea^c lliḳ hevâ vü heves: -M

⁴⁶⁷ ḥâra: ḥ[~]ân T

⁴⁶⁸ ü tevellüd ü tenessül ve nefsi-ammâre ve ḥ[~]âb u ḥâra⁴⁶⁸ münâsib ve mülâyim-i:-M

rūyān ve temelluḡ-ı zevḡ-ı mūmiyānān⁴⁶⁹ ortaya gelüb söylenürken eṣnā-yı mükālemede paṣā-yı merḡūm derviṣ-i mersūma ḡiṡāb buyurub⁴⁷⁰ siz⁴⁷¹ ki ‘ālem-i tecerrüdde sāyirsiz ve sāyir eṣḡās gibi cürb u ṣirīn loḡmaları⁴⁷² yersiz. Pes⁴⁷³ iḡtizā-yı ḡayvāniyyet üzre tuḡyān-ı nefis-i mekkāre vü ‘isyān-ı ammāre muḡarrer fehmi olınur. Pes teskīn u telyīninde ḡikmet ne ve bu esb-i hevānuḡ ḡabt u taṣarrufına ḡudret ne didükde derviṣ-i ṣā’ib-i fikr⁴⁷⁴ u⁴⁷⁵ ṣaḡṣ-ı⁴⁷⁶ ṣālifü’z-zıkr bi’l-bedāha cevāba müteṣaddī olub ve⁴⁷⁷ bu rumūzuḡ ‘īlmine vāḡıf ve bu sırıruḡ ifṣāsına [M/6b] kāṣıf olmāḡ dilersenḡ mezḡeb-i ehl-i ṡarīḡat ve nehc-i sülük-i ma’rifet muḡtezāsınca⁴⁷⁸ bāb-ı niyāza geḡüb vaṣf-ı ni’āle geḡüb meskenet iḡtiyār [T/11b] iledür. Merḡūm-ı mezbūr [İ1/11b] dāḡi fi’l-ḡāl abdāl-ı sālifü’l-ahvālün nefesini cāniyla⁴⁸⁰ ḡabül idüb der-i niyāza geḡer edeb⁴⁸¹ u ḡuṣū’la ḡiyāma ṡurur.⁴⁸² Derviṣ baṣın āṣāḡa ṣalub ve deryā-yı fikre ṡalub ‘ālem-i sükūtda ṣamūt-ı ke’l-ḡūt⁴⁸³ ḡılur. Merḡūm-ı mezbūr⁴⁸⁴ dāḡi⁴⁸⁵ keṣret-i ḡiyāmdan ve⁴⁸⁶ vefret-i iltiyāmdan cāna gelür derviṣ-i dil-riṣden aṣla cevāb gelmez ve ḡāyim-i mezkūruḡ ḡiyāmına naḡar ḡılmaz.⁴⁸⁷ Merḡūm dāḡi nice bir ṡurur⁴⁸⁸ ‘āḡıbet görür ki olmaz gelüb ḡāzab ile⁴⁸⁹ oturub istinṡāk ider. ‘Ārif-i deryā-dil baṣın

⁴⁶⁹ temelluḡ-ı zevḡ-ı mūmiyānān: müte’allıḡ kelimāt M

⁴⁷⁰ buyurub: idüb İ2

⁴⁷¹ siz: sizler İ2

⁴⁷² loḡmaları: loḡmalar T

⁴⁷³ pes: -M, İ2

⁴⁷⁴ ṣā’ib-i fikr: -İ1, İ2

⁴⁷⁵ u: -İ1, İ2

⁴⁷⁶ ṣaḡṣ-ı: derviṣ-i: İ1, İ2

⁴⁷⁷ ve: İ1, İ2, T

⁴⁷⁸ muḡtezāsınca: muḡtezāsı üzre M

⁴⁷⁹ sālifel: sābitü’l M

⁴⁸⁰ cāniyla: cān ile M

⁴⁸¹ edeb: edüb T

⁴⁸² ṡurur: durur M

⁴⁸³ ṣamūt-ı ke’l-ḡūt: ke’l-ḡūt -ı ṣamūt M

⁴⁸⁴ mezbūr: mezkūr M

⁴⁸⁵ dāḡi: İ1, İ2, T

⁴⁸⁶ ve: -İ1, M, T

⁴⁸⁷ ḡılmaz: ḡılur ḡılmaz T

⁴⁸⁸ ṡurur: durur İ1, M, İ2

⁴⁸⁹ ḡāzab ile: ḡazabla M, T: ḡāziyān İ2

kaldırub eydür ki ol⁴⁹⁰ zıkr olınan kıyım-i ferd-i pişānī⁴⁹¹ ki Ebū ‘Ubeyde-i Zākānīdür ki⁴⁹² vaqtihā ki kıyām ider.⁴⁹³ Sencileyin bāb-ı intizārda tura tura⁴⁹⁴ uşanur. ‘Ākıbet tāli‘ ne küsünür. Görür ki muqtezāsından eşer yok bi’z-zarūri sencileyin epsem oturup⁴⁹⁵ sükūt ider.

Qıt‘ a⁴⁹⁶

(Fā’ilātün/ Fā’ilātün/ Fā’ilün)

Muqtezāsın⁴⁹⁷ bulımaz çünki⁴⁹⁸ kıuşum
Yatur epsem yuvasında⁴⁹⁹ ebedī
Degülem zāhid-i zerrāk velī
Ve mine’l a‘şmetih en lā-tecdī⁵⁰⁰

[M/12b] Hikāyet⁵⁰¹

Tāi’fe-i⁵⁰² yörüklerden *ulāike kel-en’āmi bel-hum eğall*⁵⁰³ (أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ
أَضَلُّ) ⁵⁰⁴ kabīlinden birkaç kıyā ahālisi⁵⁰⁵ cem‘ olub ittifāk iderler⁵⁰⁶ ki namazūñ
ref‘ine bir çāre ideler. Āhīrū’l-mürūr re’y-i kıbiħleri [İ2/8a] bunuñ üzre⁵⁰⁷ muħber ve

⁴⁹⁰ ol: -İ1

⁴⁹¹ pişānī: şānı T

⁴⁹² ki: -İ2

⁴⁹³ kıyām ider: kıyām idüb kıalkar M

⁴⁹⁴ tura tura: dura dura İ1

⁴⁹⁵ oturup: oturur M

⁴⁹⁶ kıt‘ a: -T

⁴⁹⁷ muqtezāsın: muqtezāsını M

⁴⁹⁸ çünki: çünkim M

⁴⁹⁹ yuvasında: odasında İ1, İ2

⁵⁰⁰ و من ال عصمته ان لا تجدى

⁵⁰¹ hikāyet: müṭāyēbe M, İ2: başlık -T

⁵⁰² tāi’fe: ṭāyife M

⁵⁰³ *ulā-ike kel-enāmi bel hum eğall*: *ulā’ike humu‘n-ni‘ām T*

⁵⁰⁴ A. Hayvanlar gibidir bunlar. Belki daha da şaşkın Araf 7/179

⁵⁰⁵ ahālisi: ahāliyə İ1: ahālisin M

⁵⁰⁶ iderler: ider T

⁵⁰⁷ üzre: üzerine M

bu fişk üzre muḳarrer olur ki Mekke-i Şerīf cānibine ādem irsāl ideler zīrā⁵⁰⁸ namazuñ ibtidāsı āndan ḫuhūr bulmuşdur didiler. Pes⁵⁰⁹ ol pelīdler⁵¹⁰ ittifaḳları üzre aralarından⁵¹¹ bir şerrīrcesin⁵¹² güzīde idüb gönderdiler.⁵¹³ Meger⁵¹⁴[İ1/12a] mürsel Ka‘beye⁵¹⁵ vāşıl olub Ḥarem-i Şerīfe dāhil olur. Ehl-i sünnet ve ‘l- cemā‘ atden bir ḳavm ile kesb-i münāsebet ve sebep-i [T/12a] muşāḫabet için nefsiñi anlara⁵¹⁶ tevfiḳ idüb bir vaḳt-ı namāza ḳıyām göstermek lāzım oldı.⁵¹⁷ Meger şalāt-i ‘aşā⁵¹⁸ imiş. Görür ki kendü köylerinde edā olınan namāzdan vitri-i vācib diyü üç rek‘at namāz ziyāde⁵¹⁹ ḳılurlar. Zīrā⁵²⁰ kendüleri ‘avāḳıb-ı evḳāt-ı ‘aşāda bu üç rek‘atı ḳılmazlar imiş.⁵²¹ Belki vitri-i vācibi nedür bilmezler imiş. Türkmān bunu görüb hemān⁵²² raḫt-ı ḳararı esb-i firāra yükledüb ṭāḡ namāzı dāḫi asān imiş diyü girüye ‘azīmet ider. Çünkim evine gelüb düşer ḳara ḫalkı başına⁵²³ üşer be⁵²⁴ nice oldı dirler. Türkmān eyitmiş⁵²⁵ hāy meded ṭāi‘fe tınmañ işkillenmeñ⁵²⁶ ṭāḡ namāzı dāḫi⁵²⁷ ḳolayca imiş. Mekke‘ye vardum gördüm ki⁵²⁸ şu bizüm namāzlaruñ⁵²⁹ götine⁵³⁰ üç namāz dāḫi

⁵⁰⁸ zīrā: -İ1, İ2, T

⁵⁰⁹ pes: -İ1, İ2, M

⁵¹⁰ ol belīdler: -İ1, M

⁵¹¹ aralarından: içlerinden M

⁵¹² şerrīrcesin: şerrīrcesini M, T

⁵¹³ gönderdiler: gönderürler M

⁵¹⁴ meger: çünkim M, T: çünki İ2

⁵¹⁵ Ka‘beye: Mekkeye M, İ2

⁵¹⁶ anlara: -İ1, T

⁵¹⁷ oldı: olur M

⁵¹⁸ şalāt-i ‘aşā: şalavāt-ı ‘aşā M

⁵¹⁹ ziyāde: yaḳ T

⁵²⁰ zīrā: -İ1

⁵²¹ ḳılmazlar imiş: ḳılmazlarmış M

⁵²² bunu görüb hemān: -M

⁵²³ başına: başlarına İ2

⁵²⁴ be: -İ2

⁵²⁵ eyitmiş: eydür M

⁵²⁶ tınmañ işkillenmeñ: işkillenmen İ2

⁵²⁷ dāḫi: -İ2

⁵²⁸ gördüm ki: -İ2

⁵²⁹ namāzlaruñ: namāzların T

⁵³⁰ götine: ardına İ2

taḳub⁵³¹ sürerler ve ānı ḳılıb yürürler⁵³² ve hergün böyle uzun uzun namāz ḳılurlar dimiş.⁵³³

Ḳıṭ' a⁵³⁴

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Anuñ kim reh-nümānı ola şeyṭān
' Adūvvidur şalāt u savm u Ḳurān
Gidenler şer' ile irer⁵³⁵ Resūle
Görür dīdār-ı Cennet ḥūr u rıdvān

Muṭāyebe⁵³⁶

Ḥikāyet olunur ki⁵³⁷ yörüklerden biri erkān-ı sa' ādete gider olmuş.⁵³⁸ Ḳarye ḥalkı⁵³⁹ gelüb temennā ve şöyle iddi' ā iderler ki bolay ki şu namāz didükleri bid' ati ref'e dermān [M/13a] ideydüñ saña nesne çok⁵⁴⁰ virelüm dirken⁵⁴¹ añarudan bir ḳoca Türkmān⁵⁴² be namāzı ḳon⁵⁴³ dursun⁵⁴⁴ illā şol⁵⁴⁵ abdesti Allah⁵⁴⁶ abdesti dimiş.

⁵³¹ taḳub: ḳomişlar M

⁵³² ve ānı ḳılıb yürürler: -M

⁵³³ ve hergün böyle uzun uzun namāz ḳılurlar dimiş: -İ1, İ2, T

⁵³⁴ ḳıṭ' a: beyt İ2: -T

⁵³⁵ irer: eşer T

⁵³⁶ muṭāyebe: -İ1, T

⁵³⁷ ḥikāyet olunur ki -İ1, M, İ2

⁵³⁸ gider olmuş: gider imiş M

⁵³⁹ ḳarye ḥalkı: ehl-i ḳarye M

⁵⁴⁰ nesne çok: nesnecik M, İ2, T

⁵⁴¹ añarudan: -İ1, İ2, T

⁵⁴² añarudan bir ḳoca Türkmān: Türkün biri -İ1, İ2, T

⁵⁴³ ḳon: -M

⁵⁴⁴ dursun: -İ1, İ2, T

⁵⁴⁵ şol: -İ1, İ2, T

⁵⁴⁶ Allah: -İ2, T

[İ1/12b] Kıt' a⁵⁴⁷

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Sever mü'min olan zâhir namâzı

Alub abdestini ider' ibâdet

Velî inkâr iden şer'-i Resûli

Çeker dünyâ vü'ukbâda⁵⁴⁸ hasâret

Muṭâyebe⁵⁴⁹

Hikâyet iderler ki⁵⁵⁰ Haccâc-ı Yûsuf ki⁵⁵¹ El Mervânun⁵⁵² beglerbegisi idi. Zamân-ı hükümetinde zulm ile meşhûr ve insâfsızlık ile mezkûr idi. Taht-ı hükümetinde [T/12b] vâkı⁵⁵³ olan bilâd u medâyinde gice ile⁵⁵⁴ esvâk-ı şehirde bulunanları mücerred halkuñ gönüllerine ilkâ-i havf u haşyet iltiqa-i ra' b u heybet⁵⁵⁵ için bî-cürm u günâh şalb u siyâset idüb giderdi⁵⁵⁶ ve bu Kıt'a ile halka⁵⁵⁷ naşîhat iderdi.⁵⁵⁸

Şi'r-i 'Arabi⁵⁵⁹

Yebîtu ma'e'd-decâc

Ve yeshêru ma'e'n-ni'âc

Fe-in aşabatküm musîbe

Faḍritu li'hyete'l Haccâc⁵⁶⁰

⁵⁴⁷ kıt' a: başlık -T

⁵⁴⁸ dünyâ vü'ukbâda: dünyâda 'ukbâda T

⁵⁴⁹ muṭâyebe: -İ1, T

⁵⁵⁰ hikâyet olmur ki -İ1, İ2, M

⁵⁵¹ ki: -İ1,İ2

⁵⁵² El Mervânun: Mu'âviyenün İ1, İ2, T

⁵⁵³ vâkı': -İ1

⁵⁵⁴ gice ile: giceyle T

⁵⁵⁵ iltiqa-i ra' b u heybet: -İ1, İ2, T

⁵⁵⁶ idüb giderdi: -İ1, İ2, T

⁵⁵⁷ halka: -İ1, İ2, T

⁵⁵⁸ iderdi: iderlerdi M

⁵⁵⁹ şi'r-i 'Arabi: kıt'a M: şi'r İ2: -T

بييتوا مع الدجاج
و يسحروا مع النجاج
فان اصابتكم مصيبة
فاضرتوا لحيّة الحجاج

Muṭāyēbe⁵⁶¹

Naql olunur ki⁵⁶² [M/13b] Türkün biri edā-yı fārizāda ta‘ dīl-i erkāna [İ2/8a] ri‘ āyet itmeyüb⁵⁶³

Beyt⁵⁶⁴

Ser-fürü dünbe bālā miked

Ya‘ nī ‘ibādāt-ı Hudā miked⁵⁶⁵

سر فرو دنبه بالا ميکند

يعني عبادات خدا ميکند

mefhūmınca⁵⁶⁶ semān rükū‘ ı vü sücūdı hemān⁵⁶⁷ bir yatma ve ҡalkma imiş. Biri⁵⁶⁸ eyitmiş. Edā-yı şalātda⁵⁶⁹ bu kemāl-i sür‘at ve nihāyet-i hiddet nedür. Türk hey hey dimiş⁵⁷⁰ ağlamış. Sen beni yigitligümde göreydüñ yatduğum ҡalkduğum görünmez idi⁵⁷¹ dimiş.

⁵⁶⁰ A. gece tavuklarla kalın/seher vakti koyunlarla olun/ (yine de) size bir musibet gelirse/ Haccāc’ın sakalına yapışın.

⁵⁶¹ müṭāyēbe: başlık -T

⁵⁶² naql olunurki: -M, İ2, T

⁵⁶³ itmeyüb: eylemeyüb M

⁵⁶⁴ beyt: nazm M, İ2: başlık -T

⁵⁶⁵ A. Kafayı eğip kuyruğu kaldırır /Allah’a ibadet eder yani

⁵⁶⁶ mefhūmınca: medlūlunca M

⁵⁶⁷ hemān: -İ1, İ2, T

⁵⁶⁸ biri: birisi M

⁵⁶⁹ şalātda: şalavātda M

⁵⁷⁰ hey hey dimiş: -İ1, İ2, T

⁵⁷¹ görünmez idi: görünmezdi M, T

Ꞑıı' a⁵⁷²

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Degüldür eksigi ta' dīl-i erkān
Yatub ıalrıımaı Şanur muręum namāıı
Huzūr-ı Haıııa ta' atde olanuñ
Edeb birle gerek dāyim niyāıı

Muıāyebe⁵⁷³

[İ1/13a] Türküñ biri⁵⁷⁴ sebb-i Nebī itdi diyü Müslümānlar ehl-i hükm huzurına ihzār idüb ıadıya ' arz u hāl iderler. ıadı dāhi Őaıısuñ yüzine baıub⁵⁷⁵ ıadı bre habīs⁵⁷⁶ niçün Peyęamber Haızretlerine sebb⁵⁷⁷ idersin didükde herif sultānum ' avretum üç talāıa ile⁵⁷⁸ boş olsun eger dört yıldan berü Peyęamberüñ⁵⁷⁹ ādın āndumsa dimiş.

Ꞑıı' a⁵⁸⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Beni peygambere sebb itdi⁵⁸¹ Şanma
Yalān yire iıırme baña andı⁵⁸²
Niçe yıldur ki adın āñmadum hiı
Degül sebb eylemek hāŐā⁵⁸³ efendi

⁵⁷² ııı' a: nazm İ2

⁵⁷³ müıāyebe: -T

⁵⁷⁴ biri: birini M

⁵⁷⁵ ıadıya ' arz u hāl iderler. ıadı dāhi Őaıısuñ yüzine baıub: -İ1

⁵⁷⁶ habīs: habīs İ2

⁵⁷⁷ sebb: Şetm M

⁵⁷⁸ ile: -İ1, M, İ2

⁵⁷⁹ Peyęamberüñ: -İ1, İ2, T

⁵⁸⁰ ııı' a: -İ2

⁵⁸¹ sebb itdi: Şetm eyledi M: sebb eyledi T

⁵⁸² yalan yire iıırme baña andı: yalān yire baña iıub anda İ1, İ2

⁵⁸³ hāŐā: hāŐā M

Muṭāyēbe⁵⁸⁴

Naḳl olunur ki⁵⁸⁵ ḥārici⁵⁸⁶ mezḥeb ve vāsi^c meşreblerden bir şaḥsuñ ĩcāb-i şer^c -i metīn ve iktizā-yı ğayret-i dīn üzre ‘allāme-i güzīn ḳatline ḥucet-i fetvā⁵⁸⁷ virüb Mansūrvār dār-ı siyāsete ve ‘arşā-i melāmete ki bazargāh-ı cān⁵⁸⁸ u güzergāh-ı ruh-ı revāndur. [T/13a] Münādīler nidā vü şadā ve⁵⁸⁹ cemm-i ğafīr ḥurūş u ğavgā ile giderken eṣnā-ı rāḥda mezḥeb u meşrebden müstāġnī⁵⁹⁰ birkaç rāfizī-yi mālāya^c nī bu gürūhuñ üzerine uğrar. Sebeb-i cemi^c yyetden istifsār ve bā^c iş-i ğavgādan istihbār idicek biri eydür. Bu kişi fażl-ı Ḥudādur dirmiş ol ecluden öldürmek isterler. Aralarından biri eyitmiş öldürmek⁵⁹¹ Ḥod anuñ haḳḳı imiş ki⁵⁹² ‘Ali ṭururken aña Ḥudāver dir imiş⁵⁹³ ve böyle herze yir imiş.

Ḳıṭ‘a⁵⁹⁴

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

Ḥudāya şirk getürme⁵⁹⁵ iḥtirāz it
Teşebbühdən ğanīdür zāt-ı pāki
Münezzehdür şerīki yoḳdur aña
Naẓīr itme bir āvuç āb u ḥaki

⁵⁸⁴ müṭāyēbe: -T

⁵⁸⁵ naḳl olunur ki: -M, İ2, T

⁵⁸⁶ ḥārici: hurūfī M: ḥurūcī İ2, T

⁵⁸⁷ ḥucet-i fetvā: fetvā ve ḥucet M

⁵⁸⁸ cān: cihānā İ1, İ2, T

⁵⁸⁹ ve: -İ1, M

⁵⁹⁰ Milli Kütüphanenü nüshasının sayfa (14-a) sonunda yer alan bu müṭāyēbenin devamı muhtemelen sonraki sayfaların kaybindan dolayı (reddadeden anlaşıldığı üzere) bulunmamaktadır. Ayrıca bundan sonra gelen sayfadaki müṭāyēbenin ilk mısraları da bulunmamaktadır.

⁵⁹¹ öldürmek: ölmek İ2

⁵⁹² ki: -İ1

⁵⁹³ dir imiş: dirmiş İ2, T

⁵⁹⁴ ḳıṭ‘a: -M: nazım İ2

⁵⁹⁵ getürme: getürmekden İ2

[İ1/13b] Hikāyet⁵⁹⁶

Nakl olunur ki⁵⁹⁷ sâbıkan ‘Osmāniyāna vezīr olan ‘Alī Paşa⁵⁹⁸ merhūm laṭīfe-gūy u nūktedān u şīrīn-zebān kimesne idi. Birgün dīvāne şehirlüden bir zarīf gelür ki ayaklarında nārenci çizmeleri vār imiş. Paşa-yı merhūm eyitmiş. Herīfūñ ayakların yuḡaru ḡaldursalar⁵⁹⁹ hemān zūlf-i nigāra dönerdi.

Ḳıṭ‘ a⁶⁰⁰

(Mefā’ülün/ Mefā’ülün/Fe’ülün)

Zene⁶⁰¹ taḡlīd iden nāḡıṣ ‘aḡıldan
Eger merdānelik gelse ‘acebdür⁶⁰²
Nekim süsüñ anuñla ḡaşr olursın
Teşebbüh bile ḡopmaḡa sebebdür

Muṭāyebe⁶⁰³

Yengece istifsār itmişlerdür⁶⁰⁴ ki cümle ‘ālem ḡalkı ilerü ilerü yürür sen girü girü yürürsin [İ2-9a] ḡikmet nedür yigidüm nice yürürsem yaraşur dimiş.

⁵⁹⁶ hikāyet: -M: müṭāyebe İ2: başlık -T

⁵⁹⁷ nakl olunur ki: - İ2, T

⁵⁹⁸ paşa: paşa-yı İ2

⁵⁹⁹ ḡaldursalar: ḡaldursañM

⁶⁰⁰ ḡıṭ‘ a: -M: nazm İ2

⁶⁰¹ zene: ne İ1

⁶⁰² ‘acebdür: -İ2

⁶⁰³ müṭāyebe: -M: başlık -T

⁶⁰⁴ itmişlerdür: itmişler İ2, T

Ꞑıı' a⁶⁰⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Şalınmaꞑ her yire⁶⁰⁶ baña yaraşur
Ki ilden çoꞑdurur destiyle pāyum
Yaraşmaz mı çıꞑub her yaña baꞑsam
Leb-i deryāya müşerrefdür sarāyum⁶⁰⁷

Hikāyet⁶⁰⁸

Devlet-i 'Oşmāniyānda destūr⁶⁰⁹ olan Muḥammed 'Alī⁶¹⁰ Paşa merḥūm birgün İstānbul emānetin ıꞑtizā-yı fermān-ı hümāyün [T/13b] ile ḥaşeki çāvuşlardan⁶¹¹ birine taꝼlīd buyurđı. Ol dāḥi neşāt-ı tamām ile⁶¹² emīn-i 'anıꝼūñ menziline varub⁶¹³ kendünüñ taꝼlīd u naşbın⁶¹⁴ ve mezbūruñ 'azl u faşlın işrāb idüb elde⁶¹⁵ siyāset-i 'ammāl ki⁶¹⁶ zencīr u aĝlāl u sāy'ir eşĝāldür ṭaleb itdükte muḥālefet göstericek 'ala'ş-şabaḥ muꝼallid-i cedīd mezbūruñ⁶¹⁷ destūr-ı⁶¹⁸ ḥuzūrına gelüb⁶¹⁹ taꝼrīr-i mā-cerā iderken vezīrūñ gözi emīn-i 'anıꝼa dūş [İ1/14a] olub sebeb-i muḥālefetden su'āl buyurıcak devletlü devlet pāşā⁶²⁰ emr-i şerīfiñüze muḥālefet u⁶²¹ 'inād ḥāşā *mim-mā-*

⁶⁰⁵ ꝼıı' a: -M: başlık -T

⁶⁰⁶ yire: yaña İ2, T

⁶⁰⁷ Son mısırada vezin kusuru var.

⁶⁰⁸ hikāyet: -M: mütāyeye İ2

⁶⁰⁹ destūr: destūr-ı' aꝼm İ2, T

⁶¹⁰ 'Alī: -İ1, İ2

⁶¹¹ çāvuşlardan: çāvuşlarından İ2

⁶¹² neşāt-ı tamām ile: neşātla İ1, İ2

⁶¹³ varub: -İ1

⁶¹⁴ naşbin: ta' yīn T

⁶¹⁵ elde: alt İ2

⁶¹⁶ ki: -İ1

⁶¹⁷ mezbūruñ: -İ1

⁶¹⁸ destūr-ı: -İ2, T

⁶¹⁹ gelüb: -İ1

⁶²⁰ devlet pāşā: pāşā İ2: devletlü paşaT

⁶²¹ muḥālefet u: -İ2

lā-yuṭaḫ lā-iṣṭihā kâbîlindendür lakin bir cevâbum var⁶²² eger taṣdîḳe icâzet buyurılır ise.⁶²³ Nedür ol didükde fi ʿl-ḫâl şanduka-i dehânın açdı. Vezîr-i merḳûm pâyine-i cevâhir⁶²⁴ kelâmı bu vechle şaçdı ki devr-i âdemden berü bu⁶²⁵ âna gelince münâşib-i ʿâliye birbirinden esâfil u edâniye tenezzül idegelmişdür. Tâ bu bende-i aḫḫarânâme ve şimdi virilen erzel⁶²⁶-i ʿavâma degin. Ammâ min-baʿde kime viriliyor tefekkür olunur mı. Yaʿni⁶²⁷ bundan ḫazîz⁶²⁸ bir dâhi bulunur mı didi. Vezîr-i merḫûma bu söz hoş gelüb yine ʿamelin ibkâ eyledi.

Ḳıṭʿa⁶²⁹

(Mefâʿîlün/ Mefâʿîlün/Feʿûlün)

Ne hoşdur mâlik-i luṭf-ı ṭabîʿat⁶³⁰

Maḫallinde virür ruḫşat kelâma

Maʿârif fennini tekmîl idenler

Olur ḳanda ise ḫâyiz merâma

Muṭâyebe⁶³¹

Naḳl olunur ki⁶³² evlâd-ı ʿArabda bülehe ile meşhûr ve sefâhetle mezkûr iki birâzer⁶³³ var imiş. Ḥadd-ı sefâhatleri ol mertebede idi ki birgün birine tefeḫḫuş itdiler ki siz mi ulucasız yoḫsa ol birâdeñüz. Eytmiş ki ḫâlâ⁶³⁴ ol birâderüm benden ulucadır lakin

⁶²² var: -İ2

⁶²³ buyurulur ise: buyurulursa İ2, T

⁶²⁴ cevâhir: kevâhir İ2, T

⁶²⁵ bu: -İ2

⁶²⁶ erzel-i: erâzil-i İ2

⁶²⁷ yaʿni: yakın İ2

⁶²⁸ ḫazîz: ḫaḳîḳî T

⁶²⁹ ḳıṭʿa: -M: başlık -T

⁶³⁰ ne hoşdur mâlik-i luṭf-ı ṭabîʿat: ne hoşdur mâlik ola ṭabîʿat İ1, İ2

⁶³¹ muṭâyebe: -M: başlık -T

⁶³² naḳl olunur ki: -İ2, T

⁶³³ birâzer: birâzerler T

⁶³⁴ ḫâlâ: -İ1

iki yıldan şoñra ben āndan uluca oluram. Ğāyet bülhundan qarındaşı üzerinden dāhi ol miqdār zamān geçecegin bilmez.

[M/14a] Kıt' a⁶³⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Dilā eblehliği añla sa' ādet

Ĥalāyık içre dime bu kim işdür

[T/14a] Ki ĥaqqında o qavmüñ fahr-i ümmet

[İ1/14b] Çün ehlü'l-ĥubbete belhu⁶³⁶ dimişler

Mütāyebe⁶³⁷

Diyār-ı⁶³⁸ 'Arabda Hebennekā dirler⁶³⁹ bir 'avret [İ2/9a] var imiş. Ğāyet ĥumqından kendüye esvāk-ı şehrde güm itmesün diyü ayağına çeresce bağlayub gezermiş ve kendüsini⁶⁴⁰ ol çāñ⁶⁴¹ avāzından sezermiş.

Kıt' a⁶⁴²

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Yaraşur zenlere humq u sefāhet

Ki olmaz böylece qavm-i mecāñ

Anuñçün ānlara⁶⁴³ şalār-ı ümmet

Dimişdür nāqışatü'l- 'aql ve 'd-dīn⁶⁴⁴

⁶³⁵ kıt' a: -M: başlık -T

⁶³⁶ اهل الخبته بله: A. Kadınların çoğu, güzellikleri ile kibirlenirler

⁶³⁷ mütāyebe: başlık -T

⁶³⁸ diyār-ı: evlād-ı İ2, T

⁶³⁹ dirler: dirler miş M

⁶⁴⁰ kendüsini: nefsi İ2: kendüzini T

⁶⁴¹ çāñ: ceresce M

⁶⁴² kıt' a: başlık -T

⁶⁴³ ānlara: zenlere M

⁶⁴⁴ ناقصاٹ العقل والدين: A. akli ve dini kısa

Mütāyebe⁶⁴⁵

Timūrlenk ki şāhib-i zuhūr u hūrūc ile mezkūrdur. Nīm-merd idi.⁶⁴⁶ Bir eli ve bir ayağı kendü⁶⁴⁷ fermānında degül idi.⁶⁴⁸ Birgün nedīmi⁶⁴⁹ ile ‘üryān hāmmām içine girüb gezerken nedīmine⁶⁵⁰ eyitdi.⁶⁵¹ Ben⁶⁵² bu hey’etle⁶⁵³ ki cāme-i ‘aryetden mua‘rrā ve tezyīn-i şevbden müberrāyam. ‘Acāba bazār-ı bey’ u şīrāda cevher-i vücūdum ne kıymetde karar ve nefsi-tecrīdüm kaç dīnār degerdi didi.⁶⁵⁴ Nedīm-i mezbūr⁶⁵⁵ biraz tākıl idüb⁶⁵⁶ eyitmiş.⁶⁵⁷ Sekizyüz aqçaya degersin ola didi.⁶⁵⁸ Timurlenk eyitdi.⁶⁵⁹ Behey⁶⁶⁰ sefīh yaluñuz miyānumda olan⁶⁶¹ meyzer-i zarīfet altıyüz⁶⁶² aqçaya ve bālā-yı⁶⁶³ serümde olan destār⁶⁶⁴ ikiyüz⁶⁶⁵ aqçeyedür. Sekizyüz aqçe ider⁶⁶⁶ Nedīm eyitdi.⁶⁶⁷ Ben dāhi añları hişāb itdüm⁶⁶⁸ yoḥsa sen buçuğa degmezsın dimiş⁶⁶⁹

⁶⁴⁵ mütāyebe: başlık -T

⁶⁴⁶ idi: imiş M

⁶⁴⁷ kendü: -M

⁶⁴⁸ idi: imiş M: fermānda İ2

⁶⁴⁹ nedīmi: muşāhibin M: bir nedīmi İ2, T

⁶⁵⁰ nedīmine: muşāhibine M

⁶⁵¹ eyitdi.: eyitmiş M

⁶⁵² ben: -İ2

⁶⁵³ hey’etle: hey’etümle M

⁶⁵⁴ didi: dimiş M

⁶⁵⁵ nedīm-i mezbūr: nedīmi İ1, İ2, T

⁶⁵⁶ biraz tākıl idüb: -M

⁶⁵⁷ eyitmiş: -İ1, İ2, T

⁶⁵⁸ didi: - M

⁶⁵⁹ eyitdi: eyitmiş M

⁶⁶⁰ behey: hey M

⁶⁶¹ olan: ki M

⁶⁶² altıyüz: dörtyüz M

⁶⁶³ bālā-yı: -M

⁶⁶⁴ destār: maqrāme M

⁶⁶⁵ ikiyüz: dörtyüz M

⁶⁶⁶ sekizyüz aqçe ider: -İ1, İ2, T

⁶⁶⁷ eyitti: eyitmiş M

⁶⁶⁸ itdüm: eyledüm M, İ2

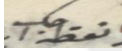
⁶⁶⁹ dimiş: - İ1, T

Ꞗıı' a⁶⁷⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

[M/14b] Zer u sīm ile⁶⁷¹ ' izzet ' arizidür
Hünerle olsa faẓl-ı ādemīnūñ
Ma' ārifī kesb idüb⁶⁷² eyle tefahhūr
Ki yoꞗdur ' izzeti hiç hāk u tiynūñ

Muṭāyebe⁶⁷³

Bir merāh oꞗur genezraꞗ cāhil ve toñuzraꞗ suhte [İ1/15a] bir mutavassıı oꞗur
 ayardur. Yāran bunı ma' kūl-ı su 'ālına çeküb dirler. Sen hod bir⁶⁷⁴ Merāh
oꞗur kişisin⁶⁷⁵ mutavassıt oꞗuyan suhte 'i nice istihdām idersin bā-ḥusūs dersine qādir
degülsin dirler.⁶⁷⁶ Suhte eyitmiş be⁶⁷⁷ siz añaru ṭuruñ⁶⁷⁸ ben āñı döge [T/14b] döge
Merāḥa indirivereyin.

Ꞗıı' a⁶⁷⁹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Cihānda cehl ile ma' yūb olanlar
Dilerdi cümle ' ālem ola nā-ḥub
Ki anlar aña bakduğı göziyle
Baqa anları ol da şöyle ma' yūb

⁶⁷⁰ Ꞗıı' a: başlık -T

⁶⁷¹ sīm ile: sīmīyle M, İ2, T

⁶⁷² idüb: eyleyüb M

⁶⁷³ muṭāyebe: başlık -T

⁶⁷⁴ bir: - İ2, T

⁶⁷⁵ Metnin devamında dirler M

⁶⁷⁶ dirler: -İ1, İ2, T

⁶⁷⁷ be: -İ1, M

⁶⁷⁸ ṭurun: durun İ1

⁶⁷⁹ Ꞗıı' a: başlık -T

Muṭāyēbe⁶⁸⁰

Nitekim bu nükteye münāsib bir kūz-pūşte ya‘nī arḳası bŷgri süste eyitdiler ki⁶⁸¹ ānı mı⁶⁸² isterdüñ ki seni Ḥudāy-ı Te‘āla rast-ı kāmēt eylesün yoḥsa cümle⁶⁸³ ‘ālem-i ḥalkı⁶⁸⁴ sencileyin kūz-pūşt u zişt eylesün. Eyitdi⁶⁸⁵ ki⁶⁸⁶ Ḥudā-yı Te‘ālādan⁶⁸⁷ ānı⁶⁸⁸ isterdüm ki⁶⁸⁹ cümle⁶⁹⁰ ciḥān ḥalkını⁶⁹¹ bencileyin keşr-i ḳāmet⁶⁹² u bed⁶⁹³-endām eylesün ki añlar bañā naẓar itdükleri dīde-i ḥaḳāretlerin⁶⁹⁴ ben⁶⁹⁵ daḥi anlara hemān ol çeşm ile naẓar⁶⁹⁶ ideydüm.

Ḳıṭ‘a⁶⁹⁷

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

Cihānda leng olanlar heb dilerdi
Ki ola⁶⁹⁸ cümle ‘ālem ḥalkı nālān
[İ2/10a] Meşeldür söylenür eskiden ilde
Ki istermiş⁶⁹⁹ yıḳılanı yıḳılan

⁶⁸⁰ müṭāyēbe: başlık -T

⁶⁸¹ eyitdiler ki: eyitmişler M

⁶⁸² ānı mı: yeg mi M

⁶⁸³ cümle: -İ1

⁶⁸⁴ ‘ālem ḥalkını: ‘ālem ḥalkı İ1: ‘ālem ḥalkına M, İ2

⁶⁸⁵ eyitdi: eyitmiş M

⁶⁸⁶ ki: -M

⁶⁸⁷ Ḥudāy-ı Te‘ālādan: - İ1, İ2, T

⁶⁸⁸ ānı: -M

⁶⁸⁹ ki: -İ1

⁶⁹⁰ cümle: -İ1, İ2, T

⁶⁹¹ ḥalkını: ḥalkın M

⁶⁹² ḳāmet: pūşt M

⁶⁹³ bed: bī İ2, T

⁶⁹⁴ ḥaḳāretlerin: ḥaḳāretle M, T

⁶⁹⁵ ben: -İ1, M

⁶⁹⁶ hemān ol çeşm ile naẓar: -M

⁶⁹⁷ ḳıṭ‘a: başlık -T

⁶⁹⁸ ki ola: k’ola T

⁶⁹⁹ ki istermiş: k’istermiş T

Muṭāyēbe⁷⁰⁰

Bir misāfir sāhib-i ni‘ metlerden birinüñ sarayında birkaç gün mihmān olur. Meger şāhib-i hānenüñ⁷⁰¹ bir siyāh kelb-i ‘ aqūrı vü seg-i merdüm-nüfūrı var imiş ki [M/15a] der-i hānede beste [İ1/15b] ve hem-vāre ol maqamda nişeste imiş.⁷⁰² Miḥmān-ı bī-çāre ol⁷⁰³ seg-i merdüm-i hem-vāre havfindan gice ile vaqt-i zarūretde kenāra çıqmağa cür’et ve hengām-ı şubḥ-ı şādika daḥi tāqat getüremeyüb bi’z-żarūri derün-i⁷⁰⁴ hānede def -i şıqlet idermiş. Birkaç gice bu minvāl üzre geçer.⁷⁰⁵ Her şabaḥ cārüb çeken hüddām derün-ı hāne-i mīzmānda defīne-i ḥasīs gibi⁷⁰⁶ ğalīziyyeden bir kıt‘a bulurlar imiş.⁷⁰⁷ Miḥmānuñ yüzine urmayub pinhān kılurlar imiş.⁷⁰⁸ Birgün mertebe-i ‘ acz u iztırāra⁷⁰⁹ varub şāhib-i hāne’i bu kabāhātden āgāh⁷¹⁰ iderler. Şāhib-i hāne dāḥi hüddāmını cem‘ idüb bu ḥuşusuñ [T/15a] ifşāsına⁷¹¹ iqdām buyurub miḥmān öñinde tefiş u tefeḥḥus itmege başlar⁷¹² ancak⁷¹³ her biri omuzların sıqub ve⁷¹⁴ miḥmān-ı zavallunuñ yüzine baqub tururlar.⁷¹⁵ Miḥmān-ı bī-çāre dāḥi turduğı⁷¹⁶ yirde⁷¹⁷ kelāma gelüb ben ānı bunı bilmezem ammā mādami ol seg-i siyāh bu güzergāḥ üzre⁷¹⁸

⁷⁰⁰ müṭāyēbe: başlık -T

⁷⁰¹ şāhib-i hānenüñ: mizbānuñ M

⁷⁰² nişeste imiş: peyveste tururmuş M

⁷⁰³ ol: -M

⁷⁰⁴ derün-i: günc-i M

⁷⁰⁵ geçer: gidüb M

⁷⁰⁶ gibi: kim: İ1, M

⁷⁰⁷ bulurlar imiş: bulurlarmış İ2

⁷⁰⁸ kılurlar imiş: kılurlarmış M, İ2, T

⁷⁰⁹ ‘ acz u iztırādra: ‘ acz-ı iztırāra T

⁷¹⁰ āgāh: vākıf M

⁷¹¹ ifşāsına: istikşāfına M

⁷¹² tefeḥḥus itmege: tefeḥḥusuna M, İ2, T

⁷¹³ ancak: -İ2, T

⁷¹⁴ ve: -İ1, M, T

⁷¹⁵ tururlar: dururlar İ1, İ2

⁷¹⁶ turduğı: durduğı İ1

⁷¹⁷ yirde: yirden M

⁷¹⁸ güzergāḥ üzre: güzergāḥda İ2

beste⁷¹⁹ ve bu kapuda⁷²⁰ nişestedür ve⁷²¹ bu ev içinde⁷²² bunuñ gibi poğlar eksik olmaz dimiş.⁷²³ ve bir ‘arîf bu kıt‘ a ‘i aña meşel buyurmuş.⁷²⁴

Ƙıt‘ a⁷²⁵

(Mefâ ‘îlün/ Mefâ ‘îlün/Fe ‘ülün)

Olur üç nesne vâcib âdemîye
Olıcağ bir yire evvel misâfir
Biri âb-ğânesin şormağdur evvel
İkinci yimemekdür gice vâfir
Üçünci lâzım olanı edebdür
Ki şâhib-i ħâne ondan ola şâkir

Muṭâyebe⁷²⁶

Bir aḥvel ile ya‘ nî⁷²⁷ bir şaşî ile bir ħerîf⁷²⁸ muşâĥabet iderler imiş.⁷²⁹ Ol ħerîf⁷³⁰ eyitmiş şaşî olanlar⁷³¹ elbette [İ1/16a] biri iki görürmiş. Meger anlarıñ öñinde bir ħorûs⁷³² dururmuş.⁷³³ Şaşî eyitmiş ki⁷³⁴ subhânnallah⁷³⁵ ya bu iki ħorusı⁷³⁶ ben niçün dört görmezem dimiş.

⁷¹⁹ beste: bestedür T

⁷²⁰ kapuda: bâbda M

⁷²¹ ve: -M

⁷²² ev içinde: ħânede M

⁷²³ dimiş: dir M

⁷²⁴ ve bi‘arîf bu kıt‘ a-i aña meşel buyurmuş: -İ1, İ2, T

⁷²⁵ kıt‘ a: başlık -T

⁷²⁶ muṭâyebe: başlık -T

⁷²⁷ bir aḥvel ile ya‘ nî: -İ1, İ2, T

⁷²⁸ ħerîf: ħerîf M

⁷²⁹ iderler imiş: iderlermiş M

⁷³⁰ ħerîf: ħerîf M

⁷³¹ olanlar: olan kimesneler M

⁷³² ħorûs: ħurûs T

⁷³³ ṭururmuş: dururmuş İ1

⁷³⁴ ki: -M, İ2, T

⁷³⁵ subhânnallah: -M

[M/15b] Kıt' a⁷³⁷

(Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün)

Benlik itme vaħdete gel ey göñül

İki görme birliği şaşu gibi

Åşinā-yı baħr-ı vaħdet ol dilā

Gezme⁷³⁸ benlik eyleyüb nāşu⁷³⁹ gibi

Muṭāyebe⁷⁴⁰

Evlād-ı 'Arabdan bir nev' tā'ife var imiş. 'Azīm şehirlerde çok⁷⁴¹ olurlar imiş.⁷⁴² Mışırda çok imiş⁷⁴³ elķābına tufeylī dirler imiş. Ğāyet⁷⁴⁴ çok ta'ām yirlermiş ve masharalık idüb gezerler imiş.⁷⁴⁵ Ammā cemī'-yi 'ālem şuretlerinden bezerler imiş.⁷⁴⁶ Esvāk-ı şehirde gezdükleri düğün [İ2/10b] ve ziyāfet sezdükleri yirlere birbirinden ħafıyyeten ziyāfete da'vet olan⁷⁴⁷ kimesnelere tağil olub dāħil u līme olurlar⁷⁴⁸ imiş. Ammā birbirinden ihtirār üzere olub iħbārdan ħazer iderlermiş. Ānlar oldurduğı yirde kimesne ķarnın tıoyurmazmış⁷⁴⁹ Birgün bu⁷⁵⁰ ma'ķūle⁷⁵¹ iki tufeylī birbiriyle muşāħabet iderler imiş.⁷⁵² Biri eyitmiş sen sofrā başında nicesin ol eyitmiş.

⁷³⁶ ħurūsu: ħurūsu T

⁷³⁷ kıt' a: başlık -T

⁷³⁸ gezme: gez İ1, İ2

⁷³⁹ nāşu: şaşu İ2

⁷⁴⁰ muṭāyebe: -T

⁷⁴¹ çok: -M, İ2, T

⁷⁴² olurlar imiş: olurlarmış M, İ2: olurmuş T

⁷⁴³ Mışırda çok imiş: -İ1, İ2, T

⁷⁴⁴ Ğāyet: Ğāyetde İ2

⁷⁴⁵ gezerler imiş: gezerlermiş T

⁷⁴⁶ bezerler imiş: bezerlermiş M, T

⁷⁴⁷ olan: olunan M: idüb İ2

⁷⁴⁸ ve līme olurlar imiş: -M

⁷⁴⁹ ammā birbirinden ihtirār üzere olub iħbārdan ħazer iderlermiş ānlar oldurduğı yirde kimesne ķarnın tıoyurmazmış: -İ1, İ2, T

⁷⁵⁰ bu: İ1, T

⁷⁵¹ ma'ķūle: bu ķavle T

⁷⁵² iderler imiş: iderlermiş M, İ2, T

Vallahü'l 'azîm⁷⁵³ ağızda bir loğma ve kaşığumda bir loğma [T/16a] ve gözlerüm⁷⁵⁴ bir loğma-i âhîredür.⁷⁵⁵ Ol biri eyitmiş. Ben söyleyem ki bir elümde bir loğma ve bir elümde dâhi bir loğma ve ağızda⁷⁵⁶ bir loğma ve kaşığumda bir dâhi loğma ve bir gözüm bir loğmada ve bir gözüm dâhi bir loğmada.⁷⁵⁷

Қıт' a⁷⁵⁸

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

İlâhi düşmenümüñ sofrasına
Düşürme böylece dâtsiz⁷⁵⁹ gidiler
Girürse kurudur bâğ-ı Cenânı
Cehennem içre kışlasun didiler

Muṭāyebe⁷⁶⁰

Bu ma' küle-i ṭufeylînün biri⁷⁶¹ bir yirde düğün [İ1/16b] haberin alub mübtelâ olduğu cü'e'l-kelbin imtilâ için ḥâne-i 'arūsa varur. Bevvāblar ānı duyub⁷⁶² döge döge redd ve қапарları sedd idüb қоварлар. Ḥerîf görür ki⁷⁶³ olmaz feryād ider ki⁷⁶⁴ ben bu⁷⁶⁵ 'arūsun aқreb-i aқrabāsından olub bu⁷⁶⁶ maḥalle mülāzımātına⁷⁶⁷ istiḥkākum [M/16a] vardur. Sezā-yı redd degülem. Bevvāblar ānı işidüb ḥatālarına 'özü-ḥ'ahlık idüb

⁷⁵³ vallahü'l 'azîm: -M

⁷⁵⁴ gözlerüm: gözlerümde M

⁷⁵⁵ loğma-i âhîredür: loğma-i âheri gözedür M

⁷⁵⁶ ağızda: ağızımda T

⁷⁵⁷ loğmada: loğmadadır dimiş: -M, T

⁷⁵⁸ қıт' a: başlık -T

⁷⁵⁹ ṭâtsiz: datsuz İ1

⁷⁶⁰ muṭāyebe: başlık -T

⁷⁶¹ biri: birisini M

⁷⁶² duyub: -İ1, İ2, T

⁷⁶³ ki: -İ1, İ2

⁷⁶⁴ ki: -M, T

⁷⁶⁵ bu: -M, T

⁷⁶⁶ bu: -İ1, İ2

⁷⁶⁷ mülāzımātına: mülāzımata İ1, İ2, T

tufeylî⁷⁶⁸ içerü⁷⁶⁹ idhâl iderler. Ba^c de kemmiyet-i qarâbet ve keyfiyyet-i ^c aşîretten tefahhuş u istifsâr⁷⁷⁰ iderler. Herîf eydür ben ol nev-^c arûsuñ⁷⁷¹ çizmesine kalıb düzen tüccârûñ hem-civârinûñ qarındaşı oğlunuñ eniştesiyem⁷⁷² dimiş.⁷⁷³

Qıta^c 774

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Zihî bî-^c ar u kezzâb u dilenci
Haşam diyü şoşar her yire burnın
Ne gâm bulmazsa hiç nân u nemekden
Yalanıyla toyurur⁷⁷⁵ kendü qarının

Muṭâyebe⁷⁷⁶

İki şahş-ı mu^c ânnid u gümrâh birbiriyle hem-râh olub bir şu kenârında giderlerdi.⁷⁷⁷
Ve birbiriyle ^c inâd iderlerdi.⁷⁷⁸ İttifâk yolları bir tâze biçilmiş çayıra uğrar.⁷⁷⁹ Biri eyitmiş⁷⁸⁰ ki bu çayır çırpan⁷⁸¹ ile biçilmiş ancak.⁷⁸² Ol biri eydür yok⁷⁸³ mıkraş ile biçilmişdür dir.⁷⁸⁴ Birbiri ile⁷⁸⁵ muhkem ^c inâd iderler.⁷⁸⁶ Hatta târîk-i ceng u gavğaya

⁷⁶⁸ tufeylî^c: ol şahş M

⁷⁶⁹ içerü: içerüye M, T

⁷⁷⁰ istifsâr: su 'âl M

⁷⁷¹ arûsuñ: ^c arusun İ2

⁷⁷² oğlunuñ eniştesiyem: oğlyam M

⁷⁷³ dimiş: -İ1, İ2

⁷⁷⁴ kıt^c a: başlık -T

⁷⁷⁵ toyurur: doyurur İ1, İ2

⁷⁷⁶ muṭâyebe: başlık -T

⁷⁷⁷ giderlerdi: giderlermiş M

⁷⁷⁸ iderlerdi: iderlermiş M

⁷⁷⁹ uğrar: uğrarlar İ2

⁷⁸⁰ eyitmiş: eydür M, İ2, T

⁷⁸¹ çırpan: hâk-i turpân M

⁷⁸² Metnin devamında/ hatta T

⁷⁸³ yok: -İ1, M

⁷⁸⁴ dir: -İ1, İ2, T

⁷⁸⁵ birbiri ile: -İ2

⁷⁸⁶ iderler: iderlermiş M

giderler. Ol çırpan⁷⁸⁷ ile biçilmişdür diyen tūvānā kimesne imiş. Ol bir herifi döge döge boğazına degin şuya⁷⁸⁸ koyar. Girü ‘inādı⁷⁸⁹ kıomayub elbette mıkırāz ile biçilmişdür diyü şu içinden mıkraz şeklinde iki parmağın taşra⁷⁹⁰ uzadub taħrīk⁷⁹¹ ider ya‘nī mıkırāz ile biçilmişdür [İ1/17a] diyü işāret ider⁷⁹² gider.⁷⁹³

Qıta⁷⁹⁴

(Mefā’ılün/ Mefā’ılün/Fe’ülün)

Te‘ annüd ki⁷⁹⁵ cehāletdür hāzer kıl

‘ İnād itme ‘ abeşdür olma gāfil

[İ2/11a] Ebū Leheb Aħmedüñ ‘ emm iken gör

‘ İnād ile⁷⁹⁶ cihāndan gitdi cāhil

Hikāyet⁷⁹⁷

Devlet-i ‘ Oşmāniyanda⁷⁹⁸ vezīr-i kışver-küşā ‘ anī Rüstem Paşa merħūm⁷⁹⁹ zamānında⁸⁰⁰ fırka-i Naşara keşşileri ile bir⁸⁰¹ kıvm ağır muħāşame iderler. Hattā vezīr-i⁸⁰² mezbūre giderler. Vezīr kışşā-i keşşilerün muħālefetine hüküm ider. Keşşiler bī-ħuzur olub ve üç biñ vākı‘ asın⁸⁰³ miqdāri⁸⁰⁴ sarı filori cem‘ idüb merħūmuñ⁸⁰⁵ ket-

⁷⁸⁷ çırpān: çırpān M

⁷⁸⁸ şuya: şu içine M

⁷⁸⁹ ‘ inādı: ‘ inādın İ2, T

⁷⁹⁰ taşra: -İ1, İ2, T

⁷⁹¹ taħrīk: işāret: İ1, İ2, T

⁷⁹² işāret ider: -İ1, İ2, T

⁷⁹³ gider: -M

⁷⁹⁴ kıt‘ a: -T

⁷⁹⁵ ki: -İ1, T

⁷⁹⁶ ‘ inād ile: ‘ inādıyla İ2, T

⁷⁹⁷ hikāyet: müfāyebe M, İ2: başlık -T

⁷⁹⁸ ‘ Oşmāniyanda: ‘ Oşmāniyandan M: -T

⁷⁹⁹ pāşā merħūm: merħūmuñ M: pāşā-yı merħūmun İ2

⁸⁰⁰ zamānında: zamān-ı vezāretinde M

⁸⁰¹ bir: -İ1, T

⁸⁰² vezīr-i: düstūr-ı M

⁸⁰³ vākı‘ asın: -İ1, M, T

⁸⁰⁴ miqdāri: -İ1

hüdāsına⁸⁰⁶ gelüb eydürler ki dār-ı bezm-i⁸⁰⁷ [M/16b] hālümüz⁸⁰⁸ aṣaf-ı zamāne ‘ arz u işrāb⁸⁰⁹ eyle. Di ki⁸¹⁰ üç biñ miqdārı⁸¹¹ keşîş elleri ‘ aṣālū ṣaḥib-i riş-merd ki riyāzet ile⁸¹² beñizleri zerd olmış⁸¹³ ḳapuda müzāhame vü neberd⁸¹⁴ iderler ne buyurulur.⁸¹⁵ Çünkim bu ḥaber destūr-ı mezbūruñ ṣem‘-i⁸¹⁶ şerefine deger⁸¹⁷ ḳazıyya keşîşlerüñ murādları⁸¹⁸ ve mukteżā-yı fu‘ādları⁸¹⁹ üzre ḥükm ider.⁸²⁰

Ḳıṭa‘⁸²¹

(Mefā‘ülün/ Mefā‘ülün/Fe‘ülün)

Degül midür dilā bu devr-i dīger
Ki māla meyl idüpdür cümle ‘ ayān
Bitürdigüni şimdi bir Firengî
Bitürmezdi dirilse yüz Müselmān

Muṭāyebe⁸²²

Meger Bosnāludan bir Potur sūfiyya Ḥicāz-ı Şerīfe ve ‘ Arāzī-i Münīfe ziyāretine gider. Çünkim ol şura yirleri seyr ider. Kendü ḳaryesinüñ şahrā vü fezāsı⁸²³ ve ol

⁸⁰⁵ merḥūmuñ: -İ1, İ2, T

⁸⁰⁶ kethüdāsına: kethüdāsına İ2

⁸⁰⁷ dār-ı bezm: dār-ı vezīr M

⁸⁰⁸ hālümüz: aḥvālümüz M

⁸⁰⁹ işrāb: -İ1, İ2, T

⁸¹⁰ di ki: -M

⁸¹¹ miqdārı: -İ1, İ2, T

⁸¹² riyāzet ile: riyāzetle M

⁸¹³ olmış: olmışdur M

⁸¹⁴ neberd: -İ2

⁸¹⁵ buyurulur: buyurdılar M

⁸¹⁶ ṣem-i: sem-i İ2

⁸¹⁷ deger: vāşıl olur M

⁸¹⁸ murādları: murādı İ2

⁸¹⁹ fu‘ādları: fu‘ādı İ2

⁸²⁰ ve mukteżā-yı fu‘ādları üzre ḥükm ider: ḥāşıl olur M

⁸²¹ ḳıṭa‘ a: başlık -T

⁸²² muṭāyebe: başlık -T

⁸²³ fezāsı: fezāsını M

yaylaḡ yirlerũ⁸²⁴ sıḡāşı⁸²⁵ ve muḡtezā-yı⁸²⁶ kūh-ı cibāl ki⁸²⁷ bī-savm u bī-tehāret irtihāl u intikālیدür yādına⁸²⁸ gelüb muttaşıl vādī-yı dilinde [İ1/17b] hevā-yı vaḡan-ı me'lūf ve sahrā-yı serinde nesīm-i cāy-ı mevşūf esüb [T/16b] bu hāḡır⁸²⁹ ile çünkim 'avdet ü ric'at müyesser olub ol hāḡırında cāygīr olan arzū⁸³⁰ vü iştiyāḡ ile diyār-ı Üngürüse lāḡaḡ olub mezheb u meşrebine muvafıḡ kendü vilāyetinden⁸³¹ ḡaber virür 'ālāyim gözedüb baḡınurken⁸³² aḡsuzın bir ḡınzır görüb şalli 'ala Muḡammedin etvā⁸³³ bu yaḡa diyü şādān olur ḡüyā ki kendü aḡrabāsından⁸³⁴ birisini⁸³⁵ görüb⁸³⁶ ḡandan olur.⁸³⁷

Ḳıḡ' a⁸³⁸

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Ḳomaz toḡuzlıḡı yine Poturlar
Degül Ka' be gerek Cennete girsin
Gelür mi ādemilik cānaverden
Döner mi sā' yile ḡılḡat ne dirsın

⁸²⁴ ol yaylaḡ yirlerũ: yaylaḡlarũ M: başlık -T

⁸²⁵ sıḡāşı: sıḡāşım M: -T

⁸²⁶ muḡtezā-yı: bereket M

⁸²⁷ ki: -M

⁸²⁸ yādına: ḡāḡırına M

⁸²⁹ hāḡır: ḡāḡıra M, İ2

⁸³⁰ arzū: arzūy İ2

⁸³¹ vilāyetinden: vilāyetüñden M

⁸³² gözedüb baḡınurken: gözedürken M

⁸³³ şalli 'ala Muḡammedin etvā: -İ1: etvāyü İ2

⁸³⁴ kendü aḡrabāsından: ḡarye ḡalḡından M

⁸³⁵ birisini: birini M

⁸³⁶ görüb: görür M

⁸³⁷ ḡandan olur: -M

⁸³⁸ ḡıḡ' a: başlık -T

Muṭāyebe⁸³⁹

İki yeñiçeri ehremeni bir yirde giderlerken⁸⁴⁰ ve birbiriyle muşahabet iderlerken⁸⁴¹ bir ḳurbağaya rast gelürler. Biri⁸⁴² eyitmiş buña ḳurbaḳ⁸⁴³ dirler. Biri⁸⁴⁴ yok bizüm diyârda buña⁸⁴⁵ çırpaḳ⁸⁴⁶ dirler dimiş.⁸⁴⁷ Bu ‘inād üzre iken⁸⁴⁸ ittifāḳ bir çözen mu‘ānid dāhi üzerlerine [M/17a] rāst gelüb ve⁸⁴⁹ [İ2/11b] bu ismüñ edāsında feşāhat izhār ḳılıb bu ne çırpaḳ ve ne ḳurbaḳdur. Buña Türkçe⁸⁵⁰ ḳurbaba dirler ḳurbaba dimiş.

Ḳıṭ‘a⁸⁵¹

(Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/Fe‘ülün)

Egerçi āsumānı rīsīmāndan
Seçüb fark eylemez bāṭıl ḳatı çok
Velī söyletsün ānlar⁸⁵² senden ‘ālem
Cihānda cehline iḳrār ider yok

Muṭāyebe⁸⁵³

Meger⁸⁵⁴ Mevālī-i ‘azām⁸⁵⁵dan bir pīr-i şad-sāl u nā-tüvān ve erzel-i ‘ömre irişmiş köhne-i zamān her-gāh⁸⁵⁶ kendü ‘ömrünü⁸⁵⁷ çihl ü pencāhdan⁸⁵⁸ [İ1/18a] yukaru

⁸³⁹ müṭāyebe: başlık -T

⁸⁴⁰ giderlerken: giderlermiş M, İ2, T

⁸⁴¹ iderlerken: iderlermiş M, İ2, T

⁸⁴² biri: birisi T

⁸⁴³ ḳurbaḳ: ḳurbāḳ M

⁸⁴⁴ biri: birisi T

⁸⁴⁵ buña: -İ1, İ2, T

⁸⁴⁶ çırpaḳ: çırbaḳ T

⁸⁴⁷ dimiş: imiş T

⁸⁴⁸ iken: giderken M

⁸⁴⁹ ve: -İ1, M, T

⁸⁵⁰ buña Türkçe: Türkçede buña M: buña Türkice İ2

⁸⁵¹ ḳıṭ‘a: başlık -T

⁸⁵² anlar: ānlar M

⁸⁵³ müṭāyebe: başlık -T

çıkarmazdı.⁸⁵⁹ ‘ Ömrini yetmiş dimeden firār idüb yıllar idügi ältmişda qarār iderdi ve raht u vücudı berg ü bārdan kalkmış idi ve bāğ-bān-ı rüzgār kıt‘ a için eline teber älmüş idi.⁸⁶⁰ Birgün hasta olub⁸⁶¹ tabībe muhtāc oldı.⁸⁶² Çünkü tabīb-i cāzimet⁸⁶³ geldi⁸⁶⁴ marazına⁸⁶⁵ nazār kıldı.⁸⁶⁶ Buña muқтаzā-yı sinnī üzre şerbet mübteğā-yı⁸⁶⁷ herimi üzre hizmet vācibdür didükde pīr tabīb-i kendü⁸⁶⁸ yanına da‘ vet idüb [T/17a] hafīyeten sem‘ ine elli altmış yaşında⁸⁶⁹ varuz ola ammā siz seksān toqsān yaş⁸⁷⁰ ‘ ilācın eyleñ begüm didi.⁸⁷¹

Şi‘ r-i ‘ Arābiye⁸⁷²

Şey’eni ‘ acīben ismen ebred min Yeh

Şeyhun yete‘ şabba ve sebiyyūn yeteşayyeh⁸⁷³

شيان عجيان اسماً ابرد من يه

شيخ يتصبى و صبي يتشيخ

⁸⁵⁴ meger: -M

⁸⁵⁵ mevālī-i ‘ azāmdan: -İ1, İ2, T

⁸⁵⁶ her-gāh: -M

⁸⁵⁷ kendü ‘ ömrüni: müddet-i ‘ ömrüni M

⁸⁵⁸ çihl u pencāhdan: şeşitdan M

⁸⁵⁹ çıkarmazdı: çıkarmayub İ1, İ2, T

⁸⁶⁰ ‘ ömrini yetmiş dimeden firār idüb yıllar idügi ältmişda qarār iderdi ve raht u vücudı berk u bārdan kalkmış idi ve bāğbān-ı rüzgār kıt‘ a için eline teber älmüş idi: -İ1, İ2, T

⁸⁶¹ hasta olub: -İ1, İ2, T

⁸⁶² oldı: olub M

⁸⁶³ cāzimet: -İ1, İ2, T

⁸⁶⁴ geldi: getürdiler M

⁸⁶⁵ marazına: -M

⁸⁶⁶ kıldı: ider M

⁸⁶⁷ mübteğā-yı: iktizā-ı M

⁸⁶⁸ kendü: -İ1, İ2, T

⁸⁶⁹ elli altmış yaşında: ellide altmışdan M

⁸⁷⁰ yaş: -İ1, M, T

⁸⁷¹ didi: diyü buyurmuş M

⁸⁷² şi‘ r-i ‘ Arābiye: -M: nazm-ı A‘ rābaiye İ2: başlık -T

⁸⁷³ A.Yeh isminden daha soğuk iki acayip şey vardır. bunlar yaşlının genç gencin yaşlı gibi davranmasıdır

Ꞑıı' a⁸⁷⁴

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Egerçi⁸⁷⁵ bāğ-ı Cennet dil-güşādur
Göre⁸⁷⁶ zāhid bu 'ālemde ne hoşdur
Ṭoludur yār u ğilmān u muşāhib⁸⁷⁷
Nidersin⁸⁷⁸ bāğ-ı huldī dāhi boşdur

Muṭāyebe⁸⁷⁹

Bir köylü bir dilkü ṭutub⁸⁸⁰ ḳasd iderlermiş⁸⁸¹ ki itdüğü⁸⁸² ziyānkārlik mükāfatına ānı eşeddī-i 'azāb ile⁸⁸³ ḳatlı ideler. Pes her birisi bir nev' le ḳatlı olunmasına müte'allik cevāb tedārike⁸⁸⁴ iderken⁸⁸⁵ ol eşnāda bir şaḥş⁸⁸⁶ üzerlerine gelüb temennā itdi ki⁸⁸⁷ yārān bu ḥaram-zādenüñ ḳatlinde isti'cāle ruḥşat virmeñüz ki ben dāhi yetişüb ānı bir nev'⁸⁸⁸ [M/17b] eşeddī-i 'azābla⁸⁸⁹ ḳatle mübāşeret idüb ol mükāfatda bulunam.⁸⁹⁰ Pes anlar dāhi rızā gösterüb nedür ol didiler.⁸⁹¹ Eyitdi ki⁸⁹² ḥarc-ı levāzım-ḥāne her ne

⁸⁷⁴ Ꞑıı' a: başlık -T

⁸⁷⁵ egerçi: ve gerçi İ2

⁸⁷⁶ göre: gör a M: gör ey İ2

⁸⁷⁷ ṭoludur yār u ğilmān u muşāhib: ṭoludur yār-ı ğilmānla muşāhib M, İ2: ṭoludur yār-ı ğilmān-ı muşāhib T

⁸⁷⁸ nidersin: -İ2

⁸⁷⁹ müṭāyebe: başlık -T

⁸⁸⁰ ṭutub: dutub İ1, M

⁸⁸¹ iderlermiş: iderler M

⁸⁸² itdüğü: eyledüğü M

⁸⁸³ a' zāb ile: a' zābla T

⁸⁸⁴ tedārike: -İ1, İ2, T

⁸⁸⁵ iderken: üzre iken M

⁸⁸⁶ ol eşnāda bir şaḥş: bir şaḥş ol eşnāda M

⁸⁸⁷ itdi ki: ider ki M

⁸⁸⁸ nev' i: nev' le T

⁸⁸⁹ ' azābla: ' azābıyla T

⁸⁹⁰ bulunam: bulunalum İ1

⁸⁹¹ didiler: dimişler M

⁸⁹² eyitdi ki: eyitmiş İ1

ise yegāne yegāne bir ḥarīr-pāresine⁸⁹³ taḥrīr eyleñ⁸⁹⁴ ve ol ḥarīri⁸⁹⁵ bu ḥaram-zādenüñ boğazına āşuñ. Anuñ elem-i tedārikiyle günde biñ defā⁸⁹⁶ helāk ola⁸⁹⁷ dimiştir⁸⁹⁸

Qıta⁸⁹⁹

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Ala ey eyleyen qaşd-ı te'ehhül

Meger yokdur levāzımdan āgāhuñ

[İ1/18b] Ketān ve on odun şabun u qaftan

İşitdikde çıkar eflāka āhuñ

Muṭāyabe⁹⁰⁰

Bir çoban bir⁹⁰¹ köylünüñ gāvların re' y itmek için⁹⁰² ücrete tutulub⁹⁰³ birgün tamām mürür itdikten soñra elem-i huşūnet-i baqarat ve sa' y-ı re' y-i ḥayvānat cānına kār ve 'amelin zār⁹⁰⁴ idicek⁹⁰⁵ birgün⁹⁰⁶ gavlara nażar [T/17b] idüb ve kendüye teselliyet ṭarīkıyle eyitmiş ki daḥi ne eyleseñüz⁹⁰⁷ gerekdür ki uşta⁹⁰⁸ va' de-i ra' i⁹⁰⁹ on bir ay ile yigirmi toquz⁹¹⁰ gün⁹¹¹ [İ2/12a] dāḥi qalupdur⁹¹² ol dāḥi gezer qalmaz.⁹¹³

⁸⁹³ ḥarīr-pāresine: ḥarīrine M

⁸⁹⁴ taḥrīr eyleñ: yazuñ M

⁸⁹⁵ ve ol ḥarīri: -M

⁸⁹⁶ günde biñ defā: -İ1, İ2, T

⁸⁹⁷ ola: olsun İ2

⁸⁹⁸ dimiştir: -İ1, İ2, T

⁸⁹⁹ qıt' a: başlık -T

⁹⁰⁰ muṭāyabe: başlık -T

⁹⁰¹ bir: -M

⁹⁰² biriliveş: -İ1, İ2, T

⁹⁰³ tutulub: dutulub İ1

⁹⁰⁴ cānına kār ve 'amelin zār: -M

⁹⁰⁵ idicek: geçicek M

⁹⁰⁶ birgün: -İ1, İ2, T

⁹⁰⁷ ne eyleseñüz: eyleseñ İ2

⁹⁰⁸ uşte: -İ1, İ2, T

⁹⁰⁹ va' de-yi ra' i: va' demüz M

⁹¹⁰ toquz: -M

⁹¹¹ dāḥi qalupdur: qaldı dimiştir M

Ꞑıı' a⁹¹⁴

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Dilā Őabreyile derd ile belāya
Ki olmaz bitmedük bir⁹¹⁵ iş cihānda
Uyuyavüz geçer durmadın⁹¹⁶ ' ömrün⁹¹⁷
Gerekse gül gerek⁹¹⁸ ağla figānda

Hikāyet⁹¹⁹

Őemsī PaŐa merhūm ile Celāl Ćelebi birgün Sultān Selīm merhūmuñ⁹²⁰ huzūrında muŐāĥabet iderlerdi. ⁹²¹ EŐnā-ı kelāmda Celāl Ćelebi ⁹²² eyitmiŐ. Devletlü Hüdāvendigār Őemsī ĥuluñuzuñ mezkūresi ' aciz-i nisvāndan Őāĥib-i heftād ü ⁹²³ seksān yaŐında bir heŐtād imiŐ. Ben ta' accüb eylerem ki ānı nice düzer. Őemsī PaŐa merhūm dāĥi bi'l-bedāha Celāl Ćelebiye ĥiĥāben⁹²⁴ hūner ānı düzmeñdür yoĥsa senüñ nāzeninüñ kim gerekse düzer dimiŐ.

⁹¹² ĥalupdur: ĥalubdur İ2

⁹¹³ ol dāĥi geçer ĥalmaz: -İ1, M

⁹¹⁴ ĥıı' a: -T

⁹¹⁵ bir: -M

⁹¹⁶ ĥurmadın: durmadın İ1, İ2, M

⁹¹⁷ mısra: -İ2

⁹¹⁸ gerek: gerekse T

⁹¹⁹ ĥikāyet: başlık -T

⁹²⁰ merhūmun: -İ1: merhūm M

⁹²¹ iderlerdi: iderlerken M

⁹²² ĥelebi: -İ1, M, T

⁹²³ ü: -İ1, M, T

⁹²⁴ Celāl Ćelebiye ĥiĥāben: -M

Ꞗıı' a⁹²⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

İlün ' aybın⁹²⁶ şayub itme tezekkür

Çekersin sen daħi saħın hacālet⁹²⁷

Dir iseñ olmasun⁹²⁸ ' aybuñ senün⁹²⁹ fāş

[M/18a] Kimesne ' aybına itme nezāret

Hikāyet⁹³⁰

Ebū 's- Su'ūd merħūmla⁹³¹ birgün ođlı Aħmed Çelebi merħūm [İ1/19a] muşāhabet iderler imiş.⁹³² Eşnā-yı kelāmda Hāmīd Çelebi merħūm⁹³³ añaru Aħmed Çelebi⁹³⁴ eyitmiş. Bir kimesne⁹³⁵ ki bir⁹³⁶ noħta ile cāmīd olur⁹³⁷ ol nice Hāmīd olur.⁹³⁸ Babası⁹³⁹ Ebū 's- Su'ūd merħūm⁹⁴⁰ eyitmiş.⁹⁴¹ Neler var ki⁹⁴² bir noħta ile acmed olur amā⁹⁴³ yine Aħmed olur dimiş.⁹⁴⁴

⁹²⁵ Ꞗıı' a: başlık -T

⁹²⁶ ' aybuñ: ' aybın M

⁹²⁷ hacālet: hacālet T

⁹²⁸ olmasun: olmasın M

⁹²⁹ senün: -İ2

⁹³⁰ hikāyet: müţāyebe M: başlık -T

⁹³¹ merħūmla: merħūm ile İ1, M, T

⁹³² iderler imiş: iderken M

⁹³³ merħūm: -İ1, İ2, T

⁹³⁴ merħūm: -İ1, İ2, T

⁹³⁵ kimesne: kimesnenün İ2

⁹³⁶ bir: -M

⁹³⁷ olur: ola T

⁹³⁸ olur: ola T

⁹³⁹ babası: -İ1, İ2, T

⁹⁴⁰ merħūm: -İ1

⁹⁴¹ eyitmiş: eydür İ1, İ2, T

⁹⁴² neler var ki: ne revādur ki İ2

⁹⁴³ amā: ammā T

⁹⁴⁴ dimiş: -İ1, İ2, M

Ꞑıı' a⁹⁴⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ne deñlü eyleseñ kesb-i fazīlet
Ululanma tevāzu' ile pīşe
Mükāfāt 'ālemidür bu efendi
İşidürsin ne kim dirseñ⁹⁴⁶ hemīşe

[T/18a] Muṭāyebe⁹⁴⁷

Frengistān beg-zādelerinüñ⁹⁴⁸ birine ğalebe-i sevdā ile cünün 'arız olur.⁹⁴⁹ Dāru 'ş-şifāya qorlar. Birqaç günden şoñra yārān⁹⁵⁰ u ihvānı bezirgān-zādeler esb ü ṭāzī ve seg ü bāzī ile şikārgāha giderken dāru 'ş-şifāya⁹⁵¹ uğrarlar. Dīvāne-i merķūmı görüb ḥālin ḥāṭırın şorub kelāmda iken⁹⁵² dīvāne dāḥi⁹⁵³ ol ṭāzi vü bāzī⁹⁵⁴ görüb bunlar kimüñdür⁹⁵⁵ dir.⁹⁵⁶ Anlar dāḥi⁹⁵⁷ eyitmişler⁹⁵⁸ cümlesi bizümdür dimişler.⁹⁵⁹ Ya bunlar nān u ta' am yirler mi dimiş. Anlar yirler dimiş. Her birinüñ nafaqaları ve ānlara ḥizmet iden ḥüddāmuñ dāḥi infākı bizüm 'uhdemüzedür dimişler.⁹⁶⁰ Dīvāne feryād idüb⁹⁶¹ dir ki⁹⁶² vaḳtiyle qararı esb-i firāra yükledün⁹⁶³ gidün⁹⁶⁴ yoḥsa bīmār-ḥāneci

⁹⁴⁵ Ꞑıı' a: başlık -T

⁹⁴⁶ dirseñ: dirsın İ1, İ2, T

⁹⁴⁷ müṭāyebe: başlık -T

⁹⁴⁸ beg-zādelerinüñ: bāzergānlarından M

⁹⁴⁹ olur: olub M, İ2

⁹⁵⁰ yārān: kendü aqrānı M

⁹⁵¹ dāru 'ş-şifāya: aña -İ1, İ2, T

⁹⁵² dīvāne-i merķūmı görüb ḥālin ḥāṭırın şorub kelāmda iken: -İ1, İ2, T

⁹⁵³ dāḥi: İ1, İ2, T

⁹⁵⁴ bāzī: zenem-rü bāzi M: bāzi-i T

⁹⁵⁵ kimdür: kimüñdür M

⁹⁵⁶ dir: dimiş M

⁹⁵⁷ dāḥi: -İ1, İ2, T

⁹⁵⁸ eyitmişler: -İ1, İ2, T

⁹⁵⁹ dimişler: -İ1, İ2, T

⁹⁶⁰ bā bunlar nān ve ta' am yirler mi dimiş ānlar yirler dimiş. Her birinüñ nafaqaları ve ānlara ḥizmet iden ḥüddāmuñ dāḥi infākı bizüm u' hdemüzedür dimişler: -İ1, İ2, T

⁹⁶¹ feryād idüb: -M

⁹⁶² dir ki: eyitmiş M

gelürse⁹⁶⁵ sizi bunda duyarsa divānelerdür diyü cümleñüzi bencileyin zencire⁹⁶⁶
çeker⁹⁶⁷ ve muhtāc-ı ‘ilācdur diyü bende geçer.⁹⁶⁸

Qıt‘ a⁹⁶⁹

(Mefā’ülün/ Mefā’ülün/Fe’ülün)

Olur mı bundan özge hiç delülük

Hevā-yı nefsüne⁹⁷⁰ her dem uyasın

[M/18b] Bilesin bādveş nefsün yanınca⁹⁷¹

Rızā-yı Hāzret-i Rabbün⁹⁷² qoyasın

Muṭāyebe⁹⁷³

A‘yān-ı zurefā vü erbāb-ı şafādan birkaç kimesneler bir cāy-ı müferreḥde binā
olinmiş bir yeñi şādırvān kenārında ki henüz āb-ı revān ile memlū olmamış idi oturub
muşāḥabet iderler imiş.⁹⁷⁴ Hużzār-ı [İ1/19b] meclīsten [İ2/12b] biri eyitmiş yārān şu
qarşuda tūran⁹⁷⁵ şādırvān ne laṭif binā olinmişdur ‘acabā ne ile⁹⁷⁶ memlū olaydı. Kimi
eyitmiş ki⁹⁷⁷ a‘lā sükker şerbetiyle ve kimi dāḫi⁹⁷⁸ eyitmiş ne olaydı⁹⁷⁹ sūd ile memlū

⁹⁶³ qarāru esb-i firāra yükledün: -İ1, İ2, T

⁹⁶⁴ gidün: qaçuñ M

⁹⁶⁵ gelürse: gelür İ1: -M

⁹⁶⁶ zencire: bend ü zencire -İ1, İ2, T

⁹⁶⁷ çeker: urur M

⁹⁶⁸ sizi bunda duyarsa divānelerdür diyü cümleñüzi bencileyin zencire urur ve muhtāc-ı ‘ilācdur diyü
bende geçer: -İ1, İ2, T

⁹⁶⁹ qıt‘ a: başlık -T

⁹⁷⁰ nefsüne: nefse M

⁹⁷¹ yanınca: ardınca M: yanınca sine İ2

⁹⁷² Rabbün: Rabbe M

⁹⁷³ muṭāyebe: -T

⁹⁷⁴ iderler imiş: iderlermiş İ2, T

⁹⁷⁵ tūran: duran İ1

⁹⁷⁶ ne ile: neyle M

⁹⁷⁷ ki: -İ1, T

⁹⁷⁸ dāḫi: -İ1, İ2, T

⁹⁷⁹ ne olaydı: nolaydı İ2, T

olaydı ve ba'zılar daḥi bāde⁹⁸⁰ ile ʔolu olaydı⁹⁸¹ diyüb her biri bir nesne ile memlū olmasını⁹⁸² münāsib⁹⁸³ görürken aralarından biri ki⁹⁸⁴ ʃedāyid-i rüzgār ve elem-i cefā-yı ḥizmetkār cānına kār ve ʕamelin zār⁹⁸⁵ eylemiş idi. Ol ʃādirvāna baḫub eyitmiş ki ḥizmetkār cinsini elem ü zecr ile zebḫ idüb öldüresin ve ol ḥün-ı gül-günla bu müferreḫ⁹⁸⁶ göze ʔi ʔoldurasın⁹⁸⁷ ʃafā andadur⁹⁸⁸ dimiş⁹⁸⁹

Ḳıṭʕ a⁹⁹⁰

(Mefāʔilün/ Mefāʔilün/Feʔülün)

Diyār-ı ğurbet içre devr-i dūnuñ
Egerçi içmişem biñ dürlü zehrin
[T/18b] Velikin biñ beter gördüm cihānda
Ben andan bir nöker derdiyle ḫahrın

Muṭāyebe⁹⁹¹

Bir kör bengi⁹⁹² ʃeşm-i ḫayāliyle⁹⁹³ ikene yurdusından Hindistān seyrin iderken eṭrāfına baḫub görinen serābı⁹⁹⁴ āb⁹⁹⁵ ʃanub ʃol ʃu içine gireyin⁹⁹⁶ biraz teberrüd ideyin diyüb⁹⁹⁷ hemān bu ḫāṭır⁹⁹⁸ ile añsuzın yaḫasın ʃāk idüb ve oturduğı

⁹⁸⁰ bāde: ʃarāb M

⁹⁸¹ ʔolu olaydı: ʔolaydı M, İ2, T

⁹⁸² olmasını: olmasın M

⁹⁸³ münāsib: maʕ ḫül M

⁹⁸⁴ ki: -İ1, T

⁹⁸⁵ ʕamelin zār: ğamġin u zār İ1, M: ğamġin zār İ2

⁹⁸⁶ müferreḫ: müferreḫ M

⁹⁸⁷ ʔoldurasın: doldurasın İ1

⁹⁸⁸ ʃafā andadur: ʃafā idem M

⁹⁸⁹ dimiş: -İ1, İ2, T

⁹⁹⁰ ḫıṭʕ a: -T

⁹⁹¹ müṭāyebe: -T

⁹⁹² bir kör bī-nekh İ1: bir bengiM: kör bengiİ2

⁹⁹³ ḫayāliyle: ḫayāl ile M, T

⁹⁹⁴ serābı: sīrābı M

⁹⁹⁵ āb: ʃu M

⁹⁹⁶ gireyin: girüb M

⁹⁹⁷ diyüb: diyü M

çardağdan⁹⁹⁹ kendüsini¹⁰⁰⁰ āb içine atdı şanub¹⁰⁰¹ meger kırı yire düşüb kendüsini¹⁰⁰²
helāk itdi.

Kit' a¹⁰⁰³

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Uçub bir bengi eyvān-ı ' ağıldan¹⁰⁰⁴

Yire düşdi yaqasın¹⁰⁰⁵ eyleyüb çāk

Yüzer şandı girüb şu içre kendin

Hayāletiyile nefsin itdi ihlāk¹⁰⁰⁶

[İ1/20a] Muṭāyēbe-i Manzūme¹⁰⁰⁷

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Meger bir¹⁰⁰⁸ bengi kendü hānesinde

Oturmuşdı¹⁰⁰⁹ genc-i vīrānesinde

Ṭalub baħr-ı hayālāta o¹⁰¹⁰ miskin

Hayāliyle iderdi māhi seyrin

⁹⁹⁸ ḥaṭır: ḥaṭıra M

⁹⁹⁹ çardağdan: çartağdan İ2

¹⁰⁰⁰ kendüsini: kendüsin İ2

¹⁰⁰¹ şanub: ḥayāl idüb M

¹⁰⁰² kendüsini: kendüsin İ2

¹⁰⁰³ kit' a: başlık -T

¹⁰⁰⁴ ' ağıldan: ğafletten M

¹⁰⁰⁵ yaqasın: yaqasını M

¹⁰⁰⁶ hayāletiyile nefsin itdi ihlāk: hayāletiyile itdi nefsin ihlāk M: hayāletiyile nefsin itdi naqısın ihlāk İ2

¹⁰⁰⁷ muṭāyēbe-i manzūme: muṭāyēbe İ2: başlık -T

¹⁰⁰⁸ bir: -İ2

¹⁰⁰⁹ oturmuşdı: otururdu M

¹⁰¹⁰ o: -T

[M/19a] Girüb deryâ içine¹⁰¹¹ tutdı bir hüt

Didi irte idinem ben bunı¹⁰¹² kut

Bunı tabh eyleyüb hall u ' aselle

Virem lezzet buña sir ü başalla

Eküb üstine besbāse karanfül

Qoyam içine hem¹⁰¹³ vāfirce fülful

Nefāyisdür yisün ehl ü ' iyālüm¹⁰¹⁴

Toyub¹⁰¹⁵ anlar benüm gitsün melālüm

Hayālinden uyandı çün o demde¹⁰¹⁶

Elinde tutduğı¹⁰¹⁷ gördi ' abide

Didi eyvāh hayālümdür meger bu

Tebevül itdügümdür gördüğüm şu

Elüme girdügi māhī kuş ancak

Uçub gitdi elüm eyvāh boş ancak

¹⁰¹¹ içine: içre M

¹⁰¹² ben bunı: bunı ben M, T

¹⁰¹³ hem: -î2

¹⁰¹⁴ ehl ü ' iyālüm: ehlüm ' iyālüm M

¹⁰¹⁵ toyub: doyub İ1

¹⁰¹⁶ demde: halde İ2

¹⁰¹⁷ tutduğı: dutdığı M

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Mükeyyifler yiyüb esrārı ıob ıob
Hayālâtıyla eyler raqşı hub hub
[T/19a] Dimāğına olub 'arız-i peyvest
Olur ender nüḥüset-der-nüḥüset
Olurlar bende sulṭān-ı hayāle
Ꞑuşūr fehmin hiç irgürmez kemāle

[İ2/13a] Muṭāyebe¹⁰²⁰

Meger bir¹⁰²¹ bengi ma' cünci dükkānına varub eydür ki bañā¹⁰²² bir ḳattāl¹⁰²³ ot vir ki
ğāyet ile kör bengi olayın.¹⁰²⁴ Ma' cünci¹⁰²⁵ ḥerif¹⁰²⁶ dāḥi ḥoş diyüb¹⁰²⁷ bengi-i zarife
ṭatüle ile mülemma¹⁰²⁸ bir ot virür ki [M/19b] neşā-ıver¹⁰²⁹ çalınmış gibi ol gün
ḥarāret-ı keyfden bir yirde ḳarar itmeyüb ḥammāma¹⁰³⁰ düşer. Meger ḥammām¹⁰³¹
[İ1/20b] içinde mizerin çözüb tıraş-ḥānede nevre ṭutunurken 'aqlın zāyi' idüb
ḥaṭırına gelür ki¹⁰³² be şu¹⁰³³ gidinüñ virdügi otdan nesne yoğmış ancak varayın

¹⁰¹⁸ Ꞑıı' a: -İ1, İ2, T

¹⁰¹⁹ Kıta, İ1 ve İ2 dışındaki nüshalarda şu şekilde yer almıştır: Mükeyyifler yiyüb esrārı çok çok/
Dimāğına olub 'arız peyvest/ Olurlar bende sulṭān-ı hayāle / Ꞑuşūr-ı fehmin irgürmez kemāle M:
Mükeyyifler yiyüb esrārı ıob ıob/ Olurlar bende sulṭān-ı hayāle/ Dimāğına olub 'arız peyvest/ Ꞑuşūr-ı
fehmin irgürmez kemāle T

¹⁰²⁰ müṭāyebe: başlık -T

¹⁰²¹ bir: -T

¹⁰²² bañā: -T

¹⁰²³ ḳattāl: -İ1

¹⁰²⁴ olayın: olayum M

¹⁰²⁵ ma' cünci: -İ1, İ2, T

¹⁰²⁶ ḥerif: ḥerif M

¹⁰²⁷ ḥoş diyüb: -M

¹⁰²⁸ mülemma': mülemmā İ2

¹⁰²⁹ neşā-ıver: neşā-ıter T

¹⁰³⁰ ḥammāme: ḥammāme M

¹⁰³¹ ḥammām: -İ2

¹⁰³² ki: -İ1

¹⁰³³ şu: şol M

dükkānı öninde ellere karşı rüsvāy-ı ʿām¹⁰³⁴ ideyin¹⁰³⁵ diyüb hemān nevresiyle ʿüryān¹⁰³⁶ hammāmdan taşra olub tā maʿcūncı dükkānına varub baña nice hayranlık virmişsin ki henüz eşeri zāhir olmadı dir.¹⁰³⁷ Maʿcūncı baqub eydür.¹⁰³⁸ Müslümānlar nazar eyleñ¹⁰³⁹ eger hayrān degülse¹⁰⁴⁰ daħi vireyin¹⁰⁴¹ dir.¹⁰⁴² Herīf çün kendüye nazar eyledi¹⁰⁴³ ne görse ki¹⁰⁴⁴ kirügin meydānda rüsvāy-ı ʿām iken¹⁰⁴⁵ derīde ve¹⁰⁴⁶ bed-nām-ı ʿāmm¹⁰⁴⁷ olmuş.

Qıtʿa¹⁰⁴⁸

(Mefāʾilün/ Mefāʾilün/Feʾülün)

Olur mı ʿaqlı olan böyle bengī
Şabī ola meger yā ola mecnūn
Müferrihdür diyü vāfirce yir keyf
Anı bilmez ki eyler soñra mağbūn

Muṭāyebe¹⁰⁴⁹

Bir imām meger¹⁰⁵⁰ köylüsine eyitmiş. Gelüñ bir ay benüm ile¹⁰⁵¹ böyle¹⁰⁵² namāz kıluñ size günde¹⁰⁵³ ikişer aqçe vireyin.¹⁰⁵⁴ Türkler çün¹⁰⁵⁵ günde ikişer aqçe¹⁰⁵⁶

¹⁰³⁴ ʿām: ʿālem T

¹⁰³⁵ ideyin: ideyüm M

¹⁰³⁶ ʿüryān: -İ2

¹⁰³⁷ dir: diyüb İ1, İ2

¹⁰³⁸ eydür: -M

¹⁰³⁹ eyleñ: iylen İ1

¹⁰⁴⁰ degülse: degül ise M

¹⁰⁴¹ vireyin: vireyüm M

¹⁰⁴² dir: -İ1, İ2, T

¹⁰⁴³ eyledi: ider M, İ2: itdi T

¹⁰⁴⁴ ki: -İ1, İ2, T

¹⁰⁴⁵ iken: ken T

¹⁰⁴⁶ derīde ve: -M, İ2

¹⁰⁴⁷ bed-nām-ı ʿāmm: bed-nām M: - İ2: bed-nām-ı ʿavām T

¹⁰⁴⁸ qıtʿa: başlık -T

¹⁰⁴⁹ muṭāyebe: başlık -T

¹⁰⁵⁰ meger: -İ1, İ2, T

¹⁰⁵¹ benüm ile: benümle M: benümle bile T

işidürler rızā virürler.¹⁰⁵⁷ İmām-ı ḥace ezān¹⁰⁵⁸ okuduğça Türkler çiftten orağdan ve kimi bağ u rāğından ferāgat¹⁰⁵⁹ [ile] bī-vuzū vü bī-ṭahāret mescide gelüb¹⁰⁶⁰ lī-eclī yatub ḳalḳub namāz ḳılduğ diyü ṭağılıb yine ṣaḥrāya giderler.¹⁰⁶¹ c amellerine iştigāl iderlermiş¹⁰⁶² Çün ay tamām olur. Türkler ḥacenüñ başına üşüb¹⁰⁶³ āy tamām oldı¹⁰⁶⁴ ikişer aḳçemüzi [T/19b] vir dirler.¹⁰⁶⁵ Ḥace eyitmiş¹⁰⁶⁶ be¹⁰⁶⁷ sizi Müslümān itdügüm yetinmez¹⁰⁶⁸ mi daḥi¹⁰⁶⁹ aḳçe de¹⁰⁷⁰ ṭaleb idersiz bā-ḥuşus ki cemī^c ḳılduğunuz namāz¹⁰⁷¹ āb-destsüz ve ṭahāretsüz idi ikişer aḳçe¹⁰⁷² degül bir¹⁰⁷³ pula dāḥi¹⁰⁷⁴ degmezdi. [İ1/20b] Türkler mebhün olub¹⁰⁷⁵ Türkün biri¹⁰⁷⁶ eydür.¹⁰⁷⁷ Ey¹⁰⁷⁸ ḥace çünkim biz şol¹⁰⁷⁹ senüñ abdeslüce ṭahāretlüce uzun uzağ namazlarıñı dörder aḳçeye dāḥi ḳılmazduğ.¹⁰⁸⁰

¹⁰⁵² böyle: -İ1, İ2, T

¹⁰⁵³ günde: ay başında M

¹⁰⁵⁴ vireyin: vireyüm M

¹⁰⁵⁵ çün: -İ1, İ2, T

¹⁰⁵⁶ aḳçe: u^c lüfe²i M

¹⁰⁵⁷ rızā virürler: ḳılalum dirler M

¹⁰⁵⁸ ezān: -İ1

¹⁰⁵⁹ çiftten orağdan ve kimi bağ u rāğından ferāgat: -İ1, İ2, T

¹⁰⁶⁰ gelüb: sa^c y idüb M

¹⁰⁶¹ yine saḥrāya giderler M: giderlermiş İ1: saḥrāya giderler İ2, T

¹⁰⁶² c amellerine iştigāl iderlermiş: -İ1, İ2, T

¹⁰⁶³ çün ay tamām olur. Türkler ḥacenüñ başına üşüb: bu üslüb üzere tamām bi ay geçicek dirilüb ḥacenüñ yanına gelüb -M

¹⁰⁶⁴ āy tamām oldı: -İ1, İ2, T

¹⁰⁶⁵ dirler: dimişler M

¹⁰⁶⁶ eyitmiş: -İ1, İ2, T

¹⁰⁶⁷ be: -M

¹⁰⁶⁸ yetinmez: yetmez İ2

¹⁰⁶⁹ daḥi: -M

¹⁰⁷⁰ de: dāḥi M

¹⁰⁷¹ namāz: -İ1, İ2, T

¹⁰⁷² aḳçe: aḳçeye İ2, T

¹⁰⁷³ bir: ikişer M

¹⁰⁷⁴ dāḥi: -M

¹⁰⁷⁵ Türkler mebhün olub: -İ1, İ2, T

¹⁰⁷⁶ biri: aralarından biri T

¹⁰⁷⁷ eydür: eyitmiş. M

¹⁰⁷⁸ ey: hey M, İ2, T

¹⁰⁷⁹ şol: şu M

¹⁰⁸⁰ ḳılmazduğ: ḳılmazuz M

Ꞑıı' a¹⁰⁸¹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

[M/20a] Zihī¹⁰⁸²cehl ü zihī ħumķ u beṭālet
Ki bilmezler nedür eṣrāt-ı İslām
Virüb ḥayvān gibi nefsi rızāsın
Yeler āb u 'alef ardınca tā şam

Muṭāyebe¹⁰⁸³

Birkaç kimesneler muşāḥabet iderlermiş. Biri eyitmiş. Dün şehre gelürken gördüm yüz biñden ziyāde ķurdlar¹⁰⁸⁴ şol yazuda gezerlerdi. Biri dāḥi añarudan¹⁰⁸⁵ eydür ki bir zamān Bursa şehrine vardum gördüm ki¹⁰⁸⁶ bir deve mināreye çıkub ezān virürdi. Be ne söylersin deve hergiz¹⁰⁸⁷ mināreye çıkar mı dimiş.¹⁰⁸⁸ [İ2/13b] Ḥerīf¹⁰⁸⁹ eydür¹⁰⁹⁰ siz ķurdları yüze indürün¹⁰⁹¹ ben dāḥi deveyi düze indüreyin¹⁰⁹² dimiş.¹⁰⁹³

Ꞑıı' a¹⁰⁹⁴

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Oraniyle begüm söyle yalanı
Ki el *insāfu nıṣfī 'd-dīn*¹⁰⁹⁵ dimişler

¹⁰⁸¹ Ꞑıı' a: başlık -T

¹⁰⁸² zihī: zi İ1

¹⁰⁸³ muṭāyebe: başlık -T

¹⁰⁸⁴ ķurdlar: ķurd M

¹⁰⁸⁵ añarudan İ1, İ2, T

¹⁰⁸⁶ ki: -İ1, İ2

¹⁰⁸⁷ deve hergiz: hergiz deve M, T

¹⁰⁸⁸ dimiş: dimişler M, İ2

¹⁰⁸⁹ ḥerīf: ḥerīf M

¹⁰⁹⁰ eydür: eyitmiş M

¹⁰⁹¹ yüze indürün: indürün yüze T

¹⁰⁹² düze indüreyin: düze indüreyüm M: indüreyin düze T

¹⁰⁹³ dimiş: -İ1, İ2, T

¹⁰⁹⁴ Ꞑıı' a: -T

Yalan gerçək hele insāf idicek

İkisi de ʿ aceb herze yimişler¹⁰⁹⁶

Muṭāyebe¹⁰⁹⁷

Işıqlardan bir ṭorlaḳ¹⁰⁹⁸-ı ʿ üryān sīne-büryān¹⁰⁹⁹ vālih u ḥayrān tārīk-i her dü-cihān bu tekiyye-yi fenādan¹¹⁰⁰ göçmek ve bu ḥangāh-ı miḥnet-i āşiyāneden uçmaḳ lāzım gelür bī-çāre çün muḥtazar olur. Işıqlar çevresine virülüb vaşıyyet sünnet-i Nebī vü ʿ Ali ve erkān-ı esedallah velīdür¹¹⁰¹ ri ʿ āyeti erkān-ı enbiyā ḳurbet-i [T/20a] ḥuzūr-ı murtaẓādur terkine rızā sehv u ḥatādur diyü edā-yı vaşıyyete iḳdām gösterürler. [İ1/21b] İşidürler ki bī-çāre ḥālet-i nezʿ inde¹¹⁰² bu ḳıṭʿ a ʿ ı oḳur.

Ḳıṭʿ a¹¹⁰³

(Mefā ʿ ilün/ Mefā ʿ ilün/Fe ʿ ülün)

Baña añmañ vaşıyyet kim görürsüz

Fenāda bir başum durur miyāne

S..üm ala yuyanlarum meger kim

Ṭ...ḳlarum dege hem şu ḳoyana

Muṭāyebe¹¹⁰⁴

Kehle pūreye ḳişiler irsāl idüb kendüsine¹¹⁰⁵ ḳızın¹¹⁰⁶ istemiş. [M/20b] Pūre¹¹⁰⁷ şuncılayın ki maʿ lümdur ḥilḳāt-i ezeli sebebiyle mā-beynlerinde vāḳiʿ olan¹¹⁰⁸ cürʿet

¹⁰⁹⁵ الانصاف نصف الدين / A.İnsaf dinin yarısıdır.

¹⁰⁹⁶ yimişler: dimişler M, İ2

¹⁰⁹⁷ müṭāyebe: -İ2: başlık -T

¹⁰⁹⁸ ṭorlaḳ: torlaḳ T

¹⁰⁹⁹ sīne-i büryān: sīnesi büryān M

¹¹⁰⁰ tekiyye-yi fenādan: tekiyyegāh-ı fenādan M

¹¹⁰¹ velīdür: riyādur T

¹¹⁰² nezʿ inde: nezʿ vü feziʿ nde M

¹¹⁰³ ḳıṭʿ a: -İ2: başlık -T

¹¹⁰⁴ müṭāyebe: başlık -T

¹¹⁰⁵ kendüsine: kendüzine M

u baṭāliyyete mute^c allik zıddiyet vāḳi^c olmak ile *e^z-ziddān lā-yectemi^c ān* (الضدّان لا يجتمعان)¹¹⁰⁹ medlūlmca kemāl-i nefret izhār idüb rābiṭa-i vedād ve silsile-i ittiḥād tāhriḳine rizā vü cevāz göstermeyüb bī-ḥuzūr olub¹¹¹⁰ ben anuñ gibi kehl ü kötürüm ve bī-endām u mazmūm¹¹¹¹ kiṣiye¹¹¹² kızumı¹¹¹³ virürem diyü küḥületine¹¹¹⁴ müte^c allik ta^c n-āmiz-i tevbiḥ u serzenişler eyler. Çün bu ḥaber kehlenüñ sem^c -i ḳabiḥine deger ḥātırına hoş gelmeyüb ve küḥületine rızā virmeyüb eyitmiş ki¹¹¹⁵ püreler¹¹¹⁶ iñende¹¹¹⁷ cür^{et} lafin urmasuñlar¹¹¹⁸ ki vaḳti-hā ben dāḥi maḥall-i ıztırābda dest u pāyum bir yire virem ve kendümi cū gibi aṣāğa ṣalıvirem añlamazam ki püreler benüm dereke-i¹¹¹⁹ ḡaltānuma ireler ve düşdügüm yiri göreler.

Ḳıṭ^c a¹¹²⁰

(Mefā^ʿ ilün/ Mefā^ʿ ilün/Fe^ʿ ulün)

İñen faḥr itmesün cümbündeler dīñ
 Ki böyle her yaña çelpik gezerler
 Ki anlaruñ daḥi çün ādem-i zād
 Nezāketümle tutub başın ezerler

¹¹⁰⁶ kızin: kız M

¹¹⁰⁷ püre: büre büre M: büre T

¹¹⁰⁸ vāḳi^c olan: -İl

¹¹⁰⁹ A. Zıtlar bir arada bulunmaz.

¹¹¹⁰ rābiṭa-i vedād ve silsile-i ittiḥād tāhriḳine rizā ve cevāz göstermeyüb bī-ḥuzūr olub: -İl, T

¹¹¹¹ ve bī-endām ve mazmūma: -İl, T

¹¹¹² kiṣiye: -M

¹¹¹³ kızumı: -İl, M

¹¹¹⁴ küḥületine: küḥüle ve baṭāletine M

¹¹¹⁵ ki: -M

¹¹¹⁶ püreler: -M

¹¹¹⁷ iñende: iñeñde M

¹¹¹⁸ urmasuñlar: urmasun M

¹¹¹⁹ dereke-i: derece-i M

¹¹²⁰ kıṭ^c a: başlık -T

Hikāyet¹¹²¹

Derzīlerden¹¹²² biri gāyet ile¹¹²³ hasta olub vāqı¹¹²⁴ āsında¹¹²⁴ görür ki haşr¹¹²⁵ u neşr olub ve ra¹¹²⁶ d u¹¹²⁶ va¹¹²⁶ d u¹¹²⁶ ıyd zuhūra gelüb ve şırat u mizān¹¹²⁷ kılub ve herkesün nāme-i ‘amelī eline virilüb [T/20b] sū-i ‘amālinden [İ1/22a] kimi hacāletde¹¹²⁸ ve hayr u ihsāndan kimi sa‘ādetde ve kendünün dāhi zimmetinde olan huquq-ı nās-ı ‘alām u ‘alāyım için dünyāda derzide itdügi çoğa ve kumaş-pārelerinden olan¹¹²⁹ envā¹¹²⁹-i elvāndan¹¹³⁰ dü-ħisse bir ‘ilm döşine virilmiş. Bu hacālet ile bī-çāre çün¹¹³¹ h‘abından bī-dār oldı ‘ahd itdi ki ol marāzdan ifākat müyesser olursa bir fūrūş haqqına tama‘ itmeyüb¹¹³² hergiz biçdügi çoğa¹¹³³ kumaşdan pāre çalmaya.¹¹³⁴ Pes¹¹³⁵ yanındaki¹¹³⁶ şākirdine¹¹³⁷ tenbīh itdi kim¹¹³⁸ her-gāh ki¹¹³⁹ ben bir zī-kıymet kumaşa el uram ve iktizā-yı beşerriyet üzre [M/21a] dīde-i tama‘ la¹¹⁴⁰ anda¹¹⁴¹ bir fazla görem beni hergiz¹¹⁴² men¹¹⁴² idüb ve¹¹⁴³ ol vāq¹¹⁴³ adan ki görmışdüm¹¹⁴⁴ āgah için bir kerre¹¹⁴⁵ usta

¹¹²¹ hikāyet: başlık -T

¹¹²² derzīlerden: hayyātlardan M

¹¹²³ gāyet ile: gāyetiyle: İ1

¹¹²⁴ vāqı¹¹²⁴ ā sında: ‘ālem-i mişālde M

¹¹²⁵ haşr: haşr M

¹¹²⁶ ra¹¹²⁶ d u: -İ2

¹¹²⁷ şırat ve mizān: şırat mizān İ2

¹¹²⁸ hacāletde: hacālet T

¹¹²⁹ olan: -İ1

¹¹³⁰ envā¹¹²⁹-i elvāndan: envā¹¹²⁹ ndan T

¹¹³¹ çün: -İ1, İ2

¹¹³² bir fūrūş haqqına tama‘ itmeyüb -İ1, İ2, T

¹¹³³ çoğa: -İ1, İ2, T

¹¹³⁴ pāre çalmaya: fazla çalmaya ve pāre almaya M

¹¹³⁵ pes: -İ2

¹¹³⁶ yanındaki: yanındağı İ1

¹¹³⁷ şākirdine: gulāmına M

¹¹³⁸ tenbīh itdi kim: sipāriş iyledi kim M

¹¹³⁹ gāh ki: hergizin İ2

¹¹⁴⁰ tama‘ la: tama‘ ile T

¹¹⁴¹ anda: andan M

¹¹⁴² hergiz: -İ1, İ2, T

¹¹⁴³ ve: -İ1, İ2

¹¹⁴⁴ görmışdüm: görmış idüm M, İ2, T

¹¹⁴⁵ bir kerre: bir kez M

[M/19a] Muḩāyēbe-i manzūme¹¹⁶²

(Mefā 'īlūn/ Mefā 'īlūn/Fe 'ūlūn)

Dirilüb bir yire bir nice yārān
Gelürlerdi olub şohbetde ḩayrān

Yiyüb biri meger vāfirce bengī
ḩayāl ile iderdi anda cengi

Görür kendin keçi olmış o miskīn
Gezüb ṩağlarda¹¹⁶³ otlar ya' ni ğamgīn

Yürürken bu ḩayālatıyla nālān
Bu vech ile görür kendin o ḩayvān

Ki bir қаşşab añı şahrada ṩutdı¹¹⁶⁴
Alub dem-ḩānesine ṩoğrı¹¹⁶⁵ gitdi

Elin ayağını¹¹⁶⁶ bend itdi çālāk
Yire sürdi yüzini¹¹⁶⁷ nitekim ḩāk

Çeküb ḩançer miyānından ol ebter
Yüzin başdı didi Allahu Ekber

¹¹⁶² müḩāyēbe-i manzūme: -T

¹¹⁶³ ṩağlarda: dağlarda İ1

¹¹⁶⁴ ṩutdı: dutdı İ1

¹¹⁶⁵ ṩoğrı: doğru İ1, M

¹¹⁶⁶ elin ayağını: elin ayağın İ2

¹¹⁶⁷ yüzini: yüzün İ2

Görüb bî-çāre bu ḥālî ağardı¹¹⁶⁸

O meclisde keçi gibi çağurdu

Anı zebḥ¹¹⁶⁹ eyledi fi ʿl-ḥāl şıyatdı¹¹⁷⁰

Ḥayālinden bu ḥavf ile¹¹⁷¹ uyandı

Kıṭ‘ a¹¹⁷²

‘ Aceb mi bengiler ḥayvān olursa

Yiyüb esrārı ḳan ḥayrān¹¹⁷³ olursa¹¹⁷⁴

Tabā‘ tdan çıkarur ādem-i keyf

Anuñçün bengilerdür sell ü seyf¹¹⁷⁵

Muṭāyebe¹¹⁷⁶

‘ Acemlerden biri mürtedd olur.¹¹⁷⁷ İttifāk içlerinden birisi ānı dārü’l- ḥarbde görüb āşinālîḳ idüb baba bunda niylersin¹¹⁷⁸ ve [M/21b] ḳancarū¹¹⁷⁹ gidersin dimiş. Cünb ü maḥmūr be-kilisā mī-revem (به كليسا مير و م)¹¹⁸⁰ dimiş.

¹¹⁶⁸ görüb bu ḥābî bî-çāre ağradı: görüb bu ḥābî bî-çāre ağradı M

¹¹⁶⁹ zebḥ: zebḥ M

¹¹⁷⁰ şıyatdı: şandı İ1, M

¹¹⁷¹ ḥavf ile: ḥavfiyle M, İ2, T

¹¹⁷² kıṭ‘ a: -İ1

¹¹⁷³ ḥayrān: ḥayrān M

¹¹⁷⁴ olursa: olurlar T

¹¹⁷⁵ anuñçün bengilerdür sell ü seyf: anuñçün benkiler ḥayvān olurlar M, İ2, T

¹¹⁷⁶ muṭāyebe: -İ2: başlık - T

¹¹⁷⁷ olur: olub İ2

¹¹⁷⁸ bunda niylersin: -M

¹¹⁷⁹ ḳancarū: ḳanda M: ḳancaruya T

¹¹⁸⁰ A. Kiliseye gidiyorum

ꞐıꞐ' a¹¹⁸¹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün)

Cünb u maḥmūr u mest¹¹⁸² ve şöyle evkār

Köpek gibi gider kilisāya murdār

[İ1/23a] O ḥınzırları¹¹⁸³ görüb ol dāḥi ser-ḥuṣ¹¹⁸⁴

Didi la' net yūri cānuñı fi 'n-nār¹¹⁸⁵

[M/57a] Ḥikāyet¹¹⁸⁶

Sulṭān Maḥmūd merḥūm zamān-ı devletinde¹¹⁸⁷ [T/21b] şaraba yasağ¹¹⁸⁸ idüb ihtimām-ı tenbīh için gice ile şuret-i tebdīl idüb¹¹⁸⁹ şehir içinde¹¹⁹⁰ bi 'z-zāt kendüsi gezerdi. Bir şeb bir ḥerīfi¹¹⁹¹ tıtdılar¹¹⁹² ki elinde bir sebū şarāb ile memlū giderdi. Sulṭān Maḥmūda¹¹⁹³ getürdiler¹¹⁹⁴ [İ2/14b] ol¹¹⁹⁵ dāḥi ḥerīfi görüb¹¹⁹⁶ be¹¹⁹⁷ getürdüğüñ desti içinde ne var dimiş. Ḥerīf ḥavfindan sulṭānum bozadur dimiş. Merḥūm destinüñ ağızın açdurub baqmış¹¹⁹⁸ görmiş ki¹¹⁹⁹ bādedür.¹²⁰⁰ Boza ḥod

¹¹⁸¹ ꞐıꞐ' a: -İ2: nazm M: başlık -T

¹¹⁸² maḥmūr-ı mest: maḥmūr ve mest M, İ2, T

¹¹⁸³ ḥınzırları: ḥınzırı İ2, T

¹¹⁸⁴ o ḥınzırları görüb ol dāḥi sar-ḥoş: yiyüb toñuz etin içer şarabın M

¹¹⁸⁵ didi la' net yūri cānuñla fin-nār: dāḥi ne yoḥ bulursa eyler ifṭār M

¹¹⁸⁶ ḥikāyet: -İ2, T

¹¹⁸⁷ zamān-ı devletinde: zamānında İ1: zamānında devletünde M

¹¹⁸⁸ yasağ: yasağ M

¹¹⁸⁹ şuret-i tebdīl idüb: -M

¹¹⁹⁰ şehir içinde: şehirde M

¹¹⁹¹ ḥerīfi: ḥerīf T

¹¹⁹² tıtdılar: tıtmışlar M: dutdılar İ1

¹¹⁹³ Sulṭān Maḥmūda: merḥūma M

¹¹⁹⁴ getürdiler: getürmişler M

¹¹⁹⁵ ol: merḥūm M

¹¹⁹⁶ görüb: göricek M

¹¹⁹⁷ be: bu M, T

¹¹⁹⁸ baqmış: -İ1, İ2, T

¹¹⁹⁹ görmüş ki: görse ki M

¹²⁰⁰ bādedür: humrdur M

bozdur¹²⁰¹ bu kırmızı ancak dimiş. Herif eyitmiş¹²⁰² sultānum bu dāhi boz idi şimdi
hacāletden kızardı dimiş.¹²⁰³ Merhūm hazz idub ' afv itmiş.¹²⁰⁴

Kıṭ' a¹²⁰⁵

(Mefā' ilün/ Mefā' ilün/Fe' ulün)

İçerler bāde la' lünle¹²⁰⁶ müdāmı

Anuñçün oldu mey böyle mülezzed

Lebün görüb kızarursa ' aceb mi

Olupdur hamr-ı hürmetden mu' ahhaz

Muṭāyebe¹²⁰⁷

Birkaç kimesneler bir yirde muşāhabet iderlermiş. Birbirine¹²⁰⁸ maḳūle-i ta' am
pişürmegi¹²⁰⁹ bilür ānı zikr iderlermiş.¹²¹⁰ Ol¹²¹¹ meclisde bir¹²¹² ' Acem dāhi¹²¹³ var¹²¹⁴
imiş. Eyitmişler¹²¹⁵ yārān āna dāhi¹²¹⁶ baba ya sen ne pişürmegi¹²¹⁷ bilürsin dimişler.
Buğra pezem (پزم)¹²¹⁸ ne' üzebillāh dimiş.

¹²⁰¹ bozdur: boz dir İ2

¹²⁰² eyitmiş: -İ2

¹²⁰³ dimiş: -M, İ2

¹²⁰⁴ itmiş.: iyilemiş İ2

¹²⁰⁵ kıṭ' a: başlık -T

¹²⁰⁶ bāde: bād M, T

¹²⁰⁷ müṭāyebe: -İ2: başlık: -T

¹²⁰⁸ bir birine: her birine M, T

¹²⁰⁹ pişürmegi: pişürmege İ1, M, T

¹²¹⁰ iderlermiş: iderler İ1, İ2

¹²¹¹ ol: -M

¹²¹² bir: -M

¹²¹³ dāhi: -M

¹²¹⁴ var: hāzır M

¹²¹⁵ eyitmişler: -İ1, T

¹²¹⁶ yārān āna dāhi: -M

¹²¹⁷ pişürmegi: pişürmege İ1, M, T

¹²¹⁸ A. pişiriyorum

Ꞑıt' a¹²¹⁹

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Cihāndan¹²²⁰ mün' adim olsa kemālat

[M/57b]

Dimez nāķış kimesne kendözini

Terettüb kılsa eşyā cümle noķşān¹²²¹

Bilür herkes¹²²² yine kāmīl özini

[İ1/23b] Hıkāyet¹²²³

Zamān-ı māzide¹²²⁴ Mısırdā sāhīrlər¹²²⁵ ve sihriyle māhīrlər¹²²⁶ çođdı. Hattā rivāyet vardır ki¹²²⁷ Mısıruñ bir zamān hārāb olmasına sāhīrlər¹²²⁸ bā' iş olmuş idi.¹²²⁹ [T/22a] Tafsili bā' zı¹²³⁰ kütüb-i tevārihde¹²³¹ mestūdur. Cümleden biri mervīdür ki¹²³² çün fetḥ-i Mısır muķarrer oldu. Rūmdan bir ḥayyāṭ şākirdi ile Mısıra varub bir Rūmī ile dāḥi hem-hücre olub bir¹²³³ taḥṭānī ḥānede sākin olurlarmış¹²³⁴ ki anlaruñ¹²³⁵ fevkānisinde evlād-ı 'Arabdan bir ferbiḥ 'acūze sākine olurmış ki müdām beyza¹²³⁶ şatub anuñla mā' işet kılurmış ve 'acūzenüñ mā-fevķinde bir zışt-rū ve ķoca 'Arab olurmış¹²³⁷ her-gāḥ ki beyza lāzım olsa¹²³⁸ ḥayyāṭ-ı mezbūr ḥerīfūñ bir küçük

¹²¹⁹ Ꞑıt' a: -M: başlık-T

¹²²⁰ cihāndan: mecālisden İ1, İ2, T

¹²²¹ terettüb kılsa eşyā cümle noķşān: zūhūr itse birinden nice noksān M

¹²²² herkes:-M: her ķişı T

¹²²³ hıkāyet: müṭāyebe M, İ2: başlık -T

¹²²⁴ māzide: evā'yil M, İ2, T

¹²²⁵ sāhīrlər: sāhīrlər M

¹²²⁶ māhīr: māhīrlər M

¹²²⁷ vardır ki: iderler ki İ2

¹²²⁸ sāhīrlər: sāhīrlər M

¹²²⁹ olmuş idi: olmuşlardı M: olmuşdı İ2

¹²³⁰ bā' zı: -İ1, İ2, T

¹²³¹ tevārihde: tevāriḥ içre M

¹²³² cümleden biri mervīdür ki: -İ2

¹²³³ bir: -İ1, İ2

¹²³⁴ olurlarmış: olurmış İ2

¹²³⁵ anlaruñ: ānuñ İ1, İ2, T

¹²³⁶ beyza: yumurda M

¹²³⁷ ve 'acūzenüñ mā-fevķinde bir zışt-rū ve ķoca 'Arab olurmış: -M

oğulcuğı var imiş anı¹²³⁹ irsāl idüb¹²⁴⁰ ol ‘acūzeden yumurda¹²⁴¹ ālub getirürmiş. Birgün gūlām¹²⁴² yumurda¹²⁴³ almağa gitdi¹²⁴⁴ dađı ğayboldı.¹²⁴⁵ ‘Acūzeden istifsār itdiler ‘adem-i ‘ilmīyle cevāb virüb lakin mazanneleri olub¹²⁴⁶ gūlām¹²⁴⁷ anuñ vaşıtasıyla ğāyib olduđına zann-ı ğālibleri olmađın¹²⁴⁸ şāyed bir ‘alāmet zūhūr ide diyü ‘acūze cānibine kulađ ururlarmış. Gulām-ı ğayib¹²⁴⁹ evvelden berü her gice işidürlermiş ki mezbūre-i ‘acūze¹²⁵⁰ nazarına bir ođlađ¹²⁵¹ getirüb ol kadar let¹²⁵² ururmuş ki feryādı peyveste-i āsmān¹²⁵³ olurmuş. Tā fevķindeki¹²⁵⁴ ‘anı¹²⁵⁵ ķoca ‘Arab bī-huzūr olub ve¹²⁵⁶ gelüb bī-ĉāre¹²⁵⁷ ħalāş idermiş. Bir nice zamān¹²⁵⁸ bu minvāl üzre iken¹²⁵⁹ tā¹²⁶⁰ birgün ‘acūze-i mezbūre [İ2/15a] zıkr olan¹²⁶¹ ‘Arab ķocasıyla¹²⁶² ĉekişürler¹²⁶³ ol gice ğayib¹²⁶⁴ olan ođlan¹²⁶⁵ odaya gelür. Ęanda [İ1/24a] idüñ diyü istifsār itdüklerinde¹²⁶⁶ [M/58a] ođlan¹²⁶⁷ eydür. Her gice ħod kütük yidükçe [T/22b]

¹²³⁸ olsa: -İ2

¹²³⁹ anı: şākirdi İ1, İ2, T

¹²⁴⁰ ħerīfūñ bir küĉük oğulcuğı var imiş: -İ1, İ2, T

¹²⁴¹ yumurda: yumurta İ2

¹²⁴² gūlām: ođlancuđ M ol gūlām İ2, T

¹²⁴³ yumurda: yumurta İ2

¹²⁴⁴ gitdi: gider M

¹²⁴⁵ ğayboldı: ğaybolur M: ğā’ib olur İ2

¹²⁴⁶ mazanneleri olub: -İ1, İ2, T

¹²⁴⁷ gūlām: ođlancuđ: gūlām-ı mezbūr İ2

¹²⁴⁸ zann-ı ğālibleri olmağın: kemānleri olmağ ile M

¹²⁴⁹ gūlām-ı ğayib: ođlancuđ-ı ğāyib M: gūlām İ2

¹²⁵⁰ ‘acūze: ‘acūzede M

¹²⁵¹ oğlağ: keĉi yavrusı M

¹²⁵² let: ot İ2

¹²⁵³ peyveste-yi āsmān: āsmān-ı peyveste M

¹²⁵⁴ ki: ğı İ1: -M, İ2

¹²⁵⁵ ‘anı: -T

¹²⁵⁶ bī-huzūr olub ve: -İ1, İ2, T

¹²⁵⁷ bī-ĉāre’i: büzĝāley-i M: bī-ĉāre İ2

¹²⁵⁸ bir nice zamān: -İ1, İ2, T

¹²⁵⁹ bu minvāl üzre iken: bunuñ üzre mürūr idüb M

¹²⁶⁰ tā: -M, İ2, T

¹²⁶¹ olan: olınan İ2

¹²⁶² ‘Arab ķocasıyla: ķoca ‘Arab ile M

¹²⁶³ ĉekişürler: ĉekşürler İ2

¹²⁶⁴ ğayib: zāyi’ M

¹²⁶⁵ oğlan: oğlancuğ M: oğlan İ2

¹²⁶⁶ istifsār itdüklerinde: şorarlar M

¹²⁶⁷ oğlan: oğlancuğ M

feryād u fiġānī gūş iderdiñüz lâkin¹²⁶⁸ hergiz teraĥĥum idüb beni ol ‘acüze elinden istiĥlāşa cür’et ve¹²⁶⁹ ĥalāşa himmet göstermediñüz dir.¹²⁷⁰ Çünkim mā-vaĥ‘iden su’āl eylediler.¹²⁷¹ Ğulām¹²⁷² eyitdi ki¹²⁷³ her-gāĥ ki ol ‘acüzeeye giderdüm ve beyza¹²⁷⁴ taleb iderdüm hemān oturduġı yirden uzanub dīvārda bir küçük maşlub çubuĥ тұrurdu¹²⁷⁵ anı alub birçaĥ¹²⁷⁶ götine ururdu bī-nihāye yumurĥalar¹²⁷⁷ zūhūra gelürdi. ve¹²⁷⁸ Ol yumurĥaları řāliblerine virürdi.¹²⁷⁹ Çün birgün¹²⁸⁰ ānuñ ĥānesine beyza¹²⁸¹ talebine gitdüm.¹²⁸² ‘Acüze’i¹²⁸³ anda bulmayub ol maşlub çubuġı gördüm elüme alub birçaĥ kez götüme urdum bī-nihāye yumurĥalar¹²⁸⁴ zūhūra gelmeye başladı.¹²⁸⁵ Çün kıfāyet ĥadrinden¹²⁸⁶ tecāvüz itdi. İstedüm ki def‘ idüb gidem¹²⁸⁷ Ol ĥadar ki¹²⁸⁸ sa‘y itdüm¹²⁸⁹ men‘ine çāre idemedüm.¹²⁹⁰ Tā ol eşnāda ol ‘acüze gelüb beni ānda bulub ve benüm bu¹²⁹¹ sırra vāĥıf oldıġumdan ziyāde bī-ĥuzur olub kemāl-i ġāzab ile elümden ol çubuġı aldı ve bir efsün¹²⁹² oĥuyub¹²⁹³ baña bir çubuĥ çaldı. Fi’l-

¹²⁶⁸ lâkin: -M, T

¹²⁶⁹ istiĥlāşa cür’et ve: -İ1, İ2, T

¹²⁷⁰ dir: -İ2: diyü T

¹²⁷¹ eylediler: iderler M

¹²⁷² ġulām: oġlancuĥ M

¹²⁷³ eyitdi ki: eydür M

¹²⁷⁴ beyze: yumurda M

¹²⁷⁵ тұrurdu: dururdu T

¹²⁷⁶ birçaĥ: birçaĥ kez İ2, T

¹²⁷⁷ yumurĥalar: yumurdalar M

¹²⁷⁸ ve: -İ1, İ2, M

¹²⁷⁹ virürdi: baĥş iderdi M: -T

¹²⁸⁰ uslüb-ı sābıĥ: -M

¹²⁸¹ beyza: yumurda M

¹²⁸² gitdüm: vardum M, İ2, T

¹²⁸³ ‘acüze’i: ānı M

¹²⁸⁴ yumurĥalar: yumurdalar M

¹²⁸⁵ gelmeye başladı: gelmekle İ2

¹²⁸⁶ kıyāfet ĥadrinden: ĥadr-i kıyāfetden M

¹²⁸⁷ istedüm ki def‘ idüb gidem: -İ1, İ2, T

¹²⁸⁸ ki: -İ1, İ2, T

¹²⁸⁹ sa‘y itdim: döişdüm M: sa‘y itdüm İ2: s‘ay eyledüm T

¹²⁹⁰ men‘ine çāre idemedüm: men‘ idemedim M

¹²⁹¹ bu: -İ1, İ2, T

¹²⁹² efsün: kelām M

¹²⁹³ oĥuyub: söyleyüb M

hāl bir keçi yavrusı oldum. Boğazuma resen¹²⁹⁴ taqub¹²⁹⁵ hafz eyledi¹²⁹⁶ ve her gice nazarına getirüb muhkem let¹²⁹⁷ ururdi tā ol fevķinde sākin olan koca ʿArab gelüb itlāk iderdi. Birgün ol¹²⁹⁸ koca ʿArab¹²⁹⁹ ile ʿacūze muhkem çekişdiler. Çünkim¹³⁰⁰ ʿacūze yabana gitdi ol¹³⁰¹ koca gelüb beni itlāk ve¹³⁰² bu belādan āzād¹³⁰³ itdi [İ1/24b] ve bir efsün okuyub¹³⁰⁴ üç kez¹³⁰⁵ arķamı şıgadı.¹³⁰⁶ bir çubuķ ile çaldı¹³⁰⁷ fiʿl-hāl¹³⁰⁸ girü¹³⁰⁹ ādem¹³¹⁰ oldum. Vallāhi çok şükürler kıldum¹³¹¹ didi.¹³¹² Uş ol zamāndur ki geldüm. El-ān Tāziyāne zırbı tenümde bellüdü didi. Oğlanı çün [M/58b] ʿüryān kıldılar fiʿl-hākīķa sīne-i billurın Tāziyāne zırbından tahta-i kânün gibi şerħa şerħa buldılar.¹³¹³

Kıtʿa¹³¹⁴

(Mefāʿilün/ Mefāʿilün/Feʿülün)

[T/23a] Zihī deccāce-i sāhir¹³¹⁵ ki hālķa
Yidürür beyzedür diyü kavāra

¹²⁹⁴ resen: ip M: bir res İ2

¹²⁹⁵ taqub: dağubM

¹²⁹⁶ hafz iyledi: -İ1, İ2

¹²⁹⁷ let: -İ2

¹²⁹⁸ ol: -M

¹²⁹⁹ ʿArab: -İ1, M, T

¹³⁰⁰ çünkim: -İ2

¹³⁰¹ ol: -M

¹³⁰² itlāk ve: -İ1, M, T

¹³⁰³ āzād: itlāk M

¹³⁰⁴ bir efsün okuyub: -M

¹³⁰⁵ üç kez: -İ1, İ2, T

¹³⁰⁶ şıgadı: şıgayub M

¹³⁰⁷ bir çubuķ ile çaldı: -İ1, İ2, T

¹³⁰⁸ fiʿl-hāl: -M

¹³⁰⁹ girü: yine M

¹³¹⁰ ādem: oğlan M

¹³¹¹ çok şükürler kıldum: şükür kıldum M

¹³¹² didi: dir İ2

¹³¹³ uş ol zamāndur ki geldüm. El-ān Tāziyāne zırbı bitmeze bellüdü didi. Oğlanı çün ʿüryān kıldılar fiʿl-hākīķa sīne-i billurın Tāziyāne zırbından tahta-i kânün gibi şerħe şerħe buldılar: -İ1, İ2, T

¹³¹⁴ kıtʿa: başlık -T

¹³¹⁵ sāhir: sāhir M

Ṭutub¹³¹⁶ böyle ʿ acūze mākiyānı

Ḳıllardı g.tini pāre pāre

Muṭāyebe¹³¹⁷

Yine buna münāsib hikāyet ki¹³¹⁸ yine bir gün Mıŝırda bir Rūmīnūñ bir beyāz Rūmī Rıḍvān nām bir¹³¹⁹ ğulāmı¹³²⁰ ğayib olur. Bir nice zamāndan soñra¹³²¹ birgün görür¹³²² ki rengi yüzi ḳara¹³²³ zengī ğulam¹³²⁴ gelüb ḳāpudan girüb¹³²⁵ meskenet eyleyüb ve üstādına edeb ile söyleyüb¹³²⁶ eyitdi¹³²⁷ ki ben senūñ filān zamānda ğayibet iden Rūmī ğulāmınam.¹³²⁸ Ḥerīf baḳub ol kāfur-miŝāl¹³²⁹ ve sen zengī-ḥıŝāl¹³³⁰ saña¹³³¹ bāʿ iş nedür. Ğulām¹³³² eyitmiş. Beni dāḥi ḥammāma ḳoyuñ ve ŝabūn ve çoĝān¹³³³ ile mehekk-i¹³³⁴ ŝüste idüb¹³³⁵ pāk eyleñ¹³³⁶ yine ol¹³³⁷ evvelki gibi beyāz oluram.¹³³⁸ Vāḳıʿ ā¹³³⁹ iyle itdiler¹³⁴⁰ aĝarub¹³⁴¹ evvelki gibi kāfur-miŝāl¹³⁴² oldu.¹³⁴³

¹³¹⁶ ṭutub: dutub İ1

¹³¹⁷ muṭāyebe: -M, T

¹³¹⁸ yine buna münāsib hikāyet ki: -İ1, İ2, T

¹³¹⁹ Rıḍvān nām bir: -İ1, İ2, T

¹³²⁰ ğulāmı: ğulām ŝakirdi M

¹³²¹ -dan soñra: mürür idicek M

¹³²² görür: görürler M

¹³²³ rengi yüzi ḳara: bir siyāh yüzi ḳara rengi M: bir siyāh rengi yüzi ḳara İ2: bir siyāh zengī yüzi ḳara T

¹³²⁴ ğulām: oĝulcuḳ M

¹³²⁵ ḳapudan iḳerü girüb: -İ1, İ2, T

¹³²⁶ meskenet eyleyüb ve üstādına edeb ile söyleyüb: üstādına edeble söyleyüb ve meskenet eyleyüb M

¹³²⁷ eyitdi: eydür M

¹³²⁸ Rūmī ğulāmınam: Rıḍvān nām ŝakirdiñem M: ğulāmınuñ T

¹³²⁹ miŝāl: ḥıŝāl M

¹³³⁰ sen zengī ḥıŝāl: sen zengī miŝālsin M: sen zengī ḥıŝāl İ2: sen zengī ḥıŝālsın T

¹³³¹ saña: M: -T

¹³³² ğulām: oĝlān M

¹³³³ ve çoĝān: -İ1, İ2, T

¹³³⁴ mehekk-i: -İ1, İ2, T

¹³³⁵ idüb: ḳıluñ -M

¹³³⁶ pāk eyleñ: -M

¹³³⁷ ol: İ1, M, T

¹³³⁸ beyāz oluram: vücūdum kāfur miŝāl olur M

¹³³⁹ vāḳıʿ ā: fiʿl-vāḳıʿ ā M

¹³⁴⁰ öyle itdiler: oĝlanı tekellümünden ve baʿ zı ʿ alāyımından teŝḥiŝ eylerler ve ḥammāma ḳoyub yurlar M

Nazm¹³⁴⁴

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ûlün)

Gidüb zûlmet yirine geldi çün nûr

Şanasın yakdılar bir şem' -i kâfûr

Bu şan' ata¹³⁴⁵ hayrân¹³⁴⁶ kaldılar¹³⁴⁷ ve keyfiyyet-i ahvâlinde ana¹³⁴⁸ su'âl şaldılar.¹³⁴⁹ Gulâm¹³⁵⁰ eyitdi¹³⁵¹ ki bir gün hammâma vardum.¹³⁵² Çün¹³⁵³ içerüye¹³⁵⁴ girdüm. Bir köca ' Arab dellâk baña¹³⁵⁵ yapışub gel saña sabûn süreyüm diyü¹³⁵⁶ beni bir¹³⁵⁷ halvete koyub şabun sürmege başladı ve¹³⁵⁸ baña gözlerün¹³⁵⁹ yum didi. Gözlerümi yumdum.¹³⁶⁰ Çün şabunı tamâm itdi¹³⁶¹ ki¹³⁶² gözlerüm açdum.¹³⁶³ Vücüdümü zengî-mişâl zûlmet-sirişt ve [M/59a] siyâh-zîşt gördüm. Feryâda geldüm köca¹³⁶⁴ ' Arab yüzüme¹³⁶⁵ birkaç tabanca çalub¹³⁶⁶ Müslümânlar ' abd-i Âbıkdur filân h'âcenün taht-ı

¹³⁴¹ aġarub: aġrub M

¹³⁴² kâfur mişâl: ' ala beyâz M

¹³⁴³ oldı: olur M

¹³⁴⁴ nazm: -İ1, İ2, T

¹³⁴⁵ bu şan' ata: -İ1, İ2, T

¹³⁴⁶ hayrân: hayrân T

¹³⁴⁷ kaldılar: oldılar İ2

¹³⁴⁸ ana: -İ1, İ2, T

¹³⁴⁹ şaldılar: itdiler M: su'âl şaldılar İ2, T

¹³⁵⁰ gulâm: -İ1, İ2, T

¹³⁵¹ eyitdi: eyitmiş M

¹³⁵² vardum: varub İ2

¹³⁵³ çün: çünkim M

¹³⁵⁴ içerüye: içerü M

¹³⁵⁵ baña: -İ1, İ2, T

¹³⁵⁶ gel saña sabûn süreyüm diyü: -İ1, İ2, T

¹³⁵⁷ bir: -İ1, İ2, M

¹³⁵⁸ ve: -İ2

¹³⁵⁹ gözlerün: gözlerin İ1: gözün M, İ2

¹³⁶⁰ gözlerümi yumdum: -İ1, İ2, T

¹³⁶¹ çün şabunı tamâm itdi: -M

¹³⁶² ki: İ1, İ2, M

¹³⁶³ çün şabunı tamâm itdi: şabun sürince çün yine açdum M

¹³⁶⁴ köca: İ1, İ2, T

¹³⁶⁵ yüzüme: yüzüme gözüme M

¹³⁶⁶ çalub: urub M

mülkünden firār eyledi uş¹³⁶⁷ henüz [İ1/25a] buldum ‘inād ider diyü¹³⁶⁸ beni sürüb Mısırūñ bazāristānında bir h̄‘āce dükkānına getürüb bey[‘] eyledi ve beni bir h̄‘āce alub istiḥdām itdi. Birgün diledüm ki keşf-i ḥāl idüb ola ki h̄‘ācenüñ merḥametine mazḥar olam. Ve bu ṭārīḫ ile ‘ubūdiyetden ḥalās buldum. h̄‘āce eli ayağı bend idüb baña muḥkem pend itdi ve niyyeti bu idi ki āḥer yere bey[‘] ide. Tā bugün fırsat bulub uş geldüm ve nefsümi kayd-ı bend-i ‘ubūdiyyetden ḥalāş kıldum didi.¹³⁶⁹

Ḳıṭ‘ a¹³⁷⁰

(Mefā’ülün/ Mefā’ülün/Fe’ülün)

Te‘ālallah zihī ṣabbāğ-ı kemāl¹³⁷¹
Ki virür ādemīye böyle rengi
Ḳararub ālile Rūmī ḡulāmı
[T/23b] Ḳulumdur¹³⁷² dir benüm çoḡdan bu zengī

Muṭāyebe¹³⁷³

Birgün birḳaç kimesneler şeyṭānı görür ki¹³⁷⁴ kemāl-i şitāb ile bir yire revāne olub gider.¹³⁷⁵ sebep-i isti‘cālinden su’āl iderler.¹³⁷⁶ Böyle ‘acele ile ḳande gidersin ve ne fitne vü fesād peydā idersin dimişler. Eyitmiş ki¹³⁷⁷ falān ‘avreti filān oynaşına

¹³⁶⁷ uş: -M

¹³⁶⁸ ‘inād ider diyü: -İ1, İ2, T

¹³⁶⁹ bir h̄‘āce dükkānına getürüb bey[‘] iyledi ve beni bir h̄‘āce alub istiḥdām iderdi. Birgün diledüm ki keşf-i ḥāl idüb ola ki h̄‘ācenüñ merḥametine mazḥar olam ve bu ṭārīḫ ile ‘ubūdiyetden ḥalās buldum. Ḳāce eli ayağı bend idüb baña muḥkem pend itdi ve niyyeti bu idi ki āḥiride bey[‘] ide tā bugün fırsat bulub uş geldüm ve nefsümi kayd-ı bend-i ‘ubūdiyyetden ḥalāş kıldum didi Mısır’uñ bazaristanda bir ḥocaya virdi Uş bugün fırsat bulub geldüm: -İ1, İ2, T

¹³⁷⁰ ḳıṭ‘ a: başlık -T

¹³⁷¹ ṣabbāğ-ı kemāl: ṣabbāğ-ı kāmīl T

¹³⁷² ḳulumdur: bu ḳulumdur M

¹³⁷³ muṭāyebe: yine buna münāsib ḥikāyet ki M: başlık -T

¹³⁷⁴ görür ki: görürler ki M, T: Görür ki İ2

¹³⁷⁵ bir yire revāne olub: -M

¹³⁷⁶ sebep-i isti‘cālinden su’āl iderler: -İ1, İ2, T

¹³⁷⁷ ki:-M

koçdurmağa sa‘y iderem. Be sen gidi imişsin dimişler. Şeytān ‘aleyhü‘l- la‘ ne¹³⁷⁸ be
yoğ¹³⁷⁹ bu gidilik degül¹³⁸⁰ insāniyetdür efendiler dimiş.

Ƙıt‘ a¹³⁸¹

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Ne deñlü şeytanet ƙılsa ‘Azāzil
İder ādemlücek daħi bile¹³⁸² çoğ
Buluşdurur nigārına nigāra¹³⁸³
Çoğ insāniyet ider¹³⁸⁴ ādeme yoğ

Muṭāyebe¹³⁸⁵

Bir herif pūre¹³⁸⁶ otı şatub aluñ ki bu ot ƙutludur ve pūreler¹³⁸⁷ defi‘ne gereklüdür
diyü ta‘rif idermiş. Hele birkaç pūre¹³⁸⁸ zāħmetin¹³⁸⁹ görmişler birkaç ağçeliğ otın
almışlar ve¹³⁹⁰ Bu otı niçe isti‘māl idelüm diyü şormışlar. Herif eyitmiş āsāndur
pure‘i¹³⁹¹ tutuñ¹³⁹² daħi¹³⁹³ bu otdan gözlerine ƙoyuñ.¹³⁹⁴ Anlar eyitmiş be¹³⁹⁵

¹³⁷⁸ ‘aleyhü‘l- la‘ ne: -İ1, İ2, T

¹³⁷⁹ be yoğ: bre M

¹³⁸⁰ degül: degüldür M

¹³⁸¹ ƙıt‘ a: başlık -T

¹³⁸² bile: - M

¹³⁸³ nigārına nigāra: nigāra nigārın M, T

¹³⁸⁴ ider: eyler M, T

¹³⁸⁵ muṭāyebe: yine buna münāsib hikāyet-i ki M: başlık -T

¹³⁸⁶ pure: bure M

¹³⁸⁷ pureler: bureler M, İ2

¹³⁸⁸ pure: bure M, İ2

¹³⁸⁹ zāħmetin: zāħmetin M

¹³⁹⁰ ve: -İ1, İ2, T

¹³⁹¹ pure-i: bure-i M, İ2

¹³⁹² tutuñ: tutun İ1, T: dutuñ M

¹³⁹³ daħi: ve M

¹³⁹⁴ ƙoyuñ: eküñ M

¹³⁹⁵ be: -İ1, İ2

na'ceb¹³⁹⁶ biz ħod pūre'î tūtinca öldürürüz dimişler.¹³⁹⁷ Ĥerîf eyitmiş ol¹³⁹⁸ dāhi¹³⁹⁹
güzel dimiş¹⁴⁰⁰

Ķıţ' a¹⁴⁰¹

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Zihî üstād-ı ħāzıķ¹⁴⁰² bārekallah

[M/59b] Ki ot şaçun dir purenün¹⁴⁰³ gözine

[İ1/25b] Begüm böyle ilāc-ı mühmil ile¹⁴⁰⁴

Bunun gibi tabībün ot g.tine¹⁴⁰⁵

Muţāyebe¹⁴⁰⁶

Bir herîfün ħānesi dīvārında sath-ı bābında bir 'azīm çatallu¹⁴⁰⁷ boynuzlar ile¹⁴⁰⁸
muşavvir bir dīv şekli var imiş. Birgün şāhib-i ħāne'î¹⁴⁰⁹ görürler ki eline¹⁴¹⁰ Bir teber
alub ol şeklün boynuzların kırmağa başlar.¹⁴¹¹ Ya' nî rengin dīvārdan ayırmağa sa' y
[İ2/16a] ider.¹⁴¹² Bu şekil niçün mahv idersin¹⁴¹³ diyü şormışlar.¹⁴¹⁴ Be hey birāder¹⁴¹⁵

¹³⁹⁶ na'ceb: -M

¹³⁹⁷ dimişler: -İ1, İ2, M

¹³⁹⁸ ol: o İ1, T: -M

¹³⁹⁹ dāhi: -M

¹⁴⁰⁰ dimiş: -İ1, İ2, T

¹⁴⁰¹ kıţ' a: başlık -T

¹⁴⁰² ħāzıķ: ħāzıķ M

¹⁴⁰³ purenün: burenün M

¹⁴⁰⁴ mühmil ile: mühmiliyle M, İ2, T

¹⁴⁰⁵ g.tine: g.tine İ2

¹⁴⁰⁶ muţāyebe: yine buna münāsib ħikāyet-i ki M: -T

¹⁴⁰⁷ çatallu: çatlu İ2

¹⁴⁰⁸ boynuzlar ile: boynuzlarla M, İ2, T

¹⁴⁰⁹ şāhib-i ħāne-i: şāhib-i ħāne olan geyigi M

¹⁴¹⁰ eline: -İ1, İ2, T

¹⁴¹¹ başlar: -M

¹⁴¹² ya' nî rengin divardan ayırmağa: - M

¹⁴¹³ bu şekil niçün mahv: sebab-i sa' yın M

¹⁴¹⁴ diyü şormışlar: istifsār itmişler M

¹⁴¹⁵ birāder: birāzer İ2, T

gelüb geçüb gidenler ¹⁴¹⁶ apuma baduça ¹⁴¹⁷ arduma ulaub ¹⁴¹⁸ u gidinũ boynuzların [T/24a] göre diyũ söylerler. ¹⁴¹⁹ Neyleyeyin cnuma kr itdi ¹⁴²⁰ dimi. İitmiler ki ¹⁴²¹ Bir zarif iidũb ¹⁴²² bu kıt' a-ı in vũ ind ¹⁴²³ eylemi. ¹⁴²⁴

ıt' a ¹⁴²⁵

(Mef'lũn/ Mef'lũn/Fe'lũn)

Bu ekliũ peykerinden 'r idersin
Dũrũpen ¹⁴²⁶ ki boynuzın ırayduũ
Zavallu ekliũni dvra yazsam
Büyük boynuz nedür ol vat greydũ

Muyebe ¹⁴²⁷

Yine buna mnsib hikyet-i ki ¹⁴²⁸ Mansrleng ki hlif-i mzdendr. Bir ayaı kendü fermnında degül idi. Asa idi. Birgün bir maharasına incinb mukem let urdu. Syir nedmler glb pdih sana ne yavuz reng virdi dimiler. Mahara eyitmi ol bana ne reng virdi ben ana reng virdüm ki dgdkden sora oinden alkb arusunda aya aya gitdüm dimi.

¹⁴¹⁶ gelüb geb gidenler: gelüb geenler T

¹⁴¹⁷ apuma badıça: -M

¹⁴¹⁸ arduma ulaub: -İ1, İ2, T

¹⁴¹⁹ diyũ söylerler: dirler M

¹⁴²⁰ neyleyeyin cnuma kr itdi: cnuma kr itdi neyleyeyin M

¹⁴²¹ iitmiler ki: -İ1, İ2, T

¹⁴²² iidũb: -M

¹⁴²³ in vũ ind: ind vũ in M

¹⁴²⁴ bir zarif iidũb bu kıt' a-ı in ve ind iylemi: bir zarif bu kıt' a'ı ouyub hnde idüb gemi M

¹⁴²⁵ kıt' a: balık -T

¹⁴²⁶ drrben: drrsin M, T

¹⁴²⁷ muyebe: -M, T

¹⁴²⁸ yine buna mnsib hikyet ki: -İ1, İ2, T

Ꞗıı' a¹⁴²⁹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Irağ ol mümkün olduğca birāzer
' Abeşdür hiç ulaşma maşharaya
Nefes virse gelür bŷy-ı bed andan
[İ1/26a] Ki beñzer maşharālar ħün-feşāya

Ħikāyet¹⁴³⁰

Bir şeyĥŷñ bir oğlı ıoğub¹⁴³¹ yārındası şeyĥ bir şŷfisine bu gice bir erkek¹⁴³² oğlumuz
dođdı¹⁴³³ ismin¹⁴³⁴ ' Ubeyde ıoğuğ dimiş. Şŷfī eyitmiş hay sulıānum ĥazz itdŷñ yine
Ebŷ ' Ubeyde olmişsiz.

Ꞗıı' a¹⁴³⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Nefes urmaz te' aıııulsuz kelāma
Budur ' āııl olanda zīra ' ādet
Te' aıııulsuz cevāba iden aııđām
Çeker soñra kelāmından ĥacālet

Muıāyebe¹⁴³⁶

Yine buna münāsib ĥikāyet ki¹⁴³⁷ Bir herif bir herifde iki ıanıar demür emānet ıor.
Ba' dü' z-zamān şaleb ider. Herif eydür vallāhi ol demüri sııan yimiş. Herif süküt

¹⁴²⁹ ııı' a: başıık -T

¹⁴³⁰ ĥikāyet: müıāyebe İ2: başıık -T

¹⁴³¹ ıoğub: doğub İ1, M

¹⁴³² erkek: -İ1, M, T

¹⁴³³ doğdı: oldı İ2: başıık-T

¹⁴³⁴ ismin: ismini T

¹⁴³⁵ ııı' a: başıık -T

¹⁴³⁶ müıāyebe: -M, T

ider. Meger anuñ bir küçük iki yaşar¹⁴³⁸ oğlanuğı var imiş. Birgün maħallede gezerken ol demür emānet vazı^c iden herif hemān oğlanuğı alub evine iledüb pinhān ider. Bir zamāndan ōnra taħra çıkar görse ki herif oğlanuğı arayub gezer ne ararsın diyü su ʔāl ider. Herif eydür.¹⁴³⁹ [T/24b] bir küçük oğlanuğumuz zāyi^c oldu. Anı cüst u cū iderin. Ol eydür ben bugün gördüm. Bir çaylak minķārında bir oğlanuķ¹⁴⁴⁰ götürüb uçardı. Herif eydür be ne söylersin hergiz oğlanuğı çaylak götürür mi. Ol herif eydür ya¹⁴⁴¹ iki ķantar demüri sıçan yir iki yaşında oğlanuğı çaylak almaz mı. Herif eydür yoħ yime oğlanı getür [İ2/16b] ušte demürüñ duruyor.¹⁴⁴²

ķıı' a¹⁴⁴³

(Mefā ʔilün/ Mefā ʔilün/Fe ʔülün)

[İ1/26b] Zamāne ħalk [i]le ülfet gerekse
Yüri var sen de öğren mekr u ħile¹⁴⁴⁴
Yirinde olma ġāfil ħileden¹⁴⁴⁵ sen
Olur ħile murāda çün vesile

[M/59b] Muṭāyebe¹⁴⁴⁶

Bir pīr-i merdek-i zārif mezāristānda gezerken¹⁴⁴⁷ ānı görüb birķaç civānlar¹⁴⁴⁸ gezerken¹⁴⁴⁹ baba bunda neylersin niye geldün¹⁴⁵⁰ dimişler. Pīr-i merdek eyitmiş toprak şılasına¹⁴⁵¹ geldüm¹⁴⁵² oğullar¹⁴⁵³ dimiş.¹⁴⁵⁴

¹⁴³⁷ yine buna münāsib ħikāyet-i ki: -İ1, İ2, T

¹⁴³⁸ yaşar: yaşında İ2

¹⁴³⁹ herif eydür: -T

¹⁴⁴⁰ oğlanuķ: oğlanuğı İ2

¹⁴⁴¹ eydür ya: -İ1, İ2, T

¹⁴⁴² turuyor: duruyor İ1: -T

¹⁴⁴³ ķıı' a: başlık -T

¹⁴⁴⁴ ħile: ħile T

¹⁴⁴⁵ ħileden: ħileden T

¹⁴⁴⁶ muṭāyebe: ķıı' a M: başlık -T

¹⁴⁴⁷ gezerken: gezermiş M

¹⁴⁴⁸ civānlar: yigitcükler M

Ꞑıı' a¹⁴⁵⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Şıla-i raḥmūñ eger yoğ ise¹⁴⁵⁶ gel

Şıla-i ḥāki ḳoma bāri hemān

Ki bu eşyā¹⁴⁵⁷ ider¹⁴⁵⁸ aşlına rucū'

Ꞑara toprağa girür cümle cihān

Ḥikāyet¹⁴⁵⁹

Ĝurāb kendü beççesine pend u¹⁴⁶⁰ naşīḥat idermiş ve eydürmiş ki¹⁴⁶¹ *lā-vefā' e lī'-azmi el-insāni* (لَا وَفَاءَ لِعَظْمِ الْإِنْسَانِ) ya' nī¹⁴⁶² insānuñ kemüginde vefā yoğdur. Ya' nī insānuñ bināsında vefā muşavvir¹⁴⁶³ ve siriştinde ḥaḳīḳat muḥarrem degüldür. Felā-cerem meḳāyid-i insāniyyetden istīmān ve meşāyid-i ādemīyāndan iṭmīnān kār-ı 'āḳilān degüldür. Ḥuşūşa bir nesnenüñ ki binā-i heyülāsı bizüm lehm u şaḥmumuz sivāsıyla perveriş ü irtifā bula ve¹⁴⁶⁴ bir heykel-i ejder- peykerüñ ki¹⁴⁶⁵ ğıdāsı bizüm cān-ı şīrīnimüz uçurmasıyla ola andan ihtirāz¹⁴⁶⁶ derece-i vücūbdadır [M/60a] lāzımdur ki hergiz¹⁴⁶⁷ mekrinden¹⁴⁶⁸ emīn ve 'adem-i tedārikiñüz ile helāke ḳarīn

¹⁴⁴⁹ geçerken: -İ1, İ2, T

¹⁴⁵⁰ niye geldüñ: -İ1, İ2, T

¹⁴⁵¹ şılasına: şılasın itmege T

¹⁴⁵² geldüm: geldüm idi M

¹⁴⁵³ toprak şılasına geldüm oğullar: oğullar toprak şılasına geldüm idi M

¹⁴⁵⁴ dimiş: -M

¹⁴⁵⁵ Ꞑıı' a: -T

¹⁴⁵⁶ yoğ ise: yoğiyse İ2: -T

¹⁴⁵⁷ eşyā: eşyālar M

¹⁴⁵⁸ ider: ki eyler M

¹⁴⁵⁹ ḥikāyet: Ꞑıı' a M: başlık -T

¹⁴⁶⁰ pend u: -İ1, İ2, T

¹⁴⁶¹ ki: İ1, T

¹⁴⁶² ya' nī: -M, İ2

¹⁴⁶³ muşavvir: mu' ammer M

¹⁴⁶⁴ ve bir: bir İ1: ve bu T

¹⁴⁶⁵ ki: -İ1, İ2, T

¹⁴⁶⁶ ihtirāz: ihtizāz M

¹⁴⁶⁷ lāzımdur ki hergiz: -M

olmayasız. Sizlerün¹⁴⁶⁹ şayd u kayduñuz haqqında ānlarda hile firāvāndur¹⁴⁷⁰ ammā cümleden¹⁴⁷¹ biri budur ki¹⁴⁷² her kaçan kim¹⁴⁷³ nev^c-i insān¹⁴⁷⁴ yanuñuzdan [T/25a] güzerān ider ve hāke meyl idüb¹⁴⁷⁵ eṭrāfına nigerān ider āgāh olasız ki sizün helākiñüz kaçdına seng-pāre cūyān [İ1/27a] ider. Pes tedārike uzar olub¹⁴⁷⁶ henüz ol şahış yirinden ṭurmadın¹⁴⁷⁷ gerekdür ki pürān u perī-şān olasız tā ki¹⁴⁷⁸ bīm-i cāndan ḥalāş¹⁴⁷⁹ bulasız didi.¹⁴⁸⁰ Beççesi eyitdi.¹⁴⁸¹ Fi ʿl-vāḳi^c anı ki buyurursız ʿayn-ı şavāb u ḥaḳīḳate¹⁴⁸² ni^c am olmayubdur amma¹⁴⁸³ eger¹⁴⁸⁴ senün pāre-i ḳabzā-i taşarrufında ḥazır bulıñub cānib-i hāke meyl itmedin ebr-i kefenden bi ʿl-bedāha şāi^c ḳā-vār nüzül iderse¹⁴⁸⁵ ol vaḳt-ı izṭırārda¹⁴⁸⁶ istiḥlāş-ı cān-ı rüh-ı revāna¹⁴⁸⁷ tedārik nedür dimiş. Ğurāb çüñkim beççesinden¹⁴⁸⁸ bu sözi işitdi¹⁴⁸⁹ bildi ki¹⁴⁹⁰ mertebe vü zekāvetde¹⁴⁹¹ derece-i fetānetde¹⁴⁹² kendünden berterdür eyitdi.¹⁴⁹³

¹⁴⁶⁸ mekrinden: mekr-i insāndan M

¹⁴⁶⁹ sizlerün: sizün M

¹⁴⁷⁰ hile-i firāvāndur: hile çoḳdur M: hile-i vāfir vardır İ2

¹⁴⁷¹ cümleden: cümlesinden M

¹⁴⁷² budur ki: oldur ki İ2

¹⁴⁷³ kim: -İ1, İ2, T

¹⁴⁷⁴ insān: insāndan M

¹⁴⁷⁵ hāke meyl idüb: yire egilüb M

¹⁴⁷⁶ tedārike uzar olub: -İ1, İ2, T

¹⁴⁷⁷ yirinden ṭurmadın: ṭoḅrulmadın M: yirinden durmadın İ1

¹⁴⁷⁸ ki: kim T

¹⁴⁷⁹ ḥalāş: felāḥ M, İ2

¹⁴⁸⁰ didi: dimiş M

¹⁴⁸¹ eyitmiş: eyitdi İ2, T

¹⁴⁸² ḥaḳīḳate: ḥaḳīḳat İ2

¹⁴⁸³ amma: ama İ2

¹⁴⁸⁴ eger: -İ1, M

¹⁴⁸⁵ şa^c iḳāvār nüzül iderse: nüzül iderse şa^c iḳāvār M

¹⁴⁸⁶ izṭırārda: anda İ2

¹⁴⁸⁷ istiḥlāş-ı cān-ı rüh-ı revāna: istiḥlāş-ı cāna M: istiḥlāş-ı cān ve ḥalāş-ı rüh-ı revāna İ2, T

¹⁴⁸⁸ çüñkim beççesinden: beççesinden çüñkim İ2, T

¹⁴⁸⁹ işitdi: diñledi M

¹⁴⁹⁰ bildi ki: -M

¹⁴⁹¹ mertebe ve zekāvetde: mertebe-i zekāvetde M, T

¹⁴⁹² derece-i fettānetde: -İ1, İ2, T

¹⁴⁹³ eyitdi: eyitmiş M: -İ2

Ꞑıꞑ' a¹⁴⁹⁴

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Gerek 'âķıl gerek ebleh her oĝlan¹⁴⁹⁵

Atası hūyına elbet gelürdür

'Uruķveş nār-ı te'dīb ile pişse¹⁴⁹⁶

Ĥarām-zāde ĥarām-zāde olurdur

[M/60b] Ĥikāyet¹⁴⁹⁷

Mütezariflerden bir muştalāh-ı [İ2/17a] cāhil ve muzahrāf-ı nā-kābil bir ķaryeye varub ehl-i ķarye ānı hoş görüb vāfir kebūter beççelerin büryān eylemişler ve bu ni' metle ānı ŧoyırmışlar.¹⁴⁹⁸ Yarındası şehre gelüb yārān-ı şafāya bulışduķda ve görüşdüķde¹⁴⁹⁹ eyitmiş. Bu gice filān ķaryeye varub 'aşķuñuza vāfir 'ankebūt beççelerin¹⁵⁰⁰ pişirüb¹⁵⁰¹ yidük¹⁵⁰² aĝzunuza irāķ¹⁵⁰³ dimiş.

Ꞑıꞑ' a¹⁵⁰⁴

(Fā'îlātün/ Fā'îlātün/ Fā'îlün)

Cāhil olub söyleyenler iştilāh

Cehlını izhār ider bī-irtiyāb

İştilāh diyü yidüĝi herze'î

Sāde yaĝ ile¹⁵⁰⁵ yimez olsa kilāb

¹⁴⁹⁴ Ꞑıꞑ' a: başlık -T

¹⁴⁹⁵ gerek 'âķıl gerek ebleh her oĝlan: vücūda gelse evlādı kişinüñ M

¹⁴⁹⁶ nār-ı te'dībıyle: nār-ı badesiyle İ2

¹⁴⁹⁷ ĥikāyet: müṭāyebe İ2

¹⁴⁹⁸ ŧoyırmışlar: ŧoyılmışlar İ1

¹⁴⁹⁹ bulışduķda ve görüşdüķde: -M

¹⁵⁰⁰ beççelerin: beççeler M

¹⁵⁰¹ pişirüb: püşürüb T: -M

¹⁵⁰² yidük: yidüm M

¹⁵⁰³ aĝzuñuza irāķ: -İ1, İ2, T

¹⁵⁰⁴ Ꞑıꞑ' a: başlık -T

Hikāyet

[İ1/27b] Hāmid Çelebi mülāzımlarından mesmū^cdur ki Hāmid Çelebi merhūm pederlerinden hikāyet [T/25b] ve anlar dāhi bu vechle rivāyet eylemişler ki zamān-ı evāyilde Halebden İstanbula işler bir h^ıāce-i şāhib-i kervān ve sālār-ı zū^c l-^c ünvān¹⁵⁰⁶ var idi ki silk-i ticārete sālīk ve dünyālīkdan¹⁵⁰⁷ çok¹⁵⁰⁸ nesneye mālīk idi. Muḥibb-i ^c ulemā vü fuzalā-i ehl-i taḫvā bir pīr-i kebīr idi ki sağ elinūn¹⁵⁰⁹ eşābı^cndan baş barmağı ve şehādet parmağı¹⁵¹⁰ nışfına degin¹⁵¹¹ maḫtū^c idi. Meclisümüzde her-gāh mülāzemet ve soḫbetümüze her ān¹⁵¹² rağbet gösterürdi. Birgün ol maḫtū^c olan parmağlarınınuñ¹⁵¹³ keyfiyyetinden mecālen istikşāf olındı. Pīr-i kebīr hikāyete¹⁵¹⁴ bu vechle taḫşīl virdi ki filān tāriḫde diyār-ı Halebden ^c azīm¹⁵¹⁵ māl u metā^c yile¹⁵¹⁶ [M/61a] çıḫub çün hıṭṭa-ı Rūma irişüb maḫrūse-i Kostantiniyeye daḫil¹⁵¹⁷ oldum ve bir miḫmān sarayına nüzūl idüb bir genc-i tārikīde bir bī-mār gördüm ki ḫālet-i ihtizāra teveccüh ḫılımış idi ve ^c alāḫa-i cāndan demsüz bir nefes kalmışdı.¹⁵¹⁸ Çün dīde-i gām-dīdeleri baña dūş oldı tazarru^c ile iltimās ḫıldı ki bunca eyyāmdur ki¹⁵¹⁹ tenāvül-i ta^c āma dest-i dırāz itdüm ḫālā bu¹⁵²⁰ nefsi emmāre taḫazā-yı ta^c ām itmek üzredür. Luṭf ile baña bir aḫçelik¹⁵²¹ buğra infāḫ eyle didi. Ben dāhi

¹⁵⁰⁵ yağılsa: yağılı M

¹⁵⁰⁶ salār-ı zū^c l-^c ünvān: zū^c l-^c ünvān kimesne M

¹⁵⁰⁷ dünyālīkdan: dünyālīkden M

¹⁵⁰⁸ çok: çokluḫ M

¹⁵⁰⁹ sağ elinūn: -İ1, İ2, T

¹⁵¹⁰ parmağı: barmağı M

¹⁵¹¹ degin: varınca M

¹⁵¹² her ān: -M

¹⁵¹³ parmağlarınınuñ: -İ1: barmağlarınınuñ M

¹⁵¹⁴ hikāyete: hikāyete T

¹⁵¹⁵ ^c azīm: ^c azīm İ2

¹⁵¹⁶ metā^c yile: metā^c ile İ2

¹⁵¹⁷ daḫil: vāşıl İ2, T

¹⁵¹⁸ ve ^c alāḫa-i cāndan demsüz bir nefes kalmışdı. -İ1, İ2, T

¹⁵¹⁹ ki: -İ1, M, T

¹⁵²⁰ bu: -M

¹⁵²¹ aḫçelik: aḫçelulḫ M

dāmen-i hizmeti ve şefkati¹⁵²² der-meyān idüb bir aqçelik¹⁵²³ buğra ihzār idüb merhāmeten hizmetine bi'z-zāt mübāşeret idüb ol maḥzūrī öñine kodum. Eṭrāfına nazar idüb ol ta'āmdan tenāvvüle cür'et itmedi ben añladum¹⁵²⁴ ki [İ1/28a] benden hicāb ider. Añaru ṭurdum¹⁵²⁵ ve gūşe-i çeşm ile¹⁵²⁶ mulāḥaza [T/26a] kılub gördüm ki koyunından bir şutre-i zer çıkarub ve ol zerleri ol ta'ām içine döküb¹⁵²⁷ mülemma' idüb zerdalu-¹⁵²⁸ mişāl dehān-ı hırşla ekle iştiğāl eyledi [İ2/17b] ve cümlesin ekl idüb teslīm-i rūḥ itdi ve ben te'accüb idüb Subhānallah didüm. 'Arābī¹⁵²⁹ *lā-tenkirü el bâtil fî ṭureh feinnehu ba'ḍu zuhūrāti*¹⁵³⁰ (لا تتكر الباطل في طوره فاته بعض) /¹⁵³¹ pes gönlümde cezm itdüm¹⁵³² ki anuñ techiz u tekfinün gördüm dāhi defn itdürüb¹⁵³³ leyle-i zalamide gelem ve şikemin yarub ol bel' itdüğü zerleri¹⁵³⁴ birer birer¹⁵³⁵ alam. Pes ānı defn itdürüb ve ben tā aḥşama varınca¹⁵³⁶ hevāil-i mezāristānda ve eṭrāf-ı guristānda pūyān eyledüm. Çünkü 'ālem ağıyardan ḥāli oldı ser-i mezāra gelüb neşāt-ı zer ile ol medfūn nebbāşvār ḥafr idüb meyyiti kenār-ı ḳabre çekdüm ve tenin libās-ı kefeninden 'arī idüb dildürmege ḥancer ile ḳarnın şikāf idüb zerleri¹⁵³⁷ alam [didüm.] Çün vücūdına nazar kıldum. Ol bel' itdüğü zerleri¹⁵³⁸ cümlesin ten-i 'üryān üzre dağ mişāl müzeyyen ve āyet-i kerime-i *fezūkū'l-'azābe bimā kuntum tekfurūn* (فَدُوُّوا الْعَذَابَ بِمَا)¹⁵³⁹ [M/61b] mefhūm-ı şerifinün feḥvā-yı va'id-i encāmını

¹⁵²² ve şefkati: -İ1, İ2, T

¹⁵²³ aqçelik: akçeluḳ M: bir aqçe T

¹⁵²⁴ añladum ki: taḥayyül itdüm M

¹⁵²⁵ ṭurdum: durdum M

¹⁵²⁶ çeşm ile: çeşmle İ2, T

¹⁵²⁷ döküb: töküb İ2

¹⁵²⁸ zerdalu: zer-alüd İ2

¹⁵²⁹ Arabi: -İ1, İ2, T

¹⁵³⁰ *lā-tenkirü el bâtil fî ṭureh feinnehu ba'ḍu zuhūrāti*: -İ2

¹⁵³¹ A. Batılı tavrında inkar etme zira o da bazı esma-i ilahiyyenin zuhuratındandır.

¹⁵³² itdüm: eyledüm M, İ2, T

¹⁵³³ itdürüb: idüb M

¹⁵³⁴ bel' itdüğü zerleri: kenz-i merfūnı M

¹⁵³⁵ birer birer: - M, İ2

¹⁵³⁶ varınca: degin M

¹⁵³⁷ zerleri: - M

¹⁵³⁸ zerleri: zerlerün M

¹⁵³⁹ A. Kafir olmanıza karşılık tadın bakalım bu azabı Enfal 8 /35

dīde-i ḥaḳīḳatümle¹⁵⁴⁰ ʿayān-ı müşāhede ııldum. Pes bu¹⁵⁴¹ ıudret-i¹⁵⁴² ḥikmet-i İlähī ve taḥvīf u tehdīd-i nā-mütenāhī ile mütenebbih olmayub ve inşāfa gelmeyüb ṭakazā-yı nefsi emmāreden felāḥ müyesser olmadı.¹⁵⁴³ Bi ʿz-żarūri hevā-yı zer [T/26b] silsile-i ḥırş ve ṭamāʿ-ı mey taḥrīḳ itdi. El uzatdum ki ol fāḥişleri¹⁵⁴⁴ teninden ıoparub birer birer silk-i temlīke [İ1/28b] çekem. Çün¹⁵⁴⁵ dest-i ḥırşla birisin lems itdüm anlar ḥod cümlesi¹⁵⁴⁶ ııtʿata-i mine ʿn-nirān imiş. Parmağlarum ucını öyle suzān itdi ki ḥarāret u tābından dūd-ı āhum bir burūc-ı felege¹⁵⁴⁷ ʿurūc ve ʿiztirābından nevhā-ı figānum bir yine¹⁵⁴⁸ ḥurūc itdi ve ol vecaʿ hergiz teskīn bulmayub gitdükçe parmağlarum ucı¹⁵⁴⁹ fetīle-i rûgana-alūd gibi nār-ı¹⁵⁵⁰ ceḥīm ile tutuşdı ve iztirābından cān u cigerüm pişdi.¹⁵⁵¹ Çün gördüm ki āteş gitdükçe zebāna çeküb sāyir¹⁵⁵² vücūdum dāḥi suzān itmek üzredür pes ol ḥarāretle¹⁵⁵³ parmağlarum¹⁵⁵⁴ katʿını ihtiyār itdüm. Ve dāḥi dimiş ki ol nāruñ ḥarāreti hergiz bu dünyā āteşi gibi degül idi. El-ān ol vecaʿ dan bedenümde sirāyet ve ıalbümde ḥarāret vardur ki yıllar oldı ānı āb-ı istiğfār ile inṭifā idemedüm¹⁵⁵⁵ henüz baııyyesi dāḥi¹⁵⁵⁶ izāle ve defʿi¹⁵⁵⁷ ıalur¹⁵⁵⁸ oñmadı didi¹⁵⁵⁹

¹⁵⁴⁰ ḥaḳīḳatümle: ḥaḳīḳatle İ2

¹⁵⁴¹ bu: -İ1, M

¹⁵⁴² ıudret-i: -İ1, M: ıadr-i T

¹⁵⁴³ olmadı: olmayub M

¹⁵⁴⁴ fāḥişleri: fāḥişleri M

¹⁵⁴⁵ çün: çünkim M, İ2, T

¹⁵⁴⁶ cümlesi: cümle M

¹⁵⁴⁷ burūc-ı felege: felek-i burca M

¹⁵⁴⁸ bir yine: felek-i atlas M: çarḥ-ı birine İ2

¹⁵⁴⁹ parmağlarum: barmağlarum ucı M

¹⁵⁵⁰ nār-ı: nirān M, İ2, T

¹⁵⁵¹ pişdi: bişdi İ1, İ2, T

¹⁵⁵² vücūdum: sā ʿyir vücūdum M: -İ2

¹⁵⁵³ ḥarāretle: ḥarāret ile M

¹⁵⁵⁴ parmağlarum: barmağlarum ucı M: barmağlarum T

¹⁵⁵⁵ idemedüm: iderim M

¹⁵⁵⁶ dāḥi: -İ1, İ2, T

¹⁵⁵⁷ izāle ve defʿi: -İ1, İ2, T

¹⁵⁵⁸ vardur: ıalur M

¹⁵⁵⁹ oñmadı didi: -İ1, İ2, T

Ꞑıt' a¹⁵⁶⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Hevā-yı hubb-ı dünyā ile¹⁵⁶¹ ey dil
Yeter gezdün bu sevdādan güzer kı
Çü dünya hubbıdur re'sü 'l- hatāya
Sözüm tut hubb-ı dünyādan hazer kı

Tahkik¹⁵⁶² ve fi 'l-hakika reh-zen-i¹⁵⁶³ reh-i takva¹⁵⁶⁴ [İ2/18a] ve münhedim-i diyār-ı
'uqbā hūbb-ı dünyā ve mā-fi-hā olduğına fehvā-yı hadiṣ-i şerif *ḥubb-ı dünyā re'su*
küllü ḥaṭī'a (حب الدنيا رأس كل خطيئة)¹⁵⁶⁵ aña işāret ve ma' nāy-ı mu' ciz-nümā-yı laṭif
ricālüm lā-tulhihim ticāretüm velā bey'un (رجال لا تلهيهم تجارة ولا بيع) *an zikrillah*
(عن ذكر الله)¹⁵⁶⁶ āndan beşāretdür. Nitekim bu Ꞑıt' ada dinilmiştir.¹⁵⁶⁷

Ꞑıt' a¹⁵⁶⁸

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

[M/62a] ' İbādāt efdālin ey dil¹⁵⁶⁹ şorarsañ
[T/27a] Gerekdür hubb-ı dünyādan ferāgat
[İ1/29a] Zārar virmez vücūdı nefsi-i dünya
Olursa terk-i ḥub-ı māl u şehvet

hadīṣi şerifinde¹⁵⁷⁰ dāḥi¹⁵⁷¹ vārid olan hūbb-ı dünyādur nefsi-i dünyā degüldür.

¹⁵⁶⁰ Ꞑıt' a: başlık -T

¹⁵⁶¹ dünyā ile: dünyāyla M

¹⁵⁶² tahkik: tenbih M: -T

¹⁵⁶³ reh: rāh İ1, İ2, T

¹⁵⁶⁴ rāh-ı: reh-i M

¹⁵⁶⁵ A. Dünyayı sevmek, tüm hataların başıdır.

¹⁵⁶⁶ A. Öyle kimseler vardır ki ne mal ne de alışveriş onları ve zekatı vermekten alıkoymaz. Nur 24 /37

¹⁵⁶⁷ nitekim bu Ꞑıt' ada denilmiştir: -M

¹⁵⁶⁸ beyt: -İ1, İ2, T

¹⁵⁶⁹ ey dil: cānā M

Kıt' a¹⁵⁷²

(Fā' ilātün/ Fā' ilātün/ Fā' ilün)

Nefs-i dünyā ḥāyil olmaz ' aşıka
Ḥubb-ı dünyādan gerekdür ictināb
Hübına aldanma māl u devletün
Kim Ḥudā-bīn olmağa olur ḥicāb

Hikāyet¹⁵⁷³

Nitekim¹⁵⁷⁴ şaḥābe-i kirāmdan ' Abduraḥmān Bin ' Avf eminallah-ı rūḥi ' ane'l- bāise ve'l- ḥavf ḥazretleri māl-dārān¹⁵⁷⁵ sahābeden idi. Rivāyet vardır ki Fāruḳ ḥazretlerinin zamān-ı ḥilāfetlerinde birgün Ḥazret-i Ömer el Fāruḳ raḍiyallahu' anha ḥuzūrına geldi ve eyitdi ḥālen taḥt-ı mülkümde seksān şütür-bār ve her şütürde bizā' at hezār dīnār vardır kim henüz ḥaṭṭa-i Şāmdan bu cānibe teveccüh üzere¹⁵⁷⁶ cümlesini¹⁵⁷⁷ fī-sebī'lillah şadaḳa vü inzāl¹⁵⁷⁸ eyledüm. Al¹⁵⁷⁹ beytül-māl için¹⁵⁸⁰ zabṭ eyle didi. Pes¹⁵⁸¹ Ḥazret-i ' Ömer el¹⁵⁸² Fāruḳ anuñ sebebinden su'al eyledi.¹⁵⁸³ Eyitdi ki yā emirü'l-mü'minīn bu gice şalātü'l-teḥeccüdde kıyām üzere ḥāl¹⁵⁸⁴ iken ḥaṭıra geldi ki¹⁵⁸⁵ ayā metā' ile gelen¹⁵⁸⁶ şütürlerüm ne menzile nüzül ve

¹⁵⁷⁰ ḥadīşi şerīfnde: ḥadīşi şerīf-i Nebevīde M

¹⁵⁷¹ dāḥi: -İ1, İ2, T

¹⁵⁷² kıt' a: nazm M

¹⁵⁷³ hikāyet: neşr M: - İ2, T

¹⁵⁷⁴ nitekim: -T

¹⁵⁷⁵ māl-dārān: māl üzere M

¹⁵⁷⁶ kim henüz ḥaṭṭa-i Şāmdan bu cānibe teveccüh üzere: -İ1, İ2, T

¹⁵⁷⁷ cümlesini: cümlesin İ2

¹⁵⁷⁸ ve inzāl: -İ1: ebrār İ2

¹⁵⁷⁹ al: -İ1, İ2, T

¹⁵⁸⁰ beytül-māl için: -İ1, İ2, T

¹⁵⁸¹ pes: -İ1, İ2, T

¹⁵⁸² ' Ömer el: - M, İ2, T

¹⁵⁸³ eyledi: buyurdı M, İ2, T

¹⁵⁸⁴ ḥāl: -İ1, İ2, M

¹⁵⁸⁵ geldi ki: bu oldu ki M, İ2: oldu ki T

¹⁵⁸⁶ gelen: gelān M, İ2, T

ne maḥale duḥūl itdiler ola. Pes bir māl ki beni *dünyāke yeb'udu* 'an mevlāk (دنیاك
بيعد عن مولاك)¹⁵⁸⁷ fehvā-yı şerīflerine māşdaḫ ve bir cevher ki rüy-ı teḥeccüdüme
gerd-i infi'āl mülḫaḫ ide baña gerekmez cümlesin al zabt itdür didi.

Ḳıṭ'ā

(Fā'ılātün/ Fā'ılātün/ Fā'ılün)

Cife-i dünyāya kılmaz 'itibār

Olur ehla'llah olan 'ālī-cenāb

Ḥimmeti bālādur olmaz 'āşıḫa

[İ1/29b] Devlet-i dünyā¹⁵⁸⁸ vü māfī-hā ḫübāb

Egerçi bu melfūz zātuñ ververi maḥall-i münāsebet ve mülāyim vāḫı' olmışdur
ammā çün kışşadan murād-ı ḫaşşadur ve ĩrād-ı leṭāyifden ġaraz ve aşıl behredür
ma' züz buyurur.¹⁵⁸⁹

Ḳıṭ'ā¹⁵⁹⁰

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Cihān bir nüşhadur memlū leṭāyif

Alur 'ārif olan elbette behre

Olanlar 'ilm-i ḫikmetden ḫaberdār

Nazar kılmaz nukūş-ı deyr-i dehre

¹⁵⁸⁷ A.Dünyan Mevlandan uzaklaştırıyor.

¹⁵⁸⁸ devlet-i dünyā: devlet u dünyā T

¹⁵⁸⁹ egerçi bu melfūz zātuñ vırvırı maḥall-i münāsebet ve mülāyim vāḫı' olmışdur ammā çün
kışşadan murād-ı ḫaşşadur ve ĩrād-ı leṭāyifden ġaraz ve aşıl behredür ma' züz buyurılır:- İ1, İ2, T

¹⁵⁹⁰ kıṭ'ā: -İ1, İ2, T

Ĥikāyet-i Manzūme¹⁵⁹¹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

İdüb peşşe Süleymāna ĥikāyet
Elinden eyledi bādūñ şikāyet

Cevābın çünki gūş itdi Süleymān
Ma' en gel ĥaşmuñ ile didi ey cān

[T/27b]

İşitdiler idüb sivrisinek āh
Benümle bād olur mı didi hem-rāh

Nice iĥzār idem da' vāya bādi
Helāk iden degül mi ĥavm-i ' Ādi

Yaĥın varub nice olam delīli
Odur i' dām iden aşĥāb-ı fīli

Alınmaz ise dādum tā kıyamet
Anuñla gelmege yoĥ bende tākāt

[İ2/18b] Kıt' a¹⁵⁹²

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Niye iĥzār ider da' vāya ĥaşmın
Gedādan ĥadı olmaz çünki rāzı

¹⁵⁹¹ ĥikāyet-i manzūme: -M: başlık -T

¹⁵⁹² kıt' a: -İl

Aña bir Türkin eyle[r] ise irsāl

Olur da' vācı anda kendü qağı

Muṭāyebe

[M/62b] Rūminūñ biri kırlangıcu medḥ idüb yavāş u ḥalīm u ziyānsuz selīm kuşdur
dimiş.¹⁵⁹³ Hindüstān ḥ'ācelerinūñ biri¹⁵⁹⁴ işidüb¹⁵⁹⁵ sen anuñ¹⁵⁹⁶ keyfiyyet-i ḥālin¹⁵⁹⁷ ne
bilürsin.¹⁵⁹⁸ Hindistānda çivid ekenden su'āl eyle çividi geşt iden ḥ'ācelerden şor¹⁵⁹⁹
ki¹⁶⁰⁰ ne yüzi qaradur işidesin dimiş.

Qıt' a¹⁶⁰¹

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Eyüdür diyü ögme kimse'i ḥiç

Ki vardur herkesüñ bu nev' dimāğı

Ye ḥıñzıra arıķ diseñ meşeldür

Niçe baṭmān çıkar ānuñ da yağı

Qıt' a¹⁶⁰²

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Görimezsın dilā sen kendü ' aybuñ

Gözünde perdeler kat kat olubdur

¹⁵⁹³ dimiş: dirmiş M

¹⁵⁹⁴ ḥ'ācelerinūñ: ḥ'āceleriden M, İ2, T

¹⁵⁹⁵ işidüb: istimā' idüb M

¹⁵⁹⁶ anuñ: anı M

¹⁵⁹⁷ keyfiyyet-i ḥālin: -M

¹⁵⁹⁸ anuñ keyfiyyet-i ḥālin çivid ekenden: -M

¹⁵⁹⁹ şor: istifsār iyle M

¹⁶⁰⁰ ki: -İ1, İ2, T

¹⁶⁰¹ kıt' a: -M

¹⁶⁰² kıt' a: -İ1, İ2, T

Su 'āl it ūret-i aḥvālūñ ilden

Ki mü 'min mü' mine mir 'āt olupdur

Hikāyet

Diyār-ı¹⁶⁰³ Mısırdā bir kŭz-pŭŝt ve¹⁶⁰⁴ bŭgri dellāk var imiŝ ki¹⁶⁰⁵ ūzerinde¹⁶⁰⁶ [İ1/30a] debbe miŝāl iki laḥm-i zāyid var¹⁶⁰⁷ imiŝ. Her gice¹⁶⁰⁸ nŭbet sonıñda ḥamāmı silŭb sŭpŭrŭb ve kendŭsi dāḥi¹⁶⁰⁹ ānda yatub bir bucaḳda¹⁶¹⁰ ḥ'āb-ı rāḥat iderlermiŝ.¹⁶¹¹ Meger ol ḥammāmgāḥ ve bī-gāḥ¹⁶¹² ecinne vŭ ŝeyātīñ gelŭb girŭb¹⁶¹³ ve oynayub gŭlŭb yine giderler imiŝ.¹⁶¹⁴ Dellāk-i mezbŭre envā' -i eŝkāl-i ġarībe ve eŝnāf-ı ŝŭver-i muḥtelife ile a' yān u nŭmāyān olurlar imiŝ.¹⁶¹⁵ Dellāk-i miskīn bu ġarābiyātı temāŝā idŭb lakin¹⁶¹⁶ iŝā-yı esrār itmez imiŝ.¹⁶¹⁷ Anlar daḥi ol muḳābelede¹⁶¹⁸ [T/28a] ānı¹⁶¹⁹ incitmezler imiŝ.¹⁶²⁰ Bir gice kŭz-pŭŝt-i mezbŭre¹⁶²¹ teraḥḥum idŭb iḳtidār-ı rŭḥāniyyet ve istiṭā'āt-ı cibiliyyetleri sebebiyle arḳasından ol laḥm-i zāyidi giderŭb rāst-ı endām ve riŝte-i ḳāmetine intizām virmiŝler ve ol zāhrında olan ḳal' a-i istidkārını¹⁶²² lŭḥŭm-ı zāyidi nefḥ idŭb iki dŭhŭl gibi ŝiŝirŭb ḳubbe-i ḥammāmuñ saḥḥına ŝalb itmiŝler. 'Ale' ŝ-ŝabaḥ dellāk-i mezbŭruñ arḳası rāst u bī-kem u kāst

¹⁶⁰³ diyār-ı: -İ1

¹⁶⁰⁴ ve: -M

¹⁶⁰⁵ ki: -İ1

¹⁶⁰⁶ ūzerinde: arḳasın ūzerinde M, İ2

¹⁶⁰⁷ var: bitmiş M

¹⁶⁰⁸ her gice: -İ2

¹⁶⁰⁹ dāḥi: -İ1, İ2, T

¹⁶¹⁰ bir bucaḳda: -M

¹⁶¹¹ iderlermiş: iderlermiş M, İ2, T

¹⁶¹² bī-gāḥ: gāḥ M

¹⁶¹³ girŭb: -İ1, İ2

¹⁶¹⁴ giderler imiş: giderlermiş M, T

¹⁶¹⁵ olurlar imiş: olurlarmış M, İ2, T

¹⁶¹⁶ lākin: -İ1, İ2, T

¹⁶¹⁷ itmez imiş: itmezmiŝ M, T

¹⁶¹⁸ muḳābelede: muḳābele İ2

¹⁶¹⁹ ānı: -İ1, M

¹⁶²⁰ ānı incitmezler imiş: incitmezlermiŝ M, T

¹⁶²¹ mezbŭre: merḳŭme M

¹⁶²² ḳal' a-i istidkārını: -İ1, M

olduđı ve serv gibi hırāma geldiđi¹⁶²³ meşhūr u mezkūr olur. Meger bir zişt-rū dellāk ānı gūş idüb¹⁶²⁴ ve ecinnede kuvvet-i taşarruf küllī¹⁶²⁵ hayāl idüb¹⁶²⁶ ol dađı recā-i behcet-cemāl ve ester-i cā-i-ħüsn¹⁶²⁷ pür-kemāl ile gice gice ħammāma ħizmete¹⁶²⁸ ve ānda yatub ħalkmađa ‘ādet idinūr.¹⁶²⁹ Çünkim bir gice yine ecinne vü şeyātīn ile derūn-ı ħammām mā-lā-māl ve envā‘ şüver-i eşķāl-i [M/63a] bedīd¹⁶³⁰ olub¹⁶³¹ mu‘ tādları üzre pür-rān u ŧayerān iderken yatan bir herif¹⁶³² görmişler ve ānı ecinne¹⁶³³ olub vāķıf-ı esrār olduđına¹⁶³⁴ elem çeküb [İ1/30b] bī-ħuzūr olmuşlar. Fi’l-ħāl yed-i iktidārları ile ol derdmend-i [İ2/19a] küz-püşt u bī-endām ve ol ħubbede maşlūb itdükları laħm-i zāyidi ānuñ arķasına irtisām idüb belā-yı ‘azīme ibtilā ve zayīf-i elīme-i mübtelā¹⁶³⁵ idüb evvelkiden dāđı zişt u ebter olduđından biñ beter itmişler.¹⁶³⁶

Ķıŧ‘a

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Olur mı sa‘ yiyle ħāşıl-ı kemālat¹⁶³⁷

Aña luŧf-ı Ħudā yār olmayınca

Ķanā‘ at ħıl Ħudānuñ virdüğine

Belā-yı ħırş ile zār olmayınca

¹⁶²³ geldiği: geldiği M

¹⁶²⁴ gūş idüb: işidüb M

¹⁶²⁵ ve ecinnede kuvvet-i taşarruf küllī: -İ1, İ2, T

¹⁶²⁶ hayāl idüb: -İ1: añlayub M

¹⁶²⁷ cā-i ħüsn: cāy-i ħüsn T

¹⁶²⁸ ħizmete: ħizmet T

¹⁶²⁹ idinūr: idinüb İ2, T

¹⁶³⁰ bedīd: bedīdār İ2, T

¹⁶³¹ olub: olur T

¹⁶³² yatan bir herif: yād bir herif İ1, İ2: yatan herifi M

¹⁶³³ ecinni: aħbāb İ2

¹⁶³⁴ olduğına: olduğından İ2, T

¹⁶³⁵ ve zayīf-i elīme-i mübtelā: -İ1, İ2, T

¹⁶³⁶ itmişler: olmuş M

¹⁶³⁷ ħāşıl-ı kemālat: ħāşıl virdüğine T

[T/28b] Hikāyet¹⁶³⁸

Meger¹⁶³⁹ Bir kefen şoyucıyı ʿavān oğlanlarından birkaç kimesneler beklerlermiş.¹⁶⁴⁰ bir gice bir mezārda¹⁶⁴¹ tutarlar herīf görür ki iş başa geldi. Hemān¹⁶⁴² mezār içinde şoyunub¹⁶⁴³ kendü libāsın meyyite geyirub ve kendüsi meyyitüñ kefenine şarılıb yatur. Taşrada olan¹⁶⁴⁴ herīfe çık taşra dirler. Hiç āvāz gelmez. İçerüye nazar iderler görürler ki cübbe vü destār ile¹⁶⁴⁵ meyyit yanında bir kimesne yatur. Yağasından çeke çeke çıkarurlar. Haram-zādelüğinden mürdelüğe urdı kıyās idüb birkaç zārb idüb başından ayağından tutub şehirden yaña sürümeğe başladılar. Ol eşnāda herīf kefīn¹⁶⁴⁶ ile mezārden çıkub cānın hālās ider.

[M/63b] Kıtʿa

(Mefāʾilün/ Mefāʾilün/Feʾülün)

Cihānda ölmedin ölmek gerek merde
Hālāş¹⁶⁴⁷ olmağ dilerse nefsin elinden
Vücūdın meskenet hāk itmeyince
Açılmaz goncalar bāğça dilinden

Muṭāyebe

Cebri mezheblerinden biri¹⁶⁴⁸ ki ānlar¹⁶⁴⁹ taşarruf-ı efʿāl-i insāniyyetde ihtiyār-ı cüzʾi
[İ1/31a] işbāt itmezler ve tariğ-i ehl-i sünnete ve cemāʿate gitmezler. Hergün qarnı ac

¹⁶³⁸ hikāyet: başlık -İ2

¹⁶³⁹ meger: -İ1

¹⁶⁴⁰ ʿavān oğlanlarından birkaç kimesneler beklerlermiş: -İ1

¹⁶⁴¹ mezārda İ1: mezār içinde İ2, T

¹⁶⁴² hemān -İ1, İ2, M

¹⁶⁴³ mezār içinde şoyunub: -T

¹⁶⁴⁴ olan: olanlar T

¹⁶⁴⁵ destār ile: destārıyla T

¹⁶⁴⁶ kefīn: kefen T

¹⁶⁴⁷ hālāş: -M

¹⁶⁴⁸ biri: birisi M

¹⁶⁴⁹ ānlar: -İ2

ve gıdāya muhtāc olduğça bir¹⁶⁵⁰ cāmī^c ye girüb mezhepleri üzre fetvā¹⁶⁵¹ ihdāş idüb el-beytu beytullah ve'z-zeytu zeytullah ve'l- 'abdu 'abdullah diyüb¹⁶⁵² dāhī¹⁶⁵³ bir kıt' a-ı nān-ı germ ile¹⁶⁵⁴ zeytūn kanādīli yiyüb cev' el- kelbine teskīn virürmiş. Qayyum-ı cāmī^c 'āciz olub¹⁶⁵⁵ ve birgün¹⁶⁵⁶ eline ser-deste¹⁶⁵⁷ alub herīfi gözetmiş. Çünkü cebri^c 'ādet¹⁶⁵⁸ üzre¹⁶⁵⁹ cāmī^c-i şerīfi¹⁶⁶⁰ tenhālayub ve¹⁶⁶¹ fetvāsın oquyub ruġan-ı zeyte el uzatmış. Fi'l-hāl hāce-yi qayyum¹⁶⁶² kemāl-i ġazab ile bir kenārdan peydā [vü] bir köşeden añsızın hüveydā olub¹⁶⁶³ bī-çāre henüz [T/29a] el-beytu beytullah ve'z-zeytu zeytullah ve'l- 'abdu 'abdullah (البيت بيت الله والزيت زيت الله) [والعبد عبد الله] diyü¹⁶⁶⁴ zeytūn¹⁶⁶⁶ kanādīli¹⁶⁶⁷ semürürken¹⁶⁶⁸ h'āce-i qayyum¹⁶⁶⁹ dāhī ve'l-mıtraq min-allah (والمطرَق من الله) diyüb¹⁶⁷¹ cebri^c-i derdmende¹⁶⁷² ol qadar let urur ki millet¹⁶⁷³ u mezhebin şaşurur¹⁶⁷⁴ ve döge döge cāmī^c-i şerīfdin çıkarur.¹⁶⁷⁵

¹⁶⁵⁰ bir: -T

¹⁶⁵¹ fetvā: fetvālar M, İ2

¹⁶⁵² diyüb: diyü İ1

¹⁶⁵³ dāhī: -İ1, İ2

¹⁶⁵⁴ germ ile:germle M

¹⁶⁵⁵ olub:kalub M

¹⁶⁵⁶ birgün: -M

¹⁶⁵⁷ ser-deste: bir çöb deste M: bir sirişte İ2: bir deste T

¹⁶⁵⁸ 'ādet: 'ādeti İ2, T

¹⁶⁵⁹ üzre: üzerine T

¹⁶⁶⁰ cāmī^c i- şerīfi: cāmī^c i-'i M

¹⁶⁶¹ ve: -İ1, İ2

¹⁶⁶² hāce-yi qayyum: qayyum- hāce M: hāce-yi qayyum T

¹⁶⁶³ peydā ve bir köşeden añsızın hüveydā olub: -İ1, İ2, T

¹⁶⁶⁴ A. Ev Allah'ın evi, yağ Allah'ın yağı, kul Allah'ın kulu

¹⁶⁶⁵ diyü: dirken M: diyüb İ2, T

¹⁶⁶⁶ zeytun: -M: zeyt İ2

¹⁶⁶⁷ kanādīli: -M: kanādīle İ2

¹⁶⁶⁸ semürürken: -M: şokurlarken İ2

¹⁶⁶⁹ h'āce-i qayyum: qayyum M

¹⁶⁷⁰ A. dayak Allah'tan

¹⁶⁷¹ diyüb: diyü İ2, T

¹⁶⁷² derdmende: miskīne M

¹⁶⁷³ millet: meşreb M

¹⁶⁷⁴ şaşurur: şaşur İ1, İ2, T

¹⁶⁷⁵ ve döge döge cāmī^c i-i şerīfdin çıkarur: -İ1, İ2, T

Kıta

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Elünde ihtiyār-ı cüz'î¹⁶⁷⁶ vardır

Yüri cebri-i mezhebden¹⁶⁷⁷ şamūt it

[İ2/19b] Baṭālet eyleyüb epsem oturma

Yüri var kesb-i kuvvet lâ-yemūt it

[M/64a] Muṭāyebe

Bir ḥammāmda bir berber-i sünnī bir seyyid-i Rāfizi'î'î tırāş idüb birbiriyle¹⁶⁷⁸ ol eṣnāda mezheb u meşrebden bahş iderler imiş.¹⁶⁷⁹ Seyyid-i Rāfizi'î 'Alīyi tafşil¹⁶⁸⁰ idüb ḥatem-i nübüvvet Pā-beste-i engüşt-i 'Alī idi. Teblīg-i risālet¹⁶⁸¹ eyleyen peyk-i celīl¹⁶⁸² 'ānī Ḥāzret-i Cebrāyil 'aleyhisselām¹⁶⁸³ [İ1/31b] gālaṭ idüb ol nigīn-i sa'ādetmendi Ḥāzret-i Muḥammed sallallahu 'aleyhisselleme¹⁶⁸⁴ tefvīz itdi diyü¹⁶⁸⁵ taḥṭiye-i rūḥü'l-emīn iderken berber-i sünniye gayret ṭārī olub didi ki¹⁶⁸⁶ ol cāhili¹⁶⁸⁷ ilzām ide. Pes tecāhül u teḥāṭī ṭārīkī ile elindeki tigin düşürür gibi olub riş-i¹⁶⁸⁸ pelīdinün bir cānibin tırāş eyledi ve güyā ki sehv itdi. 'Özrḥ'āhlik¹⁶⁸⁹ idüb laṭif ile¹⁶⁹⁰ söyledi. Seyyid-i Rāfizi'î bī-ḥuzūr olub gāvga itmek diledi. Pes¹⁶⁹¹ berber-i sünnī

¹⁶⁷⁶ cüzī: cüzvī İ1

¹⁶⁷⁷ mezhebden: mazāhibden T

¹⁶⁷⁸ birbiriyle: berber ile İ2

¹⁶⁷⁹ iderler imiş: idüb M: iderler İ2

¹⁶⁸⁰ 'Alī-i tafşil: tafşil-i 'Alī M, T

¹⁶⁸¹ teblīg-i risālet: teblīg u risālet M

¹⁶⁸² peyk-i celīl: peyk-i ḥalīl İ2

¹⁶⁸³ teblīg-i risālet iyleyen peyk-i celīl 'ānī ḥāzret-i Cebrāyil 'aleyhisselām: Melek M

¹⁶⁸⁴ sallallahu 'aleyhisselleme: 'aleyhisselleme M, İ2: 'a.m T

¹⁶⁸⁵ diyü: diyüb M

¹⁶⁸⁶ didi ki: dimiş ki M

¹⁶⁸⁷ cāhili: kezzābı M

¹⁶⁸⁸ riş-i: res-i İ2

¹⁶⁸⁹ 'özrḥ'āhlik: 'özr M

¹⁶⁹⁰ laṭif ile: laṭifiyle M, İ2, T

¹⁶⁹¹ pes: -M

eyitdi. Çünkim ğalaṭ u ḥaṭā¹⁶⁹² eşref-i melâi 'kden şudür bulmaq¹⁶⁹³ mezhebiñüzde ma'zür ola felâ-cerem [T/29b] nev'-i beşerden şadır olmaq ṭavr-ı 'ağıldandır ola didükde Rafizi mebhüt u mülzem oldı.¹⁶⁹⁴

Ḳıṭ' a

(Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/Fe 'ülün)

Ġalaṭ itdi diyü ḥüsn-i melâ 'ik
Ḥaṭâsın kimsenüñ lâ-büd gözetme¹⁶⁹⁵
Ḥaṭâ yokdur melekde sendedür pes
Ulular ḥaḳḳına sen dil uzatma

Muṭâyebe-i Manzûme¹⁶⁹⁶

(Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/Fe 'ülün)

Nizâ' idüb meger iki Müselmân
Çekişdi birbiriyle iki nâ-dân

Birisi ḥaḳḳı ol dem eyledi ketm
Birine eyledi¹⁶⁹⁷ lafz küfr ile¹⁶⁹⁸ şetm

Didi meşṭüm aña hey hey ki n'olduñ
Bu sözler ile uşta kâfir olduñ

¹⁶⁹² ğalṭ u ḥaṭâ: ğalat-ı ḥaṭâ İ2

¹⁶⁹³ bulmaq: -İ1, İ2

¹⁶⁹⁴ mülzim oldı: mebhüt olub süküt oldı M: mülzim ve mebhüt oldı İ2, T

¹⁶⁹⁵ lâ-bed gözetme: -T

¹⁶⁹⁶ muṭâyebe-i manzûme: -M

¹⁶⁹⁷ eyledi: eyitdi T

¹⁶⁹⁸ küfr ile: küfriyle İ2

Olavüz kıadıda çün yüz yüze¹⁶⁹⁹
Müselmānlar oluñ ŧāhid bu söze¹⁷⁰⁰

Ṭururdu¹⁷⁰¹ ānda bir¹⁷⁰² Naŧrānī ħazır
Olupdurdı ol iki ŧaħŧa nāzır¹⁷⁰³

Didi Naŧrānī ol dem hey Müselmān
Olur mı kāfir olmaħ böyle āsān

[İ1/32a]

Anı tekfīr idüb sen itme ħiddet
Mesīħāya degül āsān ħızmet

Ne deñlü eyledüm ben sa^c y-1 vāfir
Olımadum gine¹⁷⁰⁴ ħükmince kāfir

Ķilisāde yanaram nitekim ^cūd
Daħi benden papas olmadı ħoŧnūd

Nice kez āb-1 ma^c būdı¹⁷⁰⁵ süründüm
Ceħūd kennāsına döndüm erindüm

Nice yıl eylerem kilisāye ħızmet
Olımadum dürüst ^c İsi ^yya millet

¹⁶⁹⁹ yüz yüze: yüz be yüz İ1

¹⁷⁰⁰ ŧāhid bu söze: bu söze ŧāhid: İ1, T

¹⁷⁰¹ ṭururdu: tururdu İ1

¹⁷⁰² bir: -İ1, İ2

¹⁷⁰³ olupdurdı ol iki ŧaħŧa nāzır: olur mı kāfir olmaħ böyle āsān İ1

¹⁷⁰⁴ gine: keteb İ2

¹⁷⁰⁵ ma^c būdı: maħbūn İ2

Ꞗıı' a¹⁷⁰⁶

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Kişinüñ kendü vicdānı gerek pāk
Ki olmaz öyle taqlīd ile¹⁷⁰⁷ īmān
Nice yol bulur īmāna muḳallid
Görür mi gitdügi¹⁷⁰⁸ yolları 'umyān

Ḥikāyet-i Manzūme-i Bi'l- 'Arābiyye¹⁷⁰⁹

[İ2/20a] Ḳad sem' inā el-mera' yevmen lī-ḫake
Ḳale yevme kunte fī ḳıdārī

[T/30a] Sebbe meru' şahsen ismihu ṭahirun
Ḳale yā kelbu eyne kelbu el fāḫiri
Hekeza'l meştūm sem' en ḳale fihi
Yā lehuş' şetme el-ğalīze'l- münkerihi

Küntü enne mālīkū'l mezhebā
Yā ḫimāre'l kelbi tahiru' indenā

Ꞗıı' a¹⁷¹⁰

Mātekūn li'l ḫalkı sūa'e'ş-şetimi
İttaḳ allahe mātekun min-āşimi
Nādū istağfir li'r-rabbūke ve intebih
Fāce' ale'l- ḫayra fekun min 'āşimi¹⁷¹¹

¹⁷⁰⁶ Ꞗıı' a: başlık İ1

¹⁷⁰⁷ taqlīd ile: taqlīdiyle İ2

¹⁷⁰⁸ gitdügi: gitdügin T

¹⁷⁰⁹ ḫikāyet-i manzūme-i bi'l- A' rābiyye: manzūme-i ' Arābiye İ2: -M

¹⁷¹⁰ Ꞗıı' a: başlık -İ1, T

قد سمعنا المرء يوماً لى حكى
قال يوم كنت فى قدارى
سبّ مرء شخصاً اسمه طاهر
قال يا كلب ابن كلب الفاجر
هكذا المشتوم سمعاً قال فيه
يا له الشتم الغليظ المنكره
كنت اتى مالك المذهبا
يا خمار الكلب طاهر عندنا
ما تكن للخلق سوء الشاتم
اتق الله ماتكن من آثم
نادوا استغفر لربك و انتبه
فاجعل الخير فكن من عاصم

[M64a] Muṭāyibe¹⁷¹²

Nitekim¹⁷¹³ Aşhab-ı mezāhib-i muḥallifeden bir gürūh-ı fāsīd ve bir ḳavm-ı ḥāsīd olurmuş ki yıl bāşında ḥavāşş u ‘avām cem’ olub bir ulu bayrām idüb hem-meşreb u hem-mezheb¹⁷¹⁴ olan süfehā-yı şağīr [İ1/32b] u kebīrden cemm-i ġāfīr u cem’-i keşīr¹⁷¹⁵ bir yire gelürler imiş¹⁷¹⁶ ve envā’ ḥulvīyyāt pişürüb yirler imiş.¹⁷¹⁷ Ba’ de yer yerin¹⁷¹⁸ ḥalḳa olub ve her biri ṭabḥ itdükleri ḥulvisā¹⁷¹⁹ baḳıyyesinden birer miḳdār ortaya getürüb evvelā envā’-ı zī-ḳıymet ḥulvīyyātından [M/64b] insān şekline

¹⁷¹¹ A. O kişi konuşunca biz duyduk/ dedi ki sen benim yakınımdayken/ bir kişi Tahire küfretti/ dedi ki köpek oğlu köpek/ küfredilen kişi de şöyle söyledi/ bu ne kötü ve pis bir küfür/ benim sahip olduğum mezhebde/ uyusuk köpek tahirdir / insanlara kötü küfürler etme/ Allahtan kork ve günah işleyenlerden olma/Allahtan af mağfiret ve dikkat dile/ Hayırlar işle ve masum ol.

¹⁷¹² muṭāyibe: -İ2

¹⁷¹³ nitekim: -İ1, T

¹⁷¹⁴ hem meşreb ve hem mezheb: hem mezheb ve hem mezheb M

¹⁷¹⁵ cem’-i keşir: -M, T

¹⁷¹⁶ gelürler imiş: gelürlermiş M, T

¹⁷¹⁷ yirler imiş: yirlermiş T

¹⁷¹⁸ yer yerin: bir yerde T

¹⁷¹⁹ ḥulvisā: ḥulvīyyāt T

müşābih bir peyker-i nūrānī peydā iderler imiş.¹⁷²⁰ İsmi Muḥammed-i Ḳureyşī ḳorlar imiş¹⁷²¹ ve bir hey'et dāḫi peydā idüb ismini Ebübekr-i şiddīḳ ḳorlar imiş¹⁷²² ve bir hey'et dāḫi peydā idüb ismini 'Ömer ḳorlar imiş¹⁷²³ ve bir şekil dāḫi peydā idüb ismini 'Osmān ḳorlar imiş¹⁷²⁴ ve bir pīr-i nūrānī¹⁷²⁵ dāḫi peydā idüb ismini 'Alī bin Ebi Ṭālib ḳorlar imiş¹⁷²⁶ ve cümlesin merātibce bir mā'ide [T/30b] içinde¹⁷²⁷ tertīb idüb ortaya alub evvelū¹⁷²⁸ Resūl 'aleyhi's-selāma¹⁷²⁹ ḫiṭāben daḫl idüb dirlermiş. Sen ki nebī-i Ḥaḳ u Resūl-i vācibū'-l muṭlāḳ ve cümle enāmdan eşfeḳsin ve 'Alī ki¹⁷³⁰ ḳarābetde *leḫmek leḫmek leḫmī* ile mümtāz-ı cümle-i eḳāribdür¹⁷³¹ ve ḥükm-i ḫilāfet¹⁷³² ki 'alem-gün u fesādda¹⁷³³ *el-lezze ḫazze* (الذّ حظه)¹⁷³⁴ hayvānīdür. Pes sen¹⁷³⁵ niçün 'Alīye ki¹⁷³⁶ müste'ar-ı mesned-i ḫilāfet ve şāyeste-i ḫātem-i nübüvvet-i sa'adet¹⁷³⁷ ḫāşūşan¹⁷³⁸ ser-çeşme-i vilāyetdür nāmzād itmedün sebep nedür diyü bir zamān ol¹⁷³⁹ ḳavm-ı ehl-i tuḡyān bu serzenişi¹⁷⁴⁰ idüb bu tekellümden ol melā'inün her birinün ḳalb-i nā-pāklarında olan nā-ruḫsadları işti'āl bulub ve ḡazāba gelüb ol şekl-i¹⁷⁴¹ muḫātabı pāreleyüb [İ1/33a] keān-lem-yekün idüb ba'de Ebübekre ḫiṭāb

¹⁷²⁰ iderler imiş: iderlermiş T

¹⁷²¹ ḳorlar imiş: ḳorlarmış T

¹⁷²² ḳorlar imiş: -M

¹⁷²³ ḳorlar imiş: -M

¹⁷²⁴ ḳorlar imiş: -M

¹⁷²⁵ pīr-i nūrānī: nūrānī-peyker T

¹⁷²⁶ ḳorlar imiş: -M

¹⁷²⁷ içinde: içine T

¹⁷²⁸ evvelū: evvelā T

¹⁷²⁹ Resūl 'aleyhis-selāma: Resūle T

¹⁷³⁰ 'Alī ki: 'Alīnün İ1, M

¹⁷³¹ eḳāribdür: eḳāribden M

¹⁷³² ḥükm-i ḫilāfet: ḥükm u ḫilāfet T

¹⁷³³ fesādda: fesāddan M

¹⁷³⁴ A. Şans lezzeti

¹⁷³⁵ sen: -T

¹⁷³⁶ ki: kim T

¹⁷³⁷ nübüvvet-i seā'det: ḫātem-i nübüvvet M: ḫātem-i seā'det T

¹⁷³⁸ ḫāşūşan: ḫāşūşan T

¹⁷³⁹ bir zamān ol: -İ1

¹⁷⁴⁰ serzenişi: serzenişleri M, T

¹⁷⁴¹ şekl-i: -İ1

idüb ‘Alī ʔururken¹⁷⁴² āya sen hilāfete neden müsteḥaḳ olasın ve ol ʔir-piṣe-i vilāyetüñ devlet-i ʔiḥḥatinde hilāfet ḳabül idesin bā‘ iṣ ne diyüb ve ğazab ile ānı dāḥi pāreleyüb eczāsın taḥḳīren ḥaḳ u ḥaṣāke ʔalarlar imiṣ. Ba‘ de ‘Ömer ve ba‘ de¹⁷⁴³ ‘Oṣmān¹⁷⁴⁴ daḥi¹⁷⁴⁵ radiāllahuanhumāya¹⁷⁴⁶ ke-zālik ḥitāb idüb nā-ṣavāb¹⁷⁴⁷ serzeniṣler idüb¹⁷⁴⁸ ve ğazab ile¹⁷⁴⁹ ṣikest idüb eczāsını anlaruñ dāḥi ḥār¹⁷⁵⁰ u ḥaṣāke ʔalub¹⁷⁵¹ ba‘ de ‘Alīye gelüb ve āña ḥitāben [M/65a] dirler imiṣ.¹⁷⁵² Sen ki¹⁷⁵³ ‘Alī bin Ebī Ṭālib ve esedullāhu ʔl ğālib olasın ve nāde ‘Aliyyen maḫḫarü ʔl- ‘acāyibi (نادعلياً) (مظهر العجايب) ‘avnālik fi ʔ-tevāyib¹⁷⁵⁴ [T/31a] maḫmun-ı ʔerīfleriyle¹⁷⁵⁵ ‘avān u enṣārdan¹⁷⁵⁶ imtiyāz bulasın niḫün ol hilāfetde¹⁷⁵⁷ süḳüt idüb ḥaḳḳ-ı ʔarīḥüñ ellere revā gördüñ pençe-i ḳahr-ı tegallüb ile niḫün a‘ dā-yı bed-ḥāḥdan intīḳam eylemiyesin¹⁷⁵⁸ ve ṭaleb-i ḥaḳda ‘ālemde¹⁷⁵⁹ ğavġa salmıyasın diyü¹⁷⁶⁰ kemāl-i ğazaba¹⁷⁶¹ gelüb ānı dāḥi ṣikest idüb eczāsın ekl iderlermiṣ. Ya‘ nī ol ḥabīṣlerüñ meṣreb-i fāsıdleri üzre ḥazret-i ʔāḥ-ı merdān ʔir-i yezdān kendüye taḳṣir itmiṣ ola ve kemāl-i bī-ḥuzurlıḳlarından güyā ki¹⁷⁶² anuñ etlerin yirler ve ‘Alīye¹⁷⁶³ ol ser-çeṣme-i

¹⁷⁴² ʔururken: dururken M

¹⁷⁴³ ba‘ de: -İl, T

¹⁷⁴⁴ ‘Oṣmān: ‘Oṣmāna M

¹⁷⁴⁵ daḥi: -İl, M

¹⁷⁴⁶ radiāllahuanhumāya: radiāllahute‘ ālā‘ anhum M, T

¹⁷⁴⁷ ḥitāb idüb nā-ṣavāb: ḥitāb nā-ṣavāb idüb M: ḥitāb idüb nā-ṣavāb T

¹⁷⁴⁸ serzeniṣler idüb: -T

¹⁷⁴⁹ ğazab ile: ğazabla M

¹⁷⁵⁰ ḥār: ḥāre M

¹⁷⁵¹ ḥaṣā ki: -M

¹⁷⁵² dirler imiṣ: dirlermiṣ T

¹⁷⁵³ ki: -İl

¹⁷⁵⁴ ‘avnālik fit-tevāyib: -İl, T

¹⁷⁵⁵ maḫmun-ı ʔerīfleriyle: maḫmun-ı ʔerīfiyle T

¹⁷⁵⁶ ‘avān u enṣārdan: -İl, T

¹⁷⁵⁷ ol hilāfetde: emr-i hilāfetde T

¹⁷⁵⁸ eylemiyesen: almıyasın M, T

¹⁷⁵⁹ ‘ālemde: ‘ālemlerde M: ‘ālemlere T

¹⁷⁶⁰ diyü: diyüb M, T

¹⁷⁶¹ kemāl-i ğazaba: ğazaba M

¹⁷⁶² güyā ki: kāne M

¹⁷⁶³ ve ‘Alīye: -M

mürüvvet-i şemse¹⁷⁶⁴ üç velâyet hâzretine¹⁷⁶⁵ ta^c n yüzinden ol kavm-i fâsid¹⁷⁶⁶ dirler imiş.¹⁷⁶⁷

Kıt' a

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Senüñ şîr-i Hudâdur çünki nâmuñ

Niçün rübâhveş yatub uyurduñ

‘Urûkın kesmedüñ ‘ adâ-yı dînüñ

Niçün şulh eyleyüb epsem oturduñ

[İ1/33b] Muţâyebe

Mısırdâ bir herîf oğlınâ her-gâh¹⁷⁶⁸ naşîhat eylermiş¹⁷⁶⁹ ve eydürmiş zinhâr filân kapuya varmıyasın ve anuñ qurbında bir¹⁷⁷⁰ kâr-bân-sarây var¹⁷⁷¹ ânuñ¹⁷⁷² içine girmiyesin. Birgün¹⁷⁷³ oğlanuñ yolu ol kapuya uğramış¹⁷⁷⁴ ve ol¹⁷⁷⁵ kâr-bân-sarâyı görür beni bundan men^c itdükleri¹⁷⁷⁶ sebep¹⁷⁷⁷ nedür göreyin diyü ol kâr-bân-sarâydan¹⁷⁷⁸ içerüye girür. Bir bucaqda bir perde görür. Çünki¹⁷⁷⁹ ilerü varur perde’i açar görse ki birkaç beyâz g.tler başsuz¹⁷⁸⁰ kûbbe-i sîmînler¹⁷⁸¹ gibi düzilmege

¹⁷⁶⁴ ol ser-çeşme-i mürüvvet-i şemse: -İ1, T

¹⁷⁶⁵ üç vilâyet hâzretine: -İ1, T

¹⁷⁶⁶ ol kavm-i fâsid: -İ1, T

¹⁷⁶⁷ dirler imiş: dirlermiş T

¹⁷⁶⁸ her-gâh: -M

¹⁷⁶⁹ eylermiş: idermiş ki M: idermiş İ2, T

¹⁷⁷⁰ bir: -İ1, İ2, T

¹⁷⁷¹ var: vardur İ2, T

¹⁷⁷² ânuñ: -İ1, İ2, T

¹⁷⁷³ birgün: bir T

¹⁷⁷⁴ oğlanuñ yolu ol kapuya uğramış: oğlan seyr ider ki ol babası zıkr itdüğü kapuya uğrar M: oğlanuñ yolu ol kapuya uğrar İ2

¹⁷⁷⁵ ol: ve ol men^c itdüğü M

¹⁷⁷⁶ itdükleri: itdüklerinüñ İ2

¹⁷⁷⁷ sebep: sebebi İ2

¹⁷⁷⁸ ol kârban-ı sarâydan: -İ1, İ2, T

¹⁷⁷⁹ çünki: çünkim İ2, T

¹⁷⁸⁰ başsuz: -İ1, M

müheyyā¹⁷⁸² dizilmiş¹⁷⁸³ tururlar.¹⁷⁸⁴ Oğlan te^c accüb iderken iktizāy-ı nefis-i ammāre
üzre¹⁷⁸⁵ [M/65b] ^c urūḳ-ı hayvāniyyeti harekete getürüb¹⁷⁸⁶ böyle beyāz g.tler görür
göz qarardub birine urub şaplar.¹⁷⁸⁷ Çünkü¹⁷⁸⁸ maşlahatın¹⁷⁸⁹ görür bir herif el¹⁷⁹⁰
uzadub haḳḳumuzı¹⁷⁹¹ vir diyü¹⁷⁹² aḳçe ister.¹⁷⁹³ Oğlan diḳḳat ile¹⁷⁹⁴ baḳub¹⁷⁹⁵ görmiş
ki¹⁷⁹⁶ el uzadan kendü¹⁷⁹⁷ babası imiş¹⁷⁹⁸ hemān taşra olur.¹⁷⁹⁹

Ḳıṭ‘a

(Mefā‘ülün/ Mefā‘ülün/Fe‘ülün)

Tutub benden yaña cānuñ ḳulaḡı¹⁸⁰⁰
Dilā gūş eyle¹⁸⁰¹ benden bir naşihāt
[T/31b] ^c İnād itme ulucek sözünü tut
Çekersin yoḡsa böylece¹⁸⁰² faziḡhat¹⁸⁰³

¹⁷⁸¹ ḳubbe-i sīmīnler: başsız ḳubbe-i sīmīnler M

¹⁷⁸² müheyyā: -İ2

¹⁷⁸³ dizilmiş: dizilmişler İ1, M, İ2

¹⁷⁸⁴ tururlar: dururlar M, T

¹⁷⁸⁵ üzre: -İ1, İ2, T

¹⁷⁸⁶ getürüb: gelür İ2

¹⁷⁸⁷ urub şaplar: şablar M: urur T

¹⁷⁸⁸ çünkü: çün M, T

¹⁷⁸⁹ maşlahatın: maşlahatın İ1, İ2, M

¹⁷⁹⁰ el: elin M

¹⁷⁹¹ haḳḳımız: haḳḳumı M, İ2

¹⁷⁹² diyü: dir -İ1, İ2, T

¹⁷⁹³ aḳçe ister: -İ1, İ2, T

¹⁷⁹⁴ diḳḳatiyle: - İ1, İ2, T

¹⁷⁹⁵ baḳub: baḳar M

¹⁷⁹⁶ görmiş: görse M, İ2

¹⁷⁹⁷ el uzadan kendü: - M

¹⁷⁹⁸ imiş: ḳocadur İ1, İ2, T

¹⁷⁹⁹ hemān taşra olur: -M

¹⁸⁰⁰ ḳulaḡı: ḳulaḡuñ İ2

¹⁸⁰¹ gūş eyle: hoş dīnle İ1

¹⁸⁰² yoḡsa böylece: böylece yoḡsa M: böylece yoḡsa T

¹⁸⁰³ Son iki mısra: -İ2

Hikāyet¹⁸⁰⁴

Naql olunur ki zamān-ı sâbıkda ¹⁸⁰⁵ uğrularından biri¹⁸⁰⁶ şan' atı duyulub bi'z-zarūrî firār u terk-i diyārü'l-ferah gelmeyle ehl ü 'iyāl u evlādın terk idüb gitmek muqaddemātında iken ¹⁸⁰⁷ urğandan kırtulub bir mişe-zāre ilticā idüb aḥşām kıılunurken ¹⁸⁰⁸ kavm u kabīlesi varub¹⁸⁰⁹ başına üşüb ve eline ayağına düşüb¹⁸¹⁰ eyitmişler.¹⁸¹¹ Ehl ü 'iyāl¹⁸¹² u evlāduñ¹⁸¹³ terk idüb kıanda gidersin ve varduguñ yirde bī-ehl u 'iyāl¹⁸¹⁴ nidersin taḥammül eyle şāyed ki¹⁸¹⁵ bu iş ḥayr ola ve¹⁸¹⁶ ḥayra tebdīl ola dimişler. Ḥerīf ayaqların eşüb ve¹⁸¹⁷ bir eliyle¹⁸¹⁸ ḥayalarına¹⁸¹⁹ [İ1/34a] yapışub bu 'aybe¹⁸²⁰ sağı olsun ki bezr-i¹⁸²¹ ehl ü 'iyāl ile māl-ā-māldur her kıanda ki¹⁸²² varub ekem biter teḥallūf itmez amma kim¹⁸²³ ser ki¹⁸²⁴ madde-i ḥayātumdur bostanda¹⁸²⁵ bitmez diyüb¹⁸²⁶ daḥi raḥt-ı karārı esb-i firāra taḥmīl idüb gitmiş¹⁸²⁷

¹⁸⁰⁴ hikāyet: müṭāyēbe İ2

¹⁸⁰⁵ naql olunurki zamān-ı sâbıkda: -M, İ2, T

¹⁸⁰⁶ uğrularından biri: uğrularından birinüñ M: uğrularuñ biri İ2

¹⁸⁰⁷ şan' atı duyulub bi'z-zarūrî firār u terk-i diyārü'l-ferah gelmeyle ehl ü 'iyāl u evlādın terk idüb gitmek muqaddimātında iken: -İ1, İ2, T

¹⁸⁰⁸ urğandan kırtulub bir mezāre ilticā idüb aḥşām kıalunurken: -M

¹⁸⁰⁹ varub: -M

¹⁸¹⁰ başına üşüb ve eline ayağına düşüb: -İ1, İ2, T

¹⁸¹¹ eyitmişler: -İ1, İ2, T

¹⁸¹² 'iyāl: -İ2

¹⁸¹³ evlāduñ: evlādın İ1

¹⁸¹⁴ varduguñ yirde bī-ehl u 'iyāl: bī-ehl u 'iyāl varduguñ yirde M

¹⁸¹⁵ ki: -T

¹⁸¹⁶ iş ḥayr ola ve: -M, T

¹⁸¹⁷ ayaqların işüb ve: -M

¹⁸¹⁸ bir eliyle: -İ1, İ2, T

¹⁸¹⁹ ḥayalarına: zeketine M

¹⁸²⁰ 'aybe: -İ1: 'abīd İ2, T

¹⁸²¹ ki bezir İ1, M

¹⁸²² ki: -İ1, T, M

¹⁸²³ kim: -İ1, İ2, T

¹⁸²⁴ ki: -M

¹⁸²⁵ bostanda: her yirde M

¹⁸²⁶ diyüb: dimiş İ1, İ2, T

¹⁸²⁷ diyüb daḥi raḥt-ı karārı esb-i firāra taḥmīl idüb gitmiş: -İ1, İ2, T

Kıta

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Gelür hod yılda bir oğlan zuhûra
[İ2/20b] Velî kırk yılda olur ehl ü¹⁸²⁸ kâmil
Cihânda kelle şağ olsun birâzer¹⁸²⁹
Bulınur ehl olur evlâd-ı hâşıl

Hikâyet¹⁸³⁰

Meşâyih-i kibârdan¹⁸³¹ bir şeyh-i kâmil ve bir pîr-i fâzıl¹⁸³² müridlerinden bir kavm ile¹⁸³³ esvâk-ı şehirden¹⁸³⁴ güzerân iderlermiş. İttifâk yolları bir yire uğrar¹⁸³⁵ ki ol maħalle ħalâlilerinüñ ayağı ânda uğrayub 'özürât¹⁸³⁶ u kazurât râhiyasından herkes belki seg u meges ol dâi 'rede¹⁸³⁷ [M/66a] pervâza taħammül idemezdi. Pes müridler ol râyihâ-i bed-istişmâmından her biri a' râz idüb¹⁸³⁸ kimi eli ile¹⁸³⁹ burnın¹⁸⁴⁰ ve kimi dest-mâl ile¹⁸⁴¹ ağzın tutub ol maħalle'yi birkaç ħatve ırakdan tolaşub¹⁸⁴² geçdiler.¹⁸⁴³ Şeyh-ı kâmil aşlâ a' râz itmeyüb ve ağzın ve burnın¹⁸⁴⁴ tutmayub bî-pervâ¹⁸⁴⁵ üzerinden¹⁸⁴⁶ geçüb gitdi.¹⁸⁴⁷ Ba' de müridleri cânibine iltifât idüb¹⁸⁴⁸ ve şevklî¹⁸⁴⁹

¹⁸²⁸ ehl ü: merd-i M, İ2, T

¹⁸²⁹ birâzer: birâder İ2

¹⁸³⁰ hikâyet: mü'tâyebe M

¹⁸³¹ kibârdan: ehl-i irşâddan M

¹⁸³² fâzıl: fâşıl T

¹⁸³³ müridlerinden bir kavm ile: müridleriyle M

¹⁸³⁴ şehirden: şehrinde İ1, İ2, T

¹⁸³⁵ uğrar: uğrarlar M

¹⁸³⁶ 'özürât: 'özü-i'özürât M

¹⁸³⁷ dâi 'rede: dâyire-i dâyireden M

¹⁸³⁸ a' râz idüb: agrâz idüb T

¹⁸³⁹ eli ile: eliyle M, İ2, T

¹⁸⁴⁰ burnın: yüzün İ2

¹⁸⁴¹ destmâl ile: destmâliyle M, İ2, T

¹⁸⁴² tolaşub: dolaşub M, T

¹⁸⁴³ geçdiler: geçerler M

¹⁸⁴⁴ burnın: yüzün İ2

¹⁸⁴⁵ bî-pervâ: -İ1, İ2, T

¹⁸⁴⁶ üzerinden: -İ1, İ2: yanından M

semâc idüb çağurdu¹⁸⁵⁰ ki ey ʔarîḳ-i ḥaḳāyîḳuñ rācileri [T/32a] ve ey bâdiye-i teġāfulūñ mest-i lâ-yaç kılları bu yol üzerine¹⁸⁵¹ tarḥ olınan menfūr ve bu eşnâ-i rāhda müşāhede olınan maḥfūr u maḥḳūr¹⁸⁵² lisân-ı ḥāl u zebân-ı bāl ile ne söyler işidir misiz ve cevâb-ı ḥikmet-i mâ-beyn gūş itdiñüz mi.¹⁸⁵³ Buyur sulṫānum dimişler.¹⁸⁵⁴ Pes¹⁸⁵⁵ Şeyḥ-i kâmil¹⁸⁵⁶ kelâma gelüb eyitdi ki¹⁸⁵⁷ bu ḳazurât-ı matrūh ḥāl-¹⁸⁵⁸diliyle [İ1/34b] eydür ki biz bir zamân her birimiz birer zî-ḳıymet izhâr ve nev-bâde-i nev-bahâr¹⁸⁵⁹ olub kimimiz şîr ü şeker¹⁸⁶⁰ ve kimimiz şükūfe-i mu‘aṫṫar gülşen u gülistânda ve şaḥn-ı bostânda dâye-i ebrū duran nihâl-i vücūdumuz şîr-i bārân ile perverde ve tâc lîm-i menâḳıb-i ḥavâşda üstâd-ı afitâb-ı ḥazâyin-i zer ü simîn ber-âverde¹⁸⁶¹ iken¹⁸⁶² hezerân¹⁸⁶³ nezâket u leṫâfet ile esvâḳ-ı şehre¹⁸⁶⁴ intikâl idüb ʔarâvet u ḥalâvetimiz dekâkin-i baḳḳâl ve şâle-i cemâli¹⁸⁶⁵ gülşen-mişâl idüb cemâl ü kemâlümüzü¹⁸⁶⁶ görenler naḳd-ı cân ile¹⁸⁶⁷ tâlib ve vaşlumuz¹⁸⁶⁸ ġâyet ḥırşla¹⁸⁶⁹ rāġib¹⁸⁷⁰ olurlardı¹⁸⁷¹ ve yolumuz¹⁸⁷² sîm u zerler ḥarc idüb metâc -ı nefsi-nefsümüz

¹⁸⁴⁷ geçüp gitdi: geçdiler İ1, İ2: geçüb gidüb M

¹⁸⁴⁸ iltifât idüb: dönüb M

¹⁸⁴⁹ şevḳlî: -İ1, İ2, T

¹⁸⁵⁰ çağurdu: çağurub didi M

¹⁸⁵¹ üzerine: üzre M

¹⁸⁵² maḥḳūr: -İ1, İ2, T

¹⁸⁵³ ve cevâb-ı ḥikmet-i mâ-beyn gūş itdiñüz mi: -İ1, İ2, T

¹⁸⁵⁴ dimişler: didiler M

¹⁸⁵⁵ pes: -İ1, İ2, T

¹⁸⁵⁶ şeyḥ-i kâmil: mürşîd-i kâmil M

¹⁸⁵⁷ ki: -M

¹⁸⁵⁸ ḥâl: ḥâl-a-ḥâl M, T

¹⁸⁵⁹ nev: -M

¹⁸⁶⁰ şeker: şekker M

¹⁸⁶¹ gülşen u gülistânda ve şaḥn-ı bostânda dâye-i ebrū duran nihâlvücūdumuz şîr-i bārân ile perverde ve tâc lîm-i menâḳıb ḥavâşda üstâd-ı afitâbḥazâyin zer ü simîn ber-âverde: -İ1, İ2, T

¹⁸⁶² iken: - itmiş idi M

¹⁸⁶³ hezerân: hezâr M

¹⁸⁶⁴ şehre: şehristâna M, T

¹⁸⁶⁵ şâle-i cemâli: şâle-i ‘ammâli M: şîlâ-i temâle T

¹⁸⁶⁶ cemâl ve kemâlümüzü: -İ1, İ2

¹⁸⁶⁷ câniyle: cânla T

¹⁸⁶⁸ vaşlumuz: vişâlümüz M

¹⁸⁶⁹ ġâyet ḥırşla: kemâl-i ḥırşla M

¹⁸⁷⁰ rāġib: müşteri M

¹⁸⁷¹ olurlardı: olub M

alurlardı. Birkaç gün sizlere¹⁸⁷³ muḳārenet bulmāk ile¹⁸⁷⁴ ve nef̄s-i ḥas̄is̄iñüze ğidā olmak ile¹⁸⁷⁵ bu şeikle girdük ve bu maḳama irdük. Pes fi ʿl-ḥaḳīḳa bizden bu ḳadar aʿ rāzuñ maʿ nāsı nedür dirler. Cevābuñuz nedür didi ve ol ḳavm-ı ğāfīle ve zümre-i lā-yeʿ ḳıla kendü nef̄islerinden intibāh [M/66b] ve *men ʿarefe nefsehu* (*ومن عرف نفسه*)¹⁸⁷⁶ sırrını ğuş u hūşlarına ilḳā idüb kendülerden aġāh eyledi.¹⁸⁷⁷

Ḳıṭʿa

(Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Feʿūlün)

Dilerseñ refʿ ide ḳadrün senüñ Ḥaḳ
Vücūduñ cümlesinden bil muḥaḳḳar
Gurūr-ı nef̄s ile¹⁸⁷⁸ olmaz ululuḳ
Tevāzuʿ içündürur¹⁸⁷⁹ rıfaʿ tü ʿl- ḥaḳ¹⁸⁸⁰

Tahḳīḳ¹⁸⁸¹

Nitekim Ḥazret-i¹⁸⁸² Mūsī şalavātallahu ʿ aleyh ve ʿ alī nebiyyinā ḥazretlerine¹⁸⁸³ Ṭur münacātında ḥiṭāb-ı müsteṭāb vārid [İ2-21a] oldı ki yā Mūsī rüy-ı zemīni geşt u ğüzār ile ğoreyüm [T/32b] nef̄sünden aḥḳar kimi bulursın ve bu töhmet ile kimi müttehım ḳılırsın. Pes Ḥazret-i Kelīm yeryüzin¹⁸⁸⁴ geşt ü [İ1/35a] ğüzār iderdi ve her nef̄s-i ḥas̄is̄ ki ğörürdi kendüden ʿ alā şümār iderdi. Tā bir menzile¹⁸⁸⁵ ğelüb ve ānda bir

¹⁸⁷² ve yolumuza: -M

¹⁸⁷³ sizlere: size M

¹⁸⁷⁴ bulmāk ile: bulmaġla M

¹⁸⁷⁵ olmak ile: olmaġla M

¹⁸⁷⁶ A. Kim nef̄sini blirse Allah'ı bilir.

¹⁸⁷⁷ aġāh eyledi: aġāh itdi M

¹⁸⁷⁸ nef̄s ile: nef̄sle M, T

¹⁸⁷⁹ içündürur: içre durur M

¹⁸⁸⁰ rıfaʿ tü ʿl- ḥaḳ: rıfʿ at berdār M, T

¹⁸⁸¹ tahḳīḳ: -İ1, M, T

¹⁸⁸² ḥazret-i: -M, T

¹⁸⁸³ ḥazretlerine: ḥazretlerinüñ T

¹⁸⁸⁴ yeryüzin: yeryüzini İ2

¹⁸⁸⁵ menzile: müzīleye İ2

kelb-i ḥaḳīr gördi ki ṣalḡıyān-ı balḡam¹⁸⁸⁶ u harāretten ḥırḳa¹⁸⁸⁷-i peş-mīnesi mertebe-i dibāḡate varmış idi helāket u felāketde a‘zā-yı vüçüdi derece-i dest-pāy-ı ‘ankebūta irmiş idi. Muhaşşıl āndan muḥaḳḳar maḥlūḳ dīde-i nev‘i insān ne işitmiş ve ne görmüş idi. Nefs-i selīm-i ḥazret-i kelīm¹⁸⁸⁸ kendüden anuñ ḥaḳaretinde nev‘ān tereddüd itmek istedi ammā iḳtizā-yı nev‘-i¹⁸⁸⁹ nübüvvet ve ibtiḡā-i şem‘-i¹⁸⁹⁰ hidāyet aña zūlmet-i ḥabṭ u ḥaṭādan¹⁸⁹¹ hādī oldı *ve men tekebberra veḍe‘aallahu*¹⁸⁹² (*ومن تكبر*) *و ضعه الله*) ma‘nāy-ı şerīfīnī¹⁸⁹³ fi‘l-ḥāl mīr‘at-ı ḥālinde başr-ı ferāsetle müşāhede kıldı felā-cerem nefsinı andan ḥaḳīr u ḥasīs¹⁸⁹⁴ bildi. Cenāb-ı Rabbü‘l- emāmdan¹⁸⁹⁵ bi‘l-bedāhe bu vechle ḥiṭāb-ı ḡaybī ve ‘iḳābü‘r-raybī¹⁸⁹⁶ ilhām u ḥām oldı ki yā Musī eger¹⁸⁹⁷ ol¹⁸⁹⁸ ḥaḳīrden nefsuñı muḥaḳḳir ve kendüñi dāḥi aḥḳār şümār itmeseñ celāl-i ‘azmetüm ve cemāl-i ‘iffetüm¹⁸⁹⁹ ḥaḳḳıyçün¹⁹⁰⁰ ol ḥaḳīr menziline tenzīl¹⁹⁰¹ ve senüñ ‘izzetüñi ānda¹⁹⁰² tekmiḷ iderdüm didi.

Ḳıṭ‘a

(Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/Fe‘ülün)

Muḥaḳḳir nuṭfedür aşlı vüçüduñ

Ḥudānuñ luṭfıdır feyz-i kemālat¹⁹⁰³

¹⁸⁸⁶ ṣalḡıyan-ı balḡam: ṣalḡıyan u balḡam İ2: ṭuḡyān-ı balḡām T

¹⁸⁸⁷ ḥırḳa: ḥırḳa İ2

¹⁸⁸⁸ kelīm: ḥekīm İ2

¹⁸⁸⁹ nev‘-i: nūr-ı T

¹⁸⁹⁰ ibtiḡā-i şem‘-i: muḳteżā-yı M

¹⁸⁹¹ ḥabṭ u ḥaṭādan: ḥabṭ u ḡiṭādan İ1, T: şabt u ḥaṭādan M

¹⁸⁹² A. Kibirlenenı Allah tepetaklak eder.

¹⁸⁹³ ma‘nāy-ı şerīfīnī: şüretini M, İ2

¹⁸⁹⁴ ḥaḳīr u ḥasīs: ḥasīs u ḥaḳīr M

¹⁸⁹⁵ emāmdan: erbābdan M

¹⁸⁹⁶ ‘iḳābü‘r-raybī: ‘itābü‘r-rebīn M

¹⁸⁹⁷ eger: -İ1, T

¹⁸⁹⁸ ol: -İ2

¹⁸⁹⁹ ve cemāl-i ‘iffetüm: -İ1, İ2

¹⁹⁰⁰ ānuñ yirine tenzīl: -İ1, İ2, T

¹⁹⁰¹ tenzīl: -İ1, M

¹⁹⁰² ānda: -T

¹⁹⁰³ feyz-i kemālat: feyz u kemālat M

Haḳḳuñ feyz-i vücūdudur vücūduñ

Añadur müstenid cümle izāfāt

[M/67a] Muṭāyebe

‘Ulemādan Şeyḫ Ṭāvus-ı Mekkī ki fużalā-yı ‘aşırdandır. Birgün Mühelleb bin Yezīdi ki [İ1/35b] ümer‘ā-i zū‘l-iḥtişām gürühından ve şebāb-ı ‘Arabuñ ḥasān¹⁹⁰⁴ ulularındandır. Gördi ki ğurūr-ı devlet ve civān-ı server-i ḥüsn-i kāmrāmı ile [T/33a] mest-i tegāfül her yaña¹⁹⁰⁵ ḥıram u temāyül¹⁹⁰⁶ iderdi¹⁹⁰⁷ ve şevket-i mevkib ile tefāhur iderdi ve giderdi.¹⁹⁰⁸ Pes şeyḫ ānı ol naḥvet u ğurūr ve ol ‘aceb sürūr ile gördi¹⁹⁰⁹ ve¹⁹¹⁰ eyitti. Ya fāni bu temāyül-i naḥvet u ğurūr¹⁹¹¹ u tekebbür ve şevket u ḥubūr şer‘ān ḥarām¹⁹¹² ve *lā temşi fi’l arzı merḥen* (وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا)¹⁹¹³ fermān-ı şerīfine muḥālefet tamāmdur. *Men tekebbüre ve deā‘allahe* (ومن تكبر و ضعه الله)¹⁹¹⁴ emrinden ğāfil olma didi. Civān-ı maġrūr¹⁹¹⁵ eyitdi ki¹⁹¹⁶ ğalība şeyḫ benüm kim idügüm vākıf degüldür. ‘*Arīfteni eyyühe’l-şeyḫ* (عرفتنى أيها الشيخ) didi.¹⁹¹⁷ Ya‘nī ey şeyḫ sen beni bilür misin. Şeyḫ eyitdi belī¹⁹¹⁸ ‘*arīftüke kavvī evvelüke* [İ2-21b] *nuṭfe min bizrin ve āḫiruke cīfetun men ḳazrin ve ente beynehumā ḥāmilü’l-‘ızrīn* (عرفتك قوئ اولك نطفة من بذر و آخرك جيفة من قدر و انت بينهما حامل العذر) Ya‘nī yigitsin¹⁹¹⁹ ben¹⁹²⁰ seni iyüce bilürin.¹⁹²¹ Evvelüñ menīdür¹⁹²² toḫumdan¹⁹²³ ve āḫirüñ cīfedür

¹⁹⁰⁴ ḥasān: ḥassānül- tegāfül M: - İ2: ḥassān T

¹⁹⁰⁵ her yaña: İ1, İ2, T

¹⁹⁰⁶ u temāyül: -İ1, İ2, T

¹⁹⁰⁷ iderdi: idüb giderdi M: -T

¹⁹⁰⁸ ve giderdi: -M

¹⁹⁰⁹ gördi: görüb M, İ2, T

¹⁹¹⁰ ve: -İ2

¹⁹¹¹ u ğurūr: -M

¹⁹¹² ḥarām: ḥarāmdur M

¹⁹¹³ A. Yeryüzünde büyülenerek yürüme: İsra 17 /37

¹⁹¹⁴ A. Kibirlenen Allah tepe taklak yapar

¹⁹¹⁵ maġrūr: mezbür İ2

¹⁹¹⁶ eyitdi ki: taşavvur itdi ki M, T

¹⁹¹⁷ didi: dimek olur M

¹⁹¹⁸ belī: -İ1, İ2, T

¹⁹¹⁹ yigitsin: ey yigit İ2, T

¹⁹²⁰ ben: -İ1, M, T

murdârdur¹⁹²⁴ ve sen ol iki m̄a-beyninde necâset getüricisin ya' nî necâset ile ʔolı¹⁹²⁵
zarıfsin¹⁹²⁶

Beyt¹⁹²⁷

Mağrūr-ı müşevveşü 'l-bāl u hūsn ü cemāl

(كانرا بشبى برند و اين رابسى)
K 'an-rā be-şebī burend ve īn rā besi

Māl u cemāle mağrūr olma ki ānı bir gicede ilterler ve bunı otuz günde ya' nî māl bir gicede uğrı alub veyāhūd bir ğayrī āfet yetişmekle¹⁹²⁸ helāk u zāyi' olmak ihtimālî olur ve cemāl ki leʔāfet-i dem u¹⁹²⁹ balġamdur ḫelāl Müslīm bedende¹⁹³⁰ nümāyān olur.¹⁹³¹ Bir ' arıza sebebi ile¹⁹³² [İ1/36a] birkaç gün ḫasta veyāhūd maġmūm u maḫzūn olmaġ ' itibāriyle¹⁹³³ yigirmi otuz günde zāyil olmak ihtimāl¹⁹³⁴ olur. Pes ' āķıl olanlar māl-ı kemāl u cemāle¹⁹³⁵ meftūn olmazlar¹⁹³⁶ ve anlar ile tefeḫḫur kılmazlar.¹⁹³⁷¹⁹³⁸

¹⁹²¹ iyice: kavī M

¹⁹²² menidür: nuḫfedür M

¹⁹²³ ʔoḫumdan: ʔoḫumdan T

¹⁹²⁴ murdârdur: murdāndan M, İ2, T

¹⁹²⁵ ile ʔolu: ile ʔolusın İ1: ile memlū M, İ2

¹⁹²⁶ zarıfsin: -İ1, İ2, T

¹⁹²⁷ beyt: nazm İ2: -M

¹⁹²⁸ yetişmekle: irişmekle M

¹⁹²⁹ u: -M

¹⁹³⁰ bedende: bedende T

¹⁹³¹ ḫelāl-i Müslīm bedende nümāyān olur: İ2

¹⁹³² sebebi ile: sebebiyle M

¹⁹³³ olmak ' itibāriyle: olmak ile M

¹⁹³⁴ ihtimāl: ihtimālî İ2, T

¹⁹³⁵ māl-ı kemāl: māl İ1, İ2, T

¹⁹³⁶ meftūn olmazlar: ānlara maḫtūn ve ānlara iĉün maġbūn olurlar mı M

¹⁹³⁷ ve anlar ile tefeḫḫur kılmazlar fānīlerdür: ve ānlarla tekebbūr ve teḫaffūr kılmazlar mı M: ve anlar ile tefeḫḫur kılmazlar İ2

¹⁹³⁸ Metnin devamında/ Ki el-' arız kel em' abūd M

Kıt' a

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

[T/33b] Dilā māl u¹⁹³⁹ cemāla olma¹⁹⁴⁰ meftūn
K' olur 'āriz olan elbette ma' dūm
Kemāl oldur ola nefsiñde bākī
Gidüb ol qalmıyasın şöyle maħrūm

[M/67b] ve yañağa 'āraz ıtlākı daħi andandur ki leṭāfet-i dem ve balğam mir'at-ı peyker-i muşaffāya sebeb-i ṭerāvet ile mūna' kis olub şıḥḥat-ı vech-i vecīde şafā-yı sūrḥ ve sefīd-i 'āriz olur.¹⁹⁴¹ Te'ālī Allah ki¹⁹⁴² bir avuç āb u¹⁹⁴³ ḥāke isti' dād virüb kendünüñ nūr-ı cemāline mutahhara lāyık ve teşrīf-i nazm-i şerīf *velākad kerremnā* (ولقد كرّمتنا)¹⁹⁴⁴ ile 'ulüvv mertebesin¹⁹⁴⁵ cümle maḥlūkatdan fayiz u fā'ik eyler. Nitekim şāh-ı mülk-i ğam vālih ü ḥayrān ḥayreti-i bī-şabr u sāmān bir beytinde dimiş¹⁹⁴⁶

Beyt¹⁹⁴⁷

(Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilātün/Fā'ülün)

Asitānuñdur bizüm ey dost beytullahumuz
Anda gösterdi cemāli yüzün Allahumuz

¹⁹³⁹ u: İ1, M

¹⁹⁴⁰ olma: olmazlar T

¹⁹⁴¹ ve yañağa 'āraz ıtlākı daħi andandur ki leṭāfet-i dem ve balğam mir'at-ı peyker-i muşaffāya sebeb-i ṭerāvet ile mūna' kis olub şıḥḥat-ı vech-i vecīde şafā-yı sūrḥ ve sefīd-i 'āriz olur: -İ1, İ2, T

¹⁹⁴² ki: -İ1, İ2, T

¹⁹⁴³ āb u: -İ1, İ2, M

¹⁹⁴⁴ A. Andolsun ki kerem sahibi kıldık İsra 17 /70

¹⁹⁴⁵ mertebesin: mertebe İ1

¹⁹⁴⁶ nitekim şāh-ı mülk-i ğam vāle vü ḥayrān ḥayreti-i bī-şabr u sāmān bir bitende dimiş: -İ1, İ2, T

¹⁹⁴⁷ Beyt: -İ1, İ2, T

Ve¹⁹⁴⁸ Fi'l-ḥaḳīka nūr-ı cemāl-i Ḥaḳ ve feyz-i feyyāz-ı muṭlaḳ zāhir u nümāyān¹⁹⁴⁹
olmuş¹⁹⁵⁰ bir mest-i nār u ḥakūn ve bir ḳabza-i āb-ı pākūn *izāhale ve taba* leṭāfet u
ṭarāveti müşāhede vü melḥūzdur

Ḳıṭ' a

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Ḥudānuñ nūridur cümle vücūdāt¹⁹⁵¹

İhāta eylemişdür her cihātı

Vücūda gelmese mir'āt-ı 'ālem¹⁹⁵²

Görinmezdi Ḥaḳuñ rüy-ı şıfātı

Muṭāyebe

Bir pīr-i ḥasīsūñ eline birkaç dirhem u dinār girmiş idi ve ānı kūşe-i destārına¹⁹⁵³
ḳoyub ve¹⁹⁵⁴ dest-i hırsla iken¹⁹⁵⁵ düğün urmuş idi ki vaḳt-ı ḥācetde ol bendi¹⁹⁵⁶ dest-i
seḫā ile güşāde idemeyüb bir¹⁹⁵⁷ dendānı ḳalmış idi anı ḥavāle eyledi¹⁹⁵⁸ ol dāḫi tāḳat
getürmeyüb şikest oldı.

¹⁹⁴⁸ ve: -İ1, İ2, T

¹⁹⁴⁹ nümāyān: merd-i nümāyān M

¹⁹⁵⁰ olmuş: olmısa T

¹⁹⁵¹ vücūdāt: mevcudāt M

¹⁹⁵² mirāt-ı 'ālem: -M

¹⁹⁵³ kūşe-i destārına: bir şırraya M

¹⁹⁵⁴ ve: -İ1, M, T

¹⁹⁵⁵ iken: -İ1, İ2, T

¹⁹⁵⁶ dest-i hırsla düğün urmuş idi ki vaḳt-ı ḥācetde ol bendi: -T

¹⁹⁵⁷ bir: -M

¹⁹⁵⁸ ḳalmış idi ānı: -M

Ꞑıt' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Şikest itme dişüñ seng-i tama' la
Çekersin soñradan çok çün¹⁹⁵⁹ nedāmet
Hazer kıł hubb-ı dünyādan hazer kıł

[İ1/36b] Hudānuñ emrine kıłma ihānet

Hikāyet¹⁹⁶⁰

İsmine Orūc¹⁹⁶¹ dirler bir dilbercük var imiş. Birgün ' aşıkınıñ biri tenhālayub zevkını iderken birkaç yüzi kara¹⁹⁶² engeller¹⁹⁶³ tutub [İ2-22a] kağı-i şehre getürmişler. Kağı görüb bre habiṣ neyledüñ dir. Sultānum oruc tutdum bayram iderem¹⁹⁶⁴ dimiş.

Ꞑıt' a¹⁹⁶⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Nice yıllar çeküb şavm-ı firākuñ
Yir idüm ħün-ı hicrūñden¹⁹⁶⁶ her aḥşām

Visalüñ ' ıydine irsem ' aceb mi
Oruc¹⁹⁶⁷ tutan ider elbette bayram

¹⁹⁵⁹ çok çün: çün çok M: çok çok İ2

¹⁹⁶⁰ hikāyet: -M: mütāyebe İ2

¹⁹⁶¹ orūc: orūce T

¹⁹⁶² yüzi kara: yüzi qaralar İ2

¹⁹⁶³ Metnin devamında İ1, T

¹⁹⁶⁴ iderem: eylerem İ2: eyedüm T

¹⁹⁶⁵ kııt' a: -İ2

¹⁹⁶⁶ ħün-ı: ħ'ān-ı: İ2, T

¹⁹⁶⁷ oruc: orucı T

[T/34a] Naẓm-ı Ahvāl-i Hikāyet- Gül ü 'Andelībī Farsī¹⁹⁶⁸

Yegi gerde su 'āl az 'andelībī
Ki ey borde ze eṣṣ-ı gül nasībī

Hemi girem ki minālī ze firqat
Çirā nālī velī der-i rūze vuşlat

Ze hıcre gül hemī girem figānī
Çirā der vaşl-ı begşāyi dehānī

Ze ḥasret dil be-ḥūn çün lāle çist
Be rūye gül figān u nāle çist

Şenīdendeş ki bülbül gerd nāle
Be-raft az dīde-gāneş çend jāle

Az an nālem be-gofta rūz-i vuşlat
Ki bāşed der-peyī har vaşl-i firkrat

Nadānam der peyī vuşlat firāqat
Ze bahre an tenem ber eḥterāqat

Nemīnālem çirā az daste hicrān
Darīdest mar marā çün pes garībān

Ze hecre gül keşīde dil pesī derd
Ze hecre gül şude rüyem çenīn zerd

¹⁹⁶⁸ naẓm-ı ahvāl-i hikāyet- gül ü 'andelībī Farsī: -M: manzūme İ2: naẓm T

Ze hecre gül şude her-dem fiğanem
Ze hecre gül hemî sūhte zebānem

Ze hecre gül şudem ğamnāk u nālān
Ze hecre gül şudem bi sabr u sāmān

Ze hecre gül habā gaşte qarārem
Ze hecre gül tebeh şod rūzegārem

Ze hecre gül keşem çendīn belāha
Ze hecre gül şudem az bī-nevāha

Şavad az hāl-i man an dil haberdār
Būved çün men be dām-i ʿ aşq giriftār

Çenān şū resme āyīn-i zamāne
Betar ğām her kes keşā nişāne

Būved der mūrgha ʿ aşq torā nist
To āsānī meger ʿ aql u zeķā nist¹⁹⁶⁹

¹⁹⁶⁹ A. Bülbüle sormuş birisi/Ey gülün aşkından nasiplenen /Diyelim ki yar hicrinden fiğan eyledin/Kavuşunca neden hala fiğan edersin/Hicrinde o kadar feryat fiğan eyledin/Kavuşunca feryat etmen nedendir/Hasret yüzünden neden kalbin lale gibi kırmızı olmuş/Bu kadar feryat fiğanın sebebi nedir/Cevabında bülbül fiğan eyledi/Gözlerinden ise birkaç damla yaş damladı/Kavuşma anında fiğan etmemin sebebi/Her kavuşmanın ardından ayrılmanın olmasıdır/Biliyorum ki kavuşmaktan sonra bir ayrılık olacak/Bu yüzden vücudum tutuşup yanmaktadır/Ben hicrinden ağlamıyorum/Yanıdayken bile başım ellerim koynumdadır/Gülün hicrinden kalbim nice dert çekmiştir/Gülün hicrinden yüzüm böyle sararmıştır/Gülün hicrinden böyle fiğan ederim/Gülün hicrinden böyle dilim tutuşup yanmıştır/Gülün hicrinden eftarlanmışım/Gülün hicrinden sabırsızlanmışım/Gülün hicrinden kararlarım heba olmuştur/Gülün hicrinden hayatım kararmıştır/Gülün hicrinden böyle belalara

کل و عندلیب فارسی

یکی کرده سؤال از عندلیبی
کای برده ز عشقی کل نصیبی
همی کیرم که می نالی ز فرقت
چرانالی ولی در روز وصلت
زهجری کل همی کیرم فغانی
چرا در وصل بکشایی د هانی
ز حسرت دل بخون چون لاله جیست
برویی کل فغان و ناله جیست
شنیدندش که بلبل کرد ناله
بر تخت از دیده کانش چند ژاله
ازان نالم بکفتا روز وصلت
که باشد درپی هر وصل فرقت
ندانم در پی وصلت فراقت
ز بهران تنم بر احتراقت
نمی نالم چرا از دست هجران
دربدست مرمر ا جون پس کریبان
ز هجر کل کشیده دل پسی درد
ز هجر کل شده رویم چنین زرد
ز هجر کل شده هر دم فغانم
ز هجر کل همی سوخته زیانم
ز هجر کل شدم غامناک و نالان
ز هجر کل شدم بی صبر و سامان
ز هجر کل هیا کشته قرارم
ز هجر کل بته شد روزکارم
ز هجر کل کشم چندین بلاها
ز هجر کل شدم از بی نواها
شود از حال من آن دیل خیردار
بود چون من بدام عشق گرفتار
چنان شرم آیین زمانه
بیتر غم شود هرکس کشا نشانه
بود در مرغها عشق ترانیست
توآسانی مکر عقل و زکانیست

katlanmışım/Gülün hicrinden yoksullar arasına girmişim/O dilber benim halimden haberdar
olsa/Benim gibi aşk tuzağına giriftar olsa/Öyle ol ki zamanın kuralları/Dertten söz edince sen ol ona
örnek/Kuşlarda olan aşk senin için değil/Sen basitsen meğerse akıl ve zeka yoktur.

[M/67b] Hikāyet¹⁹⁷⁰

Diyār-ı Bosnada¹⁹⁷¹ bir kıyede bir hācı vefāt ider. Anuñ techīz u tekfīnine hīzmet idenler ğusl iderlerken merhūmuñ boynında muşamma^c ¹⁹⁷² ile iki kıt^c a nüshā bulurlar açub nazar kıırlar. Birinde āyet-i kerīme mahtūt ve birinde līsān-ı Naşārā üzre ev[’]iye-i nā-merbūta keteb olınmış.¹⁹⁷³ Vālidesine¹⁹⁷⁴ tefahhuş iderler cevāb virürler¹⁹⁷⁵ ki bu kıyede sābıkan üstād-ı papas mübārek alā yād var idi ki hıfz-ı selāmet-i [T/34b] eţfāle nüshāsı¹⁹⁷⁶ mertebe-i vücūbda idi ve¹⁹⁷⁷ ol zamānda bu nüshā[’]i teberrūken taleb eyledüm idi diyüb¹⁹⁷⁸ ve yine alub gözlerine sürüb dehān-ı[’] itikād ile¹⁹⁷⁹ būs itdi.

Kıt^c a¹⁹⁸⁰

(Mefā[’]ilün/ Mefā[’]ilün/Fe[’]ülün)

Gidenler şer^c ile irer Resüle

Hudā hıfz ide¹⁹⁸¹ ānları hııırdan

Anuñ kim[’] itikādi ola nā-pāk

[İ2-22b] Ne aşşı añā nazm-ı mu^c teberden

¹⁹⁷⁰ hikāyet: müţāyēbe İ2

¹⁹⁷¹ diyār-ı: - İ2, T

¹⁹⁷² muşamma^c: müşemma^c T

¹⁹⁷³ Bu müţāyēbe Milli Kütüphanē nüshāsının 68-a sayfasında yer almaktadır. Muţāyēbenin burdan sonraki kısmının yarım kaldığı anlaşılmaktadır. (reddadeye bakılarak) Dolayısıyla takib eden sayfada bulunan Müţāyēbenin de ilk mısraları bulunmamaktadır.

¹⁹⁷⁴ vālidesine: vālidesinden İ2

¹⁹⁷⁵ virürler: virür İ2, T

¹⁹⁷⁶ nüshāsı: nüshā-i kerāmesi İ2, T

¹⁹⁷⁷ ve: -İ2

¹⁹⁷⁸ diyüb: diyü İ1

¹⁹⁷⁹ itikād ile: itikādıyla İ2

¹⁹⁸⁰ kıt^c a: -M: başlık -T

¹⁹⁸¹ ide: eyler İ2

Hikāyet¹⁹⁸²

Vilāyet-i Bosna [İ1/37b] sâbıkan mezheb-i Nasarā¹⁹⁸³ ve millet-i Hāzret-i Mesīhā üzere idi. Ol zamān ki fetḥi müyesser oldu ve ol memālikde ahkām-ı ‘Osmāniyān şöhret u¹⁹⁸⁴ şuyū^c buldı. Tahrīr-i āstāne-i qadr-i tüvāndan galība Mesih Paşa-ı merhūm-¹⁹⁸⁵nām kimesneye¹⁹⁸⁶ buyurulub.¹⁹⁸⁷ Çünkim muharrīr-i mezbūr¹⁹⁸⁸ vilāyet-i mersūma tahrīr hevāsıyla vāşıl oldu. Ve¹⁹⁸⁹ ol vilāyet qarasınıñ halkı ekşeriyā parekende vü perişān buldı. Pes ol kavmūñ ihtiyārlarından ve qabile-i kibārından birkaçların¹⁹⁹⁰ cem^c idüb anlardan istifsār eyledi¹⁹⁹¹ ve eyitdi. Bu vilāyet ki i‘tidāl-ı āb u hevā ve leṭāfet-i ḥāk u māl ile sayir memālik-i Üngürüse gālībdür pes aḥālisi¹⁹⁹² ne sebebden parişanlığa ṭalībdür ayā kemā-kān iḥyā vü abādan¹⁹⁹³ olmasına çäre nedür. Cevāb virdiler¹⁹⁹⁴ ki ḥavf-ı vaż^c ve keşret-i cizye ve bīm-i izdiyād-ı tekālif-i ‘örfiyyedür. Pes muharrīr-i merḳūm aḥvāl-i südde’i sa‘ādet-i dişāre¹⁹⁹⁵ vü vüzerā-i zü’l-iḳtidāra ‘arz-ı ‘ālām¹⁹⁹⁶ itdi. Ehl-i zimmetden ref^c-i cizye-i nā-meşru^c olmağın cevāzına ruḥşat virilmeycek muharrīr-i mezbūr ‘akl u kıyāset ile meşhūr idi bu vechiyle tedbīr u tedārike şürū^c itdi ki cizye nāmını ref^c idüb bir ḥile ile anlara bedel cizye vaż^c ide. Felā-cerem ol [T/35a] ihtiyārılar¹⁹⁹⁷ ile bu vechle ittifaḳ ve bu semt üzere vifaḳ eylediler ki her qaradan birkaç kimesne¹⁹⁹⁸ geleler ve berāy-ı maşlaḥat bu

¹⁹⁸² hikāye: -M: müṭāyebe İ2

¹⁹⁸³ sâbıkan: -İ2

¹⁹⁸⁴ şöhret u: -İ1, İ2

¹⁹⁸⁵ merhūm: -İ1, T

¹⁹⁸⁶ nām kimesneye: -İ1, T

¹⁹⁸⁷ buyurulub: irsāl olınmış İ2: buyuruldu T

¹⁹⁸⁸ muharrīr-i: - İ2

¹⁹⁸⁹ ve: -İ2, T

¹⁹⁹⁰ birkaçların: birkaç ihtiyārılar İ2, T

¹⁹⁹¹ eyledi: itdi İ2, T

¹⁹⁹² aḥālisi: yā İ1: aḥālini İ2

¹⁹⁹³ abādan: abādāt T

¹⁹⁹⁴ virdiler: virdi İ2

¹⁹⁹⁵ dişāre: ḥuzāra İ2, T

¹⁹⁹⁶ ‘arz-ı ‘ālām: ‘arz u ‘ālām İ2

¹⁹⁹⁷ ihtiyārılar: ihtiyārılar İ2

¹⁹⁹⁸ kimesne: kimesneler T

üslüb üzre h̄ile kılalalar ki¹⁹⁹⁹ zikürden her bir çarye ahālisi²⁰⁰⁰ birer Müslümān ādı itlāk [İ1/38a] olına tā ol isim sebebi ile kayd-bend-i cizyeden i' tiṭāf olına. Anlar daḥi bu şadā vü nidā üzre her nevāhi²⁰⁰¹ vü çaraya şalā eylediler. Fi'l-cümle mā-beynlerinde muvafākat müyesser olub maşlahat ānı gördiler ki her biri kendü ismin Türkiye tercüme idüb Juyuku olan ādunı²⁰⁰² Yaḥyā ve Vuk olan ādunı²⁰⁰³ Çurd ve Ğuzdan olan ādunı Demür ve İliye olan ādunı²⁰⁰⁴ 'Alī koyub Müslümān ismiyle müsem mā olıcaḥ cizye ismi dāhi ref' olub zimmetlerine baştene diyü taşarruf itdükleri emlākdan bedel²⁰⁰⁵ [İ2-23a] cizye birer filūri kayd eylediler²⁰⁰⁶ ve ol hoş müteferriḳā'i bu dām u tezvīr ile şayd eylediler.²⁰⁰⁷ Pes nevāhi vü çara ābādan itmām²⁰⁰⁸ u ma' mūr ve ref' -i ism-i cizyeden şādān u mesrūr oldılar. Çün maşlahat itmām²⁰⁰⁹ u kār-ı encāma irdi üç fırça oldılar. Anlara kim şem' -i ḥidāyet-ı Ḥaḳḳ ḥādī olub zalām-ı zulmet-i küfürden rehā buldı.²⁰¹⁰ Müslümānların²⁰¹¹ isimlerine tevfiḳ idüb Müslümān oldı.²⁰¹² Anlar ki *innā vecednā ābāenā 'alā ummetin* (إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا)²⁰¹³ emrine sālīk oldılar. *Lekum dīnikum veliye 'd-dīn* (لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ)²⁰¹⁴ diyüb tehlike-i inkāra mülākī²⁰¹⁵ olub helāk oldılar ve çalanından²⁰¹⁶ bir fırçası dāḥi²⁰¹⁷ maḳām-ı ' acz u tereddüde çaldılar. Ters²⁰¹⁸ u²⁰¹⁹ bīm-i ḥüsām-i şerī' atden ne

¹⁹⁹⁹ ki: -İ1, İ2

²⁰⁰⁰ ahālisi: ahālisine İ2, T

²⁰⁰¹ nevāhi: nevāhi T

²⁰⁰² Juyuku olan ādunı: Juyukulayı İ2

²⁰⁰³ ādunı: adını İ2, T

²⁰⁰⁴ ādunı: adını İ2, T

²⁰⁰⁵ bedel: bedel bedel İ2

²⁰⁰⁶ eylediler: eyledi İ1, M: itdi T

²⁰⁰⁷ eylediler: itdiler T

²⁰⁰⁸ itmām: -İ1, İ2

²⁰⁰⁹ itmām: itmāma İ2

²⁰¹⁰ Buldı: buldılar İ2, T

²⁰¹¹ Müslümānların: Müsemmlilerin T

²⁰¹² oldı: oldılar İ2, T

²⁰¹³ A. Biz atalarımızı bir inanç üzere bulduk Zuhuf 43 /22

²⁰¹⁴ A. Sizin dininiz size, bizim dinim banadır. Kafırun 109 /6

²⁰¹⁵ mülākī: mülākaha İ1, T

²⁰¹⁶ çalanından: çalātından İ2

²⁰¹⁷ daḥi: -İ1

²⁰¹⁸ ters: tersim İ2

rücū‘ mahāl ve ne āyin-i abā-ı vācidādları²⁰²⁰ üzere terk-i hıṣāl kıldılar. ‘Aḳīde-i nā-puhtelerinde tereddüd ve şirket bāḳī ḳalub ṣaḥrā-yı ṣekde ḥayvān-ı muṭlaḳ ḳaldılar ve bellü bir²⁰²¹ ṭarīḳa gitmeyüb [T/35b] Potur oldılar. [İ1/38b] Potur demek yarım Müselmān dimekdür. Bu lafzı Bosnalı dilince yarım ya‘nī nıṣf ma‘nāsına gelür. “Tur” lafzı Turçin lafzından muḥaffefdür. Turçin demek oldur ki²⁰²² Bosnalı²⁰²³ dilince Müselmān dimekdür ki²⁰²⁴ ma‘nā-yı Türkīcesi yarım Müselmān demek olur²⁰²⁵ “pū” ile “Turçin”den mürekkebdür ki²⁰²⁶ *Ulāike humu’l- en‘āmu bel hum aḍall* (أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ) kabīlindendür. ‘İtikād-ı pelīdleri üzere āyin-i kefere-i ṣıyānet ve ‘avān ḥavfından ṭarīḳ-i ehl-i sünnete ri‘āyet iderler. Ḳabül-i te’dīb u terbiyyetde ḥayvān-ı ṣāhilān ḳābil-i iz‘ān ve izḥār-ı mürüvvet ü insāniyyetde ḥayvān-ı sāḥil anlara nisbet insāndur. Egerçi isti’dād-ı nefis-i nāṭıḳa ve ta‘līm-i hükemā-i ṣadıḳa sebebi ile bu ṭāy’ife ‘ālem-i ṣabāvetde evṣāf-ı pesendīde²⁰²⁷ ve eṭvār-ı güzīde taḥsīl ḳılurlar ve ḥayvānlıḳ vādisinden ber-kenār olurlar pādiṣāḥlar ve begler ḥarem-i ṣerīflerine duḥūl²⁰²⁸ idenler gibi ve tekmīl-i ma‘ārīf için ḡurbete gidenler gibi amma²⁰²⁹ bunlar toyın ḳor ḥuyın²⁰³⁰ ḳomaz ve ḥoṣ ḳısmındandır elbette fūrūḡi uṣūline muḥālefet itmez ve ta‘līm-i erkān-ı ādāb²⁰³¹ u terbiyet üzerlerinde²⁰³² ḳarar ṭutmaz. Nitekim meṣāyih-ı kibāruñ mümtāzı Şeyḫ Sa‘id-i Şirāzi²⁰³³ buyurur.

²⁰¹⁹ u: -İ1, İ2

²⁰²⁰ vācidādları: vācidādı İ2

²⁰²¹ bir: bu İ2

²⁰²² oldur ki: -İ1, İ2

²⁰²³ Bosnalı: Bosna İ2, T

²⁰²⁴ ki: -İ2, T

²⁰²⁵ ma‘nā-yı Türkīcesi yarım Müselmān demek olur: -İ1

²⁰²⁶ ki: -İ1, İ2

²⁰²⁷ evṣāf-ı pesendīde: evzā‘-ı pesendīde İ2

²⁰²⁸ duḥūl: -İ2

²⁰²⁹ amma: ama İ2

²⁰³⁰ ḥuyın: ḥuyın İ2, T

²⁰³¹ ta‘līm-i erkān-ı ādāb: ta‘līm-i elhān İ2: ta‘līm olan ādāb T

²⁰³² üzerlerinde: üzerlerinden T

²⁰³³ Sa‘id-i Şirāzi: Sa‘id u Şirāzi İ2

Ꞑıı' a

(Fā'ılātün/ Fā'ılātün/ Fā'ılātün/Fā'ılün)

Žāyi' itme²⁰³⁴ ' ömrünü itme le 'ime terbiyyet

Āhen-ī bedden olur mı tīg-i hoş ile kıyās

[İ2-23b] Cāhil u nā-ehl²⁰³⁵ olanda terbiyyet kılmaz karar

[İ1/39a] Bu meşeldür kıbbe üzre girdigān tutmaz esās

Ol sebeddendür ki hākān-ı zū'l-iqtidār²⁰³⁶ u Selātin nām-dārlar²⁰³⁷ kıpularında²⁰³⁸ Poturuñ ve Türkün harem-i şeriflerine²⁰³⁹ girmesi²⁰⁴⁰ [T/36a] memnū' dur ki²⁰⁴¹ bunlar egerçi aşlen ve neslen birbirine muğāyirlerdür²⁰⁴² lakin ğılzet ve 'adem-i mürüvetde haķıķatleri birdür. İkisi dāhi bed-aşıl²⁰⁴³ u le 'im ve maħrūm-i zevķ-i selimdür.

Ꞑıı' a²⁰⁴⁴

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Ĥazer kııl terbiyyet kıılma le 'ime

Çekersin yoķ yire sa' y ile zaħmet

Bilür²⁰⁴⁵ gerçi benī ādem içinde

Yine kırt²⁰⁴⁶ oĝlı olur kırt²⁰⁴⁷

²⁰³⁴ itme: kıılma İ2, T

²⁰³⁵ cāhil u nā-ehl: hāşıl-ı nā-ehl İ2, T

²⁰³⁶ zūl-iqtidār: zūl-ihtirāmlar İ2

²⁰³⁷ nāmdārlar: nāmdār -İ1, T

²⁰³⁸ kıpularında: kınunda İ2

²⁰³⁹ şeriflerine: şerifine İ2

²⁰⁴⁰ girmesi: girmeyin İ1, İ2, T

²⁰⁴¹ ki: -İ2

²⁰⁴² muğāyirlerdür: muğāyir İ1, T

²⁰⁴³ bed-aşıl: bir aşıl İ2

²⁰⁴⁴ kııı' a: -M

²⁰⁴⁵ bilür: bu söz İ2: buyur T

²⁰⁴⁶ kırt: kurd İ2, T

²⁰⁴⁷ kırt: kurd İ2, T

Hakikat ol gürühdandur ba'zıları hem mescid ihyā ve hem kilisā binā itdiler²⁰⁴⁸ ve ba'zıları 'afv-ı cerāyim için papaslardan²⁰⁴⁹ nüsha isti'dā itdiler ve bi'l-cümle mezāhib-i muhtelifenüñ ibtāliline gitdiler. El-ān aralarında ikişer²⁰⁵⁰ nüshalu çoğdur ve hāçı koltuğundan çıkmaz hācı yokdur. İnşāf idicek Potur tuğyān idelden berü bu²⁰⁵¹ Türkün ādı qalmışdur. Nitekim tecrübe ehlinüñ biri nazma getürmişdür.

Qıt'a²⁰⁵²

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Olaldan Bosna'da peydā Poturlar
Karaman Türkinüñ bir nāmı qaldı
Potur oğlanları seyyāh olaldan
S..ilmez oldı Mısıruñ ā.1 qaldı

Potur oğlanlarınıñ egerçi sirişinde²⁰⁵³ ğılzet ve küh u şahrāda vilādet itmekle ibtidā-i vaḥşet üzre olurlar amma²⁰⁵⁴ ḥayrlığa mu'tād olıcağ bir maḥalle'i toyrurlar zirā her birinde leḥm u şaḥm yirinde olur. Olur olmaz nesne yimek ile gönülleri bulanmaz ve mizācları [İ1/39b] dönmez bu ḫāi'fede yarar u ḫizmetkār olur. Muḥaşşāl²⁰⁵⁵ insāniyyetden²⁰⁵⁶ ve mürüvetden²⁰⁵⁷ ğayrī olur ve ḫaḫīkatde insāniyyet u mürüvet aña dirler ki muḫābelesinde mükāfat u i'vaz ve bir ğaraz ricāsı olmaya. Eger olursa aña bey' u şirā dirler mürüvet dinilmez. Nitekim bu qıt'ada inşā vü beyān²⁰⁵⁸ olınmışdur.

²⁰⁴⁸ hem mescid ihyā ve hem kilisā binā itdiler: hem mescid ve hem kilisā binā itdiler İ2, T

²⁰⁴⁹ papaslardan: papaslarından İ2

²⁰⁵⁰ ikişer: -İ1

²⁰⁵¹ berü bu: - İ1

²⁰⁵² qıt'a: -M

²⁰⁵³ Potur oğlanlarınıñ egerçi sirişinde: -İ1, İ2

²⁰⁵⁴ amma: ama İ2

²⁰⁵⁵ muḥaşşāl: ḫaḫīkat İ2

²⁰⁵⁶ insāniyyetden: insāniyyede İ2

²⁰⁵⁷ mürüvetden: mürüvet İ2

²⁰⁵⁸ beyān: inşād İ2, T

Ꞑıt' a²⁰⁵⁹

(Mefā 'īlūn/ Mefā 'īlūn/Fe 'ūlūn)

Ne insānīyet eylerse kişiyē

Kerem ile²⁰⁶⁰ recā itmez mükāfat

Recā-i nişf ile olursa ihsān

[T/36b] Olur bey' u şirā yaḥud²⁰⁶¹ muḳāşşāt

Beyān-ı Tabī' tü 'l-Laḥana²⁰⁶²

Kelem²⁰⁶³ ki sebzevātdan biridür ki āna Türkçe²⁰⁶⁴ laḥana eydürler.²⁰⁶⁵ Tabī' atı²⁰⁶⁶ raḥb u bārid olmaḳ ile²⁰⁶⁷ ḥararet-i ğarizziyenūñ zıddı olmağın²⁰⁶⁸ baṭi'ü 'l-hazm²⁰⁶⁹ olanlardandır. [İ2-24a] ' İnde 't-ṭıbbā mażarrātdandır. Āna Poturlar Bosna pilāvı dirler ve ḳapusḳa diyü yirler.²⁰⁷⁰ Ḥaram olsun pilāv ile²⁰⁷¹ zerre²⁰⁷² münāsebeti var ise.

Beyt²⁰⁷³

(Fā 'ilātūn/ Fā 'ilātūn/ Fā 'ilātūn/Fā 'ilūn)

Ꞑuliyam dāne-i pirincūñ kelemi neyleyeyin²⁰⁷⁴

Hażm olunmaz ne belādur elemi görmiyeyin²⁰⁷⁵

²⁰⁵⁹ Ꞑıt' a: -M

²⁰⁶⁰ ile: ehli T

²⁰⁶¹ yaḥuz: yaḥud İ2, T

²⁰⁶² beyān-ı tabī' atü 'l-laḥana: -M: başlık -İ2

²⁰⁶³ kelem: -T

²⁰⁶⁴ Türkçe: Türkice T

²⁰⁶⁵ eydürler: dirler İ2: ıtlāḳ T

²⁰⁶⁶ tabī' atı: tabī' at İ1, İ2

²⁰⁶⁷ olmaḳ ile: olmaḳ İ1, İ2

²⁰⁶⁸ olmağın: olmağla İ2

²⁰⁶⁹ baṭi'ü 'l-hazm: baṭiyü 'l-hazm T

²⁰⁷⁰ ve ḳapusḳa diyü yirler: -İ2, T

²⁰⁷¹ pilāv ile: pilāviyle T

²⁰⁷² zerre: -İ1, İ2

²⁰⁷³ beyt: müferrid T

²⁰⁷⁴ niyleyeyin: görmiyesin İ2: görmiyeyin T

Āṭi' menüñ ağılazısından olmağın i' tibarı ol ṭā'ifeye mensūbdur zīrā beyinlerinde haylice mergūbdur. Ceht-i cāmi'leri kemāl-i ğilzetedür yoḥsa²⁰⁷⁶ Bosnada çok olmağ ile²⁰⁷⁷ degüldür. Sāyir memālik-i Üngürüsde belki Çerkesde²⁰⁷⁸ ve Rusda dāhi ziyādedür.²⁰⁷⁹ Ḥuşūşa²⁰⁸⁰ Macar ve Nasari²⁰⁸¹ çok isti' māl iderler lākin Macar pilavı yaḥuz²⁰⁸² kāfir pilavı dinilmez. Bosna pilavı dirler. Ceht-i cāmi'leri²⁰⁸³ muşarraḥdur. [İ1/40a] Muḥaşşıl-ı kelām bu ṭāi'fe-i kālū'l en'ām ağılaz-ı nās ve edānī-i zül- aḥsās olduğundan²⁰⁸⁴ şübhe yoğ²⁰⁸⁵ ve edille çoğdur. Bu birkaç beyt hasb-i ḥalleri imiş.²⁰⁸⁶

Hicv-i Manzūm-ı Der-ḥağğ-ı Potur²⁰⁸⁷

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Papasdan raḥm umar ancağ Poturlar

‘ Acebce²⁰⁸⁸ yādigār ancağ Poturlar

İkişer nüşhaludur ekşeri heb

Ḥağğıatsüz ḥimār ancağ Poturlar

Begenmez degme bir bostanda bitmez

Ḳatı ṭurfā ḥıyār ancağ Poturlar

²⁰⁷⁵ görmiyeyin: görmiyesin İ2 görmiyeyin T

²⁰⁷⁶ yoḥsa: nevāḥı İ2

²⁰⁷⁷ olmağ ile: olmağla İ2

²⁰⁷⁸ Çerkesde: Çerkes İ2: Çerākis T

²⁰⁷⁹ ziyādedür: artuğdur İ2, T

²⁰⁸⁰ ḥuşūşa: ḥuşūşan T

²⁰⁸¹ Nasari: Nasarā İ2: Nasarāda T

²⁰⁸² yaḥuz: veyāḥud İ2: yāḥud T

²⁰⁸³ cihet-i cām'ileri: deyr-i ... cāmi'leri T

²⁰⁸⁴ olduğundan: olduğundan İ1, T

²⁰⁸⁵ yoğ: yoğdur İ2

²⁰⁸⁶ bu birkaç beyt hasb-i ḥalleri imiş: -İ2: bu birkaç beyt hasb-i ḥalleridür T

²⁰⁸⁷ hicv-i manzum-ı der-ḥağğ-ı Potur: Mde yok: nazm İ2

²⁰⁸⁸ ‘acebce: ḡanice İ1, İ2

Otu Turçin biri birisine dir²⁰⁸⁹
Müselmāndan kaçır ancağ Poturlar

Küçüçükden yapar hatır dimez yok
Büyüdükçe bozar ancağ Poturlar

Üçer dörder bir uğurdan çıkarlar
Toñuz kibi toğar ancağ Poturlar

[T/37a] Olursa ehl-i dil virmez içem şu
Yirinde türbedār ancağ Poturlar

Ne kāfirdür ne mü'mindür dimişler
Didiklerince var ancağ Poturlar

Gider küffāri ile kilisāye murdār
Namāz dinse yılar ancağ Poturlar

Ne poğ yir bilmez ekşeri nedendür
Şarımsağla koğar ancağ Poturlar

Birer²⁰⁹⁰ hayvān-ı mutlağdur şanasın
Gezerler bī-mehār ancağ Poturlar

Çamusı mürde dillerdür hemānā
Birer seng-i mezār ancağ Poturlar

²⁰⁸⁹ otu Turçin biri birisine dir: otu Turçin diyüb birbirine İ2: otu Turçin diyüb birbirisine T
²⁰⁹⁰ birer: bir İ1, İ2

Ḥudā ola meger Bahrī ġarīmī

Dögünmez bir tumar ancak Poturlar

Muṭāyebe²⁰⁹¹

Türküñ biri buçuḡ aḡçelik pekmez alub evine giderken [İ1/40b] su'âl iderler ki²⁰⁹² bunu²⁰⁹³ babañ ile bile mi yirsin yoḡsa tenhāca mı²⁰⁹⁴ yirsin. Eyitmiş ki vallāhi evvel bir miḡdarca tatub²⁰⁹⁵ lezzetin görürem eger ḡazḡ idersem ḡapuyı yapub²⁰⁹⁶ yaluñuz yirem eger bī-meze olursa babam ile yirem.

Ḳıṭ' a²⁰⁹⁷

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Yüri besle oḡul diyü kedi' i

Yidür vāfirce tırma ol ma' cūñdan²⁰⁹⁸

Buçuḡluḡ bekmezi tenhā yiyüb ol

Büyük olduḡda öldürsün acundan

[İ2-24b] Muṭāyebe²⁰⁹⁹

Buḡülī nām şāi' r ki ümerā-i ' Arabuñ aḡniyāsındandır. Kışa boylu uzun şaḡallu bir şaḡıṣ²¹⁰⁰ idi ki eḡaşş-ı nāsdan idi. Medh u ḡaşāyid diyüb cerāyidden şu' arāya her

²⁰⁹¹ müṭāyebe: -M: başlık -T

²⁰⁹² ki: kim İ2

²⁰⁹³ bunu: -İ2

²⁰⁹⁴ mı: -İ1

²⁰⁹⁵ tatub: datub İ2

²⁰⁹⁶ ḡapuyı yapub: -İ1 ḡapuyı yapar T

²⁰⁹⁷ ḡıṭ' a: -M: beyt İ2

²⁰⁹⁸ yidür vāfirce tırma ol ma' cūñdan: yidür vāfirce tırma ol ma' cūñdı M: yidür vāfirce tır ol ma' cūñda T

²⁰⁹⁹ müṭāyebe: -M: başlık -T

²¹⁰⁰ şaḡız: şaḡıṣ T

beytine birer²¹⁰¹ aqçeden ziyāde nesne virmezdi. Birgün şāi' rūñ biri bu mıṣra' ı didi²¹⁰² ki

Mıṣra'

Yaşılı tevvān ve yaqzerū min' arđi ve ʔūli²¹⁰³

يصل توا ويقذروا من عرضي و طولي

[T/37b] Ve bir ḥarīr-pāresine yazub mezbūruñ bir cāriyesiyle iḥerüye kendüsine irsāl eyledi. Naqleder ki çün Buḫūlī bu mıṣra' ı gördi tamām dört yüz aqçe cāyize buyurđı. Vālidesi anda ḥazıra ve mefhūm-i mıṣra' ya nāzire idi. Bu ḥāli görüb ta' n yüzinden kaşāyid-i belīge ' arz idenlere şey' -i qālīl virürsin ve bir mıṣra' -ı mühmile bu deñlü ihsān revā görürsin²¹⁰⁴ ' adem-i ' adālete ve kuşūr-ı himmete delāletdür²¹⁰⁵ didi. Buḫūlī dāḥi bi 'l-bedāhe

Mıṣr' a²¹⁰⁶

Ve tettāharū qabzeten min liḥyeti el Baḫūlī²¹⁰⁷

و تتطهروا قبضةً من لحيّة البقولي

diyü bu mıṣra' ı oquyub vālidesine cevāb virdi ki ben ānı bu mıṣra' ḥavfinden virdüm ve şaḫalumı necāsetden [İ1/41a] qurtarmaq için²¹⁰⁸ ol qadar cāyize revā gördüm ki ol mıṣra' -i mühmilenüñ qāfiyesi bu mıṣra' -i mühmile ile²¹⁰⁹ mużammen²¹¹⁰ idi.

²¹⁰¹ birer: bir -İ1

²¹⁰² didi: dir İ2

²¹⁰³ A. Daha yeni gelmişler benim boyumu ve enimi alaylıyorlar

²¹⁰⁴ ve bir mıṣr' ay-ı mühimle bu deñlü ihsān revā görürsin: -İ2

²¹⁰⁵ delāletdür: dālīdür İ2

²¹⁰⁶ mıṣra' : başlık -T

²¹⁰⁷ A. Bakuli sakalından bir tutam temizletti

²¹⁰⁸ qurtarmaq için: qurtarmağçün İ2: qurtarmağçün T

²¹⁰⁹ ile: -i İ1, T

²¹¹⁰ mużammen: mutażammın T

Ꞑıꞑ' a²¹¹¹

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Virür bî-âr olana māl u emlāk
Alur 'aꞑıl olan 'ırzını şatun
Ki ꞑanı gibidür 'ırzı ꞑışinüñ
Degül lâyıꞑ zer için seng ola ħun

Muṭāyebe²¹¹²

Bir abdāl bir şūfinüñ menziline²¹¹³ miħmān olur. Namaz vaꞑtı gelicek şūfî eyitmiş. Abdāl gel namāz ꞑılalum. Abdāl ber-ser ü çeşm diyüb sūfiyle bir vaꞑt daħi²¹¹⁴ namāz ꞑılmışlar. Ba' de²¹¹⁵ bir vaꞑt²¹¹⁶ dāħi dūħül²¹¹⁷ idüb yine şūfî abdāla namāz teklîf idüb namāz ꞑılmışlar. 'Aꞑîbetüs's-salâtda şūfî eyitmiş. Hey abdāl namāz ꞑılduĝuñ gördük amma²¹¹⁸ abdest aldıĝuñ hiç görmedük. Abdāl fāriĝü'l-bāl cevāba gelüb şūfiye eyitmiş. Hey îmānum namāz [T/38a] didüñ ꞑılduꞑ buyurursañ āb-dest dāħi alalum dimiş.²¹¹⁹

Ꞑıꞑ' a²¹²⁰

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Ḥaꞑuñ didārını görmiş diyü şu
Işıꞑlar itmez āb ile ṭahāret

²¹¹¹ ꞑıꞑ' a: -M

²¹¹² müṭāyebe: -M: başlık -T

²¹¹³ menziline: menzile İ2

²¹¹⁴ daħi: - İ1, İ2

²¹¹⁵ ba' de: ba' d İ1

²¹¹⁶ vaꞑt: vaꞑte İ2

²¹¹⁷ dūħül: şurū' İ2

²¹¹⁸ amma: ama İ2

²¹¹⁹ dimiş: -İ1, İ2

²¹²⁰ ꞑıꞑ' a: -M

Ki āb-destsüz ṭahāretsüz gezerler

İderler ya' ni kim şuya ri' āyet

Muṭāyebe²¹²¹

Bir köle şūfisi bir ḥınzırı görmüş ki ölmüş ve a' zām-ı eczāsı dökülmüş²¹²² çürümüştür. Eṭrāfında birkaç ādım yürümüştür²¹²³ ve eyitmiş ki hey hey²¹²⁴ öldüğümüzde [İ2/25a] biz dāḥi böyle ölsek gerektür.

Ḳıṭ' a²¹²⁵

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Kölenün şūfisi olur muḳallid

Başında tāk u ḥırḳa²¹²⁶ sikke-şūret

Ṭoñuz ölüsini²¹²⁷ görse yabānda

Ḳıyās-ı nefis ider alur bir ' ibret

[İ1/41b] Muṭāyebe²¹²⁸

Bir Türk²¹²⁹ duḥūli görmüş ve avāzın işidüb yakın gelmiş.²¹³⁰ Bu ne derisidür diyü şormuş. Eyitmişler āyu derisidür. Türk²¹³¹ eyitmiş ve²¹³² başın şalmış.²¹³³ Allah Allah ölmüş gitmiş dāḥi²¹³⁴ şol gümöldüsin ḳomaz be ne ' aceb hey²¹³⁵ dimiş.

²¹²¹ müṭāyebe: -M: başlık -T

²¹²² ' āzām-ı eczāsı: ' a' zāsı cümle İ2

²¹²³ yürümüştür: yürümüştür İ2

²¹²⁴ hey hey: hay hay İ2

²¹²⁵ ḳıṭ' a: -M

²¹²⁶ ḥırḳa: ḥırḳa T

²¹²⁷ ölüsini: ölüsün İ2

²¹²⁸ müṭāyebe: -M: başlık -T

²¹²⁹ Türk: Türkmenün biri İ2

²¹³⁰ gelmiş: gelüb İ2, T

²¹³¹ Türk: Türkmān İ2, T

²¹³² eyitmiş ve: -T

²¹³³ şalmış: şalub T

²¹³⁴ dāḥi: -İ1

ꞐıꞐ' a²¹³⁶

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Duhül gibi döğülse ger mu' ānnid
Ölür gider kıomaz yine²¹³⁷ ' inādın
Çalışur uçmağı boynın uzadur
Ꞑırarsañ²¹³⁸ biñ kezin²¹³⁹ kıolın kıanadın

Muṭāyebe-i Manzūme²¹⁴⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Bir A' rābī meger kim geldi Rūma
Gezerken uğradı bir berd-i şūmā

Diyār-ı Üngürüse düşdi rāhı
Üşütđi ānı bād-ı şubḥ-gāhi

Yol üstinde levend anı görürđi
Yaķasıyla çeküb başın bürürđi

Būrehendi meger gerdānı anuñ
Ṭoķundı şiddeti bād-ı ḥazānuñ

[T/38b] Çü yaķdı gerden-ı ' üryānını bād
Dir idi eyleyüb derdiyle feryād

²¹³⁵ hey: -İ1, İ2

²¹³⁶ kıꞐ' a: -M

²¹³⁷ yine: -İ2

²¹³⁸ kıırarsañ: kıırarsın İ1

²¹³⁹ kezin: kez İ2

²¹⁴⁰ müṭāyebe-i manzūme: -M, T

Geleydi bu diyāra fahr-ı ümmet

Libāsuñ yaqasın eylerdi sünnet

Kıt 'a²¹⁴¹

(Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/Fe 'ülün)

Haqāretle baqub her nā-sezāyı

Dime neyler cihān içre bu bid' at

Ki var her nesnenüñ zāhir bir aşlı

Bu ma' nāyı bilürler ehl-i hikmet

Muṭāyebe²¹⁴²

Bir dānişmend ile bir ışık hem-rāh olurlar ve qavl iderler ki birbirine āyet u ḥadīş iktibāsiyla ne laṭife geçebilürlerse [İ1/42a] geçeler²¹⁴³ birbirine²¹⁴⁴ rencide-i ḥatır olmayalar ve itdükleri nükteye qalmayalar. Pes birgün yolda giderken dānişmend ışığıñ başına bir ser-deste çalub başını şakq²¹⁴⁵ itdi. Işık²¹⁴⁶ behey efendi niyledüñ didi. Danişmend eyitdi.²¹⁴⁷ *İzā 's-semāu inşakqat* (إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ)²¹⁴⁸ didi. Işık²¹⁴⁹ sükūt idüb çün birāz gitdiler bir nehr-i firāvān kenārına geldiler ki²¹⁵⁰ Anı yayaq öte yaqaya geçmek lāzım gelür. Dānişmend ediklerin indürmege başlar ışık eydür.

²¹⁴¹ Hiçbir nüshada kıta yazılmamış ancak T nüshasında paragraf yazılmış, dörtlük kıtaya uygundur: - M, İ2

²¹⁴² müṭāyebe: -M: başlık -T

²¹⁴³ birbirine āyet ve ḥadīş iktibāsiyla ne laṭife geçebilürse geçeler: -İ2

²¹⁴⁴ birbirine: hiçbirine: İ1, T

²¹⁴⁵ şakq: iki şakq T

²¹⁴⁶ āşık: -İ1

²¹⁴⁷ eyitdi: -İ2

²¹⁴⁸ A. Gökyüzü bölündüğünde Tekvir 81 /11

²¹⁴⁹ aşık: aşık-ı dermend İ2

²¹⁵⁰ ki: -İ1, İ2

Zahmete girme efendi ki²¹⁵¹ benüm baldurumlarum²¹⁵² çıplağdur²¹⁵³ seni arğama alub geçüreyüm.²¹⁵⁴ Dānişmend kerem erenlerüñ diyüb²¹⁵⁵ ve²¹⁵⁶ ışığıñ arğasına binüb şuya girürler çün biraz yürürler. Hemān ışık dānişmendi²¹⁵⁷ arğasından²¹⁵⁸ şu içine şalıvirür.²¹⁵⁹ Dānişmend hay niyledüñ diyince ışık dāhi²¹⁶⁰ *ve 'n-neziā 'ti ğarğen* (وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا)²¹⁶¹ didi.

Қıт'а²¹⁶²

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

İderler iktibās ile²¹⁶³ laṭīfe

[T/39a]

Biri birisine ehl-i ma'ārīf

Leṭā'if²¹⁶⁴ söyleyüb²¹⁶⁵ āralarında

Anuñla eglenür ba'zı²¹⁶⁶ ṭavāyif

Muṭāyebe²¹⁶⁷

Bir köylü nöbet ile ölülerin yurlar imiş.²¹⁶⁸ Birgün nöbet bir qaşşaba deger. Aña dāhi gel meyyiti yu diyü teklif iderler imiş.²¹⁶⁹ Qaşşab meyyit üzerine gelüb hemān²¹⁷⁰

²¹⁵¹ ki: -İ1, İ2

²¹⁵² baldurum: baldurum İ1, İ2

²¹⁵³ çıplağdur: uş'uryāndur İ2, uşde'uryāndur T

²¹⁵⁴ geçüreyüm: geçüreyin İ2, T

²¹⁵⁵ diyüb: diyü İ1

²¹⁵⁶ ve: -İ1, T

²¹⁵⁷ aşığ dānişmendi: dānişmendi aşığ İ2

²¹⁵⁸ arğasından: ortasından T

²¹⁵⁹ şalıvirür: şalub İ2, şalıvirdi T

²¹⁶⁰ dāhi: -İ1, İ2

²¹⁶¹ A. Andolsun batarken çıkanlara Neziat 79 /1

²¹⁶² қıт'а: -M

²¹⁶³ iktibās ile: iktibāsıyla T

²¹⁶⁴ laṭīf: leṭā'if İ2

²¹⁶⁵ söyleyüb: söylenüb T

²¹⁶⁶ ba'zı: ya'nı İ2

²¹⁶⁷ muṭāyebe: -M: başlık -T

²¹⁶⁸ yurlar imiş: yurlarmış İ2, T

²¹⁶⁹ iderler imiş: iderlermiş T

²¹⁷⁰ hemān: -İ2

bıçağın²¹⁷¹ çıkarub hemân bilemeğe başlar. Be neylersin dirler vallâhi ölü yumağı
bilmem lâkin²¹⁷² isterseñüz derisin yüzüb²¹⁷³ çıkarayın dimiş.

Kıt' a²¹⁷⁴

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

- [İ1/42b] Kişiyе bilmedügin itme teklîf
Degüldür bu efendi zîra ma' kûl
[İ2/25b] İşitmişsin bunı sen elde dilde²¹⁷⁵
Ki maqdûrından olur kişi me'sûl

Mütâyeye²¹⁷⁶

Türkistânda bir kıaryede bir meyyit vâkı' olur. Bir Türki anı defn itmek için²¹⁷⁷ faķih
aramağa kıaşabaya²¹⁷⁸ irsâl iderler. Meger bir aķer kıaryede²¹⁷⁹ daķi emr-i Hâķla²¹⁸⁰ bir
meyyit vâkı' olup andan daķi bir Türkmân faķih aramağa gitmiş idi. İttifâķ ikisi dâķi
yol üzerinde buluşub giderken bir faķiye rast gelürler.²¹⁸¹ Her biri kendü kıaryesine
çeküb mâ-beynlerinde azîm ğavğa oldu. ' Aķibet bir ğalibcesi eyitmiş. Hay faķih ya
bizüm kıaryemüze gel yâķud seni şimdi²¹⁸² kıatl iderem.²¹⁸³ Ol biri eyitmiş. Hiç
kıorķma bizüm kıaryemüze gel ki eger ol seni kıatl iderse ben dâķi ânun şaru²¹⁸⁴ itin²¹⁸⁵
kıatl iderem ki²¹⁸⁶ toķuz sencileyin faķihe²¹⁸⁷ değer dimiş ve²¹⁸⁸ eyitmiş.²¹⁸⁹

²¹⁷¹ bıçağın: buçağın İ2

²¹⁷² lâkin: evet: İ1, T

²¹⁷³ yüzüb: -İ2, T

²¹⁷⁴ kıt' a: -M

²¹⁷⁵ elde dilde: elden değül İ2

²¹⁷⁶ mütâyeye: -M: başlık -T

²¹⁷⁷ itmek için: itmekçün İ2

²¹⁷⁸ kıaşabaya: -İ1, T

²¹⁷⁹ kıaryede: kıaryeden İ2

²¹⁸⁰ emr-i hâķla. - İ1, T

²¹⁸¹ gelürler: gelüb giderler İ2

²¹⁸² seni şimdi: şimdi seni T

²¹⁸³ iderem: iderem ki İ2, T

²¹⁸⁴ şarı: şaru T

Ꞑıı' a²¹⁹⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Seni ꞑatlı ider [i] se ol üşenme

Varub itme anuñla hiç müdürāt

[T/39b] Ki ben dağı anuñ şaru itini

Senüñçün ꞑatlı idem idüb mükāfāt²¹⁹¹

Muṭāyebe²¹⁹²

Me'mün ḥalīfe zamānında ehl-i ḥurūfdan bir çulḥa²¹⁹³ var idi ki gice vü gündüz çalışub duruşub her ne kim tahsīl iderdi faşl-ı baharda yārān u ihvān²¹⁹⁴ ile 'ıyş u 'işrete bezl²¹⁹⁵ idüb giderdi. Hengām-ı rebī' de berg-i nev-bahār gibi dökilüb saçılırdı ve sürür u [İ1/43a] neşāt ile²¹⁹⁶ ğonca gibi ḥuñla²¹⁹⁷ ṭolmuş ğönüller ğül gibi²¹⁹⁸ açılırdı. Her faşl-ı bahārı bu vechle 'işretle geçürirdi. Tā bir yıla deĝin yine şana' tna²¹⁹⁹ meşĝül olub kār u kesb idüb yine faşl-ı bahār olduĝda ve nev-'arūs-ı cihān lāle-i izhār²²⁰⁰ ile zīnet bulduĝda 'azm-ı baĝ u rāĝ idüb zebān-ı sürür u neşāt ile²²⁰¹ bu ebyāt-ı feraḥ-baḥşı tekrār kılırdı²²⁰²

²¹⁸⁵ itin: itini T

²¹⁸⁶ ki: -İ1, T

²¹⁸⁷ ṭoĝuz sencileyin faḳīhe: sencileyin ṭoĝuz faḳīhe İ2

²¹⁸⁸ dimiş ve: -İ2: -T

²¹⁸⁹ eyitmiş: eyitdi -İ2: -T

²¹⁹⁰ ꞑıı' a: -M

²¹⁹¹ ꞑatlı idem idüb: ꞑatlı idüb idem T

²¹⁹² müṭāyebe: -M: başlık -T

²¹⁹³ çulḥa: civān İ2

²¹⁹⁴ ihvān: ihvān İ2

²¹⁹⁵ bezl: nüzül İ2

²¹⁹⁶ neşāt ile: neşātla İ2

²¹⁹⁷ ḥuñla: ḥuñ ile İ2

²¹⁹⁸ ğönüller: ğönli İ2

²¹⁹⁹ şana' tna: şana' ta İ1, İ2

²²⁰⁰ lāle-i izhār: lāli vü izhār İ2

²²⁰¹ zebān-ı surür u neşātla: ziyāret-i surür-ı neşāt ile İ1

²²⁰² kılırdı: iderdi İ2

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Bahār eyyāmı gül devri gelüpdür
Ele al sâkiyâ ıurma²²⁰⁴ ayâğũ
Hudānuñ Şun' ını eyle temāŐā
Teferrüc kıl cemālin bāğ u rāğın²²⁰⁵
Şaçub berg-i bahārāsā²²⁰⁶ zer u sım
Bugünlerde²²⁰⁷ geçer ' işretle çāğũ
Tumār-ı ' ömrũni devrān idüb ıayy
Mezār olur Őahā birgün otağũ

[İ2/26a] Pes²²⁰⁸ civān-ı mezkũruñ²²⁰⁹ bu hālinden ħalīfe-i zamānı āgāh eylediler ve bir hengām-ı nüzhet-encāmda zevķ-i Süleymāndan bir Őemme söylediler. Nağl eylediler kim vaķtā kim²²¹⁰ ħalīfe anuñ bu vaż'-ı sipāhiyānesinden āgāh oldı.²²¹¹ Kemāl-i mertebe-i²²¹² ħazz idüb āña beytü 'l-māldan yevmi on [T/40a] pāre²²¹³ mevācib²²¹⁴ ta' yın idüb zümre-i dīvāniyāne ilhāk itdürdi.

²²⁰³ ꞐıꞐ' a: -M

²²⁰⁴ ıurma: durma İ1, İ2

²²⁰⁵ bāğ u rāğın: bāğ-ı rāğın İ1

²²⁰⁶ bahārāsā: bahārāsā İ1, İ2

²²⁰⁷ bugünler de: bugünlerden İ2

²²⁰⁸ pes: -İ1, T

²²⁰⁹ civān: cülāh İ1, T

²²¹⁰ vaķtā kim: -T

²²¹¹ āgāh oldı: -İ2, T

²²¹² kemāl-i mertebe-i: - T

²²¹³ pāre: aķçe İ2

²²¹⁴ mevācib: vācib İ2, T

Kıı' a²²¹⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ne cevherde kim ola kābilīyet
İder hakkāk-ı devrān ānı ıslāh
Zulām perde-i zulmetde almaz
İder kendüsini gün gibi ızāh

Muıāyēbe²²¹⁶

Zāhid-i zerrāqlardan biri Őebingāh bir²²¹⁷ pādiŐāh huzūrına vardı. Ol Őeb bī-ĉāre ekŐer-i evātın²²¹⁸ namāzda geĉürdi.²²¹⁹ oyunca ta'ām yimedi [İ1/43b] ĉünkü m hānesine geldi. Ĝāyet cev'inden sofrā vü ta'ām Őaleb kıldı. Evlādından bir ıfl-ı nā-resīde²²²⁰ var idi²²²¹ ki²²²² 'unŐur-ı kıyāset²²²³ ile reŐide idi zebāna gelüb pādiŐāh ziyāfetinde idinüz niĉün oyınca²²²⁴ nān u ta'āmdan tenāvül buyurmaduñuz didi. Zāhid dāhī²²²⁵ eyitdi ki²²²⁶ Őurb²²²⁷ u ta'āmdan nefsümi perhiz eyledüm tā ulular benüm rüĥāniyyetüme taĥsīn ve perhizkārılığumuza āferīn idüb kerāhetüme ĥüsn-i 'itīād²²²⁸ ve zehadetüme kemāl-i 'itimād²²²⁹ ideler. Pes²²³⁰ püser²²³¹-i Őāĥib-nazar²²³²

²²¹⁵ kıı' a: -M

²²¹⁶ müıāyēbe: -M: başlık -T

²²¹⁷ bir: -İ2

²²¹⁸ evātın: evātde İ2

²²¹⁹ namāzda geĉürdi: namāz kılub İ2: namāzda geĉürüb T

²²²⁰ ıfl-ı nāresīde: nāresīde-i ıfl İ2

²²²¹ var idi: -İ1, T

²²²² ki: -İ1

²²²³ 'unŐur-ı kıyāset: 'al u kıyāset İ2, T

²²²⁴ oyınca: doymca İ1

²²²⁵ dāhī: -İ1

²²²⁶ ki: - İ1

²²²⁷ Şurb: Őarāb İ2, T

²²²⁸ 'itīād: 'itimād T

²²²⁹ 'itimād: 'itīād T

²²³⁰ pes: -İ2, T

²²³¹ püser: -İ2

²²³² Őāĥib-i nazar: -İ1

eyitdi. İmdi babacığum ol namāzı daħı aza eyleñ ki²²³³ nitekim ta‘āmi azā idersiz²²³⁴ didi.²²³⁵

ıt‘ a²²³⁶

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Saňa tek terk-i dūnyādur disūñler

Gezersin arınub bir būriyāyı

Cināna bu riyā ile girilmez

Yūri terk eyle zāhid bu riyāyı

Muāyebe²²³⁷

Bir Tūrk²²³⁸ ift sūrerken defīne buldı. Sevinūb ādān oldu ve fikr itdi ki eger ‘avrātına²²³⁹ ifā-yı esrār iderse cāyiz ki ‘avret ifāy-ı esrārdan hazz üzere²²⁴⁰ olub ve ol²²⁴¹ ihmāl ile bu ni‘ met elden ıa. Pes ol enāda²²⁴² evvel tecrūbe [T/40b] iin²²⁴³ ‘avradına²²⁴⁴ gelūb eydūr²²⁴⁵ ki²²⁴⁶ Bugūn baňa özge hāl oldu ki ift sūrerken dūbūrūmden bir zāğ-ı siyāh ıub pervāza āgāz eyledi ve ben²²⁴⁷ ta‘accūbūmden aldum²²⁴⁸ ki ne ola. ammā²²⁴⁹ dilerem ki bu ıa-i pūr-uadan dost u dūmenı

²²³³ ki: -İ1, T

²²³⁴ azā: - İ2, T

²²³⁵ didi: - İ2, T

²²³⁶ ıt‘ a: -M

²²³⁷ mūāyebe: -M: balık -T

²²³⁸ Tūrk: Tūrkmen İ2

²²³⁹ ‘avrātına: , ‘avret T

²²⁴⁰ üzere: üzre İ2

²²⁴¹ ve ol: ol ol İ2

²²⁴² ol enāda: -İ2

²²⁴³ ol tecrūbe iin: -İ1, T

²²⁴⁴ ‘avradına: ‘avrātına İ2, T

²²⁴⁵ eydūr: eyitdi İ2

²²⁴⁶ ki: -İ1, T

²²⁴⁷ ben: -İ2

²²⁴⁸ te‘accūbūmden aldum: te‘accūb aldum İ2

²²⁴⁹ ammā: ama İ2

āgāh itmeyesin ṭālīb-i ṭa' ne vü şeyn ile²²⁵⁰ ḥālümüze ḥandān eylemeyeler.²²⁵¹ Bunı diyüb²²⁵² yārındası yine çift u çubuğına²²⁵³ gitdi. Çün aḥşām oldı. [İ1/44a] Türk evine gelürken kırye içinde istimā' eyledi²²⁵⁴ ki [İ2/26b] ḥalk söyleşürler ki dünki gün filān kimesnenün dübürinden bir kelāğ-ı siyāh çıkub pervāza gelmiş. Pes Türk mütenebbih olub ol eşnāda²²⁵⁵ esrāra 'avreti maḥrem idinmedi ve ol genc-i firāvānı kendüsi pinhān eyledi.

Kıt' a²²⁵⁶

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Degüldür maḥrem-i esrāra zenler
Şaḳın kıılma zene ifşā-yı esrār
İnanmazdı²²⁵⁷ erenler 'avrete hiç
Şaḳındılar nisā mekrinden ebrār

Muṭāyebe²²⁵⁸

İki ḥerif ḥātunlarından birbirine şikāyet idüb biri mekārım-i aḥlākından iḥlāsından²²⁵⁹ hikāyet ve biri merāsım-i muḥālefetinden 'adem-i vefāsını rivāyet idüb eyitmiş ve²²⁶⁰ ol kadar sa' y-ı iḳdām²²⁶¹ ve envā-i' ihtimām iderem ki ḥātunumuñ kıılma ilḳā-i ra' b u heybet ve iltikā-i ḥavf u ḥaşyet idüb hāl-i minvāl-i meşrūḥ üzere iken²²⁶² aşla

²²⁵⁰ şeyn ile: şeyniyle İ2, T

²²⁵¹ eylemeyeler: olmayalar İ2, T

²²⁵² diyüb: -İ2

²²⁵³ çift ve çubuğına: çiftine ve çubuğuna İ2: çiftine T

²²⁵⁴ eyledi: itdi İ2, T

²²⁵⁵ eşnāda: -İ1, İ2

²²⁵⁶ kıt' a: -M

²²⁵⁷ inanmazdı: inanmadı İ2

²²⁵⁸ muṭāyebe: -M: başlık T

²²⁵⁹ iḥlāsından: rızasın İ2: rızasını T

²²⁶⁰ ve: -İ2

²²⁶¹ sa' y-ı iḳdām: sa' y ve iḳdām İ2: iḳdām T

²²⁶² hāl-minvāl-i meşrūḥ üzere iken: rızā üzre idüm İ2, T

muḥālefedden²²⁶³ ğayrı nesne zūhūra gelmez ve iḳdām-ı terbiyetüm²²⁶⁴ te ṣ̣īr kılmaz. Ḥālüm mükedder dimiş. [T/41a] Ol biri eyitmiş. Benüm ḥalālüm benden ol ḳadar ḥavf-ı hirāsān üzredür ki²²⁶⁵ tekellemede²²⁶⁶ ṣāḥ-i bīd gibi lertzān olub nice idecegin bilmez ve emre zerre ḳadar²²⁶⁷ muḥālefet kılmaz.²²⁶⁸ Ḥerīf anuñ ḥāline reşk idüb eyitmiş. Bu devlet saña neden vāşıl oldu²²⁶⁹ ve bu esrārı ne keyfiyyet ile ḥāşıl eyledüñ.²²⁷⁰ ol²²⁷¹ eyitdi ki vallāhi ol gice ki leyle-i zifāf oldu çün ḥalvete girdüm ve nev-^c arūsı gördüm ve ol ešnāda bir gürbe gördüm²²⁷² öñümden [İ1/44b] güzerān itmek diledi. Şīr-vār aña pençe şaldum ve anı maḥlebe²²⁷³ ṣecā'at ile rübūde ḳıldum²²⁷⁴ ve dü-pāre eyledüm²²⁷⁵ ve bu heybetüm hergiz ānuñ ḳalbinden zāyil olmadı ve ile'l-ān emre muḥālefet kılmadı. Ḥerīf çün bunu diñledi ve²²⁷⁶ bu emrūñ vuḳū'ını kendü ^cavretine dāḥi bā' iş-i ḥavf u ḥaşyet añladı. Pes²²⁷⁷ ol dāḥi çünki²²⁷⁸ gice ḥānesine vardı ve ḥātunı ḳurbında²²⁷⁹ bir gürbe gördi. Fi'l-ḥāl ol mazlūmı dest-i sefāhat ile aldı ve pāreleyüb eczāsın²²⁸⁰ ḥāke şaldı. Ḥātun bu emrūñ sırrını nūr-ı ferāset ile bildi ve anuñ²²⁸¹ bu nev-^c i sefāhetine güldi ve eyitdi ki²²⁸² bu ḥod²²⁸³ ol gice

²²⁶³ muḥālefedden: muḥālefedden T

²²⁶⁴ iḳdām-ı terbiyetüm: iḳdām u terbiyetüm T

²²⁶⁵ ki: -İ2

²²⁶⁶ itmede: itdigümde İ2: itmedeyken T

²²⁶⁷ ḳadar: ḳadarı İ2

²²⁶⁸ kılmaz: -T

²²⁶⁹ oldu: -İ1, T

²²⁷⁰ eyledüñ: oldu İ2

²²⁷¹ ol: -İ1, T

²²⁷² gördüm: -İ1, T

²²⁷³ maḥlebe: -İ2

²²⁷⁴ ḳıldum: ḳılub İ2, T

²²⁷⁵ eyledüm: ḳıldum İ2, T

²²⁷⁶ diñledi ve: - İ2

²²⁷⁷ pes: -İ2

²²⁷⁸ çünki: çün İ2, T

²²⁷⁹ ḳurbında: ḳurbından İ2

²²⁸⁰ eczāsın: -İ1

²²⁸¹ anuñ: -İ2

²²⁸² ki: -İ2, T

²²⁸³ ḥoz: ḥod İ2, T

lāzım idi ki senüñ māhiyetin²²⁸⁴ ve kıdretüñ²²⁸⁵ bilmeyüb kılbüm beynü 'r-ricā ve 'l
ıavf²²⁸⁶ kılam idi²²⁸⁷ ve dāhi bu Kıı' a²²⁸⁹ anuñ mazmūnı nuıka getürdi.²²⁸⁸

Kıı' a²²⁸⁹

(Mefā 'ılün/ Mefā 'ılün/Fe 'ülün)

İdüb dılkülüğüñ o²²⁹⁰ gıce ızhār

Gıde gıde ola mı kırd olasıñ

[İ2/27a; Düşübdürsın²²⁹¹ zavallu bir kıpuya

T/41b] Umaram çıkmayasın mürd olasıñ

Hıkāyet²²⁹²

Bir pādışāhuñ birkaç arslanları var imiş. Bir gün arslan-hāneye varmış.²²⁹³ Şırleri
gayet ārıķ görür kıllet-i huddāmdan añlayub bir şır-bān dāhi ta 'yın ıder.²²⁹⁴ Yıne
birgün şırleri²²⁹⁵ lāgar görüb bir şır-bān dāhi ta 'yın eyler.²²⁹⁶ Birkaç günden şöıra
yıne arslan-hāneye vardı. Şırleri evvelkıden dāhi beter gördi.²²⁹⁷ Pes şır-bānı dört itti.
Bu minvāl üzre çün haylı²²⁹⁸ zamān²²⁹⁹ mürür eyledi.²³⁰⁰ Birgün pādışāhuñ yolu yıne
şır-hāneye uğradı. Arslanlara nazar eyledi.²³⁰¹ Evvelkıden²³⁰² [İ1/45a] beter ve dāhi

²²⁸⁴ māhiyetin: māhiyetüni İ1, T

²²⁸⁵ ve kıdretüñ: -İ1, T

²²⁸⁶ beynü 'r-ricā ve 'l ıavf: beynül-ıavf ver-ricā İ2

²²⁸⁷ kılam idi: mülāzım idi ki: İ1

²²⁸⁸ getürdi: girdi İ1

²²⁸⁹ kıı' a: -M

²²⁹⁰ o: ol İ2, T

²²⁹¹ düşübdürsın: düşersın İ2

²²⁹² hıkāyet: -M: Müıāyebe İ2

²²⁹³ varmış: varur İ2, T

²²⁹⁴ ıder. itdi T

²²⁹⁵ şırleri: şırlerin İ2

²²⁹⁶ ta 'yın eyler: naşb eder İ2: naşb itdi T

²²⁹⁷ gördi: görüb İ2

²²⁹⁸ çün haylı: niçe İ2

²²⁹⁹ zamān: -T

²³⁰⁰ eyledi: itdi İ2

²³⁰¹ eyledi: idüb İ2, T

lāgar²³⁰³ u ebter görüb²³⁰⁴ bī-ḥuzūr olub şīr-bānlara ḥıṣm idüb evvelki şīr-bānı ḥuzūrına da‘vet idüb²³⁰⁵ elbette bunuñ sebebi ve sırrı²³⁰⁶ nedür diyü istikşāf u iḳdām u ibrām idicek²³⁰⁷ şīr-bān ĩradı²³⁰⁸ ile zemīn-i ta‘zīm u tevķīr-i būs idüb eyitdi. Pādişāhum şīr-bān bir iken nevālesinden bir ḥiṣṣe çıkardı ve bir ḥiṣṣe şīre degerdi. Şīr-bān iki olıcaḳ nevālesinden şülüşānī çıkub şülüşī şīre vaşıl olurdu.²³⁰⁹ Üç olıcaḳ behre-i şīr daḥi erbā‘ olub²³¹⁰ üç ḥiṣṣe şīr-bānlara ve rub‘ ḥiṣṣe şīrlere degerdi. Çünkü şīr-bānlar tamām²³¹¹ çār-yār oldılar²³¹² ḥiṣṣe-i ḥams şīrlere²³¹³ ḥavāle kıldılar. Pes şīrlere daḥi bu derece’i buldılar ve böyle lāgar oldılar.

Ḳıṭ‘a²³¹⁴

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

[T/42a] Her işüñ ‘āmili toḡru gerekdür
Ki egriden olur şādır ḥaṭālar
Ḳayırmaz az olursa nev’-i ḥuddām
Ki az olsun öz olsun dir atalar²³¹⁵

²³⁰² evvelkiden: evvelkiden İ2, T

²³⁰³ beter ve daḥi lāgar: daḥi beter ve lāgar İ2

²³⁰⁴ görüb: gördi İ2

²³⁰⁵ idüb: itdi İ2, T

²³⁰⁶ ve sırrı: -İ1

²³⁰⁷ istikşāf u iḳdām u ibrām idicek: istikşāf itdi iḳdām u ibrām itdi İ2

²³⁰⁸ ĩradı: -İ2

²³⁰⁹ vaşıl olurdu: degerdi İ2

²³¹⁰ olub: olunub T

²³¹¹ tamām: -İ1

²³¹² oldılar: -İ2, T

²³¹³ şīrlere: -İ2

²³¹⁴ Ḳıṭ‘a: -M

²³¹⁵ atalar: erenler İ2

Muṭāyebe²³¹⁶

Sulṭān Ğavri ki Mısır pādişahlarındandır. Rūm sulṭānına nāme gönderüb²³¹⁷ bir Rūmī mazmūn iltimās itmiş. Cevābında yazarlar kim²³¹⁸ bir ḳoca ʿ Araba Türkī dil²³¹⁹ ta ʿ līm eyleñ andan ʿ alā mazmun olmaz.

Ḳıṭ ʿ a²³²⁰

(Mefā ʿ ilūn/ Mefā ʿ ilūn/Fe ʿ ulūn)

Ḳoca A ʿ rābiye Türkçe söyleyin

Ki öyle maşharā olmaz güzīde

Tekellūm itmege başlasa²³²¹ zīrā

Olur eglence ṭıfl-ı nā-resīde

[M/21b] Muṭāyebe²³²²

Naḳl iderler ki²³²³ bir Bosnalı²³²⁴ şehristanda gezerken görür ki bir ma ʿ cūncı muḳavviyāt şatub dir ki²³²⁵ bu ma ʿ cūn²³²⁶ yiyenlerüñ zekeri²³²⁷ ḳāyim olur.²³²⁸

[İ1/45b] Ne deñlü ḳalḳarsa²³²⁹ yatmaz ve bunu her kişi şatmaz diyü ma ʿ cūncı ögermiş²³³⁰ ve ne ḳadar ki cimā ʿ ḳılır ḳuvveti gitmez ziyāde muḳavvidür dirmiş.²³³¹

²³¹⁶ müṭāyebe: -M

²³¹⁷ gönderüb: gönderdi İ2

²³¹⁸ yazarlar kim: yazar ki İ2, T

²³¹⁹ dil: dilin İ2

²³²⁰ ḳıṭ ʿ a: -M

²³²¹ başlasa: başlarsa İ2

²³²² müṭāyebe:başlık -T

²³²³ naḳl iderler ki: - M, İ2, T

²³²⁴ Bosnalı: ḥerīf M

²³²⁵ dir ki: M

²³²⁶ bu ma ʿ cūn: bunu M: ma ʿ cūn İ2

²³²⁷ zekeri: ḳuşı M

²³²⁸ ḳāyim olur: ḳalḳar M

²³²⁹ ne deñlü ḳalḳarsa: -İ1, İ2, T

²³³⁰ ve bunu her kişi şatmaz diyü ma ʿ cūncı ögermiş: -İ1, İ2, T

²³³¹ her ne ḳadar ki cimā ʿ ḳılır ḳuvveti gitmez ziyāde muḳavvidür dirmiş: -M

Hemān mihmān²³³² ḥerīf ma' cūncınuñ elin²³³³ alub ve bir tenhā yire çeküb meger kuşu
kalkmıñ imiñ²³³⁴ ortasından yapışub hünerüñ var ise bunu indürmege bir²³³⁵ çäre eyle
dimiş.

[İ2/27b] Kıt' a

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Benüm kalkar kuşum kendüsi yatmaz

Gerekmez ma' cūnuñ bir vāde ile

Bu zevküñ var ise anı efendi

Hemān indürmege bir çäre eyle

[M/21b] Muṭāyebe²³³⁶

Bir Türk ḥācesine dimişler ki sen kāfi (ك) kaf (ق) ve kafı (ğayn (غ) oğursun. Bre
karam eyleñ beni ḥālime gön Müselmānlar²³³⁷ dimiş.

Kıt' a²³³⁸

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Libās-ı ma' rifet²³³⁹ eylerse tahsıl²³⁴⁰

Yine nā-sāz olur Türk oğlanı Türk²³⁴¹

Yine ecnās-ı hayvāndurur gör

Giyer semmūri gerçi kıymeti kürk

²³³² mihmān: -M, T

²³³³ elin: elini İ2

²³³⁴ imiñ: -İ2

²³³⁵ bir: -İ2

²³³⁶ muṭāyebe: -İ2

²³³⁷ Müselmānlar: -M

²³³⁸ kıt' a: -İ2

²³³⁹ libās-ı ma' rifet: libās ve ma' rifet T

²³⁴⁰ tahsıl: tahşil T

²³⁴¹ oğlanı Türk: oğlı Türki M

Muṭāyebe

Ebu Su‘ūd efendi [T/42b] merhūm birgün ‘aşrında vāqı‘ olan naḳīb-i eṣrāf ile muṣāḥabet iderken eṣnā-i muṣāḥabetde Ebū Su‘ūd efendi²³⁴² merhum eyitmiş. Bu gıce vāqı‘ umda gördüm ki Mu‘āviye bin Süfyān benüm arḳamı şıḡayub baña oḡul didi. Naḳīb-i eṣrāf dāḫi²³⁴³ eyitmiş. Mübārek ola sulṭānum yine²³⁴⁴ Yezīd ḳarındaşı olmışsız²³⁴⁵ dimiş.²³⁴⁶

Kıt‘a²³⁴⁷

(Mefā’ülün/ Mefā’ülün/Fe’ülün)

Yaramaz olıcaḡ oḡlı kişinüñ
Ataya itdürür²³⁴⁸ la‘ net zārūri
Ata kim nā-ḫalef ḳoya cihānda
Mezārında dāḫi itmez ḫuzūri

Muṭāyebe²³⁴⁹

Bir ḫerīf-i sefīḫūñ ḫūlūvesinde buñār var imiş. [İ1/46a] Birgün herīf buñāre baḳar. Şu içinde kendü ‘aksin görüb ‘avretine ḳaḡurur²³⁵⁰ eydür ki²³⁵¹ gel buñāre bir ādem

²³⁴² efendi: -İ2

²³⁴³ dāḫi: -İ1, İ2, T

²³⁴⁴ yine: -İ1, M, T

²³⁴⁵ Yezīd ḳarındaşı: Yezīde ḳarındaş İ2

²³⁴⁶ dimiş: -T

²³⁴⁷ Milli Kütüphane nüshasının sayfa (22-a) sonunda yer alan bu mütāyebenin devamı muhtemelen sonraki sayfaların kaybindan dolayı bulunmamaktadır. (reddādeye bakılarak) Ayrıca bundan sonra gelen sayfadaki mütāyebenin ilk mısraları da bulunmamaktadır. İmam Ebu Hanife ile ilgili mütāyebenin mütāyebat kısmı bulunmamaktadır.

²³⁴⁸ itdürür: iderler İ1

²³⁴⁹ mütāyebe: -M: başlık T

²³⁵⁰ ḳaḡurur: ḳaḡırub İ2, T

²³⁵¹ ki: - İ1, İ2, T

düşmişdür göresin. ‘Avret daği gelüb buñar içinde kendü ‘aksin görüb be²³⁵² bağ
andan kocası biledür dimiş.

Kıt ‘a²³⁵³

(Mefā’îlün/ Mefā’îlün/Fe’ülün)

Şu içinde görüb kendü hayālün

Çuyu içre düşübdür kimse didi²³⁵⁴

Yabāndan gelmemişdür oruspı²³⁵⁵

Yine ol gördüğün²³⁵⁶ kendüsi idi

Muṭāyebe²³⁵⁷

Bir ḥāce bir Çerkes köle alub meger şaķī itmiş.²³⁵⁸ Ḥācenün gizlüce²³⁵⁹ malın²³⁶⁰
duyub²³⁶¹ tamām biñ kızıl altunun²³⁶² çalub tabān qaradan qor. Meger giderek²³⁶³ ṭali‘ i
güşāde²³⁶⁴ olub²³⁶⁵ zamān ile Mısıra sulṭān olur. İttifāq ol ‘aşırda ḥāce dāği Mısıra
gelüb sulṭānı görüb kendünün ‘abd-ı ābıķı idügin bilüb bir miķdār hedāya alub sulṭān
ḥuzūrına varub ben Rūm [T/43a] tācirlerinden idüm.²³⁶⁶ Gelürken yolda ‘Arābī soyub

²³⁵² be: ba İ2

²³⁵³ kıt‘ a: -M

²³⁵⁴ didi: didün İ2, T

²³⁵⁵ yabandan gelmemişdür oruspı: yabandan gelmemiş kimse oruspı İ2, T

²³⁵⁶ Metnin devamında: gölgedür İ1, T

²³⁵⁷ müṭāyebe: -M: başlık T

²³⁵⁸ itmiş: imiş İ2

²³⁵⁹ gizlüce: gizlü İ2

²³⁶⁰ malın: malından İ2

²³⁶¹ duyub: -İ2

²³⁶² altunun: altunı İ2

²³⁶³ giderek: giderken İ2

²³⁶⁴ güşāde: -İ2

²³⁶⁵ olub: idüb T

²³⁶⁶ tācirlerinden idim: tācirlerindenem İ2

tamām biñ²³⁶⁷ kıızıl altunımı²³⁶⁸ aldı didi. Çerkes-i sultān kıışşā'ı añlayub ve h'ācenüñ nezāketine tañlayub ve bu remzden hażz idüb tamām biñ²³⁶⁹ filüri mükāfat itdi.

Kıt' a²³⁷⁰

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Nezāketle işüñ işle efendi
' Abeşdür eyleme her yirde ğilzet
Şoñın fikr itmeyüb ğilzet idenler
Çekerler ekşeri anlar nedāmet

Muṭāyebe²³⁷¹

Türküñ biri қаdı-i vaқte²³⁷² varub²³⁷³ efendi çorāb üstine meş cāyiz midür dimiş. Қаdı [İ2/28a] eyitmiş.²³⁷⁴ [İ1/46b] yoқ çorāb üzre meş cāyiz degüldür. Türk eyitmiş hey efendi ben itdüm oldı ancaқ.

Kıt' a²³⁷⁵

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Begenmez kimsenüñ ' aқlını nā-dān
Gelür kendüsi itdügi aña hoş
İçüb bāde ne deñlü olsa sekrān²³⁷⁶
Dimez ' aқlını yoқ başında ser-ḡuş

²³⁶⁷ biñ: -T

²³⁶⁸ altunımı: altunım T

²³⁶⁹ biñ: iki biñ İ2, T

²³⁷⁰ kıt' a: -M

²³⁷¹ muṭāyebe: -M: başlık -T

²³⁷² қаdı-i vaқte: қадыа İ2, T

²³⁷³ varub: gelüb İ2, T

²³⁷⁴ eyitmiş: dimiş T

²³⁷⁵ kıt' a: -M

²³⁷⁶ içüb bāde ne deñlü olsa sekrān: için badeden ne denlü ser-gelü olsa sekrān İ2

Muṭāyebe²³⁷⁷

Bir ulu ḥāce ile bir hekīm-i ehl-i ḥikmet ve bir merd-i şāḥib-i ma'rifet bir kārban²³⁷⁸ ile hem-rāh olub giderken eṣnā-yı rāhda uğrular peydā olub üzerlerine gelürler. Ḥāce-i şāḥib-i māl dest-i diriği birbirine mālīde idüb v'ey ber-men eger şināsend (وای برمن اکر بشناسند) ve hod taşarrufında olan ḥazāyanı²³⁷⁹ mübārā diyüb²³⁸⁰ elinden²³⁸¹ gide diyü ğam yirdi. Hekīm-i ḥikmetdān enāmīl-i ḥafī-yi Yezdān²³⁸² idüb ber-men eger merā şināsend²³⁸³ (وای برمن اکر مرا شناسند) dirdi ve kıymet-i cevher-i vücūd-ı ḥikmet nümūdı bilinmeyüb²³⁸⁴ mübāra bir zārār-ı 'ariz ola diyü ğuşşa yirdi ve bu ebyāt-ı nuṭqa getürdi²³⁸⁵ [T/43b] ve dirdi.

Ebyāt-ı meşāyih²³⁸⁶

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Yüri tāḥşil-i 'ilm ile cihānda
Ki yokdur māl u emlakün²³⁸⁷ beḳāsı

Gider elden ele²³⁸⁸ māl u ḥazāyin
Ma'rifet gencinüñ olmaz²³⁸⁹ fenāsı

²³⁷⁷ muṭāyebe: -M: başlık -T

²³⁷⁸ kārban: kāzbān İ2

²³⁷⁹ ḥezāyanı: ḥarābını İ2

²³⁸⁰ diyüb: duyulub İ1, T

²³⁸¹ elinden: elden İ2

²³⁸² ḥafī-yi Yezdān: ḥayf bir dendān İ1, İ2, T

²³⁸³ idüb v'ey eger merā nişāsende: -İ2

²³⁸⁴ bilinmeyüb: -İ1

²³⁸⁵ getürdi: getürüb İ2: getürüb girüb T

²³⁸⁶ ebyāt-ı meşāyih: -M: kıt'a İ2

²³⁸⁷ mal u emlakün: mal-ı emlakün İ1, T

²³⁸⁸ ele: -İ2

²³⁸⁹ olmaz: irmez İ2

İderler ma'rifet ehline rağbet
Cihānuñ mir ü vezirān gedāsı

Muṭāyabe²³⁹⁰

İmām Ebū Ḥanīfe rahmetallahu 'aleyh vaṣatü'l-ḳāme kimesne idi. İmām Muḥammed ve İmām Yūsuf rahmetallahu 'aleyhumā ṭavīlū'l-ḳāme idiler. [İ1/47a] Birgün üçü dāhi ma'en giderlerdi. Meger İmām A'zām ḥazretleri ortada vāḳi' olub²³⁹¹ İmāmeyn Hümām cānibinde cenāheyn vāḳi' olmışlar idi.²³⁹² İmām Muḥammed rahmetallau 'aleyh laṭīfe-gūy kimesne idi. Kendülerinüñ²³⁹³ böylece olmalarına muḳayyed olub *İmāminā beynenā ke-nūnun lenā* (امامنا بيننا نكون لنا)²³⁹⁴ didi. İmām Hümām²³⁹⁵ ḥazretleri işidüb bi'l-bedāhe *en lem yekun nūn lenā lekāne lā*²³⁹⁶ (ان لم يكن نون لنا) (لكان لنا) didi.

Kıt'a

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

[M/22a] Atadan ḥaḳḳ-ı ustā²³⁹⁷ ilerüdür²³⁹⁸
Cehāletin ider üstād azād²³⁹⁹
Ḳalurduñ bār-ı cehl altında ḥarveş
Eger ḳurtarmasa luṭfindan üstād

²³⁹⁰ müṭāyabe: başlık-T/ sayfa eksikliğinden dolayı M nüshasında müṭayabe yok kıta var

²³⁹¹ olub: -İ2

²³⁹² olmuşlar idi: olmuşlardı İ2

²³⁹³ kendülerinüñ: kendülerün İ2

²³⁹⁴ A. İmamımız aramızda lena gibi oldu

²³⁹⁵ hemmām: - İ2

²³⁹⁶ A. Nun olmazsa lena değil la olacak

²³⁹⁷ ustā: ustād. T

²³⁹⁸ ileridür: evlādur: İ1

²³⁹⁹ Son üç mısra T ve İ2 nüshalarında bu şekildedir: kim ol rāh-ı 'ulūme eyler irşād sebeb ise ata ḳayd-ı vücūd/ cehāletden ider üstād āzād

[M/68b] Muṭāyebe²⁴⁰⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Hikāyet eylediler bir zamānda
İki koñşu olurdu bir mekānda

Biri birisine yakın olurdu
Tekellüfsüz odasına gelürdi

[İ2/28b;

M/69a] Birine 'ādet olmuş idi²⁴⁰¹ her gāh
Olurdu koñşusu²⁴⁰² hālinden āgāh

[T/44a]

Evinde her ne pişse gözedürdi
Naşībümdür diyü el uzadurdu

Yimek vaḳti gelüb her gün yir idi
Zevāl olmaz naşibe hiç dir idi

Ev ışşı her ne loḳmaya şunardı
Meges gibi ol üstine ḳonardı

Ṭa'ām şunub dir idi ki ḥabībüm²⁴⁰³
Ḥamdulillah gelür hergün naşībüm

²⁴⁰⁰ müṭāyebe: müṭāyebe-i manzūme İ2

²⁴⁰¹ idi: idi ki M

²⁴⁰² koñşusu: koñşı İ2

²⁴⁰³ Beyit: -İ1, İ2, T / Vezin kusurlu

Bu hâletden²⁴⁰⁴ olub ʿāciz ẓarīfūñ

Uşandı gelmesinden ol²⁴⁰⁵ herīfūñ

Velī şabr itdi bir daḥi gelince

Naşībümdür diyüb²⁴⁰⁶ bir²⁴⁰⁷ el urınca

Hele bir gün yine geldi kelâma

Naşībümdür diyüb²⁴⁰⁸ şundi ʿāma

Şalub her dem aña zor ile²⁴⁰⁹ pençe

Yüzine çaldı²⁴¹⁰ bir aʿ lā ṭabānce

[İ1/47b]

Didi bu da naşībüñdür muḳadder²⁴¹¹

Ḥelâl olsun saña bu da birāzer²⁴¹²

Ḳıṭʿ a²⁴¹³

(Mefāʿilün/ Mefāʿilün/Feʿülün)

Meges gibi ḥaşisün²⁴¹⁴ şofrasına

Varub göz dutma²⁴¹⁵ sen de ehl-i ḳūt ol

²⁴⁰⁴ hâletden: ḥâlinden M, İ2

²⁴⁰⁵ ol: -M

²⁴⁰⁶ diyü: diyüb İ1, M, İ2

²⁴⁰⁷ bir: bir taʿ ama T

²⁴⁰⁸ diyüb: diyü İ1, İ2: diyüben T

²⁴⁰⁹ zor ile: zoriyle T

²⁴¹⁰ çaldı: urdı M

²⁴¹¹ muḳadder: muḳarrer M

²⁴¹² şalub her dem aña zor ile pençe/ yüzine çaldı bir aʿ lā ṭabānce/ didi bu da naşībüñdür muḳadder /

ḥelâl olsun saña bu da birāzer: -İ2

²⁴¹³ Ḳıṭʿ a: başlık -İ1, T

²⁴¹⁴ ḥaşisün: ḥerīfūñ İ2

²⁴¹⁵ göz dutma: kör gibi İ2

Şaķın da' vetsüz varma hānesine²⁴¹⁶

Megesle kı1 kana'āt ' ankebūt ol

Tedārik dāmını ķursında ceħd it²⁴¹⁷

Atalar yolını tıtmaĝa sa' y it

Muṭāyebe

Bir suhte bir medresede²⁴¹⁸ ders oķurken²⁴¹⁹ mūderris suhtenüñ yanında şoluķ bıçaĝın²⁴²⁰ görüb mevlānā bu nedür dimiş. Suhte sulţanum yañlış ķazıyacaķdur dimiş. Mūderris²⁴²¹ hay mevlānā hiĉ bunuñla yañlış ķazınur mı dimiş suhte hey şulţanum ne yañlışlar var ki²⁴²² bunuñla dāħi ķazınmaz dimiş.

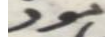
Ķıţ'a

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Tırāş olsa bu ' ālem şafhasından

Yaraşur yañlış ola maħmil

Ĥadiş iĉre ĥabīb-i faħr-ı ' ālem

Buyurmuş küll ĉünki yukţel

²⁴¹⁶ beyit: - M, İ2, T

²⁴¹⁷ beyit: M, İ2, T

²⁴¹⁸ medresede: medreseden İ2, T

²⁴¹⁹ oķurken: alurken İ2

²⁴²⁰ bıçaĝın: bıçaĝun İ2

²⁴²¹ mūderris: -İ2

²⁴²² ki: -İ2, T

[M/22a] Muṭāyebe

Bir ṣāi' r bir ṣāi' re mektüb gönderüb yazar. Ol yirlerde bizüm dīvānumuz [T/44b] oḡunur mı nice²⁴²³ ṣi' irimizüñ ṣöhreti²⁴²⁴ var mı dimiṣ. Ol dāhi bu ḡıṭ'a' i inṣā vü inṣād idüb²⁴²⁵ göndermiṣ ve dimiṣ.

Ḳıṭ'a

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Sizüñ dīvānuñuz meṣhūr olupdur

Ṣehirlü köylü oḡur ṣöhreti var

Gözi āhūlaruñ vaṣfıyla ṣimdi

Geyik destānı deñlü raḡbeti var

Ol dāhi bu Ḳıṭ'a' i cevāb yazub²⁴²⁶ [İ1/48a] göndermiṣ ve dāhi²⁴²⁷ eyitmiṣ.²⁴²⁸

Ḳıṭ'a

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Senüñ gibi ṣi' iri didüm ben de²⁴²⁹

Meze olub ele ṣöhret olurdu²⁴³⁰

Eger evṣāfını²⁴³¹ dīvāna yazsam

Geyik dāsitānı ol vaḡt olurdu

²⁴²³ nice: -İ2

²⁴²⁴ ṣi' irimizüñ: -M

²⁴²⁵ idüb: eyleyüb İ2

²⁴²⁶ ḡıṭ'a-^c cevāb yazub göndermiṣ: ḡıṭ' anuñ cavābında bunu yazmış M

²⁴²⁷ ve dāhi: -İ1, İ2, T

²⁴²⁸ ve dāhi eyitmiṣ/ dimiṣ İ2/ T

²⁴²⁹ senüñ gibi dem-be-dem ṣi' iri bendler: senüñ gibi ṣi' ri bende M, İ2: senüñ gibi ṣi' ri dedüm ben de T

²⁴³⁰ olurdu: bulurdu M, İ2, T

²⁴³¹ evṣāfını: evṣāfını İ2

Hikāyet²⁴³²

Şeytān-ı ‘aleyhu ‘l-la‘ ne āleyhe āl-i etibbā‘ına tenbih ü te’kīd²⁴³³ eydürmiş ki hergün karşı gelüp turalar²⁴³⁴ üç [İ2/29a] biñ kavāre uralar. Şormışlar kim ayā²⁴³⁵ bu vaz‘-i nā-hemvāre²⁴³⁶ bā‘ iş²⁴³⁷ nedür cevābında eyitmiş ki²⁴³⁸ biñ kavāre ol ādem oğlanınuñ başına²⁴³⁹ ki irtikāb-ı a‘ māl-ı fāhişe²⁴⁴⁰ idüb envā‘-ı zor ile ve [M/22b] nice dürlü zahmet u meşakkat²⁴⁴¹ ile māl u menāl²⁴⁴² cem‘ idüb²⁴⁴³ ve ol mecmū‘ı hāl-i şihhatinde²⁴⁴⁴ varişlerine tevzī‘ vü takşīm idüb kendüsi qadr-i hācetin²⁴⁴⁵ taleble anlara²⁴⁴⁶ muhtāc ola. Ve biñ kavāra dāhi²⁴⁴⁷ ol kişinüñ rişine ki envā‘ mekr ü haylī²⁴⁴⁸ hīle ile cem‘-i māl u menāl²⁴⁴⁹ idüb ve temettü‘ itmedin dünyādan gidüb *beşşirin mālī ‘l-bahīlin ke-ħadiş ev biveriş* (بشر مال البخيلن كحادثٍ أو يوارث)²⁴⁵⁰ ħadiş-i i şerīfine mazhar düşe ve biñ kavāra dāhi ol ādem oğlanınuñ²⁴⁵¹ [T/45a] dişine²⁴⁵² ki dünyā-ı bī-vefānuñ fenā olmasını²⁴⁵³ muqarrer kılub ‘ömr-i nāzenīni birkaç gün bilüb ve²⁴⁵⁴ ni‘ metini ni‘ met ve devletinde let durur himmetde hemm ve nağamde ğam

²⁴³² hikāyet: müṭāyebe İ2

²⁴³³ tenbiye ve te’kīd: -İ1, İ2, T

²⁴³⁴ hergün karşı gelüp turalar: hergün karşıma gelüb İ1: karşıma gelüb durular ve hergün M

²⁴³⁵ ayā: -İ2

²⁴³⁶ nā-hem-vāre: - M, İ2, T

²⁴³⁷ bā‘ iş: bā‘ iş-i āyān M: bā‘ iş ve bādī İ2

²⁴³⁸ ki: -M

²⁴³⁹ başına: dişine M, T

²⁴⁴⁰ fāhişe: şāki M, İ2

²⁴⁴¹ meşakkat: -İ1, İ2, T

²⁴⁴² u minvāl: -M

²⁴⁴³ cem‘ idüb: cem‘ ine irtikāb idüb İ2

²⁴⁴⁴ ol mecmū‘ hāl-i şihhatinde: hāl-i şihhatinde ol mecmū‘ M: ol mecmū‘ hāl-i hayātında İ2

²⁴⁴⁵ hācetin: ħacātin M

²⁴⁴⁶ anlara: illere İ2

²⁴⁴⁷ dāhi: -T

²⁴⁴⁸ haylu: -İ1, İ2, T

²⁴⁴⁹ u menāl: -İ1, İ2, T

²⁴⁵⁰ A. Vaaz ediyorum ki, cimrinin malını ya bir hadise ya da varisler götürür.

²⁴⁵¹ ol ādem oğlanınuñ: ol şahşuñ M

²⁴⁵² dişine: dişinedür M

²⁴⁵³ fenā olmasını: fenāsını M, İ2, T

²⁴⁵⁴ ve: -İ2

münderic²⁴⁵⁵ idügin²⁴⁵⁶ añlayub bildükden²⁴⁵⁷ soñra miñnet u ‘ anā çeküb ekşer evķātın
elem derd ü ğam u²⁴⁵⁸ ile geçürüb²⁴⁵⁹

Nazm²⁴⁶⁰

‘ Āķil ne şād olur cihānda ne ğam çeker
Cāhil hemiñşe şād olam diyü elem çeker

nitekim ķudretü’l muħaķķikin Mevlānā ibn-i Yemīn bu laṭīfe’i inşā eylemişdür²⁴⁶¹

[İ1/48b] Şi‘r²⁴⁶²

Der kısse şenīdem ki İblīs
Rūzī se hezār tiz midād

Kerdand az u su‘ āl kāyīn çist
Az beher ki mī feresti ĩn bād

Gofta ki hezār azīn be-rīşaş
Kū māl dahad be per u dāmād

Pes veche ma‘ āş ĥod az ĩşān
Ĥahad be tazarru‘ vü be-feryād

Şūlsī digereş be rīşe an kes
Kū renc be-bürd u genc benhad

²⁴⁵⁵ ve naĝemde ğam münderic: -İ1, T

²⁴⁵⁶ devletinde let durur himmetde hemm ve naĝemde ğam münderic idügin: -İ1

²⁴⁵⁷ bildükden: añladūķdan M

²⁴⁵⁸ ğam: ğam u sürūr M

²⁴⁵⁹ geçürüb: geçüre M

²⁴⁶⁰ nazm: -İ1, İ2, T

²⁴⁶¹ nitekim ķudretü’l muħaķķikin mevlānā ibn-i yemīn bu laṭīfe’i inşā eylemişdür: - İ2

²⁴⁶² Şi‘r: -M, İ2

V 'ān genc naḥord u na ḥūrānid

Ta gešt ḥarāb u vāriš ābād

Sūlsī digereš ki māned bākī

Ān nīz be-rīše her ki aš bād

K 'ey behre du rūze 'ōmr-i fānī

Dāred dil ḥod hemīše bā šād²⁴⁶³

در قصه شنیدم که ابلیس
روزی سه هزار می داد
که رنداز و سؤال کاین چیست
از بهر که می فرستی این باد
گفتا که هزار ازین بریشش
کومال دهر بیورودا ماد
پس وجه معاش خود از ایشان
خواهد بتضرع و بفریاد
ثلثی دیگرش بریش ان کس
کو رنج ببرد و کنج بنهاد
وان کنج نخورد و نحورا پند
تا کشت خراب و وارث اباد
ثلثی دگرش کی ماند باقی
آن نیز بریش مردو کی باد
کی بهر دو روزه عمر فانی
دارد دل خود همیشه باشد

²⁴⁶³ Masallardan duydum ki iblis/Bir günde üç bin gaz çıkararmış/Birisi sormuş ona ki bu nedir/Kimin için gönderiyorsun bu gazı/Dedi ki bunun bin tanesi o kişiye ki/Oğlu ve damadı için mal bırakırsa/Böylece kendi malı mülkünü onlardan /Feryat figan ve yalvararak isteyenlere/Diğer bir üçte biri ise o kes için ki/Çok emek harcayıp bir kenara biriktiren için/Ve biriktirdiğini kendi de yemez ve kimseye yedirmez/Kendisi perişan ama varisleri bahtiyar olur/Diğer kalan üçte biri ise/Aynen bu iki kısım insanlara gönderiyorum

Kıt'a

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Fenā dünyāda el virdükçe cānā
Geçür 'işretde kıoma rüzigārın
Tolar nergislerin gerd-i ecelden
Hızān olub şolar birgün bahārın

Muṭāyeye

Halebde bir ḥ'ace cümle malın ḥāl-i ḥayātında ve kemāl-i şıḥhatinde²⁴⁶⁴ oğullarına tevzi' vü taḳşim idüb ḥuşul-i²⁴⁶⁵ ma'ışetinde anlara muḥtāc olur.²⁴⁶⁶ Oğulları dāḥi²⁴⁶⁷ nev-civānlar olmaḳ ile hevā vü hevese tābi' olmaḳ olub²⁴⁶⁸ ḥ'acenün ol²⁴⁶⁹ dīn ü imān bezl idüb dirhem dirhem cem' eyleyüb cāndan 'aziz ve rüh-ı revāndan leziz tutduḡı nefāyis-i [T/45b] mālını ḥabāis u ḥasāis²⁴⁷⁰ ḥarc itdüklerini²⁴⁷¹ görüb āh ü enin çeküb iñlerdi ve kendünün itdüḡi kār-i nedāmet-encāmına ṭañlardı. Pes birgün ḥ'ace bu vechle [I1/49a; M/23a] tedārike şürü' itdi ki bir büyük başı kulaklu la' līn ṭudaḡlu²⁴⁷² zebb-i himāra şebih²⁴⁷³ mihzer peydā idüb ve a' lā ḥarirlerden ve sīm ü zerden kıymetlü zarflar idüb ve ol tuḥfe'i ol zarflar içine ta'biye idüb bir şanduka-i mücevherde pinhān eyledi.²⁴⁷⁴ Ba' de²⁴⁷⁵ büyük oḡlana²⁴⁷⁶ varub eyitdi ki²⁴⁷⁷ bir

²⁴⁶⁴ vü kemāl-i şıḥhatinde: -M

²⁴⁶⁵ ḥuşul: vuşul M

²⁴⁶⁶ olur: -İ2

²⁴⁶⁷ dāḥi: -İ1, İ2

²⁴⁶⁸ olmaḳ ile: olub M, İ2, T

²⁴⁶⁹ ol: -M

²⁴⁷⁰ ḥabāis u ḥasāis: ḥasāis u ḥabāis M, T

²⁴⁷¹ itdükleri: itdüklerini M, T

²⁴⁷² ṭudaḡlu: ṭuṭaḡlu M

²⁴⁷³ zebb-i himāra şebih: -M

²⁴⁷⁴ eyledi: itdi M

²⁴⁷⁵ ya' ni: ba' de M

²⁴⁷⁶ oḡlana: oḡluna M: oḡluna T

cevher-i yādigārum vardır²⁴⁷⁸ ki anı sizden ile^{l-ān} dirig üzre idüm.²⁴⁷⁹ Hāla işbu²⁴⁸⁰ [İ2/29b] şanduka-i cevher-i haşīnde²⁴⁸¹ pinhān eylemişem.²⁴⁸² Çünkü bu gülzār-ı fānīden ben gözlerüm yumam²⁴⁸³ ve çeşm-i cihān-²⁴⁸⁴binüm²⁴⁸⁵ hak ile²⁴⁸⁶ tola anı silk-i temlīke çek ^{ömrün} olduğca saña yiter. Lakin obür²⁴⁸⁷ birāzerlerün bu kārden āgāh itme diyüb dāhı fi 'l-ḥāl²⁴⁸⁸ ol bir oğullarına varub hemān bu üslüb üzre firīb virüb her birine ^{ale'l-aḥd} bir²⁴⁸⁹ tariḳ ile va^{de} virdi. Birāzerler-i ḡāfiller birbirinün ḥālinden²⁴⁹⁰ cāhiller ḥ^{aceye} bu bahāne ile tamām-ı²⁴⁹¹ ta^{zīm} u tekrīm ve nihāyet-mertebe tevḳīr-i iḥsān²⁴⁹² takdīm itdiler.²⁴⁹³ Ḥ^{acenuñ} bazār-ı ma^{işeti} germ ve püserleri hizmetinde ol cevher recāsiyle²⁴⁹⁴ şemⁱ ^{asel} gibi bezm olub öninde pār pār yanarlardı.²⁴⁹⁵ Bu minvāl üzre çün bir zamān geçdi. Ḥ^{ace} ecel şerbetin²⁴⁹⁶ içdi.²⁴⁹⁷ Bi-emrullah ḥālāt-ı nez^u iḥtişāre vardı.²⁴⁹⁸ Birāderleri²⁴⁹⁹ her biri şanduka-i mücevher²⁵⁰⁰-i meşḥūna şitāb itdi [T/46a] ve her biri ānı silk-i²⁵⁰¹ temlīke çekmeye kaşd eyledi.²⁵⁰² Ve bu sebebden mā-beynlerinde ^{azīm} ḡavḡa oldı ve²⁵⁰³ kağı vü

²⁴⁷⁷ ki: -M, İ2

²⁴⁷⁸ yādigārum vardır: yādigāre mālīkem M

²⁴⁷⁹ anı sizden ile^{l-ān} dirig üzre idüm: -M

²⁴⁸⁰ işbu: uş bu M

²⁴⁸¹ şanduka-i cevher-i haşīnde: şanduka içinde M

²⁴⁸² eylemişem: eylemişdüm İ2

²⁴⁸³ yumam: yumula M, T

²⁴⁸⁴ çeşm-i cihāna: ve nergislerüm M

²⁴⁸⁵ benüm: -M

²⁴⁸⁶ hakiyle: topraḡiyle M

²⁴⁸⁷ obür: ol bir M, T

²⁴⁸⁸ fi 'l-ḥāl: Pes M

²⁴⁸⁹ bir: bu İ2

²⁴⁹⁰ ḥālinden: ^{ilminde} M

²⁴⁹¹ tamām-ı: ol kadar M

²⁴⁹² tevḳīr-i iḥsān: tevḳīr İ2

²⁴⁹³ nihāyet merteb-e-i tevḳīr-i iḥsān takdī: ta^{zīm} u tekrīm ve nihāyet takdīm itdiler ki:- M

²⁴⁹⁴ ol cevher recāsiyle: -M

²⁴⁹⁵ yanarlardı: yanarlardı T

²⁴⁹⁶ şerbetin: şerbetini İ2

²⁴⁹⁷ ecel şerbetin içdi: -M

²⁴⁹⁸ bi-emrullah ḥālāt-ı nez^u ve iḥtişāre vardı: -İ1, İ2, T

²⁴⁹⁹ birāderleri: birāzerler İ2, T

²⁵⁰⁰ mücevher: cevher M, İ2

²⁵⁰¹ silk-i: dāyire-i M

²⁵⁰² eyledi: itdi: -İ2

şihne²⁵⁰⁴ geldi²⁵⁰⁵ mā-ḥalaḳallah cem^c olub [İ1/49b] ol sanduḳa-i cevher-i ḥaşin²⁵⁰⁶
ortaya²⁵⁰⁷ getirüb²⁵⁰⁸ açdılar. İçiñden dibā vü zarīfet zarflara şarılımış bir tūlānī cüşse
zāhir oldı. Çünkim libāsdan ʿuryān itdiler başı kulaḳlu laʿlīn tuḳaklu²⁵⁰⁹ zebbüʾl-
ḥimāra şebīh bir ʿazīm mihzer peydā oldı. Çün ilerü²⁵¹⁰ getürdiler vārişler görüb
epsem oturdılar. Şaḥife-i zuhūrında ḥaṭṭ-ı zerle²⁵¹¹ keteb olınmış ki bu nāzire-i
zebbüʾl-ḥimār ol ebleh²⁵¹² u ḥasīs köfte-ḥoruñ [M/23b] dübürine olsun ki ḥāl-i
şihḥātinde²⁵¹³ envā^c meşāḳḳat ile kesb itdüğü malın²⁵¹⁴ kendü²⁵¹⁵ eliyle vārişlerine
tevzi^c vü²⁵¹⁶ taḳsīm ve anlardan ihtiyāc ve reziliyyeti nefsine taḳdīm ide ve bu dünyā-
i denī ki pür-renc ve ʿinād-ı tena^c um itmedin²⁵¹⁷ bencileyin nedāmet u rezālet ile
gide.

Nazm²⁵¹⁸

(Fāʾilātün/ Fāʾilātün/ Fāʾilün)

Ey gönül bir yahşi pendüm var saña
Güşuñi²⁵¹⁹ benden yaña tuḳ diñle pek
Māl u mülki sa^c y idüb cem^c eyleyüb
Pekçe şaḳla her ne zaḫmet ise çek

²⁵⁰³ ve: -İ1, M, T

²⁵⁰⁴ şihne: şihne M

²⁵⁰⁵ geldi: -İ1, İ2, T

²⁵⁰⁶ ḥaşin: ḥaşini İ2, T

²⁵⁰⁷ ortaya: üzre İ2

²⁵⁰⁸ ortaya getirüb: -M

²⁵⁰⁹ tuḳaklu: dudaklu T

²⁵¹⁰ ilerü: illerü M, T

²⁵¹¹ ḥaṭṭ-ı zerle: -M

²⁵¹² ebleh: ebleh-i rüzgār M, İ2, T

²⁵¹³ ḥāl-i şihḥātinde: ḥāl-i ḥayvātında M

²⁵¹⁴ malın: malını İ2

²⁵¹⁵ malın kendü: kendü malın M

²⁵¹⁶ tevzi^c vü: -İ1, M, T

²⁵¹⁷ ve bu dünyā-i denī ki pür-renc ve ʿinād-ı tena^c um itmedin: -M

²⁵¹⁸ nazm: kıt^c a İ2

²⁵¹⁹ güşuñi: güşuñla İ1

Düşmene kalursa kalsun öliceğ
Şağluğunda dosta muhtâç olma tek

Muṭāyebe

Bir ḥerīf ġāyet uğru olub birgün aḥzā olınub ba‘de‘ s-sübūt şalb itmege ilterken baḫub yanında Şeyṭānı görüb ben ḥod bu fesādları senüñ sözüñle eylerdüm ve bu dereceye senüñ ilkāñ ile geldüm. Ayā bu zamānda baña bir mu‘āvenet u merḥemüñ yok mı. Şeyṭān ḫoltuğı altından birkaç eski çarıkḫ kıṭ‘aları çıkarub ben seni bu maḫāma getürince ne çarıkḫlar ipret itdüm dimiş.

Kıṭ‘a

[İ1/50a] Sa‘ādet ve şekā ḥükm-i ezeldür

Ara yirde ‘azāzil bir bahāne

Odur ḫākim ānuñdur cümle cān

Ara yirde benüm ne var baña ne

Muṭāyebe

Sürḥ-serüñ ḫaza‘lahum Allah²⁵²⁰ ibtidā-i zuhūrında şu‘arādan biri mezḫeb-i nā-ḫaḫ diyü târiḥ düşürmiş. İttifāḫ ol ‘aşruñ şāḫı işidüb ve aña ḫışm idüb ḫatlı itmek ḫaşdıyle²⁵²¹ ḫuzūrına getürüb²⁵²² ‘itāb u ‘ikāb şüretini göstericek²⁵²³ şā‘ir sözün te‘vil idüb²⁵²⁴ ben²⁵²⁵ mezḫebinā ḫaḫ târiḥ didüm diyü²⁵²⁶ tevcīḥ eyler.²⁵²⁷

²⁵²⁰ خذلهم الله: A. Allah onları affetsin.

²⁵²¹ ḫaşdıyle: için M: ḫasdına İ2, T

²⁵²² getürüb: da‘ vet itdüğü M

²⁵²³ ‘itāb ve ‘ikāb şüretini göstericek: -M

²⁵²⁴ sözünü tevil idüb: -M

²⁵²⁵ ben: -İ2

²⁵²⁶ diyü: diyüb İ2

²⁵²⁷ eyler: itmiş M

Ꞑıı' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Sözin²⁵²⁸ tevcih idüb ' ākıl olanlar
Halaş²⁵²⁹ eyler özin her dem belādan
Cevābında kuşūr üzre olanlar
Çeker çok çok²⁵³⁰ cefā dest-i kazādan

Muṭāyebe

Rivāyetdür²⁵³¹ ki Ebū Nuvās²⁵³² nām şāir işbu beyti diyüb

Şi' r²⁵³³

Leḳad zai' ş' iri ' alā bābikum

Kemā zāi' dürrun ' ala Ḥālişeten²⁵³⁴

لقد ضاع شعري على بابكم
كما ضاع درّ على خالصته

ve ḥammām ḳapusında yapuşdurmuş. Meger ol zamanda²⁵³⁵ Süleymān bin ' Abdülmelik ḫalīfe²⁵³⁶ idi ve anuñ Ḥālişe adlu bir zārife²⁵³⁷ cāriyesi var idi²⁵³⁸ ki²⁵³⁹ muşāhibesi [T/47a] idi.²⁵⁴⁰ Birgün ḥammām ḳapusında²⁵⁴¹ ol şi' ri görüb kendüye

²⁵²⁸ sözin: sözi M

²⁵²⁹ ḫalaş: ḫalaş m

²⁵³⁰ Çok çok: çok İ1

²⁵³¹ rivāyetdür: mervīdür M, İ2, T

²⁵³² Ebū Nuvās: Fuzūt M

²⁵³³ şi' r: başlık - İ1, M, T

²⁵³⁴ A.Şiirim kapı üzerinde kayboldu/ tıpkı incilerin Halisa'nın üzerinde kaybolması gibi

²⁵³⁵ ol zamanda: -M

²⁵³⁶ ḫalīfe: ḫalīfe-i muteḳaddimmin M

²⁵³⁷ zārife: -İ1

²⁵³⁸ idi: imiş M

²⁵³⁹ ki: -M

²⁵⁴⁰ idi: imiş M

²⁵⁴¹ birgün ḥammām ḳapusında: -M, T

taḥfīf añlayub ğazaba gelüb yemīn ider ki ḥalīfeye söyleyüb şā'ire 'iḳāb u 'azāb²⁵⁴²
itdire. Pes ḥalīfe' i bu ḥalden agāh idüb²⁵⁴³ ḥalīfe dāḥı Ebu Nuvāsuñ²⁵⁴⁴ bu vaz' indan
müte' llim olub şā'iri²⁵⁴⁵ 'itab u 'iḳāb [İ1/50b] ḳaşdıyla ḥuzūrına da' vet eyleyüb²⁵⁴⁶
bu şı' rden su'āl itdi.²⁵⁴⁷ Şā'ir dāḥı sözün tevcīh idüb²⁵⁴⁸ eyitmiş²⁵⁴⁹ benüm bundan²⁵⁵⁰
haberüm yoḳdur.²⁵⁵¹ Benüm didügüm şı' r iş budur²⁵⁵² ki

[M/24a] Şı' r²⁵⁵³

Laḳad zā'e şı' ri 'ala bābikum

Kemā zā'e dürrun 'ala Ḥālīşe²⁵⁵⁴

لقد ضاء شعری علی بابکم

كما ضاء درّ علی خالصه

diyüb şı' rin²⁵⁵⁵ bu vechle te'dīb²⁵⁵⁶ idicek²⁵⁵⁷ Ḥālīşa ser-ā-perde ardından²⁵⁵⁸ gūş idüb
ġāyet²⁵⁵⁹ neşāṭ u sürürından²⁵⁶⁰ ol gün²⁵⁶¹ üzerinde olan gevāhir u cevāhirin²⁵⁶² Ebū
Nuvāsa²⁵⁶³ baḥşış eyledi²⁵⁶⁴ ve eyitdi.²⁵⁶⁵

²⁵⁴² 'azāb: 'itāb M

²⁵⁴³ pes ḥalīfeyi bu ḥalden agāh idüb: - M, İ2

²⁵⁴⁴ Ebu Nuvāsuñ: Füzütüñ M

²⁵⁴⁵ şā'iri: ānı M

²⁵⁴⁶ eyleyüb: idüb İ2, T

²⁵⁴⁷ itdi: ider M

²⁵⁴⁸ dāḥı sözün tevcīh idüb: -M

²⁵⁴⁹ eyitmiş: -İ1, İ2, T

²⁵⁵⁰ bundan: mezkūr olan şı' irden M

²⁵⁵¹ yoḳdur: yoḳ M

²⁵⁵² işbudur: budur M

²⁵⁵³ şı' r: -İ1, M, T

²⁵⁵⁴ A. Şiirim kapı üzerinde parladı/ tıpkı incilerin Halisa'nın üzerinde parladığı gibi

²⁵⁵⁵ şirin: beyti M

²⁵⁵⁶ tedīb: tevcīh M

²⁵⁵⁷ idicek: itdükde M

²⁵⁵⁸ ardından: ardında M

²⁵⁵⁹ ġāyet: tamām M

²⁵⁶⁰ neşāṭ u sürürından: ḥazḳ idüb M

²⁵⁶¹ ol gün: -M

²⁵⁶² gevāhir u cevāhirin: esbābın ve gevāhirin M

²⁵⁶³ Ebū Nuvāsa: şā'ire M

²⁵⁶⁴ baḥşış iyledi: in'ām ve iḥsān idübM

ꞖıꞖ a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Maḥallinde iken²⁵⁶⁶ ḥoşdur zekāvet

Ki aşḥabın irişdirür ' aṭāya

Kişinüñ ḳurtarur başı ferāset²⁵⁶⁷

Maḥall iken kimesne²⁵⁶⁸ çoḳ cefāya

[M/24b] Muṭāyebe

Aḥrāk-ı²⁵⁶⁹ leṭāyifden [İ2/30b] biri dāḥı budur ki Diyār-ı ' Acemden maḥrüm²⁵⁷⁰ gelüb²⁵⁷¹ ḥāla Devlet-i ' Oşmāniyenüñ menākıbına şeh-nāme²⁵⁷² dimek üzre olan maḥrüm-ı zevḳ-i selīm ve kec-ṭab' u le' imüñ ebyāt-ı nā-maḳbül²⁵⁷³ u eş' ar-ı nā-ma' kulündandur ki

Beyt-i ' Arābiye²⁵⁷⁴

El cāhılı ke' l-ḥunfeşā

İzā teneffese fesā²⁵⁷⁵

الْجَاهِلُ كَالْخُنْفَسَا

إِذَا تَنَفَّسَ فَسَا

mazmūnınuñ maşdaḳı *Ve-lā yudrikü eş-şe' iri fi 'ş-şe' ir*²⁵⁷⁶ (ولا يدركه الشعر في الشعر)

[M/25a] zümre-i lā-yefhemınüñ mā-huve 'l-haḳḳıdur. Anlaruñ zāde-i²⁵⁷⁷

²⁵⁶⁵ ve eyitdi: -İ1, İ2, T

²⁵⁶⁶ iken: ikeñ M

²⁵⁶⁷ ferāset: zekāvet M

²⁵⁶⁸ kimesne: k' merde M, İ2

²⁵⁶⁹ aḥrāk: eṭraf İ2

²⁵⁷⁰ maḥrüm: -M, İ2

²⁵⁷¹ diyār-ı ' Acemden maḥrüm gelüb: -T

²⁵⁷² şeh-nāme: şāh-nāme İ2

²⁵⁷³ nā-maḳbül: nā-ma' ḳud M

²⁵⁷⁴ beyt-i ' Arābiye: başlık -İ2, T

²⁵⁷⁵ A. Cahil, uğurböceği gibidir, nefes alırsa, yellenir gibidir.

ṭab⁶ indandur. Ğarābiyatda işbu birqaç ebyāt ki şeref-i seferine müteveccih olan vüzerā-i ²⁵⁷⁸ ʿāzām Cevzā-ı Ānzām Hazretlerinün²⁵⁷⁹ elķābında²⁵⁸⁰ [T/47b] bilā-tekşir keteb olındı.²⁵⁸¹

Ebyāt-ı mütenevv⁶ ie²⁵⁸²

[İ1/51a] Çün sâ⁶ at be-vaḳte mubārek resid

Ser-i mirā ḥod ra celū der-keşid²⁵⁸³

چو ساعت بو وقت مبارک رسید
سر میرا خور جلو درکشید

Sinān Paşa āmed be-poḥlı deñiz

Ne poḥlı deñiz belki āb-ı leziz

Vezir-i mu⁶ azzām Sinān-ı dilir

Siyāvuş Paşa ikinci vezir

İbrāhim Paşa begler begi

Ḳapudan-ı Ḳaraman Anaṭolı

Utanmaya farḳı şeh-i kāmkar

Çü zāğ-ı siyeh ber-dıraḥt-ı anar

²⁵⁷⁶ A. Arpa ile şiiri fark edemiyor

²⁵⁷⁷ zāde: ihsān İ1

²⁵⁷⁸ ʿāzām: -İ1, İ2, T

²⁵⁷⁹ hazretleriniñ: -İ1, İ2, T

²⁵⁸⁰ elķābında: elķābindandur M/ Metnin devamında: işbu beyitlerdür ki M

²⁵⁸¹ bilā-tekşir keteb olındı.: zıkr olındı M

²⁵⁸² ebyāt-ı mütenevv⁶ ie: şic⁶ r-i nā-mebūṭ M, İ2

²⁵⁸³ Saat mübarek bir vakte gelince /Kafasını öne doğru eğdi

Kıt' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Diyüb bir böyle şî' r-i bî-temîzi
İçüñde çünki taşvîr idesin sen
Getürme ânı ağzuñdan zühûra
K'o çık'sun yegdurur şakla dilüñden²⁵⁸⁴

Mu'tāyibe

Bir ṭabīb²⁵⁸⁵ her-gāh ki²⁵⁸⁶ mezāristāna uğrarmış iki ellerini²⁵⁸⁷ yüzine ve dest-mālin gözine²⁵⁸⁸ ṭutub geçermiş. Sebebi nedür²⁵⁸⁹ diyü şormışlar.²⁵⁹⁰ Cevāb virmiş²⁵⁹¹ ki bu görinen²⁵⁹² mevtānuñ²⁵⁹³ ekşeri benüm şerbetümden nūş idüb²⁵⁹⁴ dünyādan gitmişlerdür²⁵⁹⁵ ve²⁵⁹⁶ anlardan hicāb iderin.

Kıt' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Bunuñ gibi ṭabībün şerbetinden
Muḥammed ümmetin sen şakla yā Rab

²⁵⁸⁴ dilüñden: dilüñde sen M

²⁵⁸⁵ ṭabīb: ṭabīb-i cāhil M

²⁵⁸⁶ ki: -İl

²⁵⁸⁷ iki ellerini: ellerinde İ1, İ2, T

²⁵⁸⁸ ve destmālin gözine: -M

²⁵⁸⁹ sebebi nedür: sebebini M

²⁵⁹⁰ diyü şormışlar: istifsār itmişler M

²⁵⁹¹ cevāb virmiş: eyitmiş ki M: cevāb virmişler İ2

²⁵⁹² görinen: -M, T

²⁵⁹³ mevtānuñ: mevti İ1: mevtinüñ M

²⁵⁹⁴ nūş idüb: -M

²⁵⁹⁵ dünyādan gitmişlerdür: vefāt itmişlerdür M

²⁵⁹⁶ ve: -İl, M, T

Hażer kı̄l böyle ölçüm gidilerden
Ki bī-vakt öldürürler hāne²⁵⁹⁷ heb

Nitekim bu māḡule ṭabībūñ haḡḡına zürefādan biri bu bir ḡaç beyti dimişdür.²⁵⁹⁸

[İ1/51b] Ebyāt-ı Münāsib²⁵⁹⁹

Ṭabībī ki az ṭıbb nedāned
Sofūf az ḡurabā ṣarāb az me'ācīn
Be ḡarūde ḡüyad kadūye haḡamāt
Be ṣāḡ-i haḡamāt suṭūrlāb-i çübīn
Na-dāneṣte az koned nadārçinī
Na-goṣte bedāned cüz māh u pervīn

Begoṣtem ki az ṭıb çe ḡande u goṣt
ḡūlistān u Būstan u Ferhād u ţırīn

Begoṣtem ki Rūstem ki būdast u ḡūdarz
Faramūr u Kāvūs u Bahrām-i çüpīn

Begoṣta in ḡiyāhān ki mīporṣi az mey
Būved der badaḡṣān u Bulḡār u Māçīn

²⁵⁹⁷ hāne-i: ḡastaları İ2

²⁵⁹⁸ nitekim bu māḡule-i ṭabībūñ haḡḡına zürefādan biri bu bir ḡaç beyti dimişdür: -M

2599 ebyāt-ı münāsip: -M: başlık -İ2

Çü dîdem ki târiḡ dan bûved goftem
Ki her mân banâ gerde-i Leys çendîn

Begoft ki an banâ-râ ‘ Alî Şîr gerde
Be Ḥindistân der havây-ı ġazvîn

Çü dîdem ki ‘ ârist az ḡorde dâneş
Begoftem ki ey kâ vü kec ṡab‘ u geç-pede

Ki sen gel eger kim ḡacâmet bülürsin²⁶⁰⁰
S..ümde kân alġıl ṡ...uma gel bin

Nedânest u pendâş gerdem du‘ âyeş
Berâverd dest u be-gofta ki âmin²⁶⁰¹

طیبی که از طب نداند
سفوف از قربا شراب از معاجین
بقاروده کوید کدوی حجامت
بشاح حجامت سطورلاب چوپین
نه دانسته از کند نادار چینی
نکفته بر بدانجزماه و پروین
بکفتم که از طب جه هان حوانده و کفت
کلستان و بوستان و فرها د و شیرین
بکفتم که رستم کی بو دست و کودرز
فراممور و کاوس و ببهرام چوپین
بکفتا ان کیهان کی می پرس از می

²⁶⁰⁰ Beyit M nüshasında manzum-ı diger başlığıyla ayrı yazılmıştır.

²⁶⁰¹ A. Tıptan anlamayan tabip/Tatlıyı ilaç şarabı ise macun sanarmış/Hacamat kupasına hacamat kabaġı der/Hacamat boynuzuna ise tahta usturlab/İlaçları bilmeden uygular/Ay ve Pervin den başka bir şey duymaz/Sordum ona tıptan neler okudun sen/Cevap verdi Gülistan ve Bustan ve Ferhat ile Şirin/Sordum ona Rüstem ve Guderz/Faramur ve Kavus ve Bahram Çubin kimlerdi?/Cevap verdi ki bu bitkiler ki sordun bana/Badaḡşan ve Bulgar ve Çin de bulunurlar/Böyle görünce tarihten sorayım dedim/Leys kaç bina nerede yapmış sordum/Cevap verdi ki o aslan parçası /Kazvin’in yakınlarındaki Hindistan’da binalar yapmış/Azıcık bilimden bile haberi olmadığını görünce/Dedim ki ey akılsız ve yanlış anlayan/Yine bilmeyince bir şeyi ona nasihat verip dua ettim/Ellerini havaya kaldırdı ve ilahi amin dedi.

بو د در بد خشان و بلغار وما چین
 چو دیدم که تاریخ وان بود کفتم
 کی هرمان بنا کرده پس چندین
 بکفتا ان بنار اعلی شیر کرده
 بهندوستان در حوای غزوین
 چو دیدم که عاریست از خورده دانش
 بکفتم که ای کاو کج طبع و کج پده
 ندانست و پدازش کر دم دعایش
 برآورد دست و بکفتا که آمین

[T/48a] Muṭāyēbe

Şehr-i Erzincān ki Erzingāndan ğalaṭdur. Erzingān dimek²⁶⁰² [M/25b] Türkice s.kişi ucuz dimek olur.²⁶⁰³ Ol yirüñ fevāḥişi meşhürdur ve ekşeriyya ḥalkı²⁶⁰⁴ mübāzi mezheb²⁶⁰⁵ ve muḥanneşlik ile mezkürdur. Zīnā vü livāṭa mā-beynlerinde mübāh ḳābīlindendür.²⁶⁰⁶ Ol şehir için²⁶⁰⁷ yüz yılda bir yire geçer²⁶⁰⁸ dirler ve yine ma' mür olur.²⁶⁰⁹ İttifāḳ ol şehirlünün birisine bir herif yol üzerinde rāst gelüb ne yirlüsin diyü su 'āl ider.²⁶¹⁰ Erzingānī eyitmiş. Çevresi ulu tağlar ortası bağlar bir şehirdenem dimiş.²⁶¹¹ Herif²⁶¹² eyitmiş²⁶¹³ ya Erzingānīyem niçün²⁶¹⁴ dimezsin.²⁶¹⁵ Belī²⁶¹⁶ Erzingānlüyem diyeyin²⁶¹⁷ başub s.kesin dimiş.

²⁶⁰² Erzingān dimek: -İ1, İ2, T

²⁶⁰³ olur: olurmış M

²⁶⁰⁴ ekşeriyya ḥalkı: ḥalkı ekşeriyya M

²⁶⁰⁵ mübāzi meşheb: -İ1, İ2, T

²⁶⁰⁶ zīnā ve lavāṭa mā-beynlerinde mübāh ḳābīlindendür: -İ1, İ2, T

²⁶⁰⁷ için: -İ1, İ2, T

²⁶⁰⁸ geçdi: geçer -İ1, İ2, T

²⁶⁰⁹ ve yine ma' mür olur: -İ1, İ2, T

²⁶¹⁰ ider: itmiş M

²⁶¹¹ dimiş: -İ1, İ2, T

²⁶¹² herif: sāi 'r mezbür M

²⁶¹³ eyitmiş: eyitdi İ2

²⁶¹⁴ niçün: -İ1, İ2, T

²⁶¹⁵ dimezsin: diseñe M

²⁶¹⁶ belī: pes -İ1, İ2, T

²⁶¹⁷ diyeyin: diyeyüm M

ꞐıꞐ' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Uyub biri birine ādemī-zād

Şifāyı birbirisinden Ꞑazanur

[İ1/52a] Meşeldür bu cihān bağında dirler

Üzüm üzüme göredür²⁶¹⁸ Ꞑararur

Muṭāyebe

Meger²⁶¹⁹ bir zāhidūñ²⁶²⁰ eline şadaḳāt-ı müslimīnden²⁶²¹ bir Ꞑaç vaḳıyye 'asel girmiş idi ve añı bir küb²⁶²² içine Ꞑoyub ḥavf-ı ufūnetden [T/48b] selāmet içinde²⁶²³ bir cāy-ı mürtefi' de Ꞑomış idi. Birgün āb-dest alub 'aşāsın eline alub²⁶²⁴ ṭaşra çıkarken zāhidūñ²⁶²⁵ ḥātırına te'ehhül fikri düşüb ol küpūñ yanına gelüb 'aşāsına ṭayanub deryā-yı fikre²⁶²⁶ ṭaldı ve zevrāḳ-ı himmetin yemm-i tedbire vü²⁶²⁷ tedārike şaldı ve kendü kendüye eyitdi. Bu küb 'aşel ile²⁶²⁸ bey' idüb semenin ḥarc-ı havāyice virüb²⁶²⁹ bir ḥātun alayum ve evlād-ı ensāba vuşul bulayum amma²⁶³⁰ şundan ḥālī degüldür ki zuhūra gelen evlādum dāḫi²⁶³¹ ya şālih ola veya²⁶³² ṭālih²⁶³³ ola. Eger şuleḫa zümresine sülük ide ne ğamdur [M/26a] eger ḥod şeḳa²⁶³⁴ üzre ola ben dāḫı

²⁶¹⁸ dir: çün M, İ2

²⁶¹⁹ meger: -İ1, İ2, T

²⁶²⁰ zāhidūñ: zāhid M

²⁶²¹ eline şadaḳāt-ı müsliminden: şadaḳāt-ı müsliminden eline M

²⁶²² küb: küp M, İ2

²⁶²³ içinde: içün M

²⁶²⁴ 'aşāsın eline alub: -İ1, İ2, T

²⁶²⁵ zāhidūñ: -İ1, İ2, T

²⁶²⁶ fikre: -İ1, İ2, T

²⁶²⁷ tedbire vü: -M, İ2

²⁶²⁸ ile: -İ1, İ2, T

²⁶²⁹ semenün ḥarc-ı havāyice virüb: -M

²⁶³⁰ amma: ama İ2

²⁶³¹ dāḫi: İ1, İ2, T

²⁶³² veya: veyahud M, İ2

²⁶³³ ṭālih: şeḳ M

²⁶³⁴ şeḳa: şeḳādat M

añı bu elümde vākī²⁶³⁵ ʿaşā ile *el ʿaşā limen ʿaşā*²⁶³⁶ (ال عصا لمن عصا)
muḳtezasınca²⁶³⁷ te ʿdīb²⁶³⁸ idüb ve şöyle şöyle ɗarb idem²⁶³⁹ diyü ʿaşāsın ƙaldırub
ve²⁶⁴⁰ ol²⁶⁴¹ ḥayālatiyle ol küpe ʿaşā ile doƙunub küb dāḥi²⁶⁴² ʿaşā ser-ā-simesinden
bir cānibe egilüb yire düşüb pāre pāre oldı.

Ƙııʿ a

(Mefā ʿilün/ Mefā ʿilün/Fe ʿülün)

Olur²⁶⁴³ şāhib-dil olan şöyle maḥrūm

Gezer dün ü günler²⁶⁴⁴ şādmāne²⁶⁴⁵

[İ2/31b] Bulımaz yir başın şokmağa dānā
Yapar nā-dān saray-ı zer-nişāne

Muṭāyebe

Bir ḥerīf bir kimesneye miḥmān²⁶⁴⁶ olur. Aḥşām olıcaƙ ev ışşısı²⁶⁴⁷ ortaya ıa ʿām
getürür. [İ1/52b] Meger ihzār olınan ıa ʿām miḥmānuñ²⁶⁴⁸ mizācına muvafıƙ
gelmeyüb ekelde tekāsül üzre olmaƙ ile²⁶⁴⁹ ev ışşı görüb²⁶⁵⁰ ƙonuğa niçün yimezsın
diyü ibrām idermiş.²⁶⁵¹ Ƙonuƙ ise eyitmiş.²⁶⁵² Allah ziyāde ide vāfir yidüm tā şuraya

²⁶³⁵ elümde vāk^c: elümdeki M, İ2

²⁶³⁶ *el ʿaşā limen ʿaşā*: -İ2/A. itaat etmeyene sopa kullanılır.

²⁶³⁷ muḳtezasınca: medlülınca M: -İ2

²⁶³⁸ ta ʿdīb: te ʿdīb M

²⁶³⁹ idem: iderem M

²⁶⁴⁰ ve: İ1, M, T

²⁶⁴¹ ol: bu M, İ2

²⁶⁴² dāḥi: -M

²⁶⁴³ olur: olub İ2

²⁶⁴⁴ dün ü gün: döner dünyāda M

²⁶⁴⁵ Mısra vezin bakımından kusurlu.

²⁶⁴⁶ miḥmān: ƙonuƙ M

²⁶⁴⁷ ev ışşısı: -İ1, İ2, T

²⁶⁴⁸ miḥmānuñ: ƙonuĝuñ M

²⁶⁴⁹ olmaƙ ile: olduĝın M

²⁶⁵⁰ görüb: -İ1, İ2, T

²⁶⁵¹ idermiş: ider M

²⁶⁵² ise eyimiş: -İ1, İ2, T

degin²⁶⁵³ geldi diyü eliyle boğazına göstermiş. Ba' de konuğuñ mizâcına²⁶⁵⁴ muvâfık ve cânîbine lâyıķ²⁶⁵⁵ [T/49a] ta'âm gelüb konuķ-ı miskin²⁶⁵⁶ bî-ihtiyâr²⁶⁵⁷ iştihâ ile ekl idüb²⁶⁵⁸ vâfir²⁶⁵⁹ ta'âm yimiş. Meger ol ev ıssınıñ bir küçük oğulcuğı var imiş bile oturub yirlermiş.²⁶⁶⁰ Konuğuñ bu kadar ekline muķayyed olub eyitmiş.²⁶⁶¹ Hey²⁶⁶² Babacığum bu konuğuñ şurâsından yuķarusı ya'nî boğazından añarusı ne çok yiyecek²⁶⁶³ alur imiş.²⁶⁶⁴

Kıt'a

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Tok olanlar yimez degme ta'âmı
Güç olur tok ağırlamak meşeldür
Kişinüñ olıcaķ ķarnı velî ac
Kıurı etmek dağı şır u'aseldür

[M/27b] Muķāyebe

Bir dervişün bir mühimmi olur. Dirler ki var filân kimesneye 'arz-ı hâcet eyle. Ol senün hâcetün revâ ider²⁶⁶⁵ dirler.²⁶⁶⁶ Derviş çünkim didükleri şahşun sarâyına varmış. Perde'î açub görmiş ki bir kıara yüzlü tandur-rü vü turş-rü²⁶⁶⁷ herif oturur. 'Arz-ı

²⁶⁵³ degin: -İ1, İ2, T

²⁶⁵⁴ mizâcına: meşrebine M

²⁶⁵⁵ ve cânibine lâyıķ: -İ1, İ2, T

²⁶⁵⁶ konuķ-ı miskin: konuķ M

²⁶⁵⁷ bî-ihtiyâr: -İ1, İ2, T

²⁶⁵⁸ iştihâ ile ekl idüb: -İ1, İ2, T

²⁶⁵⁹ vâfir: vâfirce M

²⁶⁶⁰ bile oturub yirlermiş: -M

²⁶⁶¹ eyitmiş: -İ1, İ2, T

²⁶⁶² hey: -İ1, İ2, T

²⁶⁶³ yiyecek: yimek M

²⁶⁶⁴ imiş: dimiş M, İ2

²⁶⁶⁵ eyler: ider İ2

²⁶⁶⁶ dirler: -İ1, İ2, T

²⁶⁶⁷ tandur-rü vü turş-rü: tandur-rü vü turşu-rü M: turş-rü ve tandur-rü İ2

merām itmeyüb girü taşra çıķub kināye bābında bu Kıt‘ a-ı h̄ikmet-i hāli derc idüb gitmiş.

Ƙıt‘ a

(Mefā ’ilün/ Mefā ’ilün/Fe ’ülün)

Ƙara yüzlü Ƙara gönüllülerden
H̄ayır gelmez gerekdür yüzi aķça
Yol üstinde bulursañ da meşeldür
Şaķın alma Ƙara k̄ise ile²⁶⁶⁸ aķça

Ƙıt‘ a- Diger²⁶⁶⁹

(Fā ’ilātün/ Fā ’ilātün/ Fā ’ilün)

Zişt-i r̄uya ‘ arz-ı h̄acet eyleme
Bu kelāma vardurur bence vücūh
[İ1/53a] Ƙavlümüze h̄üccet yeter işbu h̄adīş
İtlābü ’l-h̄ayr ‘ inde h̄üssāni ’l- vücūh²⁶⁷⁰

Muṭāyebe²⁶⁷¹

Bosna h̄ācelerinden birkaç kimesne bir yirde muşāhabet idüb filān ḥaṭīb naḥv u şarf bilmez²⁶⁷² nice ḥaṭīblik²⁶⁷³ ider ve aña nice²⁶⁷⁴ ‘ ulufe virürler ki maḥall u musteḥaķ degüldür dirlermiş. Meger z̄ikr itdükleri Türk̄ice bilmez²⁶⁷⁵ ḥaṭīb-i cāhil²⁶⁷⁶ anda hazır

²⁶⁶⁸ k̄ise ile: k̄iseyle İ2

²⁶⁶⁹ Ƙıt‘ a- diger: Ƙıt‘ a M

²⁶⁷⁰ اطلبوا الخير عند حسان الوجوه: A.kimin yüzü güzelse gidip ondan iste.

²⁶⁷¹ müṭāyebe: -İ2

²⁶⁷² bilmez: bilmezmiş M

²⁶⁷³ ḥaṭīblik: ḥaṭīblik T

²⁶⁷⁴ nice: -M

²⁶⁷⁵ ānda Türk̄ice bilmez: -İ1, T

²⁶⁷⁶ ḥaṭīb-i cāhil: bir cāhil Ƙarye ḥaṭībi M

imiş ve ²⁶⁷⁷ añlaruñ müşāḥabatını ²⁶⁷⁸ diñleyüb ba‘dü’z-zamān başın kaldırub eyitmiş. ²⁶⁷⁹ [T/49b] vallah yatuğa ياتوغا نحو فوا صر پانز نام آلی چتير دست خودينا ايما قو
ḥaṭiplik dimiş dāḥı sükūt itmiş.

Ḳıṭ‘ a²⁶⁸⁰

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Didi bilmem nedür ben naḥvile şarf

Bilür oқuduğın her kişi kendü

Velī kırk yıldur[ur] bu devr içinde

Ḥaṭiplik²⁶⁸¹ sömürürdüm ben efendi

Muṭāyebe²⁶⁸²

Bir ḥerīf bir şehre gelüb bir ḥācenüñ ḥanesinde miḥmān olur. Ḥāce şuncılayın ki
‘ādetdür²⁶⁸³ Ba‘de‘z-zamān ṭa‘ām yinilüb ortaya²⁶⁸⁴ şerbet gelür. ²⁶⁸⁵ Meger şerbet
gāyet ile²⁶⁸⁶ ṭatsuz imiş. Miḥmān ağızına alub görür ki ṭatsuzdur yine yire koyub be²⁶⁸⁷
n‘aceb bu yirlerüñ şuları ‘asel ile қоқар dimiş

²⁶⁷⁷ ve: -İ1, M

²⁶⁷⁸ müşāḥabetini: müşāḥabelerini M

²⁶⁷⁹ eyitmiş: -İ1, T

²⁶⁸⁰ Ḳıṭ‘ a: -İ2

²⁶⁸¹ ḥaṭiplik: ḥaṭipliki M, T

²⁶⁸² muṭāyebe: -M

²⁶⁸³ şuncılayın ki ‘ādetdür: -M

²⁶⁸⁴ ba‘de‘z-zamān ṭa‘ām yinilüb ortaya: -İ1, İ2, T

²⁶⁸⁵ şerbet gelür: şerbetcik getürür -İ1, İ2, T

²⁶⁸⁶ ile: -İ1

²⁶⁸⁷ görür ki ṭatsuzdur yine yire koyub be: -İ1, İ2, T

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ḥazīnedārıdur vārişlerinüñ
Ḥasīs olan yimez mālın meşeldür
Olur içdügi şerbet böyle tatsuz
Ki 'āşer 'āşiri ancak 'aseldür

[İ2/32a] Adın añmağa korşar helviyānuñ²⁶⁸⁹
Gözine doşınan²⁶⁹⁰ sīr u başaldur

[İ1/53b] Muṭāyebe²⁶⁹¹

[M/28b] Tevāriḥde mesturdur ki Me'mūn ḥalīfe zamānında 'Arab beglerinden birinüñ on beş yaşında bir kızında zeker u ḥāya zāhir olub ḥatta babası mezbūr-ı ḥalīfe-i²⁶⁹² mūma-ileyhūñ dīvānına iḥzār itdi. Ehl-i dīvān müşāhede kıldılar²⁶⁹³ ve bu ḥakīr daḥi hicret-i Nebevīnūñ toşuzyüz seksan²⁶⁹⁴ bir tarihinde diyār-ı Üngerüsde bir kıaryede bir Macar kızında yigirmi beş yaşından soñra zeker u ḥaya bitdügin müşāhede kıldum ve²⁶⁹⁵ cemm-i gāfirde bir cemā'at daḥi müşāhede kıldılar. Soñra İslāma gelüb²⁶⁹⁶ sūnnet oldı²⁶⁹⁷ ve te'ehhül idüb²⁶⁹⁸ evlādı dāḥı oldı ve kendüsi ricāle kıarışub²⁶⁹⁹ [T/50a] nice bir²⁷⁰⁰ zamān şağ oldı.

²⁶⁸⁸ kıı' a: -M

²⁶⁸⁹ helviyānuñ: ḥelvānuñ M

²⁶⁹⁰ doşınan: toşınan M

²⁶⁹¹ muṭāyebe: -İ2

²⁶⁹² ḥalīfe-: -İ1

²⁶⁹³ müşāhede kıldılar: gördiler M

²⁶⁹⁴ seksan: seksen T

²⁶⁹⁵ ve: -İ1

²⁶⁹⁶ soñra İslāma gelüb: Müslümān olub M

²⁶⁹⁷ sūnnet oldı: -İ1, T

²⁶⁹⁸ idüb: itdi M

²⁶⁹⁹ ve kendüsi ricāle kıarışub: -M

²⁷⁰⁰ bir: -İ1, T

Ꞑıı' a²⁷⁰¹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ĥüdānuñ ĥikmeti çoꞑdur dilerse

Eri ' avret ider ol^{2702c} avreti er

Naẓīri yoꞑ ŧerīki yoꞑ iŧinde

Dilerse kıŧı yaz yazı kıŧ eyler

[M/29b] Muṭāyebe

Meger²⁷⁰³ ŧuĥtelerden biri²⁷⁰⁴ müderrisden ders iltimās ider. Çünkim derse ĥāzır olur²⁷⁰⁵ ve müderris naẓīrine gelür. Müderris-i hem-çünān ki elsīne-i nāsda ' ādetdür ŧuĥtenüñ dār u diyārından ve keyfiyyet-i aĥvāl u eṭvārından istifsār buyurub²⁷⁰⁶ mevlāna ismüñ nedür diyü ŧormıŧ. ²⁷⁰⁷ Suĥte Muĥyiddin ħuluñuz dimiŧ. Yine müderris ne diyārdansın²⁷⁰⁸ dimiŧ ŧuĥte²⁷⁰⁹ Minaŧırluyam dimiŧ. ²⁷¹⁰ Yine müderris ne oꞑursız dimiŧ. Suĥte miytüssaṭ okuram dimiŧ müderris ne²⁷¹¹ maĥalde²⁷¹² okursız dimiŧ yine²⁷¹³ ŧuĥte [İ1/54a] micrūrāt baĥŧinden oꞑuram ŧulĥānum dimiŧ. ' Āķıbet müderris-i miskin keŧret-i kesirāt ve edā-yı vefret-i [M/30a] münkesiratdan²⁷¹⁴

²⁷⁰¹ kıı' a: -İ2

²⁷⁰² ol: -İ1, T

²⁷⁰³ meger: -İ1, İ2, T

²⁷⁰⁴ ŧuĥtelerden biri: ŧalebeden bir ŧuĥte M

²⁷⁰⁵ ĥāzır olur: ĥāzırılanur M

²⁷⁰⁶ buyurub: idüb M

²⁷⁰⁷ diyü ŧormıŧ: dimiŧ M

²⁷⁰⁸ diyārdansın: diyārdansız M

²⁷⁰⁹ ŧuĥte: -M

²⁷¹⁰ mevlāna ismüñ nedür diyü ŧormıŧ. Suĥte Muĥyiddin ħuluñuz dimiŧ. Yine müderris ne diyārdansın dimiŧ ŧuĥte Minaŧırluyam dimiŧ: mevlāna ismüñ nedür diyü ŧormıŧ Minaŧırluyam dimiŧ İ2

²⁷¹¹ ne: ħaŋġı M

²⁷¹² maĥalde: maĥalden T

²⁷¹³ yine: -İ1, M, T

²⁷¹⁴ keŧret-i kesirāt ve edā-yı vefret-i münkesiratdan: kesrāt-ı vāfirāt vefret-i münkesiratdan İ2

mużtarib olub ve²⁷¹⁵ kemāl-i ʿacַz u ıztırāre²⁷¹⁶ gelüb²⁷¹⁷ suḥteye yūri hey kesreli
büzüginı s.kdügüm gāvır gidisi dimiş.

Қıтʿa

(Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Feʿūlün)

ʿAcеb midür yabāna ötse murğum
Daḥı yavırdurur ağzın açamaz
Yüzüñ tıtma dehānuñ söz deminde
Dimesünler²⁷¹⁸ ki nāzından şıçamaz

[M/30b] Meşnevi²⁷¹⁹

(Mefāʿīlün/ Mefāʿīlün/Feʿūlün)

Meşeldür söylenür bu hoşca nükte
Tecārüb²⁷²⁰ ehline olmaz nühüfte

Ne sözler kim ola her dem mücerreb
Yaraşur olsa ger zerler müketteb

Ezelden söylenür dirler bu maʿnī
Dimiş gözi çıkanun biri yaʿnī

Atañ s.kerse tır yanında anuñ
Yanında tırmağıl odun²⁷²¹ yaranuñ

²⁷¹⁵ ve: -İl, M

²⁷¹⁶ ıztırāre: ıztırābe T

²⁷¹⁷ kemāl-i ʿacַz u ıztırāre gelüb: -M

²⁷¹⁸ dimesünler: dimasunler M

²⁷¹⁹ meşnevi: müḥāyebe-i manzūme M: müḥāyebe İ2

²⁷²⁰ tecārüb: ticāret M

Muṭāyebe²⁷²²

Bir ṭabbaḥuñ ‘ādeti idi ki [T/50b] her-gāh güşt-ı ḥurd-ı baḳara²⁷²³ ṭabḥ²⁷²⁴ idüb ḥalka bey²⁷²⁵ iderdi. Birgün bir a‘lā-ferbih ḳatır cīfesi bulub ve ol cīfeden alub ḳıyma çeküb fülful-i beyaz ve sīr u piyāz ile tabḥ itdi. Meger bir dervīṣ-i ac ekl-i ğidāya muḥtāc ol demde dükkānına mülāzimet itdi. Ṭabbah dāḥı ‘ādeti üzre ḳıyma-yı bağaldan vāfirce getürüb dervīṣüñ öñine tertīb itdi. Dervīṣ çün birḳaç loḳma yutdı cīfe-i bağal idüğin nūr-ı ferāsetle²⁷²⁶ bildi. Ketmeñ ṣadr-ı nemedde²⁷²⁷ [İ1/54b] çıkarub aşcıya bir kızıl aḳçe virdi. Ṭabbāḥ aḳçeye baḳub *hazīhi ed-dirhemuke dirhemen ve ğūlen*²⁷²⁸ (هذه الدرهمك درهماً و غولاً) didi. Dervīṣ dāḥı aña *hazīhi el-lehmuke lehmen buğūlen*²⁷²⁹ (هذه اللحمك لحمًا بـغولاً) didi. Ṭabbaḥ diñmedi.²⁷³⁰

Ḳıṭ‘ a²⁷³¹

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Yüri ol kendü ‘aybuñla muḳayyed
İlün ‘aybına baḳma yum ḳapağuñ
Kenārın başma ğırbāluñ meşeldür
Öbür ucu döner urur ayağuñ.

²⁷²¹ ṭurmağıl odun: ṭurmağla odun İ2

²⁷²² muṭāyebe: -M

²⁷²³ baḳara: bağl İ2, T

²⁷²⁴ ṭabḥ: ṭabḥa İ2

²⁷²⁵ bey‘ : fūrūḥt İ2, T

²⁷²⁶ ferāsetle: ferāset ile İ2, T

²⁷²⁷ ṣadr-ı nemedde: ṣadra İ2

²⁷²⁸ A.Bu senin paran çok küçük ve korkunç

²⁷²⁹ A. Al senin etin katırın eti

²⁷³⁰ diñmedi: ṭınmadı T

²⁷³¹ ḳıṭ‘ a: -M

Muṭāyebe²⁷³²

[İ2/32b] Timurlenk ki nīm-merd idi. Bir eli bir ayağı fermānında degül idi. Zamān-ı zuhūrında Mıṣır pādīşahınuñ üzerine ‘ asker çeküb varduḡda meger ol ‘ aşırda Mıṣır pādīşahı bir yek-çeşm²⁷³³ Timurlenke kemāl-i itā‘ at gösterüb²⁷³⁴ bir ār-ı tuhaf ve bergüzār ile qarşu geldi. Mülākāt müyesser olıcaḡ ḡin-i muṣahebetde Timurlenk kendünüñ şevket-i zuhūrın²⁷³⁵ āñub bu ḡadr-i luṭf-ı Hudāya mazḡār düşdüḡin işrāb eyledi. Mıṣır pādīşahı eyitdi. Eger ḡuzūr-ı Haḡda [T/52a] pādīşahlıḡuñ şevketi²⁷³⁶ ḡayırlı²⁷³⁷ olaydı bencileyin köre ve sencileyin aḡşāḡa virmezdi

Kıṭ‘ a²⁷³⁸

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

Tefahḡhur ḡılma cāh u manşıb ile²⁷³⁹
Gider elden ele bu cāh u devlet
Buyurmuşdur ḡabıbi faḡr-ı ‘ ālem
Nedāmetdür ḡıyāmetde emāret

Muṭāyebe²⁷⁴⁰

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

ḡikāyet itdiler²⁷⁴¹ birḡün birisine²⁷⁴²
Dimiş bir ḡız meger kim māderine

²⁷³² muṭāyebe: -M

²⁷³³ çeşm: çeşm idi İ2

²⁷³⁴ kemāl-i itā‘ at gösterüb: -İ2

²⁷³⁵ şevket-i zuhūrın: şevket u zuhūrın İ1, T

²⁷³⁶ pādīşahlıḡuñ şevketi: şevket-i pādīşahlıḡuñ İ2

²⁷³⁷ ḡayrı: ḡayırlı İ2, M

²⁷³⁸ kıṭ‘ a: -M

²⁷³⁹ manşub ile: munṡāşıbla İ2: manşıbla T

²⁷⁴⁰ muṭāyebe: -M

²⁷⁴¹ itdiler: itdiler ki: -T

²⁷⁴² Vezin kusurlu.

İki gündür bulanmışdur mizācum
Ne ʔok oldum anacığum ne açum

[İ1/55a] Ne ş̄ir ister gön̄ül amma²⁷⁴³ ne sükker²⁷⁴⁴
Velī bir s.k gibi ekşice özler²⁷⁴⁵

Didi māder abu²⁷⁴⁶ ʔanlar ʔuşası
S.ki ekşi neden itdũñ ʔıyası

Didi duḡter babam seni düzerken
Ayağũñ ʔaldırub bilig başarken

Şulanurdı görüb añı damağum²⁷⁴⁷
S..ki ekşidür andan bildi cānum

Baḡub ʔıza didi ol dem anası
Ki gerek lezzeti olmaz ʔıyāsı

Yiyenlerden şor añun lezzetini
Yiyenler bilür ancak ʔıymetini

²⁷⁴³ amma: ama İ2

²⁷⁴⁴ şeker: şükker İ2, T

²⁷⁴⁵ üzülür: üzerler İ2: üzerler T

²⁷⁴⁶ ābu: ayā İ2

²⁷⁴⁷ añı damağum: āb-ı dehānum İ2

[M/69a] Hikāyet-i Manzūme²⁷⁴⁸

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ekābirden biri rüz-ı şitāda

Giderdi bağçe²⁷⁴⁹ seyrine piyāde

Yol²⁷⁵⁰ üzre gördiler bir merd-i dervīş

Şovuğdan hātırı pür-gerd u teşvīş

‘Acem ferzentine beñzer çü gördi²⁷⁵¹

Bile gitmek için añı buyurdi

Ṭağıtmışdı şovuğ bezm-i zemīni

Nihāl²⁷⁵² itmiş felek cām-ı çemīni

Libāası yok bürehne vü zavallu²⁷⁵³

Şovukdan olmuş iri başı hāllu

Eserdi bağ içinde bād-ı şarşar

Elin²⁷⁵⁴ koynına şoğmışdı şanavber

Cihānı şöyle ṭutmuşdı²⁷⁵⁵ bir dert

Meger duzağda ḳalmışdı ḫarāret

²⁷⁴⁸ hikāyet-i manzūme: müṭāyēbe-i manzūme M: diger manzūme İ2

²⁷⁴⁹ bağçe: bağçe İ2

²⁷⁵⁰ yol: yüz T

²⁷⁵¹ beyit: -İ2

²⁷⁵² nihāl: nihān M

²⁷⁵³ beyit: -İ1, İ2, T

²⁷⁵⁴ elin: elini İ2

²⁷⁵⁵ ṭutmuşdı: dutmuşdı M

Bile varur²⁷⁵⁶ o gün seyrāne²⁷⁵⁷ dervīş

Yaz olur aqçesi vāfirlere kış

[T/52b] Varub baqçaya²⁷⁵⁸ ol²⁷⁵⁹ gibi zamānda

Tedārik itdiler yatmağa anda

[İ2/33a] Kimi²⁷⁶⁰ zırdāvā giydi kimi semmūr

Vaşaqdan kimisi yandurdu tennūr

Kimi dībā duşında kimi aqlas²⁷⁶¹

Qayırdı yatağın hālince herkes

Baqub dervīş añlara didi dost

Kime aqlaş giyürürsin kime post

[İ1/55b] Yiyüb içüb o gice bāğ içinde

Oturmuşlar yüce çardağ²⁷⁶² içinde

Deriçe qurbına o²⁷⁶³ gice dervīş

Oturmuşdı bürehne-pā vü dil-rīş

²⁷⁵⁶ varur: varub İ2: varurdu T

²⁷⁵⁷ o gün seyrāne: seyrāne o gün M

²⁷⁵⁸ baqçaya: bağa M, İ2

²⁷⁵⁹ ol: anuñ M, İ2

²⁷⁶⁰ kimi: kimi kimi M

²⁷⁶¹ beyit: -İ2

²⁷⁶² çardağ: çardağ İ2

²⁷⁶³ o: ol M, İ2

Eserdi taşrada bād-i hevelnāk
Toķundıkça²⁷⁶⁴ iderdi zühresin çāk

Öterdi bād-ı hevlerinden dirice²⁷⁶⁵
Baķub derviş çekinürdi²⁷⁶⁶ girüce

Olub karşı bir de nāzır²⁷⁶⁷
Seni²⁷⁶⁸ arar dāhı meni bu tāfir

Qıt' a²⁷⁶⁹

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Şovuķ dervīşlere virür ' azābı
Helāk eyler haķīķatde çü görmiş
Anuñçün haķķına şālār-ı ümmet
Ki²⁷⁷⁰ el-berd ' adüvvü 'd-dīn²⁷⁷¹ buyurmuş

Muṭāyebe²⁷⁷²

Tāyife-i şufiyānden bir faķırü'l-hāl du' āda ellerin ķaldırub temennā-yı māl u menāl
idüb yā Rabb sen ḫelālinden vir²⁷⁷³ ḫelālinden virürken gāh gāh ḫarāmından dāhı
unutma ya Rabb dirmiş.

²⁷⁶⁴ toķundıkça: doķundukça M

²⁷⁶⁵ beyit: -İ2

²⁷⁶⁶ çekinürdi: gečinürdi M

²⁷⁶⁷ Beyit: -İ2

²⁷⁶⁸ seni: meni M

²⁷⁶⁹ kıt' a: başlık -İ1, İ2, T

²⁷⁷⁰ ki: -İ2

²⁷⁷¹ el-berd عدو الدين :A.Soğuk dinin düşmanıdır:

²⁷⁷² muṭāyebe: -M

²⁷⁷³ ḫelālinden vir: -T

Nāzm²⁷⁷⁴

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Cihân bir cāmdur memlû ' aseldür
Megeslerdür ħalâyık ittifaķı
' Aşel içre kimi düşmiş boğılmış
Kenārından kimisi yir revākı
Kimi nışfına dek girmiş bitürmiş
Çeker kimi ırakdan iştiyākı
Telef olmaķdadur²⁷⁷⁵ dāyim megesler
Velî cām-ı ' asel yirinde bākî

Muṭāyebe²⁷⁷⁶

Mu'allim-i ħ̃āce kısmından bir cāhil bir kıaryede imām olub [T/53a] ħizmetde iken bir ħerîf ehliyyet u istihkāk da' vāsın idüb yirine [İ1/56a] imām olur. Birgün²⁷⁷⁷ ehl-i kıaryeden ba' zıları şormışlar ki sen mi ' ālîmsin yoħsa bizüm eski ħ̃ācemüz mi. ħerîf eyitmiş ben andan nice mertebe ' ālim olduğuma²⁷⁷⁸ bir şübhe ħod yoķdur. İnanmazsañuz yarın mescid öñinde aña bir mes'ele şorayum ne cevab virir görüñ. Pes yarındası eski ħ̃ācey-i miskîn ba' zı ahālî-i kıarye ile mescid öñinde oturub muşāhabet iderken²⁷⁷⁹ ħerîf gelüb ol cemā' at arasında eski imāmı görüb ħ̃āce nādānem ne latifdür dimiş. ħ̃āce-i miskîn bilmem dimekdür dimiş. ħerîf cemā' ate iltifāt idüb görüñ cāhil bilmem diyü cevāb ider dimiş.

²⁷⁷⁴ nāzım: -M: kıı' a İ2

²⁷⁷⁵ olmaķdadur: olmaķdandır T

²⁷⁷⁶ muṭāyebe: -M

²⁷⁷⁷ bir gün: -İ1, T

²⁷⁷⁸ olduğuma: olduğum İ1

²⁷⁷⁹ iderken: İderekte İ1: idereken İ2

Ꞑıı' a²⁷⁸⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Yağın olma şağın bī-‘ār olana

[İ2/33b]

Ki çekdürür kişiye çok hiçābı

Ne deñlü ehl-i ‘ilm olsa mükemmel

Virür hiç nesne bilmez dir cevābı

Muṭāyebe²⁷⁸¹

Bir cerrār bir pādişāha gelüb baña yüz biñ peygāber ‘aşğına yüz biñ aqçe vir dimiş. Pādişāh dāhī herbirini isimleri ile zıkr eyle vireyin dimiş. Ḥerīf enbiyādan birkaçınıñ isimlerin zıkr idüb filān u falān ‘aşğına dirken Nemrūd peygāber ‘aşğına ḥerīf dimiş. Pādişāh ne söylersin ol ḥod peygāber degüldür dimiş. Ḥerīf eyitmiş. Ol tañrılık da‘vasın iderdi ben anı kendü inşāfuma peygāberdür didüm.

[Ꞑıı' a]²⁷⁸²

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Begüm²⁷⁸³ her nesnenüñ yoğ mı oranı

[İ1/56b]

Ḥüdāyam diyü eylersin kelāmı

[T/53b]

Meşeldür söylenür bu ḥoş laṭīfe

Ꞑoma inşāfı olursañ ḥarāmi

²⁷⁸⁰ Ꞑıı' a: -M

²⁷⁸¹ mutāyebe: -M, İ2/ İ1 nüshasında siliktir.

²⁷⁸² Ꞑıı' a: başlık –T: -M

²⁷⁸³ begüm: paşam T

Muṭāyēbe²⁷⁸⁴

Meger bir pīre-zenūn ođlı diyār-ı ğurbetden gelür. Pīre-zen hem-çünān ki vālide-i müşfikāt ‘ādetidür. Püserūn olduđı dār u diyār ve şedāyid-i rüzgārından istifsār idüb örtüsinden ve²⁷⁸⁵ döşeginden²⁷⁸⁶ ve қаftān u қаşađından istiĥbār²⁷⁸⁷ idüb ey ođul diyār-ı ğurbetde ve dār-ı kürbetde müşfikāt-ı māderden dūr-ı vatan-ı aşliyetden meĥcūr ĥāl u aĥvālūn nedür eşvāb-ı²⁷⁸⁸ nehāriyedenūn var ve esbāb-ı leyālīde²⁷⁸⁹ ne yādigār tertīb idersin. Gündüzde ne giyersin. Kepenek dimiş. Ya altuña²⁷⁹⁰ ne döşersin kepenek dimiş. Ya gice ile ne üstinde yatarsın kepenek üstinde²⁷⁹¹ dimiş. Ya ne ile örtünürsin kepenek ile²⁷⁹² dimiş. ‘Acūze-i miskīne başın salub ve anları müte‘addid kepenekler şanub canum ođul çok kepeneklerūn var dimiş.²⁷⁹³

Қıт‘ a²⁷⁹⁴

(Mefā’īlūn/ Mefā’īlūn/Fe’ūlūn)

Nemed-pūş olmadan ‘ar itme ey dil
Nemeddür dervişūn fāĥir libāsı
Nemedde²⁷⁹⁵ olmasa nice²⁷⁹⁶ kerāmet
Velīyyullahuñ olmazdı қabāsı

²⁷⁸⁴ muṭāyēbe: -M

²⁷⁸⁵ ve: -İ1, İ2

²⁷⁸⁶ döşeginden: döşekden İ1

²⁷⁸⁷ istiĥbār: istiĥbār T

²⁷⁸⁸ eşvāb-ı: āşūrı İ1

²⁷⁸⁹ leyālīde: libāsīde İ1

²⁷⁹⁰ altuña: altuna İ1

²⁷⁹¹ üstinde: -İ1

²⁷⁹² ile: - İ1

²⁷⁹³ dimiş: -İ2

²⁷⁹⁴ қıт‘ a: -M

²⁷⁹⁵ nemedde: nemed İ2

²⁷⁹⁶ nice: bunca T

Muṭāyēbe²⁷⁹⁷

‘ Arab ḥ̣ācelerinden birisi²⁷⁹⁸ Ḥācı Muḥammed nām bir ḥ̣āce-i şaḥib-i kervān ve bir bazirgān-ı zū’l-‘ūnvān ṭāriḫ-i ticāret ve nehc-i misāfıret üzre diyār-ı Rūma gelür. Rūm ḥ̣āceleri anı ziyāret ve ‘adet-i me’lūfeleri üzre ziyāfete da‘vet [T/54a] itdiler.²⁷⁹⁹ Ḥ̣āce²⁸⁰⁰ daḥi icābet [İ1/57a] gösterüb aḫrānından bir ḥ̣ācenüñ ḥānesine nüzül itdi. Ol gıce Rūmiyāne cürb u şīrin ve leḥūm-ı sīmīn ile māl-ā-māl simāt u sofrā²⁸⁰¹ çekilüb ve eṭ‘amā-i mütenevvi‘e dökilüb şīr ü sükker-ālūd me’mūniyyeler kef kef ve bādām u²⁸⁰² ḳaysı maḥlūṭ-ı maḥmūdiyetler şaf şaf dizilmiş²⁸⁰³ ve envā‘ i işrebe²⁸⁰⁴ ezilmiş idi. ‘Arabistan riyāzetine mu‘tād ḥ̣āce ol cürb ü şīrin ve leḥūm-ı sīmīn ile perverde olan²⁸⁰⁵ ṭa‘āmlardan²⁸⁰⁶ iştihā ile tenāvül idüb ekl u şürbe ol gıce ‘adet-i me’lūfesinden ziyāde raḡbet gösterüb²⁸⁰⁷ ba‘dü’l-ṭa‘ām ve’l- kelām her birine yir gösterilüb gitdi. Ḥ̣āce-i miḥmān anda yatdı ve²⁸⁰⁸ mizbān ol gıce ḥ̣ācenüñ altına zer-beft u dībā [İ2/34a] bisterler²⁸⁰⁹ üstine lihāf-ı ser-ā-ser ve başı vü ayağı ucına bālin-zer tertīb itdirüb ve²⁸¹⁰ bāḳi ri‘āyeti ḥizmetkārlarına sipāriş idüb sarāyına revāne oldı. Meger keşret-i tenāvül-i ṭa‘ām u şerbet ḥ̣ācenüñ mizācına kemāl-i līnet ve nihāyet mertebe şiddet virüb ve yüregüñi²⁸¹¹ burub içi geçdi. Muḥaşşıl döşeğe şıçdı.²⁸¹² Şimdi²⁸¹³ çünkim bī-dār oldı diledi ki ol levş ü revş āb-ı tedbīr ü tedārik ile taḥḫīr ide. Pes deryā-yı fikre ṭalub ve tā seḫer olinca uyumayub ḳalkub ‘ale’s-sabaḫ

²⁷⁹⁷ muṭāyēbe: -M

²⁷⁹⁸ birisi: -İ1, İ2

²⁷⁹⁹ diyār-ı Rūma gelür. Rum ḥocaları anı ziyāret ve ‘adet – i me’lūfeleri: -İ2

²⁸⁰⁰ ḥāce: -İ1

²⁸⁰¹ sofrā: sofralar T

²⁸⁰² u: -İ2, T

²⁸⁰³ yazılmış: dizilmiş İ2, T

²⁸⁰⁴ işrebe: işrebeler İ2

²⁸⁰⁵ olan: -İ1, T

²⁸⁰⁶ ṭa‘āmlardan: ṭa‘āmlara İ2

²⁸⁰⁷ gösterüb: gösterdi İ2

²⁸⁰⁸ ve: İ2

²⁸⁰⁹ bisterler: pister İ1, T

²⁸¹⁰ ve: -İ2, T

²⁸¹¹ yüregüñi: yüregi İ2, T

²⁸¹² şıçdı: sıçdı İ2

²⁸¹³ şimdi: -İ1, İ2

h̄āce-i ğamnāk bir maḥvf-ı ḥaṭrnāk vaqı' a gördüm diyü mihmān sarāya gelüb²⁸¹⁴ ve bir mu'abbir da' vet idüb eyitdi. Bu gice 'ilm-miṣāl ve levha-i h̄āb u [İ1/57b] ḥayālde bu vechle bir vaqı' a-i 'azīmi²⁸¹⁵ seyr itdüm ki bir ṣaḥrā o²⁸¹⁶ ṣaḥrā içinde bir ḳubbe [T/54b] ve ḳubbe içinde 'ale'l-ḳubbe-i ḳubbe ve 'ale'l ḳubbe-i fevḳü'l-ḥad ve 'ale'l-ḳubbe-i mināre ve 'ale'l-mināre-i mināre tā fevḳ'ül-ḥad mināre-i 'ale'l-mināre ḳarpuz ve 'ale'l-ḳarpuz tā fevḳ'ül- ḥad-ḳarpuz ve 'ale'l-ḳarpuz yumurṭa ve 'ale'l-yumurṭa tā fevḳu'l-ḥad yumurṭa yuḳaruda mu'allāḳu'l Ḥacı Muḥammed. Şīr-i Şeblāk-ı Mu'abbir h̄ācenüñ taḳrīrin añlayub vāqı'asına ṭañılayub aya bu ḥavf u ḥaṭırdan nīce yire geçdüñ ve bu bīm-i zārürdan 'acebdür ṭumanına şıçmaduñ dimiş. Hoca mu'abbirüñ elini alub *şadaḳte ya mu'abbir 'areftu ḥāli feṭahher* (صدقت يا معبر)²⁸¹⁷ diyüb mu'abbiri kendü ḥālinden agāh eyledi.

Ḳıṭa²⁸¹⁸

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Yiyüb ḥayvān gibi ḳarnuñ şışürme
Eğer ādem iseñ eyle ḳanā' at
Getürmekdense ḳarnuñda 'özürāt
Daḫı yigrek degül midür riyāzet

Muṭāyebe²⁸¹⁹

Bir Rāfizi odun almağa gitdi ve yemīn itdi ki nāmı 'Alī olmayınca ve 'Alī isimlü kimseye rāst gelmeyince odun almaya. Pes ṣehr ucında her ḥaṭṭābı²⁸²⁰ ki görür idi

²⁸¹⁴ gelüb: ḥalvet İ2, T

²⁸¹⁵ 'azīmi: 'azīm İ1, İ2

²⁸¹⁶ o: ve T

²⁸¹⁷ A. Doğru söyledin ya muabbir, bildiğin durumumu temizle.

²⁸¹⁸ ḳıṭ' a: -M

²⁸¹⁹ muṭāyebe: -M

²⁸²⁰ ḥaṭṭābı: ḥaṭṭābı İ2

ismin şorub yürürdi.²⁸²¹ Aşla ʿ Alī isimlüye rāst²⁸²² gelmedi ve ğayr²⁸²³ isimlüden dāhı odun²⁸²⁴ almadı tā meger eñ soñra²⁸²⁵ ʿ Alī nām bir haṭṭāba²⁸²⁶ dūş oldu ve anuñ haṭṭabını²⁸²⁷ alub hāṭırı hoş oldu²⁸²⁸ ve eyitdi. ya ʿ Alī hilāfetden soñra hiṭābetden soñra haṭābetden²⁸²⁹ soñra bu senüñ hālün nedür didi. [İ1/34b]

Qıtʿ a²⁸³⁰

(Mefāʿilün/ Mefāʿilün/Feʿülün)

[İ1/58a] Gerekmez qalb-i müʿminde hasādet
Yaraşmaz āyine olsa mükedder
Göñül mirʿatı olmazsa muşaffā
Görinmez maʿden²⁸³¹-i maʿnā muqarrer
Silüb levḥ-i dilün pāk et kederden
Olur şayqalla çün cevher münevver

Hikāyet-i Manzūme²⁸³²

(Mefāʿilün/ Mefāʿilün/Feʿülün)

[T/55a] Rivāyet itdiler sultān Süleymān
Sefer kıldı diyār-ı şarqa ol hān

²⁸²¹ şorub yürürdi: şorurdi T

²⁸²² rāst: tuş İ2: dūş T

²⁸²³ ğayr: ğayrı T

²⁸²⁴ dāhı odun: odun dāhı İ2, T

²⁸²⁵ eñ sonra: añsuz İ1

²⁸²⁶ haṭṭābı: haṭṭāba İ2, T

²⁸²⁷ haṭṭbını: haṭṭbını T

²⁸²⁸ ve anuñ haṭṭbını alub hāṭırı hoş oldu: -İ2

²⁸²⁹ haṭābetden: ʿ aṭābetden İ1, T

²⁸³⁰ kıtʿ a: -M

²⁸³¹ maʿden: şuret İ2, T

²⁸³² hikāyet-i manzūme: -M: manzūme İ2: başlık -T

Giderken eyleyüb tertīb-i nāmūs
Tutuldu bir konağda iki cāsūs

Didiler bu şehūñ cāsuslarıdur
Ki mezhebde bular sürh-i serīdür

Añı ʿ arz eylediler pādişāha
Buyurdu şaldılar bend ile cāha

Şorub ²⁸³³ nice siyāset itdiler hem
Niye geldūñ diyüben çekdiler ğam

Didiler haqq-ı maʿ būd-ı İlähī ²⁸³⁴
Degül hiçbirimiz mezhebde şāhī

İki Sünnilerüz mezhebde pāküz
Yolında çār-ı yārūñ biz de ħāküz

Ferāsetle bilindi iʿ tiğādı
Kimesne itmedi hiç iʿ timādı

İkisi çünki cāndan oldı ²⁸³⁵ meʿyūs
Didiler şāh için geldükdi cāsūs

Girer kanına gördi çünki devrān
Olalum didi şāh ʿ aşğına qurbān

²⁸³³ Metnin devamında/ ya İ1

²⁸³⁴ beyit: -İ2

²⁸³⁵ cāndan oldı: oldı cāndan İ1

Birisi az gibi boynun uzatdı
Ki ya' nı mezheb-i řāhi²⁸³⁶ gzetdi

Didi bism-i Hdā kurbān-ı řāhum
Yolında ben añun bir hāk-i rāhum

[ıı' a]²⁸³⁷

(Mefā'ln/ Mefā'ln/Fe'ln)

Budur merdānelik 'ālemde řūfi
Yirinden dönmeye dne serinden
Havāle kılsalar üstine şemşir
Yine ol gemeye hergiz prinden

[İ1/58b] Hikāyet-i Manzme²⁸³⁸

(Mefā'ln/ Mefā'ln/Fe'ln)

Birisi itdi yārānuñ hikāyet
Bu vech ile²⁸³⁹ didi²⁸⁴⁰ bir hoş rivāyet

Var iken bir zamānile civānlık
İb bāde iderdk kamurānlık

²⁸³⁶ řāhi: řāhın İ2, T

²⁸³⁷ ıı' a: başlık -T: -M

²⁸³⁸ hikāyet-i manzme: muřāyeye-i manzme İ2: -M: başlık -T

²⁸³⁹ vechiyle: vechle T

²⁸⁴⁰ didi: duy İ1

[T/55b] Meger bir şeb düşünmişdik şarāba²⁸⁴¹

Ziyāde ihtiyāc oldu kebāba

Yaqınca var idi bir zen mekānı

Anuñ olurdu ferbiḥ mākiyānı

O gice mest olub anda ziyāde

Ḳarınuñ mākiyānı geldi yāde

[İ2/35a] İkimüz varmağ içün mākiyāne

Ṭurup geydük libās-ı Şīrivāne

Mekānına ḳarınuñ çünki irdük

Uğurlayın künes ardına girdük

İdüben kendözümü anda pinhān

Künes içine yapyaplar²⁸⁴² girdi yāran

Ara yirde görüb bī-gāne añlar

Fiğān itdi künesden²⁸⁴³ mākiyānlar

‘ Acūze bu²⁸⁴⁴ itdi feryādı çün gūş

Çığurdu ḥānesinden didi ḥoş ḥoş²⁸⁴⁵

²⁸⁴¹ şarāba: serāba İ1

²⁸⁴² yapyaplar: yabyablar İ2, T

²⁸⁴³ künesden: künesde İ2

²⁸⁴⁴ Bu: -İ1, M, T

²⁸⁴⁵ ḥoş ḥoş: uş uş İ2: uş T

İçine şandı dilkü girdi ol dem
Künes apusını baqladı mukem

Çıgırdı hem-civārın aste-beste
Ki bir dilkü apadum uş künesde

Maalle segleri olsunlar agāh
Künes içinde vardur uşte²⁸⁴⁶ rübāh

Gelüb atlı eyleñüz ol ilekārı
Ki çok olmışdurur bñnda şikārı

Didi hem-sāyeler çevre alalum
Aña her bir arafdan it şalalum

Kimi didi aña dütsü virelüm
Künes içinde niyler uş görelüm

Kimi didi apusın yab açurma
ılalum itlere yārīn uçurma

[İ1/59a] Kimi ānı kimi bunu dir el-a²⁸⁴⁷
alāş iden ğanī Mevlāya şadda

²⁸⁴⁶ uşte: uşde T

²⁸⁴⁷ el-a: anca İ2

[Kıt' a]²⁸⁴⁸

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

[T/56a] Bu mestlik 'ālemidür bunda ādem
Gehi dilküye döner gāh şīre
Degül ādem kemerde şīr u çālāk²⁸⁴⁹
Gelür dilkü bakar şıçduğı yire

Muṭāyebe²⁸⁵⁰

İslāmbolda²⁸⁵¹ devletlü Hüdāvendigār ḥazretlerinüñ yaycıbaşınıñ²⁸⁵² ḥānesi ḳurbında
bir muḳāta'acı 'Acem sākin olurmuş. Bir gice ḥarām-zādenüñ biri²⁸⁵³ mezbūr-ı
'Acemüñ ḳapusına²⁸⁵⁴ boynuz aşar. Çünki²⁸⁵⁵ 'ale's-scher 'Acem ḳapusında
boynuz²⁸⁵⁶ gördi. Bī-huzūr olub eyitdi ki ben yaycıbaşı degülem ḥaṭā itmişler diyü
boynuzı çözdürüb yaycıbaşınıñ ḳapusınıñ üzerine bağladub aşdırmış.

Kıt' a²⁸⁵⁷

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ḳurı boynuz ile ğayret gelür mi
Aña kim ğayreti yoḳ kendözinden
Ḳomazken kendü²⁸⁵⁸ boynuzın ḳulağa
Ne 'ār eyler 'aceb ḳoç boynuzından

²⁸⁴⁸ kıt' a: başlık –T: -M

²⁸⁴⁹ Son iki mısra: -İ2

²⁸⁵⁰ muṭāyebe: -M

²⁸⁵¹ İslāmbulda: İstānbulda İ2, T

²⁸⁵² yaycıbaşınıñ: yaycıbaşıcısınıñ biri İ2, T

²⁸⁵³ ḥarām-zādenüñ biri: hürmüzādenüñ: İ1, T

²⁸⁵⁴ ḳapusına: ḳapusında İ1, İ2

²⁸⁵⁵ çünki: çünkim İ2, T

²⁸⁵⁶ boynuz: boynuzı İ2

²⁸⁵⁷ kıt' a: -M

²⁸⁵⁸ kendü: -T

Muṭāyēbe-i Hikmet-Āmiz²⁸⁵⁹

Naql olunur ki bir sa'ili vefātından soñra bir 'āzīz-i 'ālim rü'yāda gördi ki mazhār-i rahmet-i rahmān ve sākin-i bāğ-ı cinān olmuş. Su'āl itdi ki āyā bu mevhibe-i 'aṭīmiye sebeb ne ve bu 'aṭīyye-i 'ulyāya mücib nedür. Cevāp virdi ki ben sā'il çün rahmet-i rahīme vāşıl ve bāb-ı taḫarrüb-i ḫazret-i keremīye dāhil oldum şevāb u ḫasenātdan nesneñ var mı diyü istifsār buyurdılar. Eyitdüm eyvāh ki dünyāda varduğum ḫapularada [İ1/59b] Allah vire daḫī bir ḫapuya dervişüm dirlerdi. Bunda dāhı ile midür ḫıtab-ı 'izzet²⁸⁶⁰ vārid oldı ki faḫīrümdür bāb-ı rahmetümden sürmeñ.

Ḳıṭ'a²⁸⁶¹

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

[T/56b] Şevāb isterse diyem²⁸⁶² ben günāhkār
Cenāb-ı 'izzete rüz-ı ciziyeye
Değül lāyık efendi-i mizbāna
Ki mihmāndan ricā ide hediye

Hikāyet²⁸⁶³

Mışırda bir ḫapu vardur. Demür ḫapu dirler. Anuñ üzerinde *ṭavīlū 'l-liḫyetu aḫmaḫ* (طویل اللحية احمق)²⁸⁶⁴ diyü yazılmışdur. Meger bir uzun şaḫallu aḫmaḫ geçerken ol ḫaṭṭı görüb [İ2/35b] gice²⁸⁶⁵ ḫānesine geldükde ol ḫaṭṭuñ mefhūmı ḫaṭırına düşüb kendümi ḫamāḫdan kurtarayın biraz taḫfīf ideyin²⁸⁶⁶ diyü şaḫalına yapışub ḫabzadan

²⁸⁵⁹ muṭāyēbe-i hikmet-āmiz: -M, İ2

²⁸⁶⁰ -ı 'izzet: -T

²⁸⁶¹ ḫıṭ'a: -M, İ2

²⁸⁶² diyem: diyeyüm T

²⁸⁶³ hikāyet: -M: müṭāyēbe T

²⁸⁶⁴ A. Uzun sakkallı ahmak (tır)

²⁸⁶⁵ gice: -İ2

²⁸⁶⁶ biraz taḫfīf ideyin: -İ1, M

ziyādesin öñinde yanan şem^c e tütiviriyorken²⁸⁶⁷ bir miqdār²⁸⁶⁸ yanub bāri yirinde bir kabza miqdārı qalaydı diyü[b]²⁸⁶⁹ meger şağalın kabzaşıyla katı pek şıkmamış idi tutuşub²⁸⁷⁰ kabza içinde olanı bile yanub herifün cümle şağalı yandı. Yārındası herif kalğub ol qapuya varub ol haţtuñ altı yanında *ve haze kavle ş-şıdk* (وهذه قول ا) صدق²⁸⁷¹ diyü yazdı.

Qıţ' a²⁸⁷²

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Hamākat enderūnī bir marazdur

Olur riş-i dirāz aña 'alāmet

Şağalın tekyeveş her dem uzatmak

Değül midür ya izhār-ı hamākāt

Muţāyebe²⁸⁷³

Birisi birisine hikāyet eylemişler ki bir zamān²⁸⁷⁴ bizüm bağçede²⁸⁷⁵ bir paţlıcan bitdi. Büyüyüb şöyle bir 'azīm budağlar virdi²⁸⁷⁶ ki bir lağlak gelüb bir şāhında [İ1/60a] yuva yapdı ve bir lağlak dāhi gelüb bir ğayrı şāhında yuva peydā eyledi. Şağıldayub ötdüklerinde²⁸⁷⁷ [T/57a] biri birinün²⁸⁷⁸ āvāzın işitmezlerdi.²⁸⁷⁹ Biri buñı diñleyüb²⁸⁸⁰

²⁸⁶⁷ tütiviriyorken: tütivirüb İ2

²⁸⁶⁸ miqdār: miqdārın İ2

²⁸⁶⁹ diyü: -İ2

²⁸⁷⁰ tutuşub: tutuşub İ1,M, T

²⁸⁷¹ A. Ve bunlar doğru sözdür.

²⁸⁷² Qıţ' a: -M

²⁸⁷³ muţāyebe: -M

²⁸⁷⁴ zamān: zamānda İ2

²⁸⁷⁵ bağçede: bağçede İ1

²⁸⁷⁶ budağlar virdi: budağları var idi İ2

²⁸⁷⁷ ötdüklerinde: ötdükleri İ1

²⁸⁷⁸ birinün: birlerinün İ2

²⁸⁷⁹ işitmezlerdi: işitmez T

²⁸⁸⁰ diñleyüb: diñledi İ2

ol dāhi²⁸⁸¹ eyitmiş. Bir zaman²⁸⁸² bizüm şehre bir kazancı²⁸⁸³ geldi. Kırk şäkirdi var idi. Bir kazğan²⁸⁸⁴ dokudılar. Yigirmi şäkirdi bir tarafda yigirmi şäkirdi bir dāhi tarafda²⁸⁸⁵ dururlardı. Birbirlerine²⁸⁸⁶ çekiçlerinüñ avāzeleri²⁸⁸⁷ işidilmezdi. Herif eyitmiş. Be ne söz²⁸⁸⁸ söylersin hergiz böyle ‘ azim kazğan²⁸⁸⁹ olur mı. Ol eyitmiş ya olmasa anuñ gibi paṭlıcan-ı ‘ azim²⁸⁹⁰ ne içinde pişer ola.²⁸⁹¹

Kit‘ a²⁸⁹²

(Mefā’ülün/ Mefā’ülün/Fe’ülün)

Biri birini tekzib ider²⁸⁹³ ekşer²⁸⁹⁴

Buluşsa bir yerde iki yalancı

Yalan ile tokınan²⁸⁹⁵ böyle kazğan²⁸⁹⁶

Olur yüz qaraluğı her kazancı

[M/38b] Muṭāyebe

Bir Türkman şehre gelüb gezermiş. Meger bıyıkları gayet uzayub ağzın bürümüş idi.²⁸⁹⁷ Eyitmiş.²⁸⁹⁸ Mahalle oğlançıkları ardına düşüb baquñ bu Türkmanüñ²⁸⁹⁹ ağzı

²⁸⁸¹ ol dāhi: -İ1, T

²⁸⁸² zamān: zamānda İ2

²⁸⁸³ kazancı: gazgāncı T

²⁸⁸⁴ kazğan: kazan İ2

²⁸⁸⁵ tarafda: bir tarafında İ2

²⁸⁸⁶ birbirlerine: birbirine İ2, T

²⁸⁸⁷ avāzeleri: avāzları İ2, T

²⁸⁸⁸ söz: -İ1, T

²⁸⁸⁹ kazğan: gazgān İ2, T

²⁸⁹⁰ ‘ azim: İ1, İ2

²⁸⁹¹ anuñ gibi paṭlıcan ne içinde yaşar ola: anuñ gibi paṭlıcan olur mı İ2

²⁸⁹² kit‘ a: -M

²⁸⁹³ eyler: ider İ1

²⁸⁹⁴ ekşer: -İ1

²⁸⁹⁵ tokınan: dokıyan T

²⁸⁹⁶ kazğan: gazgān İ1, İ2

²⁸⁹⁷ idi: imiş M, T

²⁸⁹⁸ eyitmiş: - İ2, T

²⁸⁹⁹ Türkmanüñ: Türkmani İ1, T: Türkman İ2

yoğdur diyü biribirine işâret iderlermiş. Türkmân ardına bağub ve parmağları ile²⁹⁰⁰ bıyıkların açub²⁹⁰¹ ağzın²⁹⁰² gösterüb hey kaçpe oğulları ya bu anañuz [İ2/36a] a.. mıdur dirmiş.²⁹⁰³

Qıt' a

(Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/Fe 'ülün)

İtâ' at eylemez şer' i-i Resüle
Olur münker olanlar ehl-i bid' at
Teşehhürden emîn olmak dilersenñ
Yüri ol ehl-i sünnet ve 'l- cemâ' at

[M/56a] Muṭāyebe

Aḥkâr-ı nisvândan bir pîre-i zen-i bî-çâre ḥâlet-i ihtizâre²⁹⁰⁴ varur. Ḥavâlisinde olan²⁹⁰⁵ pîre-zenler añı görüb²⁹⁰⁶ vaşiyet sünnetdür ve [İ1/60b] sünnete rağbet tağarrüb-i ḥazret-i 'izzetdür diyü añı ağâh iderler. Pîre-i zen-i fakîre eṭrâfına²⁹⁰⁷ [M/56b] nigerân idüb²⁹⁰⁸ dîde-i nem-dîdelerine 'alâyık-ı dünyevîyyetden [T/57b] vaşiyete ta' lîk ider aşla²⁹⁰⁹ nesne görünmeyicek âḥîr vaşiyeti bu olmış ki hergiz sūfâr sözün²⁹¹⁰ bî-rişte ḳomayub aña birer rişte peyvend ideler ve ser²⁹¹¹-i rişteye bir düğün bend ideler dimiş.

²⁹⁰⁰ parmağları ile: barmağları ile M, İ2: barmağlarıyla T

²⁹⁰¹ açub: ḳaldırub M

²⁹⁰² ağzın: ağzını İ2

²⁹⁰³ dirmiş: diyü ağzın açub göstermiş.M: dimiş İ2

²⁹⁰⁴ ihtizâre: ihtişâre m

²⁹⁰⁵ olan: ihvân T

²⁹⁰⁶ añı görüb: -M

²⁹⁰⁷ eṭrâfına: -İ2

²⁹⁰⁸ nigerân idüb: baḳınub M

²⁹⁰⁹ aşla: -İ1, İ2, T

²⁹¹⁰ sözün: sözünü İ2, T

²⁹¹¹ her: ser T

Kıta

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

Semā^c -i şevk ile neyveş cihāndan²⁹¹²

' Aceb mi gitsem ey dil bir kılum yok

Fenā şehrinde ne idem vaşıyyet

Gözüm yaşından ayru^k²⁹¹³ bir pulum yok

Faşl-ı Dūvüm Maḥbūb Dostlara Mūte^c allı^k Leṭāyifdūr²⁹¹⁴

[M/30b] Muṭāyebe

Dānişmendūñ biri bir ' atṭār oğulcuğın görür ki nāzik-beden berāy-ı nihāden u berāy-ı zūn ve bi 'l-cümle ta^c allu^k idüb²⁹¹⁵ yüzün gösterüb²⁹¹⁶ muşāḥebātına ṭālib ve vaşlına rāğıb²⁹¹⁷ olub gulām-pāreler²⁹¹⁸ meşrebince şayd-ı dil-ber ha^kḳında vāḳi^c olan ṭurū^k²⁹¹⁹ -ı ḥile ile yo^klayub görür ki püser ḥariş-i sīm ü zerdür. Hemān kimyākār kılınub birgün oğlanuñ dükkānına gelüb iki buçu^k a^kçalu^k ziba^k ve beş²⁹²⁰ a^kçalu^k sūmm-i fār²⁹²¹ ve bir a^kçalu^k milḥā-i nūrāni alub ve bir şarı filori birağub şitāb²⁹²² ile gider yārındası dāḥı öyle ider. Pes püser-i perī-peyker ḥerifde kimyākārlı^k sezer. Birgün ḥerif yine dükkānına gelüb eczā istedükde²⁹²³ oğlān eydür. Sulṭānum bu kemālūñuzden ki sermāye-i lā-yefnā ve san^c at-ı müştesnādur bizi dāḥı behremend

²⁹¹² cihāndan: cihānda M, İ2

²⁹¹³ ayru^k: ayru İ1, M, T

²⁹¹⁴ faşl-ı dūvüm maḥbūb dostlara mūte^c allı^k leṭāyifdūr: -İ1, M: faşl-ı dūvüm maḥbūb dostlara mūte^c allı^k İ2

²⁹¹⁵ idüb: -İ1, İ2, T

²⁹¹⁶ yüzün gösterüb: -M

²⁹¹⁷ muşāḥebātına ṭālib ve vaşlına rāğıb: vaşlına ṭālib ve muşāḥebātına rāğıb M

²⁹¹⁸ gulām-pāreler: gulām-pāre yārān M

²⁹¹⁹ ṭuru^k: ṭarī^k M

²⁹²⁰ beş: buçu^k M

²⁹²¹ fār: ḳare T

²⁹²² şitāb: ' acele M

²⁹²³ gelüb eczā istedükde: geldükde M: gelüb eczālar istedüginde İ2

kılıñ. *El-bāhīlu lā- yedħulū 'l-cennete* (البخيل لا يدخل الجنة)²⁹²⁴ töhmetinden felāħ buluñ²⁹²⁵ şākirdiñüz olalum. *Ve min-ba' de üstādlık ħaħkım [M/31a]* bilelüm diyü [İ1/61a] nāz u niyāz²⁹²⁶ ider. Ħerif dāħi t̄alibe nesne ħā' il²⁹²⁷ olmaz ve talebsüz kemāl ħuşūle²⁹²⁸ gelmez ve il-lā bu ma' nā bunda ħuşūl bulmaz.²⁹²⁹ Gel ħücreye gidelüm senüñle²⁹³⁰ bir ' amel [T/58a] idelüm diyü püseri ħücreye düşürüb oturdı ve kendü varub bir yumurta getürdi. Bunuñ ile ħall-i ' ikāb ve taşfiye-i sīm-āb olur muğaddimātı budur²⁹³¹ diyü yumurta 'i²⁹³² ocağa [İ2/36b] gömüb ve kendü gelüb²⁹³³ oğlanuñ²⁹³⁴ elin²⁹³⁵ alub ol pişince biz senüñle²⁹³⁶ biraz ' ālem idelüm diyü oğlanuñ²⁹³⁷

Nazm

Ser-fürü dünbe bālā mikoned

Ya' nī tālīm-i kimyā mikoned²⁹³⁸

سر فرو دنبه با لا ميکند

يعنى تعليم كيميا ميکند

birkaç büsesin alub çün murād ħāşıl ve ħerif zevke vāşıl²⁹³⁹ oldı. Çıkarub oğlana bir eşrefi viridi.²⁹⁴⁰ Oğlan eyitdi.²⁹⁴¹ İmdi şimden soñra²⁹⁴² öğret. Ħerif-i zarif eyitdi.²⁹⁴³

²⁹²⁴ A. Pintiler cennete giremez

²⁹²⁵ *El-bāhīlu lā- yedħulū 'l-cennete cennete* töhmetinden felāħ buluñ: -İ2

²⁹²⁶ nāz u: - İ2

²⁹²⁷ ħayl: ħā' il İ2 T

²⁹²⁸ ħuşūle: ħuşūle İ1, İ2

²⁹²⁹ ħuşūl: ħuşūl İ1: vücūd İ2

²⁹³⁰ senüñle: senüñ ile M

²⁹³¹ muğaddimātı budur: - İ2

²⁹³² yumurta: yumurda' i İ1, T

²⁹³³ gelüb: -İ1, İ2, T

²⁹³⁴ oğlanuñ: püserüñ M

²⁹³⁵ elin: birkaç büsesin T

²⁹³⁶ senüñle: senüñ ile

²⁹³⁷ oğlanuñ: M

²⁹³⁸ A. Kafayı eğer ve kuyruğu kaldırır/Yani kimya öğretir sanki

²⁹³⁹ ħerif zevke vāşıl: -M

²⁹⁴⁰ viridi: virürM: virüb İ2

²⁹⁴¹ eyitdi: eyitdi M

²⁹⁴² şimden soñra: şimdengiru İ2

²⁹⁴³ eyitdi: -İ2, T

Bundan şerîf-i kimyâ nice olur ki bir yumurta²⁹⁴⁴ pişmede²⁹⁴⁵ bir şarı²⁹⁴⁶ filori
alduñ²⁹⁴⁷ taḥsîl ve ḥavâyc-i tekmīl idesin²⁹⁴⁸ dimiş.

Kıta

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Yumurta²⁹⁴⁹ pişmeden²⁹⁵⁰ çalduñ²⁹⁵¹ bir altun
Nice kimyâ olur²⁹⁵² bundan ziyâde
Çalışursın bu şan'atla efendi
Büyük ḥâce olursın gide gide

Muṭâyebe

Mülûkdan biri bir kaç perî-peyker u melek-manzar-ı nev-ker²⁹⁵³ ile tımar-ḥâne²⁹⁵⁴
seyrine gider.²⁹⁵⁵ Anda²⁹⁵⁶ bir dîvâne anları görüb²⁹⁵⁷ pâdişâha eydür.²⁹⁵⁸ Bu dil-berler
ve²⁹⁵⁹ sîb-i zeḳan u sîmîn-berler senüñ neñdür diyü²⁹⁶⁰ su'âl ider.²⁹⁶¹ Hışmuñ ḳavmüñ
yoḥsa öz oğullarıñ mıdur dimiş.²⁹⁶² Ol beg²⁹⁶³ eyitmiş²⁹⁶⁴ nesnem degül²⁹⁶⁵ cümlesi

²⁹⁴⁴ yumurta: yumurda T

²⁹⁴⁵ pişmede: bişmeden İ2

²⁹⁴⁶ şarı: -İ1, İ2, T

²⁹⁴⁷ alduñ: -M

²⁹⁴⁸ taḥsîl ve ḥavâyc-i tekmīl idesin: -İ1, İ2, T

²⁹⁴⁹ yumurta: yumurda M, T

²⁹⁵⁰ pişmeden: pişmede İ1, T

²⁹⁵¹ çalduñ: çaldın İ2

²⁹⁵² olur: ola M

²⁹⁵³ nevker: nevkerler İ2, T

²⁹⁵⁴ tımar-ḥâne: bî-marḥâne M, İ2

²⁹⁵⁵ gider: varur M

²⁹⁵⁶ anda: meger M

²⁹⁵⁷ görüb: görür M

²⁹⁵⁸ eydür: -İ1, İ2, M

²⁹⁵⁹ ve: -İ2, T

²⁹⁶⁰ diyü: dimiş -İ1, İ2, T

²⁹⁶¹ su'âl ider: -İ1, İ2, T

²⁹⁶² ḥaşmuñ, ḳomuñ yoḥsa öz oğullarıñ mıdur dimiş: -İ1, İ2, T

²⁹⁶³ ol beg: pâdişâh M

²⁹⁶⁴ eyitmiş: eydür M

hizmetkârlarum²⁹⁶⁶ ve hizmet-i perestârlarumdur dimiş²⁹⁶⁷ ya bunları öper kucar mısın pādīşah yok²⁹⁶⁸ dimiş. Dīvâne [M/31b] hemân çıkarmış²⁹⁶⁹ hay timâr-hāneci²⁹⁷⁰ hay diyü feryād itmiş²⁹⁷¹ şitâb ile gel ki müsteḥaḳ-ı ‘itâb vardur dimiş.²⁹⁷² Çün timâr-hāneci²⁹⁷³ üstâd-ı dīvâne feryād itdüğün²⁹⁷⁴ güş ider ‘acele ile ne gerek diyü²⁹⁷⁵ gelüb²⁹⁷⁶ gider. Dīvâne eyitmiş. Şol ṭuran²⁹⁷⁷ zillüler ve nâzik vuşlâlar ki²⁹⁷⁸

Nazm²⁹⁷⁹

Az sar tā pây cümle kün

Mübtelâ geşt der du cihân²⁹⁸⁰

از سر تایای جمله کن

مبتل کشت در دو جهان

vaşfi ile gördüm cümlesi şordum. Bu ḥerifüñ oğlı ve kıızı²⁹⁸¹ ve aḳrabası²⁹⁸² ḥışmı vü ḳavmi²⁹⁸³ [İ1/61b] degül²⁹⁸⁴ imiş cümlesi bendesi²⁹⁸⁵ ve dil-beri vü²⁹⁸⁶ sâzendesi imiş. Zevḳlerin ḳılmaz belki çâşnilerin dâḫi bilmez imiş.²⁹⁸⁷ Düzce düzce yaturub ki

²⁹⁶⁵ nesnem degül . -İ1, İ2, T

²⁹⁶⁶ hizmetkârlarum: hizmetkârlarumdur M, İ2

²⁹⁶⁷ dimiş: -İ1, İ2, T

²⁹⁶⁸ ya bunları öper kucar mısın pādīşah yok dimiş: -İ1, İ2, T

²⁹⁶⁹ hemân çıkarmış: -İ1, İ2, T

²⁹⁷⁰ timârḥāneci: bīmārḥāneci

²⁹⁷¹ feryāt itmiş: -M

²⁹⁷² şitâb ile gel ki müsteḥaḳ-ı ‘itâb vardur dimiş: -İ1, İ2, T

²⁹⁷³ timâr-hāneci: bīmâr-hāneci M, İ2

²⁹⁷⁴ üstâd-ı dīvâne feryād itdüğün: -İ1, İ2, T

²⁹⁷⁵ diyü: diyüb T

²⁹⁷⁶ gelüb: -İ1, M, İ2

²⁹⁷⁷ ṭuran: duran M

²⁹⁷⁸ ki: ve İ2

²⁹⁷⁹ nazm: -İ1, İ2, T

²⁹⁸⁰ A.Baştan ayağa hepsi/Her iki cihanda mübtela oldu

²⁹⁸¹ ve kıızı: -İ1, İ2, T

²⁹⁸² aḳrabası: -M: aḳrabaları İ2

²⁹⁸³ ḥaşmı vü ḳavmi: -İ1, İ2, T

²⁹⁸⁴ degül: degüller İ2

²⁹⁸⁵ bendesi: bendeleri imiş M

²⁹⁸⁶ dilberi vü: -M

²⁹⁸⁷ imiş: -İ1, İ2, T

çıkıarub ki baturub urşun ve hoşça hoşça lebleri emmek ve öpmek istermiş.²⁹⁸⁸ Fāsık-ı maḥrūm ‘ibādından ve²⁹⁸⁹ benden beter imiş ve²⁹⁹⁰ dīvāneler [T/58b] ‘adādından bir gidi imiş. Tıtab²⁹⁹¹ bend ü zencīre çek ki dīvānelik anuñ ḥaqqı ve bend ü zindān anuñ müsteḥakıdur²⁹⁹² dimiş.

Nāzım²⁹⁹³

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Bu ma’ nāya işāret eylemişler
Ki ya’ nī ba’ zılar böyle dimişler
Kişi kādır olub bir dil-rübāya
Sürüb zevḳin²⁹⁹⁴ irişmezse şafāya
Muḳarrer bil ki ol kişi velīdür²⁹⁹⁵
Yaḥūd zencīr uralı bir delīdür²⁹⁹⁶

Muṭāyebe-i Manzūme

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Meger mescidde bir dil-ber ḥafāda
İşītdiler buñı dirdi du’ āda

²⁹⁸⁸ düzce yatub ki çıkıarub ki yaturub urşun ve hoşça hoşça lebleri emmek ve öpmek istermiş: -İ1, İ2,

T

²⁹⁸⁹ ve: -İ2, T

²⁹⁹⁰ beter imiş ve: -T

²⁹⁹¹ tıtab: tuyurupen İ1: dutub İ2, M

²⁹⁹² müsteḥakıdur: müsteḥakı İ2

²⁹⁹³ nazım: kıt’ a İ2

²⁹⁹⁴ zevḳin: zevḳını İ1, T

²⁹⁹⁵ velīdür: delūdūr İ2

²⁹⁹⁶ velidür: delūdūr İ2

Ki ey²⁹⁹⁷ hallâkı cümle kâi 'nātuñ
Viren rızķını sensin²⁹⁹⁸ mümkinātuñ

Nihân u âşikârı sen bilürsin
Nevâsız ' âcize rızķın virürsin

Görürsin kaydını sen mâr u mûruñ
Bilürsin hayrını her bir umûruñ

[İ2/37a] Kıomazsın bir fakîri hiç nevâsuz
Nedür ola haķıķatde devâsuz

[M/32a] Açuķdur herkese bâb-ı raķîmüñ
İrüşür düşmene luţf-i ' amîmüñ

Virürsin herkese çün bir tesellî
Baña da eyle lüţfuñdan tecellî

Κılub ' ayn-ı ' inâyetle nigâhî
' İnâyet kııl baña dâķı İlâhî

[İ1/62a] Ya on biñ aķçe bir tımar fâyıķ
Yaķud sengîn iki bîmâr-ı ' âşıķ

Bu iki kâruñ ey zü 'l-mümkinâtı
Biriyle baña kııl iltifâtı

²⁹⁹⁷ ki ey: k'ey İ2, T

²⁹⁹⁸ Metnin devamında/ bütün İ1, M: sen T

Dimiş mu' tād olanlar böyle müfte
Ki bir çifttür kurulmuş iki çifte

Çurub çifte çubuğı kâr iderler
İçindekin görüb inkâr iderler

[T/59a] Hıřūsā mezra' hod ola merğüb
Ekilür tohm olur taşşıl-i maıtlüb

Bozılsa haıı gelüb çifte çubuğı
Yine řād olub²⁹⁹⁹ söyler dürüğü

İdüb şahpe gibi her türlü hîle³⁰⁰⁰
Olur ağıyarı ile yāre vesîle

Buluşdurur nigārına nigārın
Bu vechile alur yine řikārın

Nitekim tecrübe ehli dimişler
Bu ma' nāya iřāret eylemişler

²⁹⁹⁹ olub: -i2

³⁰⁰⁰ hîle: hîle M

Ꞗıı' a³⁰⁰¹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ꞗocasa puřt u keñez gidi olur
Ꞗarısa řaħbe olur ĥod pūzevenk
Dimedüm ben bu sözi kendümden
Şınayub didi bunu řāħib-i neng³⁰⁰²

Ĥikāyet³⁰⁰³

Meger bir kerem-kānī dellāk-oğlanı ĥammāmda iki müşteri ĥađlayub her birine ān-ı vāħidde³⁰⁰⁴ va' de virdi.³⁰⁰⁵ Pes anuñ³⁰⁰⁶ ikisin dāħi alub bir ĥalvete girdi³⁰⁰⁷ ve ' ale 'l-fevr birin şurna başına oturdub şaçına şağalına şabun sürerken ol bir³⁰⁰⁸ yanında³⁰⁰⁹ duran müşteriye urdururdi.³⁰¹⁰ Ğün³⁰¹¹ ol³⁰¹² mařlahāti³⁰¹³ gördi³⁰¹⁴ yine fi 'l-ħal³⁰¹⁵ anı³⁰¹⁶ oturdub aña dāħı hem-ġünān³⁰¹⁷ şaçına řađalına³⁰¹⁸ şabun sürerken ol birine³⁰¹⁹ ke-zālik tutuvirüb³⁰²⁰ urdırdı.³⁰²¹ Pes³⁰²² Ol dāħı mařlahātın gördi.³⁰²³ [İ1/62b] Aşla

³⁰⁰¹ Ꞗıı' a:başlık -İ1, İ2, T

³⁰⁰² neng: rik İ1

³⁰⁰³ ĥikāyet: müřāyeye İ2

³⁰⁰⁴ ān-ı vāħidde: ān-ı vāħid içinde İ2

³⁰⁰⁵ ĥammāmda iki müşteri ĥađlayub her birine ān-ı vāħidde va' de virdi: ġayete şama' indan bir ġünde belki ānı vāħidde iki müşteriye s..ilüb herbirine fil-ħāl vuşlat-ı maşlublarına va' de virüb M

³⁰⁰⁶ anuñ: -İ1, M, T

³⁰⁰⁷ girdi: şoyub M

³⁰⁰⁸ ol bir: -M

³⁰⁰⁹ yanında: -İ1, İ2, T

³⁰¹⁰ urdururdi: ĥađlatur M

³⁰¹¹ ġün: ġünkim M

³⁰¹² ol: -M

³⁰¹³ mařlahāti: mařlahātın İ2, T

³⁰¹⁴ gördi: görür M

³⁰¹⁵ fi-l-ħal: -İ1, İ2, T

³⁰¹⁶ anı: ol birin M

³⁰¹⁷ aña dāħı hem-ġünān: -M

³⁰¹⁸ şaçına şağalına: -İ1, İ2, T

³⁰¹⁹ ol birine.: evvel yuduğı müşteri M

³⁰²⁰ tutuvirüb: -İ1, İ2, T

³⁰²¹ urdırdı: urdurur M

birbirinden haberleri³⁰²⁴ olmadı. Hılvetten şaşra olanlar dāhı gördi.³⁰²⁵ İçerüde üç kiři olduğın [M/32b] bilüb ve bu maķüle-i fi'l-i ře' nı tenhā iki şaşşa muşaşşar olub üçünci şaşşı anuñla řann itmekle oğlana dāhı sū'-i řann [İ2/37b] dāhı³⁰²⁶ itmediler.

Қıta

Zihī üstād ān-ı vāhid içre³⁰²⁷

[T/60a] Ki haķlaya³⁰²⁸ bir iki müřteriye³⁰²⁹

Düzile hılvet içre iki řařşa³⁰³⁰

Yine göstermiye hiç³⁰³¹ birbirine³⁰³²

Muřāyebe

Bir kağı-i rencür ki irtişā ile meşhür ve zevķlik ile mezkür³⁰³³ idi. İki şaşşı āña da' vāya geldiler.³⁰³⁴ Meger³⁰³⁵ birinüñ zekeri ziyāde büyük ve yođun³⁰³⁶ olub ve kađınuñ keyfiyyet-i ařvālin³⁰³⁷ bilüb hın-i muřāşamada kařınur³⁰³⁸ gibi olub endāzenüñ tül u ' arzından bir şemme arz itdi.³⁰³⁹ Kađınuñ dıde-i rüşvet-bini çün ol vaşla-i nāzenini gördi.³⁰⁴⁰ Göñli gözi açılıb³⁰⁴¹ begendi.³⁰⁴² Pes mes'ele'i fi'l-hāl

³⁰²² pes: -İ1, İ2, T

³⁰²³ gördi: görübM, İ2

³⁰²⁴ haberleri: haberi İ1, M, T

³⁰²⁵ dāhı gördi: -M

³⁰²⁶ dāhi: -İ1, M

³⁰²⁷ zihī üstād ān-ı vāhid içre: zihī üstād ķurna pehlivānı M

³⁰²⁸ haķlaya: haķlana T

³⁰²⁹ ki haķlaya bir iki müşteriye: ki haķlanur bir iki müşterisine M

³⁰³⁰ düzile hılvet içre iki şaşşa: bir od içre iki iki şaşşa düzile M, İ2

³⁰³¹ hiç: -İ1, T

³⁰³² birbirine: birbirine İ2

³⁰³³ ve zevķlük ile mezkür: - İ2

³⁰³⁴ geldiler: gelürler M

³⁰³⁵ meger: -İ1, İ2, T

³⁰³⁶ ve yoğun: -İ1, İ2, T

³⁰³⁷ ařvālin: ařvālini T

³⁰³⁸ kaşnur: kaşnurken İ2

³⁰³⁹ itdi: ider M

³⁰⁴⁰ gördi: görüb M

³⁰⁴¹ açılıb: -İ1, İ2, T

³⁰⁴² begendi: begenür M

ol³⁰⁴³ herîfũ murâdınca hüküm itdi.³⁰⁴⁴ Çünkü haşmı gider.³⁰⁴⁵ Herîf tenhâda kağıya murâdınca başdı.³⁰⁴⁶ Kağı-i rencür haż idüb eyitdi. Çok rüşvet³⁰⁴⁷ yidüm amma³⁰⁴⁸ bunun gibi tatlu ve şerbetlü³⁰⁴⁹ leziz³⁰⁵⁰ nesne yidüğüm yoğ idi diyüb³⁰⁵¹ eyitmiş.³⁰⁵²

Kıt' a

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Köpekler gibi hırsumdan ziyâde
Yidüm rüşvet kemügin gerçi ben çok³⁰⁵³
Velî şimdi yidüğüm üstühânuñ
İliginden³⁰⁵⁴ katı hażz eyledüm yok³⁰⁵⁵

Mutâyebe

Meger³⁰⁵⁶ geñezũn biri uğrılığda³⁰⁵⁷ tutulub³⁰⁵⁸ üzerine³⁰⁵⁹ töhmet-i sirķāt şübüt
[İ1/63a] bulub müsteħâķ-ı katlı olub icâb-ı şer' i metin üzre³⁰⁶⁰ g.tin açub itdüğü fesâd
g.ti gücündendür bilmişler³⁰⁶¹ ol sebebden³⁰⁶² añı kazığa urmuşlar. Sâyir geñezât anı

³⁰⁴³ ol: -T

³⁰⁴⁴ itdi: ider M

³⁰⁴⁵ çünkü haşmı gider/gitdi: -İ1/İ2, T

³⁰⁴⁶ başdı: şık çalub gitmiş M

³⁰⁴⁷ rüşvet: rüşveti İ1, M

³⁰⁴⁸ amma: ama İ2

³⁰⁴⁹ şerbetlü: şerbetlüsini M

³⁰⁵⁰ leziz: -İ1, M, İ2

³⁰⁵¹ diyüb: dimiş M

³⁰⁵² eyitmiş: -M

³⁰⁵³ gerçi ben çok: vaşlı çok M

³⁰⁵⁴ iliginden: iligünden T

³⁰⁵⁵ eyledüğüm yok: eyledüm şübhe yok İ1, T: çok M

³⁰⁵⁶ meger: -M

³⁰⁵⁷ uğrılığda: sirķate M

³⁰⁵⁸ tutulub: dutulub İ1, T

³⁰⁵⁹ üzerinde: üzerinden M

³⁰⁶⁰ icâb-ı şer' i metin üzre: -İ2

³⁰⁶¹ bilmişler: diyü İ2

³⁰⁶² ol sebebden: -İ1, İ2, M

görüb karşıısına varub ne mutlu saña zevküñden cân acısın duymamışsın dimişler.
Ve bu kıt‘a ‘i okımışlar.³⁰⁶³

Ƙıt‘a

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

[M/33a] Ölüb gitdüñ cihāndan ĥasretile
Büyük s..ler aşına toymaduñ ĥiç
Ne mutlu saña cânun acısını³⁰⁶⁴
G..ünün³⁰⁶⁵ giçisinden toymaduñ ĥiç

Mutāyebe

Dil-berān-ı güzeštenün birisi ya‘ ni bir dil-ber ulusı çehre-i mir‘āt ‘āleminde³⁰⁶⁶

Naẓm³⁰⁶⁷

(Fā ‘ilātün/ Fā ‘ilātün/ Fā ‘ilātün/Fā ‘ilün)

Hey ne lāzım ol ruĥ-i ‘ālem-nümāda hatt u ĥāl
Cām-ı İskenderde ĥod lāzım degül gerd-i melāl

Gerd-i kedere mūcib-i melāl ve bā‘ iş-i infī‘ āldur diyüb³⁰⁶⁸ şaĥalın yolarmış ve sebze-
i ĥaĥt-ı laṭīfini³⁰⁶⁹ bostān-ı ‘ārizinden ayırumış. Ĥalk-ı ‘ālem aña ṭa‘ n idüb ya³⁰⁷⁰
niçün şaĥaluñ³⁰⁷¹ yolarsın ve sebze-i ĥaĥtı miskbārı bāĝ-ı³⁰⁷² ruĥsāruñdan yolarsın³⁰⁷³
dirlermiş.

³⁰⁶³ ve bu kıt‘a-i okımışlar: -M

³⁰⁶⁴ acısını: acısın İ2, T

³⁰⁶⁵ g.tünün: g.tün İ2

³⁰⁶⁶ ‘āleminde: ‘ālemnümāda M

³⁰⁶⁷ naẓm: -İ1, İ2, T

³⁰⁶⁸ diyüb: diyü M

³⁰⁶⁹ laṭīfini: laṭīfinün İ2

³⁰⁷⁰ ya: -İ2, T

³⁰⁷¹ şaĥaluñ: şaĥalın -İ1

Nazm³⁰⁷⁴

(Fā'īlātün/ Fā'īlātün/ Fā'īlün)

Ḥaṭṭ-ı nevdür ḥüsniñi tezyīn iden

Ḥaṣye yazılrsa bulur zīnet kitāb

dil-ber-pāre eydürmiş³⁰⁷⁵ Bir nesnenüñ ki siz mak^c ad-ı nā-pākiñüzde olduğına ruḥṣat
virmeyüb nūreler ile maḥv-ı izālesine sa^c y idersiz. Ya^c ni deriñüzde kıl bittdüğüne
rāzı degülsiz.³⁰⁷⁶ Benüm mir[']āt-ı peykerüm ki nazargāh-ı ṣaḥib-i dilān [İ2/38a] ve
manzara-i ^c uyün-ı³⁰⁷⁷ ^c āşıkāndur anuñ keder-pezīr olmasına ya^c ni anda kıl bitmesine
niçe ruḥṣat virem dirmiş.³⁰⁷⁸

Kıt'a

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Çü³⁰⁷⁹ mir[']āt-ı muşaffādur cemālüm

Ne lāzım pür-ğubār olmaḳ nazarda

[İ1/63b] Nazargāh-ı dil-i ^c uşşāḳ iken ol

Değül lāyık dura bir dem kederde

Muṭāyebe

Bunuñ gibi bir kīr-i saḥt delüsi bir dil-ber ulusı³⁰⁸⁰ murūr-ı ḥüsniñi bī-beḳa ve ifnā-yı
cemāl-i bī-bahāsına te[']essüf yuyub ve bostān-ı ^c āriz-i gül-zārını³⁰⁸¹ ḥaṭṭ-ı sebz ṭutub

³⁰⁷² bāğ-ı: -İ1, M

³⁰⁷³ yolarsın: giderirsin M

³⁰⁷⁴ nazm: -İ1, İ2, T

³⁰⁷⁵ eydürmiş: eytmiş M

³⁰⁷⁶ ya^c ni deriñüzde kıl bittdüğüne rāzı degülsiz: - İ2

³⁰⁷⁷ uyün-ı: -M

³⁰⁷⁸ dirmiş: dimiş İ2

³⁰⁷⁹ çü: çün İ1, M, T

³⁰⁸⁰ kīr-i saḥt delüsi bir dilber ulusı: bir dilber ulusı ve kīr-i saḥt delüsi M, T

³⁰⁸¹ gül-zārını: gül-fāmını M, İ2, T

revâc-ı vişâline³⁰⁸² mâni^c ve [M/33b] taḥşîl-i ma^c nâ-ı³⁰⁸³ dâfi^c olduğına bî-ḥuzur olub
dil-ber³⁰⁸⁴ fütür ile bu kıt^c a^ı dirdi.³⁰⁸⁵

Ƙıt^c a

(Mefâ^ıîlün/ Mefâ^ıîlün/Fe^ıülün)

Yolarsam ḥatt-ı ruḥsârüm ne vardur

Aña^c ayb itmesün kimse cihânda

[T/60b] Ki ifrât ile olsa bağbânlar

Yolarlar sebze^ı çün būs[i]tanda

Muṭâyebe

Meger bir pîr-i merdek bir tâcir-zâde severmiş ve her-gâh dükkânına gelüb
boynını³⁰⁸⁶ egermiş. Ola ki ol nev-bahâr-ı³⁰⁸⁷ serv-reftâr u gül-i gülşen-i şalâḥat³⁰⁸⁸-
âşâr anuñ rûy-ı zerd ü dil-i pür-derdine^c ayn-i merḥamet ile nâzır olaydı ve ol ḥümâ-
yı nâz pervâz-ı vîrâne-i büm-ḥânesine sâye³⁰⁸⁹ şalaydı³⁰⁹⁰ ve kendünüñ hevâ-yı^c
aşkında zerreveş ḡaltân olan ḥaḳîrûñ ḥâline³⁰⁹¹ ayn-ı merḥametle³⁰⁹² nazar kılaydı.
Pes birgün ol âfitâb-ı evc-i melâḥat ve mehtâb-ı burc-ı şabâḥatuñ dükkânı önine sâye
şalub fetḥ-i bâb-ı vişâle miftâḥ-ı niyâz ve tazarru^c ya ḥavâle kılaydı ve eyitdi.

³⁰⁸² vişâline: ḥayâline İ2

³⁰⁸³ mânâ-ı: ḥâşıl M

³⁰⁸⁴ dil-ber: dil-i per M

³⁰⁸⁵ kıt^c a^ı dirdi: bu kıt^c a^ı imlâ ve inşâd iyledi M

³⁰⁸⁶ boynını: boynın M, İ2, T

³⁰⁸⁷ bahâr: bahâruñ T

³⁰⁸⁸ şalâḥat: belâḡat M: melâḥat İ2

³⁰⁸⁹ sâye: sâye-küster M

³⁰⁹⁰ şalaydı: olub gideydi M

³⁰⁹¹ ḥaḳîrûñ ḥâline: eşk-i çeşmine İ2

³⁰⁹² ayn-ı merḥametle: dîde-i merḥametle M: - İ2, T

Ꞗıt' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Terahhüm kı̇l baña kim rüy-ı zerdüm
Sirişkümle boyandı şāfi kı̇andur
Metā^c -ı vaşla kı̇ızgun müşteri^yüz
Zülāl-i āb-ı lufta bizi kı̇andur

Neşr³⁰⁹³ İşttdiler ki ol büt- [i] ³⁰⁹⁴ pür-cefā ve kı̇blegāh-ı yārān-ı şafā leb-i mesīhāsın
depredüb [İ1/64a] dirdi³⁰⁹⁵ ve ol küşte-i firāķi³⁰⁹⁶ bu vechle cevāb u ħiṭāb³⁰⁹⁷ itdi ki.

Ꞗıt' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ṭağıtma³⁰⁹⁸ dirhem-i eşküñ yabāne
Ki aķçeyle³⁰⁹⁹ begüm dükkān senüñdür
Babacığum yüzüñ zerd itme zerveş
Ki sīm u zer ile oğlan senüñdür

Ꞗıta-i Diger-Neşāyiḥ³¹⁰⁰

(Fā 'ilātün/ Fā 'ilātün/ Fā 'ilün)

Şafḥa-i devrāne yazmışdur³¹⁰¹ bunı
Ola kim³¹⁰² c aql ile³¹⁰³ ferzānelerdür³¹⁰⁴

³⁰⁹³ neşr: -İ1, İ2, T

³⁰⁹⁴ [i]: ü M

³⁰⁹⁵ dirdi: dir T/ metnin devamında çün T

³⁰⁹⁶ firāķı: firāķa İ2

³⁰⁹⁷ u ħiṭāb: -M

³⁰⁹⁸ ṭağıtma: dağıtma İ1, T

³⁰⁹⁹ aķçeyle: aķçe ile İ1, M, T

³¹⁰⁰ kı̇ı' ta-i diger neşāyiḥ: kı̇ıt' a-i diger M, İ2: müṭāyebe T

³¹⁰¹ yazmışdur: yazmışlar İ1,M, T

Sîm u zerler açılır³¹⁰⁵ genc-i vişâl³¹⁰⁶

Ṭılsım ile çalışan divânedür

Muṭâyebe³¹⁰⁷

Bir dil-ber-i pür-cefâ ‘uşşâka cev̄ ve âğyâre vefâ idüb her-gâh³¹⁰⁸ hücrelerine [M/34a] gelüb giderdi.³¹⁰⁹ ‘uşşâk ḥasret-i la‘liyle kanlar yudar.³¹¹⁰ 3111 âğyâr-ı murdâr metâ‘³¹¹² 1- vaşlına kim bahâ ile ḥarîdâr ‘uşşâk-ı hevedâr pâ-bûsına biñ cân u baş koyar³¹¹² Agyâr-ı bed-girdâr sîb-i zenehdâniyle oynar. ‘Uşşâk-ı bi-nevânuñ ayvâ diyü dişlerin ovar³¹¹³ Agyâr-ı bi-pervâ bâğ-ı vişâlinde pür-sürüd elem u derdine ‘uşşâk mükellef şeref-i vaşl ile âğyâr müşerref benefşevâr her yirde egilür erâzil-perest hercâyi ber s..ilür idi.³¹¹⁴

Nazm³¹¹⁵

(Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/Fe’ülün)

Benefşe gibi her yirde egilür

Yüzi qaralara durmaz s..ilür

Yanar ayvâ diyü ‘uşşâk ırağdan

Alur âğyâr şeftâlûsin dudakdan

³¹⁰² ola kim: olar kim İ1, M, T

³¹⁰³ ‘aql ile: ‘aqlılla T

³¹⁰⁴ olar kim ‘aql ile ferzânelerdür’ ola kim ânlar ‘aqlı ferzânelerdür M

³¹⁰⁵ açılır: açar İ2

³¹⁰⁶ vişâl: murâd M

³¹⁰⁷ muṭâyebe: -İ2, T

³¹⁰⁸ her-gâh: -M

³¹⁰⁹ hücrelerine gelüb giderdi: -İ1

³¹¹⁰ yudar: yudardı T

³¹¹¹ Topkapı nüshasının 60b sayfasının sonuna gelen bu mütayebe, 60b sayfasının kayıp olmasından dolayı (sonraki sayfa reddadeyle başlamamaktadır) mevcut değildir. Ayrıca diğer sayfanın başındaki hikâyenin ilk mısraları bulunmamaktadır.

³¹¹² âğyâr-ı murdâr metâ‘ 1- vaşlına kim bahâ ile ḥarîdâr ‘uşşâk-ı mevedâr pâbusına biñ cân ve baş koyar: -İ1

³¹¹³ diyü dişlerin ovar: diyü dillerinde od beşelerinde dūd M

³¹¹⁴ benefşevâr her yirde egilür erâzil-perest hercâyi ber s..ilür idi.: -İ1

³¹¹⁵ kıt‘a: -İ2, T

Miyānı zevkını aġyār iderdi

Kaçub ‘āşıklarından ‘ār iderdi

Muṭāyebe³¹¹⁶

‘Āşıkuñ biri birgün bir dil-ber-i perī-peykeri tenhālayub ‘arz-ı hāl idüb eyitdi ki³¹¹⁷
benüm sulṭānum bu bende-i derdmendler ya‘ni ‘uṣṣāk-ı müstemendler³¹¹⁸ ne revādur
ki ḥasret-i la‘l-i mey-gün ile āġište-i ḥāk u ḥün ve firāk-ı viṣāl ile mātem-zede ve
maḥzūn³¹¹⁹ aġyār şandukā-ı aşdef-i zer-i³¹²⁰ meṣḥūn kenārına bī-pervā el uralar ve
‘uṣṣāk gözleri yaşın deryā idüb [İ1/64b] sengvār bī-i‘tibār ṭuralar. Aġyār-ı bed-girdār
sīm u zer ü gevher eşk-i ‘uṣṣāk seng ü meder midür. ‘Uṣṣāk-ı mübtelā-yı ġam zülf-i
perişān aġyār-ı müteharrik silsile-i ġīsūy-ı ‘anber-feşān³¹²¹

Naẓm³¹²²

(Fā’ilātün/ Fā’ilātün/ Fā’ilün)

Ben gözüm yaşını deryā eylerem aġyār-ber
Ol şadef dürcine yārūñ lü’lüler eyler revān
Nuḳūd-ı aġyār-ı bed-girdār sīm u zer u güher
Eşk-i ‘uṣṣāk seng ü meder midür

Naẓm³¹²³

Yaraşmaz saña gül aġyārıla yār olma sulṭānum
Gül-i bāġ-ı cinānsın sen hem-dem-i ḥār olma sulṭānum

aġyardan ne umarsın³¹²⁴

³¹¹⁶ muṭāyebe: neşr M: -İ2, T

³¹¹⁷ eyitdi ki: eyitmiş M

³¹¹⁸ benüm sulṭānum bu bende-i derdmendler ya‘ni ‘uṣṣāk-ı müstemendler: -İ1

³¹¹⁹ ḥasret-i la‘l-meykūn ile āġište-i ḥāk u ḥün ve firāk-ı viṣāl ile mātem-zede ve maḥzūn: -İ1

³¹²⁰ aşdef-i zer-i: şadef İ1

³¹²¹ ‘uṣṣāk-ı mübtelā-yı ġam zülf-i perişān aġyār-ı müteharrik silsile-i ġīsūy-ı ‘anber-feşān: -İ1

³¹²² naẓm: -İ1

³¹²³ naẓm: -İ1

Beyt³¹²⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Murāduñ ger³¹²⁶ zer ise yüzüm üzre

Dürr ü gevher dilerseñ gözüm üzre

Ne revādur ki³¹²⁷ āgyār [M/34b] öñünde zille-i nāzik-i bī-niķāb idersin³¹²⁸ 'uşşāķa yüzin göstermeyüb 'azāb idersin³¹²⁹ deyüb ve vāfir söyleyüb temennā-yı hafr-ı vişāl³¹³⁰ eylemiş. İşitmişler ki dil-ber³¹³¹ bu kıt'ayı inşād idüb bi'l-bedāhe³¹³² söylemiş.

Kıt' a³¹³³

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ṭutuşmışdur virür āgyāra dime

Benüm bu muķtezāsıdur ötümün

Virürem her kime isterse gönlüm

Degülsin ket-hüdāsı sen g..ümün

Muṭāyebe³¹³⁴

Şāhib-i dillerden birine tezevvüc u te'ehhülden su'āl olınmış.³¹³⁵ Zānevī murāķabeden baş ķaldırub³¹³⁶ [İ2/38b] eyitmiş.³¹³⁷ *E't-tezevvücu feraķu şehrın ve*

³¹²⁴ āgyardan ne umarsın: -İ1

³¹²⁵ beyt: nazm İ1

³¹²⁶ ger: -İ1, T

³¹²⁷ ne revādur ki: -İ1

³¹²⁸ idersin: idesin M

³¹²⁹ idersin: idesin M

³¹³⁰ temennā-yı hafr-ı vişāl: temennā-yı haşr-ı vişāl M

³¹³¹ dil-ber: dil-ber-pāre M

³¹³² bil-bedāhe: -İ1

³¹³³ kıt' a: - İ2, T

³¹³⁴ muṭāyebe: -T

³¹³⁵ tezevvüc u tee'hhülden su'āl olınmış: su'āl olunmuş tezevvüc u tee'hhülden M

tarāhu dehrin (التزوّج فرح شهر و ترخ دهر) ya^c nī tezevvūc bir aylık bir feraḥdur³¹³⁸ ve bir yıllık bir ğuşşādur demek olur ki³¹³⁹ müte^ʿehhilūn ^ʿömrinūn bir yılını ğam u şādiye tevzi^c vü taḫsīm ideler³¹⁴⁰ ancak bir āyına şādlık³¹⁴¹ düşer bākisi ğuşşā ile geçer ve ba^c zıları bunu *li-kūlli cedīdīn lezzet* (لكل جديد لذة)³¹⁴² ḳabālınden³¹⁴³ tūtmışlar ve eyitmişler. Feraḥ-ı şehirden murād şādī-i izzet³¹⁴⁴ ḳudūm-i nev-^c arūsdur ki bir aya degin zāyil olur ve āndan öteye kesret-i meşāhīde vü mu^c āmele ol şādiye ḥāyil olur. Pes vefret-i işğāl ve pāy-bend-i ehl ü ^ʿiyāl ile terḥ³¹⁴⁵-i dehr ḥāşıl olur. Nitekim dinilmişdür.³¹⁴⁶

Ḳıṭ^c a³¹⁴⁷

(Mefā^ʿīlūn/ Mefā^ʿīlūn/Fe^ʿūlūn)

[İ1/65a] Te^ʿehhül emrini baña sorarsañ
 Bir iki aylık ancak bir feraḥdur³¹⁴⁸
 Ḳoyur şuĝul-i evlād ile andan³¹⁴⁹
 Sürer ^ʿömr āḥir yine bir teraḥdur

Ve ba^c zıları daḥı bu Ḳıṭ^c a ile ta^c mīm-i³¹⁵⁰ tenbīh idüb eyitmişlerdür.³¹⁵¹

Ḳıṭ^c a

³¹³⁶ ḳaldırub: ḳaldurmuş İ2

³¹³⁷ eyitmiş: -İ2

³¹³⁸ feraḥdur: ferāḥdur M

³¹³⁹ ki: -İ2

³¹⁴⁰ ideler: itseler M, İ2

³¹⁴¹ şādlık: şādılık İ2

³¹⁴² A. Her yeni şey lezzetlidir

³¹⁴³ ḳabālınden: muḳtezāsınca M

³¹⁴⁴ izzet-i: -İ1, İ2

³¹⁴⁵ terḥ: terḥ M

³¹⁴⁶ nitekim dinilmişdür M, İ2

³¹⁴⁷ ḳıṭ^c a: -T

³¹⁴⁸ feraḥdur: ferāḥdur M

³¹⁴⁹ ḳoyur şuĝul-i evlād ile andan: ḳuyuya düşüb ola deli anda İ2

³¹⁵⁰ ta^c mīm-i: - İ2

³¹⁵¹ eyitmişlerdür: dimişler İ2

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ûlün)

Te'ehhül didüğüñ keyddür cigerde
Şaķın düşme te'ehhül ile keyde
Tecerrüd³¹⁵² 'āleminüñ şāhı iken
Varub ķul olma Bekr u ' Amr u Zeyde

Tahķik³¹⁵³ ve bu ma' nāya³¹⁵⁴ münāsib [M/35a] server-i kāi'nāt-ı 'āliye³¹⁵⁵ el-fazlu's-şālāvāt buyurmuşdur.³¹⁵⁶ *Ḥayru ümmeti fī aķirü'z-zamāni el-ḥassū ve'l beṣṣ* (خير خير) ya'ni aķir zamanda ümmetüñ hayırlusı oldur ki ehl ü 'iyāl³¹⁵⁷ u evlādı olmaya ve anlar sebebi ile cānib-i Ḥaķdan gāfil olmaya³¹⁵⁸ ve bir³¹⁵⁹ dāḥi bu ḥadiṣ-i şerīfeye muḥālif³¹⁶⁰ *tenākehūva ve tenāsalūvā* (تنكحوا اتناسلوا)³¹⁶¹ vāķı' olmuşdur. Ḥadiṣ-i şerīfini mā-beynlerinden taḫbīķ ve bu vechle tevfiķ virmişlerdür³¹⁶² ki ḥadiṣde³¹⁶³ mezbūrın³¹⁶⁴ iktizā-yı zamāne üzre³¹⁶⁵ mübeyyendür. Ya'ni sultān-ı enbiyā server-i kibriyā-i³¹⁶⁶ 'āliye efdālü't-tahā ḥazretlerinüñ deryā-yı 'ilm-i 'ālem-şumūlleri müstelzim-i iḥāḫa-i 'ariza-i³¹⁶⁷ müstekbelāt ve mutazammın-i 'avāķıb-ı umūr-ı mümkināt idi. Felā-cerem evāḫir-i zamān ma'reke-i fesād u tuġyān olacağı³¹⁶⁸ ḥuṣūşan fitne-i ķāmet-i kıyāmet ḥubān-ı zamān³¹⁶⁹ münhedim-i esās-ı zühd ü taķva ve

³¹⁵² tecerrüd: mücerred İ2

³¹⁵³ tahķik: - İ1: neşr M

³¹⁵⁴ manāya: -İ2: maķāma M

³¹⁵⁵ kāinat-ı 'āliye: i 'ālem-i 'āliye İ2

³¹⁵⁶ buyurmuşdur: buyurmuş M: buyurmuşlardur İ2

³¹⁵⁷ iyāl: -M, İ2

³¹⁵⁸ olmaya: ķalmaya İ2

³¹⁵⁹ bir: bu M

³¹⁶⁰ ḥadiṣ-i şerif daḫı vardır ki *ḥallāte'l 'urūnet lā-müttī b'ade ṣelāş māe' ve ṣelişūn ā'mā* (حللت العرونت) (لا متى بعد ثلاث ماءه و ثلوثون عاما): -İ1, İ2

³¹⁶¹ A. Nikahlanın, çoġalın.

³¹⁶² virmişlerdür: itmişlerdür İ2

³¹⁶³ ḥadiṣde: ḥadiṣin M, İ2

³¹⁶⁴ mezbūrın: mezbūrına İ2

³¹⁶⁵ üzre: göre M

³¹⁶⁶ server-i kibriyā-i: İ2

³¹⁶⁷ 'ariza: ezmine M, İ2

³¹⁶⁸ olacağı: -İ1, İ2

³¹⁶⁹ zamān-ı: - İ2

‘aşk-ı perī-peykerān-i yegāne ki reh-i³¹⁷⁰ zenān-ı merdān ve nehyü’*n-nefes* ‘ani’*’l-heve* (وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ) ³¹⁷¹ ile ‘amel olmayub³¹⁷² tena’ummāt-ı nefsāniyete yavmen fe yavmen i’tibār bulub ve lezzāt-ı rūḥāniyyet verā-yı perde-i ḥafāda [İ1/65b] ḳalub avān-ı şūrūr *yevmü’l- bakayi er-ricālī bi’r-ricāl ve ’n-nisāi’* bi’*n-nisāi’* (يوم البقاء الرجال بالرجال والنساء بالنساء) ³¹⁷³ şaḥīfe-i ḳuvvet-i ‘ilmiyyelerinde mersūm u meştūr ve mir’at-ı zāmir nemālarında vāzıḥ u manzūr olmağın³¹⁷⁴ *innemā emvālīkum ve evlādīkum fitneten lekūm* (إنما أموالكم و اولادكم فتنته لكم) ³¹⁷⁵ nazm-ı şerīfinūñ medlūl-ı³¹⁷⁶ maḳbūlını tevfiḳān ümmet-i zu’āfāsına teraḥḥum³¹⁷⁷ u teşfīḳ³¹⁷⁸ taḳayyūdünden ve telezzüz-i³¹⁷⁹ ehl u ‘iyāl mūcib-i giriftār-ı selāsıl [İ2/39a] u aḡlāl [M/35b] firīb-i nuḳūş-ı³¹⁸⁰ māl³¹⁸¹ u menāl bā’iṣ-i terk-i rızā-yı zü’l-celāl olduğın tenbīḥ vü te’kid ve *men ḥalefe hevāhu kānā’te’l- cennetu meşveh* (و من) ³¹⁸²ma’ nāy-ı şerīfine terḡīb u tebdīd buyurılmışdır.

Mütecerredin Aḥyar-ı Ümmet Olmağın Tercüme-i Ḥadıṣ-i Nebevi-i Manzūm³¹⁸³

(Mefā’ılün/ Mefā’ılün/Fe’ülün)

Habīb-i haḳ nıgehbān-ı şerī’at

Resūl-i hādī-yi rāh-ı ḥaḳıḳat

³¹⁷⁰ reh-i: -İ2

³¹⁷¹ A. nefsinı arzularından alıkoıarsa, Neziat 41

³¹⁷² ‘amel olmayub: olub İ2

³¹⁷³ A. Kıyamet gününde erkeklerle erkeler, kadınlarla kadınlar (yetinir)

³¹⁷⁴ *avān-ı şūrūr yevmül- bakayi er-ricālī bir-ricāl ve ’n-nisāi ve bi’ n-nisāi* şaḥīfe-i ḳuvvet-i

‘ilmiyyelerinde mersūm u meştūr ve mir’at-ı zāmir nemālarında vāzıḥ u manzūr olmağın: - İ2

³¹⁷⁵ A. Çocuklarınız ve mallarınız sizin için fitne sebebidir Enfal 8 /28

³¹⁷⁶ medlūl-ı: medlūlunca M

³¹⁷⁷ teraḥḥum: teraḥḥum M

³¹⁷⁸ teşfīḳ: teşfīḳan M, İ2

³¹⁷⁹ telezzüz-i: -İ1, İ2

³¹⁸⁰ nuḳūşı: -M

³¹⁸¹ māl: māl-ı nuḳūd M

³¹⁸² A. Kim şehvetinin arkasından gitmezse onun nasibi cennettir.

³¹⁸³ mütecerredin aḥyar-ı ümmet olmağın tercüme-i ḥadıṣ-i Nebevi-i Manzūm: nazm M: başlık -T

İmām-ı fetḥ³¹⁸⁴-i edyān u mezheb

Ḥümām-ı reh-nümā-yı ṭarīkat

Eḥādīs̄ ṣ̄eḥāh içre gelübdür³¹⁸⁵

Buyurmuş³¹⁸⁶ ḥ̄āce-i rüz-ı kıyāmet

Te 'ehhül itmeyen āḥir zamānda

Dimiş anlar içün aḥyār-ı ümmet

Dilersen³¹⁸⁷ ḥayr-ı ümmetden olasın

Resulün̄ ḳavline eyle itā' at

Olub Bahrī ṣ̄ehr-i mülk-i tecerrüd³¹⁸⁸

Zen-i dehre ḳul olma eyle himmet

Zebün olma er isen³¹⁸⁹ zāl-i dehre

Gerekdür er³¹⁹⁰ olana çünki ḡayret

Çıkar aḡyār-ı ḥubbın³¹⁹¹ deyr-i dilden³¹⁹²

Yaraşmaz Ka' be içre naḳş u şüret³¹⁹³

³¹⁸⁴ fetḥ: mensih̄ M, İ2

³¹⁸⁵ gelübdür: gelür İ2

³¹⁸⁶ buyurmuş: buyurmuşdur İ2

³¹⁸⁷ dilersen: dilersin İ2

³¹⁸⁸ ṣ̄ehr-i mülk-i tecerrüd: mülk-i tecerrüd M

³¹⁸⁹ erisün̄: eriş İ2

³¹⁹⁰ er: merd M, İ2

³¹⁹¹ ḥubbın: ḥubbını M

³¹⁹² dil-berin: dil-berden İ2, T

³¹⁹³ naḳş u şüret: naḳş-ı şüret

İki sūver yaraşmaz³¹⁹⁴ bir gönülde

Degül lâyıķ huzūr-ı Haķķa Őirket

[İ1/66a; M/37b] Hikāyet-i Manzūme Der-Haķķı Nehy-i Őirket-i Muħabbet³¹⁹⁵

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

Ta' alluķ eyleyüb bî-ihtiyārî

Civān iken severdüm bir nigārı

Boyı serv u Őaçı sünbül yüzi gül

Beni kılmışdı bāğ-ı hüsni bülbül

Lebi kevşer³¹⁹⁶ cemāli hūr idi Őan

Behişt içre yañağı³¹⁹⁷ nūr idi Őān

Yanardı³¹⁹⁸ lâleveş hāl-i ' ızarı

Őomazdı³¹⁹⁹ dilde güftārı qarārı

Olsa nıķme-i Őādîr ol mülükden³²⁰⁰

Őulaķ ururdı Zühre felekden

Melā 'ik-Őıfat³²⁰¹ idi ol perî-zād

Şi olmaz böyle hergiz ādemî zād

³¹⁹⁴ yaraşmaz: sığışmaz M, İ2

³¹⁹⁵ hikāyet-i manzūme der-haķķı nehî Őirket-i muħabbet: müṭāyēbe-i manzūme İ2, M

³¹⁹⁶ kevşer: kevser İ2

³¹⁹⁷ yañağı: yaña M

³¹⁹⁸ yanardı: yanar idi İ2

³¹⁹⁹ Çomaz: Őomazdı M, İ2

³²⁰⁰ beyit: -İ1, İ2

³²⁰¹ Şıfat: haşlet M, İ2

Cemâliyle dil u cān hürrem idi

Hayâli gülşeni³²⁰² eglencem idi

Begâyet hûb idi serv ü nihâli

Gözümden gitmedi hergiz³²⁰³ hayâli

Görüb birgün o mâhuñ infi' âlin

Cemâlinde³²⁰⁴ nazar kıldum celâlin

Dil-i azâdesin çün gamda gördüm

Su 'âl itdüm lebinden anı şordum³²⁰⁵

Didüm ey hasta³²⁰⁶ gönlümüñ serveri

Nedendür hâırun hüzn u³²⁰⁷ fütürü

İzâruñ hâli çün hubbü 'l- ferahdur³²⁰⁸

Senüñ kalbüñ ya niçün bir³²⁰⁹ terahdür

Şifâ-yı derd ü gamdur la' l-î nâbuñ

Ne hikmet pür-gam olmışdur cenâbuñ

[İ2/39b] Didi ey³²¹⁰ derd-i ' aşkum mübtelâsı

Kibâr-ı iştiyâkum³²¹¹ âşinâsı

³²⁰² hayâli gülşeni: cemâli gülşen İ2

³²⁰³ hergiz: kaldı M

³²⁰⁴ cemâlinde: cemâlinde İ2

³²⁰⁵ şordum: gördüm İ2

³²⁰⁶ hasta: haste M

³²⁰⁷ u: - İ2

³²⁰⁸ ferahdur: ferahdur M

³²⁰⁹ bir: -İ2

³²¹⁰ ey: -İ1, M

Dilũnde³²¹²   aşđ ile vardur  ar ret
Kel mından³²¹³ vel  gelmez şad kat

Vir b g nl ni bir  eşm-i siy ha
Kul olmuşsin işitd m ġayri şaha

 Ub diyyet ola şahum m b rek
M yesser ide vaşlın H ağ teb rek

İşitd n mi ki maġb b-i mec zi
Dimez³²¹⁴ şirketle ola³²¹⁵   aşđ-b zi

[ 1/66b] Kiy s eyle ki c n n-i ġađiđi
Nice ister ola   ařkuġ  ariği

Tev riġ i re g rd n mi ġalili
İki sevd  yaraşmaz dir celili

Fir ki³²¹⁶ Ya  k bı ġod g ş idersin
Nařiġat pesdurur ġayrı nidersin

³²¹¹ iştiy kum: iřtiy kuġ M

³²¹² dilũnde: dilinde İ2

³²¹³ kel mından: kel muġda M: kel muġdan İ2

³²¹⁴ dilmez: dinmez İ1, İ2, T

³²¹⁵ ola: ol İ1

³²¹⁶ fir ki: fir k-ı İ2

Gerekdür ' aşıkuñ gönli ola³²¹⁷ pāk

Firāk u derd ile³²¹⁸ ola ʔarabnāk

Ne deñlü arturur ma' şūq nāzı

Gerekdür ' aşıkuñ arta niyāzı³²¹⁹

Belānuñ çün³²²⁰ eşeddi enbiyāya

Gelübdür şemmü 'l-emşel etķiyāye

Düşen bilür ' aceb vādīdürür ' aşķ

Kim ölmüş dillere hādīdürür³²²¹ ' aşķ

Dil-i ehl-i dile mülhaķ durur ' aşķ

Bile³²²² nūr-ı cemāl-i Hāķ durur ' aşķ

Ne dilde nūr-ı ' aşķuñ lem' i yoķdur³²²³

[M/38a] Kārañu hānedür kim³²²⁴ şem' i yoķdur

Ne dilde ' aşķ-ı Hāķ³²²⁵ fermānı yoķdur

Vilāyetdür³²²⁶ anuñ sulţanı yoķdur

³²¹⁷ ola: olub M

³²¹⁸ firāk u derd ile: firāk-ı derdiyle M

³²¹⁹ gerekdür ' aşıkuñ arta niyāzı: gerekdür arta ' aşıkuñ niyāzı İ2

³²²⁰ çün: çok İ2

³²²¹ hādīdürür: vādīdür İ2

³²²² bile: belı İ2

³²²³ beyit: -İ1

³²²⁴ hānedür kim: cāndurur İ2

³²²⁵ ne dilde ' aşķ-ı Hāķ: ne dilde kim ' aşķ İ2

³²²⁶ vilāyetdür: vilāyetür İ2

Ten-i bî-‘ aşk olanlar mürdelerdür
Hemânâ pür³²²⁷ alub efsürdelerdür

İlâhî Bahriyi zâr-î zebûnuñ
Kemendinde oma bu nefsi-dûnuñ

Virüb ayd-ı delâletden aña yol
Şırât-ı ‘ aşkı³²²⁸ göster³²²⁹ reh-nümâ ol

Kimi kevşer diler kimisi cennet
Baña ‘ aşkıñ yolın eyle hidâyet

Cinân-ı kevşer³²³⁰ u hûre ne minnet
Baña dîdâruñı eyle³²³¹ ‘ inâyet

Muâyeye³²³²

İstâbulda bir maallede bir yiğiticik³²³³ peydâ olub³²³⁴ kâr u kesbinden müberrâ ve irtikâb ve a‘ mâl-i şâadan mu‘ arrâ olub lâkin³²³⁵ muttaşıl nazik-beden u zîbâ sîm-³²³⁶ten zenler ile gice gündüz ekl ü şurb ve sâz u söz idüb³²³⁷ yimede ve içmede ve maalle zenlerin ocumda olub maallelü³²³⁸ dil-ber-pârenüñ³²³⁹ bu evzâ‘ indan

³²²⁷ pür: -İ1, M, T

³²²⁸ ‘ aşkı: ‘ aşk İ2

³²²⁹ gösterür: göster İ1, M, T

³²³⁰ cinân-ı kevşer: cinân u kevşer İ2

³²³¹ dîdâruñı eyle: dîdâruñ ile eyle İ2

³²³² muâyeye: -T

³²³³ yiğiticik: dil-ber-pâre M

³²³⁴ olub: oldı İ2

³²³⁵ kâr u kesbinden müberrâ ve irtikâb ve a‘ mâl-i şâadan mu‘ arrâ olub lâkin: -İ1, İ2

³²³⁶ sîm: sîmîn M

³²³⁷ gice gündüz ekl ve şurb ve sâz u söz idüb: -İ1, İ2

³²³⁸ maallelü: ehl-i maallî M

³²³⁹ dil-ber-pârenüñ: -M

münfa^c il³²⁴⁰ [İ1/67a] olub şadrâ^c zâm hazretlerine gelüb³²⁴¹ şekva³²⁴² iderler.³²⁴³ Maħallemüzde bu tür civân peydâ oldı ki hem-vâre gülyüzlülerle yiyüb içüb sîm u zeri berg-i nev-bahâr gibi derece-i sofraya saçub bir dem ‘ışk u ‘işretten hâli degül. Hâlâ ki ‘âî’de-i mersûmı ğayr-ı ma^c lûm olduğundan mâ^c adâ kâr u kesb dâhi kılmaz ve keyfiyyet-i aħvâlûñ nedür bilmez diyü şekvâ itmişler³²⁴⁴ ve [İ2/40a] erkân-ı sa^c âdetden³²⁴⁵ merķūmuñ³²⁴⁶ ihzârın³²⁴⁷ buyurub çünkim yigitcüğe haber virmişler müşteriye gider gibi³²⁴⁸ görürler ki envâ^c -ı zeyn u zînet ile³²⁴⁹ müzeyyen u mücella bir³²⁵⁰ yigitcük gelür.³²⁵¹ Evvelâ ism u resminden³²⁵² şâniyen³²⁵³ kâr u kesbinden istikşâf³²⁵⁴ buyurub eyitmişler.³²⁵⁵ Râst söyle eğri misin togru³²⁵⁶ mısın sipâhi misin³²⁵⁷ beg misin uğru mısın bu ni^c metler saña kandan³²⁵⁸ vâşıl ve ne mezra^c dan³²⁵⁹ hâşıl olur.³²⁶⁰ Yigitcük eyitmiş³²⁶¹ dâhi³²⁶² vallâhi sulţanum ne beg ne uğruyam bu sözümde

³²⁴⁰ münfa^c il: bî-zor M

³²⁴¹ gelüb: -M

³²⁴² şekva: şikâyet M

³²⁴³ iderler: idüb M

³²⁴⁴ maħallemüzde bu tür civân peydâ oldı ki hem-vâre gülyüzlülerle yiyüb içüb sîm u zeri berk-i nev-bahâr gibi derece-i sofraya saçub bir dem ‘ışk ve ‘işretten hâli degül hâlâ ki ‘âî’de-i mersûmı ğayr-ı ma^c lûm olduğundan mâ^c adâ kâr u kesb dâhi kılmaz ve keyfiyyet-i aħvâlûñ bir nedür bilmez diyü şekvâ itmişler: -İ1, İ2

³²⁴⁵ sa^c âdetden: ‘âlîlerine İ2

³²⁴⁶ merķūmuñ. -İ1, İ2

³²⁴⁷ ihzârın: ihzârını İ2

³²⁴⁸ çünkim yigitcüğe haber virmişler müşteriye gider gibi: -İ1, İ2

³²⁴⁹ zeyn u zînet ile: metâ^c ile M

³²⁵⁰ u mücella bir: -İ1, M, T

³²⁵¹ bir yigitcük gelür: olub geldükde M

³²⁵² ism u resminden: ism-i resminden M

³²⁵³ şâniyen: ve İ2

³²⁵⁴ istikşâf: istikţâk İ2

³²⁵⁵ eyitmişler: -İ2

³²⁵⁶ togrı: doğru M

³²⁵⁷ sipâhi misin: -İ1, İ2

³²⁵⁸ kandan: -İ1, İ2, T

³²⁵⁹ ne mezra^c adan: nereden İ2

³²⁶⁰ olur: oldı İ2

³²⁶¹ eyitmiş. -İ1, İ2

³²⁶² dâhi: -İ1, M

toğruyam³²⁶³ nef̄s-i ḥas̄sem ki³²⁶⁴ zille-i nef̄sümdür icāreye virüb³²⁶⁵ ve ḳubbeden
alub mināreye ṣarf iderem dimiş.

[M/38b] Ḳıṭ' a³²⁶⁶

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Zamāne ḥubları oldu mühendis
Düzerler³²⁶⁷ h̄ile artık ḳahpelerden
Yıḳılsa ḳubbe-i devrān 'aceb mi
Mināre³²⁶⁸ ṣarf iderler ḳubbelerden³²⁶⁹

Muṭāyebe³²⁷⁰

Bir ḡulām-pāre bir oḡlan ile³²⁷¹ ile ḳavl ider ki hemān başçuḡarın ḳoya āriḳ
ḳomaya³²⁷² çün³²⁷³ tenhā olurlar.³²⁷⁴ Ḥerif görür ki oḡlanuñ der-i iḥtiyārı ḳalmayub³²⁷⁵
ṭamā' idüb³²⁷⁶ vāfirce ıṣladub göndermiş. Başını degül tā dibine degin³²⁷⁷ indirmiş ve
'özü-ḥ'ahlık idüb eyitmiş.³²⁷⁸ Neyleyeyin sehv u ḥaṭā³²⁷⁹ eyledüm³²⁸⁰ girü çıkarayın

³²⁶³ toğruyam: doḡruyam M, İ2

³²⁶⁴ nef̄s-i ḥas̄sem ki : -İ2

³²⁶⁵ virüb: - İ1, M

³²⁶⁶ M nüshasında tek mısradan oluşan ve İ1 nüshasındaki kıtanın ilk mısrasıyla aynı bir kıta yazıldığı ancak bu kıtanın yarım kaldığı anlaşılmaktadır. Ardından İ1 nüshasına göre mısraların farklı sıralandığı ve kelime farklılıkları olan şu kıta yazılmıştır: zamāne ḥubları şimdi oldu mühendis/ mināreye ṣarf iderler ḳubbelerden/ yıḳılsa ḳubbe-i devrān 'aceb mi/ düzilür meger h̄ile artuḳı ḳahbelerden: -T

³²⁶⁷ düzerler: düzer İ1, M, T

³²⁶⁸ mināre: mināreye İ2

³²⁶⁹ M nüshasında son iki mısra şu şekildedir: yıḳılsa ḳubbe-i devrān 'aceb mi/ Düzilür ḥayli artuḳı ḳahbelerden

³²⁷⁰ muṭāyebe: -T

³²⁷¹ oḡlan ile : İ1, İ2

³²⁷² āriḳ ḳomaya: -İ1, İ2

³²⁷³ çün: -İ2

³²⁷⁴ tenhā olurlar: -İ1, İ2

³²⁷⁵ iḥtiyārı kalmayub: -M

³²⁷⁶ ṭamā' idüb: -İ1, İ2

³²⁷⁷ dibine degin: niṣfına M

³²⁷⁸ eyitmiş: -İ2

mi³²⁸¹ yoħsa heman³²⁸² ʔursın mı³²⁸³ ođlan³²⁸⁴ dir.³²⁸⁵ ʕün³²⁸⁶ ʔoyduñ³²⁸⁷ ʔoy imdi³²⁸⁸
gitsün ammā³²⁸⁹ eğer il ıssı³²⁹⁰ var ise soñra senünle söyleşem dimiş.

Ƙıta³²⁹¹

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

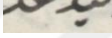
Didi ođlan³²⁹² ʕü ʔoyduñ³²⁹³ ʔoy tamāmi

Benüm ʔo olmasun ʔoydur mezādum³²⁹⁴

İl³²⁹⁵ ışşı var ise bunda eğer kim

Alām ben dāħı senden soñra dādum³²⁹⁶

[İ1/67b] Muṭāyebe³²⁹⁷

Bir ğulām-pāre³²⁹⁸ bir ile ʔavl ider³²⁹⁹ ki herif eyitmiş³³⁰⁰ eğer başçugırın³³⁰¹
ʔoyarsam³³⁰² iki aqçe vireyüm eğer nişfına değin ʔoyarsam³³⁰³ bir aqçe vireyüm eğer

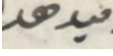
³²⁷⁹ ھاٲا: ğalaṭ İ2: sehv M

³²⁸⁰ neyleyeyin sehv u ھاٲا eyledüm: sehv itdüm neyleyeyinM

³²⁸¹ ʕıkarayın mı: ʕıkarayum mı M

³²⁸² hemān: -İ1, İ2

³²⁸³ ʔursın mı: dursun mı M

³²⁸⁴ Oğlan: İ1, İ2

³²⁸⁵ dir: eyitmiş M, İ2

³²⁸⁶ ʕün: ʕünki M

³²⁸⁷ ʔoyduñ: ʔoydın M: ʔoduñ İ2

³²⁸⁸ imdi: -İ1, İ2

³²⁸⁹ amma: -İ1, İ2

³²⁹⁰ il: it İ2

³²⁹¹ Ƙıṭ' a: -T

³²⁹² oğlan: āña M

³²⁹³ ʔoyduñ: ʔoydun İ2

³²⁹⁴ mezādum: murādum İ2

³²⁹⁵ İl: it İ2

³²⁹⁶ dādum: dādım İ2

³²⁹⁷ mutayebe: -T

³²⁹⁸ ğulām-pāre: herif M

³²⁹⁹ ʔavl ider: barışurlar M

³³⁰⁰ herif eyitmiş: -İ1, İ2

³³⁰¹ başçugırın: başını M

³³⁰² ʔoyarsam: ʔorsam M, İ2

tamām dibine degin³³⁰⁴ kırsam³³⁰⁵ buçuķ aķçe vireyüm.³³⁰⁶ Püser³³⁰⁷ aķçeye māyil ve bu kavle kıyil olur. Ħerif çünki püseri döndürür. Tā³³⁰⁸ dibine degin [M/39a] indirür. Püser³³⁰⁹ hay niyledün³³¹⁰ diyü figān³³¹¹ ider.³³¹² Ħerif eydür³³¹³ vallāhi oglancuğum³³¹⁴ ben bir faķirem baña bu buçuķluk³³¹⁵ dāhi yiter.

Ķıı' a³³¹⁶

(Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/Fe 'ülün)

Ķuşum bir yir ġaribidür³³¹⁷ derd-mend³³¹⁸

Bulımaz başını³³¹⁹ şokmağā³³²⁰ bir yir

İki aķçe baña çoķdur faķirem

Buçuķluk dāhi baña ħod³³²¹ yeter dir

Mutāyebe³³²²

Bir ħerif bir ġulamca³³²³ peydā idüb henüz³³²⁴ mil sürmedānda³³²⁵ ve deste-h'anda iken ne'üzibillāh üzerlerine divār yıkılıb ikisin dāhi başdırmış. [İ2/40b] Ba' dü' z-

³³⁰³ kıoyarsam: kıor isem İ2

³³⁰⁴ degin: dek İ2

³³⁰⁵ kıoyarsam: kırsam M

³³⁰⁶ vireyüm: vireyin M

³³⁰⁷ Metnin devamında/eydür İ2

³³⁰⁸ tā: -M

³³⁰⁹ püser: oğlan M

³³¹⁰ niyledün: niyledin İ2

³³¹¹ figān: efgān M

³³¹² ider: itmiş M

³³¹³ eydür: eyitmiş M

³³¹⁴ oglancuğum: -M

³³¹⁵ bu buçuķluk: buçuķ aķçelük M, İ2

³³¹⁶ kııı' a: -T

³³¹⁷ ġaribidür: ġurbetde İ2

³³¹⁸ derdmend: derdmendür İ2

³³¹⁹ başını: başın İ1, M

³³²⁰ şokmağā: şoğmağā İ2

³³²¹ ħod: -İ1

³³²² mutāyebe: -T

³³²³ ġulamca: ġulam İ2

zamān dīvārı azub erīfi ıkarub³³²⁶ oqlan zerinde bulub ayururken kck
oqlancu anı³³²⁷ grb³³²⁸ babasına eyitmi. Babacıgum eger bu adamı osalar
ıyāmete degin bu³³²⁹ oqlanı s..kerdi dimi.³³³⁰

ıt' a³³³¹

(Mefā'ln/ Mefā'ln/Fe'ln)

Yri sa' y it menāhiden³³³² azr ıl
Deildr togrı³³³³ yol nkim bilrsin
Saa yitmez mi cānā bu nahat
Neyi severse anula ar³³³⁴ olursin

[M/40a] Mutāyebe³³³⁵

ulām-pāre yārlarından³³³⁶ bir a aler³³³⁷ bir tekyede mihmān olurlar. Meger
tekye-ninn bir a' lā-dnbeye mālik ulāmi³³³⁸ var idi.³³³⁹ nkim gice [1/68a]
oldı³³⁴⁰ a' am u kelāmdan³³⁴¹ ora abdallar yirl yirinde³³⁴² arar utdı ve misāfirler
dāı cmlesi³³⁴³ yatdı. Hemān ulām-pārenn³³⁴⁴ birisi kck³³⁴⁵ ne yirde³³⁴⁶ yatduın

³³²⁴ henz: tamām M

³³²⁵ srmedānda: srem diy İ2

³³²⁶ ıkarub: -M, İ2

³³²⁷ ānı. -1, İ2

³³²⁸ grb: - İ2

³³²⁹ bu: - İ2

³³³⁰ dimi. -1, İ2

³³³¹ ıt' a: -T

³³³² menāhiden: menāheden M

³³³³ togrı: togru M

³³³⁴ ar: ar M

³³³⁵ mutayebe: -T

³³³⁶ yārlarından: -İ2

³³³⁷ aler: kimesneler M

³³³⁸ ulāmi: kcki M

³³³⁹ idi: imi M

³³⁴⁰ oldı: olub M

³³⁴¹ a' am u kelāmdan: kelām u a' āmdan M

³³⁴² yirl yirinde: birbiri zerine M

³³⁴³ cmlesi: -M

görü³³⁴⁷ gözedüb küçüğüñ yānına varub³³⁴⁸ [M/40b] çünkim ʿālem aġyārdan hāli
oldı³³⁴⁹ gördi ki ġulām ʿālām-ı hʿābdadur.³³⁵⁰ Herif ayağı³³⁵¹ üzre gelüb evvelā bir hīle
ile ʿandile yuf diyüb³³⁵² baʿ de³³⁵³ küçüğüñ tennürecüġin serpüb ve yab yab üzerine
ardılıb³³⁵⁴ tamām-ı iştiġāl-i yeştefil bābında³³⁵⁵ kār üzre iken küçük³³⁵⁶ hʿābdan bī-dār
oldı. Baba hay diyü feryāda geldi³³⁵⁷ hele herif tavʿ an u kerhān işini işleyüb³³⁵⁸ binüb
inüb³³⁵⁹ yirine varub yatdı.³³⁶⁰ Bu kerre baba yirinden ʿurub abdallara³³⁶¹ bre ʿandil³³⁶²
uyaruñ görelüm bunu ideni³³⁶³ nazardan³³⁶⁴ sürelüm dirken abdālūñ biri yatduġı yirden
baba hey³³⁶⁵ ʿatalum ʿandil uyarımısz kim itdüġin³³⁶⁶ maʿ lüm deġöldür didi.³³⁶⁷ Baba
eyitdi.³³⁶⁸ Ben³³⁶⁹ bilirem ve elbetde fāʿ li buluram³³⁷⁰ āsāndur. Ābdāllar neden
bilürsin dimişlerdür baba eyitmiş.³³⁷¹ Herkesüñ sīnesine el ururam³³⁷² ʿangısınıñ ki
sīnesin³³⁷³ ıztırāb³³⁷⁴ ve yüregi³³⁷⁵ murġ-ı bismil gibi ʿip ʿap³³⁷⁶ üzredür fesādı iden

³³⁴⁴ ġulām-pārenüñ: ġulām-pāre yāranın M

³³⁴⁵ küçük: oġlanM

³³⁴⁶ ne yirde: nerde İ2

³³⁴⁷ görüb: -M

³³⁴⁸ küçüğüñ yānına varub: -İ1, İ2

³³⁴⁹ çünkim ʿālem-i aġyārdan hāli oldı: -İ1, İ2

³³⁵⁰ gördi ki ġulām-ı ʿālām hʿābdadur: -M

³³⁵¹ ayağı: ayaġ İ2

³³⁵² herif ayağı üzre gelüb evvelā bir hīle ile ʿandile yuf deyüb: - M

³³⁵³ baʿ de: hemān M

³³⁵⁴ ardılıb: gelüb M

³³⁵⁵ tamām-ı iştiġāl-i yeştefil bābında: -İ1, İ2

³³⁵⁶ küçük: ġulām M

³³⁵⁷ geldi: gelür M

³³⁵⁸ tavʿ an ve kerhān işini işleyüb: -İ1, İ2

³³⁵⁹ binüb inüb: - M, İ2

³³⁶⁰ yirine varub yatdı: varub yirinde yatdı M: vardı yatdı İ2

³³⁶¹ abdallara: -M

³³⁶² ʿandil: ʿandili İ2

³³⁶³ ideni: kim itdi M

³³⁶⁴ nazardan: degāhumuzdan M

³³⁶⁵ baba hey : hey baba İ2

³³⁶⁶ itdüġin: idüġin M

³³⁶⁷ didi: dir M

³³⁶⁸ eyitdi: eyitmiş M

³³⁶⁹ ben: -İ2

³³⁷⁰ ve elbetde fāʿ ili buluram: -İ1, İ2

³³⁷¹ abdāllar neden bilürsin dimişlerdür baba eyitmiş herkesi yoġlaram: -İ1, İ2

³³⁷² herkesüñ sīnesine el ururam: -M

³³⁷³ sīnesin: sīnesi M

oldur dir. Ğulām-pāre³³⁷⁷ çün bunı gūş itdi gördi³³⁷⁸ ki baba meġer³³⁷⁹ zıkr itdüġi ħāl³³⁸⁰ kendüde müşāhiddür. Hemān dünbesini açub ve aralıġa³³⁸¹ bir miġdār³³⁸² tükürük şaçub ħarnı üstine³³⁸³ yatdı.³³⁸⁴ Çünkim³³⁸⁵ baba eline şem^c alub gezerken ve bu işi kim itdi sezerken rāst herīfūñ üstine geldi ve ol³³⁸⁶ üryān-ı dünbeye³³⁸⁷ nazār şalub³³⁸⁸ ve ta^c accüble³³⁸⁹ başın şalub sükūt itdi.³³⁹⁰ lâ-ħavle-i günān yirine vardı.³³⁹¹

Qıt' a³³⁹²

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Niçe bir nefse uyub ey gönül sen
Yilürsin yıl gibi dāyim hevāda
[İ1/68b] Qara topraġa āħir yüz sürersin
'Aceb ol günlerin gelmez mi yāda

³³⁷⁴ ıztırāb: ıztırābdur M
³³⁷⁵ yüregi: -İ1, İ2
³³⁷⁶ tıptāp: tıbtāb tab M
³³⁷⁷ ġulām-pāre: ġulām-pāre yārān M
³³⁷⁸ gördi: görür M
³³⁷⁹ meġer: -İ2
³³⁸⁰ zıkr itdüġi ħāl: zıkr olman ħālat M
³³⁸¹ aralıġa: üzerine M
³³⁸² bir miġdār: biraz M
³³⁸³ üstine: üzre M
³³⁸⁴ yatdı: yatur M
³³⁸⁵ çünkim. -İ1, İ2
³³⁸⁶ ol: -M
³³⁸⁷ üryān-ı dünbeye: çıplaġ dünbesine M
³³⁸⁸ şalub: şaldı M
³³⁸⁹ ta^c accüble: -M, İ2
³³⁹⁰ sükūt itdi: -M
³³⁹¹ lâ-ħavle-i günān yirine vardı: -İ1, İ2
³³⁹² Qıt' a. -T

[M/39a] Hikāyet-i Manzūme³³⁹³

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

İşitdüm eylediler bir hikāyet
Bu vech ile olınmışdur rivāyet

Ki dirler var idi bir merd-i ayyār
Hüner-mend u cihān-dīde vü 'ağyār³³⁹⁴

Gezüb seyreylemiş rüy-ı cihānı³³⁹⁵
İşitmiş oğumış her dāsītānı

Nice yıl yel gibi bilmiş hevāda
Nice biñ nīk ü bed görmüş fenāda

Çeküb ğayr-ı kemānın cān u dilden³³⁹⁶
Neşātını ilerü mā-sivādan

Bir oğlı var idi dirler katı hūb
Perī-peyker idi gāyet de maḥbūb

Yüzi şems ü kamer idi cebīni
Meges şormış degül şehd-i lebīni

İzine bād hergiz irişmemişdi
Güneşden ğayrı yüzün³³⁹⁷ görmemişdi

³³⁹³ hikāyet-i manzūme: müṭāyebe-i manzūme İ2: -T

³³⁹⁴: ağyār: ' allār İ1, İ2, T

³³⁹⁵ cihānı: zemīni M

³³⁹⁶ beyit: -İ1, İ2

Muşaddıkdur anuñ şānında bir hān

*Ki lem yaṭmīṣke insūn ve-lā cān*³³⁹⁸

Evinden taşra āñı merd-i ‘ ayyār

[M/39b] Çıkarmamışdı hiçbir yire deyyār

Doğunmamış güline dest-i ḥor-yād

Daḥı dāmenin açmamış³³⁹⁹ meger bād

Añı artık severdi mā-melekden

Şaḳınurdu yüzün çeşm-i felekden³⁴⁰⁰

Şunuñ gibi böñ³⁴⁰¹ idi ol melek-ḥū

Ezān oḳunsa eydürdi nedür bu

Ne içün çağırur dirdi bu ādem³⁴⁰²

Delü midür dögerler mi ya her-dem

Peder³⁴⁰³ dirdi virilüb birkaç erler

Ṭutup zārbi³⁴⁰⁴ bir oḅlanı düzerler

³³⁹⁷ yüzün: yüzüñi M

³³⁹⁸ : كه لم يطمش كه انس ولاجان: A. onlara ne cin ne şeytan dokunmuştur. Rahman 55 /56

³³⁹⁹ açmamış: açmamışdı M

³⁴⁰⁰ çeşm-i felekden: ḥiṣm-i melekden İ1

³⁴⁰¹ böñ: bön İ2

³⁴⁰² ne içün çağırur dirdi bu ādem: ne içün çağırub feryād ider bu ādem M

³⁴⁰³ peder: pederi M

³⁴⁰⁴ zārbi: cebrī İ2

Düziyor³⁴⁰⁵ z̄arb ile ušte bir oĝlān
G..tinũñ acısından eyler efgān

Añı gerçek şanurđı miskin oĝlan
Çıķub ķorķardı ķılmaĝa seyrān

[İ1/69a] Bu kārı bir ĝulām-pāre işitdi
Aña diñle ne tedbīr u iş itdi

Didi ol h̄ñāceye birgün ĝulām-çār³⁴⁰⁶
Ki itdüm bir sefer ķaşdına iķrār³⁴⁰⁷

Velī şandıķ ile var ba' zı esbāb
Alub ānı ķabũl eyle ĝõñũl yab

Ko ŧursun³⁴⁰⁸ sende bir ķaç gün emānet
Ki gelmez aña senden bir hıyānet

Rızā virdi çũ ĝördi h̄ñāce aña
Varub itdürdi bir şandıķ [1] peydā

İçine girdi kendũ oldu pinhān
Biraz ķoydı şarāb u sũkker u nān

³⁴⁰⁵ düziyor: düziliyor M

³⁴⁰⁶ ĝulām-çār: ĝulām-bāz M

³⁴⁰⁷ iķrār: āĝaz M, İ2

³⁴⁰⁸ ŧursun: dursun M

Pes alub añı bir hizmet-güzārı
Eyletdi h̄'aceye ol yādigārı³⁴⁰⁹

[İ2/41b] Virüb h̄'āce añı bir kimsesine
İletdi oğlanuñ çāk³⁴¹⁰ hücesine

Yaluñuz hücrede olurdı oğlān
O gice oldı ol 'āşık da mihmān

Çün aḡşām oldı dil-ber vardı h̄'ābe
Çıķub şanduk içinde³⁴¹¹ itdi lābe

Didi ḡayli³⁴¹² zamāndur ben ķuluñam
Cemālūñ³⁴¹³ tāze güldür bülbülüñem

Perīveş kaçma benden itme feryād
Ki ben de ādemīyem ey perī-zād

Senüñle idelüm bu gice soḡbet
Yiyüb içüb ķılalum 'ıyş u 'izzet

Getürdi ortaya nuķül daḡi nān
Biraz içdi yigitecük oldı şādān

³⁴⁰⁹ yādigārı: bed-kār İ1, İ2, T

³⁴¹⁰ çāk: - İ2

³⁴¹¹ içinde: içinden M

³⁴¹² ḡayli: ḡayli İ2

³⁴¹³ cemālūñ: cemālin İ2

Bir elde mey bir elde la' l-ı cānān
Dehānında³⁴¹⁴ gehi sīb geh³⁴¹⁵ zenehdān

[M/40a] Gehi oḡşardı sīb-i ğabġabını
Emerdi vaḡti-hā şirīn lebīni

Damaġa çıġdı çün mey oldu ġālib
Miyānına niġāruñ³⁴¹⁶ oldu ṡālib

Getürdi dil-berüñ³⁴¹⁷ bāde hubābın
O nāzik zellenün³⁴¹⁸ açdı niġābın

[İ1/69b] Çü ser-hūş oldu yatdı ḡāce-zāde
İrişdi derd-mend 'āşīġ murāde

Yarındaşı bir oġlan tiz geldi
Gerekdür diyü ol şandukı³⁴¹⁹ aldı

Püser yine işitdi çün ezānı
Didi niçün bu şaḡş eyler fiġānı

Peder didi cevābın yine āñun
G..ti acısıdur aşlı fiġānuñ

³⁴¹⁴ dehānında: dehānuñda M

³⁴¹⁵ geh: -İ2

³⁴¹⁶ niġāruñ: niġārın İ2

³⁴¹⁷ dil-berin: dil-berüñde M

³⁴¹⁸ zellenün: zellesin İ1: zellenüñde M

³⁴¹⁹ şandukı: şandıġı M: şandukı İ2

Biraz oğlan ıurub itdi tefekkür
Gice ne olduğın itdi tezekkür

Değül gerçek didi bunuñ figānı
Acıtmaz hiç g..ti söyler yalānı

Kenār oldu benüm gice miyānum
Velīkin çıkmadı böyle figānum

Çığırur şanma āñı acısından
Acısı ıuymadum³⁴²⁰ ben gicinden

İşitdi çün peder ođul³⁴²¹ sözünü
Figān itdi yire urdı yüzünü

Şu deñlü şağladum didi bilümle
Götürdüm ‘ākıbet kendü elümle

Benüm zābıumla olmazmış merāset³⁴²²
Gerekdür cānib-i Hağdan ‘ināyet

Anuñ kim reh-nümünü ola Allah
Çıkar mı ıođrı³⁴²³ yoldan haşelillah

³⁴²⁰ ıuymadım: duymadım M

³⁴²¹ oğul: oğıl M

³⁴²² olmarmış merāset: olmazmış ferāset M: olmazmış hařāset İ2

³⁴²³ ıoğrı: doğru M: ıoğru İ2

Kıt' a³⁴²⁴

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

[İ2/42a] Sirişti her kimüñ kim³⁴²⁵ ola nâ-pāk
Aña ne fâ 'ide ider naşîhat
Çü 'aqlında ola hıffet-i şabînüñ³⁴²⁶
Ne zabt eyler aña işşı ne hod let

[M/48a] Hikâyet³⁴²⁷

Mervîdür ki âlî-^c Oşmândan³⁴²⁸ Sulţan Süleymân³⁴²⁹-ı 'aleyhu 'r-raħmete ve^c r- rıdvân merhûm³⁴³⁰ ^c unvân-ı sulţânî ^c unfovân-ı civânisinde müyesser³⁴³¹ ve devlet-i 'izz ü kâmrânî ^c âlem-i şebâbiyesinde³⁴³² muğarrer olub tab^c-ı şerifleri zevk-i selîme mâlik [İ1/70a] olmağ ile şu^c arâ-ı fennine şâlik olub serv-ğadd u lâle-ğadler vaşfında zengin ü ra^c nâ³⁴³³ ğazeller ve lebleri şehd u şekkerler haqqında medh-i şirin ü bî-bedeller zuhûra getirüb hem fâris-i meydân-ı merdân hem hâris-i 'arşa-ı 'irfân ve 'l-hâşıl kütüb³⁴³⁴ hükmine³⁴³⁵ bir sulţân idi ki zamân-ı şerîflerinde emn ü emân³⁴³⁶ idi. İbtidâ-yı hengâm-ı ^c işretlerinde söz u şaza mâyil ve mağâbîb-i ğilmân muşâhabetine kıyil idi. Nağldür ki ğilmân-ı mezlağa³⁴³⁷ şeref buyurdukları³⁴³⁸ sarayda merhûmuñ bir

³⁴²⁴ kıt' a: başlık -İ1, İ2: -T

³⁴²⁵ kimüñ kim: kimin ki İ2

³⁴²⁶ çü 'aqlında ola hıffet şabînüñ: Çü ğaflet ola şıffat-i şabînüñ İ1

³⁴²⁷ hikâyet: mütâyebe M: -T

³⁴²⁸ mervîdür ki âl-i 'Oşmândan: -İ1, İ2

³⁴²⁹ hân: -İ1

³⁴³⁰ rıdvân-ı: ğufrân-ı İ1

³⁴³¹ müyesser -İ1

³⁴³² şebâbiyasinde: şebâbda M

³⁴³³ ve ra^c nâ: -İ1, İ2

³⁴³⁴ kütüb: kitâb M

³⁴³⁵ hükmine: hükmince M

³⁴³⁶ emn ü emân: emn-i emân İ1, M

³⁴³⁷ mezlağa: şivekârlardan İ2

³⁴³⁸ şeref buyurdukları: - İ2

maḥbûb-ı şîve-kâr³⁴³⁹ ve bir dil-ber-i³⁴⁴⁰ ‘ayyâr ile ḥafîyeten mu‘âmelesi ve sırr-i
‘aşk³⁴⁴¹ u şevke³⁴⁴² müte‘allik mükâlemesi olub gâhi³⁴⁴³ şânevar³⁴⁴⁴ zülf-i miyânına³⁴⁴⁵
dolaşub ve gâh pervâne-şifat³⁴⁴⁶ şem‘-i ruḥsârına ulaşub vâdi‘-i serinde hevây-ı
‘aşk³⁴⁴⁷ u şevke müte‘allik mükâlemesi olub³⁴⁴⁸ şahrâ-yı dilinde nesîm-i vişâl u zevk
eserdi.

[M/48b] Kıt‘ a³⁴⁴⁹

(Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün)

Hevây-ı ḳadd-i cânâne hevâdâr olmasun kimse
Kemend-i zülfine yârûñ giriftâr olmasun kimse
Gider yağmaya râḫat-i tâḳat u şabr u ḳarâr
Metâ‘-ı ‘aşk³⁴⁵⁰ - ı dil-dâre ḫarîdâr olmasın kimse

Meger bir şeb âteş-i ‘aşk-ı nigâr ‘aşk u dil-dâriyle³⁴⁵¹ şabr u ḳarârın yandırub ve
‘asker-i ḫayâl-i vişâl şeb-i ḫûn idüb ḥ‘âb-ı sükûnından³⁴⁵² uyandırub ‘acaben li’l
muḫibbi keyfe yenâmu (عجباً للمحبّ كيف ينام)³⁴⁵³ medlûlınca bî-dâr idi.³⁴⁵⁴ [İ1/70b]
Çünkü³⁴⁵⁵ ‘âlem-i aḡyârdan ḫâlî gördi.³⁴⁵⁶

³⁴³⁹ şîve-kâr: rüzgâr İ2

³⁴⁴⁰ dil-ber-i: dil-firîb-i M, İ2

³⁴⁴¹ ‘aşk: ‘aşık M

³⁴⁴² şevkâ: ma‘şuklîğa M

³⁴⁴³ gâhi: gâhıce M

³⁴⁴⁴ şânevar: şâne gibi M

³⁴⁴⁵ zülf-i miyânına: zülf-i pür-şânına İ2

³⁴⁴⁶ pervâne şifat: pervânevâr M

³⁴⁴⁷ ‘aşk: şevk M, İ2

³⁴⁴⁸ ve şevke müteallik mükâlemesi olub: -M, İ2

³⁴⁴⁹ kıt‘ a: nazm M: -T

³⁴⁵⁰ ‘aşk: ḫüsn M

³⁴⁵¹ aşk u dildâriyle: mekâr İ1, İ2

³⁴⁵² sükûnından: râḫatındanM

³⁴⁵³ A. Acaba sevenler hiç uyuyabilirler mi

³⁴⁵⁴ idi: iken M: -İ2

³⁴⁵⁵ çünkü: çünkü M

³⁴⁵⁶ gördi: görür M: görüb İ2

Beyt³⁴⁵⁷

Ne hoşdur dimedi ağyār-ı

Ḳalasin bezm-i sāḳi ola şālīş

muḳtezāsınca³⁴⁵⁸ ol şemi^c - i cem^c-ārānuñ soḫbetine rāğīb³⁴⁵⁹ ve bāğ-ı vişālinden taḫşīl-i meyveye ṭālib olub³⁴⁶⁰ üftān u ḥayrān me³vā-i yāre revāne olub³⁴⁶¹ ve bisāt-ı nāzenīne gelüb sīb ü zenāḥdānın dilleyüb³⁴⁶² ve sünbül-i hoş bulārın elleyüb

Şi^c r³⁴⁶³

Veli^c ala³l- maḥbūbi deynun külle yevmin bavseteyn

Vāḥidün min şaḥḳi vechin vāḥidun min şefeteyn³⁴⁶⁴

ولي على المحبوب دين كل يوم بوسنين

واحد من صحق وجه واحد من شفتين

diyüb kelām u selāmda³⁴⁶⁵ bu mu^c āmele üzre iken meger ol ma^c şūḳ-ı ra^c nānuñ³⁴⁶⁶ ve ḳāmet-i ṭübānuñ ol saray içinde sākin olan³⁴⁶⁷ ḡılmān-ı müzellefden³⁴⁶⁸ bir^c āşīḳ-ı şūrīde³⁴⁶⁹ vü üftāde-i ḡām-dīdesi dāḥı var imiş ki ol dāḥı gāḥ u bī-gāḥ³⁴⁷⁰ fırşat el virdükce [İ2/42b] ve ruzgārı muvafıḳ gördükçe gelüb ol nihāl-i bāğ-ı melāḥat u gül-bīn-i gül-zār-ı şabāḥatdan³⁴⁷¹ gül dirermiş. Ol gice³⁴⁷² Ḥüdāvendigār ḥazretleri gelüb

³⁴⁵⁷ beyt: -İ1, İ2

³⁴⁵⁸ muḳtezāsınca: -İ1, İ2

³⁴⁵⁹ rāğīb: ṭālib İ2

³⁴⁶⁰ taḫşīl-i meyveye: -M

³⁴⁶¹ eftān u ḥayrān māi-i pāre revāne olub: -M

³⁴⁶² sīb ü zenāḥdānın dileyüb: -M

³⁴⁶³ şi^c r: -İ1, İ2, T

³⁴⁶⁴ A. Bana sevgilimden hergün iki öpücük borçtur/ biri yanaktan diğeri dudaktan

³⁴⁶⁵ diyüb kelām u selāmda iken: -İ1, İ2

³⁴⁶⁶ ma^c şūḳ-ı: dil-ber-i M

³⁴⁶⁷ saray içinde sākin olan: sarayda M

³⁴⁶⁸ ḡılmān-ı mezellefden: ḡılmānlardan İ2

³⁴⁶⁹ ^c āşīḳ-ı şūrīde: ḡām-ı şūrīdesi M

³⁴⁷⁰ gāḥ ve bī-gāḥ: gāḥ bī-gāḥ M, İ2

³⁴⁷¹ gül-bin: ḡonca M

³⁴⁷² gice: şeb M

gitmezden³⁴⁷³ evvel ol ‘aşık-ı miskīn³⁴⁷⁴ gelüb gülistān-ı vişāle³⁴⁷⁵ girüb gitmiş idi. Ğulam añı mestī-i h̄’abdan Ğudāvendigār ḥazretleri gelüb gitdi şanub³⁴⁷⁶ ve yine tekrār³⁴⁷⁷ geldi ve taḥayyür itmegin³⁴⁷⁸ dehān-ı nāz açub ve bāğlarından³⁴⁷⁹ şīr u şeker³⁴⁸⁰ şaçub³⁴⁸¹ devletlü pādīşāhum henüz gelüb gitdünüz idi. Meger sebab-i isti‘māl-i ‘avdet bā‘iş-i kemāl ḥarāretdür³⁴⁸² diyicek fi’l-ḥal āyīne-i ṭāb‘-ı şāha ğubār-ı infi‘āl³⁴⁸³ gelüb *ẓannū’l-‘aqli kehāne* (و ظنّ العاقل كهانة)³⁴⁸⁴ [M/49a] medlūlınca ḥikāyet mezbūreye intikāl idüb dil-ber-pārenūn³⁴⁸⁵ kendüden ğayrı ‘aşık-ı vü muḥibb-i şadıkı³⁴⁸⁶ olub ve gāh [u] bī-gāh gelüb gitudüğün añlar ve ol şūrīde-ḥālūn³⁴⁸⁷ cūr’etine diñler.³⁴⁸⁸

Beyt³⁴⁸⁹

(Fā’ilātün/ Fā’ilātün/ Fā’ilātün/Fā’ilün)

Gel berü ey ‘aşık-ı dil-berden kerāmet isteyen

Az mıdur bu kim kişiye ölmegi āsan ider

[İ1/71a] Pes şāḥ-ı ‘ālem-penāh sūkūta varub ve andan gidüb³⁴⁹⁰ yirinden durub³⁴⁹¹ bu beyti tekrār idüb³⁴⁹²

³⁴⁷³ gelüb gitmezden: gitmezden M

³⁴⁷⁴ ol ‘aşık-ı miskin: -M

³⁴⁷⁵ gülistān-ı vişāle: gülistān vişāline İ2

³⁴⁷⁶ şanub: -İ1, İ2

³⁴⁷⁷ yine tekrār: tekrār girü M

³⁴⁷⁸ taḥayyür itmegin: taḥayyül idüb M: taḥayyül itmegin İ2

³⁴⁷⁹ bāğlarından: dil-berlerden İ2

³⁴⁸⁰ şeker: şekerler İ2

³⁴⁸¹ ve bāğlarından şīr u şeker şaçub: -M

³⁴⁸² kemāl-i ḥarāretdür: kemāl var İ1: kemāl-i mirār M

³⁴⁸³ ğubār-ı infi‘āl: infi‘āl-i ğubār M

³⁴⁸⁴ A. Bilge kişi sinsice düşünür.

³⁴⁸⁵ dil-ber-pārenūn: nāzeninünM

³⁴⁸⁶ ‘aşık-ı muḥibb-i şadıkı: ‘aşık ve muḥibb-i şadıkı İ2

³⁴⁸⁷ ol şūrīde ḥālūn: -M

³⁴⁸⁸ diñler: tñlar M, İ2

³⁴⁸⁹ beyt: kıt‘a İ2

³⁴⁹⁰ andan gidüb: -M

Beyt³⁴⁹³

(Fe'îlâtün/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün/ Fe'îlün)

Hârsuz bâğ-ı cihândan ne gül-i ter bulunur

Ne yer ağyârı bulunmaz şeker-leb bulunur

ve ol havalîde yatan ğilmānuñ birer birer sînelerine dest urub cümlesin 'âlem-i h'abda bulub meger ol 'âşık-ı şūrîde-ğālũñ ki³⁴⁹⁴ kafes-i sînesine³⁴⁹⁵ cān-ı murğ-ı bismil gibi tîp t̄âp³⁴⁹⁶ ve'l hāynu hayif³⁴⁹⁷ müktezāsınca havf-ı ğazāb-ı pâdişahîden dîl ızdırâbda idi. Çünkü³⁴⁹⁸ sîne-i mecrûhına el urdı. Tab t̄âb³⁴⁹⁹ k̄albini gördi. Nūr-ı ferâsetle³⁵⁰⁰ 'aşkıñı bildi ve kim idügin 'alâmet için hañçerin çıkarub zülf-i dil-i âvizenuñ bir tarāfın k̄at' idüb menziline gitdi. Ğulām-ı miskin çün bu ğālî³⁵⁰¹ gördi. Hatab-i vücûdı leheb-i ğazāb-ı pâdişahî ile sūzān olacağın³⁵⁰² ve itdügi hıyānetũñ mükāfatın³⁵⁰³ bulacağın³⁵⁰⁴ bildi. Zevrāk-ı fikrin deryā-yı tedbîre vü tedārike³⁵⁰⁵ şaldı ve ol kâşırda bu dürr-i ma' nâyı buldı ki³⁵⁰⁶ kendüsi dāhı yirinden turub ve ol eţrâfda yatan ğilmān³⁵⁰⁷ henüz h'abda³⁵⁰⁸ iken zülf-i dil-i âvizlerin hemān ol tarafdān ki kendünüñ k̄at' olınmışdur³⁵⁰⁹ birer birer hañçer-i berrān³⁵¹⁰ ile k̄at' idüb³⁵¹¹ girü

³⁴⁹¹ yirinden durub: -İ1, İ2

³⁴⁹² bu beyti tekrâr idüb: -İ1, İ2

³⁴⁹³ beyt: -İ1, İ2, T

³⁴⁹⁴ ki: -İ2

³⁴⁹⁵ sînesine: sînesinde M

³⁴⁹⁶ tîp t̄âp: tîb t̄âb İ2

³⁴⁹⁷ v'el hāyn u hayif: vel hāyn-ı ha'if M/ A. Hain korkaktır

³⁴⁹⁸ çünkü: çünkü İ2

³⁴⁹⁹ tîp t̄âp: tîb t̄âb İ2

³⁵⁰⁰ nūr-ı ferâsetle: nūr-ı ferâset ile M: ferâset ile İ2

³⁵⁰¹ ğālî: ğālî İ2

³⁵⁰² olacağın: olacağımı M

³⁵⁰³ mükāfatın: mükāfatını M

³⁵⁰⁴ bulacağın: bulacağımı M

³⁵⁰⁵ ve tedārike: - İ2

³⁵⁰⁶ ki: -İ1

³⁵⁰⁷ ğilmān: ğilmānuñ İ1, M

³⁵⁰⁸ 'âlem-i: -İ1, İ2

³⁵⁰⁹ olınmışdur: olınmışdı M

³⁵¹⁰ -i berrān: -M

hâfiyetten yatağına varub yatdı. ‘Ala’ş-şabaḥ çünkim şāh-ı ḥāver baş kaldırub livā-i zerrīn ile ‘asker-i z̄ulmet-sirişt üstine buyururdu ve şa‘şa-i miğfer-i zerrīn-i Rūm ‘ālemi bürüdi.³⁵¹² Zūlf-i dil-āvīzeleri қағ³⁵¹³ olan meh-pāreler menzillerinden t̄urdılar ve sūnbül-i meksūrların қағ³⁵¹⁴ gördiler. [İ2/43a] Perişān ḥāl u müşevveşü’l-bāl ser-gerdān³⁵¹⁵ [M/49b] olub³⁵¹⁶ ḥayrān³⁵¹⁷ qaldılar.³⁵¹⁸

Қағ‘ a³⁵¹⁹

(Fā’ilātün/ Fā’ilātün/ Fā’ilün)

Ḥeb қағи³⁵²⁰ gördiler sūnbüllerin³⁵²¹

Dil-rubālar dil-i perişān qaldılar

[İ1/71b] İrmediler bu muşībet sırrına

Muvafıq-ı ḥayretde³⁵²² ḥayrān qaldılar

Seḥergāh çün³⁵²³ şāh-ı ‘ālem-penāh bī-dār olub³⁵²⁴ vāқи‘-i şebingāh ḥātırā olub³⁵²⁵ mülāzımān-ı ḥızmetden birine³⁵²⁶ buyurdu ki³⁵²⁷ ğilmān-ı müzellefe³⁵²⁸ sākin oldukları menzilde bir cānibden zūlf-i dil-āvizi қағ³⁵²⁹ bir ğulām vardur. Āñı fi’l-ḥāl hużūr-ı

³⁵¹¹ қағ‘ idüb: kesüb M

³⁵¹² çünkim şāh-ı ḥāver baş kaldırub livā-i zerrīn ile ‘asker-i z̄ulmet sirişt üstine buyururdu ve şa‘şa-i miğfer-i zerrīn-i Rum ‘ālemi bürüdi: -İ2, İ1

³⁵¹³ қағ‘: -İ1, İ2

³⁵¹⁴ қағ‘: maqtu‘ M

³⁵¹⁵ ser-gerdān: -İ1, İ2

³⁵¹⁶ olub: -İ1, M

³⁵¹⁷ ḥayrān: ḥayrān M

³⁵¹⁸ qaldılar: oldılar M

³⁵¹⁹ қағ‘ a: -T

³⁵²⁰ қағ‘: muqatṭa‘ M

³⁵²¹ sūnbüllerin: gönüllerinM

³⁵²² ḥayretde: ḥayrān M: ḥayretde İ2

³⁵²³ çün: çünkim M

³⁵²⁴ olub: oldı M, İ2

³⁵²⁵ ḥātırā olub: ḥātır-ı şerīfine gelüb M

³⁵²⁶ birine: -İ1

³⁵²⁷ buyurdu ki: -İ1, İ2

³⁵²⁸ ğilmān-ı müzellefe: ğilmān İ2

³⁵²⁹ қағ‘ i: muqatṭa‘ M: -İ2

şerîfûme³⁵³⁰ ihzâr idüñ diyü emr³⁵³¹ buyurđı. Çünkü³⁵³² fermân-ı kadr-i tüvân cimâh-ı sumû^{c 3533}-ı ğilmâna irdi. Biri birine nazâr idüb ve cümlesi huzûr-ı şâha gidüb serîr-pâye-i a' lāya ' arz-ı hâl³⁵³⁴ cür'et itdiler. Şâh-ı cihân çünkü³⁵³⁵ bu nokta 'i³⁵³⁶ ' iz'ân kıldı. Engüşt-i hayretini³⁵³⁷ dehân-ı fikrete urub³⁵³⁸ ve bu hüsn-i tedârike taḥsîn³⁵³⁹ kılub³⁵⁴⁰ ve³⁵⁴¹ ecdâd-ı a' zâm-ı ervâhına kâsem u sevgend³⁵⁴² yâd itdi ki buñı³⁵⁴³ idene zarâr u gezend irişdirmeye tâ ol dâhı kendüsin³⁵⁴⁴ âşikâra eyleye ve aḥvâlin³⁵⁴⁵ huzûr-ı şâha söyleye.³⁵⁴⁶

Beyt³⁵⁴⁷

(Mef'ûlü/Mef'âilü/Mef'âilü/Fe'ûlün)

Esrâr-ı sūzın ḥalkâ³⁵⁴⁸ beyân eylemek olmaz

Ser virmek olur sırrı ' ayân eylemek olmaz

Diyüb sükût itdi³⁵⁴⁹ şâh ol kadar ki teccessüs itdi. Bu kârûñ ğavrine irmedi ve ittila^{c 3550} vü inkişâfından eşer görmedi eyitdi.³⁵⁵¹

³⁵³⁰ huzûr-ı şerîfûme: huzûruma M

³⁵³¹ emr: - İ1, M

³⁵³² çünkü: çünkü M

³⁵³³ cimâh-ı sümû': sümû' M: şimâh-ı sümû' İ2

³⁵³⁴ ' arz-ı hâl: ' arz u hâl M

³⁵³⁵ çünkü: çün M

³⁵³⁶ nokta 'i: nükte 'i M, İ2

³⁵³⁷ hayretini: hayreti M

³⁵³⁸ urub: urdı M

³⁵³⁹ taḥsîn: ḥayrân M

³⁵⁴⁰ kılub: kâlub M

³⁵⁴¹ ve: - M, İ2

³⁵⁴² u sevkend: -İ1, İ2

³⁵⁴³ buñı: bu nükte 'i M

³⁵⁴⁴ kendüsin: kendüzini M: kendüsini İ2

³⁵⁴⁵ aḥvâlin: aḥvâlini İ2

³⁵⁴⁶ ve aḥvâlin huzûr-ı şâha söyleye: -İ1, İ2

³⁵⁴⁷ beyt: nazm İ2: -T

³⁵⁴⁸ halkâ: ḥalkâ İ2

³⁵⁴⁹ diyüb sükût itdi: -M

³⁵⁵⁰ ittila': rüy-ı ittila' M: -İ2

³⁵⁵¹ eyitdi: -M

Kıt' a³⁵⁵²

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Zihī ' aql u zihī lütf-i tedārik
Ki başuñ³⁵⁵³ kırtarur böyle belādan
Muqarrerken mükāfat-ı hıyānet
Hılas eyler kıomaz nefsün cezādan

Muṭāyebe³⁵⁵⁴

Bir mu' allim bir tenhā³⁵⁵⁵ hücre içinde bir dīvāra bir uçqurın bir [İ1/72a] tariḳ ile³⁵⁵⁶ kıayd idüb³⁵⁵⁷ ve bu dām u tezvīr ile³⁵⁵⁸ ğazālānı³⁵⁵⁹ birer birer³⁵⁶⁰ şayd idüb³⁵⁶¹ zevkılerin idermiş.³⁵⁶² Her ğāh ki bir gözi āhuya dāme ve bir perī-peykeri ḫalvet rāme çekmelü olsa bir hizmet ile [M/50a] ol hücreye getirüb ve ol bend olan av çuqurın³⁵⁶³ altına oturdub çöz uçqurı³⁵⁶⁴ diyü ḫiṭāp idermiş.³⁵⁶⁵ Lakin kıanğı uçqurdur tā' yin itmeyüb şabī uçqur şadāsın ğuş idicek eger şānında kerāmet ve³⁵⁶⁶ vaşfında³⁵⁶⁷ mu' allimce ise³⁵⁶⁸ mülāyimat olub şabī kendü uçqurun şanub³⁵⁶⁹ fi'l-ḫāl çözüb ḫ'āce

³⁵⁵² kıt' a: -T

³⁵⁵³ başuñ: baş M: başın İ2

³⁵⁵⁴ muṭāyebe:-T

³⁵⁵⁵ tenhā: tenḫā M

³⁵⁵⁶ bir tariḳ ile: bir tariḳıyle: -M, İ2

³⁵⁵⁷ idüb: -M

³⁵⁵⁸ dām u tezvīr ile: dāmı M

³⁵⁵⁹ ğazālānı: ğazālātı M

³⁵⁶⁰ birer birer: -M

³⁵⁶¹ idüb: idermiş İ1, İ2

³⁵⁶² zevkılerin idermiş: -İ1, İ2

³⁵⁶³ çuqurın: çuquruñ M: çuquruñı İ2

³⁵⁶⁴ altına oturdub çöz av çuqurı: -İ1: M, İ2

³⁵⁶⁵ idermiş: idüb M: -İ2

³⁵⁶⁶ ve: -İ1, İ2

³⁵⁶⁷ vaşfında: nefsinde M

³⁵⁶⁸ mu' allimce ise: -İ1, İ2

³⁵⁶⁹ mülāyimat olub şabī kendü av çuqurun şanub: -M

metā^c-i murādına el ururmuş ve ol esbāb-ı zī-kıymeti bu tedārik ile ucuzca³⁵⁷⁰
düşürürmüş eger hod³⁵⁷¹ şabīnün sirişinde hıyānet ve hılkatinde sefāhat olmayub

Beyt³⁵⁷²

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Eger ğilmān eger zenler meşeldür

[İ2/43b] Fevāhişden³⁵⁷³ olur mı ^c aql olursa

ķābīlinden degülse³⁵⁷⁴ rızā virmeyüb ferāset-i hafirinde³⁵⁷⁵ şūret-i muķālefet³⁵⁷⁶
görinür³⁵⁷⁷ h[~]āce³⁵⁷⁸ ^c adem-i keremin añlayub be şol tūran³⁵⁷⁹ uçķurı çöz şańa direm
diyü ĩmā ile temeyyüz-i merām idüb³⁵⁸⁰ şabī dāhi³⁵⁸¹ nazār idüb³⁵⁸² uçķurı görüb
güşāde idermiş ve güyā ki bir hizmet için gelmişdür girü taşra gidermiş. H[~]āce³⁵⁸³-i
mu'allim dil-berlerün³⁵⁸⁴ ve genc-i bī-zerlerün nuķūd-ı vaşlın³⁵⁸⁵ bu tārīķ ile meķekk-i
imtiķāne çeküb şarraflık idermiş ve aķvāli böyle gelüb gidermiş.³⁵⁸⁶ Anlaruń ki sirişti
denes-i habāsetden ve ğubār-ı ķabāhatden pāk ve kendüleri şāhib-i idrāk der-pūte-i
imtiķānda zer-i hālis gibi kūdūretten müberrā gelür h[~]ācenün tama^c ı nā-reşīdesinden
felāķ bulur amma ānlaruń ki cevher-i vücūdları hāk ve rīk-i sefāhat ile ālūdedür h[~]āce

³⁵⁷⁰ ucuzca: ucuz İ2

³⁵⁷¹ hod: -M

³⁵⁷² beyt: nazm İ2: -T

³⁵⁷³ fevāhişden: fevāhişden M

³⁵⁷⁴ degülse: degül ise İ2

³⁵⁷⁵ ferāset-i hafirinde M: mir'at-ı zamīrinde İ2

³⁵⁷⁶ şūret-i muķālefet: muķālefet sūreti M

³⁵⁷⁷ görünür: gösterürse M: görünürse İ2

³⁵⁷⁸ h[~]āce: h[~]āce M

³⁵⁷⁹ tūran: duran İ1

³⁵⁸⁰ idüb: idicek M

³⁵⁸¹ dāhi: -M

³⁵⁸² nazār idüb: baķub M

³⁵⁸³ h[~]āce: h[~]āce M

³⁵⁸⁴ dil-berlerün: sim-i berlerün M: simīn-berlerin İ2

³⁵⁸⁵ vaşlın: vaşlını İ2, M

³⁵⁸⁶ şarraflık idermiş ve aķvāli böyle gelüb gidermiş: -M

aña tār-ı iştiḥāsın yandırı yandırı ve üstādından gördüğü gibi döndüri döndüri ‘ ameli getürürmiş.³⁵⁸⁷

Ꞑıt‘ a³⁵⁸⁸

(Mefā ’īlün/ Mefā ’īlün/Fe ’ülün)

Gözi āhūları şayd itmek için

Gerekdür böylece bir dām u tezvīr³⁵⁸⁹

[İ1/72b] Şikār ider birer birer gazalānı³⁵⁹⁰

Zihī şayyād u şāhib-re’y u tedbīr

[M/50b] Muṭāyebe³⁵⁹¹

Bir mu‘ allīm-i ḥāl-dāş³⁵⁹² bir mu‘ allīme eydür ki gāhice bu ta‘ līm-ḥāne-i dehrde tīr-i murād müşādif-i hedef olur mı. Ya‘ nī şāhib-i ṭable-i sīmīn bir қаşı kemān қabzā-i taşarrufına gelür mi. Ol dāḥi eyitmiş.³⁵⁹³ Egerçi bu şofra-i cihānda³⁵⁹⁴ bu ni‘ metüm nefsumūze her-gāh vuşūl bulmaz bi-hamdülillāh³⁵⁹⁵ hele ‘ ilm berekātında eksik dāḥi olmaz.

³⁵⁸⁷ Anlaruñ ki sirişti denes-i habāsetden ve ğubār-ı қabāḥatden pāk ve kendüleri şāhib-i idrāk der-püte-i imtiḥānda zer-i ḥālis gibi küdüretten müberrā gelür ḥācenüñ ṭama‘ ı nā-reşīdesinden felāḥ bulur amma ānlaruñ ki cevher-i vücūdları ḥāk ve rīk-i sefāhat ile ālūdedür ḥāce aña tār-ı iştiḥāsın yandırı yandırı ve üstādından gördüğü gibi döndüri döndüri ‘ ameli getürürmiş.: -İ1, İ2

³⁵⁸⁸ Ꞑıt‘ a: -T

³⁵⁸⁹ dām u tezvīr: dām-ı tezvīr M: - İ2

³⁵⁹⁰ gazalānı: gazālātı M

³⁵⁹¹ muṭāyebe:-T

³⁵⁹² ḥāl-dāş: ḥāl-dāş M

³⁵⁹³ eyitmiş: eydür M

³⁵⁹⁴ şofra-i cihānda: M

³⁵⁹⁵ Bi-hamdülillāh: ammā M

Ꞑıt' a³⁵⁹⁶

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Degüldür mekteb-i dehr içre eksik
Mu' allimce mülāyimce şabīler
Zavallū ḥ'āce netsün nefis elinden³⁵⁹⁷
Velīler 'āciz u ḥayrān nebīler

Muṭāyēbe³⁵⁹⁸

Bir mu' allīm-i cāhil fennīnde ğāfil³⁵⁹⁹ bir şabī-i mu' allimce 'i³⁶⁰⁰ tenhālayub
muḥaşşıl³⁶⁰¹

Beyt³⁶⁰²

Ꞑala tenhā çün bir emred bir insān
Üçüncüsi olur elbette Şeytān
Ꞑavlince miḥmān peydālayub^{3603 3604}

zor ile giryān u lertzān eylemek üzere iken³⁶⁰⁵ bir şahş-ı engel ve bir ebleh-i³⁶⁰⁶
mülmel rāst gelüb ve ḥ'āce-i mu' allimi bu 'amelde görüb³⁶⁰⁷ ḥ'āce niylersin

³⁵⁹⁶ Ꞑıt' a: nazm İ2: başlık -T

³⁵⁹⁷ Son iki mısra: -İ2

³⁵⁹⁸ muṭāyēbe:-T

³⁵⁹⁹ -i cāhil fennīnde ğāfil: -M

³⁶⁰⁰ şabī-i mu' allimce-i: mu' allimce şabī-i M

³⁶⁰¹ tenhālayub muḥaşşıl: -İ1, İ2

³⁶⁰² beyt: -İ1, İ2

³⁶⁰³ şeytān Ꞑavlince miḥmān peydālayub: -İ1, İ2

³⁶⁰⁴ Metnin devamında /nazm: Ey Ꞑıflımı açamayan ol genc-i pür-zerüñ miftaḥına/Çalsun birez ayva çekirdegi emredden ğāfil cāhil-i her şabī 'i zeri ile giryān diler zān idüb ol maḥal

³⁶⁰⁵ zor ile giryān ve lertzān iylemek üzere iken: -M

³⁶⁰⁶ ebleh-i: engel-i M, İ2

³⁶⁰⁷ görüb: bulub M

dimiş.³⁶⁰⁸ H̄āce dāhi bi' l-bedāhe ušte bu şabīnūñ çıbānın çıkaruram³⁶⁰⁹ ve yāresi³⁶¹⁰
tiz oñulur mı ānı baqaram dimiş.

Ꞑıt' a³⁶¹¹

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ūlün)

Hekīm olmağ gerek böyle mu' allīm
Ki şabīnūñ³⁶¹² gehi³⁶¹³ çözüb³⁶¹⁴ tumānın
Cerāhat mevzū' ın bulub arayub
Deşe ol mīl-i lahm ile çıbānın

[M/35b] Hikāyet-i Manzūme³⁶¹⁵

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ūlün)

Ta' aşşuğ eyleyüb dilden nihānı
Civān iken severdüm bir civānı

Lebi kevşer boyı tūbā visāli
Virürdi bāğ-ı cennetden mişāli

[İ1/73a] Melāhat burcınūñ bir³⁶¹⁶ māhi idi³⁶¹⁷

Güzeller dil-rübālar şāhi idi³⁶¹⁸

³⁶⁰⁸ dimiş: didükde M

³⁶⁰⁹ çıkaruram: şıkaram M, İ2

³⁶¹⁰ ve yāresi: -M

³⁶¹¹ kıt' a: başlık -İ2: -T

³⁶¹² şabīnūñ: şabiyānūñ İ1, İ2

³⁶¹³ gehi: -M

³⁶¹⁴ gehi çözüb: çözüb gehi kāmīl İ2

³⁶¹⁵ hikāyet-i manzūme: -T

³⁶¹⁶ bir: -M

³⁶¹⁷ māhi idi: māhyıdı İ1, İ2

³⁶¹⁸ şāhi idi: şāhyıdı M

‘ Aceb bilsem ne burcuñ aḥteriydi
Ki ‘ âlem ḥalkı cümle müşteriydi

Olurken pisteri³⁶¹⁹ gülde ṭurāḡı
Yatur ḥāk içre şimdi gül yanaḡı

Şaçından bÿy alurken bÿy-ı³⁶²⁰ ezfer
Yatur sÿnbÿlleri ḥâke ber-â-ber

[İ2/44a] Cemâli zeyn iderken bostânı
Ḳara yir içredür şimdi mekânı
Miyânı incinürken pîrehenden
Ḳara toprak³⁶²¹ içinde ṭıtdı mesken

Oturmazken ḥaşır üstinde ‘ üryân
Ḳara toprak³⁶²² döşinmiş şimdi pinhân

[M/36a] Gözüm yaşı nice olmaz revâne
Ayurdı böyle dil-berden zamâne
İlâhî ravzasın pür-raḥmet eyle³⁶²³
Maḳâm-ı dil-güşâsın cennet eyle

³⁶¹⁹ pisteri: pister İ1

³⁶²⁰ bÿy-ı: misk-i M, İ2

³⁶²¹ toprak: toprak İ2

³⁶²² toprak: toprağa İ2

³⁶²³ İlâhî ravzasın pür raḥmet eyle: İlâhî rûḥına raḥmet eyle İ2

Ne ehdāş eyledi bu çerh-ı gerdān
Ki soñra itmedi hāk ile yeksān

Kimi güldürdi bu devr-i zamāne
Ki ağlatmadı ıaldı řadumāne

Kime el virdi bu³⁶²⁴ dünyāda devlet
Soñında urmadı devrān āña let³⁶²⁵

‘ İmāret kıılma virānuñ³⁶²⁶ cihānuñ
Kara toprağ olur çünki³⁶²⁷ mekānuñ

Zamān ile³⁶²⁸ düşüb araya hicrān
Bizi şaldı diyār-ı hecre cānān

Düşüb araya birkaç gün cüdālıđ
Kesildi olmaz oldu āşinālıđ

Ben eyitdükçe āña dürlü niyāzı
Ziyāde eyledi ol ‘ izz u nāzı

Niyāz idüb ben açdığça āña rāz
İderdi evc-i istiğnāda pervāz

³⁶²⁴ bu: hōd M

³⁶²⁵ soñında urmadı devrān āña let: ki devlet zūlm-i devrānından yimez let M

³⁶²⁶ virānın: virānuñ İ2

³⁶²⁷ çünki: eñ soñ M: çünkim İ2

³⁶²⁸ zaman ile: zamāniyle M: İ2

Olub niçe kimesne hem vesīle
Aña barışmağa olmadı meyle³⁶²⁹

[İ1/73b] Tıtuşub³⁶³⁰ lāleveş dāğ-ı derūnum
Beni yandurdı ʿ aşk-ı enderūnum

Yaturken genc-i ğamda ittifākı
Tākaza itdi bir şeb iştiyākı

Yağub ḥasret odı ol demde cānum
Yidi kat göge³⁶³¹ çıkdı efgānum

Mekānumdan turub³⁶³² şevk ile ol ān
Nigāruñ kūyine atdum hemān cān³⁶³³

Aşub katʿ eyledüm³⁶³⁴ nice beyābān
İrişdüm Kaʿ be kūyına bī-cān

Ol māhuñ menzilīne çünki irdüm
Şanasın ḥacı idüm nūr gördüm

Felek farqında gördüm çün bir eyvān
İçine şāye şalmış mäh-ı tībān

³⁶²⁹ meyle: ḥīle M: vesīle İ2

³⁶³⁰ tıtuşub: tıtuşdı İ2

³⁶³¹ göge: göglere İ2

³⁶³² turub: durub İ1, T

³⁶³³ nigāruñ ğūyine atdum hemān cān: nigāruñ ğūyına itdüm hemān cān İ2

³⁶³⁴ eyledüm: eyleyüb M, İ2

Güneş nūri³⁶³⁵ ol eyvāne virüb fer
Cemāliyle cihāna³⁶³⁶ olmuş münevver

Ne eyvān belki kendü āsmāndur
Ki Behrām ānda her-dem pasbāndur

[İ2/44b] Dolandum devr idüb eyvāna çıkdum
Kemend-i āhiyle Keyvāna çıkdum

Meger çarhuñ³⁶³⁷ birine irdüm ol şeb
Ki olmuşdı sirişküm anda kevkeb

Yatur h̄āb içre gördüm çün nigārum
Başumdan gitdi ʿ aql-ı bî-ķarārüm

Görüb pister içinde ol civānı
Güneş inmiş yire şandum ben ānı

Görüb anı lihāfı yir içinde
Meh-i tabānı şandum ebr içinde

[M/36b] Varub yanına yabyab zār u giryān
Yüz urdum pāyine lertzān u perişān

Olub başı ucında ben havāle
Biraz itdüm figān u āh u nāle

³⁶³⁵ nūri: yüzi M, İ2

³⁶³⁶ cihāna: cihān İ2

³⁶³⁷ çarhuñ: çarḫ İ2

Ġazel³⁶³⁸

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Didüm ey ħasta³⁶³⁹ gönlümüñ şifası

Dil u cānuñ ṭabīb-i cān-fezāsı³⁶⁴⁰

Şifā-yı cān u dildür çünki la' lüñ

Niçün olmaz bu derdimüñ devāsı

[İ1/74a]

Vefā eyle beni vaşluñla güldür³⁶⁴¹

Yeter ağlatdı devrānuñ cüdāsı

Yatarsın ḥ̣ab-ı ğafletde ğāmuñ yoğ

Beni ḥāk itdi hicrānuñ belāsı

Yüzin sürdi ayağnuñ toprağına

Visālüñdür bu Baḥrīnüñ şafāsı³⁶⁴²

Pes andan yorğanın açub hīrasān

Bir iki būseseñ aldum şitābān

Ḳoḥlayub zenehdānımı çendān³⁶⁴³

Biraz yatdum³⁶⁴⁴ yanında mest u ḥayrān³⁶⁴⁵

³⁶³⁸ ğazel: başlık -İ1: -T

³⁶³⁹ ħasta: ħaste M

³⁶⁴⁰ dil u cānuñ ṭabīb-i cān fezāsı: baḥār-ı derd-i ' aşkum āşināsı M

³⁶⁴¹ güldür: gülesdür İ1,İ2

³⁶⁴² şafāsı: temennāsı M

³⁶⁴³ Mısra vezin bakımından kusurlu

³⁶⁴⁴ yatdum: yatubM

³⁶⁴⁵ ḥayrān: ḥayrān M

El urdum yapışdum çün³⁶⁴⁶ s̄inesine³⁶⁴⁷

Uyanub uşı geldi kendüsine

Çün âdem gördi yanında perî-zâd

Çıgırub istedi kıлмаğa feryâd

Didi âdem misin yoḥsa³⁶⁴⁸ perî mi

Niçe geçdüñ ola bâb-ı ḥarîmi

Niçe geçdüñ bu kıy-ı pür-ḥatırdan³⁶⁴⁹

Degülsin sen didi meger beşerden

Nice itdüñ ‘azîmet burc-ı müşîre³⁶⁵⁰

Ne geldüñ bârekallah işbū yire

Raķîbüñ gözleri duş³⁶⁵¹ olmadı mı

Maḥalle segleri uş olmadı mı

Eger aġyâr olsa bundan ḥaberdâr³⁶⁵²

Bu eyvânı iderler başuña dâr

³⁶⁴⁶ yapışdum çün: çün yapışdum İ2

³⁶⁴⁷ el urdum yapışdum çün s̄inesine: el urdum çün yapışdum s̄inesine M

³⁶⁴⁸ yoḥsa: yâhud M, İ2

³⁶⁴⁹ beyit: -İ1, M

³⁶⁵⁰ müşîre: şîre M

³⁶⁵¹ duş: tuş İ2

³⁶⁵² ḥaberdâr: ḥaberdâr M

Mülk-i burcına itmişsin ʿ azīmet³⁶⁵³

Dönersin ʿorqaram diyü ʿ azīmet³⁶⁵⁴

[İ2/45a] Peder mäder duyarlarsa bu ʿalı
Seni köşkten³⁶⁵⁵ uçururlar zevāli

Meger dil-ber bu ʿāvlī³⁶⁵⁶ zıkr iderken

Düşüb vehme ben ānı fikr iderken

Anı gördüm ki bir bānū-yi zibā

Bir elde şemʿ ve destinde ʿelvā

Şuʿ ūd itdi yuqarı³⁶⁵⁷ nerdübāndan

Anı dil-ber³⁶⁵⁸ görüb ʿavf itdi cāndān

Baqub diqqatle āna ol yüzi mäh

Didi eyväh bu³⁶⁵⁹ mädördür bu vallah

[İ1/74b;

M/37a] Beni yorğān ile³⁶⁶⁰ pūşīde itdi

Duyulmasın diyü gūşīde itdi

Gelüb pister ucında zen³⁶⁶¹ oturdı

Biraz nān u şeker u³⁶⁶² ʿelvā getürdi

³⁶⁵³ ʿ azīmet: ʿ azīme İ2

³⁶⁵⁴ ʿ azīmet: recīme İ2

³⁶⁵⁵ köşkten: kökden M, İ2

³⁶⁵⁶ ʿāvlī: ʿalī İ1

³⁶⁵⁷ yuqarı: yuqaru İ2

³⁶⁵⁸ dil-ber: oğlan M

³⁶⁵⁹ bu: ki İ2

³⁶⁶⁰ yorğān ile: yorğaniyle M, İ2

³⁶⁶¹ zen: zene İ2

Bakub baña didi bānū-yı devrān
A bu kimdür yatan yanuñda³⁶⁶³ oğlan

Omuzların şıķub itdi sūkūt ol
Utanub ya‘ nī kim oldı şamūt ol

Gelüb bānū benüm āçdı yüzümi³⁶⁶⁴
Unutdum ĥayretümden³⁶⁶⁵ kendözümü

Tebessüm eyleyüb didi evlā mı
Senüñçün mi toğurdum³⁶⁶⁶ bu ğulāmı

Neler çekdüm bunı ben büyüdince
Gice agladuğı vaķt uyuyunca³⁶⁶⁷

Virince lāle-i ruĥsārına tāb
Ciger ķanın yudub ben görmedüm ĥ‘āb

Büyüdince anuñ serv-i revānın
Tađıtdum nice murĝūñ eşyānuñ

³⁶⁶² u: -İ2

³⁶⁶³ yanuñda: yanında İ1, İ2

³⁶⁶⁴ Beyit: -İ2

³⁶⁶⁵ ĥayretümden: ĥayretümden M

³⁶⁶⁶ toğurdım: doğurdım İ1, M

³⁶⁶⁷ uyudunca: uyuyunca İ1, M

Virince bāğ-ı ruḥsārına³⁶⁶⁸ s̄ir-āb³⁶⁶⁹

Akıtdum gözlerümden nice kez āb

Anaya bu mıdur şimdi mürüvvet

Girerler³⁶⁷⁰ bāğ-ı vaşla bī-icāzet

Alışdurdum yüzine çün gözümü

Didüm ben de ele ālub yüzümü

Toğursın böyle oğlanı anası³⁶⁷¹

Yavuzluk görmesün hergiz anası³⁶⁷²

Ne gül bitdi cihānda ḥārı olmaz

Ne bir dil-ber olur ağıyārı olmaz

Biter mi derd-i ter-i ḥār olmayınca

Olur mı dil-ber ağıyār olmayınca

‘ Asel zenbūrnuñ gördüñ mi ḥālin³⁶⁷³

Yapar amma³⁶⁷⁴ yimez kendüsi balın

Görürsin bāğ-bān bir ter-nihāli

Diküb toprağına serper zülāli

³⁶⁶⁸ ruḥsārına: ruḥsārına M

³⁶⁶⁹ s̄ir-āb: tāb İ2

³⁶⁷⁰ girerler: girersin İ2

³⁶⁷¹ analar: analar İ2

³⁶⁷² anası: analar İ2

³⁶⁷³ ḥālin: ḥālin İ2

³⁶⁷⁴ amma: ama İ2

Olub ḥāşıl virince hem dāhi bār
Şabāveş üstine olur hevādar

[İ1/75a] Bitüb şāḥı gelince berg u bāre
Naşīb olur şemār mūr ü märe

Çeker bir ni‘ mete kimi belāyı
Kimi hazırca yir sürür şafāyı³⁶⁷⁵

[İ2/45b] Budur ḥāli zamānuñ ittifākı
Gehi³⁶⁷⁶ vuşlat virür gehi³⁶⁷⁷ firākı

Ne ḥāletdür fenā bezminde Bahrī
Ki iller mest- [i] mey sen mest-i sāki³⁶⁷⁸

[M/50b] Muṭāyebe³⁶⁷⁹

Bir ‘āşık-ı püser perī-peykerinüñ quducağın tenhālayub³⁶⁸⁰ rekeb yerkeb bābında³⁶⁸¹
maşdārını şığaya çekerken ve bostān-ı iştigālinde ‘amel toḥmın ekerken muḥaşşıl
s..erken ma‘şūkı görüb³⁶⁸² ta‘n yüzinden birkaç kelimāt ider. ‘Āşık-ı derd-mend³⁶⁸³
bu kıt‘a’ı oğur.

³⁶⁷⁵ kimi hazırca yir sürür şafāyı: kimi hazır virür kime şafāyı İ1, İ2

³⁶⁷⁶ gehi: kime İ2

³⁶⁷⁷ gehi: kime İ2

³⁶⁷⁸ Beyit: -İ1, İ2

³⁶⁷⁹ muṭāyebe:-T

³⁶⁸⁰ tenhālayub: bulubM

³⁶⁸¹ bābında: bābından İ2

³⁶⁸² ma‘şūkı görüb: görüb

³⁶⁸³ ‘āşık-ı derd-mend: ‘aşık M

Ꞗıı' a³⁶⁸⁴

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ne sen hālin baḡarsın ne ḡoduḡuñ³⁶⁸⁵

[M/51a] Zavallu ' āşıḡ ölsün mi efendi
Ḥayālün kūyine çılk ura ura
Eli kefgire dolansun³⁶⁸⁶ mı efendi

Muṡāyēbe

[T/61a] Bir oḡlancuḡ bir ḡulām-pāreden aḡçe istemiş.³⁶⁸⁷ Ḥerif dāḡi³⁶⁸⁸ eyitmiş³⁶⁸⁹
sen dāḡa küçüksin³⁶⁹⁰ ḡorḡaram³⁶⁹¹ tamām³⁶⁹² yimezsın şabī eyitmiş. Ḳarḡa yavrısı
dāḡi küçükdür amma³⁶⁹³ büyük büyük etler pāresin³⁶⁹⁴ yudar.³⁶⁹⁵

Ꞗıı' a

(Fā 'ilātün/ Fā 'ilātün/ Fā 'ilün)

Bi 't-tamāmı yir zamāne oḡlanı
Tek hemān ḡurı ḡoma oñat tükür
Bu küçükdür dime baş kim bunlaruñ³⁶⁹⁶
Ḥaḡḡınadur *fe-fi' luhu fi 'd-dübür*^{3697,3698}

³⁶⁸⁴ Ꞗıı' a: -T

³⁶⁸⁵ ḡoduḡuñ: ḡoduḡın İ1

³⁶⁸⁶ kefgire dolansun mı: kefgire dönsün mi M

³⁶⁸⁷ istemiş: ister M

³⁶⁸⁸ dāḡi: -İ1, İ2, T

³⁶⁸⁹ eyitmiş: eydür M

³⁶⁹⁰ sen dāḡi küçüksün: ḡatı küçüksün M

³⁶⁹¹ ḡorḡaram: -İ1, İ2, M

³⁶⁹² tamām: -M

³⁶⁹³ amma: ama İ2

³⁶⁹⁴ etler pāresin: pāre etler İ2

³⁶⁹⁵ yudar: aḡzı büyükdür M

³⁶⁹⁶ bunlaruñ: bunların İ1

Muṭāyēbe

Bir yeñiçeri ehremîni³⁶⁹⁹ bir böñce yeñiçeri dil-bercügi ile bir yirde yaturmış. Çünkim dil-ber-pāre³⁷⁰⁰ ḥābe varur ehremen³⁷⁰¹ bed-girdārken abdārın [İ1/75b] ḥāli³⁷⁰² bulur.³⁷⁰³ hemān³⁷⁰⁴ işbudur diyü³⁷⁰⁵ ṭumancıgın çözüb ansuzın³⁷⁰⁶ oğlana yürüdür. Oğlancuḡ g..i ācısından bī-dār olub³⁷⁰⁷ ve ḥışma gelüb³⁷⁰⁸ ehrimene³⁷⁰⁹ niylersin dimiş.³⁷¹⁰ Ehremen eyitmiş³⁷¹¹ nesne [T/61b] yoḡ ušte³⁷¹² ḥorata iderem dimiş. Oğlan bre³⁷¹³ tiz şu ḥoratayı³⁷¹⁴ çıkar yoḡsa saña incinürem³⁷¹⁵ ayruḡ senüñle yatmam³⁷¹⁶ dimiş.

Ḳıṭ‘a

(Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/Fe‘ülün)

Ḳatı ṭurfa aḥrayanlar³⁷¹⁷ degül mi

Ḥorata diyü birbirin³⁷¹⁸ düzerler³⁷¹⁹

³⁶⁹⁷ ḥaḡḡınadır fī ed-debr: bu kısım M nüshasında okunmamaktadır, T nüshasında ise hiç yazılmamıştır.

³⁶⁹⁸ فا فعلوه في الذبر:

³⁶⁹⁹ yeñiçeri ehremîni: ehremen yeñiçeri M

³⁷⁰⁰ dil-ber-pāre: oğlan M

³⁷⁰¹ ehremen: ehremeni İ2

³⁷⁰² ḥāli: ḥāli İ1

³⁷⁰³ bulur: görür M

³⁷⁰⁴ hemān: -İ1, İ2, T

³⁷⁰⁵ diyü: diyüb M

³⁷⁰⁶ aṅsuzın: -İ1, İ2, T

³⁷⁰⁷ bī-dār olub: uyanub M

³⁷⁰⁸ ḥaşma gelüb: -M

³⁷⁰⁹ ehrimene: yoldaşına M

³⁷¹⁰ dimiş: deyü M

³⁷¹¹ eyitmiş: -İ1, İ2, T

³⁷¹² ušte: -M

³⁷¹³ bre: be M, İ2

³⁷¹⁴ tiz şu ḥoratayı: şu ḥoratayı tiz M: tiz şu ḥorata İ2: tiz şol ḥorata ‘i T

³⁷¹⁵ incinürem: incürem M

³⁷¹⁶ ayruḡ senüñle yatmam/yatmazam: -M/T

³⁷¹⁷ aḥrayanlar: ehremenler İ2

³⁷¹⁸ birbirin: birbirini T

³⁷¹⁹ düzerler: s..erler M

Yabana gitmesün diyü tohumı³⁷²⁰

Biribirinün içine ekerler

Mutâyebe

Bir ğulâm-pâre-i cihân bir ğulâmçe 'i filân³⁷²¹ peydâ idüb³⁷²² ve peydâ için bir tenhâ yire³⁷²³ gidüb³⁷²⁴ çünkim maşlahata başlar. Birkaç kerre buña³⁷²⁵ aşlar.³⁷²⁶ Hâtırına gelür ki altumdaki oğlan niyeler göreyin³⁷²⁷ çün tahtına³⁷²⁸ baqar görse ki³⁷²⁹ meger³⁷³⁰ ol dâhı bir meges tutub g..ine bir çöp şokub oynar.

Kıta

(Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/Fe 'ülün)

Aña itdiklerin ol dâhı ider

Yapar her kuş çü gördiği yuvayı

[İ2/46a] Elinde bir kazık biri g..inde

Dağı oynar zihî merd-i fedâyî³⁷³¹

[M/51b] Mutâyebe³⁷³²

Ğulâm-pârenün biri³⁷³³ ber-tamâm-ı yemin³⁷³⁴ ğulâmçe 'i³⁷³⁵ peydâ ider ve tenhâya³⁷³⁶ alub gider. Herîf maslahat üzre iken³⁷³⁷ görür ki ğulâmçeden³⁷³⁸ aşla hareket

³⁷²⁰ tohumı: tohumı T

³⁷²¹ gulâmpâre-i cihân: ğulâm İ2: gulâmpâre-i fettan T

³⁷²² idüb: idüb M

³⁷²³ tenhâ yire: cây-ı tenhâya M

³⁷²⁴ gidüb: gider M

³⁷²⁵ kerre buña: -İ1, İ2, M

³⁷²⁶ aşlar: işler T

³⁷²⁷ göreyin: göreyüm M

³⁷²⁸ tahtına: mâ-tahtına M, T

³⁷²⁹ görse ki: görür ki M, T

³⁷³⁰ meger . -İ1, İ2, T

³⁷³¹ dağı oynar her merd-i fedâyî: -M

³⁷³² mutâyebe: -İ2

gelmez.³⁷³⁹ Bayıldı mı ne oldu³⁷⁴⁰ hâl ne idi ki³⁷⁴¹ diyü çünkü³⁷⁴² herîf tahtına³⁷⁴³
bağar görse ki oğlan³⁷⁴⁴ barmağıyla³⁷⁴⁵ toz içinde tevekkeltu ‘alâ’llah³⁷⁴⁶ yazar.

Kıta

(Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/Fe’ülün)

Zamâne oğlanı üstür gibidür

[İ1/76a] Dağı renc dimedin çöker dimez âh

Binüb püştine yırtarlar g..ini

Yazar kendü tevekkeltu ‘alâ’llah³⁷⁴⁷

Muṭāyebe

İki ‘acem hem-hâne³⁷⁴⁸ olub bir yirde sâkin³⁷⁴⁹ olurlarmış. Birinüñ bir ‘alâ-dünbeye
mâlik mu‘allimce gulâmcığı³⁷⁵⁰ bir püseri³⁷⁵¹ var imiş. Ol bir yoldaşından [T/62a]
kışkanub her-gâh ki taşra gitse püserüñ şalvarı bendin³⁷⁵² mühürleyüb gider³⁷⁵³ ve ol

³⁷³³ biri: birisi M, T

³⁷³⁴ tamâm yemîn: -İ1, T

³⁷³⁵ gulâmçe: oğlançuğ M

³⁷³⁶ tenhâya: bir tenhâ yire M

³⁷³⁷ maslaḥat üzre iken: maslaḥata başlar M

³⁷³⁸ gulâmçedan: oğlançuğ M

³⁷³⁹ gelmez: itmez M

³⁷⁴⁰ bayıldı mı ne oldu: -M

³⁷⁴¹ hâl ne idi ki: -İ1, T

³⁷⁴² çünkü: -İ1, T

³⁷⁴³ tahtına: aşığa M: mâ- tahtına T

³⁷⁴⁴ oğlan: -M

³⁷⁴⁵ barmağıyla: -İ1, T

³⁷⁴⁶ tevekket-tullah:tevekket ‘al-Allah M

³⁷⁴⁷ tevekket-tullah:tevekket ‘al-Allah M

³⁷⁴⁸ hem-hâne: hem-hân İ2

³⁷⁴⁹ sâkin: -M

³⁷⁵⁰ ‘alâ dünbeye mâlik- mu‘allimce gulâmcığı: -M

³⁷⁵¹ bir püseri: -İ1, İ2, T

³⁷⁵² bendin: bend u M

³⁷⁵³ gider: gidermiş M, İ2, T

hem-sim̄n-i pür-zeri bu vechle hıfz idermiş.³⁷⁵⁴ Birgün yoldaşı olan ebter oğlandan ister püserüñ dāhı³⁷⁵⁵ yanında cāyiz olub lākin mühr-i³⁷⁵⁶ şalvārı ma' nī' -i vuşlat idügin³⁷⁵⁷ işrāb ider. ' Acem-i zarīf ya' ni³⁷⁵⁸ ḫālib olan ḫerīf fi 'l-ḫāl yirinden ṭurub püser-i nāzuñ miyānı bir muḫaddem³⁷⁵⁹ ḫuşaḫ ile³⁷⁶⁰ ḫoltuḫları altından³⁷⁶¹ peyvend idüb³⁷⁶² ve bir yüksek yire bend idüb aşar şöyle ki ayakları yire irişmez olur³⁷⁶³

Nazm³⁷⁶⁴

Yidür bir ḫulle-i sim̄n-kūhı

Ne ağır yük çeker mūy-ı miyānı

maşdāḫınca girānī-i kūh-sim̄n mūy-ı miyān-ı nāzenīni biraz aşığa çekmek ile bend-i şalvārı fi 'l-cümle vüs'at bulıcaḫ benüm çok sevdiğüm dil-ber sıyır aşığa ṭumanı diyüb baba oğlanı indirüb murādı ne ise³⁷⁶⁵ maslaḫatın³⁷⁶⁶ görüb yine hemān ol şan'at ile³⁷⁶⁷ bindirüb mūm-ı miyānı biraz uzayicek³⁷⁶⁸ yine şalvarı yukarı çekermiş. Babacığüm bu zerāfet ile³⁷⁶⁹ hem mühre ri'āyet hem oğlana kabāḫat idermiş.

³⁷⁵⁴ ve ol hem-sim̄n-i pür-zeri bu vechle hıfz idermiş: -M

³⁷⁵⁵ dāhı: - İ2

³⁷⁵⁶ mühr-i: mühürlü M

³⁷⁵⁷ idügin: olduğın M

³⁷⁵⁸ Metnin devamında/ vuşlat ve M

³⁷⁵⁹ muḫaddim: muḫaddim M, İ2

³⁷⁶⁰ ḫuşaḫ: ḫuşaḫıyla M, İ2, T

³⁷⁶¹ ḫoltuḫları altından: ḫoltuḫlarından M

³⁷⁶² idüb: -İ1, İ2, T

³⁷⁶³ olur. -İ1, İ2, T

³⁷⁶⁴ nazm: mısra' İ2

³⁷⁶⁵ murādı ne ise: -İ1, İ2, T

³⁷⁶⁶ maslaḫatın: - M

³⁷⁶⁷ şan'at ile: şan'atla M

³⁷⁶⁸ yine heman ol şan'at ile bindirüb mūm-ı meyānı biraz uzayicek: bu kısım İ2 nüshasının satırların yanına ayrıca şu şekilde yazılmıştır: yere bir ḫile eyler sīm-güñ ne ağır yük çeker mūy

³⁷⁶⁹ babacığüm bu zerāfetiyle: bu zerāfetiyle babacığüm M

Ꞑıı' a³⁷⁷⁰

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Çe düzd-i bī-naẓīr-i nāzikest īn³⁷⁷¹

Açar ꞑıflın velīkin mühri bozmaz

[İ1/76b] Çe kon bāzī ğulām-pāre ħabīs est³⁷⁷²

Düzer oğlanı tumanı çıkarmaz³⁷⁷³

[M/52a] Muṭāyebe³⁷⁷⁴

Bir 'āşık-ı şūrīde-ħāl ü ğam-dīde vü pür-melāl dil-ber-i perī-peykerini tenhāda³⁷⁷⁵ rāst
gelüb 'arz u vaşla cür'et idüb³⁷⁷⁶ eyitmiş³⁷⁷⁷ ki ben 'āşık-ı şeydā vü derdmend-i bī-
nevānı nice bir³⁷⁷⁸ aĝladub³⁷⁷⁹ [T/62b] nār-ı cihāna yaĝarsın ve hercāyilik eyleyüb şü
gibi her yana aĝarsın.³⁷⁸⁰

Nazm.³⁷⁸¹

(Fā'īlātün/ Fā'īlātün/ Fā'īlātün/Fā'īlün)

Vuslatuñdan redd idersin hicr ile niçün beni

Ꞑollayam ꞑorꞑmaz mısın maḥşerde Mevlāya seni

³⁷⁷⁰ ꞑıı' a: -İ2

³⁷⁷¹ چه دزد بی نظیر و تاز و کست این

³⁷⁷² چه کون بازی غلامپاره خبیث است

³⁷⁷³ tumanı çıkarmaz: tumanını çözmez M

³⁷⁷⁴ Muṭāyebe:- İ2

³⁷⁷⁵ tenhāda: bir tenhā yirde M

³⁷⁷⁶ 'arz u vaşla cerāi' t idüb: -İ1, T

³⁷⁷⁷ eyitmiş: eydür M

³⁷⁷⁸ nice bir: -M

³⁷⁷⁹ aĝladub: aĝladursın M, T

³⁷⁸⁰ ben 'āşık-ı şeydā derd-mend-i bī-nevānı aĝladub nār-ı cihāna yakarsın ve hercāyilük eyleyüb şü
gibi her yana aĝarsın: -İ1, İ2, T

³⁷⁸¹ nazm: -İ1, İ2, T

diyüb³⁷⁸² Haḫdan [T/62b] ḫavf itmez misin ki senden rüz-ı maḫşerde Ḥudāya şikāyet eyleyem ve firāḫuñla baña³⁷⁸³ eyledigüñ cefāyı birer birer söyleyem diyüb³⁷⁸⁴ aşkıyla yanub yaḫılmış.³⁷⁸⁵ Ma^ç şūḫ³⁷⁸⁶ olan fettān-ı cihān³⁷⁸⁷ dāḫı³⁷⁸⁸ eyitmiş. Ben dāḫı direm ki benden g.t istedi virmedüm suçum budur.³⁷⁸⁹

Ḳıṭ' a³⁷⁹⁰

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Ne şīrīn dimiş ol kim şī' r içinde

Cihānda cümlesinden muḫteşemdi³⁷⁹¹

Miyānumı kenār itmek diler dil

Mecāzī^ç aşḫuñ ey cān soñı güçdi³⁷⁹²

Muṭāyebe

Bir^ç Acem bir maḫbūb-ı çeşm-i gazāl³⁷⁹³ severmiş³⁷⁹⁴ ve her-gāḫ ol sevdüğü dil-berüñ gözlerin ögermiş.³⁷⁹⁵ Şeci^ç oḫurmuş.³⁷⁹⁶

³⁷⁸² haḫdan: -İ1, T

³⁷⁸³ baña: -İ1, T

³⁷⁸⁴ diyüb: -İ1, İ2, T

³⁷⁸⁵ aşkıyla yanub yaḫılmış: -İ1, T

³⁷⁸⁶ ma^ç şūḫ: maḫbūb M

³⁷⁸⁷ cihān: -İ1

³⁷⁸⁸ dāḫı: -T

³⁷⁸⁹ suçum budur: -İ1, T

³⁷⁹⁰ Ḳıṭ' a: -İ2

³⁷⁹¹ muḫteşemdi: muḫteşemdür M, T

³⁷⁹² güçdi: kemdür M, T

³⁷⁹³ maḫbūb-ı çeşm-i gazāl: maḫbūbuñ gözlerinM

³⁷⁹⁴ severmiş: övüvirmiş M

³⁷⁹⁵ ve her gāḫ ol sevdüğü dilberüñ gözlerin ögermiş.: -M

³⁷⁹⁶ seci^ç oḫurmuş: -İ1, İ2, T

Ꞑıı' a ³⁷⁹⁷

Güzelde güzel gerekdür
Göz aldan güzel gerekdür
Güzellere muhaşşıl bu ³⁷⁹⁸
Göz alla güzel gerekdür ³⁷⁹⁹

Çünkü ³⁸⁰⁰ maħbūbuñ ³⁸⁰¹ şaķalı geldi 'Acem güzelden ferāgat kıldı. ³⁸⁰² Yārān-ı şafā
hey baba güzel yine ol güzeldür şaķalı çıkdı ise ne var dimişler. Baba başın şalub ³⁸⁰³
imdi ki şaķal çıkdı gözleri ³⁸⁰⁴ daħı ³⁸⁰⁵ çıkdı dimiş ³⁸⁰⁶

Ꞑıı' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ūlün)

Güzellik bir hüceste ³⁸⁰⁷ tūtidür kim
Aña hergiz ³⁸⁰⁸ cihānda kıymet olmaz
Velīkin eyleye çün tūti pervāz
Kalur bir boş kefen kim rāğbet olmaz

Muṭāyebe

Yārānuñ biri bir danişmendün ³⁸⁰⁹ hücreesine gelüb [İ1/77a] bir gice leyle-i ta'ṭilde
muşāħabet itmişler. ³⁸¹⁰ Gelen yāran medreseden taşra olurmuş. ³⁸¹¹ Çünkü ³⁸¹² gitmek

³⁷⁹⁷ Ꞑıı' a: nazm İ2

³⁷⁹⁸ gözelde gerekdür muhaşşıl bu: gözelde güzel gerekdür gözelde muhaşşıl bu M

³⁷⁹⁹ gözeliyle gör al gerekdür: güzelliyle gözal gerekdür M

³⁸⁰⁰ çünkü: çünkü M

³⁸⁰¹ maħbūbuñ: ma' şuķınuñ M

³⁸⁰² kıldı: kıılır M

³⁸⁰³ başın şalub: -M

³⁸⁰⁴ gözleri: gözi M: gözler İ2

³⁸⁰⁵ daħı. -İ1

³⁸⁰⁶ dimiş: -İ1

³⁸⁰⁷ hüceste: hüsn İ1

³⁸⁰⁸ kim: metnin devamında İ1

lâzım olur taşra çıkar görür ki medrese kapuları [İ2/46b] cümle kapanmış yine ‘ avdet idüb³⁸¹³ dānişmendūñ³⁸¹⁴ hücreğine gelür bâri bu gice bunda olayum dir.³⁸¹⁵ Çün hücre³⁸¹⁶ kapusına³⁸¹⁷ diñler³⁸¹⁸ görür³⁸¹⁹ ki efendi³⁸²⁰ [M/52b] noqtacik³⁸²¹ üzerine [T/63a] gelüb ef anil ’ül ye’ anilül bâında iştiğâldedir. Biraz turub³⁸²² eyitmiş. Efendi medrese kapuları mesdūd olmuş taşra çıkılmaz.³⁸²³ Bu gice bunda yatalum dirüz kabül buyuruñ. Danişmend eyitmiş. Vallâhi birâder³⁸²⁴ meger taşrada yatasın içerüde yir tarlığından³⁸²⁵ biz dâhi birbirimizün üstine yatduk³⁸²⁶ dimiş.³⁸²⁷

Kıt‘ a

(Mefâ ’ilün/ Mefâ ’ilün/Fe ’ülün)

Ķatı tarlık³⁸²⁸ turur³⁸²⁹ şimdi medâris

İçinde okuyan Türk u Poturlar

Yiri tar oldığıyçün hücreğinde

Biri birinün üstinde³⁸³⁰ yaturlar

³⁸⁰⁹ danişmendūñ: dānişmendūñ İ2

³⁸¹⁰ itmişler: eylemişler M

³⁸¹¹ olurmuş: olur T

³⁸¹² çünkim: çün M

³⁸¹³ yine ‘ avdet idüb: dönüb yine M

³⁸¹⁴ danişmendūñ: dānişmendūñ İ2

³⁸¹⁵ bâri bu gice bunda olayum dir: -İ1, İ2, T

³⁸¹⁶ çün hücre: -İ1, İ2, T

³⁸¹⁷ kapusına: kapuda M

³⁸¹⁸ diñler: gelür diñler M

³⁸¹⁹ görür: görür İ1

³⁸²⁰ efendi: hā’ce M

³⁸²¹ noqtacik: noqtacügi İ2, T

³⁸²² turub: baqub M

³⁸²³ efendi medrese kapuları medūd olmuş taşra çıkılmaz: efendi taşra çıkmağa mümkün olmadı kapuları sedd itmişler M

³⁸²⁴ birâder: birâzer T

³⁸²⁵ tarlığından: darlığından M

³⁸²⁶ yatduk: yataruz M

³⁸²⁷ dimiş: -İ1, T

³⁸²⁸ tarlık: darlık M: tar İ2

³⁸²⁹ turur: durur İ1, İ2, M

³⁸³⁰ üstinde: üstine İ2

Muṭāyēbe

Bir ḥerif oğlancığın³⁸³¹ bir muṣ allim ḥāceye³⁸³² virüb her-gāh dirmiş ki evḳāt-ı taṣ līm ile eti derisi senün cānı kemügi benüm.

Beyt³⁸³³

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Aña taṣ līm kıl ṣ ilm u ḳalem-i tiğ

Dilersen ki etin ye derisin soy³⁸³⁴

Birgün rāst gelür ki ḥāce-i³⁸³⁵ muṣ allīm oğlancuğın ṭudacığın³⁸³⁶ ağzına ve büzücüğün ḳuşına almış zevḳin ider.³⁸³⁷ Ḥerif hāy³⁸³⁸ Ḥāce efendi³⁸³⁹ niylersin dimiş niylesem gerek etcüğizin³⁸⁴⁰ yiyüb derigüciğın giyerem dimiş ve bu cevāb şöyle³⁸⁴¹

Ḳıṭ'a

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Sipāriş eyleyüb baña ḡulāmuñ

Didün lehem u derisi senündür

Yiyüb leḥmin³⁸⁴² derisi³⁸⁴³ giydidümçün

[İ1/77b] Olursañ bi-ḥuzur uş oğlanundur³⁸⁴⁴

³⁸³¹ oğlancığın: oğlancuğın İ2

³⁸³² bir muṣ allim ḥāceye: muṣ allime M, İ2, T

³⁸³³ beyt: nazm M, İ2, T

³⁸³⁴ dilersen ki etin yi derisini soy: dilersen ki derisiñ yi etin çığ M, İ2, T

³⁸³⁵ ḥāce-i: -M

³⁸³⁶ ṭudacığın: ṭudacığın M: dudacığın T

³⁸³⁷ zevḳin ider: M

³⁸³⁸ hay: -İ1, M

³⁸³⁹ efendi: -M

³⁸⁴⁰ etcüğizin: etini M

³⁸⁴¹ ve bu cevāb şöyle: -İ1, İ2, M

³⁸⁴² leḥmün: leḥmini İ1

³⁸⁴³ derisi: derisini İ2

Ḥikāyet-i Manzūme³⁸⁴⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Diyeyin bir ḥikāyet ' aşıkāne

Düşürdüm bir zamān dil-ber civāne³⁸⁴⁶

Perī-çehre velīkin ' ādem-i zād

Melek-manzar dahı gül ḳaddi şimşād

Lebi kevşer yüzi cennet yañağı

Virürdi ādeme mehden ferāğı

[T/63b]

Yoğ idi zerrece hergiz dehānı

' Aceb nāziḳ idi mūy-ı miyānı

İdüb zencīr- i zülfin boynuma bağ

Bana dīvāneveş mesken idi dāğ³⁸⁴⁷

Şabā gibi bilürdüm yoḳ ḳarārum

Uyutmazdı cihānı āh u zārum

Añub yād itsem ol serv-i revānı

Sel eylerdi gözüm yaşı cihānı

³⁸⁴⁴ oğlañundur: oğlañ senüñdür M, T

³⁸⁴⁵ ḥikāyet-i manzūme: -M: manzūme İ2, T

³⁸⁴⁶ civāne: nev-civāne İ1, M

³⁸⁴⁷ dāğ: tağ İ2, T

[İ2/47a] ‘Azārı kıomayub řabr u sükūnum

Yañardı lāleveř dāğ-ı derūnum

Meger bir şeb felek kılmışdı yārı

Benūmle eyledi kıavl u kıarārı

Tebessūm eyledi řem‘-ı murādum

Açıldı tālī‘ ūm geldi fu‘ādum

Didi peydā kılub bir cāy-ı sāde

Senūñle iĉelūm bir gıce bāde

Olub biz ikimūz meclıde lābiř

řaķın olmasın ola didi řālīř

Viřāle va‘ de kıldı ĉunki māhum

Güneř gibi gōge atdum kūlāhum

řabā gibi gezüb maķfī cihānı

Aradum řoķbete tenhā mekānı

Meger gördüm gezerken zār u bī-zār

Yaķınca bir maķalde³⁸⁴⁸ mescidi var

ķatı tenhā yir idi ol ģarābī

Maķam olmıř idi būm u ģurābı

³⁸⁴⁸ maķalde: maķalde T

[İ1/78a] İçine şūfiler girmezdi yelūñ³⁸⁴⁹
Ḥazīn zāyi‘ iden varmazdı bilūñ³⁸⁵⁰

Vişāl-i yār ile ol cāy-ı virān
Baña ol şeb hemān cennet idi şān

Çıkınca şūfiler vaqt-i ‘ işādan
Çıқа yazdı benüm cānum du‘ ādan

Çekenler intizār-ı vaşl-ı yāri
Eşeddür didi mevtden intizārı

[T/64a] Uyardı³⁸⁵¹ çün felek kandīl-i māhı
Şebūñ gitdi yine dūd-ı siyāhı

Yaқub meş‘ allerin ehl-i semāvāt
Ḥuzūr-ı Ḥaққа eylerdi ‘ ibādāt

Añub āh eyleyüb bende günāhum
Duḡān itdi felekler yüzün āhum³⁸⁵²

Ṭağıldı çünki mescidden cemā‘ at
Tedārik қаşdına³⁸⁵³ itdüm iқāmet

³⁸⁴⁹ yelūñ: belki İ2

³⁸⁵⁰ bilūñ: belki İ2

³⁸⁵¹ uyardı: uyarub İ2

³⁸⁵² āhum: māhum İ1, İ2

³⁸⁵³ қаşdına: қаşdıı İ1

Biraz bāde-miṣāl ṣuʿ bede-i bāz
Getürdüm dāmenüm altında hem-rāz

Çü hazır eyledüm nuql u şeker nān
Zerāfetle çağırdum geldi cānān

Atası menzilinden taşra ol māh
Çıķub görmiş degüldi dāhi bir rāh

Gelüb didi kimüñdür işbu hāne
Niçün böyle harāb itmiş zamāne

Didüm bende efendüm hānesidür
Efendimüñ bu bir vīrānesidür

Didi kimdür nedür nām-ı şerīfi
Didüm Settārdur[ur] ism-i laṭīfi³⁸⁵⁴

[İ2/47b] Didi niçün olur bunda çeküb renc
Didüm vīrānede zirā olur genc

Anuñla eyleyüb nice kelāmı
Getürdüm ortaya āhir taʿāmı

Şunub bir cām ile destine bāde
Didüm Haķ eylesün ʿömrüñ ziyāde

³⁸⁵⁴ laṭīfi: şerīfi İ2

Düşüpdürdi gönül ' aşkıyle rence
Velî virānede irişdi gence

[İ1/78b] Meşeldür söylenür devr-i zamānda
Yiyin³⁸⁵⁵ için ögünmişdür cihānda

İçüb bāde yañağı gül gül oldu
Söze geldi zebānı bülbül oldu

Hiçābın ref' ider bāde kişinüñ
Kolayın gösterür eñ şarb işinüñ

[T/64b] Elin öpdüm bir iki buse aldum
Vişāl-i behresinden hişşe aldum

Meger almış ayıqdan bizi bāde
Katı mest olmuşuz anda ziyāde

Şarılıb yatmışuz tā şubḥ olunca
İmām u kıyyum u şüfi gelince

Olub ellerden ayaklar³⁸⁵⁶ fenāda
Yatur başı aşığa zarf-ı bāde

Dökülmüş mescidüñ miḥrab u³⁸⁵⁷ yanı
Yeşil seccāde üzre erguvānı

³⁸⁵⁵ yiyin: yabān T

³⁸⁵⁶ ayaklar: ayaklardan İ1, İ2.

³⁸⁵⁷ u: -İ2

adeh Őınıqları³⁸⁵⁸ ortada vāfir
DökölmiŐ berg-i güller gibi bāhir

Görüb ben bī-namāzı mest u ebter
Mü ’ezzinler didi Allāhu ekber

Görüb mescidde kāy ’-i bāde netdi
Süpürdi h̄āce kıayyum taşra gitdi

Gelüb Őufi içine çünkü girdi
Baķınub evreye³⁸⁵⁹ lā-ħavle dirdi

Bu ħāli çünkü gördi geldi zāhid
Yatur ortada gördi Şem’ ü Őāhid

opardı fitneler itdi fiĝānı
Didi hey hey görüñ āħir zamānı

Cemā’ at didi gelsün bunda kıadı
Olur mı görelüm bu iŐe³⁸⁶⁰ rāzı

Kimi didi bu Őayyād³⁸⁶¹-ı Őeĝālı
Ne yirde avlamıŐdur bu ĝazālı

³⁸⁵⁸ kıadeh Őınıqları: kıadeh Őınıķ İ1

³⁸⁵⁹ evreye: evre İ2

³⁸⁶⁰ görelüm bu işe: bu işe görelüm İ1

³⁸⁶¹ Őayyād: Őayyāt T

Kimi didi degüldür bu müselmân³⁸⁶²

Kimi var ise sende didi ĩmân

Kimi didi filân bin filândur³⁸⁶³

Kimi didi degüldür bu yalândur

[İ1/79a] Kimisi dâhı halkuñ tapusunda³⁸⁶⁴

Vir anı didi kâdı kapusunda

Bizi rüsvây itdi hâş u ʿâmüñ

S..em öyle cemâʿâtin imâmuñ

[T/65a] Bu gavgâ ızdırâbından uyandum

Ûıyâmetdür başuma kopdı şandum

[İ2/48a] ʿAcebdür hâlet-i ʿaşk-ı civânî

Unutdurur kişıye baş u cânı

Ezelden böyledür dirler bu hâlet

Olur ʿaşk ehli her yirde melâmet

Hıred-i ʿaşk ile hergiz yâr olur mı

Yanar âteşle şu ber-kenâr³⁸⁶⁵ olur mı

³⁸⁶² müselmân: müslimân İ2, T

³⁸⁶³ Beyit:-İ2

³⁸⁶⁴ Beyit: -İ2

³⁸⁶⁵ kenâr: kâr T

Olur ʿaşk ehli ğayr dil-i mükellim

Añı bilmez nedür h̄āce muʿ allim

Bileydi h̄ālet-i ʿaşkı o³⁸⁶⁶ zāhid³⁸⁶⁷

Dimezdi kim ʿabeşdür şemʿ u şāhid

Virilmez herkese³⁸⁶⁸ fetvāsı ʿāşkuñ

Efendi başkadur monlāsı ʿaşkuñ

Ne dilde ʿaşk-ı haqquñ miskini yok

Ķarañu h̄ānedür kim revzeni yok

Hudā insānı çün āverde itdi

Ķıdā-yı ʿaşk ile perverde itdi

Dönerler ʿaşk ile dāʿim felekler

Olurlar ʿaşk ile kāʿim melekler

Cihān-ı bī-beķānuñ cānidur ʿaşk

Beķā iķlīmünñ sulţānidur ʿaşk

Hevā-yı ʿaşk ile cūy-ı çemengīr

Yürür dīvāneveş boynında zencīr

Döker ʿaşkıla bārānuñ gözi yaş

Hevā-yı ʿaşk ile servi şalar baş

³⁸⁶⁶ o: eger İ1: egerçi T

³⁸⁶⁷ Vezin kusurlu

³⁸⁶⁸ herkese: her kimse İ2

Bulurlar ʿaşk ile her dü-cihānı
Virür Baħrı³⁸⁶⁹ anuñçün ʿaşka cānı

Yirüñ gögüñ münevver pādişāhı
Müyesser kıl baña ʿaşk-ı İlähi

Eger ʿaşk itmeye baña hidāyet
Dālâletle geçer ʿömrüm tamāmet

[İ1/79b] Kitāb-ı Husrev Şirinde kendi
Yazar bu nükte 'i Şeyhî Efendi

[T/65b] Mecāzide³⁸⁷⁰ olursa koma ʿaşkı
Olur³⁸⁷¹ kâra demür³⁸⁷² çünkim Dımışkî

Dimiş başa tarîk-i ʿaşkı ilten
Ki ʿâşık olmazsañ bāri yelten

Hikāyet³⁸⁷³

Hāzret-i Mevlānanuñ Meşnevî-yi şerîfesinde meşurdur ki bir vā'iz bir cem'iyet
içre³⁸⁷⁴ va'z iderken meger bir Türk destinde bir meħār ve³⁸⁷⁵ cem'iyet üzre rāst
gelüb ol kavmi temāşā idüb anlardan istifsār eyledi ki bu gice bir ħumār zayı'

³⁸⁶⁹ baħrı: baħr İ1, İ2

³⁸⁷⁰ mecāzide: mecāziyet İ2, T

³⁸⁷¹ olur: -İ1, İ2

³⁸⁷² demür: demürden İ2, T

³⁸⁷³ muṭāyebe: -M

³⁸⁷⁴ cem'iyet içre: cem'iyetde İ2

³⁸⁷⁵ ve: -İ2: ol T

eyledüm hiç görmüşünüz var mı. Āñlar dāhi cevāba mutaşaddī olmayub³⁸⁷⁶ birbirine baķub kimi gūlūb ve kimi sūkūt üzre iken Şeyḫ ol ķavme ḫiṭāb eyledi ki hiç arañuzda ‘aşķ-ı mecāziye giriftār ve nā-ḫun-ı ğamla dil-efġār [İ2/48b] olmamış ve derd-i firāk-ı cānānı bilmemiş ve³⁸⁷⁷ görmemiş kimesne var mıdır. Oradan bir³⁸⁷⁸ uzun şaķallu şūfī-şūret³⁸⁷⁹ ‘aşķ-ı nekbet inkārını mürüvvet añlayub tefāḫür-künān ol ḫar-ı nādan³⁸⁸⁰ uşte ben³⁸⁸¹ diyü kendüsine işāret eyledi³⁸⁸² ve ḫālet-i ‘aşķdan bī-ḫaber olduğın söyledi. Pes Şeyḫ-i Türkī ilerü³⁸⁸³ da‘vet idüb uşte ḫumāruñ.³⁸⁸⁴ Getür mehāruñ başına ve tār ū bāruñ döşine ur didi.

Ķıṭ‘ a³⁸⁸⁵

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

Görüb şūfī‘i ‘aşķdan bī-ḫaberdür

Didi vāi‘ z budur uşte ḫumāruñ³⁸⁸⁶

Yuların başına ur ṭut şaķalın

[İ1/80a] Aña yüklet yūri var kār u bāruñ

Der-beyān-ı aķşām-ı ‘Aşķ-ı Mecāzi³⁸⁸⁷

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

Mecāzī ‘aşķını tekmīl idenler

Ḥaķīķat rāḫına ṭoġrı gidenler

³⁸⁷⁶ cevāba mutaşaddī olmayub: -İ2, T

³⁸⁷⁷ ve: -İ1

³⁸⁷⁸ bir: -İ2, T

³⁸⁷⁹ şūfī-şūret: -İ1

³⁸⁸⁰ ḫar-ı nādan: bir şūfī-şūret İ1, İ2

³⁸⁸¹ ben: -İ2

³⁸⁸² eyledi: eyleyüb İ2

³⁸⁸³ ilerü: illerü T

³⁸⁸⁴ ḫumāruñ: ḫumāruñ İ1

³⁸⁸⁵ ḫıṭ‘ a: -M: başlık-T

³⁸⁸⁶ ḫumāruñ: ḫumāruñ İ1

³⁸⁸⁷ derbeyān- aķşām‘ Aşķ-ı Mecāzi: -M: manzūme İ2, T

[T/66a] Kitāb-ı ‘aşkı çok çok deñeyenler³⁸⁸⁸

Mezāhirden haķīkat añlayanlar

Kitābet eyleyüb dāstān-ı şevķı

Dimişler üç kısmındur ehl-i ‘aşkı

Birine ‘āşık-ı çıñ çıñ durur ād

Ki vaşl-ı yār ile her-dem olur şād

Ne denlü mübtelā olsa cefāya

İrer sım u zer ile ol vefāya

Öter çıñ çıñ cebinde nuķre-i hām

Cefā itmez olur dil-ber añā rām

Pür iden sım-i eşkile gözünü

Ağardur ķanda kim varsa yüzünü

Murādınca döner devr-i felekler

Odasına gelür hergün melekler

Meger kim akçadur mühr-i Süleymān

Muşaħħardur anuñla cın u insān

Daħı bir kısmına siñ siñ dimişler

Duyurmaz kimseye işini³⁸⁸⁹ işler

³⁸⁸⁸ deneyenler: deñeyenler T

Gezer siñe siñe vardur[ur] yāri³⁸⁹⁰
Dimez bir kimseye sevdügi nigāri³⁸⁹¹

Varur kūyına dil-dārun nihānī
İder feryād idüb āh u fiğānı

Dün ü gün gözleri yaşını silmez³⁸⁹²
Velī derd-i derūnı³⁸⁹³ kimse bilmez

Egerçi gizlenür gelmez araya
Getürdür³⁸⁹⁴ dil-beri amma³⁸⁹⁵ odaya

Çeker pehlūya her қаşı kemānı
Hābīr olmaz raqīb-i kec-dehānı

[İ2/49a] Ki қurduñ ādı var darb-ı meşeldür
Velī başlar keser dilkü çaқaldur

[İ1/80b] Üçünci kısım dāhi diñ diñidür
Қolayına gezer şankim³⁸⁹⁶ şabīdür

³⁸⁸⁹ işini: işin İ2
³⁸⁹⁰ yāri : yārin İ2
³⁸⁹¹ nigāri: yārin İ2: yāri T
³⁸⁹² silmez: siler İ2
³⁸⁹³ derūnı: derūnuñ İ2
³⁸⁹⁴ getürdür: getürür İ2
³⁸⁹⁵ amma: ama İ2
³⁸⁹⁶ şankim: şankim İ1,T

Şabā gibi gezer yoḡdur arārı
‘ Abeş yire ider feryād u zārı³⁸⁹⁷

[T/66b] Uyār uş denīye itden beterdür³⁸⁹⁸
Şanur yigitlügi ol bir hūnerdür

Yolı yoḡdur pulı boḡdur elinde
Hemān bir urı lāfi var dilinde

Yar[a] oñmaz³⁸⁹⁹ cihānda bir kişidür
Hemān bir kendüsidür bir uşıdur

Filāna ‘ aşıkam diyü birāder³⁹⁰⁰
Yürür rüsvā-yı ‘ ām olub ser-ā-ser

Gezer zenbūrveş açub per ü bāl
Velī soñra ne mūm eyler ne ḡod bāl

uru³⁹⁰¹ lāf u gūzāfi var dilinde
Buḡuḡ yoḡ naḡd-i ‘ irfāndan elinde

Gezer ḡayvān gibi dā’im yabānda
Hemān bir ādı insandur cihānda

³⁸⁹⁷ feryād u zārı: feryād-ı zārı T

³⁸⁹⁸ Beyit: -İ2

³⁸⁹⁹ olmaz: oñmaz T

³⁹⁰⁰ birāder: birāzer İ2, T

³⁹⁰¹ uru: urı İ2

Yaşmazsa³⁹⁰² bu üç rāhuñ birine

Ḳomañ āñı saḳın ādem yirine³⁹⁰³

Ḳamu bī-‘ aşḳ olanlar mürdelerdür

İçinde rūḥ [1] yoḳ bir āb u gıldür

Saḳın sen ehl-i ‘ aşḳa itme inkār

Ki ‘ aşḳ ehlindedür hikmet ne kim var

Kişiye derd gerekdür derd gerekdür

Velī olmağa dertlü merd gerekdür

N’olaydı şūfiyā ‘ aşıḳ olayduñ

Benüm derd-i derūnumdan bileydüñ

Seveydüñ sen de bir serv-i ḥırāmı³⁹⁰⁴

Dökeydüñ gözlerüñden yāş müdāmı³⁹⁰⁵

Bu ‘ ālem tekye-gāhına³⁹⁰⁶ urur merd

Ola esrār-ı ‘ aşḳile yüzi zerd³⁹⁰⁷

Öte çıñ çıñ elinde naḳd-i ṯa‘ at³⁹⁰⁸

Siñe ṯiñe ide Ḥaḳḳa ‘ ibādet

³⁹⁰² yaşmazsa: yanaşmazsa T

³⁹⁰³ ḳomañ āñı saḳın ādem yirine: ḳomañ āñı hemān insān yirine İ2

³⁹⁰⁴ ḥırāmı: ḥırām İ1

³⁹⁰⁵ müdāmı: ḥırāmı İ2

³⁹⁰⁶ ḳāhına: kāhuna T

³⁹⁰⁷ zerd: serd İ2

³⁹⁰⁸ beyit: -İ2

Ḳolayına gezüb olmaya bî-neng

Gice gündüz ide nefsi ile cenk

[İ1/81a] Ğazel-i Der Ḥaḳḳ-ı ‘Aşḳ³⁹⁰⁹

(Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/Fe’ülün)

[T/67a] Tabîbâ derdümün̄ dermânıdur ‘aşḳ

Dil u cān taḥtınun̄ sulṭânıdur ‘aşḳ

Anuñla göz görür yürür ayağum

Bu cism-i nâ-tuvānuñ cānıdur ‘aşḳ

Bulımaz her dil-i nâ-dān aña yol

Ḥüdānuñ luṭfıdur iḥsānıdur ‘aşḳ

Budur şūfî sorarsañ āb-ı ḥayvān

Ciḥanda şanma sen kim fānıdur ‘aşḳ

İlāhi Kibriyā sen itme ansuz

Ki ḥasta cānımuñ³⁹¹⁰ cānanıdur ‘aşḳ

Faşl-ı Siyūm Zen-Perestlere Mute‘allıḳ Laṭıfedür³⁹¹¹

[İ2/49b; M/52b] Muṭāyebe

Bir ḥerîfüñ bir güzel a‘lā³⁹¹² bî-bedel çekirdeği ḳararmış ve baṭîḥü‘ s-şayfî gibi kemālinden³⁹¹³ şararmış kus-i abdāre mālîk cāriyesi var imiş. Ḥerîf ḥācetini ḳazaya

³⁹⁰⁹ Ğazel-i der ḥaḳḳ-ı ‘aşḳ: -M: Ğazel İ2, T

³⁹¹⁰ cānımuñ: cānımuñ T

³⁹¹¹ faşl-ı siyūm: zen-perestlere mute‘allıḳ laṭıfedür: -İ1, M, İ2

her-gāh ki ḥelaya gidermiş mezbûre ibriḳ taşıyub ḥizmet idermiş. Ḥāce ekṣer-i evḳatde nāzenine ulaşıb ve zülf-i meyānına ṭolaşıb³⁹¹⁴ ṣoḥbete raġbet³⁹¹⁵ ve kenāre çekmeġe cür'et gösterirmiş.³⁹¹⁶ Mezkûre³⁹¹⁷ dāḥi³⁹¹⁸ ḥācenüñ bu ḳadar iṣtihāsın görür³⁹¹⁹ binmeġe rızā virür. Pes³⁹²⁰ birgün³⁹²¹ ḥelāda tenhāyub ḥāce cāriyenüñ³⁹²² kus-i abdārına el urdı³⁹²³ mezbûre dāḥi³⁹²⁴ fi'l-ḥāl ḥācenüñ aletine el urub³⁹²⁵ [M/53a] görđi ki³⁹²⁶ riṣte-i penbe gibi süst u bī-ḳiyām³⁹²⁷ ve muḥtāc-ı malīde³⁹²⁸ vü ḳıvamdur. Efendi bu cāriye s..i degüldür diyü³⁹²⁹ feryād eyledi³⁹³⁰ ve eyitdi.³⁹³¹

Ḳıṭ'a

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Ḥelāda cāriye binmeġe fevrī
Kişinüñ pek³⁹³² gerekdür kīr-i saḥti
[İ1/81b] Sülūk selīk s..iyle eglenürken
Ḳadın duyarsa gör tozı o vaḳti

³⁹¹² a' lā: ra' nā M

³⁹¹³ kemālinden: oluşluġından M

³⁹¹⁴ ṭolaşıb: dolaşıb İ1, M

³⁹¹⁵ ṣoḥbete raġbet: ṣayda raġbet M, T: ṣayd itmeġe İ2

³⁹¹⁶ gösterirmiş: -İ2

³⁹¹⁷ mezkûre: mezbûre M, İ2

³⁹¹⁸ dāḥi: çünkim M: -İ2

³⁹¹⁹ görür: görüb İ2

³⁹²⁰ pes: hemān T

³⁹²¹ birgün: bir ṣeb T

³⁹²² cāriyenüñ : mezkûrenüñ M: anun İ2: zenüñ T

³⁹²³ kes-i abdārına el urdı: mezkûrenüñ eline yapışur ki M

³⁹²⁴ dāḥi M: -İ1, İ2

³⁹²⁵ urub: urur M: urdı İ2

³⁹²⁶ görđi ki: çünkim M

³⁹²⁷ bī-ḳiyām: bī-ḳiyām ṭurur M

³⁹²⁸ görür ki muḥtāc-ı malīde vü ḳıvamdur: mālīde itmeġe muḥtāc görür M

³⁹²⁹ diyü: diyüb M

³⁹³⁰ eyledi: itdi İ2, T

³⁹³¹ feryād eyledi: ṭaşra olur ḳaçar M

³⁹³² pek: naḳdī İ1, İ2, T

Muṭāyēbe

[T/67b] Bir ḥerīfūñ ḥātunı bir³⁹³³ ḥammāma gidüb³⁹³⁴ evinde bir tāze cariyesin alıkor.³⁹³⁵ Ḥerīf³⁹³⁶ gelüb cāriye'ı görüb şabrı qalmayub³⁹³⁷ hemān zevkine meşgūl olur.³⁹³⁸ Meğer qadūncıq dāḥı ḥammāmdan çıkmış imiş³⁹³⁹ dāḥı tamām itmedin ol ešnāda bānū-yi ḥāne³⁹⁴⁰ añsuzın ḥerīfūñ üzerine çıqagelür.³⁹⁴¹ Ḥerīf dāḥı şaşduğından cāriyenūñ üzerinden şıçrayub namāza tırur. Kadın kışşa'ı tıyub³⁹⁴² ḥerīfūñ yanına varub eteklerin serpüb henüz ferce-i fericeden çıkmış kīr-i mülevveşini ve zeker-i pūr-revşānı qāyim görüb Müslümānlar görüñ³⁹⁴³ bu s.. andan namāz s..i midür diyü feryād ider.

Kıt'a

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

İcün taşuñ mülevveş bī-ṭahāret
Utanmayub tırursın³⁹⁴⁴ sen namāza
Nuqūd-ı qalbi ṭāṭhīr itmeyince
Degül lāyık meḥekk-i imtiyāza

³⁹³³ bir: -T

³⁹³⁴ gidüb: giderken İ2

³⁹³⁵ alıkor: qor M

³⁹³⁶ ḥerīf: ḥerīf M

³⁹³⁷ şabrı qalmayub:- İ1, İ2, T

³⁹³⁸ meşgūl olur: başlar M

³⁹³⁹ meğer qadūncıq dāḥı ḥammāmdan çıkmış imiş: -M

³⁹⁴⁰ dāḥı tamām itmedin ol ešnāda bānuvī ḥāne: -İ1, İ2, T

³⁹⁴¹ çıqagelür: çıqgör T

³⁹⁴² tıyub: duyub İ2, T

³⁹⁴³ görüñ: görin İ2

³⁹⁴⁴ tırursın: durursınM

Muṭāyebe³⁹⁴⁵

Bir ḥerīf ḥatunına eyitmiş. Be³⁹⁴⁶ qarı ū bir bizüm koñū çulḥa Ḥızırũ ādı nedür dimiş. Ḥāṭunı³⁹⁴⁷ eyitmiş. Hızır didũñ ḥerīf³⁹⁴⁸ ḥod be yuf dimiş.³⁹⁴⁹ Evi ḳandadır. Ḥatun³⁹⁵⁰ eyitmiş. koñū didiñ ḥod ḥerīf³⁹⁵¹ be yuf dimiş.³⁹⁵² Ŗan' atı nedür dimiş.³⁹⁵³ Ḥātun³⁹⁵⁴ eyitmiş. Çulḥa didũñ ḥod.

Ḳıṭ' a³⁹⁵⁵

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Zamāne zenleri Ŗimdi 'acebdür
Erenlerden daḥı artıḳ bilürler
İderler mekr ile dürlü³⁹⁵⁶ fesādı
Cevābın dāḥı fevrince virürler

Muṭāyebe

Bir ḳaduñciḳ tenhāda eri ile anası zevḳe meŖḡül iken rāst [M/53b] gelüb vāveylah anacıḡum [İ1/82a] bu nedür niylersin³⁹⁵⁷ dimiş. Anası eyitmiş. Ay oḡul güyegü tāze cān³⁹⁵⁸ u güçlü ḳuvvetlü civāndur saña da yiter baña da dimiş.³⁹⁵⁹

³⁹⁴⁵ müṭāyebe: -İ2

³⁹⁴⁶ be: -İ1

³⁹⁴⁷ ḥāṭunı: qarı M

³⁹⁴⁸ ḥerīf: -İ1, M

³⁹⁴⁹ dimiş: -İ1, M

³⁹⁵⁰ ḥāṭunı: qarı M

³⁹⁵¹ ḥerīf: -İ1, M

³⁹⁵² dimiş: -İ1, T

³⁹⁵³ dimiş: -İ1, M

³⁹⁵⁴ ḥāṭunı: qarı

³⁹⁵⁵ Ḳıṭ' a: -İ2

³⁹⁵⁶ dürlü: dürlü T

³⁹⁵⁷ niylersin: -İ1, İ2, T

³⁹⁵⁸ cān: cāndur M

³⁹⁵⁹ dimiş: -T

Kıt' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ƙızın ƙoyub kişi ger ƙaynanasın
Bulub eylerse řāñ mıdur³⁹⁶⁰ řafāsın

[T/68a] Meşeldür söylenür ilde ƙadīmi

Kimi ƙızın sever kimi anası

Muřāyeye

Cemā' at-ı zenāndan bir gürüh teferrüc-günān-ı bāğ u bostān seyrine giderler ve bir cāy-ı mergūbı melcā' vü me'vā iderler.³⁹⁶¹ İttifāğ³⁹⁶² aralarından bir bakire-i bālā-ı nāzenin³⁹⁶³ ve ra' nā-ı hūri-peyker³⁹⁶⁴ u melek-manzar çāğ-ı cānuña³⁹⁶⁵ [İ2/50a] lāyık dil-ber serv gibi hırāma³⁹⁶⁶ gelüb³⁹⁶⁷ eřrāf-ı bāğı seyr için ƙıyām gösterüb³⁹⁶⁸ tenhā gezerken bir řavlū dibine uğrar. Görse ki envā' nebātāt dikilmiş ve bir dırařtuñ sāyesinde ƙabağ³⁹⁶⁹ ekilmiş. Zen çünki sāye-i tařrībi ile ilerü vardı.³⁹⁷⁰ Ne gördi³⁹⁷¹ kimi büyük ve kimi alçağ zībā vü řublūğ³⁹⁷² nefsi-i hīřesine ālık³⁹⁷³ tāze³⁹⁷⁴ řuřak³⁹⁷⁵ şapları ile³⁹⁷⁶ budāğlarda³⁹⁷⁷ aşılmış durur.³⁹⁷⁸ nazar idüb begendi ve³⁹⁷⁹ eyitdi.

³⁹⁶⁰ eylerse řāñ mıdur: řāñ mıdur eylerse M

³⁹⁶¹ iderler: ider İ1: - İ2

³⁹⁶² ittifāğ: -M

³⁹⁶³ bakire-i bālā-ı nāzenüñ: bakire-i bülend u bālā-ı nāzenin M

³⁹⁶⁴ melek-manzar: -İ1, İ2, T

³⁹⁶⁵ cānuña: cānına M

³⁹⁶⁶ hırāma: hırāma İ1, M

³⁹⁶⁷ gelüb: -İ2

³⁹⁶⁸ gösterüb: idüb M

³⁹⁶⁹ ƙabağ: ƙabağlar M

³⁹⁷⁰ vardı: varur M: -İ2

³⁹⁷¹ gördi. görse M

³⁹⁷² vü řublūğ: -İ2

³⁹⁷³ ālık: -M

³⁹⁷⁴ tāze: -İ2

³⁹⁷⁵ şuşak: ƙabağ M

³⁹⁷⁶ Āapları ile: şapları İ1, İ2, T

³⁹⁷⁷ budāğlarda: budāğlara M: budāğlarından İ2

Nazm³⁹⁸⁰

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Meğer kim³⁹⁸¹ bāğ-ı cennetdür bu köşe

Aşılır küşe küşe böyle tüşe^{3982,3983}

Pes bu³⁹⁸⁴ mevzūnca şablu kıbacuğ kıparub ve sâf-simīnlerin ayırub evvelâ acar gibi³⁹⁸⁵ ortası geçer gibi olub³⁹⁸⁶ hazz idüb eyitdi.

Beyt³⁹⁸⁷

(Fā 'ilātün/ Fā 'ilātün/ Fā 'ilātün/Fā 'ilün)

Bir kırı şāğar sapınuñ³⁹⁸⁸ böyle hazzı var imiş

Kīr-i abdāruñ girüb çıkması lezzetdār³⁹⁸⁹ imiş

Diyü terennüm iderken kıbağ şapı³⁹⁹⁰ taze olmağla³⁹⁹¹ añsuzın kırılıb şab bi 't-tamām içerüye yirleşüb ğaybolur. Bī-çārenüñ 'aklı gidüb düşer ve ıztırāb-ı [İ1/82b] hazzmla³⁹⁹² fiğān idüb işiden zenler³⁹⁹³ gelüb miskinenuñ başına üşer.

³⁹⁷⁸ durur: -İ1, İ2, T

³⁹⁷⁹ begendi ve: -İ1, İ2, M

³⁹⁸⁰ nazm: beyt İ1, -İ2

³⁹⁸¹ meğer: meğer kim M, T: -İ2

³⁹⁸² aşılır küşe küşe böyle tüşe: ki bitmiş böyle köşe köşe tüşe M

³⁹⁸³ M nüshası şu şekilde devam etmektedir: Ne şahrā-yı şafā-engiz olur bu/Ne zībā-sāye vār olur

dırahtı

³⁹⁸⁴ bu: bir -İ1, İ2, T

³⁹⁸⁵ kıparub ve sâf simīnlerin idüb evvelâ acar gibi: -İ1

³⁹⁸⁶ olub: olur M

³⁹⁸⁷ beyt: başlık -T: bu beyit M nüshasında Nazm başlığı altında şu şekilde yer almıştır.: Şimdi bildüm olmaz imiş denide böyle şafā / nāzeniyle kir-i sahtı ziyāde sürerken böyle hazz var imiş

³⁹⁸⁸ sapınuñ: çöpinüñ İ2, T

³⁹⁸⁹ lezzetdār: lezzetbār T: lezzet vār M

³⁹⁹⁰ şapı: şabı İ2: şapanı T

³⁹⁹¹ olmağla: olmağ ile M

³⁹⁹² hazzmla: -İ2

³⁹⁹³ zenler: -M

Қыт' a

(Mefā 'īlūn/ Mefā 'īlūn/Fe 'ūlūn)

Zebūndur nefis elinden cümle insān

Kimesne ' aybına қылма назар var

[T/68b] Ішитдүñ mi kelām-ı hikmet içre

Ki lā- teşebbu' fūrūc min zeker³⁹⁹⁴ var

[M/54a] Muṭāyebe

Zen-dostuñ³⁹⁹⁵ biri taşra gitdükde³⁹⁹⁶ ' avretinüñ fercin diküb girü taşra gidermiş ve қарыа bu іşkence 'i³⁹⁹⁷ her-gāh³⁹⁹⁸ idermiş. ' Āqıbet zen-i bī-çāre cerāhat³⁹⁹⁹ -ı sūzen u rişteye tākat getürmeyüb⁴⁰⁰⁰ birgün қаdı-i şehre gelüb şikāyet қılır. Қады һеріfi⁴⁰⁰¹ іһzār ve һақіқat-i казіyyeden istifsār itdükde niyleyeyin bir ğarīb yіğidem gözedür⁴⁰⁰² kimesnem yoқdur öylece iderem ve kārıma giderem dimiş⁴⁰⁰³.

Қыт' a

(Mefā 'īlūn/ Mefā 'īlūn/Fe 'ūlūn)

Bunuñ gibi қарыдан шақла yā Rabb

Ki muḥtāc ola fercin dikmeye şeb⁴⁰⁰⁴

Ḥudā göstermesin öyle һelāli

Ki fercin bekleye ānuñ eri heb

³⁹⁹⁴ ڪه لا تشبع فروج من ذكر: zekerden fūrūc kendini tok göstermez

³⁹⁹⁵ zen dostuñ: zenpārenüñ M

³⁹⁹⁶ gitdükde: gitdükçe M

³⁹⁹⁷ iskence 'i: s..işi İ1, İ2, T

³⁹⁹⁸ her-gāh: - İ1, İ2, T

³⁹⁹⁹ cerāhat: cerāhat M

⁴⁰⁰⁰ getürmeyüb: getüremeyüb M

⁴⁰⁰¹ һеріfi: erini M

⁴⁰⁰² gözedür: beklecek M

⁴⁰⁰³ ve kārıma giderem dimiş: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁰⁴ ferciñ dikmeye şeb: dikilmeye fercin M

Muṭāyēbe⁴⁰⁰⁵

Bir ḥerīf⁴⁰⁰⁶ sine-i ḥelāli olan serv-kāmeti bostān-ı edebden taşra görür ki⁴⁰⁰⁷ kaşd u niyyet kıılır ki bir şan⁴⁰⁰⁸ atla helāk ve maḳāmını zīr-i ḥāk⁴⁰⁰⁸ ide. ⁴⁰⁰⁹ Āḳıbet-i fikr⁴⁰⁰⁹ zānevī ḥayrete şalub⁴⁰¹⁰ buña muḥbīr olur ki⁴⁰¹¹ fercin zehr idḥāl idüb⁴⁰¹² öldüre. Pes bir miḳdar sümm-i fār⁴⁰¹³ alub biraz bir şeyle ma⁴⁰¹⁴ cūn idüb vaḳt-i cimā⁴⁰¹⁵ da ferce-i fericeden iḳerüye idḥāl itdi.⁴⁰¹⁴ Çünkü eczā-i ḥarrenüñ⁴⁰¹⁵ ⁴⁰¹⁶ avretüñ⁴⁰¹⁶ ḳafiyyesini⁴⁰¹⁷ yaḳdı.⁴⁰¹⁸ Fi⁴⁰¹⁹ l-ḥāl zen⁴⁰¹⁹ el şalub eczā-i ḥarre⁴⁰²⁰ 'i⁴⁰²⁰ çıkarub⁴⁰²¹ getürdi⁴⁰²² ve ol ma⁴⁰²³ cūnı⁴⁰²³ eri olan⁴⁰²⁴ sefīhüñ⁴⁰²⁵ yüzine ḳarşu atub tükürdi ve ḥaḳḳında bu kıı⁴⁰²⁶ a⁴⁰²⁶ 'i buyurdi.⁴⁰²⁶

⁴⁰⁰⁵ Muṭāyēbe: -İ2

⁴⁰⁰⁶ ḥerīf: ḥerīf M

⁴⁰⁰⁷ ki: -M, T

⁴⁰⁰⁸ maḳāmını zīr-i ḥāk: -M

⁴⁰⁰⁹ ⁴⁰⁰⁹ āḳıbet-i fikr: ser-i fikrin M

⁴⁰¹⁰ zānevī ḥayrete şalub: -İ1, T

⁴⁰¹¹ buña muḥbīr olur ki: şöyle tedārik ider ki M

⁴⁰¹² idḥāl idüb: yudub M

⁴⁰¹³ i fār: -İ1, M

⁴⁰¹⁴ iḳerüye idḥāl itdi: iḳerü şoḳar M

⁴⁰¹⁵ ḥarrenüñ: ḥarre M

⁴⁰¹⁶ ⁴⁰¹⁶ avretüñ: -İ1, T

⁴⁰¹⁷ yaḳdı: yaḳar M

⁴⁰¹⁸ ḳafiyyesini: ḳafiyyesin M

⁴⁰¹⁹ zen: -M

⁴⁰²⁰ eczā-i ḥarre 'i: -M

⁴⁰²¹ çıkarub: -İ1, İ2, T

⁴⁰²² getürdi: getürür M

⁴⁰²³ ma⁴⁰²³ cūnı: ma⁴⁰²³ cūn M

⁴⁰²⁴ eri olan: -M

⁴⁰²⁵ sefīhüñ: erinüñ M

⁴⁰²⁶ ve ḥaḳḳında bu kıı⁴⁰²⁶ a⁴⁰²⁶ 'i buyurdi: -İ1, M

[İ1/83a] Kıta

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Karınun fercine öldürmek için

Varub ma' cün şoqanda ' akl olur mı⁴⁰²⁷

Bütün bütün koz ağacın yutanlar

[T/69a] Cüz' miqdârı ma' cündan ölür mi

Muṭāyēbe

Bir zen-dostun⁴⁰²⁸ ḥatunun⁴⁰²⁹ bir a' lā çağa yitişmiş ve börekçi tennürü gibi içinden tutuşmuş⁴⁰³⁰ müştehâ⁴⁰³¹ cāriyesi var imiş. Ḥerîf her-gâh ki turunca-i bostanına bakarmış görüb⁴⁰³² ağzınun şuları açarmış. Bânū-yi ḥâne ḥavfindan kenāre cür'et idemeyüb fikr ider ki⁴⁰³³ pes cāriye ile⁴⁰³⁴ ḥafiyeten mu' āmele⁴⁰³⁵ idüb kavlı iderler ki⁴⁰³⁶ her-gâh ki ḥerîf⁴⁰³⁸ [M/54b] gice ile ḥācetin için⁴⁰³⁹ taşra çıkardı cāriye dāhi çıkub buluşurdılar.⁴⁰⁴⁰ Bânū-yi ḥâne⁴⁰⁴¹ eri taşrada ḥācetden geldükde yanınca bir dāhi kimesne içerüye girdüğün ihsās idüb cāriye olduğun kıyās idüb ol tedārike māni' oldı. Pes ḥerîf-i zarîf başladı ki cāriye'yi arkasına alub taşra gitdükde gice ile çıkarub

⁴⁰²⁷ ' akl olur mı: olur mı ' aql T

⁴⁰²⁸ zen-dostun: zen-pārenün T

⁴⁰²⁹ ḥatunun: birisün M

⁴⁰³⁰ tutuşmuş: dutuşmuş İ2, T

⁴⁰³¹ ve börekçi tennürü gibi içinden tutuşmuş müştehâ: -M

⁴⁰³² görüb: -İ1, İ2, T

⁴⁰³³ fikr ider ki: -İ1, İ2, T

⁴⁰³⁴ pes cāriye ile: -M

⁴⁰³⁵ mu' āmele: ilkā M

⁴⁰³⁶ idüb: ide M

⁴⁰³⁷ kavlı iderler ki: -İ1, İ2, T

⁴⁰³⁸ ḥerîf: ḥerîf M

⁴⁰³⁹ ḥācetin için: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁴⁰ cāriye dāhi çıkub buluşurdılar: taşra çıkardı varub cāriye'yi yatağından alub arkasına bandurub taşrada ḥuzur-ı kalble maşlahatı görürdi yine içerü gelürdi İ1, İ2, T

⁴⁰⁴¹ bânū-yi ḥâne: -İ1, İ2, T

mu'āmele vü mufā'ale iderlerdi.⁴⁰⁴² Bānū-yi hāne bunlaruñ [İ2/50b] bu kārından⁴⁰⁴³ dāhī⁴⁰⁴⁴ āgāh oldı.⁴⁰⁴⁵ Bir şeb hafiyeten döşeginden şurub⁴⁰⁴⁶ cāriyenüñ yatağına yatdı. Çünki⁴⁰⁴⁷ eri olan⁴⁰⁴⁸ herif taşra çıkmak istedi⁴⁰⁴⁹ pes varub⁴⁰⁵⁰ cāriyenüñ yatağına⁴⁰⁵¹ ugrayub⁴⁰⁵² bunı⁴⁰⁵³ döşine⁴⁰⁵⁴ alub ve taşraya⁴⁰⁵⁵ çıkarub⁴⁰⁵⁶ tamām-ı hırşla cem'iyet itdi⁴⁰⁵⁷ girü döşine⁴⁰⁵⁸ alub içerüye girüb⁴⁰⁵⁹ humārvār⁴⁰⁶⁰ cāriyenüñ yatağında şurdı.⁴⁰⁶¹ Üzerinde⁴⁰⁶² olan bār-ı girān inmedi.⁴⁰⁶³ Herif bir iki⁴⁰⁶⁴ kez omuzların tahrik itdi.⁴⁰⁶⁵ Ya'nī in diyü işāret eyledi.⁴⁰⁶⁶ Aslā inmedi. Herif yine işāret idüb izhār-ı 'aciz itmegiyle⁴⁰⁶⁷ bānū-yi hāne şurduğı⁴⁰⁶⁸ yirde bre eşek yirüme ilet ineyüm dimiş.

⁴⁰⁴² eri taşrada hācetden geldükde yanınca bir dāhī kimesne içerüye girdügin ihsās idüb cāriye olduğın kıyās idüb ol tedārike māni' oldı. Pes herif-i zarif başladı ki cāriye'i arkasına alub taşra gitdükde gice ile çıkarub mu'āmele ve mufā'ale ile iderlerdi: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁴³ bunlaruñ bu kārından: āndan M

⁴⁰⁴⁴ dāhī: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁴⁵ oldı: olur T

⁴⁰⁴⁶ şurub: durub M

⁴⁰⁴⁷ çünki: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁴⁸ eri olan: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁴⁹ istedi: diledi M

⁴⁰⁵⁰ pes varub: -M

⁴⁰⁵¹ yatağına: yatağında M

⁴⁰⁵² ugrayub: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁵³ bunı: bulunanı İ2: karañuda yatağda bulunanı M

⁴⁰⁵⁴ döşine: toşma M

⁴⁰⁵⁵ taşraya: taşrada M

⁴⁰⁵⁶ taşraya çıkarub: taşra çıkardı İ2

⁴⁰⁵⁷ itdi: ider M

⁴⁰⁵⁸ döşine: döşegine M

⁴⁰⁵⁹ içerüye girüb: içerü götürüb M

⁴⁰⁶⁰ humārvār: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁶¹ şurdı: şurub İ2

⁴⁰⁶² üzerinde: üzerinden M

⁴⁰⁶³ inmedi: inmez M

⁴⁰⁶⁴ bir iki: birkaç M

⁴⁰⁶⁵ itdi: idüb M

⁴⁰⁶⁶ eyledi: ider M

⁴⁰⁶⁷ itmegiyle: idicek İ2, T

⁴⁰⁶⁸ şurduğı: durduğı T

Qıta

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Begenmeyüb⁴⁰⁶⁹ yanında yatan a.1

Varub ğayrı a. arayan o bî-neng

[İ1/83b] Eşek gibi binerlerse qarılar⁴⁰⁷⁰

Değül midür münāsib āña bu reng⁴⁰⁷¹

Muṭāyebe

Vilāyet-i Erzincān ki ānuñ ḥalkı ekşeriya semāvi mezheb ü mebāhi meşreb olub ve ḥalkı dāhı [T/69b] süst-endām u püluc⁴⁰⁷² u bî-kıvām olub meşreb-i qabihleri üzre aralarından biri te'ehhül itse⁴⁰⁷³ cemi'yyet idüb⁴⁰⁷⁴ er u 'avret ve ferd⁴⁰⁷⁵ u zen bir araya gelürlermiş.⁴⁰⁷⁶ İttifāk ol⁴⁰⁷⁷ yiyüb içüb ba' de nev-'ārusı perde ardına⁴⁰⁷⁸ koyub ḥalīfeye⁴⁰⁷⁹ 'arz iderlermiş. İttifāk ol ḥabişlerün⁴⁰⁸⁰ biri⁴⁰⁸¹ evlenür⁴⁰⁸² bir⁴⁰⁸³ bākire⁴⁰⁸⁴ alub⁴⁰⁸⁵ her çend ki qaşd ider bikrün şivesinden ve kendünüñ altı süstliginden izāle-i bekārete⁴⁰⁸⁶ qadīr olamaz⁴⁰⁸⁷ ve murāda vuşul bulmaz pes [M/55a] ḥalīfeye ihtiyāc

⁴⁰⁶⁹ begenmeyüb: begānmayub İ1, İ2, T

⁴⁰⁷⁰ qarılar: feryād İ2

⁴⁰⁷¹ değül midür münāsib āña bu renk: degül mi lāyık ol qarnala bu renk M

⁴⁰⁷² puluc: -M: buluc İ2

⁴⁰⁷³ itse: itmek dileseler M

⁴⁰⁷⁴ cemi'yyet idüb: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁷⁵ ferd: merd M, İ2

⁴⁰⁷⁶ gelürlermiş: gelüb ve İ2

⁴⁰⁷⁷ ittifāk ol: -İ1, İ2, M

⁴⁰⁷⁸ perde: zār M

⁴⁰⁷⁹ ḥalīfeye: ḥalīfelerine M

⁴⁰⁸⁰ ol ḥabişlerün: ānlardan M

⁴⁰⁸¹ biri: birisi M

⁴⁰⁸² evlenür: te'ehhül idüb M

⁴⁰⁸³ bir: -İ2

⁴⁰⁸⁴ bākire: bikr M

⁴⁰⁸⁵ alub: alur İ2

⁴⁰⁸⁶ bekārete: bikre İ2

⁴⁰⁸⁷ olamaz: gelmez M: olmaz İ2, T

lâzım gelür.⁴⁰⁸⁸ Meger⁴⁰⁸⁹ ol ʿ aşırda bir pîl-ten kavî-beden⁴⁰⁹⁰ laʿ net hâlîfe nekbeṭi var imiş ki⁴⁰⁹¹ adına Qāşım-ı Erzincāni-i Ğaybe-i Rîzî dirlermiş. Āña müracaʿ at idüb ol dürr-i nā-süfte ʾi deldürmege getürür. Ğalvete⁴⁰⁹² koyub kendüsi verā-i perdede oturur ki muʿ amelelerin⁴⁰⁹³ güş ide.⁴⁰⁹⁴ Çünkü ol dürr-i nā-süfteye süzen-i âlet batdı⁴⁰⁹⁵ erinüñ yüzine karşı⁴⁰⁹⁶ birkaç göz⁴⁰⁹⁷ atdı.⁴⁰⁹⁸ Maʿ rūs-ı maʿ kūs⁴⁰⁹⁹ e ʾş-şüver verā-ı perdeden⁴¹⁰⁰ işidüb ğâyet şafâsından kelâma gelüb hey qahpe hey şanursın ki menüm buña Qâşım Erzincāni-i penbe-i Rîzî dirler kîr-i sahtı pulâdı dâhı geçer dimiş.

Qıṭʿ a

(Mefâ ʾîlün/ Mefâ ʾîlün/Fe ʾülün)

Qatı murdâr muħanneşler deĝül mi

Qarısın ele s..tiren gidiler

Biyâmuz merdîyet v ʾan ki te ʾehhül

Bu şîrîn nükte ʾi hoşca didiler⁴¹⁰¹

[İ1/84a] Hikâyet

Bir misâfir-i⁴¹⁰² suhte bir Türkmânüñ ħanesine miħmân⁴¹⁰³ olur. Ğaṭunı suhtenüñ elinde bir cönk görüb ey ħ ʾace bu kitâb ne aşıl [T/70a] kitâbdur diyü şormiş.⁴¹⁰⁴

⁴⁰⁸⁸ ihtiyâc lâzım gelür: muhtâc olur M

⁴⁰⁸⁹ meger: -İ2

⁴⁰⁹⁰ pîl-ten kavî-beden: pîl beden İ2

⁴⁰⁹¹ ki: -İ1, İ2, T

⁴⁰⁹² ğalvete: ğalvete İ1, İ2

⁴⁰⁹³ muʿ amelelerin: -M

⁴⁰⁹⁴ güş ide: diñleyme M

⁴⁰⁹⁵ batdı: batar M

⁴⁰⁹⁶ karşı: -İ2

⁴⁰⁹⁷ birkaç göz: -M

⁴⁰⁹⁸ atdı: atar M

⁴⁰⁹⁹ maʿ kūs: menkūs İ2

⁴¹⁰⁰ verā-yı perdeden: -İ1, İ2, T

⁴¹⁰¹ Mısra: -İ2

⁴¹⁰² misâfir-i: -M

⁴¹⁰³ miħmân: misâfir M

Suhte eyitmiş. Buña h̄iyel-i nisā [İ2/51a] dirler ki⁴¹⁰⁵ ʿavretlerde⁴¹⁰⁶ ne kadar ki⁴¹⁰⁷ h̄ile var ise cümlesi bunda mesturdur. ʿAvret sükūt idüb gider. Çün aḥşam olub eri anda hazır⁴¹⁰⁸ olmamaḵ ile⁴¹⁰⁹ pişürdüḡi taʿāmdan mihmāna⁴¹¹⁰ hişşe getürüb⁴¹¹¹ ve bile⁴¹¹² oturub mihmān-ı⁴¹¹³ zavālluya mülāyimāt gösterüb⁴¹¹⁴ mihmān dāḡı⁴¹¹⁵ bu iş ancak diyü⁴¹¹⁶ taʿāmı koyub zene iştiḡāl ider. Çünki çatalına girür hemān zen iki ayakların bir yire kilidleyüb ve budların muḥkem kıḡub feryāda başlar. Mihmān-ı bī-çāre ne kadar ki cehd ider ayrılmaḡa mecāl olmayub ol eṣnāda hem-şāyeleri⁴¹¹⁷ āḡah olub hāne-i zene ʿacele vü⁴¹¹⁸ şitāb iderler. Pes⁴¹¹⁹ zen-i h̄ile-bāz⁴¹²⁰ çün gördi⁴¹²¹ ki taşradan surʿ at idenler yaḡın gelüb⁴¹²² bāb-ı hāneye kadem başdılar. Fi ʿl-hāl mihman-ı zavāllunuñ sīne-i bī-kīnesine⁴¹²³ bir depme urdı.⁴¹²⁴ Mihmān-ı zavāllu⁴¹²⁵ göm gök olub⁴¹²⁶ bī-ḡuṣ yire düşdi.⁴¹²⁷ [M/55b] ʿAvret⁴¹²⁸ merdanevār şıçrayub ayaḡ üzre tırdı.⁴¹²⁹ Hem-sāyeleri içerü girdi⁴¹³⁰ ve gördi ki ortada şofra ile taʿām tıurur ve

⁴¹⁰⁴ ey ḡāce bu kitāb ne aṣıl kitābdur diyü şormış: eydür ḡāce bu kitāb bu nice kitābdur M

⁴¹⁰⁵ ki: -İ1, M, T

⁴¹⁰⁶ ʿavretlarda: ʿavretların İ2

⁴¹⁰⁷ ki: -.M, İ2

⁴¹⁰⁸ hazır: -M

⁴¹⁰⁹ olmamaḡ ile: olmayub ile İ2: bulunmaḡ ile T

⁴¹¹⁰ mihmāna: - İ2

⁴¹¹¹ getürüb: getürür M

⁴¹¹² ve bile: mihmān ile bile İ2

⁴¹¹³ mihmān-ı: -İ2

⁴¹¹⁴ gösterüb: gösterür M, İ2, T

⁴¹¹⁵ dāḡı: -M

⁴¹¹⁶ diyü: diyüb M, İ2, T

⁴¹¹⁷ hem-şāyeleri: hem-civārları M

⁴¹¹⁸ ʿacele vü: -İ1, İ2, T

⁴¹¹⁹ pes: -M

⁴¹²⁰ zenn-i h̄ilebāz: zenn-i h̄ilekār M: zen-i h̄ilebāz İ2

⁴¹²¹ gördi: görür M

⁴¹²² gelüb: geldi M

⁴¹²³ sīne-i bī-kīnesine: sīne-i sīnesine M

⁴¹²⁴ urdı: urub M, İ2

⁴¹²⁵ mihmān-ı zavāllu: mihmān M

⁴¹²⁶ göm gök olub: gögerüb M

⁴¹²⁷ bey-ḡoş yire düşdi: düşer M

⁴¹²⁸ ʿavret: kendüsi M

⁴¹²⁹ tırdı: tıurub M: durdı İ1, T

⁴¹³⁰ girdi: duḡıl idüb M

mihmān göm gök olmuş yatur ve ʿavret ayağ üzre ʿurur. ʿHal nedür didiler⁴¹³¹ zen eyitdi.⁴¹³² Nesne yok. Mihmān ile ʿaʿām yirken boğazına bir üstühān ʿurdı idi.⁴¹³³ göm gök oldu.⁴¹³⁴ ʿHavf [İ1/84b] eyledüm şāyed ki merd⁴¹³⁵ boğula⁴¹³⁶ [T/70b] diyü fiğān⁴¹³⁷ itdüm ki⁴¹³⁸ arqasına bir kaç⁴¹³⁹ muşt urdum⁴¹⁴⁰ biʿ izni ʿAllah teʿāla⁴¹⁴¹ defʿ oldu. Gördüm ušte henüz gögermiş yatur diyü⁴¹⁴² cevab virdi.⁴¹⁴³ Hem-sāyeleri⁴¹⁴⁴ yine ʿtağlub⁴¹⁴⁵ mekānlarına⁴¹⁴⁶ vardı.⁴¹⁴⁷ Zen mihmāna⁴¹⁴⁸ eyitdi.⁴¹⁴⁹ Ol kitabda bu ʿhīle⁴¹⁵⁰ dāhi var mıdur.⁴¹⁵¹ Mihmān⁴¹⁵² didi⁴¹⁵³ yokdur evet. Borcum⁴¹⁵⁴ olsun ʿçāk başında⁴¹⁵⁵ yazayın didi.⁴¹⁵⁶

⁴¹³¹ didiler: diler M

⁴¹³² eyitdi: eydür M

⁴¹³³ ʿurdı idi: durdı M: tutuben idi T

⁴¹³⁴ göm gök oldu: -İ1, İ2, T

⁴¹³⁵ merd: -İ1, İ2, T

⁴¹³⁶ boğula: öle M

⁴¹³⁷ fiğān: feryād İ2

⁴¹³⁸ ki: -İ1, İ2, T

⁴¹³⁹ bir kaç: bir T

⁴¹⁴⁰ amma arqasına bir kaç muşt urdum: -M

⁴¹⁴¹ biʿ iznillah teʿāla: -İ1, İ2, T

⁴¹⁴² gördüm ušte henüz gögermiş yatur diyü: -M

⁴¹⁴³ cevab virdi: -M

⁴¹⁴⁴ hem-sāyeleri: koñşuları M

⁴¹⁴⁵ ʿtağlub: ʿtağıldılar İ2

⁴¹⁴⁶ mekānlarına: -İ1, İ2, T

⁴¹⁴⁷ vardı: -M

⁴¹⁴⁸ mihmāna: mihmān T

⁴¹⁴⁹ eyitdi: eyitmiş M

⁴¹⁵⁰ ʿhīle: ʿhīlecügi M

⁴¹⁵¹ mıdur: mı M

⁴¹⁵² mihmān: mihmān-ı bī-çāre M

⁴¹⁵³ didi: -İ2

⁴¹⁵⁴ borcum: tazarruʿ M

⁴¹⁵⁵ başında: başda M, T: başa İ2

⁴¹⁵⁶ didi: dimiş M

Kıta

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Bu dünyâ bir ' arūs-ı pür-ḥayâldür⁴¹⁵⁷

Şaḫın mekrinden ey dil olma ḡâfil

Soñında nâ-murâd eyler ḥazer kııl

İder maḫşûduñ evvel gerçi ḥâşıl⁴¹⁵⁸

Muṭâyebe

Zen-pârenün biri bir ḫadıncıḫ ile bir paşmaḡa⁴¹⁵⁹ yarışurlar. Ḥerîf zeni⁴¹⁶⁰ bir tenḥâya iledüb ve kendüsi bir ḫavvâf dükkânına varub bir merdâne paşmaḫ alub ḫadıncıḫ ayaḡına geḫirüb⁴¹⁶¹ ḫatalıña girür.⁴¹⁶² Zen⁴¹⁶³ vâveyla bu paşmaḫ benüm⁴¹⁶⁴ ayaḡuma boldur diyü şive itdi.⁴¹⁶⁵ Ḥerîf dâḫı⁴¹⁶⁶ maşlaḫatı⁴¹⁶⁷ görüb eyitdi.⁴¹⁶⁸ Ben varayın⁴¹⁶⁹ ayaḡuña râst⁴¹⁷⁰ bir başmaḫ⁴¹⁷¹ getüreyüm. Sen bunda biraz âram eyle diyü gitdi.⁴¹⁷² Bu başmaḡı şâḫibine teslîm itdi.⁴¹⁷³ Zen⁴¹⁷⁴ biraz⁴¹⁷⁵ taḫammül idüb gördi⁴¹⁷⁶ ki [İ2/51b] gelür gider yoḫ. Müftçe düzüldüğün añlayub ve ḫerîfüñ nezâketine tañlayub

⁴¹⁵⁷ ḫayâldür: ḫayeldür M, T

⁴¹⁵⁸ ḫâşıl: vâşıl İ2

⁴¹⁵⁹ paşmaḡa: başmaḡa İ1

⁴¹⁶⁰ zeni: ḫadıncığı M

⁴¹⁶¹ geḫirüb: geḫürdi İ2

⁴¹⁶² girür: girüb İ2

⁴¹⁶³ zen: ḫadıncık M

⁴¹⁶⁴ benüm: -İ1, İ2, M

⁴¹⁶⁵ itdi: ider M

⁴¹⁶⁶ dâḫı: -M

⁴¹⁶⁷ maşlaḫatı: maşlaḫatın İ2, T

⁴¹⁶⁸ eyitdi: -M

⁴¹⁶⁹ varayın: varayum İ2

⁴¹⁷⁰ râst: göre İ2

⁴¹⁷¹ ayaḡına rast bir başmaḫ: saña bir ayaḡına rast M

⁴¹⁷² gitdi: gider M

⁴¹⁷³ teslîm itdi: edâ ider M

⁴¹⁷⁴ zen: ḫadıncık M

⁴¹⁷⁵ biraz: -M

⁴¹⁷⁶ gördi: görür M

eṭrāfına baķınub hey ķahpee hey çok s..ildũn evet yakında bylece⁴¹⁷⁷ mftihe⁴¹⁷⁸
s...dgn yok idi⁴¹⁷⁹ didi.

ķıṭ' a

(Mefā 'ln/ Mefā 'ln/Fe 'ln)

[T/71a] Vişln meyvesin cna egerçi
Ucuzca dşrb mfte yimiřler⁴¹⁸⁰
nende b-ħuzur olma nigra
Atalar her ziyn⁴¹⁸¹ bir fen dimişler.

[1/85a] Muṭyebe⁴¹⁸²

Zen-prenn biri bir ıķmaz şokak başında yigirmi otuz yaşında brne teşne mezra^c
gibi kr-i abdr [M/56a] řasretine⁴¹⁸³ beņzi zerd ve rh-ı intizre baķa baķa gzleri⁴¹⁸⁴
drd⁴¹⁸⁵ olmiş mşteh gel ber iřtiħ diy⁴¹⁸⁶ uşte h diy ķatı senn diyb⁴¹⁸⁷ aylķ
alana aylķ virr bir ķariř kr stine lr⁴¹⁸⁸ Rs criyesine rst gelr. Yrn n
naķar ķılır mezbrenn ne idgin⁴¹⁸⁹ bilr. Fi'l-ħal el urub kus-i kendesini řıķar.
Ĝyet nermnden ekşi ħamır gibi parmaĝları arasından bir bir ıķar. Bu kerre b-
iħtiyr yran-ı zen-pre muķtez-yı emmre zre ħareket ve ol tuvarı fevrice
binmege cr'et idb uyan gelince eyerler.⁴¹⁹⁰ Pes ardına nne baķınub yende v

⁴¹⁷⁷ byle: byle T

⁴¹⁷⁸ mftihe: -M

⁴¹⁷⁹ yok idi: yoĝidi M, 2

⁴¹⁸⁰ Vezne uymamaktadır

⁴¹⁸¹ ziyn: ziyna 2

⁴¹⁸² muṭyebe: -2

⁴¹⁸³ şasretine: şasretinenM

⁴¹⁸⁴ gzleri: gzi M

⁴¹⁸⁵ drd: drt T

⁴¹⁸⁶ iřtiħ diy: -M

⁴¹⁸⁷ uşte hbetm ķatı senn diyb: -1, T

⁴¹⁸⁸ lr: cn virr M

⁴¹⁸⁹ ne idgin: idgin M

⁴¹⁹⁰ eyerler: egerler 1

revendeden şaķınub maslaḥat görürken⁴¹⁹¹ meger saray-ı fevķānīde bir ẓarīfe-i ğāliye mūy cāmeşuylık idüb ve bu iki şaḥş-ı bī-temeyyüzüñ iktizā-yı ḥayvānīyyetlerin görüb henüz mil sürmedande ve deste-hānde iken bir tekne⁴¹⁹² ṭolusı şabun-ı kefīn ve yudığı⁴¹⁹³ cāmelerüñ çirkefīn üzerlerine döküb⁴¹⁹⁴ ḳahḳaha ile güldi.⁴¹⁹⁵ Zen-pāre⁴¹⁹⁶ yārān yukarudan inen⁴¹⁹⁷ bārānı görüb hay n'oldı diyince ḳaduñcik a çelebi zevķe buluşduğuñ ğusul dāḥı lāzımdur⁴¹⁹⁸ dimiş.

[T/71b] Ḳıṭ' a⁴¹⁹⁹

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

İder mi böylece faḥşaya cür'et
Başında 'aḳlı alub olan uşlı
Sezādur böylece nā-pāk olanlar
Bunuñ gibi şu ile⁴²⁰⁰ ide ğuslı

[İ1/85b; M/56b] Muṭāyebe

Evlād-ı 'Arabdan⁴²⁰¹ bir ḥerīf-i⁴²⁰² ẓarīf bir ḳaryede bir ẓarīfe⁴²⁰³ severmiş. Her ne ḳadar⁴²⁰⁴ ki 'arż-ı merām idermiş zen-i ḥüb⁴²⁰⁵ sīret-i 'Araba⁴²⁰⁶ şūrat virmeyüb ḥaşūl-

⁴¹⁹¹ görürken: görür iken M

⁴¹⁹² tekne: dekne M

⁴¹⁹³ yudığı: şuste M

⁴¹⁹⁴ döküb: tüküb M

⁴¹⁹⁵ ḳahḳaha ile güldi: ḳahḳaha ider M

⁴¹⁹⁶ zen-pāre: -M

⁴¹⁹⁷ inen: inan İ1, T

⁴¹⁹⁸ lāzımdur: lāzım degül mi M

⁴¹⁹⁹ Ḳıṭ' a: -İ2

⁴²⁰⁰ şu ile: şuyıyla M

⁴²⁰¹ evlād-ı 'Arabdan: -M

⁴²⁰² ḥerīf-i: -İ1, İ2, T

⁴²⁰³ ẓarīfe: 'avret M

⁴²⁰⁴ ḳadar: zaman M

⁴²⁰⁵ zenn-i ḥüb: -M

⁴²⁰⁶ sīret-i 'Araba: ḥerīfe M

1 merām ve vuşul-ı mā-fī'l-fevād ve müyesser olmayub⁴²⁰⁷ zen-pāre-i⁴²⁰⁸ bi-çāre
 ' arzuy-ı kūs ile işinden gücünde⁴²⁰⁹ avāre gezerken⁴²¹⁰ birgün birkaç yāran ile⁴²¹¹ ešnā-
 i rāhda ol gāzāle-i vaḥşiye⁴²¹² rāst gelür ki döşinde meh gibi⁴²¹³ bir tulum yoğurt⁴²¹⁴
 getirür.⁴²¹⁵ Fürūht itmek için cānib-i şehre gider. Herif zeni torğurub⁴²¹⁶ getürdigi
 meta' ina⁴²¹⁷ müşterilenür.⁴²¹⁸ Zen çünkim meta' ina⁴²¹⁹ müşteri gördi⁴²²⁰ tulumı⁴²²¹
 döşinden indirüb yire⁴²²² kodı.⁴²²³ Herif⁴²²⁴ yoğurduñ⁴²²⁵ çaşnısını görmek için
 tulumuñ⁴²²⁶ bir bacağı açub⁴²²⁷ anda⁴²²⁸ biraz tatub yine bağlamadın zenüñ eline
 virdi.⁴²²⁹ Ve ' ala'l-fevrī tulumuñ⁴²³⁰ bir dāhi⁴²³¹ bacağı açub andan dāhi biraz⁴²³²
 tatub⁴²³³ āñi⁴²³⁴ dāhi bağlamadın zenüñ eline virdi.⁴²³⁵ Çünkü zenüñ elleri muḳayyed
 oldu.⁴²³⁶ Hemen herif zenüñ⁴²³⁷ ayaklarına yapışub tıvārına⁴²³⁸ toruḳlandı.⁴²³⁹ Bi-çāre

⁴²⁰⁷ hāşul-ı merām ve vuşul-ı mā-fīl-fevād ve müyesser olmayub: -M

⁴²⁰⁸ zen-pāre-i: -İ1, İ2, T

⁴²⁰⁹ işinden gücünde: -İ1, İ2, T

⁴²¹⁰ gezerken: yürürken M

⁴²¹¹ yāran ile: yāraniyle M

⁴²¹² vaḥşiye: vaḥşiye M

⁴²¹³ meh gibi: -M

⁴²¹⁴ yoğurt: yoğurd İ2

⁴²¹⁵ getürüb: getirür İ1

⁴²¹⁶ torğurub: dorğurub M

⁴²¹⁷ met' ina: yoğurdına M

⁴²¹⁸ müşterilenür: müşteri oldu.M: müşterilenüb İ2

⁴²¹⁹ meta' ina: -İ1, İ2, T

⁴²²⁰ gördi: görür M

⁴²²¹ tulumı: tulumı T

⁴²²² yire: aşığa M

⁴²²³ kodı: kor M

⁴²²⁴ herif: zen-pāre yāran M

⁴²²⁵ yoğurduñ: -İ1, İ2, T

⁴²²⁶ tulumuñ: tulumuñ M

⁴²²⁷ açub: açu İ1: çözüb M, İ2

⁴²²⁸ anda: -İ1, İ2, M

⁴²²⁹ virdi: virüb M

⁴²³⁰ tulumuñ: tulumuñ M, T

⁴²³¹ dāhi bacağı: bacağı dāhi M

⁴²³² biraz: -İ1: bir miḳdar İ2, T

⁴²³³ tatub: tatu İ1

⁴²³⁴ āñi: anda İ2

⁴²³⁵ virdi: virür M

⁴²³⁶ çünkü zenüñ elleri muḳayyed oldu: -İ2

⁴²³⁷ zenüñ: ' avretuñ T

‘avretuñ elleri muḳayyed olmağın⁴²⁴⁰ ḥarekete mecālī⁴²⁴¹ olmayub bi’z-zarūri⁴²⁴²
ḳatlandı.

Ḳıṭ‘a

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Murāda zerle bulmazsa vuşūlī⁴²⁴³

İder ğayrı tedārik yine ‘ārīf

Zer u sīm ile⁴²⁴⁴ virmez⁴²⁴⁵ şīvekārı

Zerāfetle düzer müftilne ‘ārif

Muṭāyebe

Yeñiçeri ehrimenlerinden bir aḥrıyān⁴²⁴⁶ te’ehhül idüb çün [M/57a] gerdege girür⁴²⁴⁷
ve ‘arūsūñ duvağın ḳaldırur ne görse ki⁴²⁴⁸ [T/72a] āfiṭāb gibi bir⁴²⁴⁹ varağ-ı zer ile
muḥallā⁴²⁵⁰ bir çehre-i mücella ile⁴²⁵¹ görür dubağın ḳaldırub⁴²⁵² sen ki böyle ḥüsne

⁴²³⁸ tuvarına: tuvara M

⁴²³⁹ ṭoruḳlandı: doruḳlanur M

⁴²⁴⁰ muḳayyed olmağın: meşğül olmağ ile M: muḳayyed olmağla İ2

⁴²⁴¹ mecālī: mecāl İ2

⁴²⁴² bi’z-zarūri: zorca M

⁴²⁴³ murāda zerle bulmazsa vuşūlī: murāda zerle bulmazsa ger a mekân M

⁴²⁴⁴ sīm ile: sīmle T

⁴²⁴⁵ virmez: virmezse M

⁴²⁴⁶ aḥrıyān: ehrimen İ2

⁴²⁴⁷ girür: girüb İ2

⁴²⁴⁸ ve ‘arūsūñ duvağın ḳaldırur ne görse ki: -İ1, İ2, T

⁴²⁴⁹ bir: -M, İ2, T

⁴²⁵⁰ muḥalla: mücella: İ1, İ2, T

⁴²⁵¹ ile: -M, T

⁴²⁵² dubağın ḳaldırub: başın şalub M

fâiksin⁴²⁵³ çāk bizüm [İ1/86a] çorbacıya⁴²⁵⁴ lâyıksın ben⁴²⁵⁵ seni⁴²⁵⁶ āña virürem baña
buçuķ virür buçuķ⁴²⁵⁷ dimiş.

Ƙıı' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Buçuğıyla olupdur kendü⁴²⁵⁸ ħāşıl
' Aceb mi⁴²⁵⁹ virse cānānı buçuğa
Bütün dünya deger bir⁴²⁶⁰ nāzenini⁴²⁶¹
Zihi nā-dan şatar ānı buçuğa
Meķādīr bilmeyüb⁴²⁶² nā-dān u ebleh
Şatar mehr-i dırāĥşānını⁴²⁶³ buçuğa

[M/27a] Muıāyebe⁴²⁶⁴

Ƙadūncıķlaruñ⁴²⁶⁵ birisi erden ferāgat idüb bācı olur. Şöyle kim üstine⁴²⁶⁶ erkek siñek
ķondurmayub⁴²⁶⁷ ve erkek ķoyun eti⁴²⁶⁸ daĥi⁴²⁶⁹ yimezmiş. Birķaç şāķiler bacınuñ bu
mertebe taķvāsın işidüb tecrübe için bir gice ħafiyetten ħavlusına girüb ħelāsı
yolında mezār şeklinde⁴²⁷⁰ bir çuķur ķazarlar⁴²⁷¹ ve aralarından⁴²⁷² şāĥib-i āletün⁴²⁷³

⁴²⁵³ fâiksin: fâyiķsin M, T

⁴²⁵⁴ çorbacıya: şorbacıya M, İ2: surbacıya T

⁴²⁵⁵ ben: -M, T

⁴²⁵⁶ seni: - M

⁴²⁵⁷ buçuķ: -İ1, İ2, T

⁴²⁵⁸ olupdur kendü: olubdur kendü İ1

⁴²⁵⁹ mi: -İ1

⁴²⁶⁰ bir: -T

⁴²⁶¹ nāzinini: nāzīnesini İ2, T

⁴²⁶² bilmeyüb: bilmeyen İ2, T

⁴²⁶³ mehr-i: ķahr-ı İ2

⁴²⁶⁴ muıāyebe: -İ2

⁴²⁶⁵ ķadūncıķlaruñ: ķadıncıķların İ1

⁴²⁶⁶ üstine: üzerine M

⁴²⁶⁷ ķondurmayub: ķondurmamışM: ķondurmaz T

⁴²⁶⁸ eti: etin M, T

⁴²⁶⁹ daĥi: -İ1, M

⁴²⁷⁰ mezār şeklinde: -M

birini ol⁴²⁷⁴ çukur içinde yaturub cümle endāmin toprağla⁴²⁷⁵ örtüb⁴²⁷⁶ ancak zekerin taşrada korlar.⁴²⁷⁷ Kendüleri pinhān olurlar⁴²⁷⁸ Bācı-i miskine ‘ala ’ş-şabaḥ āftābesin eline alub ḥelaya giderken ne görse elinden kaçurduğu ve içinden geçürdüğü⁴²⁷⁹ nesne yolu üzerinde rāygān bitmiş durur. Çün dīde-i ḥaḳīkatle nazār kıldı ve gönül gözi nūr ile⁴²⁸⁰ toldı.⁴²⁸¹ eṭrāfına nazār eyleyüb⁴²⁸² bī-iḥtiyar üstine⁴²⁸³ oturub eteklerin çevre⁴²⁸⁴ pervāz ve oturduğu yirden bu zekere siğāsından⁴²⁸⁵ āgāz eyledi.

Seci⁴²⁸⁶

Yirde bitmiş bir giyāh lā-ilāheillallah

Buña yazılmaz günāh lā-ilāheillallah

[T/72b] Yügrük atlar kazığı bācılaruñ⁴²⁸⁷ azığı

Yokdurur hiç yazığı lā-ilāheilallah

[İ1/86b] Cennete girdi bācı ušte tūba ağacı

Görmedi düşünde ḥacı lā-ilāheilallah⁴²⁸⁸

⁴²⁷¹ kızarlar: kızub M

⁴²⁷² aralarından: -İ1, T

⁴²⁷³ āletüñ: āleti M

⁴²⁷⁴ birini ol: -M

⁴²⁷⁵ toprağla: toprak ile M: toprağıyle T

⁴²⁷⁶ örtüb: örterler M

⁴²⁷⁷ korlar: koyub M

⁴²⁷⁸ kendüleri pinhān olurlar: -İ1, T

⁴²⁷⁹ içinden geçürdüğü ve elinden kaçurduğu: elinden kaçurduğu ve içinden geçürdüğü M

⁴²⁸⁰ nūr ile: nūriyle İ1: -M

⁴²⁸¹ toldı.: açıldı M

⁴²⁸² eṭrāfına nazār iyleyüb: -İ1, T

⁴²⁸³ üstine: ortasına M

⁴²⁸⁴ çevre: çevresine M

⁴²⁸⁵ bu zekere şafāsından: şafāsından bu zekere M

⁴²⁸⁶ seci^ç: kıt^ç a İ1

⁴²⁸⁷ bācılaruñ: bācılarım M

⁴²⁸⁸ görmedi düşünde ḥacı lā-ilāheilallah: düşünde görmedi ḥacı lā-ilāheilallah M

Bilmezem ne hoşdurur lezzeti ki hoşdurur⁴²⁸⁹

Qorqaram bu düşdurur lâ-ilâheilallah

Aña irdi şevk ile içi doldı zevk ile⁴²⁹⁰

Didi yüz biñ şevk ile lâ-ilâheilallah

Yārān⁴²⁹¹ [M/27b] Çün bācınũ meşrebin bildiler murād içine zevkin kıldılar

(Fā'ılātün/ Fā'ılātün/ Fā'ılün)

Ayağın qaldur hevāya zenlerũ⁴²⁹²

Arqası hiç degmesün yir üstine

Baqma istifnāsına oruspınũ

Cān virürler bir qarış k̄ir üstine

[M/28b] Muṭāyebe

Bir ḥerīf⁴²⁹³ bir qadıncuğũ elinde küçük oğlancığın görüb tur Allahı severseñ şol oğlancuğũ⁴²⁹⁴ depeçüğün öpeyin ne mübārek yirden çıkmışdur dimiş. Qadıncıq [İ2/52a] eyitmiş. Bu oğlancuq ol mübārek yirden çıkalı altı aydan ziyāde olmuşdur.⁴²⁹⁵ Eger⁴²⁹⁶ öperseñ var⁴²⁹⁷ babasınũ kirin öp⁴²⁹⁸ ki ol didiğũ yirden⁴²⁹⁹ gice çıkmışdur.

⁴²⁸⁹ bilmezem ne hoşdurur lezzeti ki hoşdurur/ qorqaram bu düşdurur lâ-ilâheilallah: -M

⁴²⁹⁰ beyit: -İ1, T

⁴²⁹¹ yārān: -İ1, M

⁴²⁹² kıta: -İ1

⁴²⁹³ ḥerīf: ḥerīf M

⁴²⁹⁴ oğlancuğũ: oğlanũ İ2

⁴²⁹⁵ ziyāde olmuşdur: ziyādedür M

⁴²⁹⁶ eger: -M

⁴²⁹⁷ var: -İ1, İ2, T

⁴²⁹⁸ öp: öb İ2

⁴²⁹⁹ ol didiğũ yirden: M

Ꞗıı' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Yiyüb içüb yürı epsem yoluñca
Ulaşma kimsenüñ haqqına zinhār
Ki epsem tırmanuñ⁴³⁰⁰ dirler meşeldür
Cihān içre düce ışşısı vardur

Muṭāyebe

Bir kıızılbaş belinde tīg-i ābdār esbe süvār olub giderken tenhā yol üstinde bir zibā kızoğlana şataşur⁴³⁰¹ ki iki elinde iki⁴³⁰² sebū' āb⁴³⁰³ ile memlū getürüb gider.⁴³⁰⁴ Sürh-serüñ ihtiyārı kalmayub şāhı severseñ⁴³⁰⁵ bir kez çoçul dimiş. Kıız daḡı⁴³⁰⁶ hemān ber-serv ü çeşm diyüb ellerinden destileri koyub⁴³⁰⁷ gel berü [M/29a] dimiş. [T/73a] Ḥerif fi ḡl-ḡāl⁴³⁰⁸ esbinden⁴³⁰⁹ inüb bir kez⁴³¹⁰ kııza binüb bekāretin alur. Çün fāriğ olur. Kıız eyitmiş. Şāhı severseñ sen de⁴³¹¹ şol⁴³¹² tīgüñi baña vir diyüb.⁴³¹³ Ḥerif dāḡı nefesin şımayub tīgini çıkarub kızuñ⁴³¹⁴ eline virür.⁴³¹⁵ Çünkü kılıç⁴³¹⁶ kızuñ⁴³¹⁷ destine

⁴³⁰⁰ tırmanuñ: durmanuñ İ1, M

⁴³⁰¹ şataşur: rāst gelüb İ2

⁴³⁰² iki: -İ1, İ2, T

⁴³⁰³ sebū': dest M

⁴³⁰⁴ ile memlū getürüb gider: -M

⁴³⁰⁵ severseñ: seversen M

⁴³⁰⁶ daḡı: -İ1, İ2, M

⁴³⁰⁷ ber-serv ü çeşm diyüb sebū' ların koyub: sebū' ların koyub ber-serv ü çeşm diyüb İ2

⁴³⁰⁸ fil-ḡāl: -İ1, İ2, T

⁴³⁰⁹ esbinden: atındanM

⁴³¹⁰ bir kez: -İ1, İ2, T

⁴³¹¹ sen de: -T, M

⁴³¹² şol: -İ1, İ2, T

⁴³¹³ diyüb: -İ1, M, T

⁴³¹⁴ kızuñ: kıızın İ1, M

⁴³¹⁵ virür: virdi M

⁴³¹⁶ kılıç: kılıcı İ2

⁴³¹⁷ kızuñ: kıızın İ1, M

girür⁴³¹⁸ herife [İ1/87a] şah 'aşkına gerdānuñ tut⁴³¹⁹ didi. Herif dāhı nefesin kabül idüb boynın⁴³²⁰ tutdı. Kız⁴³²¹ fi 'l-hāl herifüñ boynın urub⁴³²² yolına gitdi. ⁴³²³

Kıt' a⁴³²⁴

(Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/Fe 'ülün)

Çomaz bir⁴³²⁵ kimsede⁴³²⁶ haqqını⁴³²⁷ merdān

Alur kendü eliyle intikāmın

Velākin⁴³²⁸ merd olanlara⁴³²⁹ gerekdür⁴³³⁰

Ki güzel ile ol birle maqāmın

Mutāyeye

Bir sürh-ser⁴³³¹ bir kaduñcuğa rāst gelüb Allahı severseñ⁴³³² yüzün aç göreyin⁴³³³ dimiş. Kaduñcık dāhı yüzün açub ve zülüflerin saçub⁴³³⁴ kızılbaşa sen⁴³³⁵ dāhı⁴³³⁶ şahı severseñ g..üñi aç göreyem⁴³³⁷ dimiş.

⁴³¹⁸ girür: girüb İ2

⁴³¹⁹ tut: dut İ1

⁴³²⁰ boynın: boynını İ2

⁴³²¹ kız: -İ1

⁴³²² urub: urdı T

⁴³²³ Bu kısım M. Nüshasında aşağıdaki şekildedir:

Herif tigin kızuñ destine virür kız eyitmiş imdi sen dāhı güzel şah 'aşkına boynuñ tut urayum dimiş. Herif kabül idüb boynın tutar kız da herifüñ boynın urub işine gider.

⁴³²⁴ kıt' a: beyt İ1

⁴³²⁵ bir: -M

⁴³²⁶ kimsede: kimesnede M

⁴³²⁷ haqqını: haqqın M

⁴³²⁸ velākin: veliykin T

⁴³²⁹ olanlara: olanlara M

⁴³³⁰ Son iki mısra: -İ1

⁴³³¹ sürh-ser: kızılbaş M

⁴³³² severseñ: seversen İ2

⁴³³³ göreyem: göreyin M

⁴³³⁴ zülüflerin saçub: -M

⁴³³⁵ sen: -M

⁴³³⁶ dāhı: de M

⁴³³⁷ göreyem: göreyin M

Kıt' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Kimesne perdesin açma dilersen
Açulmasın senüñ dāhı g..üni
Meşeldür açma sırrın kimsenüñ sen
Ki açarlar senüñ dāhı kütüñü

Hikāyet⁴³³⁸

Bir gerez oğlan kemāl-i teveķāndan⁴³³⁹ 'acze vü iztirāra⁴³⁴⁰ gelüb babasına elbette
baña bir müştēhā 'avret alıvir diyü taķazā idermiş. Pes⁴³⁴¹ peder miskin oğlanüñ
dāhı⁴³⁴² taķazāsın teskīn itmek⁴³⁴³ için müştēhādan⁴³⁴⁴ bir zen⁴³⁴⁵ alub⁴³⁴⁶ evermiş⁴³⁴⁷
Civanüñ hem-çünān ki iķtizā-yı 'ālem-i civānī ve muķtezā-yı kuvvet-i hayvānīdür
kīr-i şahtı-ı⁴³⁴⁸ ğāyet kıvāmından ve nihāyet teveķanından [T/73b] kīr-i şahtı⁴³⁴⁹ çöp
āhenin gibi toştoğrı⁴³⁵⁰ turmağla [İ2/52b] ferce-i fericeye baş indirmeyüb ve tīr-i kīri
hedef-i maķşūda⁴³⁵¹ rāst⁴³⁵² [M/29b] gönderemeyüb ekşer-i evķāt hīn-i mülākatda
nāfe-i miskīnde inzāl olurmış. Toğrusı⁴³⁵³ miskīne civānūñ bu hālinden şikāyet itmek
ile pederi āğāh olub birgün cimā' hālinden civāna istifsār ider.⁴³⁵⁴ Civān dāhı kışşā-i

⁴³³⁸ hikāyet: muṭāyebe M

⁴³³⁹ tevķātdan: tāķatdan İ2

⁴³⁴⁰ ve iztirāra: -M

⁴³⁴¹ pes: -İ1, İ2, T

⁴³⁴² dāhı: -İ1, İ2, M

⁴³⁴³ itmek: -M, İ2, T

⁴³⁴⁴ müştēhādan bir: -İ1, İ2, T

⁴³⁴⁵ zen: 'avret İ1, İ2, T

⁴³⁴⁶ alub: alıvirmiş İ1, İ2, T

⁴³⁴⁷ everür: -İ1, İ2, T

⁴³⁴⁸ kīr-i şahtı: -İ1, İ2, T

⁴³⁴⁹ Kīr-i şahtı: -M

⁴³⁵⁰ toştoğrı: toştoğru M

⁴³⁵¹ hedef-i maķşūda: rāst-ı nişānine M

⁴³⁵² rast: -M

⁴³⁵³ toğrusı: -M: toğrusı İ2, T

⁴³⁵⁴ cimā' hālinden civāna: civāna cima' hālün nedür diyü M

pür-ğuşşâ 'i⁴³⁵⁵ [İ1/87b] pederine⁴³⁵⁶ ' arz ider. Pederi eyitmiş. Oğlancuğum bir çatâl ağac peydâ idüb⁴³⁵⁷ dâhı ħin-i⁴³⁵⁸ cimâ' da çataluñ⁴³⁵⁹ bir ucını ħarnuña tayayub⁴³⁶⁰ bir ucın dâhı⁴³⁶¹ kîr-i sahtuñ arķasına tayayub biraz aŗağa indirüb⁴³⁶² ve ferce-i fericeye rāst gönder zevķ idesin. Civān peder⁴³⁶³ nefesin⁴³⁶⁴ ħabūl idüb ve bir çatāl āğac peydâ idüb ol üslūb üzre ' amel ider. Birķaç günden Őoñra pederi yine civānuñ ħālinden⁴³⁶⁵ ve keyfiyet-i a' mālinden⁴³⁶⁶ su 'āl ider.⁴³⁶⁷ Civan eydür.⁴³⁶⁸ Vallāhi babacığum Őimdi çatalı⁴³⁶⁹ aŗağa tarafdān tayar oldum dimiş.⁴³⁷⁰

Ķıţ' a

(Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/Fe 'ülün)

El-ālem girse Őoğam dime burnum
Ki bu⁴³⁷¹ bir tıfl ateşdür⁴³⁷² tiz tıyarsın
Uyub nefse alursın gerçi ' avret
Neye uğradığın⁴³⁷³ Őoñra tıyarsın⁴³⁷⁴

⁴³⁵⁵ pür-ğuşşâ 'i: mā- heval-vāķı' M: -T

⁴³⁵⁶ pederine: pedere M

⁴³⁵⁷ idüb: eyle M

⁴³⁵⁸ ħin-i: vaķt-i M

⁴³⁵⁹ çataluñ: -İ1, İ2, T

⁴³⁶⁰ tayayub: dayayub İ1, İ2, T

⁴³⁶¹ dâhı: -M, T

⁴³⁶² indirüb: indür M, İ2: indirür T

⁴³⁶³ peder: pederi M

⁴³⁶⁴ nefesin: nefesini M

⁴³⁶⁵ ħālinden: ħālini M

⁴³⁶⁶ ve keyfiyet-i ' amālinden: -M, İ2

⁴³⁶⁷ su 'āl ider: Őorar M: istifsār ider İ2

⁴³⁶⁸ eydür: eyitmiş M: -İ2, T

⁴³⁶⁹ Şimdi çatalı M, İ2, T

⁴³⁷⁰ dimiş: -M

⁴³⁷¹ bu: -İ1, İ2, M

⁴³⁷² tıfil ateşdür: tıyğul işdür İ2

⁴³⁷³ uğradığın: uğraţuğın T

⁴³⁷⁴ tıyarsın: duyarsın T

[M/40b] Muṭāyēbe

Bir Türk ʿavretiyle şehre gelürmiş.⁴³⁷⁵ Meger ʿavretün dāhı şehre geldüğü ve mināre gördüğü⁴³⁷⁶ yoğ imiş. Çünkü⁴³⁷⁷ mināre ʾi görmiş. Erine⁴³⁷⁸ vāveylah ʾoca bu nedür dimiş şormiş. Herif eyitmiş. buña şehir s..i dirler şehirlinün ʿavratları bunu yirler. [M/41a] ʿavrat eyitmiş.⁴³⁷⁹ [T/74a] bu şehrün⁴³⁸⁰ ʿavratları ne hoş⁴³⁸¹ ʾahpeler imiş ki⁴³⁸² Bu denlü s..ler⁴³⁸³ yirler imiş. Vallahi ʾoca ben imişsem⁴³⁸⁴ ancak ol⁴³⁸⁵ kertüğüme degin yirdüm ola⁴³⁸⁶ dimiş.⁴³⁸⁷

Ḳıṭʿa

(Mefāʾilün/ Mefāʾilün/Feʾülün)

Şehirlüler ʾatı ʾahpe⁴³⁸⁸ olurlar

Mināre gibi s.. yirler⁴³⁸⁹ g..ine

Şehirde toğmadum gerçi⁴³⁹⁰ dimiş ben⁴³⁹¹

Velī yirdüm ola ol⁴³⁹² kertüğüne

⁴³⁷⁵ gelürmiş: gelür M: giderken İ2

⁴³⁷⁶ mināre gördüğü: -M

⁴³⁷⁷ çünkü: çün M

⁴³⁷⁸ erine: -İ1, İ2, T

⁴³⁷⁹ dimiş şormiş. herif eyitmiş: buña şehir s..i dirler şehirlinün ʿavratları bunu yirler ʿavrat eyitmiş: -T

⁴³⁸⁰ şehrün: şehirlü M: şehirlinün T

⁴³⁸¹ hoş: ʾadar M

⁴³⁸² ki: -İ1, M

⁴³⁸³ S..ler: s..leri

⁴³⁸⁴ vallahi ʾoca ben imişsem: -M

⁴³⁸⁵ ol: -T

⁴³⁸⁶ ola: -M

⁴³⁸⁷ vallahi ʾoca ben imişsem ancak ol kertükne degin yirdüm ola dimiş: -İ2

⁴³⁸⁸ ʾahpe: ʾahbe İ2

⁴³⁸⁹ s.. yirler: s..ler yer T

⁴³⁹⁰ ger: gerçi M, T

⁴³⁹¹ ben: zen M: sen İ2

⁴³⁹² ol: tā M

[M/30a] Hikāyet⁴³⁹³

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Görüb bir zen büyük burunlu bir er
[İ1/88a] Didi var istedüğüm buñda⁴³⁹⁴ beñzer

Görüb burnı gibi şaydı⁴³⁹⁵ dırahtın⁴³⁹⁶
Oda urdı qarār u şabr u rahtatın⁴³⁹⁷

Murādınca şanub merdüñ⁴³⁹⁸ ağacın⁴³⁹⁹
Didi çölmek henüz buldı⁴⁴⁰⁰ қаpağın

İçi tennūr [e] veş kızub tutuşdı⁴⁴⁰¹
Şerār-ı hasret ile⁴⁴⁰² yandı pişdi⁴⁴⁰³

Aña bir cāriye idüb pes⁴⁴⁰⁴ irşāl
Seni ister қaduñcıқ didi derhāl

[İ2/53a] Herif çünkim aña kıldı nazāre
Didi ben uğrayam gibi şikāre

⁴³⁹³ hikāyet: muṭayebe M: hikāyet-i manzūme İ2

⁴³⁹⁴ buñda: bunda İ2

⁴³⁹⁵ şandı: şaydı İ1, İ2

⁴³⁹⁶ ağacın: dırahtın İ1, İ2, T

⁴³⁹⁷ oda urdı qarār u şabr u rahtatın: bula gibi didi çölmek қаpağın M

⁴³⁹⁸ merdüñ: merdin İ1, M

⁴³⁹⁹ dayāğın: ağacın M

⁴⁴⁰⁰ buldı: çölmek İ1

⁴⁴⁰¹ tutuşdı: dutuşdı İ1

⁴⁴⁰² şerār-ı hasret ile: kemāl-i iştihādan M

⁴⁴⁰³ pişdi: bişdi İ2, T

⁴⁴⁰⁴ pes: -T

Sevinüb didi cānum uş ʔurayın⁴⁴⁰⁵

Yüzüm üzre mekānına varayın⁴⁴⁰⁶

Gidüb ol cāriye öniñce ānuñ⁴⁴⁰⁷

Sa^ç ādet hānesin gösterdi cānuñ⁴⁴⁰⁸

Nigārı gördi birkaç⁴⁴⁰⁹ kez ʔolaşdı⁴⁴¹⁰

İçerü⁴⁴¹¹ bir ʔariķ ile ulaşdı⁴⁴¹²

Ağacuñ burınına itdi kıyāsı⁴⁴¹³

Nigārūn cūşa geldi iştiḥāsı

Bulnub⁴⁴¹⁴ anda evlād-ı^ç Azāzil

İkisin birbirine itdi vāşıl⁴⁴¹⁵

Çurılıb bir yire çün oldı⁴⁴¹⁶ ḥalvet⁴⁴¹⁷

Murādīnca zenūñ çıķmadı ālet

Tükürüb yüzine didi ki⁴⁴¹⁸ çok çok

Yalancı burnuña⁴⁴¹⁹ olsun senūñ⁴⁴²⁰ boķ

⁴⁴⁰⁵ ʔurayın: ʔurayum İ2

⁴⁴⁰⁶ varayın: varayum İ2

⁴⁴⁰⁷ gidüb ol cāriye öniñce ānuñ: pes cāriye düşüb önince ānuñ M

⁴⁴⁰⁸ sa^ç ādet hānesin gösterdi cānuñ: delīl oldı sarāyına nigārūñ M

⁴⁴⁰⁹ birkaç: bir İ1, M

⁴⁴¹⁰ ʔolaşdı: dolandı M

⁴⁴¹¹ içeru: içarü İ1

⁴⁴¹² içeru bir ʔariķiyle ulaşdı: içerün ağzı ānuñ da şulandı M

⁴⁴¹³ beyit: -İ1, İ2, T

⁴⁴¹⁴ bulnub: bulındı M

⁴⁴¹⁵ ikisin birbirine itdi vāşıl: ikisin bir yire cem^ç itdi vāşıl M

⁴⁴¹⁶ çün oldı: oldı çün M, T: çü oldı İ2

⁴⁴¹⁷ ḥalvet: ḥalvet T

⁴⁴¹⁸ ki: -M

Yalān söyler çü yir burnuñ senüñ boğ⁴⁴²¹

Yüri şimdengirü āb-ḥāneye soğ

[T/74b] Vire Ḥağ ol büyük burnuñ⁴⁴²² belāsın

Kedi g..üñ senüñ itler yalāsın

Ḳıṭ' a⁴⁴²³

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

[M/30b] İşit ey eyleyen ḳaşd-ı te' ehhül

Eğ̃er kim yoğ̃ ise k̃ir-i keb̃irüñ

Zamāne zenleri yanında şimdi

Ne ḥürmet rağ̃betüñ olur⁴⁴²⁴ ne yirüñ

Giyersin ince sen amma⁴⁴²⁵ ḳamuşuñ⁴⁴²⁶

Olursa ḥod⁴⁴²⁷ eger⁴⁴²⁸ yoğ̃unca k̃irüñ

[M/41a] Muṭāyebe⁴⁴²⁹

Bir ḥerif bir tabibe⁴⁴³⁰ gelüb⁴⁴³¹ eyitmiş. Göñlümün ziyāde ḥarāreti [İ1/88b] ve ṭarlığı vardır. Tabib biraz tefekkür idüb⁴⁴³² eyitmiş. Hey ne olaydı senüñ göñlüñ benüm 'avretüm a.1 olaydı.

⁴⁴¹⁹ burnuña: burnuñ ki T

⁴⁴²⁰ olsun senüñ: senüñ olsun M

⁴⁴²¹ yalān söyler çü yir burnuñ senüñ boğ: yalān söyler büyük burnuñ yir boğ M

⁴⁴²² burnuñ: burnun M

⁴⁴²³ ḳıṭ' a: başlık -İ1, İ2, T

⁴⁴²⁴ Metnin devamında/ḥod M

⁴⁴²⁵ amma: ama İ2

⁴⁴²⁶ ḳamuşuñ: ḳumaşın İ2

⁴⁴²⁷ ḥod: ḥoz İ2

⁴⁴²⁸ eger: M

⁴⁴²⁹ muṭāyebe: -İ2

⁴⁴³⁰ bir ḥerif bir tabibe: bir ṭabibe bir ḥerif M

Qıta⁴⁴³³

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Senün gönlün gibi bir ferc⁴⁴³⁴ olaydı

Qatı 'alā a. olurdu hele yok

Tavāzzu' kıll göñ[i]li büyük erden

A.1 büyük bir 'avret yeğdür çok

Mutāyebe

Bir herif 'avretiyle şofra üzre evinde⁴⁴³⁵ ta' am yirken⁴⁴³⁶ yahni ortaya gelür⁴⁴³⁷ et⁴⁴³⁸ içinde kemürdek dirler bir nesne olur. Ne ettdür ne kemükdür⁴⁴³⁹ yenmesi qābil bir nesne⁴⁴⁴⁰ ve herif⁴⁴⁴¹ anuñ gibi bir kemürdek pārecügi⁴⁴⁴² bulub qarşusunda bir küçük nā-bāliğ oğlancuğı otururmuş anuñ öñine atub lañife ile ye oğul bunı yiyenün ç.ki büyür dimiş. Hemān⁴⁴⁴³ 'avret⁴⁴⁴⁴ qarvayub yine ol kemürdiği⁴⁴⁴⁵ eri⁴⁴⁴⁶ öñine qoyub vāveyla sen kendün⁴⁴⁴⁷ niçün yimezsın dimiş.

⁴⁴³¹ gelüb: -İ1

⁴⁴³² biraz tefekkür idüp: -M

⁴⁴³³ Qıta': -İ2

⁴⁴³⁴ ferc: ā...M

⁴⁴³⁵ şofra üzre evinde: evinde şofra üzre İ2, T

⁴⁴³⁶ ta' am yirken: ta' am yiyüb M

⁴⁴³⁷ gelür: gelüb İ2

⁴⁴³⁸ et: -İ2

⁴⁴³⁹ kemükdür: kemük M

⁴⁴⁴⁰ nesne: nesnedür İ2, T

⁴⁴⁴¹ yenmesi qābil bir nesne ve herif: -M

⁴⁴⁴² pārecügi: pāresi M

⁴⁴⁴³ hemān: fi' l-hāl M

⁴⁴⁴⁴ 'avret: 'avret M

⁴⁴⁴⁵ kemürdiği: kemürdik pārecigin İ2, T

⁴⁴⁴⁶ eri: qocası M

⁴⁴⁴⁷ kendün: -M

Kıt'a

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Erinün beslesün yegdür g..ini

Aña fā'de yok oğlandan uşâkdan

[İ2/53b] Yidürsün tırmasun⁴⁴⁴⁸ ma' cün⁴⁴⁴⁹-ı cüzi

[T/75a] Şafası var ise geniş t...kdan

Mutāyebe

Müşteḥâtdan⁴⁴⁵⁰ bir kaduñcık⁴⁴⁵¹ erinün za' f-ı âletinden kağıya şikāyete gelüb erinün⁴⁴⁵² hizmet-i lâzımāsında kuşūrı ve benümle ḥ'āb u ḥ'ārda şafā vü sürürı olmayub⁴⁴⁵³ kusūrı var⁴⁴⁵⁴ belki vaḳtuhā yanuma dāḥi gelmeyüb⁴⁴⁵⁵ gicede vü⁴⁴⁵⁶ gündüzde [M/41b] baña⁴⁴⁵⁷ istedüğüm kağar behre ḥāşıl ve taleb eyledüğüm deñlü⁴⁴⁵⁸ murādum vāşıl olmaz dimiş. Kağı mezbūrenün zevcin⁴⁴⁵⁹ iḥzār idüb ta' zîr-i bi'l-lisāniye⁴⁴⁶⁰ başlar [İ1/89a] ve seng-i ta' nla taşlar.⁴⁴⁶¹ Ḥerîf eyitmiş.⁴⁴⁶² Ey efendi niyleyeyin ḥālüm derdüm kime⁴⁴⁶³ söyleyeyin.⁴⁴⁶⁴ Her aḥşam yatduḳça iki defa' iderin.⁴⁴⁶⁵ Dün buḳıgında bir. Bir⁴⁴⁶⁶ dāḥı şabaḥ binerin⁴⁴⁶⁷ ve gāhi

⁴⁴⁴⁸ tırmasun: durmasun İ1: -M

⁴⁴⁴⁹ ma' cün: ma' cünü M

⁴⁴⁵⁰ müşteḥâtdan: müşteḥiyâtdan İ2

⁴⁴⁵¹ kaduñcık: kaduñcık

⁴⁴⁵² erinün: erimün M

⁴⁴⁵³ şafā vü sürürı olmayub: -İ1, İ2, T

⁴⁴⁵⁴ kusūrı var: -M

⁴⁴⁵⁵ belki vaḳtuhā yanuma dāḥi gelmeyüb: -İ1, İ2, T

⁴⁴⁵⁶ vü: -M

⁴⁴⁵⁷ naña: M, İ2

⁴⁴⁵⁸ eyledüğüm deñlü: itdükçe ānda M

⁴⁴⁵⁹ zevci: erin M

⁴⁴⁶⁰ ta' azîr-i bil-lisāniye: tevbîḥ u ta' zîre M: taḳdîr-i bi'l-lisāniye İ2

⁴⁴⁶¹ ve seng-i ta' nla taşlar: -M, İ2

⁴⁴⁶² eyitmiş: eydür İ2

⁴⁴⁶³ kime: kimlere M

⁴⁴⁶⁴ söyleyeyin: söyleyayın M: söyleyeyem İ2

⁴⁴⁶⁵ iderin: binerin M

⁴⁴⁶⁶ bir: -İ1, M

dükkānumdan⁴⁴⁶⁸ dāhī⁴⁴⁶⁹ gelüb bir def^a iderin⁴⁴⁷⁰ dimiş.⁴⁴⁷¹ Kāduñcık⁴⁴⁷² işidüb be
bağ be bağ⁴⁴⁷³ şol yaban erin oncuğı dāhī ḥesābe қатар şanur kim⁴⁴⁷⁴ oncuğ⁴⁴⁷⁵ ile ḥātır
yapar dimiş.

Қıт‘а

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Gelürsin қарnuñ⁴⁴⁷⁶ aç olsa dükkāndan

Doқunursın o қanlu kus kebāba

Nedür günde bir iki üç s..işçik

Utanmadın қatarsın⁴⁴⁷⁷ ḥesāba

Muṭāyebe

Bir ḥerīf evlenmek⁴⁴⁷⁸ istemiş.⁴⁴⁷⁹ Niyyet ider ki⁴⁴⁸⁰ Bir ḥerīfe⁴⁴⁸¹ danışub⁴⁴⁸² ve ol ne
dirse ānuñla ṭarīq-i ‘āmel ide. Pes bir ḥerīfe müşāvere ṭarīqıyle⁴⁴⁸³ eyitmiş.⁴⁴⁸⁴
Evlenmek⁴⁴⁸⁵ niyyet⁴⁴⁸⁶ ve te‘ehül himmet itdüm⁴⁴⁸⁷ sen dāhī⁴⁴⁸⁸ ne dirsın⁴⁴⁸⁹ senüñ

⁴⁴⁶⁷ binerin: iderin M

⁴⁴⁶⁸ dükkānumdan: dükkāndan M

⁴⁴⁶⁹ dāhī: -İ1, İ2, T

⁴⁴⁷⁰ def^a iderin: bir biner giderin M, T: dāhī iderin İ2

⁴⁴⁷¹ dimiş: -İ1, İ2

⁴⁴⁷² kāduñcık: қadıncık M

⁴⁴⁷³ be bağ: -T

⁴⁴⁷⁴ kim: ki İ2, T

⁴⁴⁷⁵ oncuğ: ānuñ ile M

⁴⁴⁷⁶ қарnuñ: қарnın İ1, İ2

⁴⁴⁷⁷ қatarsın: қatarsın mısın İ2, T

⁴⁴⁷⁸ evlenmek: te‘ehül M

⁴⁴⁷⁹ istemiş: қаşdın idüb M

⁴⁴⁸⁰ niyyet ider ki: -İ1, İ2, T

⁴⁴⁸¹ ḥerīfe: ḥerīf ile T

⁴⁴⁸² danışub:müşāvere ide M

⁴⁴⁸³ ve ol ne dirse ānuñla ṭarīq-i ‘āmeli ide. Pes bir ḥerīfe müşāvere ṭarīqıyle: -İ1, İ2, T

⁴⁴⁸⁴ eyitmiş: -M

⁴⁴⁸⁵ te‘ehül: evlenmek İ1, İ2, T

⁴⁴⁸⁶ niyyet: istemerem İ1, İ2, T

⁴⁴⁸⁷ ve te‘ehül himmet itdüm: -M

kelāmuñ benüm şalāhumdur dimiş.⁴⁴⁹⁰ Herîf eyitmiş. vallāhi birāder İş kolayın ıssı
bilür amma⁴⁴⁹¹ eğer pāre pāre olmağdan ھاڑڑ idersen⁴⁴⁹² evlen dimiş.

Қıт‘а

(Mefā’îlün/ Mefā’îlün/Fe’ülün)

Yaluñuz baş iken dār-ı cihānda
Dilersen⁴⁴⁹³ kim olasın pāre pāre
Te‘ ehhül eyleyüb alsañ bir ‘ avrat
İki üç dörd⁴⁴⁹⁴ olursın⁴⁴⁹⁵ vāre vāre

Hikāyet

Bosnada bir büyük oğlan ile bir a‘ lā çađa⁴⁴⁹⁶ boya gelmiş⁴⁴⁹⁷ ekle kâbil kız oğlan keçi
güdüb giderken⁴⁴⁹⁸ ve tãđ u şahrāda vü kühistān-ı fezāda⁴⁴⁹⁹ muşāhabet idüb lakin
oğlan [T/75b] ğāyet bñlehinden ve kız nihāyet hicābından verā-yı perde-i
cehāletinde⁴⁵⁰⁰ ҡalub iki cāhil

⁴⁴⁸⁸ dāhi: -İ1, İ2, T

⁴⁴⁸⁹ isterem: niyyet ve tee‘ hñl himmet itdüm M

⁴⁴⁹⁰ senñ kelāmuñ benüm şalāhumdur dimiş: -İ1, İ2, T

⁴⁴⁹¹ iş kolayın ıssı bilür amma: -M

⁴⁴⁹² ھاڑڑ idersen: ھاڑڑuñ vār ise M

⁴⁴⁹³ dilersen: dir iseñ İ1

⁴⁴⁹⁴ dörd: dört M

⁴⁴⁹⁵ olursın: olursuñ İ1

⁴⁴⁹⁶ çağa: -M, T

⁴⁴⁹⁷ gelmiş: yetişmiş M

⁴⁴⁹⁸ giderken: -T

⁴⁴⁹⁹ fezāda: felāda İ1, İ2

⁴⁵⁰⁰ cehāletde: cehāletinde İ1, İ2

Beyt⁴⁵⁰¹

(Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/ Fâ 'ilâtün/fâilün)

Yâre yalvarmasa kâlsa hiçâb altında 'âşık

Bir kadeh mey kişinüñ cümle hiçâbın götürür

emrinde ğâfil⁴⁵⁰² nice rüzgâr bu minvâl⁴⁵⁰³ üzre geçüb⁴⁵⁰⁴ ne ol bundan buse vü kenâre⁴⁵⁰⁵ [İ1/89b] rāġıb [M42/a] ve ne bu andan vişâle tâlib olub⁴⁵⁰⁶

Kıt' a⁴⁵⁰⁷

(Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/Fe 'ülün)

Gezüb şahrada her-dem iki hayvân

Nedür bilmezler idi⁴⁵⁰⁸ zevk-i insân

Biri inek birisi bir buzaġı⁴⁵⁰⁹

Gezerlerdi o⁴⁵¹⁰ şahrâlarda⁴⁵¹¹ nâlân

Meġer birgün nefsi emmâre⁴⁵¹² kızuñ silsile-i iştihâsın ol kadar tahrik itdi ki bād-ı taķaza ile servi gibi baş⁴⁵¹³ şala şala⁴⁵¹⁴ 'aklı gitdi. *iza- cāveza lâ- merhedah in-'akesa*

⁴⁵⁰¹ Beyt: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁰² emrinde ğâfil: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁰³ minvâl: karar M

⁴⁵⁰⁴ geçüb: kalub M

⁴⁵⁰⁵ buse vü kenâre: būs- ı kenâre İ2, M

⁴⁵⁰⁶ olub: -İ2, M, T

⁴⁵⁰⁷ kıt' a: nazm M

⁴⁵⁰⁸ bilmezler idi: bilmezlerdi İ1, İ2, M

⁴⁵⁰⁹ buzaġı: buzaġu T

⁴⁵¹⁰ o: -M

⁴⁵¹¹ şahrâlarda: şahrâda İ1, M, T

⁴⁵¹² nefsi: dest-i M

⁴⁵¹³ baş: başın T

⁴⁵¹⁴ servi gibi baş: başını servi gibi M

*zıddah*⁴⁵¹⁵ (اندا جاوزا لا مرحدّه انعكس ضده) muḳtezāsınca mir'āt-ı rüzgārda şūret-i zıdd-ı şalābet göründi.⁴⁵¹⁶

Nazm⁴⁵¹⁷

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ūlün)

Ola tenhā çü bir ' avret bir oğlan

[İ2/54a] Üçüncüsü olur elbette şeytān

mefhūmınca⁴⁵¹⁸ fi'l-hāl ol bed-fi'āl ya' nī gāzāl-ı bed-hıṣāl⁴⁵¹⁹ hāzır olub bu iki ḥayvāniyye⁴⁵²⁰ muḳtezā-yı nefsāniyyetleri⁴⁵²¹ üzre⁴⁵²² insāniyyet ideyin⁴⁵²³ diyü şeytāniyyet⁴⁵²⁴ idüb⁴⁵²⁵ aralarına girüb⁴⁵²⁶ kız canībine yüz tıtdı ve kendü⁴⁵²⁷ kendüye eyitdi. Bunlara ya' nī⁴⁵²⁸ zümre-i zenlere⁴⁵²⁹ şıfat-ı teğābün mīraşdur. Rūz-ı ezel dāhı izlāl-i Ādeme bunlaruñ⁴⁵³⁰ *Cedde-i büzürg-vāri* menba' ü'l- luṭf ve'l ḥayā (منبع اللطف) ḥazret-i Ḥavvā vāşıtıyla yol buldum ve bāğ-ı cenāndan çıkarub şahrā-yı dūnyāya şaldum ve ānuñ sebebi ile maḥlūḳ-ı mu'azzam-i Nebiy-yi mūkerrem ve şaff-ı muḥterem⁴⁵³¹ Ḥazret-i Ādem ḥaḳqında⁴⁵³² kīnemi aldum diyüb kız miskinüñ

⁴⁵¹⁵ A. Benim yanımda kalmadıysan zıddım olursun

⁴⁵¹⁶ *iza- cāveza lā- merḥedah in- 'akesa zıddah* muḳtezāsınca mirāt-ı rüzgārda şorub zıdd-ı şalābet göründi: -İ1, İ2, T

⁴⁵¹⁷ nazm: -İ1, İ2, T

⁴⁵¹⁸ mefhūmınca: mefhūmunuñ medlülınca M

⁴⁵¹⁹ gāzāl-ı bed-hıṣāl: M: ' azāzil bed-hıṣāl İ2

⁴⁵²⁰ ḥayvāniyye: ḥayvāniyyetler İ1

⁴⁵²¹ nefsāniyyetleri: nefsāniyyetlerin İ1, M

⁴⁵²² üzre: -İ1, İ2, T

⁴⁵²³ ideyin: idesin İ2

⁴⁵²⁴ şeytāniyyet: şeytānet İ2, T

⁴⁵²⁵ şeytāniyyet idüb: -M

⁴⁵²⁶ girüb: girdi İ2

⁴⁵²⁷ kendü: -İ1, İ2, T

⁴⁵²⁸ ya' nī: -İ1, M, T

⁴⁵²⁹ zenlere: zenān İ1, T

⁴⁵³⁰ bunlaruñ: bunların İ1, İ2

⁴⁵³¹ zamm-ı muḥterem: M

⁴⁵³² ḥaḳqında: şafından İ2, T

‘urūķına girüb bād-ı taķaza⁴⁵³³ ŧhevāt-i⁴⁵³⁴ ŧulibiyyesin⁴⁵³⁵ ħarekete getirüb nār-ı iŧtihāsına řāb virüb⁴⁵³⁶ pes kıız fi‘ l-ħāl⁴⁵³⁷ cimā‘ a [T/76a] meyl idüb kıız oĝlān ħuzūrına vardı. Ānda ħareket-i nefsāniyyeden eŧrīķ görđi. Hemān oĝlanı belinden⁴⁵³⁸ şarvayub yire urdı ve [İ1/90a] iŧtihā ile şatalına girdi.⁴⁵³⁹ Birķaç kerre⁴⁵⁴⁰ düzer gibi üzerinde⁴⁵⁴¹ gergündi⁴⁵⁴² ve eyitdi. Çünki sen buńca zamāndan beru zevķüm idüb⁴⁵⁴³ s..mezsın imdi⁴⁵⁴⁴ bāri ben seni s..em ŧimdi didi.⁴⁵⁴⁵

Ķıř‘ a

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

Zavallu kıızı⁴⁵⁴⁶ şutmuş iŧtihāsı

Çatālına girürse⁴⁵⁴⁷ řañ mı anuñ

Keçinüñ giçisi g..i meŧeldür

Ķaşınurmuş aĝacına çobanuñ

[M/42b] Pes oĝlandan dāĥi⁴⁵⁴⁸ ħicāb-ı cehālet⁴⁵⁴⁹ ve perde-i ħacālet⁴⁵⁵⁰ ref‘ olub kızuñ üzerine geldi.

⁴⁵³³ bād-ı taķaza: -İ1, İ2, T

⁴⁵³⁴ ŧehvet-i: ŧehsuvār-ı M

⁴⁵³⁵ ŧulibiyyesin: ŧulibiyyesini M

⁴⁵³⁶ virüb: virdi M, İ2, T

⁴⁵³⁷ kıız fi‘ l-ħāl: -İ1, İ2, T

⁴⁵³⁸ belinden: -M

⁴⁵³⁹ girdi: girüb M

⁴⁵⁴⁰ kerre: -M

⁴⁵⁴¹ üzerinde: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁴² gergündi: gerginüb M

⁴⁵⁴³ zevķüm idüb: -M

⁴⁵⁴⁴ Metnin devamında/imdi -M

⁴⁵⁴⁵ didi: dimiş M

⁴⁵⁴⁶ kıızı: kızuñ M

⁴⁵⁴⁷ girürse: girse M, girüb İ2

⁴⁵⁴⁸ dāĥi: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁴⁹ ħacālet: cehālet M

⁴⁵⁵⁰ cehālet: ħacālet M

Nazm⁴⁵⁵¹

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

Açıldı zillenüñ gitdi niqābı

Aradan ref' kıldılar hicābı

pister-i çemende ve bālin-i lale vü yāsemінде⁴⁵⁵² yatub ve balı yağa qatub sūr-pür-sūr idüb huzūr itdiler ve ol iki hayvānuñ ta'āmları meymün olub şādlıklar idüb şafā sürdiler⁴⁵⁵³

Kıt' a

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

Murādına olub vāşıl⁴⁵⁵⁴ o duhter

Açıldı t̄ali' -i bahtı uyandı

Tüfengine urıldı şol şaқıllar⁴⁵⁵⁵

Şadāsından o tağlar yangulāndı

Kıt' a⁴⁵⁵⁶

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

Dimişlerdür ferce penbe k̄ir-āteş

Uyar mı nāre ol kim ' aқlı vārdur

Yaqın olma hazer qıl müştēhāne

Od ile penbenüñ ne oy [1] nı vardur

⁴⁵⁵¹ nazm: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁵² yasemінде: yāsemende M

⁴⁵⁵³ yatub ve balı yağa qatub sūr-pür-sūr idüb huzūr itdiler ve ol iki hayvānuñ ta'āmları meymün olub şādlıklar idüb şafā sürdiler: kıza buluşub düğün itdi İ1, İ2, T

⁴⁵⁵⁴ olub vāşıl: vāşıl olub M

⁴⁵⁵⁵ şaқıllar: şuf̄iler İ2

⁴⁵⁵⁶ kıt' a: -İ2, İ1, T

[M/42b] Muṭāyēbe⁴⁵⁵⁷

Bir ḥerīfe eyitmişler. Ya' ni bir gidiye dimişler ki⁴⁵⁵⁸ niçün kızlaruñ⁴⁵⁵⁹ ere virmeyüb çağların geçürürsin ve er ḥasretiyle ānlara cām-ı memāt⁴⁵⁶⁰ içürürsin eyitmiş.⁴⁵⁶¹ Ben ānları merkebce ere vireyin dürlü dürlü düğünler kıdırın. Yā ṭabl u nekkāre niçün çaldurmazsın dimişler. Ḥerīf eyitmiş⁴⁵⁶² nā-meşru' dur bilürin ānuñçün çalğ u çaldurmazam dimiş ve eyitmiş.

Qıṭ' a⁴⁵⁶³

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Ere virüb niçün dirler kızuñı
Düğün ile geçürmezsin o⁴⁵⁶⁴ günü
Ben anları virüb her şeb ere ḥod
Çala çala iderler it düğünü

Hikāyet

[İ2/54b, T/76b] İki ḥerīf diyār-ı ğurbete gidüb ve⁴⁵⁶⁵ bir şehre gelüb mücāvır olurlar. Ba' de'z-zamān birine te'ehhül eylemek⁴⁵⁶⁶ lāzım gelür.⁴⁵⁶⁷ Neylesün *el-ğarīb kel-ama*⁴⁵⁶⁸ (الغريب كالأعمى) mefhūmınca⁴⁵⁶⁹ ne semte gidecegin⁴⁵⁷⁰ ve bu emr-i

⁴⁵⁵⁷ muṭāyēbe: -İ1

⁴⁵⁵⁸ bir ḥerīfe eyitmişler ya' nī bir gidiye dimişler ki: bir deyūsa dimişler İ2

⁴⁵⁵⁹ niçün kızlaruñ: kızuñ niçün İ2

⁴⁵⁶⁰ cām-ı memāt: cām-ı zehr İ2

⁴⁵⁶¹ eyitmiş: herīf eyitmiş İ2

⁴⁵⁶² herīf eyitmiş: -İ2, M

⁴⁵⁶³ qıṭ' a: -İ1

⁴⁵⁶⁴ O: bu İ2

⁴⁵⁶⁵ ve: -M

⁴⁵⁶⁶ te'ehhül eylemek: evlenmek M

⁴⁵⁶⁷ gelür: gelüb M: olur İ2

⁴⁵⁶⁸ A. Yabancı adam kör gibidir

⁴⁵⁶⁹ mefhūmınca: medlūlınca M

⁴⁵⁷⁰ gidecegin: gideceklerinM

mühimme⁴⁵⁷¹ kimi vāsīta ideceğini⁴⁵⁷² bilmeyüb ʿāķıbet bu mülāhaza ile giderken ve
esvāķ-ı şehirde gezerken eli ʿāşālu ve⁴⁵⁷³ boynı⁴⁵⁷⁴ ridālu

Naẓm⁴⁵⁷⁵

(Mefāʾilün/ Mefāʾilün/Feʾülün)

[M/43a] Revā boynında ve elde ʿaşāsı
Ridāsıyla boğazından āşası

bir şūfī-şūret ve dervīş⁴⁵⁷⁶-heyʿet bir şahış⁴⁵⁷⁷ görüb⁴⁵⁷⁸ ānı bir nīk-sīret ve ħub-
ḥaşlet⁴⁵⁷⁹ añlayub dervīş şandılar ve şekline⁴⁵⁸⁰ aldandılar⁴⁵⁸¹ eyu adamdur diyü
inandılar.

Beyt⁴⁵⁸²

(Mefāʾilün/ Mefāʾilün/Feʾülün)

Ne şeytānlar olur insān içinde
Ki bilmezdür ne var şeytān içinde⁴⁵⁸³

Pes āña rāzın⁴⁵⁸⁴ diyüb ve teʿhhül-i ğamın yuyub ānuñla tezvīc⁴⁵⁸⁵ u tenkiḥe⁴⁵⁸⁶
müteʿallik [İ1/90b] umur söyleşüb ricā itdi⁴⁵⁸⁷ ki bu umurda⁴⁵⁸⁸ vāsīta ola ve āña⁴⁵⁸⁹

⁴⁵⁷¹ mühimme: mühimlerine M

⁴⁵⁷² ideceğini: ideceklerin M: idecegin İ2, T

⁴⁵⁷³ ve: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁷⁴ boynı: boynu T

⁴⁵⁷⁵ naẓm: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁷⁶ dervīş: -İ2

⁴⁵⁷⁷ bir şahış: -İ1, T

⁴⁵⁷⁸ görüb: -İ1

⁴⁵⁷⁹ ve ħub-ḥaşlet: -İ1, İ2, M

⁴⁵⁸⁰ şekline: şekl u şemāʾiline M

⁴⁵⁸¹ aldandılar: eyu adamdur diyü inandılar M

⁴⁵⁸² beyt: naẓm M: -İ2

⁴⁵⁸³ ki bilmezdür ne var şeytān içinde: ki ananma şīret-i şekli neler vardır M

⁴⁵⁸⁴ rāzın: rāzlerin M

⁴⁵⁸⁵ tezvīce: tezevvüce M

bir hūbb-ı zen⁴⁵⁹⁰ bula. Çünkim⁴⁵⁹¹ ol şer işüñ peyki ve mu‘arreslik şahrāsınuñ geyigi⁴⁵⁹² ānlardan bu sözi işitdi ve⁴⁵⁹³ şitāb idüb hemān⁴⁵⁹⁴ gitdi. Fi‘l-hāl yine gelüb eyitdi. Hem-sāyemüz⁴⁵⁹⁵ bir hātun vardır. Şalāhiyet ile⁴⁵⁹⁶ fāyika ve senüñ⁴⁵⁹⁷ silk-i tezevvücüne lāyıkdur. İl-lā⁴⁵⁹⁸ hergün bir begün⁴⁵⁹⁹ sarāyına⁴⁶⁰⁰ varub ve anda⁴⁶⁰¹ ebkāra ta‘līm virüb muḥaşşıl⁴⁶⁰² gice ile senüñle olması müyesser amma⁴⁶⁰³ gündüz hizmetüne gelmesi müte‘azzirdür⁴⁶⁰⁴ diyü bu şūfī mevşūf-i⁴⁶⁰⁵ mezbūre‘i herife tezvīce teslīm⁴⁶⁰⁶ idüb pes her şeb bir [T/77a] hātun gelüb hizmet-i lāzımasın görüb⁴⁶⁰⁷ yine seherden⁴⁶⁰⁸ gidüb ğayib olurdu. Bir nice⁴⁶⁰⁹ zamāndan soñra ol yoldaş⁴⁶¹⁰ olan herif dāhi te‘ehhül murād idinüb yine ol şūfī-şüret nekbet-sireti⁴⁶¹¹ buldı ve āña ‘arz-ı merām kıldı. Aña dāhi mahalleümüzde bir nīk-şifat⁴⁶¹² u hūb-ı siret-zen⁴⁶¹³ vardır ki⁴⁶¹⁴ mestūre-i cihān ve ‘afīfe-i zamāndur egerçi dāi‘re-i tezvīcüne

⁴⁵⁸⁶ tenkīhe: nikāha M

⁴⁵⁸⁷ itdi: itdiler M

⁴⁵⁸⁸ umurda: ḥāşuşa M

⁴⁵⁸⁹ ānuñ birine: āña İ1, İ2, T

⁴⁵⁹⁰ hūbb-ı zen: ‘avret M

⁴⁵⁹¹ çünkim: çünki İ2

⁴⁵⁹² ve mu‘arreslik şahrāsınuñ geyigi: -İ2

⁴⁵⁹³ ve: -İ1, İ2, T

⁴⁵⁹⁴ hemān: -İ1, İ2, M

⁴⁵⁹⁵ hem-sāyemüz: hem-civārumuzda M

⁴⁵⁹⁶ şalāhiyet ile: şalāhiyetde İ1, M

⁴⁵⁹⁷ senüñ: -M

⁴⁵⁹⁸ il-lā: ammā M: ve ilā İ2

⁴⁵⁹⁹ begün: ekābir M, İ2, T

⁴⁶⁰⁰ sarayına: evine M, İ2, T

⁴⁶⁰¹ ve anda: -M

⁴⁶⁰² muḥaşşıl: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁰³ amma: ama İ2

⁴⁶⁰⁴ gice ile senüñle olması müyesser amma gündüz hizmetine gelmesi müte‘azzirdür: gündizin hizmetine gelmesi müte‘azzirdür ammā gice gice senüñle olmasın müyesserdür M

⁴⁶⁰⁵ mevşūf-i: -İ1

⁴⁶⁰⁶ tezvīce teslīm: tezvīc u teslīm M, T

⁴⁶⁰⁷ görüb: idüb M

⁴⁶⁰⁸ seherden: seherden T

⁴⁶⁰⁹ nice: -M

⁴⁶¹⁰ yoldaş: yoldaşı İ2, T

⁴⁶¹¹ sireti: şüreti İ2

⁴⁶¹² şifat: ḥaşlet T,T

⁴⁶¹³ hūb-ı siret-zen: zen-i hūb-siret M, İ2, T

⁴⁶¹⁴ vardır: buldı İ2

gelmesi āsandur lakin her⁴⁶¹⁵ gice ekābir evine varub⁴⁶¹⁶ ta' līm-i ebkār u civār ile⁴⁶¹⁷ meşğūl olmak ile gice ile hizmetüne hāzır olması⁴⁶¹⁸ [M/43b] ve taht-ı taşarrufuña gelmesi ğayr-ı müyesserdür eger hidemāt-ı nehāriyyesini kabul idüb⁴⁶¹⁹ tamām-ı ni' mete duhūl idesin⁴⁶²⁰ diyü mevşūfe-i mersūme 'i⁴⁶²¹ aña dāhi tezvīc idüb teslīm ider.⁴⁶²² Pes hergün bir zen-i şāhib-i cemāl taht-ı taşarrufına ikdām iderdi. Tā āhşām bir yire dāhi [İ1/91a] gidüb⁴⁶²³ ğā'ib olurdu.⁴⁶²⁴ Bu üslūb üzere⁴⁶²⁵ nice [İ2/55a] şühūr u dühūr mürūr idüb tā birgün ol iki şāķī⁴⁶²⁶ bir yire gelüb ve bir maħalde vāki' olub ba'zı karāyin u delāyilden taşavvur u hayāl⁴⁶²⁷ eylediler ki ānlara gelüb giden ve pisterlerine⁴⁶²⁸ hizmet iden zen-i mekkāre ol şūfī-siret hatunudur⁴⁶²⁹ hemān gündüz birine ve gice ile birine⁴⁶³⁰ bu eşnāda eski erine varub münāvebe ile⁴⁶³¹ hizmet idermiş.⁴⁶³² Pes tecrübe ile⁴⁶³³ yaķın hāşıl⁴⁶³⁴ itdiler

⁴⁶¹⁵ her: -M

⁴⁶¹⁶ varub: gidüb

⁴⁶¹⁷ civār ile: civāriye M, İ2, T

⁴⁶¹⁸ hāzır olması: hāzıra olmasın M

⁴⁶¹⁹ idüb: idesinM

⁴⁶²⁰ duhūl idesin: vuşūl bulasınM

⁴⁶²¹ mersūme 'i: merķūme 'i M

⁴⁶²² teslīm ider: -İ1, İ2, T

⁴⁶²³ giderdi: gidüb M

⁴⁶²⁴ ğāi'ib olurdu: -İ1, İ2, T

⁴⁶²⁵ üzere: üzerine M

⁴⁶²⁶ şāķī: şāķız M, İ2, T

⁴⁶²⁷ u hayāl: -İ1, İ2, T

⁴⁶²⁸ püsterlerine: puşatlarına: İ1

⁴⁶²⁹ ol şūfī-siret hatunudur: bir zendür ki İ1, İ2, T

⁴⁶³⁰ gündüz birine ve gice ile birine: birine gice ile birine gündüz İ2

⁴⁶³¹ ile: -İ2

⁴⁶³² hemān bir zendür ki gündüz birine ve gice ile birine bu eşnāda eski erine varub münāvebe ile hizmet idermiş: -M

⁴⁶³³ tecrübe ile: tecrübeye İ1

⁴⁶³⁴ hāşıl: -İ1, İ2, T

Nazm⁴⁶³⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Zihī mekkāre vü қаһbe s..ilür

Ki doymayub gice gündüz düzilür

ve eyitdiler bu şehirde rüsvāy-ı 'āmm olduğ ve duyuldu⁴⁶³⁶ bizüm hod diyār-ı ğurbetde⁴⁶³⁷ evlenmek ne işimüze yarardı⁴⁶³⁸

Nazm⁴⁶³⁹

Maḥbūbı koyub zenlere meyl itdiler

Ferhād u Mecnūn oldılar rüsvāy-ı 'āmm

diyüb terk-i diyār idüb yolda⁴⁶⁴⁰ giderken yol [T/77b] üzerinde⁴⁶⁴¹ ol atabegleri olan şūfi-i düzd-şūrete rāst gelüb muḥkem let urdılar.⁴⁶⁴² Ḥerīf güc ile⁴⁶⁴³ ellerinden ḥalaş bulub ve kütükden ḳurtulub⁴⁶⁴⁴ sizūñ gibi gidilere insāniyet idüb kendü ' avratın virene⁴⁶⁴⁵ bu dāḥi azdur dimiş.

Ḳıṭ' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Zihī ustād atucı bir ṭuvarı

İki kişiyе şatar nice nice

⁴⁶³⁵ nazm: zihī mekkāre ve қаһbe s..ilür/ ki duymayub gice gündüz düzilür: -İ1, İ2, T

⁴⁶³⁶ ve duyuldu: -İ1, İ2, T

⁴⁶³⁷ diyār-ı ğurbetde: -M

⁴⁶³⁸ evlenmek: te 'ehhül M

⁴⁶³⁹ nazm: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁴⁰ yolda: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁴¹ yol üzerinde: eşnā-i rāhda M, T: yolda İ2

⁴⁶⁴² urdılar: urub dögerler İ2, T

⁴⁶⁴³ güciyle: gücle M

⁴⁶⁴⁴ ve kütükden ḳurtulub: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁴⁵ insāniyet idüb kendü ' avretin virene: kendü ' avretin virüb insāniyyet idene M

Uğurlayın biri birinden ānlar

Biri gündüz biner birisi gice

Muṭāyebe

Bir ḥerīf bir ḥātun⁴⁶⁴⁶ istermiş.⁴⁶⁴⁷ ‘Avret ḥerīfi⁴⁶⁴⁸ begenmeyüb tezevvüce el
virmemiş.⁴⁶⁴⁹ Ḥerīf ḥālını bir ḥacı anaya dimiş. Ḥacı āña⁴⁶⁵⁰ Hemān yirinden ṭurub
ṭoĝru⁴⁶⁵¹ ol ḳadıñcuĝuñ⁴⁶⁵² ḥānesine varub ḳız seni bir kimse⁴⁶⁵³ istemiş varduñ mı
dimiş. ‘Avret⁴⁶⁵⁴ eyitmiş.⁴⁶⁵⁵ Yoĝ anacıĝum varmadum ve anuñ tezevvücüne rızā
virmedüm dimiş.⁴⁶⁵⁶ Ḥacı ana dāḥı⁴⁶⁵⁷ eyitmiş. Vāveylah⁴⁶⁵⁸ ḳız ne eyu varmışsın⁴⁶⁵⁹
varmamışsın.⁴⁶⁶⁰ Allah ol erden bī-zār olsun[İ1/91b] ki⁴⁶⁶¹ dün ol herīfi⁴⁶⁶² yol
üzerinde⁴⁶⁶³ çöküb [M/44a] şu dökerken⁴⁶⁶⁴ ḳorupacaĝın gördüm. Eşek s..inden büyük
idi dimiş. Dāḥı andan gidüb ṭoĝrı⁴⁶⁶⁵ ḥerīfe gelüb maşlahat bitdi dimiş⁴⁶⁶⁶ hemān var
bir dāḥı iste⁴⁶⁶⁷ dimiş.⁴⁶⁶⁸ Bu yañada⁴⁶⁶⁹ ḳadıñcıĝ-ı⁴⁶⁷⁰ zavāllu ḥacı anadan ol ḥaberi

⁴⁶⁴⁶ ḥātun: ‘ avrat M

⁴⁶⁴⁷ istermiş: istetmiş M

⁴⁶⁴⁸ ḥerīfi: -M

⁴⁶⁴⁹ tezevvüce el virmemiş: āña varmamış M: rızā virmemiş İ2, T

⁴⁶⁵⁰ ḥacı āña: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁵¹ ṭoĝru: -M

⁴⁶⁵² ḳadıñcuĝuñ: ‘ avratuñ M

⁴⁶⁵³ kimse: kimesne İ2

⁴⁶⁵⁴ ‘ avrat: ḳadıñcıĝ İ2, T

⁴⁶⁵⁵ eyitmiş: - İ1, İ2, T

⁴⁶⁵⁶ dimiş: -M

⁴⁶⁵⁷ dāḥı: -M

⁴⁶⁵⁸ vāveylah: -İ1, M, T

⁴⁶⁵⁹ varmışsın: varmış T

⁴⁶⁶⁰ varmamışsın: -M

⁴⁶⁶¹ Allah ol erden bī-zār olsun ki: - İ2

⁴⁶⁶² ol herīfi: -İ1, M, T

⁴⁶⁶³ üzerinde: üstinde M

⁴⁶⁶⁴ su dökerken: āb dizlik iderken: M

⁴⁶⁶⁵ ṭoĝrı: dāḥı M: ṭoĝru İ2, T

⁴⁶⁶⁶ dimiş: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁶⁷ iste: ṭaleb eyle M

⁴⁶⁶⁸ var bir dāḥı: bir dāḥı var M

⁴⁶⁶⁹ yañada: yañadan İ2

⁴⁶⁷⁰ ḳadıñcıĝ-ı: ‘ avrat-ı M

işideli ve bu peygām⁴⁶⁷¹-ı şehvet⁴⁶⁷²-engizi gūş ideli⁴⁶⁷³ tennūre-i mihri yandı tūtuşdı ve nār-ı nedāmetiyle⁴⁶⁷⁴ bağı pişdi⁴⁶⁷⁵ ve ‘aqlı başından⁴⁶⁷⁶ gidüb bī-hūş olub yire⁴⁶⁷⁷ düşdi.

[T/78a] Nazm⁴⁶⁷⁸

(Mefā’ülün/ Mefā’ülün/Fe’ülün)

Takāzā-yı harāretten tūtuşdı

Nedāmet āteşiyle yandı pişdi⁴⁶⁷⁹

Ne kıtsuz baş imiş⁴⁶⁸⁰ didi bu bāşum

Ki olmadı o şirīn loğma āşum

Olub bī-çāre işinden āvāre

Bağardı sūy-ı rāh-ı intizāre

[İ2/55b] Gözleri yaşı aqub hasret ile yollara baqub bu şi‘r-i dil-nūvāzı inşā iderdi ve şāyed tālibler gele⁴⁶⁸¹ diyü bāb-ı havluye gāh gelüb gāh giderdi.

⁴⁶⁷¹ peygām-ı: peyām-ı M

⁴⁶⁷² şehvet: şafā: İ2, M, T

⁴⁶⁷³ ideli: ide İ2

⁴⁶⁷⁴ nedāmetiyle: nedāmet ile M, İ2, T

⁴⁶⁷⁵ pişdi: bişdi İ2

⁴⁶⁷⁶ başından: -M

⁴⁶⁷⁷ bī-hoş olub yire: -M

⁴⁶⁷⁸ nazm: meşnevī İ2: kıt‘ a T

⁴⁶⁷⁹ pişdi: bişdi İ2, T

⁴⁶⁸⁰ baş imiş: başımış M, T

⁴⁶⁸¹ peydā ola: yine gele M: gele T

Şi'r⁴⁶⁸²

(Fâ'îlâtün/ Fâ'îlâtün/ Fâ'îlün)

Ķatı oldum ol başı la' lîn Ķaba⁴⁶⁸³

Ķarşuma pâr pâr yanaydı lâlevâr

Gâh şadef-i şanduka Ķoysam la' lveş

Gâhı miskîn nâfede Ķılsa Ķarâr

Gâhı emsem leblerin gâh başına

Table-i sîmiyle Ķılsam dürr neşâr⁴⁶⁸⁴

El virür mi bîkr-i fikrüm ey' acerb

YoĶsa hasret ile geĶer mi bu⁴⁶⁸⁵ rüzgâr

diyüb âh iderken nâ-gâh şırlar⁴⁶⁸⁶ bâb-ı istimâc olandan⁴⁶⁸⁷ zen gördi ki⁴⁶⁸⁸ evvel gelen⁴⁶⁸⁹ birĶaç⁴⁶⁹⁰ tâliblerdür. Derd-i vişâline râĶıbler⁴⁶⁹¹ Ķamd itdi ve eyitdi.

⁴⁶⁸² şî'r: Ķıı' a M, T

⁴⁶⁸³ başı la' lîn Ķaba: la' l başı Ķaba M

⁴⁶⁸⁴ dîşâr: dürr neşâr M

⁴⁶⁸⁵ bu: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁸⁶ şırlar: źarîr M, şarîr İ2

⁴⁶⁸⁷ olandan: oldı M

⁴⁶⁸⁸ zen gördi ki: gördi ki

⁴⁶⁸⁹ gelen: gelan İ2, T

⁴⁶⁹⁰ birĶaç: -İ1, İ2, T

⁴⁶⁹¹ derd-i vişâline râĶıbler: -M

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

[İ1/92a] Murādum Şem' i yandı ĥamdülilah
 Uyur baĥtum uyandı ĥamdülilah
 Gönül teŐne idi peygām-ı yāre⁴⁶⁹³
 Murādı üzre ĥondı⁴⁶⁹⁴ ĥamdülilah

Pes mürseller geldi⁴⁶⁹⁵ ve⁴⁶⁹⁶ ümīd-i cānībine⁴⁶⁹⁷ ĥaber virdi.⁴⁶⁹⁸ ' Arz-ı ĥizmet itdiler.
 Zen Őanduĥa-i dehānın aĥub [M/44b] ĥaĥ-i pāylarına cevāhir Őenā vü gevāhir du' ā⁴⁶⁹⁹
 Őaĥub ol dāĥi gelüb tīr-i iltimāsları muŐādif-i hedef ĥabül olmaduĥın ' itizār itdi ve
 eyitdi. *El-umuru merĥunetün bi evkatihā* (الامور مرهونة باوقاتها)⁴⁷⁰⁰ fermān-ı Őerīfine
 [T/78b] ĥābil muĥālefet u meŐiyyet ve tāĥdīr-i subĥāniye mümkin-i ' avdet degüldür.
 Her umuruñ bir zamān⁴⁷⁰¹ ve her ĥuŐuñ⁴⁷⁰² bir āŐiyānı muĥadderdür. Ķudret ve nesīm-
 i ĥikmet *naŐībuke yuŐībuke* (نصيبك يصيبك)⁴⁷⁰³ silsilesin ĥālen taĥrīkdedür.⁴⁷⁰⁴ Őitāb
 eyleñ ve ' aĥd-ı nikāha⁴⁷⁰⁵ ĥāre ĥıluñ ki *et-taĥiru afāt*⁴⁷⁰⁶ (التاخير افات) medlülünca āfāt
 mevāni' -i ĥulül-ı murāda⁴⁷⁰⁷ yol bulmaya ve ol⁴⁷⁰⁸ vaŐfin iŐitdüĥüm vaşla elümden

⁴⁶⁹² Ꞑıt' a: nazm M, İ2

⁴⁶⁹³ nazm: -M

⁴⁶⁹⁴ ĥondı: ĥandı T

⁴⁶⁹⁵ geldi: gelübM, İ2, T

⁴⁶⁹⁶ ve: -İ1, İ2, M

⁴⁶⁹⁷ cānībinden: Őarafından M: cānībine İ1

⁴⁶⁹⁸ virdi: virüb M, İ2

⁴⁶⁹⁹ Őenā vü kevāhir du' ā: cevāhir du' ā vü Őenā M

⁴⁷⁰⁰ A. İŞler zamanlarına baĥlı

⁴⁷⁰¹ zamān: zamānı M, T

⁴⁷⁰² mümkin-i ' avdet degüldür. Her umuruñ bir zamān ve her ĥuŐuñ: -İ2

⁴⁷⁰³ A. Nasibin seni bulacak

⁴⁷⁰⁴ ĥudret ve nesīm-i ĥikmet naŐībuke yuŐībuke silsilesin ĥālen taĥrīkdedür: -İ1

⁴⁷⁰⁵ nikāha: tezvīce M, İ2, T

⁴⁷⁰⁶ Geĥ kalmak afettir

⁴⁷⁰⁷ ĥulül-ı: ĥāŐul-ı M

⁴⁷⁰⁸ ol: -İ1, İ2, T

çıkmalu olmaya⁴⁷⁰⁹ ele gelmeye.⁴⁷¹⁰ Şâhi-i nâ-mezâd ki Ebû ‘Ubeyde ziyâde der-taht-ı taşarrufuma gelmeye didi. Pes mürseller şitâb itdiler ve müjde-i ‘arûs ile mu‘arrasa gitdiler⁴⁷¹¹

Kıt‘ a

(Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/Fe’ülün)

Severler kîr-i sahtı çok⁴⁷¹² qarılar
Husûsân ola ‘âdetden ziyâde
Virür⁴⁷¹³ cânlar anuñ gibiye dirler
Bulınmaz buña hiç kıymet⁴⁷¹⁴ bahâda

Muţâyebe

Bir kadıncıguñ eri ölüb ve māl u mülki⁴⁷¹⁵ aña qalub⁴⁷¹⁶ dirmiş ki⁴⁷¹⁷

Kıt‘ a⁴⁷¹⁸

(Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/Fe’ülün)

Baña bir yaşşı s.. olsa kışaruñ
Bismânı bu dem ele⁴⁷¹⁹ kışaruñ

⁴⁷⁰⁹ elümden çıkmalu olmaya: -M

⁴⁷¹⁰ ele gelmeye: -İ1, İ2, T

⁴⁷¹¹ Şâhi-i nâ-mezâd ki Ebû ‘Ubeyde ziyâde der-taht-ı taşarrufuma gelmeye didi. Pes mürseller şitâb itdiler ve müjde-i ‘arûs ile mu‘arrasa gitdiler: -İ1, İ2, T

⁴⁷¹² çok: pek M, T

⁴⁷¹³ virür: virüb İ2

⁴⁷¹⁴ hiç kıymet: kıymet hiç M

⁴⁷¹⁵ ve māl ve mülki: vâfir māl M

⁴⁷¹⁶ qalub: intiқâl idüb M

⁴⁷¹⁷ ki: -İ1, İ2, T

⁴⁷¹⁸ kıt‘ a: -İ2

⁴⁷¹⁹ budum ile: budumiyle İ2

Başı yoğun boyı mevzūnca velī⁴⁷²⁰

Dibi yakın⁴⁷²¹ özi⁴⁷²² şātır basaruñ

Neşr⁴⁷²³

Bu vaşf ile kīr-i saht ve bu şan‘at üzre bir eyüce dirah̄t müyesser olursa murādum üzre⁴⁷²⁴ ve bu ma‘ nīye⁴⁷²⁵ mālīk [İ1/92b] bir [İ2/56a] zevc elüme girerse ve ol gice⁴⁷²⁶ istedügüm gibi urursa āña biñ kıızıl altun ücret havāle ve ni‘ met-i bī-kıyās nevāle virem⁴⁷²⁷ dirmiş. Bu haber bir zen-perestüñ sem‘ine deger. Kendözini zene⁴⁷²⁸ ‘arz ider. Kaduñcuğ⁴⁷²⁹ müjdeler virüb ve tedārikler kılub⁴⁷³⁰ dügünler ider çünkim gerdek gicesi olur herīf birkaç zembūr bulub...⁴⁷³¹ daħi altın anlara neşter zehir-alūdla sīr-āb itdürür ya‘ nī zekerin anlara şokdurur. Pes alet şişüb kıabarub başı ve beñzi kızarub mār iken ejder ve ‘aşā iken [T/79a] şemşīr olub herīf eline alub toğru kıadıncuğūñ sarāyına ‘azm ider. Çünki zen-pāre küs-i abdāre buluşdanı dizleri üstine tırub ve kııların gere gere urub çaldı. Keyfīyyet şafāsı kıadıncuğūñ ‘aqlını başından aldı. Gāyet hāzdan bī-hūş olub bu şī‘ri okudı.

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Ne hoşdur el virüb her-dem murāduñ

Alasın kīr-i hārdan böyle dāduñ

⁴⁷²⁰ velī: ānuñ

⁴⁷²¹ yakın: yaşsı İ2

⁴⁷²² özi: beli M

⁴⁷²³ neşr: -İ1, İ2, T

⁴⁷²⁴ murādum üzre: -İ1, İ2, T

⁴⁷²⁵ ma‘ nīye: mevşūfe ile M

⁴⁷²⁶ ol gice: evvel gice

⁴⁷²⁷ virem: vireyin M

⁴⁷²⁸ zene: kıadıncüke M

⁴⁷²⁹ kıadıncığ: -İ1, İ2, T

⁴⁷³⁰ kılub: görüb M

⁴⁷³¹ Bu hikaye her iki nüshada da yarım kalmıştır: miili kütüphanesi nüshasında “dügünler ider” ifadesinden sonrası yokken İ1 nüshasında bu ifadeden sonra yazılan “çünkim gerdek gicesi olur herīf birkaç zembūr bulub” kısımdan sonrası bulunmamaktadır. İ1 nüshası bu hikayeyi tamalamadan arada birkaç satırlık boşluk bıraktıktan sonra kavak ile başlayan bir hikayeyi anlatmıştır. M nüshasında ise sonraki sayfaya geçilmiş ancak bu sayfada yazılan hikayenin ilk satırları bulunmamaktadır.

Olub bir böyle eglencek cihānda
Şafālar kesb ide her-dem nihāduñ

ğadıncuğ bu bu sürür u ħubūrla ve neşā-i zevk-ı mezkūr ile ol biñ yimek kıızıl altun
şayub ni‘ me’l-bedel diyüb ħerīfe virdi. Ħerīf çünki bu derecāta irişdi ve maṭlūsı ile
güresdi. Pes hemān ṭabān firāre koyub ğayb erenlerine qarışdı.

Qıt‘ a⁴⁷³²

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Bulur kimi s..le çoğ ri’āyet
Kimi bulur g.. ile faħr u devlet
Kimisi baş virüb tımar bulamaz
G.. ile kimisi alur ze‘āmet
‘ Acebdür hey bu dehr-i dūn- perver
Qoyub ehli ider nā-ehle rağbet

Muṭāyebe-i Manzūme⁴⁷³³

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Meger bir zen-perest-i pīr-i nādān
Aparur nā-resīde bir ⁴⁷³⁴ kıız oğlān

Nihāl-serveri dāḫī nā-resīde
Ruḫ-ı sīr-ābı verd-i nev-demīde

⁴⁷³² Qıt‘ a: -M

⁴⁷³³ müṭāyebe-i manzūme: -İ1, M: ħikāyet-i manzūme İ2

⁴⁷³⁴ nā-resīde bir: bir nā-resīde İ2

Dehānı hāk velīkin nā-şüküfte
Dişi güher degül amma ki süfte

Lebi beñzerdi lāle ğoncasına
Ħayāl irmez miyānı incesine

[T/79b] Egerçi tıfl idi ol pāk-şüret
Velīkin pīr eyitdi ala himmet

Şadef dürcine yapışdı el itdi⁴⁷³⁵

Şağalın şarqıdub üstine tırdı

Dişiyle leblerin ħābide itdi⁴⁷³⁶

Biraz turuncasın mālīde itdi

[İ2/56b] İdüb ħayvānlıĝın fi' l-cümle ızhār
O tıfluñ üstine yüklendi fi' l-ĥāl⁴⁷³⁷

Çü batdı sūzen-i ālet tenine

Şarıldı kız ħocanuñ kīr-i denīne

Şağalın yapışub muĥkem ħocanuñ

Yüzine karşı atdı bir ħubĥ anuñ⁴⁷³⁸

⁴⁷³⁵ itdi: urdı T

⁴⁷³⁶ Beyit: -İ2

⁴⁷³⁷ fi' l-ĥāl: ħarvar T

⁴⁷³⁸ Vezin kusurlu

Meded babacığum diyü çağurdu
Zavallu şanasın oğlan toğurdu

Ne için hām tamā' itdüñ didi tîz
Ki meyve olmadın yinmez çü hergiz

Girerler mi kış iken gülistāna
El ururlar mı vaqıtsüz busitāna

Çoruğ şabrile olur şehd u helvā
Olur tedric ile gör beyza selvā

El-ķıṭ' a⁴⁷³⁹

(Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/Fe 'ülün)

Zihî bir zen-perest pîr-i cerāhî
Ki bir qarış kıza qor üç tütāmı
Çağurur kız meded babacığum dir
Çeküb almaz yidürür bi' t-tamāmı
Aşasıyla hemān tütub aşaydı
Şaçalından bunuñ gibi cüdāmı

Muṭāyēbe⁴⁷⁴⁰

Kitāb-ı kıymetden bir zen-perest bir ha' cenüñ hātunun görüb ta' aşşuğ u te' alluğ ider.
Hātun mestüre-i zamāne ve ' affe-i bi-gāne olub yigiticik ol qadar ki himmet u iqdām
u ittişāle ihtimām gösterür bir vechle müyesser olmayıcağ⁴⁷⁴¹ ahir ahvālını bir hācı

⁴⁷³⁹ el-ķıṭ' a: başlık -İ2

⁴⁷⁴⁰ Muṭāyēbe: -İ1/ Bu mutāyēbenin baş kısmı M nüshasında eksiktir.

⁴⁷⁴¹ olmıyaç: olmayub T

anaya söyler ve andan tevaḳḳu^ç-ı tavassuṭ idüb va^ç de ri^ç âyet eyler. Pes ol mekkâre-i ^ç azâde fi^ç l-hâl daḥî⁷⁴² dâmen-i⁷⁴³ keyd u ḥîle⁷⁴⁴ der-meyân idüb ve bazaristâna gidüb kendüsini sarây-ı ^ç âmire ḥüddâmından ^ç arz u ^ç add idüb ve bir ḥâ^ç ceden bir zî-ḳıymet metâ^ç alub muḥayyer-i bâzar idüb tostoğrı ma^ç şūḳanuñ sarayına gitdi ve bî-pervâ iḳerüye [T/80b] girüb bânü-yi ḥâne anı görüb ^ç aşasına firîfte olub ol sâde-dil evvel mekkâre^ç i şâlihâtdan zan itmegın elini alub ḥ^ç âcesi ya^ç nî ḳocası oturduğı şadre geḳüb ve kendüsi şerâ^ç it-i ta^ç zîm u tevḳîre iştiğâl idüb eṭrâf u cevâba tevağğul üzre iken ol mekkâre getürdigi metâ^ç -ı zî-ḳıymeti ḥafıyyeten dâmeni altından çıkarub ḥâcenüñ oturduğı serîri altına kendüsi üstüne oturmış [İ2/57a] idi ta^ç biye vü ta^ç miye eyleyüb ba^ç de bânü-yi ḥâne [ile] biraz muşâḥabet idüb gitdi. Çünkim aḥşâm ḥâcenüñ ḥânesine geldi ve serîri üzre ḳarar ḳıldı. Biraz zamandan ḥa^ç ce altında bir nâ-şâyeste cevher-i aḥâs eyledi. Anı bir dıraḥt-pâre kemân idüb serîr altına el urdı. Bir zî-ḳıymet metâ^ç gördi. Ḥâcenüñ ğazabıyesi ḥarekete gelüb ḥâtun-ı miskineye su^ç -i zan idüb fi^ç l-hâl ol bî-günâhı ṭalâḳ-ı şelişe ile ṭatlîḳ ve ester-i câ^ç ını küllimâlara ta^ç lîḳ eyledi. Çün bî-çâre inne keydekünne- ^ç azîm (إِنَّ كَيْدُكَ عَظِيمٌ)⁷⁴⁵ mefhûm-ı şerîfince ol mekkârenüñ altından şerbet-i keyd u mekri içdi. Ḥ^ç âcenüñ taḥt-ı taşarrufından âvâre olub bir ğayrı dâre göçdi. Çün birḳaç gün geçdi ol peyk-i sütire ve şaḳâyığa ḥâcı ana tefaḳḳud-ı ḥâl için ḥâtun-ı bî-çârenüñ menziline geldi. Ğisû-yı miskîne-nigârı ḥâtır-perişân gördi ve ânuñ ḥûn-bâr-ḥûn dil-i mâ-fi^ç l-bâlını ^ç arz-ı fi^ç -add marâz idüb selîl-âb-ı çeşm-i cisme-sârî [T/81a] taḳrîr-i mâ-cerâ eyledi ve server-i ḳameti gibi toğrı olduğın zâhir-i ḥâl-i lisân-ı ḥâlde söyledi ve güyâ ki ol mekkârenüñ dil-i bî-raḥmına kâr eyledi ve ol derdmendüñ ḥâline merḥamet idüb eglendi ve teslîyet ṭarîḳiyle ḥâtun-ı bî-çâreye eyitdi. Hiç melûl olma ki mehr-i ^ç âlem peyveste-i elem ve her dirhem hemm ile behem ve şuğlumda ğam-ı müdğamdur. Gül-i gülzâr-ı çemende ḥâr

⁴⁷⁴² daḥî: -İ2

⁴⁷⁴³ dâmen-i: T

⁴⁷⁴⁴ ḥîle: ḥîle^ç i T

⁴⁷⁴⁵ A. Şüphesiz sizin tuzağınız çok büyüktür. Yusuf 12/28

u şarāb-ı hoş-güvār müstelzim-i humār⁴⁷⁴⁶ idügi ḥadd-i iştiḥārdadır. ʿĀlemde ne derd ola ki anuñ⁴⁷⁴⁷ dermānı olmaya ve ne hicrān ola ki pāyān olmaya el-minnetullah ki peyker-i cemālūñ için felekde mihr u māh müşterī-yi ser-gerdān ve zülfi vü rüy-i ser⁴⁷⁴⁸-kemālūñ için leyl ü nehār aşüfte vü hayrāndur. Hiç ğam çekme ki o müşkülūñ işi asāndur ki bu diyārda bir kātib-i rāsihü ʿl-aqlām ve bir ḥattāt-ı vasi ʿü ʿl- aqdām vardur ki keteb-i tılsimātda⁴⁷⁴⁹ yed-i iktidārı ol derecededür ki eger dileyeydi [M/45a] duḡter-i zehrü ʿl-aşāsı⁴⁷⁵⁰ sāz u söziyle bezm-i ḥākiyāne⁴⁷⁵¹ götürürdi ve te ʿşir-i mücribātı vā ʿiyye-i iṭṭisālde ol mertebededür ki eger qaşd iderdi şahife-i zamān-ı Rūmiyāndan [İ2/57b] *e ʿz-ziddān lā-yectemi ʿān* (الضدّان لا يجتمعان)⁴⁷⁵² resmini yitüreydi. Ḥasbetenlillah hadd-i saña ḡayr-ḡāh ve tā maṭlūb el virince hem-rāh olayın⁴⁷⁵³ diyü ol sālīk-i rāh-ı fişḡ u zinā ya ʿni-i ḡacı ana İblīs gibi şitāb itdi ve tā ol ʿāşık-ı ser⁴⁷⁵⁴-mestūñ ya ʿnī sālīfū⁴⁷⁵⁵ z-zıkr zen-perestūñ ḡānesine gitdi⁴⁷⁵⁶ ve eyitdi. Bī-dār ol ki tāli ʿūñ kuvvetde ve kevkeb-i baḡtuñ [T/81b] menzil-i sa ʿādetdedür⁴⁷⁵⁷ el-ān siṭāre-i merāmuñ ufḡ-ı muṭalsamdan nümāyān olmāk ya ʿnī⁴⁷⁵⁸ pes varub⁴⁷⁵⁹ ol māh-ı burc-ı cemāl menzil-i müşterīye⁴⁷⁶⁰ gelmek ister didi ve gice olduḡda ḡadıncıḡı delīl olub⁴⁷⁶¹ getürdi ve iki cānibden dāḡi maşlaḡat bitürdi.

⁴⁷⁴⁶ humār: ḡummār T

⁴⁷⁴⁷ anuñ: -İ2

⁴⁷⁴⁸ ser: pür T

⁴⁷⁴⁹ tılsimātda: tılsimātdan T

⁴⁷⁵⁰ aşāsı: asānı T

⁴⁷⁵¹ ḡākiyāne: ḡākiyāne T

⁴⁷⁵² A. Zıtlar bir arada bulunmaz

⁴⁷⁵³ olayın: olayım M

⁴⁷⁵⁴ ser: -İ2, T

⁴⁷⁵⁵ sālīf: selīf T

⁴⁷⁵⁶ gitdi: geldi M

⁴⁷⁵⁷ Metnin devamında/ diyüb M

⁴⁷⁵⁸ el-ān siṭāre-i merāmuñ ufḡ-ı muṭalsamdan nümāyān olmāk ya ʿnī -M

⁴⁷⁵⁹ pes varub: -İ2, T

⁴⁷⁶⁰ menzil-i müşterīye: müşterī menziline İ2, T

⁴⁷⁶¹ gelmek ister didi ve gice olduḡda ḡadıncıḡı delīl olub: -İ2, T

Nazm.⁴⁷⁶²

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

Olub vâşıl ol şeb-i mehlikāya
Sürüb zevkın irişdi çok şafāyā

ķamer burcına ķün müşteri girdi. vişāle nüşha yazmak buyurdi. Ķocub birkaç gice anda nigārı eline nüşha virüb firīfte itdi.⁴⁷⁶³ Pes ol ' aşık ma' şukunuñ nice gün zevkın sürdükdēn soñra hācı ana bu mürüvveti⁴⁷⁶⁴ gördükdēn soñra diledi ki ol gice ' akd olınan tılsımāt-ı cāzibenüñ aħkāmını hadd-i infāz u incāze ve tertīb itdügi muķaddimāt-ı kāzibinenüñ netāyicin maħall-i taşdıķ u incāza yetüre. Ya' nī hū'āce ile hātun mā-beyninde dāhī bir maşlahat bitüre. Pes tesbīh u ' aşāsını eline alub ve dāmen-i kizb u riyāsın der-meyān kılub hezār şitāb-ı na-şavāb ile hā'ce-i miskīnenüñ sarāyına gitdi ve hū'āce-i derdmendi bānu-yi muṭellaķanuñ hicrinden bī-hūş [M/45b] görüb acmazdan koyub bānu-yı hāne cānībine hiṭāb idüb⁴⁷⁶⁵ eyitdi. Bundan aķdem bir mūhimm iķün bu sarāy-ı nūzhet-i fezāya gelüb elümde bir zī-ķıymet metā' var idi. Ğālība ol zamānda anı cülūs eyledüģüm serīr altına ķodum idi. Vaķt-ı rıḫletde ' acele vü şitāb itmegin anda ferāmūş eylemişem. Bazāristāndan filān hū'ācenüñdür. Hālā talebine adam göndermiş. Benüm hūd keşret-i iştigāl u vefret-i iştigālümdür. Ol hātırumdan zā'ıl olınmış idi. Lütf idüb istifā-i metā' eyleñ didi. Ķün hū'āce bu kelāmı diñledi haṭā-yı fāhiş⁴⁷⁶⁶ itdügin añladı. [T/82a] Pes ref' -i gümān iķün bazāristāna ol hū'āceye varub resm-i metā'ından tefahḫuş eyledi. Hū'āce-i gāfil daḫī ' acūzenüñ taķrīrine muvāfık söyleyüb ve taķrīr-i ma-cerā eyleyüb pes hātun-ı bī-ķārenüñ bu

⁴⁷⁶² Nazm: -İ2, T

⁴⁷⁶³ ķün müşteri girdi. vişāle nüşha yazmak buyurdi Ķocub birkaç gice anda nigārı eline nüşha virüb firīfte itdi: -İ2, T

⁴⁷⁶⁴ mürüvveti: mürüvvetleri M

⁴⁷⁶⁵ idüb: itdi ve T

⁴⁷⁶⁶ fāhiş: fāhiş T

töhmekten bir ot zeresini zühür idüb h̄âce tazarru‘lar idüb⁴⁷⁶⁷ ol bi-günāhı yine töhmet-i [İ2/58a] nikaḥına ve silk-i taşarrufına çekdi.

Ḳıṭ‘ a

(Mefā’îlün/ Mefā’îlün/Fe’ülün)

İrer ḥayra dilā şābir olanlar
Olur ‘ācil nedāmet ile her ḥîñ
Ḥazer ḳıl eyleme inkār-ı ta‘cîl
Ki et-ta‘cîl ef‘ālū‘ ş-Şeyātin⁴⁷⁶⁸

[M/45b] Mütāyebe⁴⁷⁶⁹

Bir mu‘allīmüñ bir cāhil ‘avreti vār imiş. Ḥāce-i⁴⁷⁷⁰ mu‘allīm her-gāh şābiyānı ḥuzūrına iḥzār idüb⁴⁷⁷¹ ta‘līm için sebaḳlerin diñleyüb ve şıḥḥat u⁴⁷⁷² sekāmetlerin añlayub isti‘dādları ḥasbince kimine taḥsîn u şefḳat ve kimine tevcîh u let ile tāzîb itdüğünü görürmiş. Taşavvur idersin⁴⁷⁷³ ki ḥ̄âce-i mu‘allīm⁴⁷⁷⁴ etfāli öñine da‘vetden murād-ı mücerred⁴⁷⁷⁵ istimā‘-ı aşvat⁴⁷⁷⁶ ve elhān-ı kelīmatdur.⁴⁷⁷⁷ Pes ol daḥî mu‘allīm-i ḥ̄âce ḥazır olmaduğı zamānda⁴⁷⁷⁸ zen-i cāhil⁴⁷⁷⁹ şabiyanı öñine da‘vet idüb evvel birin diñleyüb aña taḥsîs idüb [M/46a] ba‘de birin dāḥî getürüb diñleyüb

⁴⁷⁶⁷ idüb: ḳılub T

⁴⁷⁶⁸ ال تعجل افعال الشيان A. Ertelek Şeytan’ın işlerindendir.

⁴⁷⁶⁹ mütāyebe: -İl

⁴⁷⁷⁰ ḥāce-i: -M

⁴⁷⁷¹ ḥuzūrına iḥzār idüb: öñine M

⁴⁷⁷² u: ı T

⁴⁷⁷³ idersin: idermiş T, M

⁴⁷⁷⁴ mu‘allīm: mu‘allīmüñ M

⁴⁷⁷⁵ -ı mücerred: -M

⁴⁷⁷⁶ aşvat: aşvāb İ2

⁴⁷⁷⁷ istimā‘-ı aşvat ve elhān-ı kelīmatdur: oḳuduḳlarını ‘aḳılla bir birine uyar mı anı ‘ayār eylemekdür

M

⁴⁷⁷⁸ olmaduğı zamānda: degül iken M

⁴⁷⁷⁹ zen-i cāhil: -M

bu ol evvelkine uymadı⁴⁷⁸⁰ tevfiḳ-i asvāt ve elḫān-ı⁴⁷⁸¹ kelīmata ḳuşur idersiz⁴⁷⁸² diyü didügi oglānı⁴⁷⁸³ zırb idermiş.⁴⁷⁸⁴

Ḳıṭ' a⁴⁷⁸⁵

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Te'ālallah zihī ḫayvān-ı bāṭıl

Ki farḳ itmez nedür 'ilm u cehālet

Mu' allimüñ nedür bilmezken ol ḫusr

Ḳolayına urur oğlanlara⁴⁷⁸⁶ let

Muṭāyebe⁴⁷⁸⁷

Zen-pāre yārāndan birkaç kimesneler bir ferbih ḳadıncıḡuñ zılle-i ābdārın ya'nı tuvarın vezn itmişler. Tamām altı⁴⁷⁸⁸ vaḳıyya çekmiş ve üslūb-ı vezni öyle⁴⁷⁸⁹ olmuş ki bir cām-ı muşaffāyı ol⁴⁷⁹⁰ zılle-i nāzik⁴⁷⁹¹ üzre zırf itmişler. Kūs ile memlū olmuş. Ba' de⁴⁷⁹² ol zırfı laḫm⁴⁷⁹³-i ṭarī ile pür idüb⁴⁷⁹⁴ ve zene getürmişler⁴⁷⁹⁵ tamām altı⁴⁷⁹⁶ vaḳıyya olduḡı āndan bilmişler.

⁴⁷⁸⁰ evvel birin diñleyüb aña taḫsīs idüb ba' de birin dāḫī getürüb diñleyüb bu ol evvelkine uymadı: -İ2, T

⁴⁷⁸¹ elḫān-ı: -İ2

⁴⁷⁸² tevfiḳ-i asvāt ve elḫān-ı kelīmata ḳuşur idersiz: -M

⁴⁷⁸³ didügi oglānı: sābiyān-ı miskine-i bī-günāh M

⁴⁷⁸⁴ zırb idermiş: let ururmuş M

⁴⁷⁸⁵ Ḳıṭ' a: -İ1

⁴⁷⁸⁶ urur oğlanlara: oğlanlara urur T

⁴⁷⁸⁷ muṭāyebe: -İ1

⁴⁷⁸⁸ altı: altı buçuḳ T

⁴⁷⁸⁹ öyle: böyle T

⁴⁷⁹⁰ ol: o T

⁴⁷⁹¹ -i nāzik: -T

⁴⁷⁹² ba' de: sonra İ2

⁴⁷⁹³ laḫm: -İ2

⁴⁷⁹⁴ per idüb: ṭoldurub İ2

⁴⁷⁹⁵ getürmişler: eyitmişler T

⁴⁷⁹⁶ altı: altı buçuḳ T

Ꞑıı' a⁴⁷⁹⁷

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ꞑıvaruñ lāğarından haz olınmaz
Olıcek böylece⁴⁷⁹⁸ ferbih gerekdür
Ki esb-i lāğara binmekden ise
Ferāgat eylemek çok yegrekdür
Alursuñ üstine yorğan olur hem⁴⁷⁹⁹
Yatıcağ altına hāzır döşekdür

Mutāyebe⁴⁸⁰⁰

'Arabuñ biri Rūma gelüb te'ehhül ider. Meger aldığı 'avret katı fertüte imiş. Çün
'Arab Ꞑıvarına el ururmuş. Sifāl-mışāl rütübetden hāli görür.⁴⁸⁰¹ Zavāllu neylesün
hemān aşığa şalar ve murādınca çalar. [T/84b] 'Avret bī-ğuzūr olub 'ala's-şabağ
kağı ğuzūrına gelüb i' lām-ı hāl eyler. Kağı 'Arabı iğzār idüb ta' zīre buluşdurub bī-
mühāba đarb iderken bī-çāre⁴⁸⁰² 'Arab çağırmuş.⁴⁸⁰³ *Vallahi mā-fe' aletu fī-kūtihā min*
Lūṭihā (مَا فَعَلْتُ فِي كَوْتِهَا وَلِيَكُنْ مِنْ لَوْطِيهَا)⁴⁸⁰⁴ diyü çağırub eydürmiş.

Ꞑıı' a⁴⁸⁰⁵

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ꞑırı ola ğarı ola bir 'avret
[M/46b] Olur mı öylece bir ferce mühmel

⁴⁷⁹⁷ Ꞑıı' a: -İl

⁴⁷⁹⁸ böylece: böyle İ2, M

⁴⁷⁹⁹ Son iki mısra -İ2, T

⁴⁸⁰⁰ mutāyebe: -İl

⁴⁸⁰¹ görür: görürmiş T

⁴⁸⁰² bī-çāre: -T

⁴⁸⁰³ çağırmuş: -T

⁴⁸⁰⁴ A. Vallahi kutihada yapmadım lutihada yaptım.

⁴⁸⁰⁵ Ꞑıı' a: -İl

Yakın olma anuñ gibi ferice
Ki pür-şeb pire olur çok efdal

Muṭāyebe⁴⁸⁰⁶

Türkistānda ʿacāyızden [İ2/58b] biri oğlını ere virüb bir āḥir vilayetden kız getürmiş. Meger nev-ʿarūs-ı bī-çarenüñ şadef-i rahmine ebr-i nihān-ı kazādan bir zerre katre teḳaṭur itmiş idi. Bu ḥavfdan ki⁴⁸⁰⁷ mebdāmete vilādetüme [T/80a] vāz-ı ʿ-ı ḥamlüm teḳaddüm idüb ḥaḳḳuma nev-ʿā-i sū-ı zann-ı vāḳı-ı ola diyü baş-ı muḳaddeme idüb mutaşşıl eṣnā-i muşāḥabetde bu diyāruñ ne güzel āb u hevāsı ve ne güzel müferrih⁴⁸⁰⁸ sahrā vü fezāsı⁴⁸⁰⁹ vardır. Bunda gelen⁴⁸¹⁰ nev-ʿarūsler⁴⁸¹¹ altı ayda bir⁴⁸¹² vāzı-ı ʿ-ı ḥaml itmek gerekdür dir imiş.⁴⁸¹³ Meger kızuñ⁴⁸¹⁴ anası ʿarūsüñ aḥvālinden ve derd-i mā-fi-ı l-bālinden ḥaberdār olub eyitmiş. Gelincügüm hele bu def a tekml-i müddet-i vilādeti ile ve toḳuz ay on günden soñra vāzı-ı ʿ-ı ḥamle himmet eyle soñra üç ayda bir daḥi togurursın sen bilürsın dimiş.

Kıṭʿa⁴⁸¹⁵

(Mefāʿilün/ Mefāʿilün/Feʿülün)

Ögüb āb u hevāsın bu diyāruñ
Dime oğlan toḳur üç ayda hergiz
Getürdüñse eger⁴⁸¹⁶ ḳarnūnda ḥāzır
Toḳurursın üç ayda⁴⁸¹⁷ çok daḥi tiz

⁴⁸⁰⁶ muṭāyebe: -İ1, M

⁴⁸⁰⁷ ki: -İ2

⁴⁸⁰⁸ meferrih: -T

⁴⁸⁰⁹ fezāsı: ḳazā T

⁴⁸¹⁰ gelen: gelan T

⁴⁸¹¹ nev-ʿarūsler: ʿarūs-ı nevresler T

⁴⁸¹² bir: -İ2

⁴⁸¹³ dir imiş: dirmiş T

⁴⁸¹⁴ kızuñ: kızm T

⁴⁸¹⁵ Kıṭʿa: -İ1, M

⁴⁸¹⁶ eger: -İ2

Muṭāyebe⁴⁸¹⁸

Bir ḥerīf bir kehl ʿavret alur. Birgün bir aḫçelik balık getürüb eyitmiş.⁴⁸¹⁹ ʿAvret⁴⁸²⁰ bunu aḫşām pişür yiyelüm. Allaha çok şükür diyelüm⁴⁸²¹ dimiş. ʿAvret eyitmiş. buña sirke gerek biber gerek zaʿferān gerek⁴⁸²² ateş gerek tencere⁴⁸²³ [T/83a] gerek odun gerek ḳanda bulayın dimiş.⁴⁸²⁴ Ḥerīf süküt ider yine birgün dülbendin virüb bunu fiʿl-ḥāl yuyub pāk eyle dimiş.⁴⁸²⁵ ʿAvret eyitmiş.⁴⁸²⁶ Buña şabūn gerek ve⁴⁸²⁷ ıssı şu gerek ve şu ısıtmağa⁴⁸²⁸ āteş gerek yaḫmağa odun gerek ve odun yarmağa balta gerek ḳanda bulayın ve kimden alayum⁴⁸²⁹ diyü cevap virmiş. Herīf⁴⁸³⁰ yine süküt idüb çün aḫşām olur ḥerīf ʿavretüñ çatalına girüb hemān aşığa yolu tutar. ʿAvret feryād idüb vāveylān niylersin dimiş. Ḥerīf eyitmiş. Yanılırın öbür yola gidersem oğlan olur ḳaftān gerek babuḫ gerek ḳoşuḫ gerek gömlek gerek dimiş.

Ḳıṭʿa⁴⁸³¹

(Mefāʿilün/ Mefāʿilün/Feʿülün)

Binecek böyle ḫāşısuz tuvarı

Şaput gayrı yire zübbüʿl- ḫımārı

Bunuñ gibi orospınuñ belinden

Ḳo yegdür gelmesün evlād bāri

⁴⁸¹⁷ ayda: aydan T

⁴⁸¹⁸ muṭāyebe: -İl

⁴⁸¹⁹ eyitmiş: -M, T

⁴⁸²⁰ ʿavret: -T, İ2

⁴⁸²¹ Allaha çok şükür diyelüm: -İ2, T

⁴⁸²² zaʿferān gerek: -İ2, T

⁴⁸²³ tencere: ṭancere T

⁴⁸²⁴ dimiş: -İ2, T

⁴⁸²⁵ birgün dülbendin virüb bunu fiʿl-ḥāl yuyub pāk iyle dimiş: -T

⁴⁸²⁶ eyitmiş: -İ2, T

⁴⁸²⁷ gerek ve: -T

⁴⁸²⁸ ve şu ısıtmağa: -T

⁴⁸²⁹ alayum: alayın T

⁴⁸³⁰ herīf: -T

⁴⁸³¹ Ḳıṭʿa: -İl

Muṭāyebe⁴⁸³²

Ağniyādan birinūñ bir faķīr-i zen-dost-ı hem-civārı var imiş ki gūşe-i ḳanā' atda mesrūrü'l-bāl ve genc-i ferāğatda āsude-ḫāl ne ğavġā-yı keşret-civārı bendegān [İ2/59a] ne pervā-yı idḫār-ı nemek u nān muḳassīm-i maḳām-ı tevekküle't 'āl-Allah ve mülāzım-ı bāb-ı sa' ādet-i ḫasbillah olmağın leyl ü nehārı ḳadr u 'ıyd ve her ğünü nev-rūz-ı sa'ır olub her gice ḫānesinde mesrūr u⁴⁸³³ şādān ḳaḫḳaha ile ḫandān olduğın hem-sāye-i ğanī işidüb reşk iderdi ve kendü devlet-ḫānesinde olan vefret-i cāh u māl ve keşret-i tuḫaf-ı 'ummāl taşdı' -ı mülāzımān murādāt u ibrām u erbāb-ı ḫācete⁴⁸³⁴ degmedüğün görüb

Nazm⁴⁸³⁵

(Mef'ülü/Fā'ilātün)

Dirhemde hemm muḳarrer

Devletde let muşavver

yazmış bunı Sikender-i cām-ı cihān-nümāda diyüb⁴⁸³⁶ şadā' -ı enbūh-ı endūh [T/83b] ile āh idüb giderdi. Birġün ol⁴⁸³⁷ hem-sāyesin evine da'vet idüb ve sebep-i neşāt u sūrūr ve bā' iş-i ḫüsn-i ḫāl u ḫubūrından istifsar itdi. [M/47a] Hem-sāye-i faķīr eyitdi. Vallāhi sulṭānum evvelā madde-i ṭarāvet ve sebep-i refāhiyetüm şorarsañ selāmet-i beden ve sıḫḫat-i tendür. Şāniyen her şeb ekl-i nefāyis-i merġūbe ve her hafta taşarruf-ı ebkār-ı maḫbūba şālişān āfitāb gibi āltun bir ṭob-ı zerr-i meşḫūnumuz vardur ki her şeb ḫelālüm ile ḳarşu-be-ḳarşu oturub ve ol ṭob-ı zerrini ortaya getürüb birbirimizüñ çevġān destine atub ve yire düşmedin ṭutub ol ṭob-ı müferriḫ ile bāzice

⁴⁸³² muṭāyebe: -İ1

⁴⁸³³ mesrūr u: mesrūr-ı T

⁴⁸³⁴ ḫācete: ḫācāte T

⁴⁸³⁵ Nazm: -İ2, T

⁴⁸³⁶ bunı Sikender-i cām-ı cihān-nümāda diyüb: -İ2, T

⁴⁸³⁷ ol: -T

idüb şādān u ḥandān olub *naḥnu ḳasemnā* (نَحْنُ قَسَمْنَا)⁴⁸³⁸ emrine rızā gösterüb şükr-i Yezdān iderüz diyü cevāb eyitdi. Hem-sāye-i ḡani tea' ccüb idüb eyitdi ki evvelā zıkr olınan madde-i neşāṭ ki şıḥḥat-i bedendür fi'l-cümle aḡniyāye ve fuḳarāya müsellimdür amma cevāb-ı sāni ve şālīş ki hergün ekl-i nefāyis ve her hafta taşarruf-ı nev-arāis ve bāziçe-i ṭob-ı zerrīndür fuḳaraya nisbet-i umūr mümteni' ātdandur ḡayr-i mümkümdür didi. Hem-sāye-i fuḳarā eyitdi. Sulṭanum nefāyis didüḡüm ve her gice kemāl-i iştiḥā ile ṭa'ām yidigümdür ki nān-ı ḥuşḳ daḥī şīr u şekerdür⁴⁸³⁹ ve her hafta taşarruf-ı ebkār didüḡüm ḥalālum ile haftada birkez cimā' eyledüḡümdür ki lezzet-i def' -i [M/47b] taḳazā ile zevḳ-i def' -i bekāret ḥāşıl olur ve nefsum lezāyız-i [T/84a] taşarruf-ı bekārete vāşıl olur ve ol ṭob-ı zerrīn didigüm bir āltun başlu bir meh-pāre ve bir şırma⁴⁸⁴⁰ saçlu ṭıfl-ı şīr-ḥ'āredür ki ḥalālum ile her gice birbirimüzün eline virüb oḥşayub ve ol ṭıfl-ı raḍī' -mānend-i ceresce-i rez-güşā ile bāziçe idüb kesb-i feraḥ⁴⁸⁴¹ u def' -i tarah [İ2/59b] iderüz diyü bu vechle te'dīl-i cevāb u tevcīh-i ḥiṭāb eyledi.

Ḳıṭ' a⁴⁸⁴²

(Mefā' ilün/ Mefā' ilün/Fe' ulün)

Şorarsān ḥālūmi sulṭanluḡum var

Faḳirāne yirem her şeb nefāyis

İdüb bāziçe bir ṭob-ı zerīle

Ḳocaram haftada bir nev-' arāis

⁴⁸³⁸ A. Biz kısımlara ayırdık: Zuhruf 43 /32

⁴⁸³⁹ şekerdür: sükkerdür T

⁴⁸⁴⁰ şırma: sırma T

⁴⁸⁴¹ feraḥ: feraḥ T

⁴⁸⁴² Ḳıṭ' a: -İl

Muṭāyēbe⁴⁸⁴³

Bir ḥerīfūñ bir çobanı var imiş ki her⁴⁸⁴⁴ seher⁴⁸⁴⁵ vaqtinde ev yatduḡda⁴⁸⁴⁶ uyanub⁴⁸⁴⁷ birkaç kez gerinüb⁴⁸⁴⁸ yine yatarmış.⁴⁸⁴⁹ Birgün ḥerīf ʿavreti ile yaturken⁴⁸⁵⁰ Türkin çobanı ʿādeti üzre gerinür⁴⁸⁵¹ ḥerīf yatduḡı yirden⁴⁸⁵² ʿavretine⁴⁸⁵³ eyitmiş.⁴⁸⁵⁴ Hāy gidi çobanuñ yine s..i ḡalkmışdur dirmiş⁴⁸⁵⁵ ve birgün⁴⁸⁵⁶ bu sözi ʿavreti yanında didüğine peşīmān olur ki mābādā ʿavret çobanuñ kīr-i sahtına ve vaşf olınduḡı⁴⁸⁵⁷ dıraḡta ne meyl ide diyü⁴⁸⁵⁸ hemān yārındaşı gice ḡafiyeten çobanı bir yire gönderüb ve kendüsi çobanuñ yataḡına yatur çün vaḡt-i teḡeccīd olur. Çoban ʿādeti üzre birkaç gerinüb ʿavret yatduḡı yirden işidüb çobanuñ s..i ḡalkmışdur erüm bunda yoḡdur fırsatdur dir. Rāyum ve murādumca urdurayım diyü çobanuñ yataḡına varur. Ḥerīf çün ʿavreti görür fi ʿl-ḡāl ḡarañuda yabışub ʿavret çün ayakları āyrub āpışur. [M/48a] Pes ḥerīf ʿale ʿl-fevr dönüb fercine şıçar ve yirinden ḡaçar. Birgün yine ḥerīf ʿavretiyle yaturken çoban ʿādeti üzre gerinüb ḥerīf eyitmiş. Hāy gidi çobanuñ yine s..i ḡalkmışdur ḡorum ḡorum gerinür yatduḡı yirde sürinür āncaḡ ʿavretüñ iḡtiyārı ḡalmayub eyitmiş. Yoḡ vallahi ḡoca gidinüñ şıçacaḡı ve yirinden ḡaçaçaḡı gelmişdür dimiş.

⁴⁸⁴³ Muṭāyēbe: -İ1

⁴⁸⁴⁴ her: -İ2, T

⁴⁸⁴⁵ seher: teḡeccūd M

⁴⁸⁴⁶ ev yatduḡda: -İ2, T

⁴⁸⁴⁷ uyanub: -M, T

⁴⁸⁴⁸ gerinüb: gerinürmiş M, T

⁴⁸⁴⁹ yine yaturmış: -M, T

⁴⁸⁵⁰ birgün ḥerīf ʿavreti ile yaturken: -T

⁴⁸⁵¹ Türkin çobanı ʿādeti üzre gerinür: öyle itdükçe T

⁴⁸⁵² yatduḡı yirden: -M

⁴⁸⁵³ ʿavretine: -T

⁴⁸⁵⁴ eyitmiş: -M

⁴⁸⁵⁵ dirmiş: -M

⁴⁸⁵⁶ birgün: -T

⁴⁸⁵⁷ olınduḡı: itdüḡi T

⁴⁸⁵⁸ diyü: dir T

Ꞑıı' a⁴⁸⁵⁹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Ögüb ğayrı kişinüñ kīr-i sahtını

Öñinde söyleme şaķın ħarınuñ

K 'iştüdükte eyüsini metā' uñ

Ꞑızar tennüre mihri müşterinüñ⁴⁸⁶⁰

Varub çoban añun ile oruspı⁴⁸⁶¹

A.ına bilmez şıçduğın erinüñ

[M/26b] Manzūme⁴⁸⁶²

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

İştüm söylediler bir lañife

Zamān ile gelüpdür bir ħalife

Anun var idi dirler bir anāsı

İkiyüz yaşına varmışdı bināsı

Mükeħħāl gözlerin⁴⁸⁶³ devr-i zamāne

Anuñ döndermiş idi kör çibāne

Öli ħelvāsı burnında қоқardı

Gözinden şīrū 'l-ğānī ħod aқardı

⁴⁸⁵⁹ Ꞑıı' a: -İ1

⁴⁸⁶⁰ müşterinüñ: müştēhānuñ: M,İ2

⁴⁸⁶¹ Son iki mısra: İ2, T

⁴⁸⁶² manzūme: -İ1: müñāyēbe-i manzūme T: ħikāyet-i manzūme İ2

⁴⁸⁶³ gözlerin: gözlerinüñ İ2, T

Rüṭubet gitmiş idi heb bedenden
Ḥavāṣṣ-ı ḥamse ref^c olmuşdı āndan

[İ2/60a] Şu resm idi müsenne ol^c acūze
Ki muḥtāc idi ĩmā vü rumūza

Ḳocalıḳdan za^c ĩf olub beḡāyet
Oṭurmaḡa yoḡ⁴⁸⁶⁴ idi ānda ḳudret

Gice gündüz olub ol pīr-i nālān
Şabī gibi yatub eylerdi eḡḡān

Olub^c āciz ḥalīfe giryesinden
Dir idi cānın al yā Rab bunūñ sen

Didi birgün eṭṭibāsına söyleñ
Bunuñ teskinine bir çāre eyleñ

Buña bir çāre eyleñ kim oynasun⁴⁸⁶⁵
Gülüb oynasun ol da sevinsün

Ḥaber virdi didi ol dem bir üstād
Kim eyleñ aña bir kehvāre bünyād

[T/85a] Ḳoyub kehvāre içre ānı her bār
Şalmsunlar gice gündüz şabīvār

⁴⁸⁶⁴ yoḡ: yoḡ T

⁴⁸⁶⁵ Beyit: -İ2, T

Pes ānı ıssı su ile yudılar
Şabî gibi beşik içre odılar

Şalınmağa pes ānı tıflvāri
Gelüb hizmet iderlerdi civārî

Şu deñlü cāriye şalındı ānı
arınuñ olmadı sākin figānı

Uşandılar civārı cümle vārî⁴⁸⁶⁶
‘Acūze kesmedi feryād u zārı

Didi oğlanlara pes şāh-ı devrān
Aña hizmet ide hergün bir oğlan

Hem andan şoñra bir oglān gelürdi
Aña aşāma deg hizmet ılurdi

Ne deñlü şaldılar ānı o ğilmān
Yine itdi ‘acūze āh u figān

Meger kim bir şaqīye degdi nevbet
Aña eyitdi o şeb bir hoşca hizmet

⁴⁸⁶⁶ beyit: -İ2, T

Beşikden çıkarub çekdi geriye

Ayağın kaldırub çaldı qarıya

Çodı ānı beşige yine pinhān

Sükūt itdi qarı olmadı nālān

‘ Acūze yidi çünkim kuş etinden

Şafā ile uyudı lezzetinden

Ḥekīmūñ içdi çünkim şerbetini

Gördi⁴⁸⁶⁷ sâkıṭ itdi ‘ illetini

Ḥuzūr itdi ogün olınca tā şām⁴⁸⁶⁸

Uyanmadı uyudı tā kim aḥşām

Şabāḥım geldi çün bir ğayr-i oğlān

‘ Acūze itdi ol gün yine⁴⁸⁶⁹ efgān⁴⁸⁷⁰

Dir idi inleyüb derdiyle çün nāy

Baḥā dün ki gerek dün ki meded hāy

[M/27a] Ne yaḥşi ḥizmet itdi dünki oğlān

Dil u cānum ola dünki ile ḳurbān

⁴⁸⁶⁷ gördi: gider T

⁴⁸⁶⁸ şām: aḥşām T

⁴⁸⁶⁹ itdi ol gün yine: yine ol gün itdi T

⁴⁸⁷⁰ efgān: fiğān M

Ꞑıı' a⁴⁸⁷¹

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Dinilmişdür kelām-ı hikmet içre

Ki duymaz çār-nesne çār-yārdan

[İ2/60b; Naẓardan göz kulağ tuymaz haberden

T/85b] Zekerden ferc-i toprak hem maıardan

Muıāyebē⁴⁸⁷²

Bosnaludan biri ĥarām-zāde⁴⁸⁷³ olub ve evinde⁴⁸⁷⁴ ĥelālını koyub Őikār eti tatlıdur diyü yabānda otlarmıŐ. Bānū-yı ĥāne bu ef' ālinden muııarıb olub birgün vālī-i Őehre gelüb erinüñ aĥvālını 'arz ider⁴⁸⁷⁵ ve te'dīb olınmasın ricā ider. Dāĥī mezkūrı iĥzār itdürüb buyurur ki tā ol ĥarāma bađdıđınıñ mükāfatı için ĥelālını karşı bī-müĥāba đarb ideler. Çün đarba baŐladılar. Bānū-yı ĥāne Bosnalı dilince oturduğı yirden *يا بوقورجو قاديه بوقورجو* diyü feryāda baŐladı. Ya' nī s..ine döv sevgülü efendi s..ine. Pes kağı daĥī emr ider ki anı ol mevzū' a đarb ideler. Çünkü birkaç kerre urdılar. Zen yine feryād idüb⁴⁸⁷⁶ ol dilince mazrūbe ĥiıāben *يا دوانه دوما* diyü serzeniŐ eyler. Ya' nī öl s.. zavallu öl dimek olur.

Ꞑıı' a⁴⁸⁷⁷

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Degül mi let sezā böyle gidiye

Ꞑoyub o ni' metin otlar yabānda

⁴⁸⁷¹ Ꞑıı' a: -İ1

⁴⁸⁷² Muıāyebē: -İ1, M

⁴⁸⁷³ ĥarām-zāde: ĥarām-zādeye T

⁴⁸⁷⁴ ve evinde: -İ2

⁴⁸⁷⁵ ider: -İ2

⁴⁸⁷⁶ feryād idüb: -T

⁴⁸⁷⁷ Ꞑıı' a: -İ1, M

Yanında var iken bir müstehāsi

Kazāsını arar ister yabānda

Muṭāyebe⁴⁸⁷⁸

Türkmānūn⁴⁸⁷⁹ biri yaylaqda büyümiş bir⁴⁸⁸⁰ serv-ķāmet baķışları ķiyāmet nev⁴⁸⁸¹-
‘arūs-ı āfet severmiş. Birgün şikārı bir Türke hey huy haberūn var mı demiş.
Sevdügüm gelinūn⁴⁸⁸² bañā oñat meyli vardur demiş. Ol daħı⁴⁸⁸³ be niçe demiş
Türkmān eyitmiş.⁴⁸⁸⁴ Aħşam tām oturanda⁴⁸⁸⁵ [T/86a] tırub etegin şıķarken⁴⁸⁸⁶
gördüm. Bu buzağusı bāna ... tıtdı⁴⁸⁸⁷ baķdı demiş.

Kıṭ‘ a⁴⁸⁸⁸

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

Görüb kūsāle çeşm-i ğazāluñ

‘ Aceb mi gelse ehl-i ‘ aşķ vecde

Degül ‘ aşıķ olanlarda ba‘ id ol

Seg-i belāya maħbūn itdi secde

Muṭāyebe⁴⁸⁸⁹

Bir oğlan zen-dostlığa yeltenüb babasına elbette beni everūn diyü taķaza idermiş.

‘ Aķibet vālidesi müstehātdan⁴⁸⁹⁰ bir zen-ferbīh alıvirürler. Oğlan birķaç gün

⁴⁸⁷⁸ muṭāyebe: -İ1, İ2

⁴⁸⁷⁹ Türkmānūn: yörüklerūn M

⁴⁸⁸⁰ bir: -T

⁴⁸⁸¹ nev: -T

⁴⁸⁸² gelinūn: kızuñ M

⁴⁸⁸³ ol daħı: -T

⁴⁸⁸⁴ Türkmān eyitmiş: -M

⁴⁸⁸⁵ tām oturanda tırub: -M

⁴⁸⁸⁶ şıķarken: sığarken M

⁴⁸⁸⁷ tıtdı: dutdı M

⁴⁸⁸⁸ Kıṭ‘ a: -İ, İ21

⁴⁸⁸⁹ muṭāyebe: -İ1, M

mülâzimet ider imtilâ olur ve taķazâ-yı zenden ʿâcîz alur. Bu maķâmda iken vâlidesi vefât ider. Babası miskin⁴⁸⁹¹ evlenmek lâzım gelür müķaddimâtında iken oğlan-ı zavallu taķazâ-yı zenden başı allu babasına eydür. Babacığum arca girüb evlenme benümki saña da yeter baña da dimiş.⁴⁸⁹²

ıtʿa

(Mefâʿîlün/ Mefâʿîlün/Feʿûlün)

Żarûret yođ ise sâyir umûra
Mücerred nefis için itme teʿehhül
Elünde yoğ ise fiʿl-cümle vüsʿat
Teʿehhül niyetin itme teʿemmül

Mutâyebe⁴⁸⁹³

Zen-pârenüñ biri adıncıķ cemîʿyyet üzre iken zekeri başına bir nesne ileşür. Çünki çöķüb ıķardı gördi ki bir büzücük pâresidür. Endâze urub ölçerler tamâm iki buçuk endâze büzücük pâresi ıķar.

ıtʿa⁴⁸⁹⁴

Büzücük řoķsalar aň mı içine
Ki şeb utmaz anuñ gibi delükler
Yanada ferce ılı görmedüñ mi
řoķarlar içine anuñ helükler

⁴⁸⁹⁰ müştehâtdan: -İ2

⁴⁸⁹¹ miskin: miskîne T

⁴⁸⁹² dimiş: -T

⁴⁸⁹³ mutâyebe: -İ1, İ2, M

⁴⁸⁹⁴ ıtʿa: -İ1, M, İ2

Muṭāyēbe⁴⁸⁹⁵

Bānū-yı ‘Acemden bir qadınçık ki kimsenüñ silk-i ‘ağdine muntaẓam olmayub ve z̄ibāğdan çendān behre almayub⁴⁸⁹⁶ iqtīza-yı nefsi-i⁴⁸⁹⁷ ammāre silsile-i iştihāsını taḥrīke ağāz ve ibtigā-yı nefsi-i levvām üzre şafā-güşt-i murğ gözleri öninde pervāz itdükce merkeb āḥurına gidüb⁴⁸⁹⁸ ve bir qabağ peydā idüb vaqt-i cumā‘ da ol qabağı zibbū‘l ḥımāruñ nişfına degin [İ2/61a] geçürüb ve nişfini kendü ferce yerleşdirürmiş. Ne pervā-yı ferc ve ne gavgā-yı zevc diyü bir ḥımāra düzilürmiş.

Qıṭ‘ a⁴⁸⁹⁹

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

Qoyub olma nefisinden takazā⁴⁹⁰⁰

Değüldür böyle işler ihtiyārī

Zebūndur nefsi elinde cümle insān

Olur lāzım bu işler ıztırārī

Meger bunu bir cārīye-i miskīne görüb ve birgün tenhāda merkeb yanına gelüb qabağı görmeyüb ve ‘aklı o ḥīleye ırmeyüb gāyet iştihāsından ve bir yaña qadınçık ḥavfından ‘acele idüb ḥımaruñ⁴⁹⁰¹ önüne çirmendi. Pes ol ḥayvān ‘adet-i me‘lūfesi üzre bandurdu. Nişfına degül tā dibine degin indürdi. Cariye-i miskīne fi‘l-ḥāl cān virdi. Qadınçık āgāh olub āḥūra varub cārīye‘i görüb hey orıspı کیر آدید اجون ندیسی dimiş.

⁴⁸⁹⁵ muṭāyēbe: -İ1, M

⁴⁸⁹⁶ ve z̄ibāğdan çendān behre almayub: -İ2

⁴⁸⁹⁷ nefsi-i: -T

⁴⁸⁹⁸ girüb: gidüb İ2

⁴⁸⁹⁹ Qıṭ‘ a: -İ1, M

⁴⁹⁰⁰ koyub olma nefisinden takazā: qopar levvāma çeşende taqazā T

⁴⁹⁰¹ ḥımaruñ: ḥımaruñ T

Nazm

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Ƙadıncık bî-ħuzur olub ziyāde
Didi Ƙahpe cüdāmların çanāğı
Ƙör olası gözüñde yok mıdur nūr
Görürsin s..i görmezsin Ƙabağı

Faşl-ı Cihārüm Ğayvāniyāta Müte' allıƘdür⁴⁹⁰²

Zümre-i sükkān ve kirve-i kilābandan cemm-i ğafır [T/87a] ğuruc u tıyān idüb
infāƘ u dufāƘ iderler ki bu belā her dem bizüm başumuza nedür ki her yirde maıtrūħ
ve mer'üb ve nā-pesend⁴⁹⁰³ u nā-merğüb meşüm u müttehım-i pür-ğuşsa ve ğam-ı
eıfāl-i şehirden bu seng-i cefā nedür ve eıvār-ı dehrden bu vaz'-ı belā nedür. Ayā biz
dāħi rābi'uhüm kelbühüm (رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ)⁴⁹⁰⁴ mısdāƘ-ı şerifince maħlūƘ degül miyüz
ğürisne ve ac Ƙurı iştiyvāne bile muıhtacuz.⁴⁹⁰⁵

Ƙıta'⁴⁹⁰⁶

(Fā'ilātün/ Fā'ilātün/ Fā'ilün)

İstihvānı bulmazuz biz mürdeler
Cürb u şirin loıkmalar yir ğürbeler
Biz ıraıdan baıaruz baş-ıhāneye
Yirler onlar oda a'lä şorbalar
Baıt-ı nūruz ıapuda bir seng u ğāk
Anları ıoynında besler ğürbeler

⁴⁹⁰² Faşl-ı Cihārüm: Ğayvāniyāta Müte' allıƘdür: -İl, M

⁴⁹⁰³ nā-pesend: İ2

⁴⁹⁰⁴ A. Dördüncüsü köpekleridir Kehf 18 /22

⁴⁹⁰⁵ bile muıhtacuz: muıhtāc bilevüz T

⁴⁹⁰⁶ Ƙıta' a: -İl, M

Çün bu ebyāt-ı dil-sūzı diñlediler ve hāl-diliyle mefhūmı añladılar. Āteş-i ğayretten cigerleri pişdi ve leheb-i ħamiyyet başlarından aşdı ve alblerine ğayret-i⁴⁹⁰⁷ tedbīr düşdi. Pes aralarından bu vechle ittifāk ve bu semt ile dufāk idüb ahd u mīsāk itdiler ki eyvān-ı keyvān-ı vaār ve her-gāh izzet-şīār anī sūdde-i⁴⁹⁰⁸ saādet-i müdāre revāne [İ2/61b] olub gideler ve baş-ı tazallum ideler. Çünki tertīb-i muaddemātları netīce virdi merāim-i āmileden tevī ali-şānı ve tuġrāy-ı garrā-yı ğīte-sitānı bu vech ile vārid ve bu semt ile nāzil oldı ki egeri kim naş-ı hılatde bunlar *innā halenākum evārā* (أنا خلقناكم اطوارا) mefhūm-ı şerīfine māşdaq ve derecāt-ı fıtratda *sümme radednahu esfele safilin*⁴⁹⁰⁹ (ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ) [T/87b] manzūm-ı münīfince aşīsleri kemāl-i derekāte müladur amma sā'yirleri gibi malūk-ı hā u mevcūd-ı mulalardur. Pes *er-hemuvā min fıel-arz* (ارْحَمُوا مَنْ فِي الْأَرْضِ)⁴⁹¹⁰ fermān-ı şerīfince avāıf-ı merametūce müstehalardur. İmdi gerekdür ki efāl-i şehristān ve seng-i cefā-yı şabīyān acıyān u başcıyān vü evġān-ı aşābān⁴⁹¹¹ u übān ve bil-cümle efrād-ı efrīdeden *ayet men kāne* (من كانه)⁴⁹¹² dul u taaruzdan azer ve arb u arardan ġüzer idüb esvā-ı bülādümet herze-ġülüġı anlardan ġayrı kimesne cüret ve post-ı büryānlar u baġırlar yimek bir ferde ruşat virilmeye ve ınāre başlarında hılāf-ı anūn anlarına girilmeye ve dīvān-ı ayān u tertīb-i erkānda ırmaları oturmaları ve yollar maamında ve subaşları yanında ola. Pes bu hūkm-i cihān-metāı alub avdet itdiler ve kemāl-i neşā ile maşadlarına gitdiler. Merāil ü minārelere it gibi cānlar besleyüb giderken yolları bir nehr-i azīm u ġüzerġāh-ı elīme uğradı ki anı öte yaasına yüzmek lāzım gelicek yanlarında olan akām-ı şerīfe ışlanmaq lazım gelürdi. Fil-hāl tedbīre vü tedārike şürü idüb āırül-mürür⁴⁹¹³ rāy-ı

⁴⁹⁰⁷ : u M

⁴⁹⁰⁸ keyvān-ı vaār u her-gāh izzet-şīār anī sūdde-i: -İ2

⁴⁹⁰⁹ A.sonra onları esfeli sefiline indirdik Tin 95/5

⁴⁹¹⁰ A. Yeryüzünün en merhametli adamları

⁴⁹¹¹ aşābān: aşşābān T

⁴⁹¹² A. Her kim

⁴⁹¹³ mürür: emr İ2

sedīdleri bunuñ üzre muḫarrer u muḫabber⁴⁹¹⁴ oldı ki anı ḫavf-ı ğarḫdan selāmet için içlerinden birinüñ içine dübürinden idḫāl eylediler. Pes ol nehr-i firāvānı yüzüb geçdiler ve silkinüb birbirine baḫdılar. Elem-i seyāḫat [T/88a] āb-ı ıztırābdan⁴⁹¹⁵ vaz'-ı emānet itdükleri şahşı ferāmuş itmekle mā-beynlerinde muḫtezāları üzre muḫareḫeye iḫāmet idüb ve bi'l-cümle ṭarīḫ-i istiḫmāme gidüb ayā ḫükm-i ḫerīf ḫangımızdadur diyü birbirin dübürin⁴⁹¹⁶ ḫohlāmağa baḫladılar ve bu tedārike bā'ış olanı seng-i ṭa'ñla ṭaḫladılar. Ol zamāndan berü el-an 'adet ḫalub zümre-i sükkān birbirine [İ2/62a] mülāḫat olsalar istiḫmām-ı aḫkām için evvelā bir faḫl birbirinüñ dübürini ḫohlayub gezerler ol zāyi' olan aḫkām-ı ḫerīfe aralarından zuhūr ide diyü sezerlermiş.

Ḳıṭ' a⁴⁹¹⁷

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Ḳadīmi 'adeti ancaḫ kilābuñ
Buluḫub bir yire gelse zağarlar
Ḳohlur birbirinüñ dübürin elbet
Daḫī ḫimdi ol aḫkāmı ururlar

Muṭāyebe⁴⁹¹⁸

Zümre-i kilāb eyyām-ı ḫitā irdüğince ve hengāme-i⁴⁹¹⁹ sermā gördüğince⁴⁹²⁰ elem-i berd ile muṭṭarib u lertzān ve derd-i serd ile merg-i mefā-cāndan hirāsan olduḫlarında ḫasem iderlermiş ki eger ḫiḫḫat u selāmet ile bir dāḫī yaz ğunlerine irevüz ve eyyām-

⁴⁹¹⁴ u muḫabber: -İ2

⁴⁹¹⁵ āb-ı ıztırābdan: ıztırābdan T

⁴⁹¹⁶ dübürin: -T

⁴⁹¹⁷ Ḳıṭ' a: -İ1, M

⁴⁹¹⁸ muṭāyebe: -İ1, M

⁴⁹¹⁹ hengāme: hengām T

⁴⁹²⁰ gördüğince: gördükçe T

ı bahūrı gözümüz ile görevüz biz dāhī ğayret idüb ŧiddet-i sermādan ilticā için⁴⁹²¹ bir dāhī nef̄s-i ḥasīsümüz için kifāyet ḳadri musaḳḳaf binā ihdās idüb tertīb idevüz dirlermiş ve sekenī için ğam yirlermiş. Çünkim eyyām-ı bahūra ireler ve yaz günlerin göziyle göreler pes her biri arḳaları üzre yatub dört [T/88b] ayākların ‘amüdvār asmāne diküb uşde dört direk ḥāzır oldu. Kış gelince saḳfin dāhī tedārik iderüz diyüb dāyim ihmāle vücūd virürler imiş.

Ḳıta⁴⁹²²

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Sana benden vaşıyyet olsun ey yār
Ḥazer ḳıl eyleme kārūnda ihmāl⁴⁹²³
Ki te’ḥīr eyleyen a’ māl-i ḥayrın
Kilābāsā gezer āvāre her sāl

[M/70b] Muṭāyebe-i Manzūme⁴⁹²⁴

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Meger kim yoğ idi bir ḥarda düm
Bu ğayretten iderdi kendüye⁴⁹²⁵ kem
Çü kuyruḳsuzlğından⁴⁹²⁶ ‘ār iderdi
Figān u nālesin tekrār iderdi

⁴⁹²¹ ilticā için: -İ2

⁴⁹²² Ḳıta: -İ1, M

⁴⁹²³ ihmāl: inkār İ2

⁴⁹²⁴ müṭāyebe-i manzūme: -İ1: ḥikāyet-i manzūme İ2

⁴⁹²⁵ kendüye:ururdı ol yire M: iderdi kendü İ2

⁴⁹²⁶ kuyruḳsuzlğından: kuyruḳsuzlğından M

Bu   arından  ıķub gıtdi ken re

D n b aramaĝa gayrı diy re

Giderken bir ekin tarlasına irdi

Acıķub mezra a i ine girdi

Irakdan g rdi  nı geldi n t r

 kulaĝına  ovarken urdi⁴⁹²⁷ s t r

Başına bir iki ser-deste başdı

Tutub iki  ulaķlarını kesdi

 a ub b - are  ar derdile ĝamĝ n

D m ararken  ulaķdan  ıķdı miskin

 ıt  a⁴⁹²⁸

(Mef    l n/ Mef    l n/Fe   l n)

 ud nu n vird ĝine  ıl  an   at

Ziy de isteme itme den yet

Tama  eyle d nerse n r h-ı H ķdan

 ıķarsın sen daĝı g zden  ulaķdan

⁴⁹²⁷ urdi:  aldı T

⁴⁹²⁸  ıt  a: - l

[İ2/62b; M/21a] Muṭāyebe⁴⁹²⁹

Meger bir ḥargūş-ı miskīn ʿ ikāb-ı ḥavfindan bir maḥāll-i maşūne ilticā eylemiş idi ve ʿ ikāb-ı tiz-i cengāl anı ol maḥalde ḥayāl idüb başı ucında pervāz iderdi. Pes ḥargūş-ı miskīnüñ bu ḥavfla ḥarekete mecālī ḳalmadıǵınıñ⁴⁹³⁰ bir [T/89a] ğük-ı fettān bilmiş⁴⁹³¹ idi ve gelüb⁴⁹³² dendān-ı ṭamaʿ ile ol⁴⁹³³ derdmendüñ⁴⁹³⁴ ğüştnı ekle meşğül olmuş idi.⁴⁹³⁵ İştдилer ki⁴⁹³⁶ ḥargūş-ı miskīn nühüfte-i āh idüb ḥāl-diliyle ğüka dirdi ki benüm ğüştüm ekl ideñ sen degülsin belki balā-yı serümde pervāz idendür ki ānuñ ḥavfıyla ḥarekete mecālüm ve firāra ihtimālüm yoǵdur.⁴⁹³⁷

Ḳıṭʿ a⁴⁹³⁸

(Mefā ʿilün/ Mefā ʿilün/Fe ʿülün)

Degülsin ekl iden ğüştüm benüm sen
Başum üzre dönen⁴⁹³⁹ pervāz idendür
Raḳībüñ ʿ āşıḳa neyderdi cevri
Velī cevri eyleyen şeh-nāz idendür

[M/60a] Muṭāyebe⁴⁹⁴⁰

Bir rübāh-ı ḥīlekār⁴⁹⁴¹ beççesiyle şahrāya çıkar⁴⁹⁴² gezerken görür⁴⁹⁴³ ki bir ırāḳ yirde ateş yanar. Fiʿ l-ḥāl ol görinen ateş kenārına⁴⁹⁴⁴ ḳarşu teveccüh idüb ve ateş kenārında

⁴⁹²⁹ muṭāyebe: -İ1, M

⁴⁹³⁰ ḳalmadıǵınıñ: ḳalmadıǵın T, M

⁴⁹³¹ bilmiş: görmiş M

⁴⁹³² ve gelüb: -İ2, T

⁴⁹³³ dendān-ı ṭamaʿ ile ol: -M

⁴⁹³⁴ derdmendüñ: anuñ M

⁴⁹³⁵ olmuş idi: olmuş İ2: olmuşdı M

⁴⁹³⁶ ki: -M

⁴⁹³⁷ ki ānuñ ḥavfıyla ḥarekete mecālüm ve firāra ihtimālüm yoǵdur: -İ2, T

⁴⁹³⁸ Ḳıṭʿ a: -İ1

⁴⁹³⁹ dönen: dönüb T

⁴⁹⁴⁰ muṭāyebe: -İ1

⁴⁹⁴¹ rübāh-ı ḥīlekār: -M

ışınur gibi olub otururken bir zamān şöra⁴⁹⁴⁵ beççesine kerāmet ‘arz idüb⁴⁹⁴⁶ ke-
enne-hu ħarāret-i nār aña ba‘ d-ı mesāfeden⁴⁹⁴⁷ te ‘şir idüb t̄āb⁴⁹⁴⁸-ı ıztırāb virdi. Birkaç
kez görinüb ve ardına ardına⁴⁹⁴⁹ sürinüb girüye çekindi.⁴⁹⁵⁰ Yanında ‘anī beççe-i
fettān daĥī aña müşābih oturub ışınurken⁴⁹⁵¹ güyā ki ol ħaram-zādeye dāĥī ba‘ d-ı
mesāfeden bir şerāre irişdi ve anı sūzān eyledi.⁴⁹⁵² Bi‘l-bedāhe ardına şıçrayub ah⁴⁹⁵³
yandum diyü⁴⁹⁵⁴ ah u efgān⁴⁹⁵⁵ eyledi. [M/60b] Rübāh çün beççesine nigerān eyledi.
Bu kıt‘ anuñ mazmūnını inşad eyledi.⁴⁹⁵⁶

Kıt‘ a⁴⁹⁵⁷

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

Degüldür ‘ākılün evlādı ānlar
O kim uymaz atasına ‘ayıbdur
Ĥadiş içre ĥabīb-i fahr-ı ‘ālem
Buyurmuşdur kemedler sırr-ı ebīdür
N’ola ‘arz-ı kerāmāt itse beççeme
Velī oĥlı begüm yine velīdür

⁴⁹⁴² şahrāya çıkar: şahrāda M

⁴⁹⁴³ görür: gördi M

⁴⁹⁴⁴ kenārına: -T, M

⁴⁹⁴⁵ bir zamān şöra: -İ2, T

⁴⁹⁴⁶ beççesine kerāmet ‘arz idüb: -M

⁴⁹⁴⁷ ba‘ d-ı mesāfeden: -M

⁴⁹⁴⁸ t̄āb: t̄āb t̄āb T

⁴⁹⁴⁹ ardına ardına: ardına İ2, T

⁴⁹⁵⁰ girüye çekindi: dururken M

⁴⁹⁵¹ yanında ‘anī beççe-i fettān daĥī aña müşābih oturub ışınurken: -M

⁴⁹⁵² ve anı sūzān eyledi.: -M

⁴⁹⁵³ ah: -M

⁴⁹⁵⁴ ah yandum diyü: -İ2

⁴⁹⁵⁵ ah u efgān: figān T, M

⁴⁹⁵⁶ eyledi: idüb söyledi M

⁴⁹⁵⁷ kıt‘ a: -İ1, M

Muṭāyebe⁴⁹⁵⁸

Bir rübāh-ı beççe atasına eyitdi. Çün iktizā-yı kazā ile kelbe muḳābil olalum ve kelb ile pençe pençe olub cengāle gelem ol vaḳt-i zārüretden [T/89b] nefsi-i ‘azīzimi ḫalāşa ḫīle ne ve ol ḫālet-i izṭırārda istiḫlāşa vesīle ne didi. Rübāh-ı pür-intibāh biraz te’emmül itdi ve eyitdi. Ey cān-ı peder ve ey rüh-ı revān-ı māder egerçi kim bu ḫuşūşda ḫīle firāvān ve esbāb-ı ḫīle bī-pāyāndur. Lākin kendü ḫanuñda epsem oturmak cümlesinden eshel u āsāndur.

[İ2/63a] Kıt‘a⁴⁹⁵⁹

(Mefā’ülün/ Mefā’ülün/Fe’ülün)

Egerçi kim ‘adūnuñ bağçesinden
Ḫalāş olmağa var ḫīle-i firāvān
Yüzini görmemek ānuñ velīkin
Olur cümle ḫiyelden dāḫi āsān

Muṭāyebe⁴⁹⁶⁰

Bir yengece istifsār itdiler ki sebep nedür her yirde kemān gibi keç-revligi ihtiyār ve her-gāḫ kem ü rāst⁴⁹⁶¹ refṭār⁴⁹⁶² idersin. Cevāb virdi ki hārdan tecrübe eyledüm her ne ḳadar ki rāst-girdār ve tırveş istiḳāmet ile refṭār ider yine seng-pāre başından ve serdeste döşinden eksik olmaz diyü kelām eyledi.

⁴⁹⁵⁸ muṭāyebe: -İ1, M

⁴⁹⁵⁹ Kıt‘a: -İ1, M

⁴⁹⁶⁰ muṭāyebe: -İ1, M

⁴⁹⁶¹ rāst: kāsete T

⁴⁹⁶² refṭār: -İ2

Kıta

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

İşitdüm söyleşür ehl-i tecārüb
Götürmez bu zamāne istiḳāmet
Didüm var mı bu ḳavle sizde tānıḳ
Didiler bu kelāma ušte ḥüccet
Keç olmağın kemānı ḥıfz iderler
Atarlar tiri yabana ḥaḳīḳat

Muṭāyebe⁴⁹⁶³

Meger bir ḳarnı aç ve gıdāya muhtāḥ rūbāh-ı ḥīlekār şayd u şıḳār içün sahrāya çıkar. Giderken bir ḳarye kenārına gelüb bir ḥanede mākiyān-ı ferbiḥāndan bŷy alub cest u çālāk ḳafes-i mākiyāne rāh bulur. Çünkim [T/90a] zümre-i mākiyān ol düzd-şüreti gördiler 'ādetleri üzre cenāḥların birbirine urub birer birer süvāriḥ-i ḳafesden çıkub feryād u fiğān peyveste-i asmān oldu. Şāḥib-i ḥāne bu vaḳı'adan ḥaberdār olub taşra çıkub gördi ki bir rubāh-ı gümrāhdur. Fi' l-ḥāl reh-güzārları⁴⁹⁶⁴ beste idüb ehl ü evlād ile⁴⁹⁶⁵ ellerine birer ser-deste alub rubāh-ı gümrāha ḥamle itdiler. Rübāh-ı miskīn rāh⁴⁹⁶⁶-güzārlara şitāb itdi. Her cānı beste görüb heman toğru ḥane içine gitdi. Pes ṭālibler ardınca varub ol ḳadar ki cüst u cü itdiler eşer bulmazı ferāgat itdiler. Meger ḥāne içinde bir dīvāre birḳaç post-ı rūbāh aşılımış idi. Biri ol⁴⁹⁶⁷ postlara nigerān itdi. Gördi ki 'adādından izdiyād vardır. Çünki kendüye şübhe-ṭārī oldu. Taḥḳīḳ-i gümān için yirinden ṭurub ilerüye varub naẓar şadedinde iken meger rūbāh-ı ḥīlekār bir

⁴⁹⁶³ muṭāyebe: -İ1, M

⁴⁹⁶⁴ güzārları: güzārlarını T

⁴⁹⁶⁵ evlād ile: evlādıyla T

⁴⁹⁶⁶ rāh: reh T

⁴⁹⁶⁷ ol: -İ2

ḥayāl ile ol maşlūb olan postlar arasında kendüyi anlara mişāl idüb maşlūb ṭururmuş
añsuzın aşulduğı yirden şıçrayub şahrā yolın ṭutdı gitdi.⁴⁹⁶⁸

Kit' a⁴⁹⁶⁹

(Mefā 'ilün/ Mefā 'ilün/Fe 'ülün)

[İ2/63b] Alā istimā' a iden bu kavli
Yanumdan şanmasın ben nesne ḳatdum
Eküb ben biçmedüm bu toḥm-ı kızbi
Ki bende alduğum keyl ile şatdum

Muṭayebe⁴⁹⁷⁰

Kilābdan birine şormışlar ki günde kaç kerre⁴⁹⁷¹ kütük yirsin. Eyitmiş ki kaç kere
ḥarām-zādeye rāst gelem [T/90b] ol ḳadar let yirem ve bu beyt-i cān-güzār ki her-gāh
derd-i zebānumuzdur ḥāl-dili ile direm.

Nazm

(Fā 'ilātün/ Fā 'ilātün/ Fā 'ilün)

Dermendün gönlünü kim yäreler
Uğrasun ol derde kim yoḳ çäreler

⁴⁹⁶⁸ gitdi: -İ2

⁴⁹⁶⁹ Kit' a: -İ1, M

⁴⁹⁷⁰ muṭayebe: -İ1, M

⁴⁹⁷¹ kerre: -T

Kıt' a⁴⁹⁷²

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Eger mevrîd eger kelb-i hâkîrdür

Şaķın rencide itme bî-günâhı

Ki mazlûmuñ irer elbette qalmaz

Gide gide nişâne yeter âhı

Muṭayebe⁴⁹⁷³

İki rübâh bir tar şoķaķda giderken gördiler ki qarşudan bir hışm-nâk arslan gelür. Şöyle ki gâyet cev'ından gözleri büryân gibi qararmış ve nihâyet 'ataşından reng-i rüyı bozarmış idi. Çün rübâh-ı miskînler ol mâziķ mekânda sulṭân-ı sibâ' a râst geldiler. Şâh-ı bîd gibi lerzân oldılar ve hevl-i cândân püyân idüb şîr-i jiyân öñinde temelluķ gösterüb⁴⁹⁷⁴ ğaltân oldılar.⁴⁹⁷⁵ Şîr daĥî anlara *es'seyf'ül ea'z lâ-yakṭa' hu 'l-fezz*⁴⁹⁷⁶ (السيف الأعز لا يقطعه الفز) medlûlınca kemâl-i mülâyimât gösterüb mülâtefet itdi. Pes rübâhlar bîm-i cânlarından şirret u řeķâyâ şürü' itdiler. Biz ikimiz iki birâderlerüz bu yakında atamız vefât eyledi. Tamâm elli 'aded simîn-i cürb u şîrîn iĝnâmı intikâl eyledi. Hâlâ tevzî' u taķsîmden birbirümüze muĥâlefet üzreyüz. [M/68a] Egerçi kim sizlere zaĥmet⁴⁹⁷⁷ *ve'l-ķassâm fi'n-nâr* (والقسام فى النار)⁴⁹⁷⁸ miřdâķınca 'adem-i raĥmetdür amma kerîmuñ işi mürüvvetdür didiler. Şîr çünkim bu ĥaber-i meserret-eşeri istimâ' itdi. Zevķ u řevķ ile raķs u semâ' itdi ve rübâhlara hem-râh [T/91a] olub gitdi. Tâ bir menzîle degin ki bir ĥarâbe-i bârûye irdiler ve rübâhlar ol bârûda bir nice süvâriĥ gördiler. Pes rübâhuñ biri uşte ķoyunlar bu

⁴⁹⁷² kıt' a: -İ1, m

⁴⁹⁷³ Muṭayebe: -İ1/baş kısmı M nüshasında eksiktir.

⁴⁹⁷⁴ gösterüb: gösterdiler T

⁴⁹⁷⁵ ğaltân oldılar: -T

⁴⁹⁷⁶ A. Büyük kılıç korkuyu kesmez

⁴⁹⁷⁷ zaĥmet: zaĥmetdür M

⁴⁹⁷⁸ A. Paylaştıran ateştedir

bārūnuñ içindedür ben⁴⁹⁷⁹ varub⁴⁹⁸⁰ getüreyin⁴⁹⁸¹ diyü⁴⁹⁸² ol sürāḥdan içerü⁴⁹⁸³ girüb⁴⁹⁸⁴ can-ı şīrini pençe-i⁴⁹⁸⁵ şīr-i kazādan ḥalāş eyledi. Ba‘ de ‘z-zamān taşrada⁴⁹⁸⁶ ṭuran⁴⁹⁸⁷ rūbāh daḥī biraderüm ne çok eglendi fi‘l-ḥāl varayın göreyin diyü⁴⁹⁸⁸ ol daḥī ol suraḥdan içerüye [İ2/64a] girüb қоşınca cānın pençe-i ‘ iḳāb-ı kazādan kırtardı. Pes ikisi bile bir bülend dīvār üzre çıkub şīre āvāz idüb⁴⁹⁸⁹ eyitdiler. Şimden soñra girü⁴⁹⁹⁰ biz қoyunları üleşdük қassāma ihtiyāc қалмаdı siz buyuruñ.⁴⁹⁹¹

Қıт‘ a⁴⁹⁹²

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

Ele fırsat giricek⁴⁹⁹³ fevt kıлма
Olursın şīrveş sen dāḥī maḥrüm⁴⁹⁹⁴
İnanma қavline sāқın⁴⁹⁹⁵ ‘ adūnuñ
Yanarsa ger⁴⁹⁹⁶ öñinde nītekim mūm
‘ Adūnuñ mekrine aldanmaz ‘ āқıl⁴⁹⁹⁷
Olur fırsat viren a‘ dāya nemūm

⁴⁹⁷⁹ ben: -M

⁴⁹⁸⁰ varub: varayın M

⁴⁹⁸¹ getüreyin: cümlesin bir yire cem‘ ideyin M

⁴⁹⁸² diyü: didi M

⁴⁹⁸³ içerü: içerüye T

⁴⁹⁸⁴ ol sürāḥdan içerü girüb: -M

⁴⁹⁸⁵ pençe-i: -T

⁴⁹⁸⁶ taşrada: taşra T

⁴⁹⁸⁷ ṭuran: duran M

⁴⁹⁸⁸ diyü: diyüb M

⁴⁹⁸⁹ idüb: itdiler M

⁴⁹⁹⁰ şimden soñra girü: -M

⁴⁹⁹¹ biz қoyunları üleşdük қassāma ihtiyāc қалмаdı siz buyuruñ: siz buyuruñ biz қoyunları üleşdük üleşdük қassāma ihtiyāc қалмаdı M

⁴⁹⁹² Қıт‘ a: -İ1

⁴⁹⁹³ ele fırsat girecek: eger fırsat göricek İ2

⁴⁹⁹⁴ Vezin bakımından kusurlu

⁴⁹⁹⁵ sāқın: her-dem M

⁴⁹⁹⁶ ger: eger İ2

⁴⁹⁹⁷ Son iki mısra: -İ2, T

Muṭāyebe⁴⁹⁹⁸

Şinīdestem ki mişī çest u çālāk
Meger rüz ferū mi-cast bī-pāk

Domeş āndem be bālā şud ziyāde
Şenīdem ‘avret-i v’ey şud gūşāde

Mar u ora boz be-ḥandaş ki man rāst
Bedīdem ‘avrete-rā bī- kem u kāst

Şenīdeş berāncid u be-goft miş
Be-rūye boz ki ey ḥarvarvam riş

To rā vān sālha mişod mobarhan
Hemī binem bürehne ‘avretet men

Çe müddetha ki be-hem raftīm piyāde
Başībet-rā negüştem in gūşāde

To yek dīdī konūn ‘aybem bedānī
Be rūye men cirā ān yek beḥānī

Hezerān ‘aybha-rā Ḥaḳ bedāned
Be-rūye bendegāneş-rā neḥāned

Cinān şud resme in karīmān
Ḥaṭā bī-nend u būşānend be-dāmān

⁴⁹⁹⁸ muṭāyebe: -İ1, İ2, M

Haṭā baḥṣende bāṣed her ke rā nām

Vahad izūmar u ora inak fercām

Nazan bar rūyi kes hergiz ḥaṭāyeṣ

Ḥudā ṣaḥt dahad her rūz cazāyeṣ⁴⁹⁹⁹

شنیدستم که میشی چست و چلاک
مکر روزی فرومی چست بی پاک
دمش آندم ببا لاشد زیادت
شنیدم عورت وی شد کشاده
مراورابخندش که مان راست
بدیدم عورتت را بی کم و کاست
شنیدش برنجندش و بکفت میش
بروی بزکای خروار وم ریش
خر اووان سالها میشه هبر هن
همی بینم برهنه عورتت می
چه مدتها بهم زقتیم پیا ده
بصیبت را نکشتم این کشاده
تویک دیدی کنون عییم بدانی
برویی من چرا آن یک بخلنی
هزاران عیبها را حق بداند
برویی بند کانش را نخواند
جنان شددسم ایبت کریمان
خطا بینند و بوشانند بدامان
خطا بخشند باشد هر کرا نام
وهدایذو مرا ورا ینک فرجام

⁴⁹⁹⁹ A. Duydum ki çevik bir koyun/Meğerse bir gün hızlı hızlı zıplarmış/İşte o an kuyruğu biraz fazla kalkınca/Ayıp bölgesi açığa çıkar/Keçi bu manzarayı görünce pek gülmüş/Ki ey koyun senin her yerini açıkça gördüm/Koyun duyunca keçinin serzeniş ve gülüşünü/Git bakalım sakalı uzun keçi dedi/Yıllardır ne zaman bakarsam ben/Görürüm senin çıplak ayıp yerlerini/Onca yol birlikte yürüdük biz piyade/Ağzımı senin ağzın gibi hiç böyle açmadım/Sen bir kere gördün benim ayıbımı/Direk vurdun yüzüme bu ayıbı/Halbuki tüm eksiklikleri Hak görür ama/Kulun yüzüne vurmaz hiçbir zaman/Delikanlıların huyu ise/Böyle anlarda kendi elbiseleriyle örterler diğerlerinin ayıbını/Üne sahip olan her insan /Hatayı görür ama örter affederler/Bir kişide hata görünce yüzüne vurma/Yoksa Allah verir her gün cezanı

نزو بروی کس هر کو خطایش
خدا سخت دهد هر روز جزایش

[İ2/69b; M/69a] Muṭāyebe⁵⁰⁰⁰

Kilāba istifsār itdiler ki ayā gedālarla mā-beynūñüzde ʿadem-i ūlfet ve zindegāniye sebeb ve muḥāriṣe-i cāvidāniye mūcib⁵⁰⁰¹ nedür. Cevāb virdiler ki bāʿiṣ-i nefret kemāl-i ṭamaʿ vü ḵanāʿ atdür. Müşāheddür ki gedālarda tuz ile nān-ı⁵⁰⁰² ber-dūş yine nān u nemek içündür. Bedr gezüb pür-gavgā vü pür-ḥurūş ile mest ü bī-hūş. Seg-i miskīn-i gürisne ac⁵⁰⁰³ bŷy-ı cīfeye muḥtāc her laḥza muḵīm-i bāb-ı kanāʿ at ve sākin-i der-i riyāzetdür.

Ḳıṭʿ a⁵⁰⁰⁴

(Mefāʾilün/ Mefāʾilün/Feʾülün)

Teʿ alallah bu ḥikmetler nedendür

Ṭamaʿ insānda vü segde kanāʿ at

Yiyüb insān gezer ḥayvān gibi toḵ

Riyāzetle bulur ḥayvān kerāmet

[M/69b] Muṭāyebe⁵⁰⁰⁵

Bir kebüter bir mekānda iki beççe-i zība⁵⁰⁰⁶ perverde itmiş idi⁵⁰⁰⁷ ki henüz ḥün-ı ciger⁵⁰⁰⁸ māder-i minḵārında hüveydā⁵⁰⁰⁹ ve şafrā-yı beyza leb u dehānında peydā⁵⁰¹⁰

⁵⁰⁰⁰ muṭāyebe: -İ1

⁵⁰⁰¹ ve muḥāriṣe-i cāvidāniye mūcib: -M

⁵⁰⁰² nān u nemek: nān T,M

⁵⁰⁰³ gürsine-i ac: gürsine vü ac T

⁵⁰⁰⁴ Ḳıṭʿ a: -İ1

⁵⁰⁰⁵ Muṭāyebe: -İ1

⁵⁰⁰⁶ zība: zībayı T

⁵⁰⁰⁷ itmiş idi: itmişdi M

⁵⁰⁰⁸ ḥün-ı ciger: ḥün İ2, T

⁵⁰⁰⁹ hüveydā: peydā M

⁵⁰¹⁰ peydā: hüveydā İ2, T

idi ki bir gürbe-i zālīm ol iki mazlūmı⁵⁰¹¹ bir hīle⁵⁰¹² ile zafer bulub⁵⁰¹³ şikār eyledi.
‘Acebdür ki daḥī [T/92a] beççe-i miskinün laḥm u şahmından ol bī-rahmuñ
dehānında henüz baқыıye var idi ki bir kelb-i ‘ifrīt anı ağızından almak qaşdıyla
gürbenün eczāsın loğma loğma toğradı güyā ki hūn-ı beççe-i mazlūma⁵⁰¹⁴ uğradı.

Kit‘ a⁵⁰¹⁵

(Mefā’ılün/ Mefā’ılün/Fe’ülün)

Nażar kıl hāline⁵⁰¹⁶ her bir za‘ ifūñ
Terahhüm kıl günāhından güzer kıl
Seni eñ soñra ğarq-ı hūn ider bil
Hazer kıl hūn-ı mazlūmdan hazer kıl

[M/24a] Hikāyet-i Mānzūme⁵⁰¹⁷

(Mefā’ılün/ Mefā’ılün/Fe’ülün)

Meger ğuk ile bir mūş-ı fettān
Biri biri ile olmışdı yārān

Birbiriyle dil-beste iderdi
Ğamıyla birbirinün ğasta idi

İdüb birbirine anlar muḥabbet
İderlerdi dün ü gün ‘ıyş u ‘işret

⁵⁰¹¹ mazlūmı: mazlūmlara T, M

⁵⁰¹² hīle: hīle T

⁵⁰¹³ zafer bulub: -İ2

⁵⁰¹⁴ mazlūmı: mazlūmlara T, M

⁵⁰¹⁵ Kit‘ a: -İ1

⁵⁰¹⁶ hāline: -M

⁵⁰¹⁷ hikāyet-i manzūme: -İ1

[İ2/64b] Gelüb biri birinüñ hānesine

Şunardı el uzadub dānesine

Çalurđı āşikāre mūş-ı yağmā

Şuyı ıalub iıerdı gūk-i ammā

Taıazā eyledükce iştıyākı

Gelürdi mūş ğūıa ittifākı

Biri biri ile⁵⁰¹⁸ her rüz tā-şām

Bu vech ile geçürürlerdi eyyām

Didi ol mūş birgün kıurbağaya

Gelürem gāhi ben bāb-ı sarāya

Bulnursın iıerde sen kemerde

ıururdum ıaşrada ben reh-güzerde⁵⁰¹⁹

Oluram ol kıadar kıābuñda yālān

İrişmez ğūşuña il-lā ki efgān

Dönüb nevmīd her dem vuşlatuñdan

Çaluram şöyle māhrūm soşbetüñden

Olub dīdāruñuzdan çünki maşrūm

Yanaram ıaşretüñden nitekim mūm

⁵⁰¹⁸ biri ile: birine T

⁵⁰¹⁹ güzerde: güzārde T

[T/92a] Bu gönül eyleyelüm imdi çäre
Ki yokdur bende tākāt intizāre

Didi pes kurbağa mūşa gel imdi
Bu derde yine sen çäre kıl imdi

Açub ağzın didi pes mūş-ı fettān
Kılayın ben buña⁵⁰²⁰ bir çäre kıtlan

Varub bir rīsümān buldı yabanda
Getürdi hazır itdi ānı anda

[M/24b] Bir ucın kendü pāyine idüb bend
Bir ucın kurbağaya itdi peyvend

Pes andan soñra hem ol iki yārān
Yuvasına varub oturdı pinhān

Kaçan kim biri taşrada⁵⁰²¹ giderdi
Ayağıyla ipi taħrīk iderdi

Olub sūrāh içinde ol da āgāh
Çıķub taşra olurlar idi hem-rāh

⁵⁰²⁰ buña: derde T

⁵⁰²¹ taşrada: taşra T

Bu vechile olub hergün mülâkât
Görürlerdi ne ise her murādât

Gice gündüz ol iki yâr-ı ğârı
Geçürürken bu vechle rüzigârı

Yuvasından çıkub birgün meger mûş
Diledi kim varub ğuqa ola dûş

Görüb yol üzre bir dülengeç ânı
Înüb yire hemân kapdı şıçanı

Uçub çıkdı hevâya mûşı aldı
Aşıldı kurbâğa yânınca⁵⁰²² kaldı

Biraz çün kurbâğa çıkdı hevâya
Niçün uğraduğın bildi kazâyâ

[İ2/65a] Didi nâ-cins ile idenler ülfet
Bunuñ gibi kazâyâ uğrar elbet

İder nâ-cins ile sohbet şakîdür
Şaķinüñ böyle aşılmak haķıdur

⁵⁰²² Kurbâğa yânınca: yânınca kurbâğa M

Kıt' a⁵⁰²³

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Şakın nā-cins ile ülfet ' abeşdür
İrağ ol mümkün oldukça efendi
[T/93a] İştüñ mi iden nā-cinsle şöbet
Bacağından aşılır şöyle kendi

[M/68a] Muṭāyebe⁵⁰²⁴

Bir dilkü⁵⁰²⁵ gice ile şehre gelüb makiyān cüst u cū iderken bir boyacı dükkānında⁵⁰²⁶
birkaç makiyān görüb⁵⁰²⁷ anı⁵⁰²⁸ künes zann idüb⁵⁰²⁹ gāyet hırşından içerüye girüb
boya küplerinüñ birine düşüb ve⁵⁰³⁰ āndan çıkub yine⁵⁰³¹ birine dāhi düşüb muḥaşşıl
birkaç küpe düşüb güç ile ḥalāş olub şahrāya düşdi. [M/68b] Çünkim 'ala 'ş-şabaḥ
çün⁵⁰³² kendüye nazar ider⁵⁰³³ görür⁵⁰³⁴ ki lāciverd u sürḥ u zerd boyalar ile
boyanmış⁵⁰³⁵ reng-ā-reng olmuş.⁵⁰³⁶ Ben şimdengiru ṭāvus oldum ḥamdullah
dilkülükden ḥalāş buldum varayın hem-cinslerüme mülḥaḳ olayın ne belādur ki her-
gāḥ ḥavf-ı şayyād-ı bīdād ile aç cife-i mākiyāne muḥtāc üftān u ḥayrān pūyān idevüz.
lāyıḳdur ki zümre-i iḥvāndan yaña gidevüz diyüb dāhi şehre ṭoḡru yol ṭutdı.⁵⁰³⁷ Çün
biraz gitdi bir merğzār gördi ki içinde birkaç sürḥ-ı sefid ṭāvuslar cevelana gelmişler

⁵⁰²³ Kıt' a: -İ1

⁵⁰²⁴ muṭāyebe: -İ1

⁵⁰²⁵ dilkü: rübāḥ M, T

⁵⁰²⁶ dükkānında: dükkānın M

⁵⁰²⁷ birkaç makiyān görüb: -M

⁵⁰²⁸ anı: -M

⁵⁰²⁹ idüb: itmekle M, T

⁵⁰³⁰ ve: -İ2

⁵⁰³¹ yine: -İ2

⁵⁰³² çün: -İ2

⁵⁰³³ ider: kılar T

⁵⁰³⁴ görür: gördi İ2, T

⁵⁰³⁵ boyanmış: -İ2, T

⁵⁰³⁶ rengarenk olmuş: -M

⁵⁰³⁷ ṭutdı: dutdı İ2

idi ve cilvelerle⁵⁰³⁸ eṭrāf-ı bāğ u rāğa pertev şalmışlar idi. Rübāh-ı gümrāh-ı miskīn ānlara meyl idüb ve bāğ içine gidüb diledi ki ānlara mülḥaḳ ola. Çünkim⁵⁰³⁹ ṭāvuslar ḥilāf-ı cinslerinden kimesne gördiler. Ānı bir rubāh-ı ḥīle-kār⁵⁰⁴⁰ zann idüb kemāl-i ḥavflarından cenāhların birbirine⁵⁰⁴¹ ḳaḳub perişān u gürīzan oldılar. Çün⁵⁰⁴² bāğ-bān ol vāḳ^c adan ḥaberdar olub⁵⁰⁴³ ilerü vardı ne görse ki⁵⁰⁴⁴ bir rübāh-ı gümrāhdur ki reng-ā-reng postıniyle [T/93b] ṭāvuslar ardınca püyān ider. Bağ-bān anı ḥīle-bāzdur⁵⁰⁴⁵ ṭāvusları yimege⁵⁰⁴⁶ geldi şanub⁵⁰⁴⁷ ol miskīni⁵⁰⁴⁸

Mıṣra^c

Be bu kendü ayağıyla ele gelmiş şikār ancaḳ
diyüb daḥi bir çöb deste ile⁵⁰⁴⁹ urub ḳatlı idüb⁵⁰⁵⁰ postın çıkardı⁵⁰⁵¹ fetl itdi diyü satın
alub bāzāra gitdi.⁵⁰⁵²

Ḳıṭ^c a⁵⁰⁵³

(Mefā^ʿilün/ Mefā^ʿilün/Fe^ʿülün)

Ḥilāf-ı cins ile şoḥbet yaraşmaz

Yürü terk it efendi bu ḥıṣālı

⁵⁰³⁸ cilvelerle: cilveler ile İ2

⁵⁰³⁹ çünkim: çün İ2, T

⁵⁰⁴⁰ kār: sāz İ2

⁵⁰⁴¹ birbirine: -M

⁵⁰⁴² çün: -M

⁵⁰⁴³ olub: oldı İ2, T

⁵⁰⁴⁴ ki: -M, T

⁵⁰⁴⁵ ḥīle-bāzdur: -M

⁵⁰⁴⁶ yimege: ekle İ2

⁵⁰⁴⁷ bağ-bān anı ḥīle-bāzdur ṭāvusları yimege geldi şanub: -T

⁵⁰⁴⁸ ol miskīni: -M

⁵⁰⁴⁹ mıṣra^c be bu kendü ayağıyla ele gelmiş şikār ancaḳ diyüb daḥi bir çöb deste ile: -İ2

⁵⁰⁵⁰ ḳatlı idüb: -İ2, M

⁵⁰⁵¹ postın çıkardı: -M

⁵⁰⁵² fetl itdi diyü satın alub bāzāra gitdi: -T

⁵⁰⁵³ Ḳıṭ^c a: -İ1

Şoyub bazāre ilterler senüñ de⁵⁰⁵⁴

Çıkarur⁵⁰⁵⁵ postı⁵⁰⁵⁶ obür dilkü mişāli

[M/70a] Muṭāyebe-i Manzūme⁵⁰⁵⁷

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

[İ2/65b] Meger kim cem^ç olub birkaç merākib

Giderlerdi yola tutub mevākib

Biri ol zümreden eylerdi nā-gāh

Tutub gitdi bir āḥir cānibe rāh

Varub ol gice bir mezra^ç ya irdi

Sevindi mezra^ç -i ḥaḍrāya irdi

Yidi içdi şabaḥ olunca yatdı

Şabaḥ oldı düşindi yola gitdi

Öbür yola gidenler çekdiler ğam

Bulımadı biri āb u ^ç alef yem

Yarındası biri biri ile yarān

Buluşub oldılar ḥandān u şādān⁵⁰⁵⁸

⁵⁰⁵⁴ şoyub bazāre iletürler senüñde: idenler nā-cinsle ülfet İ1

⁵⁰⁵⁵ çıkarur: sākın İ2, T

⁵⁰⁵⁶ postı: postuñ İ2, T

⁵⁰⁵⁷ müṭāyebe-i manzūme: ḥikāyet-i manzūme İ2: -İ1

İdüb herkes ser-encāmın⁵⁰⁵⁹ hikāyet

Biri birine itdiler rivāyet

Hikāyet eyledi tenhā giden ħar

Ne ni‘ metler aña oldu müyesser

Öbür ħarlar daħi heb söylediler

Ser-encāmın hikāyet eylediler

Didiler gerçi açlıqdan abışduq

Velīkin şubħ olunca tā depişduq

[M/70b] Öbür ħar didi ben de ac olaydum⁵⁰⁶⁰

Ġıdāya ol gice muħtāc olaydum

N’olaydı ben⁵⁰⁶¹ bu yārānum ħatında

Bulınaydum depişme şöħbetinde

⁵⁰⁵⁸ ħandān u şādān: şādān u ħayran İ2

⁵⁰⁵⁹ encāmın: encāmūñ T

⁵⁰⁶⁰ öbür ħar didi ben de ac olaydum: didi öbür ħar nolaydı ac olaydum T

⁵⁰⁶¹ ben: tek M

Kit' a⁵⁰⁶²

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

[T/94a] Hudâ hafz eylesün mü 'min olanı
Belâdur özge belvâ-yı hafıyye
Dügündür iller ile⁵⁰⁶³ gelse⁵⁰⁶⁴ mâtem
İzâ ' ammet ni' me t̄abet belıyye⁵⁰⁶⁵

Münâcât-ı Âlî-Cenâb Kâdıyü 'l-Hâcât⁵⁰⁶⁶

(Mefā 'îlün/ Mefā 'îlün/Fe 'ülün)

İlâhî Âdem u Havvâ haqıyçün
Rumûz-ı ' alemü' s-semâ haqıyçün
İlâhî Âdemün ğurbetleriyçün
Kazâdan çekdügi⁵⁰⁶⁷ şedîdleriyçün⁵⁰⁶⁸

Gözi yaşı için Âdem şufinün
Necâtı haqqı için Nüh Nebinün
Süleymân Nebinün ' izzetiyçün
Çarıncanun haqır u zilletiyçün

⁵⁰⁶² Kit' a: -İl

⁵⁰⁶³ iller ile: illeriyle M

⁵⁰⁶⁴ gelse: gelüpse İ2

⁵⁰⁶⁵ اذا عمت نعم طابت بليہ: A. toplulukla gelen nimet belayı iyileştirir.

⁵⁰⁶⁶ münâcât-ı âlî-cenâb kâdıyü' l-hâcât :- İ1, M: münâcât: İ2

⁵⁰⁶⁷ çekdügi: geldügi T

⁵⁰⁶⁸ şedîdleriyçün: şiddetleriyçün T

İlāhī Eyyübün muhtarıyçün
Belādā çekdügi şiddetleriyçün

Halīlün şiddet-i nārı haqıyçün
Belā erbābınuñ zārı haqıyçün

İlāhī pīr-i Ken‘ān çeperiyçün
‘Azīz-i Mışır hānuñ ‘izzetiyçün

[İ2/66a] Habībün Mustafānuñ hürmetiyçün
‘Ulü’l- emr murtażānuñ haşletiyçün

Belāya şabr için enbiyānuñ
Üzerine hayr için evliyānuñ

Hasan içdügi cām-ı semm haqıyçün
Benefşe tutduğı⁵⁰⁶⁹ mātem haqıyçün

Şehīd-i Kerbelānuñ kānı için
Şusuz cānı virenler cānı için

Gözi açıklaruñ seyri haqıyçün
Kamu mühsinlerüñ hayrı haqıyçün

Feleklerde melekler hürmetüyçün⁵⁰⁷⁰
Kabül olan du‘ālar hürmetüyçün

⁵⁰⁶⁹ tutduğı: dutduğı T

⁵⁰⁷⁰ Beyit: -İ2

Feleklerden geçen ʿ arşūn ḥaḳıyçūn⁵⁰⁷¹

Döşenmiş yedi ʿ kat ferşūn ḥaḳıyçūn

[T/94b] Gicelerde olan seyrler ḥaḳıyçūn

Yedi iḳlīmdeki pīrlar ḥaḳıyçūn

Şararmış reng-rūy için ḥazānuñ

Gözi yaşı için āb-ı revānuñ

Terahḥūm eyleyüb gözüm yaşına

Beni yaḳma cehennem āteşine

Münācāt⁵⁰⁷²

(Mefā ʿilūn/ Mefā ʿilūn/Fe ʿulūn)

Yüzüm ḳaresine baḳma İlāhi

Cehennem odına⁵⁰⁷³ yaḳma İlāhi

Günāhumı yüzüme urma ya Rab

Ḳapuñda derdmendün sürme ya Rab

Yüzi ḳara günāhkāram⁵⁰⁷⁴ bilürsin

Faḳīr u ʿ āciz u zāram⁵⁰⁷⁵ bilürsin

⁵⁰⁷¹ Beyit: -İ2

⁵⁰⁷² münācāt: -İ1, M: başlık: -T

⁵⁰⁷³ cehennem odına: cehīm içinde İ2

⁵⁰⁷⁴ günāhkaram: günāhkarum T

⁵⁰⁷⁵ zāram: zārum T

Çü ben mücrim gelem maḥşer yirine
Kalem çek seyvi 'ātum defterine

Günāhkāram saña lāyık 'amel yok⁵⁰⁷⁶
Velī deryā-yı lüḥfuḥda celeb çok

Şuçum⁵⁰⁷⁷ 'afv olmadın görürseler ger
Yüzün döndüre benden ehl-i maḥşer

Şu deñlü eyledüm 'işyānı çok çok
Cehennem içre varacaḡ yüzüm yok

Günahumla beni şermende kılma
İlāhī ḡahr ile efgende kılma

Baña kılmazsa luḥfuḥ ger 'ināyet
Daḡī kimden umayın ben şıyānet

Ne zühdüm var ne ḡā' at ne 'ibādet
Hemān lüḥfuḥdan umaram⁵⁰⁷⁸ hidāyet

Ne şūfiyem namāzum var elümde
Saña layık ne zıkrüm var dilümde

Ne şeyhem elde tesbīh görünür
Ne vā' azdan revām yirde sürinür

⁵⁰⁷⁶ Beyit: -İ2

⁵⁰⁷⁷ suçum: suçum T

⁵⁰⁷⁸ umaram: umarum T

Saňa ma‘ lūm degül mi pādişāhum
Cenabuñdan ne setr idem günāhum

[İ2/66b] Yüzüme urmasun şūfī güzāfum
Benüm çün fişķum vār i‘ tirāfum

[T/95a] Egerçi vardurur peyk peyk günahum
Velī var her günāhumçün biñ ⁵⁰⁷⁹ āhum

Ne deñlü ‘ āciz u zār u rebūnam
Şaķī vü fāsıķ-ı maħrūm u ħūnam

Ümidüm var velī luţf-ı Ĥudāya
Terahķum eyleye Baħrī gedāya

Ben inkār eylemem sehv u ķuşūrum
Benüm tã‘ āt ile yoķdur ğurūrum

Ĥudānuñ luţfına var istinādum
Cenāb-ı ‘ izzetinedür i‘ timādum

Umaram lütf-ı Ĥaķ ķılmaz ferāmūş
O dergāhdan kimesne gitmedi boş

⁵⁰⁷⁹Metnin devamında: gün İ2

Hätimetü 'l Kitâb⁵⁰⁸⁰

(Mefâ 'îlün/ Mefâ 'îlün/Fe 'ülün)

Niyâzum budurur bu hâş u 'âmı

Ṭuta ma' zür oquyanlar haṭâmı

Du' â-i hayr ile⁵⁰⁸¹ yâd eyleyeler

Ḥayırla rûḥumuz şad eyleyeler

Eküb bir Fâtiḥâ iḥsân ideler

Bizi iḥsân ile⁵⁰⁸² şadân ideler

Belâdan şakla yâ Rab anı her ḥin

Du' âda bulına hem diyeler amîn

Şorarsañ hicretün yazdum nesinde

Ṭoḫuz yüz toḫsan üçünci senede

Ġalatdur ekşerî gerçi bu kışşâ

Çıkar ala⁵⁰⁸³ şahice nice haşşâ

⁵⁰⁸⁰hätimetü' l- kitâb: -İl, M: münâcât İ2

⁵⁰⁸¹ hayr ile: hayriyle T

⁵⁰⁸² iḥsân ile: iḥsânla T

⁵⁰⁸³ ala: ellice T

Alur her kışşadan bir ھاřřa ‘arif

Görüb dimez ğalatdur kışşa ‘arif

Benüm heb itdügüm gerçek ھاřädur

Kerim olanlaruñ işi ‘ařädur

Nice yañlıř deger bir kez añılmaķ

Bir añılmağadur bunca yañılmaķ

Cihānda hiç ھاřāsuz kimse olmaz

Meger ol kim ھاřāsın kendü bilmez

[T/95b] ھاřā ādem olanda kem degüldür

ھاřāsın bilmeyen ādem degüldür

İşitmişsin meşeldür söylenür sen

ھاřā merfū‘ degüldür cins-i beřerden

Temmet

Sadece Milli Kütüphane Nüshasında Yer Alan Hikayeler

Muṭāyebe

Ümerā-i ehl-i hı̄ssetden birisi yemin idermiş ki benüm bir aḳçe ve bir pulum yoḳdur. hı̄zmetkārından biri yā sulṭānum sepedler içinde bütün bütün k̄iseler ile ṭolan aḳçeler kimüñdür dimiş. Bre kāfirler ol bütün k̄iseler benüm midür ancaḳ ol k̄iseler arasında bir yarım k̄ise vardır benüm olan oldur dimiş.

Ḳıṭ‘a

(Mefā ‘ilün/ Mefā ‘ilün/Fe ‘ülün)

Nedür bu hı̄ssetüñ aşı bilürsin
Degülsin çün cihān içinde lābiş
Nidersin şaḳlayub mālı ki eñ soñ
Telef eyler anı ḥādiş ya vāriş

Muṭāyebe

Ümerā-i İslāmiyetden biri Dilki Sinān Beg dimek ile muḳallib imiş. Vaḳtiḥā ki hı̄zmetkārlarına bre baña bir kürk getürüñ diyü buyurur. Aralarından ba‘ zı şūrīdesi sulṭānum ne āşıl kürk getürelüm buyuruñ diyü ḳarşusına geḳüb ṭururlarmış. [M/28a] Dilküligin yüzine urarlarmış.

Ḳıṭa‘

(Fā ‘ilātün/ Fā ‘ilātün/ Fā ‘ilün)

Bī-ḥuzur olma begüm elḳābına
Añladur çün er laḳab ile dāyim
Bu meşeldür eskiden dirler bunu
Tenezzül ile ‘l-añ şüretü ‘s-sīmā‘

[M/74a] Muṭāyebe

Bir ḳaryede bir mümsik ya‘ nī varyimez vefāt ider. Ḥātunını bir merd alur. Birgün muṣāḥabet ider ki ḥātuna eyitmiş. Dirler ki senüñ evvelki erüñde māl var imiş fi‘l-vāḳi‘ nesne var mı idi ve saña ve evlādına nesnecik intikāl itmedi mi. ‘Avret eyitmiş. vallāhī ben anuñ elinde ve dilinde nesnesi varidigün işitmedüm ve görmedüm. illā gāhi yimek yiyüb ḳalkduğı zamān ol oturduğı mekāna ayağıyla urub Tañrı cānum almasun seni ṭoldurmayınca diyü kendü kendüye söylerdi. Ḥerīf eyitmiş anı saña dirmiş ya‘ nī Tañrı cānum almasun senüñ ḳarnuñı doldurmayınca. Pes birgün ‘avreti bir yire gönderüb ve kendüsi eline ḳazma alub ol mekānı ḥafr itdi ānda bir desti ṭolusı zer-i meskūk buldı. Kifāyet-i haḳdārı alub bāḳıyyesi yine ta‘biye itdi. Andan soñra ol dāḥi yimekten ḳalkduḳça ol mekāna ayağı ile urub Tañrı cānum almasun tā seni boşatmayınca dirmiş.

Ḳıṭ‘a

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

Ne mümsik ol efendi gel ne müsrif

Ḥayurlısı umūruñ evsaṭıdır

Buyurdı Ḥaḳ ullah soñında

Ve-lā tusrif fevā umūri⁵⁰⁸⁴ ḥikmetdür

Muṭāyebe-i Manzūme

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ūlün)

Meger birgüni eyyām-ı şitādā

Giderdüm bir yire yolcı piyāde

⁵⁰⁸⁴ و لا تسريف اموری A. İsrif etmeyin

Esüb yeller yağardı berf u bārān

Görinmezdi hevā ʔolmıřdı ʔūfān

Giderken balçıĝa batdı ayaĝum

İşitdi bir řadā anda ʔulaĝum

Ki ey bī-çāre bunda ne gezersin

Meger iki zenūñ var kim bezersin

Oturmazsın niçün epsem öñinde

İki mi ‘āvratuñ yoħsa senūñ de

Meger sende iki ‘avret dutarsın

Çaçub evden bu balçıĝa yatarsın

Nazm

(Mefā ’īlün/ Mefā ’īlün/Fe ’ülün)

Ala ol kim dutarsın iki ‘avret

‘Aceb var mı ĥuzūruñ nice yā Rab

Belūñ büküb ʔatalum ĥizmetūñde

Olursın anlaruñ her rüz ile şeb

Ne aşşı çünki ānlar yine evde

Çekişübler iki ʔancuĝ gibi heb

Muṭāyēbe

Bir laṭīfe işitdüm bir kimesne söyledi. ‘Avretlerüñ sefahatuñ naḳl eyledi kim ḥānumda bir beççe-i gürbe var idi. Aña ta‘alluḳum olmaḳ ile ve her-gāh geldükde yanuma gelmaḳ ile aña kendü elümden loḳma virürdüm ve hoş görürdüm. Birgün [M/74b] yine yanuma gelüb ve gögsüm üzre alub oḥşayub oynadurken ānı gördüm ki bānū-yı ḥāne dest-i gazāb ile ol bī-günāhı ḳavrayub yire çaldı ve vāveylāh bu murdārı her-gah oḥşayub gögsüñe çıkarursın beni bir gün bir kerrecik dizüñe dāḥī almamışsın ve kedi yavrusı ḳarār-ı iltifāt ḳılmamışsın didi.

Nazm

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Kedinüñ yavrusın ḳıskānur erden
İşitdün mi dilā bir böyle ḳancık
Cimā’ itdün iki üç kerre bir an
Uşanmaz dir ne imiş bu oyuncuḳ
Ne deñlü besleseñ ḥelvālar ile
Ḥıyār turşusını özler ḳadincık
Ḳatı az şuyla soyunmaz efendī
Ṭutuşduḳda anuñ gibi firuncuḳ

Muṭāyēbe

İki deyyüş bir yirde çekişürlermiş. Ol biri ḡazāba gelüb ol birine bre yüzi ḳara gidi dimiş. Ol dāḥī aña sensin dimiş. Ehl-i dillerden biri anda ḥāzır imiş. İşbu ḳıṭ‘a’i oḳumış.

Ꞑıı' a

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

İşitdükde bu güftarı gülersin
Zarūrī iḳtizā eyler çü gülmek
Ki yüzi ḳara dimiş bir birine
Çekişüb bir ocaḳda iki çölmek
Ḳařı rastuḳ nigār için revā mı
Yüzi ḳara deyūs añasu gülmek
Yüzi ḳara olub saĝ olmaḳdansa
Zihī devlet [olur] yüzi aḳ ölmek

Muṫāyebe

İki yek-çeşm pür-ḥıřm olub ve kemāl-i ğazaba gelüb bir yirde çekişürlermiş. Ol biri ol birine kör la'ın dimiş. Ol dāḥī eṫrāfına bakub Müslümānlar ya ben buña ne diyen dimiş.

Nazm

(Mefā 'īlün/ Mefā 'īlün/Fe 'ülün)

Görimez kendünün çeşminde bir çöb
Görür eller gözinde ba' zı belvān
Olur kendüsi biñ ' ayb ile mestür
Elün bir ' aybın aftābe virür cān
şatar ḳıymetlü kendü ' arzın amma
Senün ' arzın satar bir pula nā-dān
Eger ' āḳil olsa düşmen ne ğamdur
Ki yegdür yār-ı cāhilden ol her an

Muṭāyebe

Cāḥez ki fuṣāḥā-i ‘Arab vü büleḡā-i rüyü’l-edeb zümresinden bir şalış idi. Ammā vecāhetden menī‘ vü maḥrūm ve ḡāyetde kerih-manzar u ḡabīḥ-rüy u ḡabīḥ-ḥurṭūm idi. Kendüsi naḡl idermiş [M/75a] ki bir gün şehir içinde ben bir ‘avret görüb ve elümden yapışub bir naḡḡaş dükkānına beni getürdi ve ol üstāda ḥiṭāb idüb hem-çünīn didi ve andan gitdi. Ben müteḥayyīr oldum ki bundan ne ola. Pes ol üstāda bunūñ sebebin şordum. Eyitdi. Dünki gün bu ‘avret baña gelüb şeyṭānı taşvīr ile ve baña vir didi. Ben dāḡī eyitdüm. Şeyṭān ne şekilde olur. Saña nice taşvīr ideyin pes gidüb uş seni getürdi hem-çünīn didi.

Nazm

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

İşitdün mi dilā bu ḡahbe ve ātī
Virürler nice ehl ‘arza reng
Güzel olsun yaḡud çirkin severler
Oruspılar olinca yārān u deng
Yüzi aḡluḡlı ‘avretler erinün
Yüzün ḡara ider çün müy-ı reng
Er olanlar anuñçün ‘avretün hiç
Başından eksik itmez muşt u seng

Muṭāyebe

Şu‘rā-i devlet Benī Ümmīye’den helālī için ḡāyet de ekül idi dirler. Kendüsi dimiş ki bir kerre ḡāyet de ac oldum ve altumda bir deve var idi ki binmiş idüm. Ānı zebḡ idüb o gün ānı cümle yidüm. Ancaḡ baş ve ayaḡları kaldı. Ol gice ‘avretüme cimā‘ itmek istedüm. Ḳarnum toḡluḡından idemedüm. ‘Avretüm eyitdi. Sen baña nice yaḡınlıḡ idersin ki mā-beynümüzde bir deve vardır.

Ꞑıꞑ' a

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Bulursa bir deve yir örgüc ile
Nice hayvānlar olur bunlar İlähī
Eger çok yaşasaydı böyle ekkāl
Buña yitmezdi deryālarda her māhi
Olaydı ger fezāda böyle hayvān
Ꞑomazdı bāğ-ı 'ālemden giyāhı

Muṭāyebe

Ve mezbūr helāliyçün dirler ki günde ikiyüz 'aded rağīf ve iki batmān ṭuz ve bir
büzgale ya' nī oğlağ yidi ve bir günde yidügi dōrt beş gün kifāyet idermiş.

Ꞑıꞑ' a

(Mefā'īlün/ Mefā'īlün/Fe'ülün)

Niçündür ḡarnı çatlamaz İlähī
Ta' accüb eylerem böyle gidinün
Ayā kāfir-nihād u kād-ı ṭab' ı
Nedendür böyle eklün yok mı dīnün
[M/75b] Ne aşşı böylece çok çok ekelden
Meger kim 'ömrüne var ise kinün
Riyāzet ihtiyār eyle dilerseñ
Dırāz olsun bu 'ömr-i nāzeninün

Muṭāyebe

Ve hülefādan Süleymān İbn-i 'Abdü'l-melik içün daḡī dirler ki günde yüzer rıṭl
ṭa'ām yirdi. Ġālība otuz vaḡiyyeden ziyāde olur. 'Ömer Bin 'Abdü'l-'azīz

zamānında biri naql itmiş ki bir gün Süleyman bin ‘ Abdü‘l-melīk benüm bağçeme geldi. ‘ Ömer Bin ‘ Abdü‘l-‘ azīz ile bir ağac gölgesinüñ altında oturdu ve baña eyitdi ki hāzır ta‘ āmdan nesne yok mı ben eyitdüm. Bir semüz baqara südi ile mürebbī oğlāk vardur ušte āteş kenārındadır. Tīz gelsün didi. Āndan ol büryānı on beş ‘ aded ragīf ile getürdiler. Bir kimesne’i da‘ vet itmedi. Yaluñuz cümlesin ekl idüb eyitdi. Dāhī bir nesneñ yok mı eyitdim. Uş yedi ‘ aded simīn u şīrīn tāvuk hindi vardur. Getürsünler didi. Ānları cümlesi yidi. Andan soñra yigirmi ‘ aded baṭīh hindi ki her biri dörd rīş-i kubbeye çekerdü cümlesin ekl eyledi. Anda serīrine oturdu ve halk gelüb ‘ ādet-i me‘ lūfe olan simaṭ çekildi ve envā‘ eṭ‘ ame döküldi. Yine ol ta‘ āmdan sāyirden artuq yidi ve dirler ki vefātı imtilādan olmuşdur. Birgün bir Naşrānī bir zenbīl dolusı beyze ve bir zenbīl ṭolusı tāze incīr getürür. Cümle ol beyzeleri ekl idüb üzerine ol bir zenbīl ṭolusı tāze incīri dāhī ekl ider vefātından bu sebeb olur.

Nazm

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Cihānda böyle ekkāl olmağısın
Müyesser eyleme yā Rab faṭīre
Ġanīlerden olursa ol kayrumuz
Bulur ni‘ met o her varduğı yire
Faṭīr olursa dirler varduğında
Yürü var git yıqıl Allah vire
Ḳurıdur ni‘ met-i bāğ-ı cinānı
Bu hırş ile cehennem içre gire

Muṭāyebe

Temeşvārda ḳazı efendiden istimā‘ eyledüm. Anlar didiler ki bir kimesne bizüm maḳzarumuzda biñ ‘ aded tāvuk u yumurda [M/75a] ekl eyledi ve biz ve nice

kimesneler dāhī müşāhede eylediler egerçi muhālatdan bir nesnedür lakin şekā
ihbāriyle sābit olmuşdur.

Qıṭ‘a

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Ne hayvānlar olur insān içinde
Degül beyza nice yüz baş kelem yir
Velī insān olanlar günde bir kez
Bir iki loḡma girürse elem yir
Nice taḡşīl-i rühānīyet olur
Seg nefsün ala ol kim biñ şikem yir

Muṭāyebe

Ve bu ḡaḡir müşāhede eyledüm ki bir tiryāḡī yüz on bir dirhem berş yidi ve andan
nice kimesneler var idi ihvāndan gördiler.

Nazm

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Yüz on dirhem yiye tiryāḡi-i berş
Aña zaḡḡüm-ı düzeḡden ne pervā
Anuñ duymaz ḡarāretten derūnı
ḡamīm içsün gerekse ol şo’uḡ mā
ḡatı çoḡdur bu tiryāḡī zarīfe
Bir uğurdan eger olaydı ḡelvā

Muṭāyebe

Ebū- Nüvās ki eşher-i şu‘arā-i ‘Arabdandır şoḥbet-i ğilmāna mā’il idi ve mu‘āşeret-i sāde-rūyān ile ‘āmil idi. Bir gün bir meclisde va‘z diñlerdi ve bir maḥbūbuñ ardına oturub va‘z u naşihat diñlerdi ve öñinde oturan dil-ber oğlan te’şir-i va‘zdan ve naşihatden ağlardı. Ebu Nüvās dāḥī yanında ağlardı. Anı ba‘zı yārānı görüb bekāsın nedāmet-i a‘māl u ef‘ālinden şanub bi-ḥamdü’llilah seni dāḥī korqusından ağlar gördük dimişler. Ebū Nüvās eyitmiş. Benüm ağladuğum nedāmet-ḥālümden degül belki bu oturan civān-ı sāde-rūnuñ ağladuğına ağlaram ayrıķ nesneye ağlamam.

Nazm

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Niçün inşāfa gelmezsın nedür bu
Ala ey vā‘iz-i dehrī iden ğuş
İçüb ğaflet meyın mağrūr u sekrān
Gezersin bezm-i dünyā içre ser-ḥuş
Nedür bu bāde-i ‘aşķ-ı mecāzī
Yürü eyle ḥaķāyık şiretin nüş
Dühül gibi döversin sineñ elle
Maķāmāt-ı muḥabbetden içün boş

Muṭāyebe

Bir ḥerīf Ḥüdādan māl istermiş ve dirmiş yā Rabb yirlerde medfün olan sīm u zerden ve ḥāk içre mahzün olan dirāḥīm u dīnārdan [M/75b] baña bir nesnecik ‘ināyet eyle bu ārız ile miskīn ḥasta olub iç ağrılarına uğrar ve ḥançer-i ḥarmān ile bağrını doğrar. Tamām bir yıl miķdārı içinden ķan iner. Zavallu bildür olmuş ḥastaya döner. Birgün taķazā-yı dem tutub def‘-i şiklet içün taşra çıķmağa mecālī olmayub ḥānesinüñ bir bucağında işinürken eline bir ḥum ṭolusı sürḥ-i sefīdden nesne girer. Başın ķaldurub

eyitmiş. Yâ Rabbî egerçi âdeme istediğın virürsin amma kanlar şıçdırmayınca virmezsin ve def -i taķazadan gözleri kör olmayınca görmezsin.

Nazm

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Zer istersin ala ol rāyigāne

Ele girmez kızıl kan şıçmayınca

Olur mı dürr ile meşhūn şadef gör

Deñizde acı şular içmeyince

Virür ānuñ felek illā ne ışşı

Ķomaz maḥşül-i 'ömrüñ yimeyince

Muṭāyebe

Eş'ab-ı tamā' birgün bir meclisde eyitmiş ki. Ben bu gice bir düş gördüm nıŝfi gerçek nıŝfi yalan. Eyitmişler nedür ol. Eyitmiş ki bu gice rüyāmda gördüm ki elüme bir kanṭar zer-i meskūk girüb ve ānı hırş ile alub götürürken ağırlığından cümle eteklerüm ve bacaklarum yestehledüm çünkü uyandum. Altun yok ve eteklerüm bacaklarum yok.

Nazm

(Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/Fe'ülün)

Ala ol kim görürsin ḥ'āb içinde

Elinde var zer-i meskūk çendin

Seni āb u 'alef ardınca ilter

Bezersin her gice ḥırsuñ semendin

Ki aç tavuķ görür zīrā meşeldür

Taḥıl bazārından kendi kendin

Dilerseñ cāh-ı ʔab' uñdan ʔalāşı
Vesīle it göge nāluñ kemendin

Muṭāyebe

Ve bu laṭife dāhi vārid olınmışdur. Monlā Zātī merhūmuñ burnı büyük imiş. Birgün dükkānı öñinde otururken İstānbuluñ zarīfe vü nüktedān ve leṭāyif anladur kābil-i muşāḥabet u iz' ān ʔadıncıklar yanından birṕaç kez geçerken biri eyitmiş. Moñlā Zātī burnuñ ʔaldur geçelüm. Zātī iki barmağıyla burnın ʔutub ve başın ʔaldırub geçüñ ʔoḕmışlar geçüñ imdi dimiş.

Nazm

(Mefā'ılün/ Mefā'ılün/Fe'ülün)

Yüri tiz geç zerāfet kebkligin ʔo
Koḕutur dār-ı dünyāyı ʔadıncık
Temüz irdi ʔoḕar şimdi ʔapular
[M/76a] Yaḕın gelme getür pāy-ı ʔadıncik
Nice ʔokutmuş şü girür ʔapusın
ʔoḕutsañ her cānibi ʔañ mı ʔadıncik⁵⁰⁸⁵
Ulaşursın büyük burunlu merde
Sezersüñ girse aḕvāy-ı ʔadıncik

Muṭāyebe

Gedānuñ birine şorarlur ki esvatdan ʔanḕı şavt eşrefdür ve senüñ yanuñda ʔanḕısı 'izze vü lezzedür. Eyitmiş ki tencere şadāsı. Dāhi ne dimişler eyitmiş edānī şadāsı ol vaḕt ki ilkā'-i ʔā'āma ihzār olunur dāhi ne dimişler şofra ile gelen hüddāmuñ iḕdāmı şadāları dimiş ve sükūt itmiş.

⁵⁰⁸⁵ Vezin bakımından kusurlu

Nazm

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ûlün)

Toyarsa ni' mete ƣarnı egerçi
Velîkin gözleri toyamaz gedānuñ
Nice toysun gözleri kim istedigın
Geçer aylar görimez gözi anuñ
Evinde yoƣ müferrih şayt u eşvāt
İşitmez eşrefin güşt-ı Hudānuñ
İlāhî şoframuz bir ni' met ile
İşitdürme şadāsın püş şahānuñ

Muţāybe

Biri hiƣāyet itmiş ki tavîlü'l-ħamiyye mu'allim ƣoñşum var idi. Gāhî varub muşāhabet iderdüm. Birgün bir oğlanı öñine getirüb sordı ki Dicle Irmağın evvel kim ƣazdı. Oğlan eyitdi. 'İsî bin Meryem. Ya cibāli kim ģalƣ eyledi didi. Oğlan eyitdi. Muşî bin 'Ümrān. Derenüñ ıssını ya' nî dübürini kim böyle müdevver eyledi didi oğlan eyitdi. Şeytān ki anuñ adı yā ģayyedür. Āferin oğlan vallāhî eyü iz' ān eylemişsin didi. Yā Ādemüñ babası kimdür didi. Oğlan Nüh didi. Mu'allim başın şaldı ber-ħudār eyü ģaber virdüñ didi. Ya deryāları kim ģafs itdi. Şabî eyitdi. Ānı bilmezem baña öğretmedüñ ol oğlana bir sille urdı. Deryāları Ādemüñ ceddı gördüm ƣazdı didi. Ben eyitdüm subhānalāh Ādem ģod ebü'l beşerdür Nüh ānuñ evlādundandır ne vechle babası olur. Bî-ħuzūr olub bre[M/76b] cāhil sen Ebü 'Abdu'llāhü'l mu'allim techîl idersin ve Ādem kim idügin āña sen mi öğredürsin didi ve şabîyāne uruñ daşra şürüñ didi. Ƙırƣ elli şıbyān başuma üşdiler kimi sille kimi yumruƣ ve kimi dāhî çıbuƣ ile urub gövdemi göm gök itdiler ve beni taşra çıkarub atdılar.

Nazm

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Ne 'ilm eyler 'aceb tâhsîl-i şıbyân
Olicek böyle bir cāhîl-i mu' allîm
Zihî bâtıll kim itseñ biñ kez ilzâm
Biricik cehlinde olmaz müselleme
Zihî üstād-ı h̃āce bārekallah
Nedür bilmez kevākib ya muneccim
Bunuñ gibi ebū cehl 'aceb kim
Mu' allim eyleyüb dimişdür 'ālem

Mütāyebe

Bir tāvîl'ül hamîyye-i mu' allîm koñşum şābiyân okudurken suhte erüb be
oglanuqlar kañğıñuz oşurdu dimiş. Biri eyitmiş uşte benüm qarındaşum oşurdu
eyitmiş yalan söyleme sen oşurduñ ben sizüñ hod osurduğın bilürem nitekim
āvāzuñuz bilürem.

Nazm

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ülün)

Degül hayrlı bunuñ gibi gidiler
Ġulāma kim bilür n'etmek ister
Muqayyeddür görür sen kim şabîñüñ
Teğabbüz mevzu' ın zābt itmek ister
Qoñusından duyar burnı gidinüñ
Ki kañğısı kavāre çinmek ister
Budur havfum kavāre mādenine
Zavallu bir 'amelcik itmek ister

Muṭāyēbe

Zürefādan biri hikāyet ider ki bir mu‘allīm gördüm ki bir şabiye ta‘līm-i Kur‘ān idüb
و اذ قال لقمان لا بنه يعظُهُ (و اذ قال لقمان لا بنه يعظُهُ)
5086 (يَا بُنَيَّ لَوْ
5087 (تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ) āyeti taḳkaşuş rü‘yāyek ‘ala ihvātike
5088 (فَمَهْلُ الْكَافِرِينَ أَمْهَلُهُمْ رُؤْيَاً) fe yekidu leke
keyden (فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا) 5089 Oḳurdu. Ben eyitdüm [M/77a] vāy saña niçün āyetleri
böyle birbirine ḳarışdırub tedāhīl itdürürsin. Eyitdi. Mekteb şaḫībi Ebū‘l-‘Aş benüm
ücretümi ya‘nī vazīfemi virmeyüb aydan aya tedāhīl itdürür ben daḫi āyetleri böyle
birbirine tedāhīl itdürürem. Ne ben nesne aluram ne şabiye nesne ta‘līm ḳıluram
el- mükāfāt....

Nazm

(Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/Fe‘ülün)

Nice yañlış oḳutmayam şabiye
Şaḫīḥce eyleyem ta‘līm-i Ḳur‘ān
Baña ol annesi ruspı Ebū‘l-‘Aş
Geçer aylar vazīfe eyler ihsān
Nice ben eyler isem istifāde
Ḳo benden dāḫi itsün öyle şıbyān
Vazīfeyle gelür mescid imāmi
Vazīfe olmasa gelmezdi bir an

⁵⁰⁸⁶ A. Lokman oḅluna oḅüt verirken şunu demişti: 'Sevgili oḅlum... Lokman 31/13

⁵⁰⁸⁷ A. Sakın gördüḅün rüyayı kardeşlerine anlatma. Yūsuf 12/5

⁵⁰⁸⁸ A. Artık sen inkarcılara mühlet ver; onlara biraz zaman tanı!: el-Tarık 17/17

⁵⁰⁸⁹ A. Yoksa sana tuzak kurarlar Yūsuf 12/5

Muṭāyebe

Ṭufeylīnūñ biri bir ziyāfete dāhil olur. Bulduğı ta‘āmdan vāfir ekl ider. Eñ soñra ıssıcağ pālūde gelür gāyet de ıssı olmagın māyidede oturanlar biraz taḥammül iderler ki ekle ḳabil ola. Ṭufeylī gāyet hırşından ıssılığına iltifat itmeyüb kemāl-i hırs ile ekl u bel‘ ider. Issıcağ pālūde aḥşāsın ya‘ni iĉerüde aḥlātın yakub fi‘l-hāl anda mürd olur.

Ḳıṭ‘a

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ülün)

Yirüz bir ni‘meti dirler firāvān
Bulursağ ḳarnumuz olsun hele ṭođ
Doyursa ḳarnı ṭoymaz gözleri hiĉ
Gedālar iĉre vardur böyle aĉ ṭođ
İlāhī böylece ekkāl-ı kāvī
Bu ‘ālem mezra‘ından eylegil yoğ

Muṭāyebe

Bunuñ gibi ṭufeylīnūñ biri ṭariĉ ile ziyāfete yol bulur geĉer şofra başında oturur. Şāhib-i ḥāne görüb seni bunda kim da‘vet eyledi dimiş. Eytmiş ben kendi kendümi da‘vet itdüm ve nefsüm icābet eyledi geldüm ve senüñ gibi dostuma ziyāret ḳılam. Allah baña ve saña iyilükler virsün.

Ḳıṭ‘a

(Mefā‘īlün/ Mefā‘īlün/Fe‘ülün)

[M/77b] Ala ey şāhib-i ni‘met ḳarındaş
Gelürse sorma şofrañda gedāyı

Yaluñuz yime nānuñ eyleyün yād
Saña ni‘ met vireñ mün‘im Hudāyı
Ve ya böyle ‘ abidü‘l baṭn olanlar
Gezenler nān için her dār u cāyı
Ḳanā‘ at mülkine geçseñ otursañ
İşitmezdüñ hacīlden bu şadāyı

Muṭāyebe

Bir mu‘allim bir ḥerife yolda şataşub hiç revā mıdur beni ferāmūş idesin ve bize gelüb gitmeyesin ve Ḥaḳḳ-ı ḳarābeti gözetmeyesin dimiş. Ḥerīf eyitmiş. vallāhi ḥāce efendi ben seni bilmezem ve mā-beynümüzde ḳarābet ne idügin iz‘ān ḳılmazam. Mu‘allim eyitmiş. ya istimā‘ itmedüñ mi ki pederüm senüñ māderüñ ḥelālīga istemiş idi eger olaydı tezevvüc ḳılaydı ben sen olurum dimiş.

Ḳıṭ‘a

(Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/Fe‘ülün)

Fikir eksik mu‘allim ḥācelerde
Şorarsañ ger bunuñ gibi sefāhat
Velīkin cübbe vü destār efendi
Maḳāmında ider setr-i ḥamāḳat
Olub bir yirde açmazsa dehānın
Şanurlar meclis ehli var neḳāhat
Kelām ṭūṭiveş eyler ise taḳlīd
Ne ḳuşdur añlar anı ehl-i ḥikmet

İşit benüm ala ey şāhib-i hūş
Dilerseñ ‘izzetle şamta ‘azīmet
Yazar gūş eyledüm İncīl içinde
Ki *min necā samit*⁵⁰⁹⁰ dūr Rabb-i ‘izzet

Muṭāyebe

Bir mu‘allim gāyet çok āb-dest alurdu ve ziyāde şık şık vuzū’ya meşgūl olurdu. Hātunı eyitdi. Hey h̄āce bu nedür günde beş vakit namāz kılurın on kerre āb-dest alursın. Mu‘allim eyitmiş. ‘avrat nice ideyüm dübürüm bellüdür āb-dest tutamam. ‘Avrat eyitmiş. Tebevül itdükde ayaklarıñ yire urub bir miqdār gezinüb silkin ki baqiyyeler dibinde tebevül idüb ve ayaklarıñ yire urub silkinürken bir kavara urur. Taşrada bir herif geçerken işidüb s.. dimiş. Mu‘allim işitmiş s.. ol zirekūñ [M/78a] a.. ki bunu öğretti. Avrat işidüb vāveylah koca ne yabāne söylersin dimiş. Mu‘allim eyitmiş. Yabana sen söylersin ki beni o..rmaga öğretdüñ.

Kıṭ‘ā

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ūlün)

Tebevül eyledükde ol kavāra
Bunu dirler ki ‘adet-i ezeldür
Ki ya‘nī o.ur [1] madın tebevül
Tavulsuz düğüne beñzer meşeldür
Kavara ur içüñden bād çıksun
Ki karnında kalursa keseldür
Buyurmuşdur Gülistān şāhibi şeyh
Anuñ güftarı hod vācib ‘ameldür.

⁵⁰⁹⁰ من نجا صامت A. Susan kalandandır

Muṭāyebe

Evlād-ı ‘Arabdan birkaç kimesneler bir yirde şarab içerlermiş. Bir ‘acūze dāhī anlaruñ şöhetine dāhil imiş. Añā daḥi bir ḳadeḥ bāde virürler içer. Ḥaẓẓ ider bir daḥi virürler anı daḥi içüb yūzi gözi gülmege ve nihāl-i tāze gibi her yaña egilmege başlar. Çün bir ḳadeḥ daḥi virdiler ḳabaḳ çiçeği gibi gördiler rüz-ı ‘ömrüñ nihāyetinde açılmağa ve ağarmağa ve ḳabaḳ gibi şişüb ḳabarmağa başladı. ‘izār yumurtası gāh kızardı gāh bozardı ve daḥi yakınca gelüb eyitdi. Belī bundan a‘lāsın içerler ‘acūze eyitdi. Vallahi ānlar cümlesi zānīlerdür ve siz cümle evlād-ı zināsız. Birinüz kendü atañuz kim idügin bilmezsiniz ve şahīḥ neseb olmazsınız.

Ḳıṭ‘a

(Mefā’īlün/ Mefā’īlün/Fe’ülün)

Ümidüñ var mıdur ya‘nī şulāḥa
Ala ol kim içer böyle şarabı
Meleklerden iken Hārut u Mārūt
İdüb zānī unutturdı şavābı
Ol insānuñ olur mı dīni ma‘mūr
Ki nūş eyler bu āb-ı pür ḥarābı
Olur evlād u ebnāsı zinādan
İçen böyle şarāb-ı pür ḥabābı
Buyurmuş kelāmında Ḥaḳ te‘āla
Ki ‘amāli şeyāṭīndür bu ābī

Muṭāyebe

Bir ‘Arābī Ebā ‘Amr dirler bir kimesne’i cerr ider. Ebā ‘Amr bir ayağın ḳaldurub bir ḳavare urdı. A‘rābī bu mazmūn ile kendü [M/78b] lisānı üzre bu ḳıṭ‘a’ı bi‘l-bedāhe diyüb oḳudı.

Nazm

(Mefā'îlün/ Mefā'îlün/Fe'ûlün)

Ebā ' amrî varub cerr eyledüm ben
Ayağın kaldurub oş.rdı.
Hudâyâ düzeğ içre yaq derünün
G..in dünyâda yırt illâ ögürdi

Muṭāyebe

Köle nām qaşabada ba' zı ihvāndan ḥasmu mesmu' olmışdurur ki hācı nam sāhire
'avretün hem-civārı olanlar yine mezbürenün cāriyesi olan Hindün ağzından naql
iderlermiş ki mezbüre ḥacı ḥayli zaman adından ceza kalkmağ ile vardı bir āher
kal'ada olmağ ile bir gice murād idinür ki eri kuvvet-i siḥr ile getüre. Çün ol vaqt
olur zirā te'sîr-i siḥr evkātına menū turur. Pes ḥacı yerinden durub ve cümle libası
pîrehānden 'üryān olub ol ḥāne içinde bir büyük āteş yaqar andan erinün bir eski
pîrāhanin başı aşağa ol āteş üstine aşar ve eline bir fırça alur ki anuñla kettān nerm
iderler. Ve ol fırça ile ol pîrāheni kettān fırçalar gibi fırçalamağa başlar diyü efsünü
oğur ki ters olunca der fırça fırça fırça metit oğlañ ne sirça beḥāy beḥāy nāvītār tirça
tuma tirça çünki ol pîrāheni pāre pāre oldı. Ve zebāne-i nār ile tola şabāḥa qarīb
kaldı. Cāriye dimiş ki ben ol ešnāda taşra çıkam .. qapusına baqđum gördüm. Bir
kimesne demmet-i bāb ider. Qapuyı açđum gördüm ... olan ḥacınıñ eri ferdün siyür
ki senün ucına ve destmālin ... ve kendü odasına binüb içerü girdi. Āndan inüb baña
virdi ki var bu atı içerüye āḥüre iletüb bağla didi. Ben dāḥi alub ol süpürge' i bir
direge bağladum

Nazm

(Mefā'ülün/ Mefā'ülün/Fe'ülün)

Yarādan işbu eşyā-i sihirden
Yaratmışdur 'aceb te' şîr-i kuvvet
Ġalať idüb nazarda hişş 'ayenān
Mecāza görünür 'ayet haķîkat
Süpürge esb olur altunda mashūr
Binüb eyler ānı tarh u vilāyet
Anı bilmez ider tayy-ı mekān ol
Şanur var kendü nefsinde si' āyet
Ve 'ıyş ānı ta' lîm ider Şeyātet
Haķāyık añlayan ehl-i kerāmet
Bunuñ gibi haķîşātdan ne şübhe
Şeyāťinden deger böyle haķāset
Çubuķ üzre binüb ānı şanur at
Şabî gibi gelür 'aqlına hıffet

Temmet Tamām Baħrî Tahşiren Cemāziye'1- Aħir Sene 1194.

5091

⁵⁰⁹¹ M nüshasının son sayfasında yer alan Hazreti Musa ile ilgili bir hikaye ile İ1 nüshasının son 4 sayfasında bulunan hikayelerin farklı yazı tipleri ile yazılmış olması ve diğer nüshalarda bulunmaması ve temmet ibaresinden sonra gelmeleri nedeniyle asıl nüshada olmadığını düşünmekteyiz. Ayrıca bu kısımlar oldukça bozuk ve düzensiz bir şekilde yazıldığı için çalışmamıza dahil edilmemiştir.

4. SÖZLÜK

-A-

āşaf: vezir, Hz. Süleyman'ın veziri
aşāgīr: şeref ve itibar bakımından küçük olanlar. çok küçük şeyler
ağmaz: kolay
ağniyā: zenginler
aşrar: sırlar
ağraz: maksatlar
aşvat: sesler
ağyar: yabancı
ābīk: sebepsiz yere efendisinin yanından kaçan köle
a' mā: kör, gözü görmeyen
a' mihā: şaşkın, şaşırılmış, şaşakalmış
a' vān. yardımcılar
a' yān: açık
aftābe: su kabı, ibrik
āgāh: uyandırmak
ağlāl: zincirler
aheni: demir halka
ahsas: hisler
āhūvan: ceylanlar
ālāf: binler
añaru: yukarı
aḥbā: saray adamları.
aḥbār: haberler
aḥz: tutma
aḥkār: en alçak
aḥvel: şaşı
aparmak: çalmak
arāis: gelinler, güneşler
āram: durma, dinlenme
ārāyiş: süs
arık: bahçede ya da tarlada içine fide ya da fidan dikmek için, yüzeysel olarak ve uzunlamasına kazılan çukur.
asān: kolay
asdaq: samimi şeyler
asmān: gökyüzü, sema
astān: eşik, degah

āşinā: tanıdık
āşiyān: kuş yuvası
āti' me: yemekler
aḳmeşe: kumaşlar
aḳreb: en yakın
āvāz : ses
āvize. lamba, fener, gaz
āyende: gelen, geçici
āz: hırs ve tama
āzād: kurtarmak, özgür olmak
azmūde. tecrübeli

'A

'**abīde:** köleler
'**add:** saymak, kabul etmek
'**adū:** düşman
'**āide:** kar, kazanç
'**ai' de:** kar, kazanç
'**alāyim:** izler, işaretler
'**ale'l-fevr:** hemen, derhal
'**alef:** buğday, arpa
'**allāme:** çok büyük alim
'**amim:** herkese mahsus. umuma ait.
'**āmm:** herkese ait
'**ammāl:** yapımcılar, devleri idare edenler
'**anā:** zahmet, meşakkat
'**anāşır:** unsurlar
'**anīk:** ince, zarif, güzel. Acaib
'**ankebūt:** örümcek
'**arşā:** bina yapılacak boş arazi parçası. Üzerindeki binası yıkılmış veya yapıya tahsis olunmuş yer.
'**araḳ:** raki
'**arizi:** hatalı
'**arzi:** genişliğine ait. Bir yerin enine ait
'**asel:** bal
'**aşā:** akşam
'**aşer-i 'aşiri :** onda bir

‘aşîret: kabile
‘atiyye: hediye
‘âkıbet: en son
‘atır: güzel kokulu, ıtırılı.
‘akûr: yaralayan, ısırın
‘avâm: halktan ilmi az olan kimse
‘avâkıb: akıbetler, sonlar
‘avdet: dönmek
‘ayân: ileri gelenler
‘aybe: deri çanta, heybe
‘ayn: göz
‘ayyâr: hırsız, hileci
‘azîmet: kesin karar vermek, yola çıkmak
‘azl: bir şeyi yerinden veya güruhundan veya işinden ayırmak. Birisini işinden veya makamından ayırmak.

-B-

bağal: koltuk
başal: soğan
başîret: hakikatı kalbiyle hissedip anlama. kalbde eşyanın hakikatlarını bilen kuvve-i kudsiyye. feraset. im'an-ı dikkat.
bâb: kapı
bâd: rüzgar
bâl: kanat
bâlâ: yüksek
bâ-husûs: hususıyla, en çok
bâr: yük
bâre: at; zülf; kale
bârid: soğuk
bârû: burç
baş: açma, uzun uzadıya anlatma
baştine: Osmanlı İmparatorluğu zamanında Balkanların bazı yerlerinde devlet arazisinden tapu ve miras suretiyle geçen tarla.
bakarat: inekler
batmân: eski ağırlık ölçülerinden olup, iki okkadan sekiz okkaya kadar yeryer değişir. Ekseriya altı okkadır.

bâzî: oyun, eğlence
bâzice: oyuncak
bedîd: büyük sahra
bed-h'âh: kötülük isteyen
begâyet: son derece
behişt: cennet
behrâm: yıldız
behre: nasip
behremend: nasibi olan
Bekr u 'Amr u Zeyd : eski fetva metinlerinde erkeği temsil etmek için kullanılan isimler
bekr: genç erkek deve
bel' : yutma
belh: siva, gayrı
belîg: edb: belagatli kimse. meramını tamamen, noksansız ve güzel sözlerle anlatmağa muktedir olan.
belîd: ahmak, sersem, bön
belvâ: bela
bend: bağlanan. bağlanmış
bende: köle
benkî: esrarkeş
bezâ'at: sermaye
bezl: bol bol verme
berg: sed, bend; yaprak
berh: şiddet
berhen: çıplak
berk : şimşek
berrân: kesen
berş: afyon şurubu, keten yaprağı ile yapılan bir nevi sarhoş edici macun.
ber-ter: daha yüksek, daha üstte
besbâse: bir ağaç adı
beste: bağlanmış
be'tâlet: işsizlik
bevvâbân: kapıcı
beyâbân: çöl, sahra
bey' : satmak
beyze: yumurta
bezl: bol bol verme
bîdâd: zulüm
bid'at: sonradan çıkarılan adetler
bî-dâr: uykusuz, uyanık
bikr: bozulmamış. Temiz.
bilâd: beldeler

bi'l-bedahe: açıktan, aşikar
bīm: korku
bīmār: hasta
bī-meze: tatsız
bīn: kelime sonuna ilave ile "gören, görücü" manalarına gelir.
biñār: çeşme, pınar
bīrūn: dış
bisāt: döşek
burūc: burçlar
büleğa: belagat sahipleri
bülehe: aptallık
būnyād. temel, esas
büzgāle. oğlak
büzürgvār: ulu kişi
būm: zemin, yer, toprak
būy: koku, güzel koku

-C-

cā : yer, mekan
cāh: makam
cām: kadeh
cāme: kafen, elbise
cānib: yön
cānver: zararlı hayvan, domuz
cārūb: süpürge
cāygīr: yerleşen, yer tutan, yerleşmiş
ceberrut: azametini daha daimisi ve batınisi. Büyüklük. Hakimlik.
cebrī: insan bir şey yapmaya kadir değildir; allah tarafından yazılmış ve yaratılmış fiilleri yapmaya mecburdur. insanın iradesi de hürriyeti de yoktur” görüşüne inanan mezhep
cedīd: yeni
cem^ç: toplanmak
cemī^ç: bütün
cemmās: kadınla oynaşan kişi
cemm-i ğafir: büyük
cenāh: kanat
ceneb: susuzluk hali
cengāl: orman. ağaç topluluğu
cerāim: suçlar
cerr: para almak

cerrār: para toplayan
cevāhir: cevherler, çok kıymetli söz
cevelān: dolaşma. kaynama. yerinde durmayıp gezme
ceyb: ceb, yaka, kalb
cibāl: dağ
cibillet: huy, fitrat, yaratılış, tabiat, cibilliyet.
cidāl: söle mücadele
cīfe: kokmuş et, ölü hayvan, leş
cūdā. ayrılık
cū^ç. açlık
cūlūs: oturuş. oturma
cūnbūnde: kümmet
cūr^ç a: bir yudumluk su
cūrm: günah
cūst u cū: araştırmak
cūvegān
cūy: nehir, akarsu
cūyān: arayan, arayıcı

-Ç-

çālāk: atıklık
çamūş: susmuş
çāk: küçük pencere
çaylak: bir tür kuş
çegāl: çakal
çelpik: paçavra
çend: kaç tane, bir kaç
çeresce: çan, çingirak
çerh: talih, felek
çivid: bir tür ot
çoğān: kökü ve dalları sabun gibi köpüren bitki, çöven
çoqa: kumaş
çulha: el tezgahında bez dokuyan kimse, dokuma
çun u çirā: nasıl ve neden

-D-

dād: adalet
dāfi^ç: def eden
dāmen: etek

dāna: akıllı
dārū: ilaç, deva
debbe: su kabı
def: kaldırma
defi^c: kızgın olan nesne
dehān: ağız
delāl: cilve, naz
delāyıl: deliller
delk-pūs: eski aba giyen; riyakar
demīde: bitmiş, yetmiş
dereke: düşüklük, aşağı inen merdiven
der-meyān: ortada olan şey
derh: men etmek
derūn: iç
destār: sarık
destūr: izin, mücadele
devān: hızlı yürüyen, koşan, seğirten
deyr: kilise, insanlık alemi
dıraḥṣān: parlak
dıraḥt: ağaç
diṣāre: üste giyilen kaftan, elbise.
yatak çarşafı. Arapçada elbise demek
olduğu halde Osmanlıcada yalnız
Farsça kaidesi ile yapılan sıfat
terkiblerinde ziyadelik, çokluk, bolluk
manasında kullanılmıştır
dībāgat: tabaklama
dicāce: tavuk
dīdār: görünme, yüz, çehre
dil-firīb: gönlü aldatan, cazibeli.
dil-rīṣ: gönü yaralı
dimāg: beyin
dirāz: uzun
dīzār: kaplumbağa
dufāk: dolu olmak
duhan: duman, sis
duhul: davul
dūfāk: bir şeyin dolu olması
dühül: davul
dühūr: ömür
dūrc: kutu, kutucuk, küçük kutu.
dūrūg: yalan
dūzāḥ: cehennem
dūzd: hırsız
dūd: duman

-E-

eṣāb^c: parmak
eṣnāf: sınıflar
ebter: soyu kesik
ecinne: cinler
eczā: parçalar, kısımlar
edānī: ednalar, en deniler, en alçaklar.
alçak, pek bayağı ve aşağılık kimseler
edik: köylülerin giydiği yemeni,
ayakkabı ya da kısa konçlu çizme
edille: kanıtlar
efkende: yere atılmış, düşürülmüş.
yıkılmış, yıkık. bozulmuş, tahrib
edilmiş; biçare, zavallı
eftān: düşerek
efvāh: yemeğe lezzet için konan
baharat
ehl: dost, sahip, mensup
ekābir: büyük
ekseriyyā: çoğunlukla
elfāz: sözler
elkāb: lakablar
elvān: renkler
elyak: daha layık
emān: eminlik
emrāz: hastalıklar
emsel: imtisale şayan olan. Tam
benzer. Efdal, ekrem ve eşref ola
enām: halk, mahlukat
enbūh: ziyade, çok, kalabalık.
encām: son
endāze: ölçü
enderumī: içerden
endūh: keder, elem, gam, gussa,
engiz: koparan
engūst: parmak
enīn: inleyen
ensāb: soylar
envā^c: çeşitli
eḥaṣṣ: en hasis, en bayağı
eṣrīk: sarhoi, mest; azgın, kızgın;
hasta
eṣkāl: ağırlıklar
ebkār: bekarlar
epsem: tembellik

erbāb: ulu; sahipler
erkān: rükünler. esaslar. temeller. ileri gelen kimseler
erzel: reziller
esāfil: sefiller
esb: at
eshel: en kolay
ester: katır
esvāk: çarşı
eşeddi: şiddetli
eşfāk: daha fazla şefkatli. çok şefkatli.
eşher: çok ünlü
eşrāt: şartlar
eşrefi: bir tür para
etkiyā: çok takva sahibi olanlar. takiler. takvada çok ileri giden mes'ud kimseler.
evşāf: vasıflar
evāyil: başlangıçlar, önler, evveller, eskiler
evc: zirve
ev'ıye: muhafazalar, kaplar
evzā': vaziyetler
eyāli: itibarı ve şerefi yüksek zatlar. İyiler. Günahtan sakınan temiz ve salih amel sahibi kimseler.
eyvān: köşk
ezfer: güzel kokulu şey

-F-

fā're: kaynayıp fişkıran
fāzihāt: alçaklık
fāhiş: ahlaka uymaz ve terbiyesiz olan
fāriğü'l-bāl: kalbi keder ve hüzünden azade ve asude olan
farz-ı 'ayn: herkesin yapmaya mecbur olduğu farz
fāsıde: bozguncu, doğru olmayan
fāş : meydana çıkmış. Yayılmış
faķih: islam hukukçusu
fāyık : üstün
feşāhat: doğru ve güzel söyleyiş
fehm: anlamak
fehvā: mefhum, kavram, anlam, mana.

felā-cerem: şüphesiz. Muhakkak
fem: ağız
fenā: yokluk
fezā: yıldızlar arasındaki geniş boşluk. Gökyüzü
feramūş: unutmama
ferbih: etli, besili
fercām: son
ferhād: rahatlık. Sevinç. Meserret. Sürur
ferrāş: Cami, mescid, imaret gibi müesseselerin temizliğini sağlamak; ve kilim, halı ve hasır gibi mefruşatın yayma hizmetleriyle vazifeli olan kişiler hakkında kullanılır bir tabirdir.
ferş: döşeme
fertüte: çok ihtiyar
ferzendin: yavru, çocuk
fetile: örgü, yaralara konan fitil
feţahher: temizleme
fevt: ölüm
fevkāni: üst
fisk: haddini bilmememk, günah
fırār: kaçmak
fırāvān: bol
fırīb: aldatan
fī-sebi'lullah: allah rızası için
fuād: kalb, gönül, yürek
fuţalā: faziletliiler
fūlfül: karabiber
fūrūht : satış
fütār: kesmez kılıç
fütūr: yeis, ümitsizlik; keder

-G-

gedā: dilenci
genc: hazine
gerd: hüzn;baht;toz toprak
gerdān: dönen, dönücü. çeviren.
gerdün: dünya, felek.
geşt :seyretme, gezme, dolaşma
geveşt: et
geysū: saç baş
gezend: zarar, ziyan, musibet, bela
giritār: tutulmuş. yakalanmış.

gunc: eda, naz, kırıtma, cilve
göl-gün: gül renkli
gümrah: yolunu şaşırmiş, yoldan sapmış
gürisne: aç, fakir
gürisnehâ: aç, fakara, faki
gürüh: bölük, takım
güşâde: ferahlık
güzerân: geçen, geçici
güzide: seçilmiş
güh: tepe
gürbe: kedi
güş: dinlemek
güş: et
güyân: söyleyen

-Ġ-

ġalaṭ: hata, yanlış
ġabġâbîn: çene altı
ġabn: aldatma (alışverişte)
ġafîr: affeden, bağışlayan
ġalîziyye: çirkin, komuş
ġaltan: yuvarlanan
ġamz: kaş ve gözle işaret
ġazûb: kızgın
ġaraz: maksat, niyet, gaye, kasıt. kötü niyet. kin.
ġarizziye: yaratılışa ait
ġavr: derinlik
ġazġân: kazan
ġilzet: kabalık, sertlik
ġırbal: elek
ġubâr: toz
ġurâb: karga
-ġüy: söyleyen
h'âr: uyku

-H-

hâdî: hidayete ermiş
hall: susam yağı
hâzık: işinin ehli, maharetli
havâyiç: ihtiyaçlar
heftâd: yetmiş
helk: facire kadın

hemân-dem: hemen, derhal
hemîşe: daima, her zaman
hemm: gam, keder, tasa, hüzn.
hemz: dürtme, kakma
hengâm. çağ, devir
hergiz: asla, kat'iyyen. hiçbir suretle.
herim: çok ihtiyarlamış kimse
herze: boş söz, saçmasapan söz
heştâd: seksen
hevl: korku. korku verici
hevlnâk: korkunç
heyûlâ: zihinde tasarlanan korkunç hayal
hezerân: bin
hirâsân: korkak, ürkek, korkan, çekinen
horata: şaka
hulûl: içine girme, dahil olma
huşk: kuru
hümâyün: padişaha ait
hüveydâ: aşık. zahir. belli. apaçık.
hüş: akıl

-H-

habîs: fesadçı, hilekar
habl: ip
hafs: toplama
hakkâk: hak eden
hâlât: haller
halel: bozukluk, eksiklik
hall: sirke
hamâkat: aptallıklar
hamd: şükretmek
hamîde: kambur, eğrilmiş, kemerli.
hamiyyet: gayret, namustan gelen gayretle utanma veya kızma
hazer: çekinme. zarar verebilecek şeyden kaçınma. Korunma
hazîz: bahtiyar, nasibi olan
hâridâr: satın alan
harîr: ipek
harîk: yangın, ateş
hasâret: hasar. alış-verişte zarar, ziyan. yoldan sapmak. sapıtmak. delaletе düşme

ḥasī: pinti
ḥaşāki: çöp, sürpüntü
ḥaşyetullah. allah korkusu
ḥakāyık: hakikatler
ḥattāb: oduncu
ḥavvāşş: haslar. hassalar. keyfiyetler.
hususlar.
ḥayl: güçlük
ḥayyāt: terzi
ḥemgīn: üzüntülü
ḥired: akıl, fikir, zihin. insandaki
düşünce ve anlayış kuvvesi
ḥırfet: geçinmeğe medar (sebeb) olan
iş, sanat. devamlı meşgul olunan iş.
ḥicāb: perde; utanma
ḥin: zaman, an
ḥiyel: hileler
ḥubūr: sevinç
ḥulūs: saflık
ḥumk: aptallık
ḥun-feşā: böcek
ḥuzzār: hazır olanlar
ḥurūc: çıkma. dışarı çıkma, çıkış
ḥüccet: senet, vesika, delil
ḥüsām: keskin kılıç
ḥüb: hoş, güzel; günah
ḥūt: balık

-Ḥ-

ḥabīr: haberli
ḥacālet: utanma
ḥafā: gizli
ḥafiyeten: gizli olarak
ḥāk: toprak
ḥalāyık: cariye, hizmetçi
ḥalıka: yaratılmış
ḥāli: boş, beri
ḥamr: şarap
ḥān u mān: ev. Bark. Ocak. Ehil ve
iyal.
ḥandan: gülmek
ḥankāh: Allah rızası için ve misafirleri
minnet altında bırakmamak ihlası ile
fakir ve dervişlere ve talebe-i uluma
yemek verilen ve misafir edilen yer.

ḥargūş: tavşan
ḥarīdār: Satın alıcı, satın alan
ḥaşr: toplanmak
ḥātem: mühür
ḥatve: adım
ḥavāss: duygu, his
ḥayil: engel, utanç
ḥāyiz: bir şeye sahip olma
ḥevāric: asiler, zorbalar
ḥışāl: huylar
ḥıffet: hafiflik
ḥillet: dostluk
ḥurām: sallanma, salına salına naz ve
eda ile yürüme.
ḥışm: öfke, hiddet, gazap, kızgınlık
ḥilkāt: yaratılış
ḥod: kendi
ḥubbāşāt: uygunsuz
ḥudābīn: hakkı ve hakikatı gören.
Cenab-ı Hakk'ı tanıyan
ḥuffāş: yarasa. gece kuşu.
ḥuld: ebedilik. sonu olmayan. sonu
olmamak
ḥullān: sadık dostlar, arkadaşlar
ḥumār: içilen şarab
ḥurd: küçük
ḥurşīd: güneş
ḥurtūm: burun
ḥurūc: dışarı çıkma
ḥurūş: coşma, gürültü, telaş
ḥusr: zarar
ḥuşū': alçak gönüllülük. haya etmek
ve mütevazi olmak. korku ile karışık
sevgiden gelen edebli bir hal. yüksek
ve heybetli bir huzurda duyulan alçak
gönüllülük. sükun ve tezellül
ḥuşūnet: kabalık, inatçılık
ḥübān: kadınlar

-I-

ıṣgā: söylenilen bir sözü dinleyip
kabul etme ve yapma
ıştılāh: tabir deyim, herkesin
anılmadığı kelime

ıztırār: çaresiz olmak. mecburiyet.
ihtiyaç.
ıztırārī: zorunluluk
ıtlāk: salıverme, boşama
ıttılā^c: haberli olmak
ırfet: irfan sahibi
ıyş: yaşayış. Yaşamak. Zevk u safa sürmek

-İ-

işbāt: doğruyu delil göstererek meydana koymak
ibād: kul etmek
ibrām: ısrar etmek
ibtidā: başlangıç
ibtilā: belaya uğramak
ibkā: bakileştirmek, azletmeyip devam etmek
icāre: kira, gelir
ictināb: çekinmek
idhar: hakir görme
i^c rāz: yüz çevirme
i^c tıfāf: bir şeye örtünme, bürünme
i^c vaz: karşılık olarak verilen şey. bedel.
ifākat: iyileşme
ifnā: kaldırma, yok etme
işā: ortaya çıkarmak
ihām: vehme düşmek
ihāta: kapsamak
ihlāk: harcama, tüketme
ihtimām: önem
ihtirāz: kaçınmak
ihvān: arkadaşlar
ikrāh: iğrenmek. tiksirmek. bir işi istemiyerek yapmak
ile^l-ān: şimdiye kadar
ilkā: koymak, yerleştirmek
iltikā: rast gelmek. buluşmak. kavuşmak
iltimās: ayrıcalık
iltiyām: cem olmak, yaranın iyileşmesi
ilkañ: çabuk ezberleme

ilzām: muaraza veya muhakemede delil göstererek muhalifini susturmak, iskat etmek. Söz ve fikirde galibiyet. iltizam ettirmek. isnad ve isbat etmek.
imtişāl: örnek olma
imtilā: dolma, dolgunluk
inām: koyun
incāz: yerine getirme
infāk: nafaka verme
infi^c āl: gücenme, darılma, can sıkılma
intibāh: pişmanlık
intimā: kuş, bir yerden uçup, başka bir yere konma; birine mensubolma
intikāl: bir yerden bir yere nakletmek. tebdil-i mekan etme, göçmek
intivā: bir şeye azm etmek
intiḫā: temin etmek; yok olma, aradan çıkma
izāfāt: isim tamlamaları
iḥdās: yeniden bir şey yapmak. ortaya koymak. meydana koymak
iḫhār: ortaya çıkarma
iḫzār: hazırlamak
iḫsān: iyilik, lütf, bağışlamak
iḫsās: hissetmek
iḫticāc: kanıt gösterme
iḫtirām: hürmet olunmak, tazim olunmak, hürmet, saygı.
iḫtirāz: sakınmak, çekinmek
iḫtiyār: istek, arzu. razı olmak. katlanmak. seçmek. tensib etmek. seçilmek.
iḫvān: arkadaş
īrad: gelir, kazanç; getirmek, söylemek
irsal: göndermek
irtifā: yükselme
irtikāb: bir işe başlama
irtihāl: bir yerden başka yere göçmek, gitmek., ölmek
irtisām: resmedilmek
irtişā: rüşvet
irtiyāb: tereddüt
istignā: kimseye el açamama
istid^c a: rica ile istemek; davet etmek
isti^c cāl: acele olmasını istemek. acele etmek

isti‘ dād: yetenek
isti‘ lām: bilgi edinmek için yüksek bir makamdan alt makama sorulm
istifāde: faydalanmak
istifsār: sormak
istihsān: bir şeyi güzel saymak
istikşāf: keşfetme
istima‘: dinlemek. kulak vermek.
dinleyip kabul etmek. işitmek.
istīmān: aman dilemek, teslim olmak
istinād: dayanma. güvenme.
istinā‘: söyletmek, sorguya çekmek
istiḥbār: haber almak
istiḥdām: hizmete alma
istiḥkāk: kazanılan şey, hak edilen
istiḥlās: kurtarma
istiḥmām: koklamak
istiḥā‘ at: takat getirmek. kudreti ve gücü yeter olmak
iḥrāb: bir maksadı açıktan değil de, dolayısıyla gösterme. kapalı surette anlatma
iḥtī‘ āl: tutuşma
iḥtīhār: meşhur olma. tanınma. ün alma
iḥtīyāk: arzu
ittīḥāl: birbirine dokunmak. yakınlık. bağlılık. kavuşmak
ittikā: sakınmak
ittihād: birleşmek. birlik üzere amel olmak. birlik. aynı fikirde olmak.
īkān: iyi ve yakinen bilmek
īkdām: devamlı çalışmak, ilerlemeye gayret etmek
iḥmīnān: emniyet içinde olmak, mutlak olarak bilmek
īktibās: söz arasında kur'an-ı kerimden veya hadis-i şeriften veya başka makbul eserlerden bir cümlenin kamilen veya kısmen az tasarruf ile veya tasarrufsuz alınması.
īktizā: gereklilik
iḥtibā: tabi olma
izāle: ortadan kalkma
iz‘ ān: basiret. Anlayış

-‘İ-

‘**iber:** ibretler
‘**ifrit:** mitolojik canavar
‘**ikāb:** şiddetli azab, eziyet, ceza
‘**irfan:** bilmek, anlayış, tecrübe ve zekadan ileri gelen zihni kema
‘**itidāl:** dengeli
‘**itizār:** kusurunu bilerek özür dilemek.
‘**iḥā:** vermek. Bahşetmek. İhsan etmek.
‘**iyd:** bayram

-K-

kāhil: tembel
kalih sert, katı, şiddetli
kāmran: arzusuna nail olan, bahtiyar, mes'ud
keḥr: kırmak, parçalamak
keḥret: çokluk
kebūd: mavi
kebūter: güvercin
keff: avuç içi
kefgir: kevgir, delikli kap
keftār: sırtlan
kehle: otuz yaşını geçmiş, saçına aklık karışmış kimse.
kehvāre: beşik
kelb: köpek
kemā-kān: eskiden olduğu gibi
kemāl: kamillik, olgunluk.
olgunlaşma. **kemān:** yay
kemend: uzakta bulunan herhangi bir nesneyi yakalayıp çekmek için üzerine atılan ucu ilmekli uzunca ip, güzelin saçı
kemer: eğik yapı
kemmiyet: miktar, sayı, nice oluş. Az veya çok oluş.
kennās: süpürgeci
kerān: kenar, uç
kerān: uç, son, kenar
kerih: iğrenç
kesb: kazanmak

kethüdā: kahya
kevkeb: yıldız
keyd: tuzak
keyfiyyāt: bir işin esası
keyl: ölçek
keyvān: satürn (gezegen)
ķillet: titremeğe benzer bir halet ki hiddet vaktinde arız olur, azlık
ķilāb: köpekler
ķīne: kin
ķīse: kese
ķiŗver: memleket, ũlke
ķiyāh: ot
ķŭftār: kesmek, kurban
ķŭnān: ederek, yaparak, eden, yapan" manalarına gelerek kelimelelere eklenir
ķŭrbet: sıkıntı, tasa
ķŭŗā: "açan, açıcı" manalarına gelerek tamlama yapımında kullanılır.
ķŭŗte: öldürücü
ķŭz: kambur

-ķ-

ķabza: bir tutam, kılıç gibi Şeylerin tutulan yeri
ķād: hırs
ķāfur: beyaz ve yarı Őeffaf, kolaylıkla parçalanan bir madde. sert, güzel kokulu, katı ve yağlı bir madde

ķāmet: boy
ķazurāt: pislikler
ķarāyin: karineler, ip uçları
ķābil: istidatlı, mümkün olan, önde ve ileride olan
ķābih: çirkin, fena, kötü
ķādīm: eski
ķā'il: söyleyen. anlatan. nakleden. söz sahibi. inanmış.
ķahr: zorlama. cebir.
ķalb: değişme
ķālīl: az
ķallāŗ: kalleş
ķāme: arzu, istek, meram, gaye, maksad

ķarar: değişmez hale gelmek, sabit ve sakin olmak.
ķarīn: yakın
ķarye: köy. Nahiyeden küçük olan, insanlarla meskun yer
ķattāl: öldürücü
ķavī: sağlam, metin, zorlu, kuvvetli, güçlü.
ķavvāf: kin, garaz
ķāyim: ayakta duran
ķifāyet: lüzumlu kadar olmak
ķoruķ: ekŗi ũzüm.
ķubh: günah ve çirkin hareket. Kabahat. Suç
ķudret, celadet. Fart-ı kibir ve azamet
ķudŭm: bir çalgı aleti
ķullāb: çengel, kanca. Ucu eğri nesne.
ķut: yaŗatacak gıda, rızık

-L-

lābe: yalvarma; dalkavukluk
la'1: yakut
lāgar: zayıf, cılız
lāl: dili tutulmuş
lāhāķ: bir kimsenin ardından yetişmek
lā-yefnā: bitmez, tükenmez
la-yemŭt: ölümsüzlük
leb: dudak
le'īm: alçaklık
leheb: ateŗin alevlenmesi. ateŗ alevi. havaya yükselen toz.
lehm: et
lem': ışık
lems: dokunmak
lem-yezel: yok olmaz, devamlı.
leng: topal
lerzān: başını eğmek
let: dayak
levŗ: kir
levvām: levm ve itabedici. zemmeden, çekiŗtiren, dedikodu yapan. serzenişte bulunan. başa kakan, paylayan.
lī-eclī: acele ile

lihaf: yorgan
līme: parça, dilim
līnet: yumuşaklık
likā: kavuşmak, rast gelmek
livā: bayrak, sancak

-M-

mağbūn: aldatılmış
māşdıķ: doğruluğu kabul edilmiş
maşlub: asılı
maşhūb: beraber alınıp götürölmüş.
kucaklanmış.
maşūn: korunan
ma'ada: bundan gayrı
ma'ariz: kapalı manalar
ma'dūm: mevcut olmayan
mā'ide: yemek sofrası
mā'il: eğimli
ma'reke: çarpışma yeri
ma'kül: akla uygun
ma'yūb: ayıplanmış
ma'zūr: hoş görmek
mafi-ha: içindekiler
māfi-hū'l-bal: gönölde olan maksad
ve meram
ma-halakallah: Allah'ın (C.C.)
yarattığı ve halkettiğı her şey,
kalabalık
mak'ad: oturulacak yer
mā-lā-māl: çok dolu
mālāya'nī: manasız, faydasız, boş söz
maħāfil: toplantı yerleri. oturulup
görüşülecek yerler
mazarrāt: zararlar
maħfī: gizli
maħfūr: kazılmış toprak
maħleb: kedi, köpek gibi hayvanların
pençesi
maħleb: bal
maħlūt: karıştırılmış
mazħar: sahib olma, şereflenme, bir
şeyin göröldüğü yer
mazrūbe: dövölen
maħtūm: mühörlenmiş
maħtūt: çizilmiş

mār: yılan
maraz: hastalık
māsivā: ondan gayrısı (Allah'tan)
başka her şey hakkında kullanılan
tabirdir) Dünya ile alakalı şeyler.
matrūh: çıkarılmış
maķāl: söz, lakırdı
maķdūr: güç; takdir olunan
maķtūl: öldürölen
mazanne: zannolunduğı yer. zan
götüre
māziķ: dar yer
me'yūs: ümitsiz
meşāyid: yukarı çıkacak yerler
mebhūt: hayretle, şaşkın
mecālen: fırsat, imkan; güç
medāyin: şehir
meded: yardım, yardım dilemek
meder: çamur
med-hūş: dehşetle uğrama
medūd: uzatma
me'āşi: isyanlar, günahlar
me'kül: yiyilmiş şeyler
me'lūf: alışılmış
me'lūfe: alışkanlık
me'vā: mekan
meġes: sinek
mehekk: mihenk taşı
mekāre: eskiden kira ile tutulan yük
hayvanı.
meknūn: dizili
mekr: hile
melāmet: kınanmışlık. itib ve
serzenişlik. rezillik ve rüsvaylık
melcāe': sığınılacak yer
melhuz: düşünölmüş
melūm: azarlanmış
memlū: dolu
memnū': yasak
menāh: geniş, bol, ferah
menāhī: men edilmiş şeyler
menāhī: men edilmiş şeyler
men': yasaklamak
menfūr: nefret edilen
meni': geçit vermez

mezāhir: şereflemeler. mazharlar. eşyanın görüldüğü yerler.
mezkūr: zikredilen
merāh: meşhur bir nahiv kitabının ismi
merdüm: insan, adam
mer'ūb: ürkmüş
merfū': kaldırılmış olan
mergūb: beğenilmiş, rağbet edilmiş
merk: ölüm
mersūm: remedilmiş
merķūm: yazılmış
mervī: rivayet olunan
meskūk: damgalı
mesned: mertebe, makam
mestūre: örtülü kadın
meşāhid: şahit olma
meşdūd: kuvvetlice bağlanmış olan. sıkıca bağlı. sıkı.
meşhūd: görünen. şehadet edilen
meşiyet: dilemek. irade. arzu. matlub. murad. istek.
meşrūh: açıklanan
meştūm sövülüp sayılmış
metā': kıymetli eşya, menfaat
mekāyid: hileler
mevācib: aylık
mevākib: cemaatler
mevālī: efendi, köleler
mevānī': engeller, maniler
mevşūf: vasıflanan
mevcūd: var olan
mevhibe: ihsan
mevkib: kabile
meyyāl: eğimli
mezyer: peştemal
mezbūr: adı geçen
mışdāk: bir şeyin doğru olduğunu isbata yarayan şey, değer ölçüsü
mıkrāz: makas
mıtraķ: değnek
midhat: medhetme, övme
mī'rāt: ayna
miftāh: anahtar
milha: tuz

mim-mā-lā-yutaķ: güç yetirilmeyen şey
min-ba' de: bundan sonra, bundan böyle
minkār: kanat
minvāl: usul, yol
mihmān: misafir
mihver: dünyanın kuzey ve güneş kutbu arasından geçtiği farz olunan hat, dönen bir şeyin ortasından geçen mil. düzgün geometrik şekilleri iki eşit kısma ayıran doğru çizgi. Çark ve tekerlek gibi dönen şeylerin ortasından geçen mil. Merkez
mīrāt: ayine. Ayna
miskīnet: tembellik
miyān: orta, ara
mīzāc: huy, tabiat, fitrat, bünye.
mīzān: terazi
mizbān: ev sahibi
muşādife: tesadüf etmek
muşaffā: temizlenmiş, süslenmiş
muşāhabet: sohbet etmek
muşāhib: beraber sohbet eden
muşarraḥ: açıklanmış, aşikar
muşavvir: şekil ve suret çizen
muğāyir: aykırı
mua'bbir: rüya yorumcusu
mua'rrā: boş, beri
mua'yyen: belirgin, görünen
muaşere: birlikte yaşanılanlar; Sünnet dairesinde insanlarla iyi münasebet.
muştalah: İstılahlı. garib ve az kullanılır kelime ve terimlerle dolu olup pek anlaşılmayan.
mu'allak: havada boşta duran
mu'āmele: davranma, davranış. birbiri ile iş görme, amel etme. alışveriş.
mu'ānid: inatçı
mu'ahhaz: alınıp tutulmuş olan
mu'arāzā: çelişki
mu'aṭṭar: kokulu
mu'āvenet: yardım, yardımcılık
mu'āyene: zahir ve aşikare olmak, görünmek, belli olmak
mufāa'l: uydurma, düzmeze

muhalla: süslenmiş
muhaşşıl: husule getiren. hasıl eden.
meydana getiren.
muḥāşama: iyilikle muamele
muḥāşama: muhalefet
muḥaffef: hafiflendirilmiş
muḥāl: imkansız
muḥalāt. mümkün olmayanlar.
muhaller. muhal ve batıl olan şeyler
muḥanneslik: kadınlık
muḥarrem: haram edilmiş olan
muḥāvere: konuşma
muḥayyer: seçilmesi serbest olan.
seçmece. beğenmece
muḥbīr: haber veren
muḥkem: kesin
muḥtażar: hazırlanmış, ölüme hazır
murğ: kuş
murāqabe: kendini kontrol etmek. İç
alemine bakmak. gözetmek
murteżā: beğenilmiş, seçilmiş
musafaha: el sıkışmak, tokalaşmak
musakḳaf: üstü dam veya tavanla
örtülmüş. tavanı veya damı olan
muşt. yumruk
mutavassıt: ortada vasıtalık eden.
arada ıslah edici olan
muttaşıl: bitişik, aralıksız
muḳaddimāt: başlangıç
muḳāla‘: bir mes'ele hakkında bilgi
edinmek için tetkikatta bulunma,
okuma, okuma ile meşguliyet.
muḳallid: taklid eden
muḳārenet: yakınlık
muḳarrer: kararlaştırılmış
muḳavviyāt: kuvvetlendiren
muḳīm: oturan
muḳtażā: kazanç
muḳteżā: icab eden
muḳvāşalat: vasıl olma, kavuşma
muḳvāneset: birbirine alışıp beraber
yaşama. ünsiyet peyda etme.
muḳvāḥiş: vahşet veren. vahşileştiren.
korkutan. korkutup ürktüren
mübāşeret: bir işe başlamak

mübāşeret: bir işe girişmek. bir işe
başlamak, karşılaşmak
müberrā: beri, müstesna
mübeyyin: açıklayan
mübrem: kaçınılmaz olan
mübteğāy: istenen ve arzu edilen şey
mücerreb: tecrübe edilmiş
mücerred: tek, yalnız
müdām: sürekli
müdārāt: dost gibi görünme
müferrihāt: içaçıcı
müheyyā: hazırlanmış olan
mükāleme: karşılıklı konuşma
mükeyyif: keyif verici, neşelendirici
mülakaha: hamile olmak
mülāfat: şakalaşmalar
mülāyim: yumuşak huylu
mülāzım: bir kimseye bağlı gibi olan
mülemma‘: karışmış
mülezzed: lezzetlenmiş
mülevveş: pis, kirli
mülḥaḳ: sonradan katılmış
mültemis: kayıran
mülzim: ilzam eden, susturucu
mümteni‘: imkansız
münādī: seslenen
münāsib: uygun
münāvebe: değişimli olarak
mün‘adim: yok olan
münezzeh: kusurlardan tenzih edilmiş
münfa‘il: uyanmak
münif: yüksek, meşhur
münker: günah
münlā: molla
mürsel: gönderilen
mürtedd: dinden dönme
mürtefi‘: yükselen
mürüvvet: insanîyet. insanlığa uygun
olan şeyi yapmak. güzel ve iyi şeyleri
alıp, kötü şeyleri ve halleri bırakmak.
mürür: geçmek, gitmek. sona erme
müseddes: altılı
müselles. üçlü
müstear: takma isim, kendi malı
olmayan, iğreti alınmış, emaneten
alınmış olan

müstecāb: hoş görülen
müstelzim: gerekli
müsteṭāb: iyi, güzel
müsteḫbelāt: gelecek zamanlar
müşīre: emreden, işaret eden; general
müteşaddī: başlayan, teşebbüs eden
mütea' did: çeşitli
mütedeyyin: dindar
müte' āl: büyük
müte' azzir: meydana gelmesi zor, özür lü olan
müte 'hhil: evlenen kişi
müte 'llim: acıyan, elemli
mütenaṣṣıḥ: nasihat dinleyip uslanan. öğüt kabul eden.
mütenāhi: biten, sonlanan
mütenebbih: öğüt alan, dinleyen
müteḥavvīle: değişken
müteḥayyir: şaşkın
mütesellī: teselli bulan
müttehem: kendinden şüphe olunan, ittiham olunan şey.
müyesser: kolaylaşma
müzāheme: sıkıştırma, zahmet vermek
müzellef: sakalı yeni çıkmaya başlayan
müzeyyen: süslenmiş
mü: tüy. saç. kıl.
müḡlim: livata ile meşgul kimse
müdi' : malının muhafazasını başkasına emanet ve havale eden.
mūma-ileyh: az önce anılan, adı geçen kimse, yukarda anılan, adı geçen kişi.
mūmiyān: görünen, aşikar olan, gözükücü olan. parlayan
mūr: karınca
naṣb: atama

-N-

naṣuḥ: nasihat eden, temiz, halis
nāb: saf, temiz
nā-bīnā: kör, a'ma, gözleri görmez. anadan doğma kör

nāfe: derisi kürk yapımında kullanılan hayvanların postlarının karnı altındaki deri kısmı.
nā-hemvār. eğri, düz olmayan, uygunsuz
nāme: mektup
nāmzād. aday
naḥvet: kibir, gurur
nā-pesend: beğenilmez
nār: ateş
nārenci: narenciye
nā-resīde. yeni yetme
nās: insanlar
nāṣī: neşeli
nātıka: düşünüp söylemek hassası. fesahat ve belagatta söyleme kuvveti. talakat-ı lisan, güzel konuşabilme kabiliyeti.
nā-tüvān: iktidarsız, zayıf, halsiz, kudretsiz, çaresiz
nātıka: düşünüp söylemek
naḫīb: vekil, insanların hayırlısı
nātūr: lat. Her canlının yapılış hususiyeti, bünye, yaratılış hali
navḥ: elimelerin birbirine rabt, izafet ve amel eylemeleriyle ilgili olan kaideleri içine alan ilim. Nahiv ilmi ile Arapça kelimelerin yeri ve usulü bilindir, yani cümle tahlili yapılır.
neṣāyih: nasihatlar
nebbāṣ: mezar soyucu, kefen soyucu.
Neberd: muhabere, savaş
necāt: kurtuluş
nedāmet: pişmanlık
neḫ: üfleme, şişmek
nehāriye: gündüz
nemum: koğucu, fitneci
nehc: yol, usul
nekāvet: temizlik, her şeyin en iyisi
nekbet: talihsiz
nekh: evlenme; akit
nemā: gelişme, büyüme
nemaṭ: şart
nemed: keçe
nemek: tuz
neng : ayıp, utanma; ün, şöhret

nesīm: hoş giden, hafif ve latif esen rüzga

neşāt: neşeli

neşer: dağılmış, intişar etmiş

nevāle: bahşış

nev-ker: acemi

nevmīd: ümitsiz

nevha: ölüye sesli ağlamak

nez': can çekişmek

nıkmē: azab

nidā: ses

ni'āl: ayakkabı, pabuç

ni'ām: iyilikler, yiyecekler

nigāh: bakmak

nigīn: mühür, hatem,

nihāl: fidan

nīk: iyi, hoş

nikāt: nükteler

nīm: yarım

nisvān: kadınlar

nişeste: oturmak

nikāb: yüz örtüsü, peçe

nizā': çekişme

nöker: hizmetçi

nukre-i ham: işlenmemiş gümüş

nuṭfe: meni

nuḳl: meze, çerez

nukre: külçe halinde gümüş

nuṭk: söyleyiş, söyleme kabiliyeti, konuşma, hitabet.

nuḳūd: nakitler

nüdemā: nedimler

nühüfte: saklı, gizli

nümāyān: görünen, aşikar

nüzür: gece bekçisi

nühūset: yaramazlık, uğursuzluk

nüvişt: yazılı, yazılmış

nüzhet: safa, eğlenme

-O,Ö-

oñat: iyi yaradılışlı, dürüst; iyi, düzgün

ölçum: hekimlik taslayan kimse

-P-

pā-bend: ayak bağı, engel

pāre: parça

pasbān: bekçi

pāy: rütbe, derece

pāyān: kenar, son nihayet, uç

pāy-māl: Ayak altında kalmış, mahvolmuş, telef olmuş, sürünmüş.

pehlevī: şehir, belde; yiğit

peleng: kaplan

pelīd: pis, murdar

penāh: sığınak

pend: nasihat

penez: bakır para

per: kanat

pere: uç, kenar

perestār: hizmetçi

perhāş: savaş, harb, muharebe, cidal, ceng. kavga.

pertev: ışık

pervāz: uçmak

perveriş: besleme, terbiye etme

pes: öyle ise, imdi

pesendīde: seçilmiş

peş-mīne: yünden yapılmış, süssüz elbise

peşşe: sivrisinek

peyğām: haber

peyk: Bir şeyin etrafında, ona tabi olarak dönen. Seyyare

peyker: yüz, çehre

peyvend: bağlama

peyvest: ulaşma

pezīr: kabul eden, olan, olabilen

pinhān: gizlemek

pirehen: gömlek

pister: yatak, döşek

pīşān: en ön, en ileri

pīşe: alışkanlık, huy, iş

piyāde: yürümek

pulād: çelik

puş: örten

püryān: yanmak

püser: erkek çocuk

pūşt: arka, arka

pūyān: koşan. Segirten

-R-

rāġ: çimenlik

raġīf: yufka

rāci: adam

ra' b: doldurmak, efsun

ra' d: gök gürültüsü, korkutmak

raġī': küçük çocuk

ra' nā: iyi, güzel, hoş

ra' y: gütme

rāh: yol

rām: itaat eden, boyun eğen

rāhiya: koku

raġt: binek atlarına vurulan eyer,
takım, yol levazımı

rast: doğru

raṭb: rütubetli

rıtl: hemen hemen bir litrelik sıvı
ölçeği

rāygān: pek fazla; parasız

rāyi': acayib nesne, cömert kişi

rāz: sır

re's: baş

rebi': yaz günü

recā: emel, ümit

re'y: oy

ref': kaldırmak

rehīn: rehin edilmiş

reh-nümān: rehber, yol gösterici

remz: işaret

renc: sıkıntı, zahmet

rencūr. dertli

resen: ip, halat

resīde: yeni yetişmiş

reṣīde: doğru yolda giden

reṣk: kıskanma

revac: sürüm, kıymet

revāk: ev önündeki saçak

revān: giden, akıcı; derhal

revende: giden, gidici

revnak: parlaklık

riġvān: Cennet'in kapıcısı olan büyük
melek

ric' at: geri dönme

rindān: kalenderlik

rīsmġn: ip, halat

riṣ: sakal

rīṣ: yara, yaralı

riyāzet: nefsi kırma. fani şeylerden
nefsini çekerek kanaat içinde yaşamak

rub': dörtte bir

rubāh: tilki

ru' ūnet: İnsana ağır gelecek hallerde
bulunma

rumūz: işaret

ruzbān: kapıcı

ruzi: azık

rübūde: kapılmış, kapılan

rūsiman: iplik

rūzgār: zaman

rūṣen: parlak, aydın. Belli, aşikar

rūy: yüz, çehre

rūz: gün

-S-

sebaḡ: ders

sebb: küfür, sövmek

sebū: testi

sefāhet: akılsızlık edip lüzumsuz yere,
sonunu düşünmeden, hazz-ı nefis için
masraf etmek

sefid: beyaz

sefih: zevk ve eğlenceye düşkün

seg: köpek

sehā. cömertlik

sehv: hata

sekrān. sarhoş

selāsil: zincirler

selb: ayıp

sell ū seyf: kılıç çekme

selvā: bal; bıldırcın büyüğü

semān: yedi

semere'? meyve

semmūr: samur

ser-firāz: başını yukarı kaldıran,
yükselten. benzerlerinden üstün olan

ser-geṣte: başı dönmüş

serir: tahta karyola, taht

serv-kaç: selvi boylu
serzeniş: başa kakma
seyyāhān: seyyah
seyyi'āt: kötülük, günah
sezā: münasib, layık
sīb: elma
sibā': esir etmek
siba': yırtıcı hayvanlar
silk: iplik, dizi, sıra
silsile: ardı ardına gelmek
simat: sofa
sīr: sarımsak
sir-āb: suya kanma
sirāyet: bulaşma
sirişk: göz yaşı
sirişt: yaradılış, hilkat, huy, tabiat
sirkāt: hırsızlık
sivā: başka, gayrı
sun': sanat
surūr: mutluluk
südde: kapı, eşik
süfehā: alçaklar
süfte: delinmiş
sükkān: ikamet edenler, oturanlar.
sükker: şeker
süknā: oturacak yer. mesken
sükūn: sakinlik, hareketsizlik
sülüs: üçte bir
sünen: sünnet
sürh-ser: kızılbaş
süst: gevşek
sūzen: iğne

-ř-

řabāvet: çocukluk
řabbāğ: boyayan, boyacı
şabi: çocuk
řadā: ses
şadır: meydana gelen
şadr: baş, reis, başkan, göğüs
şad-sāl: yüz yaşında
řafā: gönül şenliği, eğlence.
řafrā: öd
şai'kā: yıldırım
şakl: cilalama

řalāh: bir şeyin en iyi hali
řālār: baş, başkan
řalāt: namaz
şalb: asmak
řālik: bir yolda giden
řamūt: az konuřan, susmuř
řanādīd: ileri gelenler, reisler, padişahlar.
şahn: boşluk, boş yer
şarf: bir lisani meydana getiren kelimelerin değişmesinden, birbirinden türemesinden bahsedilen ilim şubesi. kelime bilgisi.
řavāb: doğruluk. yanlış olmayan. doğru dürüst.
şavm: oruç
şayd: avlamak
şayfi: yaz
řayyād: avcı
řiddīk: çok samimi
řimā': kulak
řimīk: kırılmış
şıklet: ağırlık
řıyānet: koruma
şormak: emmek, sormak
şubr: her cismin tek kenarı ve yoğunluğu
řudūr: olma, meydana gelme
řu'ūd: yukarı çıkmak
şuleha: Salihler
řūver: yüzler
şulibiyye: nesebi halis olan.
řābıka: geçmiş, önceki
řā'y: çalışma
řāi'l: dilenci; soru soran
řalāh: bir şeyin en iyi hali. rahatlık, sulh, iyileşme
řālik: bir yolda giden. belli bir yol tutup giden
şarsar: fırtına
řatĥ: yüzey
şakf: dam, çatı, tavan. Asuman, gökyüzü
şayir: bakan, setreden

-ř-

şāliş: üçüncü
şemār: meyve; duru süt
şem': iştirmek
şemen: değer, baha
şevb: elbise
şımak: kırmak
şıyānet: koruma ve korunma
şutre: gömlek
şübüt. sabit olma

-Ş-

şāh: ağaç dalı
şahm: kemik
şātır: neşeli
şakḳ: ikiye bölmek
şakḳā: meşakkatli
şegāl: sırtlan
şeb-ḥūn: gece baskını
şecā'at: yiğitlik
şedīde: sıkı, şiddetli
şehd: bal
şehensāh: büyük şah, şahlar şahı.
şehūr: ay
şekā: şikayet
şemirr: katı, şiddetli
şemme: bir defa koklamak
şemşir: kılıç
şerār: kıvılcım
şerāret: kötülük
şerer: kıvılcım
şerik: ortak
şerrir: şerli, kötülük yapan
şeyn: kusur, ayıp, noksan, kabahat.
şī'ār: iz, belirti, işaret, nişan, ayırt edici iyi adet
şikāf: yarmak
şikār: avlama
şikem: karın
şimşād: şemşir ağacı
şirā: satın alma
şir-ḥāre: süt içen çocuk
şitā: kış
şitāb: koşmak
şuġl: iş, uğraş

şu'un: işler, havadisler
şumūl: kapsayan
şuyū': yayılma
şükūfe: çiçek
şümār: sayılmak
şürū': başlamak
şütür: deve
şūm: uğursuz
şūrīde: perişan, karışık

-T-

taşdı': rahatsız etmek.
taşdıḳ: onay
ta'annūd: inat etmek
ta'aşşuḳ: aşık olmak. çok fazla derecede sevgi beslemek
ta'biye: askerleri bir arazide düşmana karşı tam tedbir ve nizam üzere yerleştirme
ta'dīl-i erkān: namazın bütün rükünleri, esaslarını usulüne uygunca yerine getirerek ve namazın tertib ve düzeninin hakkını vererek kılmak
ta'mim: umumileştirme
ta'miye: körletme.
tahrif: bozmak
tažarru': bir şeye gizlice yaklaşmak
taḥayyür: şaşakalmak
taḥmīl: yüklemek
taḥrīr: yazmak, kaydetmek
taḥsīm: övme
taḥtānī: alt
taḥṭiye: hata yapma
taḥvīf: ürktürmek
taḳazā: başa kakma
taḳayyūd. bağlanmak
tāḳıl: süşünme
taḳlīd: boynuna asmak, taklit etmek
taḳrīr: yerleştirmek, ifade etmek
tāzī: araplar
teġābūn: karşılıklı aldatma.
teġāfūl: bilmez görünmek
teber: balta
teberrūd: yıkanma
tebevvūl: işemek

tebniye: çokbina yapmak
tecerrüd: masivadan alakasını kesip, Allah'a müteveccih olup, ibadet ü taatla meşgul olma
tecessüs: gizlice araştırmak
techiz: donatma; cenazenin yıkanmasından defnetmeğe kadar yapılması lazım gelen şeyler ve bunları tedarik etme
tecrid: soyma, soyulma
te'dib: edeb
te'ehhül: evlenmek
teemmül: eni konu düşünme
tefahhus: bir şeyin, bir mes'elenin iç yüzünü dikkatle araştırma
tefahhür: övünme
tefaqkud: arayıp sorma. sorup soruşturma
tefehhus: bir şeyin, bir mes'elenin iç yüzünü dikkatle araştırma.
teferruc: gezintiye çıkmak
tefrika': ayrılık, nifak
teftiş: kontrol etmek; sormak
tefviz: görev verme
tehabbüs: kendini bir yere kapama. hapsetme.
tehi: boş
tekäsül: üşenmek
tekesşür: çoğalmak.
tekessur: kırılma
tekfın: kefenleme
tekmil: olgunlaşma
tekzib: yalanlamak
telbis: hile yaparak kandırma
telyin: yumuşatmak, eritmek
temāşil: örnek
temāşā: izlemek
temelluḡ: dalkavukluk, tevazu göstermek
temennā: minnettar olma
temettü': toplamak
temeyyüz: benzerlerinden farklı ve üstün olma.
temlik: mal sahibi etmek.
tenāvül: bir şeyi alma, yemek yeme
tenbih: uyarma

ten' aum: nimetlenme
tenessül: doğup üremek
tenkih: nikahlanmak
tezekkür: söylenen
terahhum: merhamet etmek
terekküb: birleşim, oluşum
terettüb: sıralanmak, gerekmek
ters: korku
tertib: tanzim etme.
teskin: rahatlandırma. yatıştırma
tesliyet: avutma, teselli verme
teşehhür: teşhir etmek
teşviş: karıştırma
teḡallib: döndürmeler, çevirmeler
teḡatur: birine gelmesi muhtemel bir zararın def'i için evvelceden iş'ar ve tenbih eylemek
teḡāvül: uzun olma, uzama
tevān: güç
tevaḡḡu': bekleme, umma, ümid etme. isteme, arzu etme
tevbih: azarlama
tevcih: döndürme
tevkir: tazim
tezāyüd: arttırma
tezerv: sülün
tezvır: söze yalan karıştırma.
tezyin: süslemek
tir: ok
turş: ekşi
tünd: sert, şiddetli
tündi: sertlik, katılık.
tüşe: azık
taşhif: hata yapma, değiştirme
ḡab: parıltı

-ḡ-

ḡabbah: aşçı
ḡabdāne: parıltı, parlayıcı
ḡabl: davul
ḡabh: pişirme
ḡā'at: ibadet etmek
ḡā'ife: topluluk
ḡā' n-āmis: kınamakla karışmış

ṭamā' : hırsla istemek. doymazlık. aç
gözlülük
ṭaḥī: şaşırma
ṭarabnāk: sevinçli
ṭarāvet: tazelik
ṭarīḳ: yol
ṭarḥ: çıkarma
ṭarrār: yankesici, hilekar
ṭatlık: boşamak
ṭatūle: bir tür çiçek
ṭavassuṭ: aracılık. vasıtalık
ṭav' an: isteyerek
ṭāyir: kuş, uçmak
ṭayy: kuş
ṭayy: uçmak
ṭāzī: tazi
ṭınmak: umursamak
ṭīyn: yaratılış
ṭorlak: acemi
ṭuḡyān: taşkınlık, azgınlık
ṭu' me: azık, yiyinti, yiyecek şey.
ṭufeylī: başkasının sırtından geçinen.
asalak
ṭulū' at: hazırlıksız olarak birden kalbe
gelen manalar, ilhamlar. doğuşlar.
ṭumar: dürülen şey
ṭuruḳ: yollar
ṭūlānī: uzunluğuna
ṭuvar: vajina (argo)

-U-

uḡrı: yolkesen
ufūnet: sıkıntı veren manevi ağırlık
ulyā: çok büyük
umūr: emirler, işler

-‘U-

‘ubūdiyyet: bendelik, kulluk, kölelik
‘uhde: bir işi üzerine alma
‘ukbā: ahiret, öbür dünya, baki olan
alem
‘ummāl: idare amirleri.
‘umyān: körler
‘urūc: yükselmek

‘urūḳ: ırklar, kökler
‘uḳūl: akıllar
‘uyūn: gözler, kaynaklar, pınarlar
‘ūryān: çıplak

-Ü-

üstihān: kemik

-V-

vāşıl: ulaşan, erişen, kavuşan
vācib: lüzumlu
vācid: mevcut olan
vāi' yye: feryad
vālih: keder ve hüznle akli gitmiş,
şaşırmış, hayrette kalmış.
vārid: ulaşan, yetişen, gelen, erişen.
akla gelen.
vāsi' : bol bol veren
vāḳı' ā: rüya
vaḳıyye: dört yüz dirhemlik tartı
veca' : sızı, ağrı
vecāhet: yüz güzelliği
vedād: dostluk. sevme. sevgi.
vefret: çokluk
verā: perde
verzīde: ekilmiş
–veş: gibi (manasına teşbih edatı.)
vifāḳ: dostça bir fikir üzerine
birleşmek
vuzū: abdest
vukūd: ateş alıp yanma. tutuşma.
vukū' : gerçekleşme

-Y-

yedd: el
yemm: deniz, bahir
yevmu 's-suāl: sual günü
yigrek: üstün
yu-: yıkamak

-Z-

ẓuḥūr: ortaya çıkma

zāg: karga

zād: doğma, doğmuş anlamında ek

zāl: ihtiyar

zebān: dil, lisan

zecr: zorlama

zehādet: dünyadan, yani nefsanî, fani ve fena şeylerden çekinmek.

zen: kadın

zenbīl: İçine öteberi konulup elde taşımaya mahsus, sazdan örülmüş ve üst tarafında yine sazdan kulpları olan, ağız geniş kap.

zer: altın

zerd: sarı

zerrāk: iki yüzlü

zeḳān: iki çenenin birleştiği yer

zevāl: zail olma, sona erme

ẓu' āfā: zayıflar

zevrāk: kayık, sandal

zırdāva: derisi kullanılan küçük hayvan

zibaḳ: cıva

zihi: ne güzel ne iyi

zindegān: yaşam

zişt: çirkin

zülāl saf, berrak

zülūf: saç

zünbūr: arı

-Ẓ-

ẓamīr: bir şeyi gizlemek

-Ẓ-

zebh: kesme, boğazlama

zilāl: hor ve hakir

zū-fünūn: fen sahibi

5. SONUÇ

Çalışmamızda ele aldığımız Bahrî'nin *Letâîfi'nin* İstanbul Üniversitesi I, İstanbul Üniversitesi II, Milli Kütüphane ve Topkapı Nüshaları karşılaştırılarak eserin edisyon kritiği yapılmış ve eser, çeşitli hatalardan arındırılarak en kapsamlı ve doğru metin oluşturulmaya gayret edilmiştir.

Araştırmamızın sonucunda; ele aldığımız nüshalardan hiçbirinin, çeşitli nedenlerden dolayı, orijinal nüsha olmadığı kanaatine varılmış ve elde bulunan verilerden yola çıkarak nüshaların herhangi bir kronolojik sıralamaya tabi tutulmasının imkanı olmadığı görülmüştür.

Eserin Milli Kütüphane Nüshası'nın son sayfalarında Nidai'ye ait olan ve çeşitli içeceklerin konuşulduğu bir münazaranın ve diğer nüshalarda bulunmayan toplam 30 hikayenin daha bulunduğu tespit edilmiştir..

Bu çalışmamızla hakkında sağlıklı hiçbir bilgi bulunmayan Bahrî'nin yaşamı hakkında çeşitli ipuçları elde edilmiş ve bu ipuçları çalışmamızın inceleme kısmında anlatılmıştır. Buna göre, eserin H.993 yılında yazıldığı anlaşılmıştır.

Çalışmamızda klasik edebiyatımızdaki mizah unsurları ve bu başlık altında yer alan letaifnameler hakkında teorik bilgiler sunulmuş, konu hakkında bibliyografya bilgisi vermiştir.

Eserin içerisinde bulunan mensur-manzum parçalarla, öncelikli olarak Divan Edebiyatımızın pek çok tür ve şekline örneklik oluşturduğu, eserde atasözü, deyim gibi halk edebiyatı ürünlerinin çokça bulunduğu, dönemin yaşayışı ve dili hakkında önemli bilgiler içerdiği, esere alınan ayet, hadis, kelam-ı kibar, Arapça, Farsça şiirler ve diğer şairlerin şiirlerinden yapılan alıntılarla zengin bir içerik oluşturulduğu görülmüştür.

Hikayelerin tamamı orijinal olmayıp, çeşitli letaif mecmualarında bu eserlerin benzerleri bulunmaktadır. Yazar, bunun dışında kendi yaşayışından, tarihi konulardan ve peygamberler tarihinden duyduğu hikayeleri eserine almıştır.

Yazar üslubunu, yer yer Arapça ve Farsça kelimelerle oluşturduğu, seciler, mecazlar ve çeşitli söz sanatlarıyla ağırlaştırırken yer yer oldukça sade bir şekilde kullanmıştır. Eserin Manzum bölümlerinin daha sade bir dille yazıldığı tespit edilmiştir.

Hikayelerde hiciv ve mizah temel unsurdur. Olumsuz özelliklere sahip kişiler, ve olumsuz fiiller sürekli eleştirilmiş bunun dışında, sosyal, ahlaki, dini-mezhepsel, tasavvufî, tarihi vb... konular, hikayelerin muhtevasını oluşturmuştur. Karakterlerin de yine tarihi şahsiyetler, dini şahsiyetler, sıradan karakterler ve hayvanlardan seçildiği görülmektedir.

Eserin dört bölüme ayrıldığı, üçüncü bölümde bulunan hikayelerin çoğunluğunun müstehcen olduğu ve son bölümünün hayvanlarla ilgili hikayelerden oluşması nedeniyle “fabl” özelliği gösterdiği çalışmamızın sonuç kısmında ifade edilmesi gereken tespitlerdendir.

KAYNAKLAR

- Abdulkadiroğlu A. (1999). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Asar Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'ar*. Ankara: AKM Yayınları.
- Afyoncu, E. (2008). "Rüstem Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 35, 288.
- Afyoncu, E. (2009). "Semiz Ali Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 36, 495-496.
- Afyoncu, E. (2010). "Şemsi Ahmed Paşa", *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 38, 527-529.
- Akgündüz, A. (1994). "Ebusuud Efendi", *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 10, 365-371.
- Albayrak, N. (1998). "Hiciv", *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 17, 452.
- Altaylı, Y. (2005). "Budin Beylerbeyi Arslan Paşa", *Ankara Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 26-45.
- Altunel, İ. (2003). "Latife", *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 27, 109-110.
- Atatürk Kültür Merkezi Yayınları (2006). *Türk Dünyası Edebiyat Kavramları Ve Terimleri Ansiklopedik Sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Avadallah A., Uylaş S. (2010). "Fıkra Türünün Arap ve Türk Edebiyatlarındaki Yeri." *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 42, 147-174.
- Bahrî Efendi, *Haza Kitab-ı Letaif-i Merhum Bahrî Efendi Tımaşvari Rahmetullahı Aleyh*. Milli Kütüphane (MK. A 1701/2), yazma eser
- Bahrî Efendi, *Letaif-i Bahrî Hatt-ı Revani*. Topkapı Sarayı Müzesi Yazma Eserler Kütüphanesi , yazma eser
- Bahrî Efendi, *Letaif-i Bahrî*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, yazma eser
- Bahrî efendi, *Mutayebat*. İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, yazma eser
- Batıslam, H. (1997). *Kani'nin Mensur Letaifnamesi ve Hezliyyatı*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Batıslam, H. (2013). "Divan Edebiyatında Latife ve Hezl." *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 229-242

Boratav, P. (2006). *Nasreddin Hoca* (Beşinci Baskı), İstanbul: Kırmızı Yayınları.

Coşkun, V. (2013). "Zati", *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 44, 150-151.

Çalışkan, Y. (1994), *Latifeler*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Çapan, P. (2005). *Mustafa Safayi Efendi Tezkire-i Safayî: Nuhbetü'l-Asar Min Feva'idi'l-Eş'ar İnceleme-Metin-İndeks*. Ankara: AKM Yayınları.

Çavuşoğlu, M. (1970). *Zati'nin Letayifi*. İst. Üniv. Ed. Fak. TDED, c.XVIII.

Çavuşoğlu, M. (1992). "Basiri". *TDV İslam Ansiklopedisi*. T İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 5, 105-106.

Dağlar A. (2011). "Nabi'nin Mizahi Bir Mektup Şerhi." *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 18, 195-222.

Devellioğlu, F. (1993). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat* (33. Baskı), Ankara: Aydın Kitabevi.

Dilçin, C. (2009). *Yeni Tarama Sözlüğü* (İkinci Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ekinci, R. (2013), "*Fehim-i Kadim'in Latifeleri: Tercüme-i Letayif-i Kibar-I Kümmelin*." International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Sempozyumu Volume 8/4 Spring 2013, p. 749-768, ANKARA-TURKEY

Ercilasun A., Akkoyunlu Z. (2014). *Kaşgarlı Mahmud Divanı Lugati't-Türk Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Dizin*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ercilasun, A. (2008, 28-30 Mayıs). *Kaşgarlı Mahmut'un Muzipliği*. Hacettepe Üniversitesi, 2'inci Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri, Ankara.

Ergin, M. (1997). *Dede Korkut Kitabı I (Giriş-Metin-Faksimile)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ergin, M. (2009). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.

-----, (2007). *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları

Göçgün, Ö. (2009). Süleyman Nazif'te Nükte ve Hazırcevaplılık. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 39, 173-186.

Gül, M. (2008). “Usuli’nin Dilinde Ahengi Sağlayan Unsurlar üzerine Bir Deneme.” *İdil Dergisi*, 2 (6), 146.

Harman, Ö. (2006). “Musa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 31, 207.

Harman, Ö. (2006). “Süleyman”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 38, 56.

İnce, A. (2005). *Tezkiretü’ş-Şu’ara Salim Efendi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.

İpekten H., İsen M., Toparlı R., Okçu N., Karabey T. (1998). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: KTB Yayınları

İsen, M. (1994), *Kühü’l-Ahbar’ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını

Karaaslan, N. (1994). “Ebu Nuvas”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1, 205-207.

Kavruk, H. (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikayeler*. İstanbul: MEB yayınları.

Kerslake, C. (1993). “Celalzade Mustafa Çelebi”. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 7, 260-262.

Keskintaş, O. (2017). *Adalet, Ahlak ve Nizam; Osmanlı Siyasetnameleri*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Kılıç F., Yıldız A. (2006). *Osmanlı Araştırmaları XXVII, Sehi, Latifi Ve Aşık Çelebi Tezkirelerinde Seci*, Editörler:Halil İNALCIK - İsmail. E. ERÜNSAL Heath W. LOWRY - Feridun EMECEN Klaus KREISER, s.235-238.

Kiel, H. (2004). “Mesih Paşa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1, 309-310.

Kortantamer, T. (2007). *Temmuzda Kar Satmak Örnekleriyle Geçmişten Günümüze Türk Mizah*. Ankara: Phoenix Yayınları.

Levend, A. (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi, Giriş* (üçüncü baskı). Ankara TTK Yayınları.

Levend, A. (1989). *Divan Edebiyatında Gülmece ve Yergi (hezl ve hecv)*. TDAY-Belleten, 37-45.

Macit, M. (1996) “Nedim Divanı’nın Tenkitli Metni Nasıl Hazırlandı?” *Gazi Üniversitesi SBE Dergisi*, 1, Ankara.

Naci, M. (1308). *Lügat-ı Naci*. İstanbul: Asır Matbaası.

Okumuş, S. (2011). “Klasik Türk Edebiyatında XV ve XVI. Yüzyıl Nesir ve Nasirlerine Bakış.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4 (18), 87- 88.

Okuyucu C., Kartal A., Köksal F (2011) *Klasik Dönem Osmanlı Nesri*, İstanbul: Kesit Yayınları.

Okuyucu, C. (1993). “Cinani”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 8, 11-12.

Öğüt, S. (1994). “Ebu Yusuf”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 10, 260.

Öngören, R. (2004). “Mevlana”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 29, 441.

Önkal, A (1988). “Abdurrahman B. Avf”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1, 157-158.

Özçelik, S. (2017). “Sözlü Edebiyat Ürünü Yazmaların Edisyon Kritik Yöntemi ile Okunması: Dede Korkut Örneği.” *Bellekten*. 65 (1), 91-104.

Özdemir, F. (2013). *Klasik Türk Edebiyatında Kaynaklar*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Özkırımlı, A. (1983). “Letaif”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınları, 3, 794.

Özkırımlı, A., (1987). “Hezl”, *Türk Edebiyatı Ansiklopedisi*. İstanbul: Cem Yayınları, 3, 630.

Öztürk, M. (2017). “Bahrî Efendi’nin Letaifnamesi ve Letaifname’sinden Mizah Örnekleri”. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 59, 75-96.

Pala, İ. (1998). “Hezl”, *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 17, 306.

Sami, Ş. (2007). *Kamus- ı Türki*. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Savran, N. (1989). *Bursalı Lami Çelebi’nin Letaifi’nin Erzurum Nüshasının Halk Edebiyatı Açısından Değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Sona, F. (2017). “Aşık Çelebi’nin Meşa’irü’ş - Şuara’sında Latifeler.” *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12 (5), 417-430.

SUSA A. (2002), *Humor Type, Orgnizational Climate And Outcomes; The Shortest Distance Between An Organizations Environment And The BottomLine is*

Laughter, Unpublished Doctoral Dissertation. University of Nebraska, UMI Dissertation Information Service.

Tarlan, A. (1963). *Necati Bey Divanı Gazel Kısmı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Tılfarlıoğlu, M. (2017). *Ali Bin Nakib Hamza Ve Tuhfetü'l-Leta'ifi (Metin-İnceleme)*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Uzun, M. (2009). "Seci" *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 36, 275-276.

Ünver, İ. (2008). "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler." *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 3, 1-46.

Veren, E. (2018), "IX. Yüzyıl Öncesi Türk Kültürel Belleğinde Mizahın İzleri." *Milli Folklor*, 119, 114-126.

Yardımcı, İ. (2010). "Mizah Kavramı ve Sanattaki Yeri." *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-4.

Yiğit, İ. (2010). "Süleyman B. Abdülmelik", *TDV İslam Ansiklopedisi*. 38, 80-81.

Yörük, S. (2011). *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Adana Kazası (1700-1750)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 220.

İnternet Kaynakları

<http://brahms.emu.edu.tr/cderdiyok/metinler.htm>

<http://www.osmanliedebiyati.com/>

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/>

http://dosyalar.semazen.net/MESNEVI-I_SERIF_1.cilt.pdf

<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/>

Aksoyak, İ., "Bahrî Mehmed Paşa", www.turkedebiyatiisimlersozlugu.gov.tr

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı Vuran, Yusuf
Uyruğu T.C
Doğum Tarihi ve Yeri 07.10.1987/ Hakkari
Telefon 05465733429
Faks :.....
E-mail yvurann@gmail.com.tr

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi / Fen Edebiyat Fakültesi/Türk Dili Edebiyatı Bölümü	2010

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2007-Halen	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	İdari Personel

Yabancı Dil
İngilizce- İyi

Yayımlar

Hobiler

Yürüyüş yapmak, bisiklet sürmek; edebiyat, tarih ve çeşitli kültürel konulu kitaplar okumak.